સ્વર્ગની કુંચી.

અમૃતલાલ સુંદરજી

સ્વર્ગની કુંચી.

સ્વર્ગની કુંચી.

લેખક અને પ્રકાશક
વૈદ અમૃતલાલ સુંદરજી પઢિયાર.
ઠે. કાલબાદેવી—મુંબઈ.

હરે રામ, હરે રામ, રામ રામ હરે હરે;
હરે કૃષ્ણ, હરે કૃષ્ણ, કૃષ્ણ કૃષ્ણ હરે હરે.

આવૃત્તિ ત્રીજી. પ્રત ૧૩૦૦.
સન ૧૯૧૨ ઑક્ટોબર.

કિંમત રૂા. એક.

આ પુસ્તક મળવાનું ઠેકાણું.

વૈદ અમૃતલાલ સુંદરજી પઢિયાર.

ઠે. હાથી બિલ્ડીંગ, કાલબાદેવી રોડ–મુંબઇ.

મુંબઈ તથા બહાર ગામના દરેક જાણીતા બુકસેલરોને ત્યાંથી પણ મળશે.

અમદાવાદમાં ધી "ડાયમંડ જ્યુબિલી" પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં
પરીખ દેવીદાસ છગનલાલે છાપ્યું.

ૐ

नारायण नारायण नारायण

અર્પણપત્રિકા.

હે
પ્રભુ,
તમે એક
છો, અખંડ છો,
અનંત છો, વ્યાપક છો,
નિર્વિકાર છો, સર્વાધાર છો,
સકળ વિશ્વના સ્વામી છો, અને
સર્વ શક્તિમાન છો. તમે સર્વ ગુણના
નિધિ છો, તમે દયાના સાગર છો, અને
તમે અધમ ઉદ્ધારક છો. તમારો મહિમા અ-
ગાધ છે, તમારૂં ડહાપણ અપાર છે, તમે રાજાઓના
રાજા તથા દેવોના પણ દેવ છો, અને તમારી અકળ ગતિમો
કોઈ પાર પામી શકતું નથી. હે મહા મંગળકારી
અખંડ સચ્ચિદાનંદ પરમ કૃપાળુ પવિત્ર પિતા
મહાન ઈશ્વર! તમારા એવા ગુણો ને
મ્હોટાઇમાં મ્હારૂં મન લય કરવા માટે
તમારી સત્ય સેવા કરવાને
ખાતર શુદ્ધ અંતઃકરણના
પ્રેમથી માનપૂર્વક હજા-
રો હજારવાર દંડ-
વત્ સાથે આ
પુસ્તક આપને
અર્પણ કરૂં
છું.

આપનો દાસાનુદાસ
અમૃતલાલ સુંદરજી.

પેહેલી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના.

આ શું! સ્વર્ગની કુંચી? હા, સ્વર્ગની કુંચી. બેશક સ્વર્ગની કુંચી એ બહુ મ્હોટું નામ છે અને બહુ ઉત્તમ નામ છે. સૌ લોકો કુદરતી રીતેજ એમ ઇચ્છે છે કે, અમોને "સ્વર્ગની કુંચી" મળી જાય તો સારૂં. માટે હવે આપણે એ જાણવું જોઇએ કે, સ્વર્ગની કુંચી એટલે શું? અમોને તો આપણા પવિત્ર શાસ્ત્રોની મારફત એક મહાન બ્રહ્મરાજ મહારાજે એમ શીખવેલું છે કે,

ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઈ બ્રહ્માર્પણ વિધિથી રૂડી રીતે દુનિયાદારીની પોતાની ફરજો બજાવવી, પોતાના ધર્મના ઉત્તમ નિયમો સમજવા, સમજાવવા તથા પાળવા, સર્વશક્તિમાન અનંત બ્રહ્માંડના નાથના મહામંગળકારી પવિત્ર નામનું જેમ બને તેમ વધારે સ્મરણ કરવું, દરરોજ ઇશ્વરપ્રાર્થના કરી આપણા અપરાધોની ખુલ્લા દિલે નમ્રતાપૂર્વક પ્રભુ પાસે માફી માગવી, આપણા ભાઇબંધોને આપણા આત્માતુલ્ય ગણી તેમની ભૂલો માફ કરવાની તથા સુધારવાની કાળજી રાખવી, મન વચન કે કર્મથી કોઇ પણ જાતનું પાપ નહિ થઇ જાય તેની સંભાળ રાખવી, સત્સંગમાં પ્રેમ રાખવો ને હરિજન ઉપર હેત રાખવું, મોત તથા ધર્મરાજાના ઇન્સાફને યાદ કરી મોજમજાની વૃત્તિને કાબુમાં રાખી દુનિયાદારીની આસક્તિ ઓછી રાખવી, પૂર્ણ શ્રદ્ધાથી ભક્તિમાર્ગ કે જ્ઞાનમાર્ગમાં લાગી જઈ ઇશ્વરી રસ્તામાં આવી જવું, જેમ બને તેમ અંતરમાંથી ચોખ્ખા થઈ દુનિયામાં સત્ય ધર્મ વધે એવાં કામો કરવાં, આપણું હૃદય ભગવદ્ આવેશથી ભરેલું રાખવું, અને તનથી, મનથી ને ધનથી તથા મન, વચન ને કર્મથી જ્યારે બને ત્યારે અને જેટલો બને એટલો પરમાર્થ કરવો, તથા સદા સર્વદા સર્વ ઠેકાણે મહાન પ્રભુના પવિત્ર નામનો જયજયકાર થઇ રહે એમ વર્તવું તેનું નામ "સ્વર્ગની કુંચી" છે. એ શિવાય એ કરતાં વધારે સારી બીજી કોઇ

સ્વર્ગની કુંચી અમે જાણતા નથી. એટલે આ "સ્વર્ગની કુંચી" માં ઉપર વર્ણવ્યું તે જાતનુંજ જ્ઞાન આપવામાં આવેલું છે.

આ પુસ્તકમાં જે દાખલાઓ છે તે એક મહાન ભક્તરાજનીજ પ્રસાદી છે. "[1]એ ભક્તરાજ તરફથી મને જે દાખલા મળેલા છે તે સાદા, સહેલા, અને હિંદુ ધર્મને બરાબર લાગુ પડે તેવા, તથા મંદિરોમાં છુટથી બોલી શકાય તેવા હતા, પણ મેં તેમાં જમાનાને અનુસરતા છુટાપણાના વિચારો ભેળેલા છે, એટલે એ દાખલામાંથી કોઈ ફટકો જો જરા વધારે સ્ટ્રૉંગ લાગે તો એ મારી તરફનોજ-અંતરની લાગણીનો કડવો ડોઝ છે એમ સમજવું."

"આ પુસ્તકમાં જે કવિતા તથા પદો આવેલાં તે એક ભક્તમંડળમાં પ્રસંગોપાત સ્ત્રી પુરૂષો ગાતાં હતાં તેમાંથી લીધેલાં છે, એટલે કોઇ કોઈ ઠેકાણે તેમાં ભૂલો હોય એ બનવા જોગ છે. એ કવિતા તથા પદોના મૂળ કર્ત્તા, તેને છપાવનારાઓ, તથા અમને એ લખાવનારા સજ્જનોનો હું માનપૂર્વક ઉપકાર માનું છું." એ પદો તથા ભજનો અમે હરિજનોને મ્હોંડેથી સાંભળીને લખીએ છીએ, એટલે જે પુસ્તકમાં તે છપાયાં હોય તે પુસ્તકોની અમોને ખબર ન હોવાથી તેનાં નામ અમે આપી શકતા નથી. આ ગ્રંથની શરૂઆતમાં જે પદો છે તે ચોરવાડ વહીવટી ખાતાના દફતરી રા. રા. ત્ર્યંબકરાય વિઠ્ઠલજીએ મને આપેલાં છે, અને માંગરોળવાળા ભક્તરાજ અનંતપ્રસાદ ત્રિકમલાલ વૈષ્ણવે પોતાનાં બનાવેલાં પદો લેવાની મને રજા આપી છે માટે હું તે બન્ને સાહેબોનો ઉપકાર માનું છું.

આ પુસ્તક છપાવીને પ્રજાની હજુરમાં મૂકી શકું છું તેનું માન શેઠ દામોદર લખમીદાસ ખીમજીને ઘટે છે; કારણ કે તેઓ સાહેબની કિંમતી મદદથી મને પુસ્તકો લખવામાં તથા છપાવવામાં બહુ સગવડતા થએલી છે, એટલુંજ નહિ પણ

૧. "સ્વર્ગના વિમાન"ની પ્રસ્તાવનામાંથી.

કહેવાને ખુશાલી ઉપજે છે કે, લોકો પણ "સંસારમાં સ્વર્ગ," "સ્વર્ગનું વિમાન," અને "સ્વર્ગની કુંચી" નો બહુ સારો લાભ લે છે, માટે તેઓ સાહેબનો માનપૂર્વક ઉપકાર માનું છું.

છેવટ વાંચનાર ભાઇ બહેનોને વિનંતિ કરવાની કે, જો આ પુસ્તક વારંવાર વાંચશો તો પવિત્ર ધર્મની રૂડી ફરજો સહેલાઇથી બજાવી શકશો, દુનિયાદારીની જંજાળ વચ્ચે પણ શાંતિથી રહી શકશો, પાપથી બચી શકશો, ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઇ શકશો, અને પ્રભુપરાયણ જીંદગી ગાળી શકશો, એટલુંજ નહિ પણ મરતી વખત દિલાસો મેળવી શકશો, અને જો પવિત્ર હૃદયથી "સ્વર્ગની કુંચી"માં બતાવેલા નિયમો પાળો તો ઈશ્વર કૃપાથી આ "સ્વર્ગની કુંચી" ખરેખરા સ્વર્ગની સાચી કુંચીરૂપજ થઈ પડે તેમ છે, માટે આ પુસ્તક ફરી ફરીથી વાંચવાની અને તેના નિયમો પાળવાની એટલે કે આપણાં આચરણો સુધારવાની અમે મજબૂત ભલામણ કરીએ છીએ, અને આ "સ્વર્ગની કુંચી" ખરેખરા સ્વર્ગની કુંચી રૂપજ થઇ પડે એમ અમે જીગરથી ઇચ્છીએ છીએ.

મુંબઈ, હનુમાન ગલી. તા. ૩૦–૪–૧૯૦૩.

વૈદ્ય અમૃતલાલ સુંદરજી પઢિયાર.

બીજી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના.

"સ્વર્ગની કુંચી" માટે જે હકીકતો જણાવવાની જરૂર હતી તે પહેલી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવનામાં જણાવેલી છે, અને એ પ્રસ્તાવના પણ આ પુસ્તકમાં દાખલ કરેલી છે, એટલે એ બાબતમાં કાંઇ ખાસ નવું કહેવાનું નથી, પણ આ પ્રસ્તાવનામાં મારા સંતોષને ખાતર મારે કહેવું જોઇએ કે,

"સ્વર્ગની કુંચી" ની પહેલી આવૃત્તિનાં બે હજાર પુસ્તકો ત્રણ વરસમાં ખપી ગયાં છે અને હજી પણ એની બહુ માગણી થાય છે, એટલુંજ નહિ પણ ઘણાં કુટુંબોમાં એ પુસ્તક હમેશાં વંચાય છે. ઘણીએ સત્સંગની મંડળીઓમાં એ પુસ્તક હમેશાં વંચાય છે, ઘણાએ સાધુઓમાં હોંશે હોંશે વંચાય છે, અને બીજા ધર્મવાળા લોકો પણ એ પુસ્તક માટે બહુ ઉંચા વિચારો ધરાવે છે, એટલુંજ નહિ પણ "સ્વર્ગની કુંચી" "સ્વર્ગનું વિમાન" "સ્વર્ગનો ખજાનો" તથા "સંસારમાં સ્વર્ગ" એ પુસ્તકો વાંચવાથી કેટલાંક માણસોનાં ચરિત્ર સુધરી ગયાં છે અને કેટલાંક માણસોની જીંદગી સુધરી ગઇ છે. આ બધી વાતો એ પુસ્તકોના વખાણના મારી ઉપર જે સેંકડો કાગળો આવે છે તથા રૂબરૂ માણસો મળે છે તે ઉપરથી જાણીને મને બહુ આનંદ થાય છે. કારણ કે કોઇ પણ માણસની જીંદગી સુધારવામાં, કોઇ પણ માણસને સાચું જ્ઞાન સમજાવવામાં, કોઈ પણ માણસના વિકારો ઓછા કરવામાં, કોઈ પણ માણસને અંતરનો દિલાસો આપવામાં, કોઈ પણ માણસને ખરાબ રસ્તે જતો બચાવવામાં, કોઇ પણ માણસના દિલમાં ભક્તિનાં બી રોપવામાં, કોઇ પણ માણસને ઈશ્વરનો મહિમા સમજાવવામાં અને કોઈ પણ માણસને મનના દુઃખોમાંથી છોડાવવામાં જો મારૂં લખાણ ઉપયોગી થઇ શકતું હોય તો એ કરતાં વધારે આનંદ બીજો કયો? માટે "સ્વર્ગની કુંચી" આવી અસર કરી શકે છે એમ જાણીને મને

બહુ આનંદ થાય છે; અને જેમ જેમ લોકો તેનો વધારે લાભ લે તેમ તેમ હું મારી મેહેનત સફળ થએલી સમજું છું.

આ પુસ્તકની પેહેલી આવૃત્તિ છપાવવાનું માન શેઠ દામોદર લખમીદાસ ખીમજી જે. પી. ને મળ્યું હતું તેમજ આ બીજી આવૃત્તિ છપાવવાનું માન પણ તેઓજ સાહેબને ઘટે છે. શેઠ દામોદરભાઇ મારાં પુસ્તકો છપાવવામાં મને બહુ મદદ કરે છે માટે તેઓ સાહેબનો માનપૂર્વક ઉપકાર માનું છું.

આ બીજી આવૃત્તિમાં ઘણુંએ નવાં પદો "**શ્રી ભજન સાગરમાંથી** દાખલ કરેલાં છે તથા "**ઈશ્વર પ્રાર્થના અથવા ભગવાન સાથે વાતો કરવાની રીતિ**" એ પુસ્તક દાખલ કરેલું છે તેની કિંમત માત્ર એક રૂપિયોજ રાખેલી છે. હજી એ કરતાં પણ ઓછી કિંમત રાખવા અને બની શકે તો કાંઇ પણ નફો લીધા વિના પડતર કિંમતે પુસ્તકો આપવા મારો વિચાર છે પણ હજી એવાં સાધનો નથી તેથી લાચાર છું.

મુંબઈ હનુમાનગલ્લી.

વૈદ અમૃતલાલ સુંદરજી પઢિયાર.

ત્રીજી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના.

આપણા દેશમાં પુસ્તકો ખપાવવા માટે ચાર જાતનાં સાધનોની જરૂર છે.

૧. જાણીતા વિદ્વાનો તથા છાપાવાળા ને માસિકોના અધિપતિયોના ઉત્તમ અભિપ્રાયો.

૨. શ્રીમંતો, રાજાઓ તથા અમલદારોનો ઉદાર આશ્રય.

૩. જાહેરખબરોનું છુટથી ખરચ.

૪. બુકસેલરોને પુરતું કમીશન આપવું.

આ ચાર બાબત હોય ત્યારે પુસ્તકો ખપી શકે છે. પણ આમાં પહેલી તથા બીજી બાબત ખુશામતની છે; કારણકે ગમે તેવું સારૂં પુસ્તક હોય તોપણ વિદ્વાનો કે છાપાવાળાઓ પોતાની ખુશીથી પોતાની મેળે મેળે જલદીથી સારો અભિપ્રાય આપતા નથી. પણ જ્યારે વારે વારે તેઓને અરજ કરવામાં આવે તથા કોઇની ભલામણ લઇ જવામાં આવે ત્યારે માંડમાંડ ઉપરછરો અભિપ્રાય જણાવે છે તેમજ પુસ્તકોને ઉત્તેજન આપવા માટે કોઈ રાજાને, શ્રીમંતને કે અમલદારને અરજ કરવામાં આવે ત્યારે તેમાં પણ ઉપર મુજબનીજ મુશ્કેલી હોય છે. એટલે એ બંને ધંધા ખુશામતના છે તેથી તે બની શકતા નથી.

હવે ત્રીજી ને ચોથી એ બે બાબતો રહી, તે બંને ખર્ચની બાબત છે; કારણ કે, જાહેર ખબરનું કામ પૈસા વિના ચાલતું નથી. અને બુકસેલરોને વધારે કમીશન આપવું તેમાં પણ પૈસાની જરૂર છે. જે પુસ્તકમાં તેઓને વધારે કમીશન મળતું હોય તે પુસ્તક તેઓ ચાહી ચાહીને ગ્રાહકને બતાવે અને મોકલી આપે, પણ પુસ્તક સારૂં હોય છતાં પણ જો તેમાં ઓછું કમીશન મળતું હોય તો ધંધાદારી બધા બુકસેલરો કાંઈ તે માટે એવી મહેનત લે નહિ. કોઇ ખાસ ભલી લાગણીવાળો માણસ હોય તેની જુદી વાત છે.

હવે જો જાહેર ખબરમાં ને બુકસેલરોને કમીશન આપવામાં બહુ છુટથી કામ લેવું હોય તો પુસ્તકની કિંમત વધારે રાખવી જોઇએ એ વિના એવાં ખર્ચો પોષાઇ શકે નહિ. પણ મારો તો એવો ઠરાવ છે કે, જેમ બને તેમ પુસ્તકની કિંમત

થોડી રાખવી એટલે જો બહુ છુટથી એવા ખર્ચો કરૂં તો આ "સ્વર્ગની કુંચી" જેવું સુંદર ને મ્હોટું પુસ્તક એક રૂપીઆની જુજ કિંમતમાં આપી શકાય નહિ. એટલે પુસ્તકો ફેલાવવા માટે ઉપર જણાવેલા ત્રીજા ને ચોથા સાધનનો પણ છુટથી લાભ લઇ શકાતો નથી.

પુસ્તકો ફેલાવવાનાં આવાં સાધનોનો અભાવ છતાં પણ આ પુસ્તકની બીજી આવૃત્તિનાં બે હજાર પુસ્તકો ખલાસ થઇ ગયાં છે ને આ ત્રીજી આવૃત્તિ છે તેમજ "સ્વર્ગના વિમાન" ની પણ ત્રણ આવૃત્તિ થઇ છે. "સ્વર્ગના ખજાના"ની બીજી આવૃત્તિ છપાય છે. "સંસારમાં સ્વર્ગ"ની બીજી આવૃત્તિ બહાર પડી ગઇ છે, અને "સાચા સ્વર્ગ"ની બીજી આવૃત્તિ થોડા વખતમાં થશે એ માટે મારાં પુસ્તકો વાંચનાર સાધારણ જ્ઞાનવાળાં, મધ્યમ વર્ગનાં તથા ગરીબ વર્ગનાં ભાઇ બ્હેનોનો ખાસ આભાર માનું છું.

આ "સ્વર્ગની કુંચી" તથા "સ્વર્ગના વિમાન"ને વખાણનારા ગુજરાતી ભાઇ બ્હેનો સાંભળીને રાજી થશે કે તેમને જેમ આ પુસ્તકો ગમે છે તેમજ વેંકટેશ્વર પ્રેસવાળા શેઠ ખેમરાજ શ્રીકૃષ્ણદાસને પણ તે પુસ્તક બહુ ગમ્યાં છે તેથી તેમણે એ બંને પુસ્તકોનાં હિંદીમાં ભાષાંતર કરાવેલાં છે તે થોડા વખતમાં છપાશે. સાથે સાથે પ્રસંગોપાત એ જણાવ્યાથી પણ મ્હોટો આનંદ થાય છે કે ભુંસાવળના મામલતદાર એમ. સી. કેલકર બી. એ. નાં પત્ની સૌ. ગિરિજાબાઇએ "સ્ત્રીઓના સ્વર્ગ"નું મરાઠીમાં ભાષાંતર કરેલું છે, તે પુસ્તક પણ હાલમાં છપાય છે. આવી રીતે બીજી ભાષાઓમાં પણ "સ્વર્ગનાં પુસ્તકો"ની કદર થવા લાગી છે એ સંતોષની વાત છે.

આ આવૃત્તિ છપાવવા માટે ચોરવાડવાળા સદ્‌ગૃહસ્થ શેઠ જમનાદાસ દામોદરે પૈસા ધીરવાની મને મદદ કરેલી છે એ માટે તે સજ્જન બંધુનો ઉપકાર માનું છું.

સર્વશક્તિમાન મહાન ઈશ્વરનો મહિમા સમજાવનારા આ પુસ્તકનો વધારે વધારે લાભ લેવાય એજ છેવટની પ્રાર્થના.

વૃંદાવન, જ્ઞાનગોદડી. તા. ૧-૯-૧૯૧૨

વૈદ અમૃતલાલ સુંદરજી પઢિયાર.

અનુક્રમણિકા.

સ્વર્ગની કુંચી.

૧—એક સારૂં શાક ખાતાં આપણને કેટલી બધી મજા પડે છે ? ત્યારે અખંડ આનંદરૂપી હરિ-રસમાં કેટલી બધી મજા હશે ? એ ખ્યાલ તો કરો.

આહા ! આજે તો કાંઈ કુરલીની ભાજી બનીતી ! એના સ્વાદની તો કાંઇ વાતજ ન પૂછો ! નવી નવી, કુણી કુણી ભાજી, ને માંહી લીંબુ નીચોવ્યું હતું, તેથી એવી તો બની હતી કે જાણે આંબાપૂરીને પણ ભુલી જઇએ. એ સ્વાદ તો દાઢમાંજ રહી ગયો છે. ત્યારે બીજી બાઇએ કહ્યું કે—આજે તો અમારી કબુએ એવી કઢી વઘારી હતી કે આખું ફળીયું ધમધમી રહ્યું હતું. શું એના સ્વાદની વાત ! જાણે આંગળાંજ ચાટયા કરીએ. હજી પણ એ સુગંધ મ્હારા નાકમાંથી ગઇ નથી. એ સાંભળીને ત્રીજા એક જણે કહ્યું કે—અમારે ત્યાં આજે એક ઠેકાણેથી ગોળકેરી આવીતી, પણ શું તેનો સ્વાદ ! એ તો ન ભૂતો ન ભવિષ્યતિ. ભલા માણસ, બદામી હલવો તો એની પાસે કાંઈ બીસાતમાંજ નહિ. જાણે એકલી એ ગોળકેરીજ ખાયા કરીએ. ઘણી જાતનાં અથાણાં ખાધાં પણ એવી લ્હેજ્જત ક્યાંઈ ન દેખી. ત્યારે ચોથાએ કહ્યું કે—અમારે ત્યાં હમણાં પાપડ બનાવ્યા છે તેની શું વાત કરૂં ! એ પાપડ જ્યારે શેકાય ત્યારે તેમાંથી એવી ભભક છુટે કે પાંચમા માળ સુધી આખી ચાલીમાં સુગંધી ફેલાઇ જાય,

ને એની ભભકથીજ મગજ તર થઇ જાય. એ પાપડ મોઢામાં મૂકતાં પહેલાં તો ફોલવા ફોલવા થઇ જાય. એનાં એ બનાવવાવાળાં, ને એનો એ મસાલો, પણ એવા પાપડ અગાઉ કોઇ દિવસ બન્યા નહોતા. આની તો કાંઇ ખુબીજ ઓર છે. અમારા પાપડ તમને ન ખપે, એટલે કાંઇ ઉપાય નહિ, બાકી એતો ખાવા જેવા છે.

ભાઇઓ ! આવી રીતે આપણે અને આપણાં પાડોશીઓ પ્રસંગોપાત વાતો કરીએ છીએ, અને શાકભાજી તથા અથાણાના સ્વાદનાં વખાણ કર્યા કરીએ છીએ, પણ વિચાર તો કરો કે એ બધા સ્વાદોનો જે બનાવનારો છે, અને જેણે આપણને એ સ્વાદો સમજવા માટે ઇન્દ્રિયો, મન, બુદ્ધિ, તથા જીંદગી આપી છે, તે સર્વ શક્તિમાન, આદિઅંતરહિત, આનંદસ્વરૂપ મહાન પ્રભુની ભક્તિનો–પ્રભુની સેવાનો–પ્રભુનાં સ્મરણનો–પ્રભુને અર્થે ગરીબોને આપવાનો–જ્યાં પ્રભુનો મહિમા ગવાઇ રહ્યો હોય એવા હરિજનોના સત્સંગનો અને સ્વર્ગનો આનંદ કેટલો બધો મ્હોટો તથા કેવો અલૌકિક હશે ? એ વિચાર તો કરો ! સ્વર્ગ કે જ્યાં ઇંદ્રની અપ્સરાઓ નાચી રહી છે, ગંધર્વો જેના ગુણનાં ગાન કરી રહ્યા છે, જ્યાં ઇચ્છિત ભોગ આપનાર કામધેનુ ને કલ્પવૃક્ષ આવી રહ્યાં છે, જ્યાં સદાય કરોડો સૂર્યના જેટલો પ્રકાશ છે, જ્યાં દુઃખ એ શબ્દ કોઇ સ્વપ્નામાં પણ જાણતું નથી, જ્યાં ઉમરની ગણત્રી નથી, જ્યાં કાળનો ભય નથી, જ્યાં ચાલવા માટે હીરામાણેક ને મોતીની જમીનો છે, જ્યાં રોગ નથી, જ્યાં ભય નથી, જ્યાં ઘડપણ નથી અને જ્યાં મોત નથી, પણ જ્યાં સદા આનંદ આનંદ ને આનંદજ છે, તથા જ્યાં પ્રભુ પોતે બિરાજે છે; ત્યાં જતાં કદિ પણ કરમાય નહિ એવાં ફુલોથી દેવતાઓ જેને વધાવી લેશે, અને દેવીઓ જેનાં ઓવારણાં લેશે, તથા અપ્સરાઓ જેની દાસીઓ બનશે, તે મહાન પવિત્ર ભક્તોના હરિની હજુરનાં સુખો કેવાં અલૌકિક હશે ? એ ખ્યાલ તો કરો ! પછી તમારા ભાજીમૂળાની ને સેવપાપડની વાતો કર્યા કરો. એવાં અમૂલ્ય સુખો, એવાં અખંડ સુખો, એવાં સાચાં સુખો ભક્તોને પ્રભુની ભક્તિથી મળે છે, માટે જેમ બને તેમ સાચા દિલે ને સાચી રીતે પ્રભુના હુકમ પ્રમાણે પ્રભુની ભક્તિ

થાય તેમ કરો. એટલે જગતનાં બધાં સુખો એની મેળે તમારી પાસે આવીને હાજર થશે. પ્રભુએ ગીતાજીમાં કહેલું છે કે-બ્રહ્માનંદમાં-ઈશ્વરીઆનંદમાં આખા બ્રહ્માંડના બધા આનંદો સમાઇ જાય છે. અહિંના જે આપણા મ્હોટામાં મ્હોટા આનંદો છે તે આનંદો બ્રહ્માનંદના એક રૂવાંટાના આનંદની બરાબર પણ નથી, ત્યારે આપણાં બાઇડી છોકરાંનાં-ધનમાલનાં-ધંધો રોજગારનાં ને ખાવાપીવાનાં સુખ તે શું બીસાતમાં? માટે ભાઇઓ! શાકભાજીના જેવાં જરાક વારનાં ખોટાં સુખમાં પડયા રહીને ઈશ્વરી આનંદ ગુમાવો માં. અખંડાનંદનો આનંદ ગુમાવો માં!

૨-બધા માણસોને કાંઇ મ્હોટા મ્હોટા યજ્ઞયાગ કરવાની જરૂર નથી, પણ ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થવાની જરૂરછે.

પ્રભુ આપણને એમ નથી કહેતો કે તમારી પાસે સાધનો ન હોય તોપણ, તણાઈ તોડાઇને પણ યજ્ઞ કરો, પ્રભુ આપણને એમ નથી કહેતો કે તમે બાઈડી છોકરાંઓને રખડાવીને ત્યાગી થઈ જાઓ, પ્રભુ આપણને એમ નથી કહેતો કે તમે શિયાળામાં બરફમાં બેસો ને ઉનાળામાં અગ્નિની ધૂણીઓ તાપો, પ્રભુ આપણને એમ નથી કહેતો કે તમે ઉપવાસો કરી કરીને ભૂખે મરી જાઓ, પ્રભુ આપણને એમ નથી કહેતો કે તમારા સંસાર વ્યવહારમાં પૂળો મૂકી દો, પ્રભુ આપણને એમ નથી કહેતો કે તમારા સુખના ફનાફતીયા કરી નાંખો, અને પ્રભુ આપણને એમ નથી કહેતો કે તમે વગર કારણે રીબાઇ રીબાઇને મરી જાઓ. પણ તે પરમ દયાળુ, પવિત્ર પિતા તો માત્ર એટલુંજ કહે છે કે, તમારી ઇચ્છા મને સોંપી દો, એટલે કે પ્રભુની ઇચ્છામાં તમે આવી જાઓ. દુનિયાના સર્વે ઉત્તમ ધર્મોનો સાર એજ છે, ને એમાંજ પ્રભુ રાજી છે. મ્હોટા મ્હોટા યજ્ઞ, બહુ બહુ બળિદાન, અને ઘણા ઘણા પ્રકારની દેહકષ્ટી, એ પ્રભુ નથી માગતો, પણ તે અખંડ દયાળુ પ્રભુ તો આપણું સર્વદા સુખજ ઇચ્છે છે. ભક્તોના સુખમાંજ તે રાજી છે. તે સારૂ તેણે ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થવાનો સ્હેલામાં સ્હેલો ને ઉત્તમમાં ઉત્તમ ધર્મ આપણને આપેલો છે, માટે ભાઇઓ! જમીનના

ને આસમાનના માલેક, ચંદ્ર સૂર્યના બનાવનાર, કોટિ સૂર્યના જેવા તેજોમય, જેની ગતિનો કોઇ પાર પામી શકતું નથી એવા પરમ દયાળુ પરમાત્માને શરણે જઈ પ્રેમથી ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થવાનું બળ મેળવો.

૩–જે કલમથી આપણી મરજી મુજબ સારા અક્ષર ન લખાય તે કલમને આપણે ફેંકી દઇએ છીએ, તેમજ પ્રભુની ઇચ્છા મુજબ આપણે ન ચાલીએ તો આપણા પણ તેવાજ હાલ થાય છે.

કોઇ કોઇ વખત લખતી વખત આપણને જ્યારે ખરાબ કલમ મળી જાય છે, ત્યારે આપણો મિજાજ કેવો બગડી જાય છે, એ તમે કોઈ દિવસ ધ્યાન દઇને જોયું છે? એ મિજાજ બગડવાનું કારણ શું છે? કારણ એજ કે તે કલમ આપણી ઇચ્છા પ્રમાણે ચાલતી નથી, આપણે ઝીણા અક્ષર લખવા ઇચ્છીએ છીએ ને તે કલમથી જાડા અક્ષર લખાય છે, આપણે ઉતાવળથી લખવા માગીએ છીએ પણ તે કલમ ઉતાવળથી ચાલતી નથી, અને આપણે સફાઇથી લખવા ચાહીએ છીએ પણ તે કલમ બગડેલી હોવાથી તેનાથી ડાઘ પડતા જાય છે. આમ થવાથી છેવટ લાચાર થઇને એ કલમનું આપણે શું કરીએ છીએ એ તમોને ક્યાં ખબર નથી? જો તે જરાક બગડી હોય તો તેને કાપી કુપીને સુધારવા મહેનત કરીએ છીએ, અને તેમ છતાં પણ જો તે ન સુધરે તો તેને તોડીને ફેંકી દઇએ છીએ. કારણ કે તે આપણું હથિયાર છે, અને આપણે એ કલમના બનાવનાર છીએ, તેમ છતાં પણ આપણી ઇચ્છા મુજબ તે ચાલતી નથી માટે તેને ફેંકી દઇએ છીએ. આપણે અલ્પ જીવો જ્યારે આપણી ઇચ્છા પ્રમાણે ન થાય ત્યારે જડ કલમ ઉપર પણ એટલો બધો ગુસ્સો કરીએ છીએ, ત્યારે ભાઇઓ! વિચાર તો કરો કે આપણે તો ચૈતન્ય છીએ, બુદ્ધિશાળી છીએ, પ્રભુના નિયમો સમજીએ છીએ, શાસ્ત્રો વાંચીએ છીએ, સત્સંગમાં ભળીએ છીએ, અને આપણા અંતરમાં સહાય કુદરતી રીતેજ ભલી પ્રેરણા થતીજ રહે છે, છતાં પણ તેની દરકાર ન કરી, જાણતાં છતાં

પથારીમાં મૂતરીએ અને દીવો લઇને કૂવામાં પડીએ, એટલે કે ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન ન થઇએ તો આપણા પોતાના પણ એ કલમના જેવા હાલ થાય તેમાં શું નવાઈ છે? કલમને જેમ છોલી છાલીને તથા કાપી કુપીને સુધારવાની તક લઇએ છીએ તેમજ પ્રભુ આપણને કેટલાક પ્રકારનાં સુખ દુઃખ આપીને પણ આપણને સુધરવાની તક આપે છે, પણ તેમ છતાં પણ જો ન સુધરીએ તો પછી છેવટ કંટાળીને આપણે જેમ કલમને ફેંકી દઇએ છીએ, તેમજ પ્રભુ પણ દિલગીર થઇને અંતે આપણને નરકમાં નાંખે છે. કારણકે જેમ આપણી ઇચ્છા મુજબના અક્ષરો લખવા સારૂ આપણે કલમ બનાવીએ છીએ તેમજ પ્રભુએ પોતાની ઇચ્છા મુજબની ફરજો બજાવવા સારૂજ આપણને બનાવ્યા છે, અને તે સારૂજ આ દુનિયામાં આપણને મોકલેલા છે; માટે ભાઇઓ! જેમ બને તેમ ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થાઓ, અને પ્રભુના હુકમો પાળો.

૪–કોઇ સારા માણસની દોસ્તીથી પણ ઘણો લાભ થાય છે ત્યારે પ્રભુની દોસ્તીથી કેવો મ્હોટો લાભ થશે? એ વિચાર તો કરો.

એક અનુભવી માસ્તર છોકરાઓને સમજાવવા માટે તેમની પાસે કહેતા કે, મને એક શેઠની દોસ્તી થએલી છે તેથી હું બહુ આનંદમાં રહી શકું છું. એ દોસ્તી શાથી થઇ? એમ જો તમે મને પૂછો તો હું કહીશ કે, નમ્રતાપૂર્વક એ શેઠની મરજી સાચવવાથી. ખરૂં છે કે એ શેઠની મરજી પ્રમાણે ચાલવાથી મ્હારી ઇચ્છા પ્રમાણે થઇ શકતું નથી, પણ તેના બદલામાં એ શેઠની દોસ્તીથી મને બીજો એટલો બધો લાભ મળે છે કે તેની આગળ મ્હારી ઇચ્છા પ્રમાણે કાંઈ કાંઇ બાબત ન થાય તો તેની મને દરકાર નથી; કારણ કે મ્હારી મરજીને બાજુએ મૂકીને એ શેઠની મરજી પ્રમાણે ચાલ્યો ત્યારે તો તેની દોસ્તી થઈ છે, ને એ દોસ્તીથી તો હું લ્હેર કરૂં છું. એ લ્હેરને મૂકીને હવે વળી મ્હારી મરજીને ક્યાં રહું?

શેઠની દોસ્તીથી હવે હું મ્હારી સ્થિતિ કરતાં વધારે સારાં મંડળમાં ભેળાઇ શકું છું, ગાડીઘોડા વાપરી શકું છું, ખાવા પી-

વામાં આનંદ થાય છે, અને કાંઇ અડચણ આવી પડે તો મનમાંથી એમ હિંમત રહે છે કે શું ફિકર છે? વખત આવ્યે શેઠ આપણને મદદ આપી રહેશે. આવા વિશ્વાસને લીધે ફિકરમાં રહેવું પડતું નથી, એટલે છુટથી ઘણું કામ કરી શકાય છે. એક સાધારણ શેઠની દોસ્તીમાં પણ જ્યારે આટલો બધો લાભ છે, અને આટલો બધો આનંદ છે, ત્યારે કોઈ મ્હોટા રાજાની દોસ્તીમાં કેટલો બધો લાભ હશે? અને તેવા મહારાજાઓના પણ મહારાજાધિરાજ, અનંત બ્રહ્માંડોના નાથ, સમર્થમાં સમર્થ, કાળના પણ કાળ, સર્વવ્યાપક, સચ્ચિદાનંદ, પરમ મંગળરૂપ પ્રભુની દોસ્તીમાં તો કેટલો બધો આનંદ હશે? એ વિચાર તો કરો. શેઠની દોસ્તીમાં જ્યારે બંગલો વાપરવા મળે છે ત્યારે પ્રભુની દોસ્તીમાં સ્વર્ગ કેમ નહિ મળે? શેઠની દોસ્તીમાં જ્યારે ગાડીઘોડા મળે છે ત્યારે પ્રભુની દોસ્તીમાં રિદ્ધિસિદ્ધિ કેમ નહિ મળે? શેઠની દોસ્તીમાં જ્યારે સારૂં સારૂં ખાવા પીવાનું મળે છે ત્યારે પ્રભુની દોસ્તીમાં કલ્પવૃક્ષનાં મનવાંચ્છિત ફળ અને અમૃત કેમ નહિ મળે? શેઠની દોસ્તીથી જ્યારે શ્રીમંતોમાં ફરાય છે ત્યારે પ્રભુની દોસ્તીથી દેવોમાં ને મુક્ત જીવોમાં કેમ નહિ રહેવાય? અને શેઠની દોસ્તીથી જ્યારે ઘણા પ્રકારની ફીકર તથા ભય મટે છે ત્યારે પ્રભુની દોસ્તીથી અનંતકાળની અખંડ શાંતિ કેમ નહિ મળે? અને મ્હોતનો તથા જન્મ–મરણનો ભય કેમ નહિ છુટે? છુટશેજ. માટે ભાઇઓ! પ્રભુની દોસ્તીમાં આવો કે જ્યાં સદા સર્વદા આનંદ, આનંદ ને આનંદજ છે. પણ યાદ રાખજો કે પ્રભુની દોસ્તી પ્રભુને આધીન થવાથીજ થાય છે, માટે હજાર વાતની એક વાત એજ કે મહાન પ્રભુના પવિત્ર હુકમો પાળી પ્રભુને રાજી રાખવામાંજ જીંદગી ગાળો.

૫–એક ન્હાની ખીલી આડી આવી જવાથી મ્હોટો સંચો અટકી પડે છે, તેમ ન્હાનું પાપ થઈ જવાથી પણ મોક્ષના માર્ગમાં મ્હોટી અડચણ આવી પડે છે.

મુંબઈમાં એક મ્હોટી મીલમાં પંદરસો ઘોડાના બળનું

ઇંજીન હતું. પંદરસો ઘોડાનું બળ એ કેટલું બધું મ્હોટું બળ થયું, એ તમને ખબર છે? સાત માણસોના બળ જેટલું એક આપણા ઘોડાનું બળ ગણાય છે. પણ એ માણસો મુંબઈનાં માણસો જેવાં, આપણા જેવાં આપલ પોપલીયાં નહિ હો! સાત મજબૂત માણસનું બળ જોઇએ, ત્યારે આપણા એક ઘોડાનું બળ કહેવાય છે. એવા ત્રણ ઘોડાનું બળ ભેળું થાય ત્યારે ઇંજીનના એક ઘોડાનું બળ ગણાય છે. એવા પંદરસેં ઘોડાના બળનું એટલે કે સાડી એકત્રીસ હજાર મજબૂત માણસના બળનું ઇંજીન હતું. એ ઇંજીનના ચક્કરમાં એક દિવસ ઇંજનેરની ભૂલથી નાનકડી લોઢાની ખીલી આડી આવી ગઇ, તેથી આખું ઇંજીન અટકી બેઠું, ને બધાય સંચા બંધ પડયા. કામ બંધ પડયું એટલે મજુરો નવરા પડવાથી અંદર અંદર મસ્તી કરવા લાગ્યા. ઇજનેર દોડાદોડ કરવા લાગ્યો. મીલવાળો શેઠીયો મીલ ચાલુ કરવા માટે ઉતાવળ કરવા લાગ્યો અને મેનેજર બધાં ઉપર ગુસ્સે થવા લાગ્યો, પણ કાંઇ મીલ ચાલે નહિ. એ પછી બીજા એક હુશિયાર ઇજનેરને પાંચસો રૂપિયા ફી ઠરાવીને બોલાવી લાવ્યા. તેણે આવીને બધા સંચા તપાસીને કહ્યું કે—આ બધા સંચા સારા છે, એમાં કાંઇ પણ ખામી નથી, પણ આ એક નાનકડી ખીલી આડી આવી ગઇ છે તેથી ઇંજીન અટકી પડયું છે. એમ કહી એક નાનકડી પકડથી એ ખીલી ઉપાડી લીધી એટલે મીલ ચાલવા લાગી. એ નાનકડી ખીલી જોઇને બધા લોકો અજબ થયા અને મીલવાળો શેઠીયો બોલી ઉઠયો કે ઓહો! આટલી ન્હાની ખીલીએ આવડા મ્હોટા ઇંજીનને અટકાવી રાખ્યું? ત્યારે તે ઇજનેરે કહ્યું કે—સાહેબ, અડચણ તે કેટલીક હોય? ભૂલ તે કેટલીક હોય? એ તો જરાકજ બસ છે. મ્હોટી હોય તો તો સત્યાનાશ કહાડી નાંખે. આટલી ભૂલ સારૂ કરીને જ્યારે તમારે મને પાંચસો રૂપિયા ફી આપવી પડી, ત્યારે જો મ્હોટી ભૂલ હોય તો તો આવાં મ્હોટાં કામમાં લાખો રૂપિયાના આંધરણ દેવાઇ જાય.

ભાઇઓ! આમાંથી કાંઇ સમજ્યા? મ્હોટી મીલ તે આપણા સ્વર્ગનાં અને મોક્ષધામનાં સુખડાં છે. હરિની હજુરમાં રહીને ભગવત્ સેવાનો આનંદ ભોગવવો એ આપણી મીલનો નફો છે.

એ મીલનો ઇજનેર તે આપણું મન છે. એ મીલનો માલેક શેઠીયો કે જે મીલ ચલાવવાની ઉતાવળ કરે છે તે આપણો જીવ છે, કે જે પ્રભુની હજુરમાં જવાને માટે તલપી રહ્યો છે. એ નાનકડી ખીલી તે આપણાથી થઇ જતાં પાપ છે. અને એ ખીલી કાઢનાર બીજો હુશિયાર ઇજનેર તે આપણા સદ્‌ગુરૂ છે. મ્હોટા કામમાં ન્હાની ભૂલથી પણ મ્હોટી ખરાબી થઇ જાય છે. અને યાદ રાખજો કે મોક્ષ મેળવવાનું કામ પણ કાંઇ ન્હાનુંસૂનું નથી, એટલે એમાં જો જરાક પણ ભૂલ થશે તો આ અમૂલ્ય જીંદગી વૃથા થઇ પડશે અને બીજો અવતાર લેવો પડશે; માટે ભાઇઓ અને બ્હેનો! જરા પણ પાપ ન થઇ જાય, એ ખૂબ સંભાળજો. કારણ કે ન્હાની ખીલીથી આખી મ્હોટી મીલ અટકી પડે છે. મહારાજા યુધિષ્ઠિરે-ધર્મરાજાએ આખી જીંદગી સુધી ધર્મનાં કામો કર્યાં હતાં; માત્ર એકજ વખત જરાક જુઠું "નરો વા કુંજરો વા" એમ બોલાઇ ગયું હતું. તે સારૂ કરીને-એટલા પાપ સારૂ કરીને હિમાળો ગળવા ગયા ત્યારે તેની ટચલી આંગળી ગળી નહોતી. ધર્મનો રસ્તો-મોક્ષનો માર્ગ આવો વિકટ છે, માટે ભૂલ્યે ચૂકયે પણ પાપ ન થઈ જાય એ સંભાળજો, અને જો કદાચ પાપ થઇ ગયાં હોય-ખીલી આડી આવી ગઈ હોય તો તેને કાઢી નાંખવાની તજવીજ કરજો. એમને એમ રાખી મૂકશો માં, નહિ તો આખો સંચો રદ થશે, એટલે કે ફેરો માથે પડશે. એવું ન થાય માટે ભગવદ્‌ આશરાનું બળ રાખીને પ્રભુના શરણમાં આવી જાઓ. પ્રભુના શરણમાં આવી જાઓ.

૯–ગરીબો તે આપણાં તુંબડાં છે, તેને આધારે તરી શકાય છે.

સાધુઓ અને ભકતો કહે છે કે, ગરીબો તે આપણાં તુંબડાં છે. જેમ તુંબડાંને આધારે પાણીમાં તરી શકાય છે તેમ ગરીબોને આધારે આપણે સ્વર્ગના રસ્તામાં તરી શકીએ છીએ, માટે ભાઈઓ! કદી પણ ગરીબોને ધિઃક્કારશો માં, અને જ્યાં સુધી બની શકે ત્યાં સુધી લાચાર ભિખારીઓનો અનાદર કરશો માં. કારણ કે પ્રભુની હજુરમાં ઇન્સાફ વખતે કાંઇ

આપણુને એમ પૂછવામાં નહિ આવે કે તમે કેટલા દાગીના પહેરતા હતા ? કેટલું અત્તર લગાવતા હતા ? કેટલું સેંટપોમેટમ વાપરતા હતા ? કેટલી છત્રી તથા રૂમાલ વાપરતા હતા ? કેટલા ટોપી ઉપર ને બૂટ ઉપર ખરચતા હતા ? કેટલા બીડીમાં ને પાન તંબાકુમાં ખરચતા હતા ? કેટલા ગાડીભાડામાં ખરચતા હતા ? કેટલા મેળાઓમાં ઉડાવતા હતા ? કેટલા નાચરંગમાં ઉડાવતા હતા ? કેટલા સોડા શરબતમાં ઉડાવતા હતા ? કેટલા બેંકમાં મૂકેલા છે ? કેટલા તીજોરીમાં મૂકેલા છે ? અને કેટલાનો તમારાં છોકરાંઓને વારસો આપી આવ્યા છો ? એમ આપણુને ધર્મનો રાજા પ્રભુ નહિ પૂછે, પણ તે તો એમજ પૂછશે કે, મ્હારે નામે ને મ્હારે અર્થે તમે ગરીબોને શું આપેલું છે ? તમોને ડૂબતા બચાવવા માટે-તેઓને તારવા માટે મ્હેં ગરીબોરૂપી તુંબડાં આપેલાં છે એનો તમે કેવી રીતે લાભ લીધો છે ? એટલુંજ નહિ પણ સંતો કહે છે કે, ઇન્સાફને વખતે પ્રભુ આપણુને એમ કહેશે કે—

ગરીબોનેરૂપે હું પોતે તમારી પાસે તમારાં કલ્યાણ માટે આવતો હતો અને તમે મને કાંઇ પણ આપ્યા વિના ઉલટા દમ ભરાવીને હાંકી કાઢતા હતા. જીવો એ વખતે કહેશે કે— કૃપાનાથ તમે ક્યારે આવ્યા હતા ? અને અમે ક્યારે તમને પાછા ફેરવ્યા ? પ્રભુ કહેશે કે રગતપીતયારૂપે હું તમોને રસ્તામાં મળ્યો હતો, અને મ્હેં તમારી પાસે અરધી માગી હતી, પણ તમે આપી નહોતી. બીજી વખત જ્યારે તમારે ત્યાં નાત જમતી હતી ત્યારે કાઠીયાવાડી દુકાળીયારૂપે હું તમારે ત્યાં વધ્યું ઘટયું એઠું જુઠું માગવા આવ્યો હતો, પણ તમે મને ધુતકારી કહાડયો હતો. એક વખત હું ગરીબ રાંડીરાંડરૂપે તમારો આશરો લેવા આવ્યો હતો. એ વખતે તમારી પાસે મ્હારી એવી અરજ હતી કે મ્હારા પૈસા મ્હારો જેઠ દગો કરીને ખાઇ જાય છે, માટે તમે તેને કાંઇક સમજાવો, પણ તમે તમારા મિજાજમાં હતા, એટલે મ્હારી વાત સાંભળી નહોતી. એ પછી એક વખત હું તમારે ત્યાં ગરીબ વિદ્યાર્થીરૂપે આવ્યો હતો કે કૃપા કરીને મને થોડાં પુસ્તકો અપાવો, પણ મ્હારી એ અરજ તમે સાંભળી નહોતી. વ્રજમાં જમનાજીને કિનારે હું

તમારી પાસે બુઢ્ઢી ડોશીરૂપે આવ્યો હતો, એ વખતે ટાઢથી મ્હારૂં અંગ થરથર કાંપતું હતું, પણ તમે મને જૂનાં પૂનાં, ફાટયાં તુટયાં લુગડાંનો કટકો પણ આપી શક્યા નહોતા. એક વખત હું તમારી પાસે મુંબઇમાં તમારા ગરીબ નાતીલારૂપે આવ્યો હતો અને તમને કહ્યું હતું કે મ્હારી મા મરકીથી મરી ગઈ છે, પણ કોઇ ઉપાડવાવાળા નથી, માટે તમે જરા સોનાપુર સુધી આવવાની મેહેરબાની કરો. તમે એ વખતે તો શરમાશરમ હા પાડી, પણ પાછળથી આવ્યા નહોતા, એ સાંભરે છે કે? ભીંડી બજારના રસ્તા ઉપર બુઢ્ઢા ફકીરરૂપે માંદો થઇને હું પડયો હતો, હાથે પગે સોજા ચ્હડી ગયા હતા, ને તાવથી હણુબતો હતો, એ વખતે તમે મ્હારી પાસે થઇને ચાલ્યા ગયા હતા, અને તમારા દિલમાં દયા પણ આવી હતી, તોપણ મને ઇસ્પિતાલમાં લઇ જવાની તમે દરકાર કરી નહિ. એ યાદ છે કે? આવી રીતે હું તમારી પાસે જુદે જુદે પ્રસંગે ને જુદે જુદેરૂપે સેંકડો વખત આવી ગયો છું, પણ દરેક વખતે ઘણું કરીને તમે મને નિરાશજ કર્યો છે, એવે વખતે તમને જરા પણ હું યાદ આવ્યો નથી. શું તમે નહોતા જાણતા કે તમારા ગરીબ ભાઇબંધોમાં પણ જે આત્મા છે તે મ્હારોજ અંશ છે, એટલુંજ નહિ પણ તમારે યથાશક્તિ જે કાંઇ આપવું છે તે કાંઇ ભિખારીઓને ખાતર આપવાનું નથી, પણ મ્હારે ખાતર આપવાનું છે, એમ સમજતાં છતાં પણ તમે મ્હારે ખાતર કાંઇ પણ કરેલું નથી. બોલો, હવે હું તમને શું શિક્ષા કરૂં?

ભાઈઓ! મહાન પ્રભુ જ્યારે ઇન્સાફને વખતે અતિ ભયંકરરૂપ ધરીને આપણને એ પ્રમાણે પૂછશે ત્યારે આપણે શું જવાબ દઇ શકશું? એ વખતે આપણને કેટલી બધી શરમ લાગશે ને કેવો પસ્તાવો થશે? એ ખ્યાલ તો કરો. એમ ન થાય માટે આજથીજ ચેતો, અને આપણને તરવાનાં તુંબડાંરૂપ જે ગરીબો છે તેની ઉપર રહેમ દિલથી જુઓ, તથા સર્વ શક્તિમાન પવિત્ર પ્રભુને ખાતર તેઓને યથાશક્તિ મદદ કરો.

સત્સંગ એ ચાવી છે, તેથી અજ્ઞાનનાં તાળાં ઉઘડે છે.

હરિજનો કહે છે કે સત્સંગ એ ચાવી છે, એ ચાવીથી

અજ્ઞાનનાં તાળાં ઉઘડી જાય છે. બધાં માણસો કાંઈ હાઇસ્કુલોમાં ને કૉલેજોમાં જઇ શકતાં નથી, બધાં માણસો કાંઇ પંડિતો થઈ શકતાં નથી અને બધાં માણસો કાંઇ ભક્ત પણ થઇ શકતાં નથી. છતાં પણ સર્વ માણસોને થોડાં ઘણાં જ્ઞાનની તો જરૂર છે. એ જરૂર જેટલું જ્ઞાન મ્હોટાં મ્હોટાં પોથાંઓ ઉથલાવ્યા વિના સત્સંગથી સ્હેજમાં મળી જાય છે, માટે હરિજનો સત્સંગનાં વારે વારે વખાણ કર્યા કરે છે. ભાવિક વૈષ્ણવો તો એમજ કહે કે હરિજનોના પગની રજ પણ દુર્લભ છે, તેથી જ્યાં ઘણા વૈષ્ણવો મળતા હોય તે જગ્યાની રજને પણ શિરોચસ્મ કરે છે. આમાંથી એ સમજવાનું છે કે જ્યારે ભક્ત જનોના પગની રજ પણ પવિત્ર છે ત્યારે તેઓની વાણીમાં કેટલી બધી પવિત્રતા હશે? અને એ ભક્તોની વાણીથી જાણ્યે અજાણ્યે કેટલા બધા જણનું કલ્યાણ થઈ જતું હશે? એ ખ્યાલ તો કરો. એ બધું સત્સંગથી થાય છે, માટે સંતોએ સત્સંગને અજ્ઞાનરૂપી તાળાં ખોલવાની ચાવી ગણેલી છે. વળી એ ચાવીની ખુબી એ છે કે એમાં કાંઇ પૈસા ખરચવા પડતા નથી, એમાં કાંઈ માથાકુટ કરવી પડતી નથી, એમાં કાંઈ મુશ્કેલી પડતી નથી, અને ગરીબ કે તવંગર, મુરખ કે ડાહ્યા, મ્હોટા કે ન્હાના, ઉંચા કે નીચા, જે કોઇ એનો લાભ લેવા ઇચ્છે તે સ્હેલાઈથી લઇ શકે છે. એટલુંજ નહિ પણ સત્સંગની મંડળીઓમાં કાંઇ એકજ જાતનો માલ નથી પીરસાતો, ત્યાં તો ભાતભાતની ને એક એકથી ઉંચી ઉંચી જાતની મીઠાઇઓ લૂંટાય છે. તેમ છતાં પણ ખુબી એ છે કે એમાં કોઇ ના પાડવાવાળુંજ નહિ. ઉલટું એમજ કે આવી જાઓ, છે કોઇ લુંટવાવાળો? આવી મજે સત્સંગ વિના બીજે ક્યાં મળે? નિશાળમાં ભણવા જઇએ તો ફી પડે, વકીલને ત્યાં કાંઇ પૂછવા જઇએ તો તેની પણ ફી પડે, ડૉક્તરને ત્યાં પણ ફી, સરકારી ખાતામાં કાંઇ પૂછવા જઇએ તો ત્યાં પણ સ્ટાંપનું લાકડું, શાસ્ત્રીઓને ઘેર જઇએ તો ત્યાં સીધાનું કે દક્ષિણાનું કાંઇક કરવું જોઇએ, ગુરૂ પાસે જઇએ તો ત્યાં પણ કાંઇ ખાલી હાથે જવાય નહિ, અને સારા માણસ સમજીને કોઇ શેઠને ઘેરે કાંઇ સલાહ પૂછવા જઇએ તો ત્યાં તો અગાઉથીજ બારણાં આડા ભૈયા બેઠેલાજ હોય, એટલે

શેઠનાં તો દર્શન પણ ક્યાંથી થાય? આવી રીતે બધે ઠેકાણે કાંઇને કાંઇ અડચણો છે, પણ સત્સંગની મંડળીમાં જવામાં તો કાંઇ અડચણજ નહિ, એનાં બારણાં તો સૌને માટે સદાય ઉઘાડાં.

ભાઇઓ! હવે તમે કહો કે અજ્ઞાનનાં તાળાં ખોલવા માટે સત્સંગના જેવી સહેલી ચાવી બીજી કઇ છે? એવી સ્હેલી બીજી એકે ચાવી નથી, માટે મનના સંશય કાપવા સારૂ, ધર્મના ભેદો જાણવા સારૂ, અને અખંડ સચ્ચિદાનંદરૂપ પ્રભુનું મંગળમય સ્વરૂપ સમજવા સારૂ પ્રેમથી સદાય સત્સંગમાં મચ્યા રહો. સત્સંગમાં મચ્યા રહો.

(૫૬)

("કબ સમરોગે રામ" એ રાગ.)

સત્સંગનો રસ ચાખ, પ્રાણી તુંતો સત્સંગનો રસ ચાખ. (ટેક)
પ્રથમ લાગે કડવોને તીખો, પછી આંબા કેરી શાખ–પ્રાણી. ૧
સત્સંગથી દો ઘડીમાં મુક્તિ, વેદ પૂરે એની સાખ–પ્રાણી. ૨
આરે કાયાનો ગર્વ ન કીજે, અંતે થવાની છે ખાખ–પ્રાણી. ૩
હસ્તીને ઘોડા માલ ખજાના, એકે નહીં આવે તારી સાથ–પ્રાણી. ૪
કાચીરે કાયા કોટડી જેવી, ઢળતાં ન લાગે વાર–પ્રાણી. ૫
કાચોરે કુંપો જળે ભર્યો છે, ગળતાં ફુટી જાય પાર–પ્રાણી. ૬
કહેત કબીરા સુનો ભાઇ સાધુ, એ છે મુક્તિતણું દ્વાર–પ્રાણી. ૭

૮–સૂરજના ચિત્રથી કાંઇ અજવાળું ન પડે. તેમજ ધર્મ પાળ્યા વિના ચોપડીમાં લખેલા ધર્મથી કાંઇ કલ્યાણ થાય નહિ.

ભાઇઓ! ધર્મની ચોપડીઓ તો આ દુનિયામાં એટલી બધી છે કે આખી જીંદગી સુધી તે વાંચ્યા કરીએ તોપણ તેનો પાર આવે નહિ. પણ માત્ર વાંચવાથીજ કાંઇ ધર્મી થવાય નહિ. હરિજન થવા માટે તો હરિને વ્હાલાં હોય તેવાં કામો કરવાં જોઇએ. જેમ સૂરજના ચિત્રથી અજવાળું પડે નહિ, જેમ વાઘના ચિત્રથી ખરેખરા વાઘના જેવો ડર લાગે નહિ અને જેમ ઘરમાં ખાઇંડીનું ચિત્ર રાખવાથી ખાઇડી વિના કાંઇ રસોઇ પાણી થઇ જાય નહિ, તેમ ધર્મની ચોપડીઓથી પણ ધર્મ પાળ્યા વિના કાંઇ આત્માનાં કલ્યાણ થઇ જાય નહિ.

આત્માના કલ્યાણ માટે અને પ્રભુના વ્હાલા થવા માટે જે પ્રભુને વ્હાલું હોય તે આપણે કરવું જોઇએ. પ્રભુને સૌથી વ્હાલી પવિત્રતા છે, માટે પ્રથમ આપણે પોતે તનથી ને મનથી પવિત્ર થવું જોઇએ.

આપણે જાતે રૂડા થવું એ પ્રભુની પહેલી આજ્ઞા છે, અને આપણે રૂડા થયા પછી બીજાઓને રૂડા કરવાની તજવીજ કરવી એ પ્રભુની બીજી આજ્ઞા છે. એ બે આજ્ઞામાં પ્રભુપ્રેમ અને ભ્રાતૃભાવ કે જે દુનિયાંના કુલ ધર્મોનું તત્ત્વ છે તે આવી જાય છે. એ બે વિના એટલે કે આપણે પોતે ભલા થયા વિના અને બીજાઓને યથાશક્તિ મદદ કર્યા વિના, આપણે આપણો ધર્મ પાળેલો કહેવાય નહિ. માટે ભાઇઓ! યાદ રાખજો કે જેમ સૂરજનાં ચિત્રથી અજવાળું થાય નહિ, તેમ જીભોના લબરકાથી પણ કાંઈ પ્રભુના પવિત્ર હુકમો પાળ્યા વિના આપણું કલ્યાણ થાય નહિ. માટે આત્માના કલ્યાણ સારૂ જેમ બને તેમ પ્રભુના હુકમો પળાય તેમ કરો.

૯—ભાઇઓ તમે શા માટે ડરો છો? સમર્થ પ્રભુનું પાલનહારપણું તો જુઓ!

તમારી ટાઢ ઉડાવવા માટે કોઇક ઘેટાં ઉપર ઉન મોટું થાય છે, કોઈકના ખેતરમાં તમારે માટે અનાજ પાકે છે, અને તે અનાજના દાણા ઉપર પ્રભુએ તમારાં નામ લખેલાં છે. તમારે માટે ઘણાંએ ઝાડો ઉપર મીઠાં ફળો તૈયાર થયાં છે ને થાય છે. પ્રભુએ આપણે માટે કેટલી બધી તજવીજ કરી રાખેલી છે, ને હજી પણ આપણે માટે તે કેટલી બધી ફીકર રાખે છે, એ વિચાર તો કરો! જે પ્રભુ એટલો બધો દયાળુ છે, અને આપણી ઉપર એટલી બધી કૃપા રાખે છે, તે પ્રભુનો અવિશ્વાસ કરવો એ આપણી કેટલી બધી નીચતા છે, એ વિચારો તો ખરા! એવી નીચતામાં ન રહી જવાય માટે ભાઇઓ! જેમ બને તેમ પ્રભુ ઉપરનો આપણો પ્રેમ વધે એમ કરો.

પ્રભુ આપણને કેવી રીતે મદદ કરે છે?

તમોને વાંચવા માટે બીજાઓ મહેનત કરીને ગ્રંથો લખે છે, તમારી સગવડતાને માટે વિલાયતની ગોદીઓમાં આગબોટ

બંધાય છે, તમારે માટે કોઇક રસ્તાઓ બંધાવે છે, તમોને છાંયડો મળે તે સારૂ કોઇક ઝાડો વાવે છે ને પાણી પાય છે, તમારે માટે હજારો માખીઓ મહેનત કરીને મધપુડા બનાવે છે, અને તમારે માટે કોઇક માછલીઓમાં મોતી બની રહ્યાં છે. આ બધું આપણે માટે પ્રભુ કરી રહ્યા છે માટે ડરો માં, ભાઇઓ ! ડરો માં. જે પ્રભુ આપણે માટે એટલું બધું કરી રહ્યા છે તે જગતપાલક પ્રભુ કાંઈ આપણુને ભૂખે મારે તેમ નથી. માટે ભાઇઓ ! વિશ્વાસ રાખો, પ્રભુના પવિત્ર નામ ઉપર અને આપણા રૂડા ધર્મ ઉપર વિશ્વાસ રાખી હૃદયમાં ભગવદ્ આવેશ વધે તેમ કરો.

બંગાળામાં તમારે માટે ચોખા પાકી રહ્યા છે, સુરતમાં તમારે માટે તુવેરદાળ તૈયાર થઇ રહી છે, જાફરાબાદમાં તમારે માટે ઘી ભેળું થાય છે, વિલાયતની મીલોમાં તમારે માટે કાપડ તૈયાર થાય છે, ચીનમાં તમારે માટે રેશમ તૈયાર થાય છે, કાબુલમાં તમારે માટે મેવો તૈયાર થયો છે, જર્મનીમાં તમારે માટે સંચાઓ તૈયાર થાય છે, જાપાનમાં તમારે માટે છત્રીઓ બની રહી છે, અને કોઇકના પગાર ખાઇને તમારા બચાવ માટે લશ્કર તૈયાર થઈ રહેલું છે. આ બધી ગોઠવણો ઇશ્વરે આપણે માટે આપણે ન સમજીએ તેવી રીતે તૈયાર કરી મૂકેલી છે. માટે ભાઇઓ ! દૃઢ વિશ્વાસ રાખીને જગતકર્તા પાલનહાર પ્રભુને શરણે જાઓ, પ્રભુને શરણે જાઓ અને પ્રભુનું સ્વરૂપ સમજવાની કોશીશ કરો.

ઓ હરિજનો ! તમે શા માટે ડરો છો ? તમારે માટે વાદળાંઓ સમુદ્રમાંથી પાણી ભરી જાય છે, અને વખત આવ્યે તે તમારા ઘર ઉપર રેડાવાનું છે. તમારા પગ નીચે જમીનમાં અખૂટ પાણી તમારે માટે પ્રભુએ ભરી મૂકેલું છે, અને એકમાંથી અનેક દાણા ઉપજે એવાં ખેતરો તમારી આંખની સામે છે. એટલું બધું છતાં પણ તમોને વિશ્વાસ નથી આવતો ? એટલો બધો અવિશ્વાસ રાખવાનું આપણુને શું કારણ છે ? ખાત્રી રાખો કે જો આપણે પ્રભુને ભજીશું તો પ્રભુ જરૂરની ચીજો આપ્યા વિના રહેવાનો નથી.

તમને ખબર છે ? પોતાના જનોને જરાક મળે તે સારૂ

દયાળુ ઈશ્વર બીજાઓને લાખો રૂપીયાનો માલ આપી દે છે, તમારા નિભાવ માટે ઈશ્વર બીજાના ખેતરોમાં પાણી વરસાવી રહ્યો છે, ચાકરોને નિભાવવા સારૂ તે શેઠોને કાયમ રાખે છે, ગોરને નિભાવવા માટે જજમાનોને લાભ આપે છે, ન્હાનાં બચ્ચાંઓને નિભાવવા માટે માબાપોને આબાદ રાખે છે, અને શિષ્યોને હુશિઆર કરવા માટે પ્રભુ ગુરૂઓને સદ્‌બુદ્ધિ આપે છે. આ પ્રમાણે એકનું ભલું કરવા માટે ઈશ્વર બીજાનું ભલું કરી આપે છે; અને એવીજ રીતે થોડાક હરિજનોને નિભાવવા માટે દયાળુ પ્રભુ બીજાઓને પણ મોટો લાભ કરી આપે છે. જે પ્રભુ આપણી ઉપર આટલી બધી કૃપા કરે છે, તે પ્રભુનું સ્વરૂપ સમજવાની તજવીજ ન કરવી એ કેટલી બધી મોટી ભૂલ છે, તે વિચારો તો ખરા! એવી મોટી ભૂલ ન થાય માટે પ્રભુની મ્હોટાઈ સમજવાની અને પ્રભુનું આનંદદાયક સ્વરૂપ સમજવાની તજવીજ કરો.

૧૦–દરદીના ભલા સારૂ વૈદ કડવું ઓસડ પાય છે અને મીઠાઈ તથા આંબા ખાવાની ના પાડે છે, તેમજ ધર્મશાસ્ત્રો આપણા કલ્યાણ સારૂ કેટલીક બાબતો તજી દેવાનું કહે છે.

આપણે બદામી હલવા, મસાલાદાર બાસુદી, ગરમાગરમ ભજીયાં, તીખાં તમતમતાં સંભારીયાં, શાક ને મોંઘી મોંઘી કીંમતની કેરીઓ ઉડાવીએ તેમાં વૈદના બાપનું શું જાય છે કે તે આડો પડીને ખાવાની ના પાડે છે? ભાઈઓ! તેના બાપનું કાંઈ જતું નથી, પણ આપણા ભલા સારૂ કરીને, આપણો રોગ કાઢવા સારૂ કરીને, તે ના પાડે છે; કારણ કે જો આપણે એવું એવું ખાઈએ તો આપણું દરદ ઉલટું વધી જાય ને જલદી સોનાપુરનો રસ્તો લેવો પડે. માટે આપણને દરદથી બચાવવા તથા આપણને અરેરાટી કરતા અને ઓય માડીરે! કરીને લાંબા થઈને પથારીમાં પડતા બચાવવા સારૂ, આપણને ભાવતી ચીજો ખાવાની વૈદ ના પાડે છે. તેમજ ધર્મશાસ્ત્રો, સદ્‌ગુરૂઓ અને સાધુ મહાત્માઓ તથા હરિજનો આપણા આત્માના કલ્યાણને માટેજ તથા આપણે મોક્ષ ધામનાં અનંતકાળનાં

સુખ મેળવી શકીએ તે સારૂજ આપણુને કેટલીક જાતના લોભ, કેટલીક જાતના મોહ, કેટલીક જાતના વિકારો, કેટલીક જાતની બૂરી ટેવો, કેટલીક જાતની અંતરની છુપી વાસનાઓ, અને કેટલીક જાતનાં જુનાં પાપો મૂકી દેવાનું કહે છે; પણ જેમ કેટલાક હઠીલા દરદીઓ વૈદના કહેવાની દરકાર રાખતા નથી અને મરજી પડે તે ખાઈ લઇને ઉલટા વધારે હેરાન થાય છે, તેમ આપણે પણ એવા હઠીલા પાપી થઇ ગયા છીએ. તેથી શાસ્ત્રોની કે ગુરૂજનોના રૂડા ઉપદેશની દરકાર રાખતા નથી, અને આપણે મન ગમતા વિષયો ભોગવી નરકની ખાસ ટીકીટ લેતા જઇએ છીએ. કારણ કે જેમ હઠીલો દરદી આખી રાત ખોંખોં કરે, કાળજું ઉથલાવી નાંખે તેવી રીતે જોર કરી કરીને બડખાઓ કાઢે અને હેરાન હેરાન થઈ જાય તોપણ જેમ તીખી ચટણીનો, તેલનાં ભજીયાંનો, કે હીંગના વધારવાળી દહીંની કઢીનો સ્વાદ છોડે નહિ, તેમ આપણે પણ એવા હઠીલા પાપી થઈ ગયા છીએ કે, ખરાબ વિચારો તથા ખરાબ કામો કરીને શરીરે દુઃખી થઇએ, અંતે રોગી થઇએ, વ્હેલા મરી જઇએ, જમના માર ખમીએ, અને નરકમાં જઇએ; એ બધું કબૂલ, પણ આપણે આપણા અંતરનાં જુનાં પાપોને છોડી શકતા નથી. એટલા બધા આપણે માયામાં ફસાઈ ગયા છીએ, ને એટલા બધા આપણે પ્રભુથી વિમુખ થઇ ગયા છીએ. માટે ભાઇઓ ! હવે વખત પાસે આવતો જાય છે. મોત કાંઈ દૂર નથી અને એ વખતે કાંઇ આડા હાથ દેવાય તેમ નથી, માટે હમણાંથીજ ચેતીને ધર્મના બળથી થોડીક મોજમજા ઓછી કરો. વિષયોની ગુલામગીરીમાંથી સત્સંગના બળથી બચો, અને આશરાના તથા ભગવત્ સેવા સ્મરણના બળથી વાસનાઓ નિર્મૂળ કરો, એટલે પ્રભુ આપણાજ છે અને આપણે પ્રભુનાજ છીએ.

૧૧–રાંડયા પછીનું ડહાપણ શું કામનું ? તેમજ મુવા પછીનું જ્ઞાન શું કામનું ! માટે વખત હાથમાં છે તો હમણાંથીજ ચેતી લ્યો.

આપણાં જુનાં પાપોને લીધે અને અંતરની બૂરી વાસનાઓને લીધે આપણુને જે કેટલીક ખરાબ બાબતો ગમતી હોય

છે તે છોડી દેવાનું શાસ્ત્રો તથા સદ્‌ગુરૂઓ વારંવાર કહે છે, પણ હજુ સુધી તે આપણે છોડી શકતા નથી. કારણ કે આપણે એવી જાતની સોબતમાં રહીએ છીએ કે જ્યાં એવી બૂરી વાસનાઓને જ્યારે ત્યારે ટેકો મળ્યા કરે છે. એટલુંજ નહિ પણ ઘણી જાતની બૂરી ટેવો ને બૂરાં વ્યસનો આપણામાં જામી ગએલાં હોય છે, તેથી એ ટેવો તથા એવાં વ્યસનોના જાણે આપણે ગુલામ બની ગયા હોઇએ એમ થઈ ગયું છે. એટલે મહાત્માઓનો ઉપદેશ, શાસ્ત્રોના કલ્યાણકારક નિયમો અને ધર્મની પવિત્ર આજ્ઞાઓ આપણે પાળી શકતા નથી. પણ યાદ રાખજો કે તે બધું આપણા ભલાને માટેજ છે. આપણે આપણા આત્માનું કલ્યાણ કરી શકીએ, આપણે પ્રભુને જાણી શકીએ, અને આપણી જીંદગીનો ફેરો સફળ કરી ચોરાશી લાખના ફેરામાંથી છૂટી જઇએ તે સારૂજ થોડુંક તજવાનું છે ને થોડુંક પાળવાનું છે. પણ અફસોસ કે એટલા બધા મ્હોટા લાભ સારૂ કરીને પણ આપણે જરાક જેટલું પણ તજી શકતા નથી કે જરાક જેટલું પણ પાળી શકતા નથી. આ કેટલી બધી મૂર્ખાઈ છે ને કેટલી બધી દિલગીરી છે? એ આપણે હમણાં જ્યારે આપણા હાથમાં વખત છે ત્યારે સમજતા નથી, અને વખત ગયા પછી—મોત પછી ઈનસાફને વખતે જ્યારે જમનો માર પડશે, અને દૈવી જીવોને હરિની હજુરમાં આનંદ કરતા જોઈશું, ત્યારે સમજાશે. પણ એ શું કામનું? રાંડયા પછીનું ડહાપણ શું કામનું? જીવતાં તો ધણીને સુખે રોટલો ખાવા દેવો નહિ અને રાંડયા પછી ડાહી ડાહી વાતો કરવી કે એ જીવતા હોત તો હું આમ કરત ને તેમ કરત. પણ એ રાંડયા પછીનું ડહાપણ શું કામનું? તેમજ હમણાંથીજ જ્યારે આપણા હાથમાં વખત છે ત્યારેજ ચેતીને આપણે બૂરી ટેવો છોડતા નથી, ને પ્રભુના પવિત્ર રસ્તામાં આવતા નથી, ત્યારે નરકમાં ગયા પછીનું ડહાપણ શું કામનું? માટે ભાઇઓ! હમણાંથીજ ચેતીને પ્રભુના રસ્તામાં આવી જાઓ—પ્રભુના પવિત્ર રસ્તામાં આવી જાઓ, ધર્મની શીતળ છાયામાં આવી જાઓ, ભગવદ્‌ આશરાના મહા બળમાં આવી જાઓ, અને તક હાથમાં છે તો વિકારોને છોડી દઈ રૂડાં કામ કરી લ્યો, અને સર્વ શક્તિમાન મહાન અલૌકિક પ્રભુને જાણી જીવનની સાર્થકતા કરી લ્યો, જીવનની સાર્થકતા કરી લ્યો.

પદ.

મનુષ્ય જનમ શીદ ખુવે,
આવોરે રૂડો મનુષ્ય જનમ શીદ ખુવે ? ટેક.
સંસારી જન કહે અમે છીએ સુખીયાં,
ધન પુત્રને જુએ. આવોરે રૂડો૦ ૧
હેતે હુલાવે ને પ્રીતે પરણાવે,
મુવાંને ધ્રુસકે રૂએ. આવોરે રૂડો૦ ૨
હરિને વિસારે એ જીતી બાજી હારે,
ફુટેલ દોણીમાં દૂધ દુવે. આવોરે રૂડો૦ ૩
કહે મૂળદાસ એવાં ઉંધાં અજ્ઞાની,
દેખી પાખીને પડે કૂવે. આવોરે રૂડો૦ ૪

૧૨–વાંઢાને સ્વપ્નુ આવ્યું કે હુ વરઘોડે ચ્હડયો છું, ને વહુ બહુ લટકાળી મળી છે. પણ જાગીને જોતાં તેમાંનું કાંઈ મળે નહિ તેમજ આ સંસાર પણ સ્વપ્ના જેવો છે.

અસલના વખતથી માણસો કહેતા આવ્યા છે કે સંસાર સ્વપ્ના જેવો છે. આપણે પણ એમજ કહીએ છીએ, પણ તેનો મોહ છૂટતો નથી. કારણ કે આપણામાં ધર્મનું બળ નથી, આપણે સત્ય શાસ્ત્રોનો યથાર્થ અર્થ સમજ્યા નથી, અને આપણે સાધુ ભક્તોની સેવા કરીને તેઓની કૃપા મેળવી સંસારનું ખરેખરૂં ખોટાપણું પૂરેપૂરી રીતે સમજ્યા નથી. તેથી જેમ હાથીને ચાવવાના ને દેખાડવાના, એમ બે જાતના દાંત હોય છે; તેમ આપણું પણ બહારનું બોલવું જાદું, ને અંદરનાં આચરણ જુદાં રહી ગયેલાં છે. તેથી આપણામાં પ્રભુ પ્રેમ જામતો નથી, એટલે આપણે પ્રભુથી વિમુખ છીએ. એ વિમુખપણું તજવા માટે આપણે સંસારનો મોહ ઓછો કરવો જોઇએ. અને એ મોહ ઓછો થવા માટે સંસાર સ્વપ્ના જેવો છે એ વાત હમણાંથીજ–મરણ પહેલાંજ આપણે સમજી લેવી જોઇએ.

એક વાંઢો માણસ હતો, તેને બાઇડી પરણવાની બહુ તૃષ્ણા હતી. રાત દિવસ તેના મનમાં બાઈડીનાજ વિચારો ભમતા હતા. તેથી એક દિવસ તેને સ્વપ્નુ આવ્યું કે, જાણે હું વરઘોડે ચ્હડયો

છું, ખૂબ સાજન મહાજન મળ્યું છે, સાસુ પોંખે છે ને નાક તાણી લે છે. એ દેખાવથી મનમાં ને મનમાં હસી પડાય છે. એ પછી જાણે કન્યાદાન દેવાય છે, ને નાનકડી વહુનો કુણો કુણો હાથ દાબતાં જાણે વીજળીની બૅટરીને હાથ લગાડયો હોય તેમ આખા શરીરમાં તન્મનાટ થઇ રહે છે. પછી જાણે ભાઇ સાહેબ વહુને કંસાર ખવરાવે છે, ને વહુ શરમાઇ જાય છે એ દેખાવ જુએ છે. તે પછી જાણે માંહ્યરામાં બેઠાં છે, ત્યાં વહુ સાથે એકી બેકી રમાય છે. તેમાં વહુ જીતી જાય છે તેથી પોતે મનમાં મલકાય છે કે વહુ છે તો ચતુર. આવી રીતનું સ્વપ્નુ હજી તો આવે છે એટલામાં તો તે વાંઢા વરરાજાને પોતાની પથારી-માંથી વીંછી કરડયો, તેથી ઓય માડીરે! કરીને બેબાકળો થઇને એકદમ પથારીમાં બેઠો થયો. અને વીંછીની વેદનાથી બૂમાબૂમ પાડવા લાગ્યો. વહુ બહુનું તો કાંઇ ઠેકાણું નહિ, ને પોતેજ નડંગ ધડંગ જેવો હતો તેવોજ ઝાડુ કાઢયા વિનાના ઘરમાં ને પરખોડયા વિનાની પથારીમાં મુવાલી જેવો થઇને પડેલો હતો, ને વીંછી ગોદડીમાં ભરાઇ ગયો હતો.

આવા મજેના સ્વપ્નામાંથી ઓચિંતુ એકદમ જાગવું પડયું, અને તે પણ વળી વીંછીના ડંખથી! એથી તે ગરીબ બિચારા વાંઢાને કેવું મહાભારત દુઃખ થયું હશે એ વિચારવું કાંઇ મુશ્કેલ નથી. ભાઇઓ! યાદ રાખજો કે જો નહિ ચેતીએ તો આપણા પણ એવાજ હાલ થવાના છે. આપણે પણ એ વાંઢાની પેઠે સંસારરૂપી એક જાતના સ્વપ્નામાંજ પડેલા છીએ. એ સ્વપ્નામાંથી કાળના ડંખથી જ્યારે આપણે જાગીશું—મોત પછી તુરતજ જ્યારે આપણને યાદ આવશે કે, રામા ચ્હા લાવ! ભૈયા ગાડી જોડાવ! શેઠાણી આજ કેમ રીસાણી છે? માસ્તર છાપામાં જુઓ તો ખરા! આજે શેનો ખેલ છે? બાબા માટે દવા આવી કે નહિ? વકીલ ક્યારે મળશે તે મને ખબર આપજો, આવતા રવિવારે પાર્ટી ક્યાં કરીશું? હજામ આવ્યો કે નહિ? મૅચ ક્યારે છે? સરત ક્યારે છે? રૂનું બજાર શું છે? પેલા વીલનું શું થયું? નાત ક્યારે ભેળી થાય છે? બાઇસીકલનું ભુંગળું ફુટી ગયું છે, એ મડમ હારમોનીયમ સારૂં વગાડે છે તે જોવા જવું છે, આજે પતરવેલીયાં બનાવજો, કાલના છાપામાં આપણું

નામ આવ્યું છે કે નહિ? એ સાહેબને નાતાલમાં ફ્રુટ મોકલવું છે, ચાંદબાંદનું કાંઇ ચાન્સ મળે તો સારૂં. આજે નવા ખેલની કેટલી ટીકીટ લીધી છે? આવા આવા તરંગોમાં—આવા આવા સ્વપ્નામાં મન ડોલતું હોય છે, એટલામાં મોત પછી પ્હેલીજ પળમાં જમનો જબરદસ્ત ફટકો વાગતાં તુરતજ ખબર પડી જાય છે કે હાય હાય ! એ તો બધું સ્વપ્નુ થઇ ગયું ? હું તો હવે કાળના મોઢામાં છું—જમના હાથમાં છું. મોત પછી પહેલીજ પળે જ્યારે આ બધી સંસારની માયા ને દુનિયાદારીનાં વ્યવહારિક સુખો સ્વપ્ના જેવાં લાગશે, ને આપણને જમદૂતના ફટકા વાગશે, ત્યારે આપણને કેવું મહાભારત દુઃખ થશે એનો ખ્યાલ તો કરો ? એવું ભયંકર દુઃખ ખમવું ન પડે માટે અગાઉથીજ ચેતીને પ્રભુને શરણે જાઓ અને સત્સંગમાં તથા ધર્મના કાર્યમાં તન મન ધનથી લાગી જાઓ. એટલે દયાળુ પ્રભુ આપણને બચાવી લેશે.

૧૩—આપણું જ્ઞાન કેવું અધૂરૂં છે, ને આપણો વૈરાગ્ય કેવો ખોટો છે તે વિષે એક શેઠની ને ઘાટીની વાત.

કોઈ એક શેઠને ત્યાં એક ઘાટી હતો. એ ઘાટી બહુ ભલો હતો, અને ઘણા વરસનો જુનો હતો. એક વખતે કાંઇ કામસર રજા લઇને તે ઘાટી પોતાના દેશમાં ગયો. એ પછી છ મહિના રહીને તે પાછો મુંબઈ આવ્યો, અને પોતાના શેઠને ત્યાં ગયો. એ વખતે શેઠ પોતાના દીવાનખાનામાં બેઠા બેઠા વાતોના તડાકા હાંકતા હતા, એટલામાં તે ઘાટી ત્યાં જઇને શેઠને પગે લાગ્યો, ને રોઇ પડયો. એ જોઇને શેઠે પૂછયું કે રામા કેવા આલા? કાય ઝાલા ? રોતે કસાલા ? ત્યારે તે ઘાટીએ કહ્યું કે શેઠ, પોરી મરૂન ગેલી. શેઠે કહ્યું તે મધી કાય? દેવાચી મરજી. કેવા મરૂન ગેલી ? ત્યારે તે રામાએ કહ્યું કે માઝી નાહી, તુમચી પોરી ગોમીબાઈ. એ સાંભળીને તે શેઠ પોતે રોઇ પડયો. ચાર મહિના ઉપર મરી ગયેલી પોતાની છોકરી ગોમીબાઇ યાદ આવી જવાથી તે રોવું દાબી શકયો નહિ.

ભાઇઓ ! આપણું જ્ઞાન ને આપણો વૈરાગ્ય પણ એ શેઠના જેવોજ છે. પારકાને શીખામણ આપવામાં આપણે પણ

એ શેઠના જેવાજ ડાહ્યા છીએ. પણ જ્યારે ઘર ઉપર વાત આવી પડે ત્યારે માથે બાર હાથનો ચોફાળ ઓઢીને બેસીએ છીએ. કોઇકનાં છોકરાં મરી જાય ત્યારે કહીએ કે એમાં શું ? એ તો એમજ ચાલે, પ્રભુની મરજી. અને આપણું કોઈ મરી જાય ત્યારે તો પોકર શ્રાદ્ધ મૂકીએ. એ કાંઇ વૈરાગ્ય કહેવાય કે ? બીજાઓને જ્ઞાન આપતી વખત તો મ્હોટા પંડિત જેવા બની જઇએ, પણ એ પ્રમાણે આપણેજ વર્તવાનો વખત આવે ત્યારે તો પોથીમાંનાં રીંગણાં જેવું કરીએ, એનું નામ કાંઈ સાચું જ્ઞાન કહેવાય કે ? અને એમ કરવું એ કાંઇ લાયકી કહેવાય કે? જ્યાં સુધી અંતરમાં પ્રભુ પ્રેમ ન જામે અને મનમાં ધર્મનું બળ ન જામે ત્યાં સુધી પૂરૂં જ્ઞાન ને સત્ય વૈરાગ્ય આવી શકે નહિ, માટે બોલો તે પ્રમાણે પાળી શકો તેવા ચોખ્ખા થવા સારૂ જેમ બને તેમ પ્રભુપ્રેમ વધે એમ કરો.

૧૪—એક શેઠે કોઇ મહાત્માને પોતાનું નવું ઘર બતાવ્યું, તે વિષે તે સાધુના વિચારો.

એક મ્હોટો શેઠ હતો. તે મોજશોખનો બહુ શોખીન હતો, અને શેઠીયાઓની હંમેશની રીત મુજબ દુનિયાદારીના મોહમાં બહુ લપટાઈ ગયો હતો. એ શેઠે પોતાને રહેવા માટે એક મોટું સુંદર ઘર બંધાવ્યું. ઘર તૈયાર થયું ત્યારે તે પોતાની પીછાનવાળા એક સાધુને બતાવવા માટે તેડી ગયો.

બધે ઠેકાણે તે સાધુને ફેરવી ફેરવીને પોતાનું ઘર બતાવતાં બતાવતાં તે શેઠ કહેવા લાગ્યો કે, આ બારીયો બધી નવી ફેશનની મૂકી છે, આ સંડાસો સુધરેલી ઢબના બનાવ્યા છે, આ ઝરૂખો બનાવવા માટે મ્યુનીસીપાલીટીની રજા મેળવતાં મોટો કેસ લડવો પડયો છે. આ અગાસીમાંથી દરીયો ખુલ્લો દેખાય છે, આ દીવાનખાનામાં વીજળીના પંખા ગોઠવ્યા છે, આ રસોડામાં વિલાયતના જેવું ધૂમાડીયું મૂકાવ્યું છે, આ આગલા ચોકમાં ફ્રેંચ લાદી જડાવી છે, આ બારણાં બધાં ખૂબ ઊંચાં લીધાં છે, જુઓ ! આ ભોંયતળીયામાં શરદી ન લાગે માટે પથ્થરની લાદી જડાવી છે. મહારાજ ! આ દાદર જોયો ? બધું વિલાયતી કામ. એવા ગોળ દાદરની ખુબી હજી આપણા લોકો

નથી સમજતા. ખરચ તો બહુ થયું પણ મેં તો એજ પસંદ કર્યો. આ સૂવાના હૉલમાં પશ્ચિમની બારીનો એવો સરસ પવન આવે છે કે કાંઈ વાતજ ન પૂછો. આ છઠ્ઠો મજલો જોયો ? કેમ મહાબળેશ્વરના જેવી હવા છે કે નહિ ? પણ એટલું બધું ઉંચું ચ્હડવાની માથાકુટ કોણ કરે ? મહારાજ ! આપણા તો ટાંટીયા ઢીલા, માટે મેં તો આમાં ચ્હડવા ઉતરવાનો સંચો ગોઠવ્યો છે, પાંજરામાં બેઠા કે તરત એની મેળે ઉપર પહોંચી જઇએ. એના જેવી કાંઈ મજે છે ? મહારાજ ! અંગ્રેજોએ મુલકને લૂંટી ખાધો પણ આવું આવું સુખ તો બહુ કરી આપ્યું હો ? આપણા બાપદાદા આવા સંચા જાણતા હતા કે ? દેશમાં અમારે ઘેર એવી રેઢીયાળ સીડી હતી કે હું ન્હાનો હતો ત્યારે કાંઈ નહિ તો દસ વીસ વખત તો તે ઉપરથી પડયો હોઇશ. જુઓ આ ન્હાવાની ઓરડી, તેમાં સ્પ્રીંગનો પુવારો રાખ્યો છે. આ હૉજમાં પુવારો છે તેમાં એવી ખુબી છે કે એની મેળે ફર્યા કરે. આ ફરતી ગેલેરી ચારે બાજુ ખુલ્લી છે હો ! મહારાજ ! આ ઘરનો પાયો બહુ ઊંડો નાખ્યો છે, છેક પાણી આવ્યું ત્યાં સુધી ઊંડો પાયો લીધો. બાવીસ પુટ પાયો જમીનમાં ઊંડો છે. ખર્ચ તો બહુ થઈ ગયું પણ કામ બધું ઠીક થઇ ગયું છે. કેમ મહારાજ ! તમને કેમ લાગે છે ?

આ બધી નકામી કુટ સાંભળીને મહારાજનું તો માથું ફરવા લાગ્યું. તેને લાગ્યું કે આ શેઠીઓ બહુ માયામાં ફસાઇ ગયો છે. એટલે જે તેને ગમે છે તે મને પણ ગમશે એમ સ્હમજે છે. પણ એમ સ્હમજતો નથી કે અમે તો એ બધા ઉપર પૂળો મૂકેલો છે. તારા ઝરૂખા, તારાં છજાં, ને તારાં ધૂમાડીયાનું અમારે શું કામ છે ? અમને તો પરમાર્થની વાતો ને ઈશ્વરના સ્વરૂપની વાતો પૂછવી જોઇએ. આવી કુટ કાંઇ અમારી પાસે જોઇએ કે ? એમ વિચારીને તે શેઠીયાનો મોહ તોડવા માટે લાગ જોઇને મહારાજે કહ્યું કે, આ ઘર તો બહુ સારૂં છે પણ તેમાં એક મોટી ખામી છે.

શેઠે પૂછ્યું કે, શું ખામી છે મહારાજ ? મહારાજે કહ્યું કે, બીજું તો કાંઇ નહિ પણ આ ઘરને તમે બારણાં મૂકાવ્યાં છે. એ બહુ ભૂલ કરી છે.

શેઠે કહ્યું કે, મહારાજ! આ તમે શું બોલો છો? ઘરને બારણાં વિના કેમ ચાલે?

ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે, વાત તો સાચી, પણ એ બારણેથી એક દિવસ તમારે જવું પડશે તે પાછું અવાશે નહિ એ મોટું દુઃખ છે. શેઠ! ઘરના પાયા તો તમે મજબૂત નાંખ્યા, પણ આપણા પોતાના પાયાનું ક્યાં ઠેકાણું છે? આપણો દેહ ક્ષણભંગુર છે, પાણીના પરપોટા જેવો છે. એને ફુટી જતાં કાંઈ વાર લાગતી નથી એનું કાંઇ ધાર્યું?

આ સાંભળીને તે શેઠીયો ઢીલોઢફ થઇ ગયો, કારણ કે મોતની ફીકર નાણાવાળાઓને વધારે લાગે છે. અહીં માલમત્તા મૂકીને પોતે ખાલી હાથે ફોગટ ફેરો ખાઇને ચાલ્યા જવું એ ત્રાસ કાંઈ જેવો તેવો નથી.

શેઠને ઢીલોઢફ જોઇને મહારાજે કહ્યું કે, અહીંના સુખની જેમ ગોઠવણ કરો છો તેમ હરિની હજુરમાં સુખ ભોગવી શકાય એને માટે કાંઇ તૈયારી કરો છો કે નહિ? અહીં થોડો વખત રહેવું છે તે સારૂ જ્યારે તમે આવું મોટું સુંદર ઘર બાંધ્યું, ત્યારે જ્યાં અનંતકાળ સુધી રહેવું છે ત્યાંને માટે શું તજવીજ કરી એ તો કહો? આ ઘડીકવારના ઘર માટે તમે એટલી બધી વાતો કરો છો, ત્યારે અખંડ ઘર મોક્ષધામને માટે તો કાંઇક સાંભળો, અને અખંડ ઘરના માલિક સર્વશક્તિમાન પવિત્ર પિતા ઇશ્વરને માટે તો કાંઇક કહો કે સાંભળો.

ભાઇઓ! એ શેઠીયાના ઘરનેજ બારણાં હતાં ને આપણા ઘરને બારણાં નથી એમ નહિ સમજતા. આપણા ઘરને પણ બારણાં છે, અને એજ બારણેથી આપણે પણ પાછા ન આવીએ તેવી રીતે મોડાવહેલા કોઇક દિવસ જવાના છીએ, માટે હજુ પણ આપણા હાથમાં વખત છે તો ચેતજો અને અહીંના ઘડીકવારના ઘર કરતાં હરિની હજુરમાં અનંતકાળનાં ઘર બંધાય એવું કરવાનું ધ્યાનમાં રાખજો.

પદ.

ભજન તો બનત નાંહી, મન તો સેલાની રે. ટેક.
અચ્છે અચ્છે ભોજન ચઇયે, ઠંડા જળ પાનીરે;
ચાવનેકું બીડીયાં ચઇયે, ઓર પીકદાનીરે. ભજન૦ ૧

પુલહુંકી સેજા ચઇયે, રૂપવંતી રાણી રે;
પુત્ર તો સપુત ચઇયે, કુલકી નીશાની રે. ભજન૦ ૨
હસ્તી ઘોડા માલ ચઇયે, તંબુ અસમાની રે;
કીલ્લા તો અજંગી ચઇયે, તોપ મુલતાની રે. ભજન૦ ૩
અર્વખર્વ ધનમાલ ચઇયે, રત્નોકી ખાની રે;
મૂળદાસ કહે સુંકર દુનિયાં, લોભે લલચાની રે. ભજન૦ ૪

૧૫-ઈશ્વરની ઉજેણી.

આ દુનિયામાં બહુ બહુ મ્હોટા મ્હોટા પાદશાહો અને શ્રીમંતો થઇ ગયા છે કે જેઓએ પોતાની મોજશોખમાં, વૈભવમાં અને પરમાર્થમાં કરોડો રૂપીયા ખરચેલા છે. મહા દાનેશ્વરી કર્ણ રાજા દરરોજ સવાભાર સોનાનું દાન આપતો હતો, પણ તે આખા હિંદુસ્તાનની પ્રજાને કોઇ વખત જમાડી શકયો નહોતો. પરદુઃખભંજન વીરવિક્રમ બહુ મોટો રાજા થઈ ગયો. તેની એટલી બધી કીર્તિ થઇ છે કે હજુ સુધી તેનો સંવત્ ચાલે છે પણ તે પોતાના આખા રાજ્યને એક દિવસ પણ જમાડી શકયો નહોતો. મુગલ બાદશાહોનો ઠાઠમાઠ ને વૈભવ અતિશય હતો. સોના, ચાંદી, હીરા, માણેક અને મોતી વિના ત્યાં કાંઇ નજરે પડતું નહિ. એવા બાદશાહો પણ કોઈ દિવસ એક ટંક પણ દિલ્હી શેહેરને જમાડી શકયા નહોતા. પ્રતાપી મહારાણી વિકટોરીઆના પાટવી કુંવર પ્રિન્સ ઑફ વેલ્સનાં લગ્ન થયાં ત્યારે દુનિયામાં મોટી ધામધૂમ થઇ રહી હતી, પણ તેઓ એક મુંબઈ શેહેરને પણ જમાડી શકયા નહોતા, અને જેના તાબામાં આખી દુનિયાનો ત્રીજો ભાગ છે એવો મહાન ભાગ્યશાળી શેહેનશાહ સાતમો એડવર્ડ જ્યારે ગાદીએ બેઠો ત્યારે એક તારીખે પાંચ લાખ માણસોને એક જગ્યાએ ખાવાનું આપ્યું, પણ તેઓ પોતાની રાજધાનીના લંડન શેહેરને પણ એક ટંકનું પણ ભોજન આપી શકયા નહોતા. માણસો ગમે તેવા મ્હોટા થાય તોપણ તેઓની મ્હોટાઇ અમુક હદમાંજ આવી જાય છે. પણ ભાઇઓ ! પ્રભુની મ્હોટાઇ સામું તો જુઓ ? તે સરજનહાર પાલક પ્રભુ અનંતકાળ થયા, અનંત બ્રહ્માંડોને દરરોજ બંને વખત નિભાવી રહ્યો છે ને અનંતકાળ સુધી

નિભાવ્યા કરશે, તે પ્રભુની દયા, ને તે પ્રભુની મ્હોટાઇ સામું તો જુઓ ? આપણા શેઠીયાઓ બહુ કરે તો પોતાની નાત જમાડે, એ કરતાં પણ કોઇ વધારે કરે તો સાત મહાજન જમાડે કે બેચાર ચોરાશી કરે, પણ કોઇ રાજાએ કે કોઇ શેઠીયાએ આજ દિવસ સુધી માત્ર એક ટંક પણ મુંબઈ શેહેરને જમાડેલું છે ? નહિજ. ત્યારે જે પ્રભુ જુગોના જુગો થયાં માત્ર માણસોજ નહિ પણ પશુ, પક્ષી, માછલાંઓ અને કીટ પતંગોને પણ સરખી રીતે નિભાવી રહ્યા છે તે પ્રભુ શું હરિજનને શેર અન્ન નહિ આપી રહે ? માટે ભાઇઓ ! વિશ્વાસ રાખો અને પ્રભુની મ્હોટાઇ સામું જુઓ ? તે પાલનહાર પ્રભુના બળ સામું તો જુઓ ? અને તે પરમ કલ્યાણકારી પિતાના આનંદ સ્વરૂપ તરફ તો જુઓ. એને જાણ્યાવિના—એનું જ્ઞાન મેળવ્યા વિના સંસાર-સાગર તરી શકાય તેમ નથી, માટે ભાઇઓ ! જેમ બને તેમ ભગવદ્ આશરાનું બળ રાખીને પ્રભુપ્રેમ વધે અને ઈશ્વરનું અલૌકિક સ્વરૂપ સમજાય તેમ કરો.

ઇંદ્રવિજય છંદ.

પૂરન કામ સદા સુખ ધામ, નિરંજન નામ સિરંજન હારો,
સેવક હોઇ રહ્યો સબકો નિત, કીટહિં કુંજર દેત અહારો;
ભંજન દુઃખ દરિદ્ર નિવારન, ચિંત કરૈ પુનિ સાંઝ સવારો,
ઐસે પ્રભુ તજિ આન ઉપાસત, સુંદરહૈ તિનકો મુખ કારો.

૧૬—જેમ પંખો પોતે ફરીને બીજાને સુખ આપે છે, તેમ સાધુઓ પોતે દુઃખ ખમીને પણ બીજાઓને શાંતિ આપે છે.

સંત પુરૂષોનો—સાધુઓનો ધર્મ શું છે તે તમને ખબર છે ? પોતાની નાતમાંથી નીકળી જઇને બીજી નાતમાં ભળવું એ કાંઈ સાધુઓનો ધર્મ નથી. એક વાડામાંથી છૂટીને બીજા વાડામાં ફસાવું એ કાંઈ સાધુઓનો ધર્મ નથી. એક જંજાળ છોડીને બીજી ઘણી ઉપાધિ ઉઠાવવી એ કાંઇ સાધુઓનો ધર્મ નથી. ગાંજા તમાકુનાં વ્યસનોમાં ફસાવું એ કાંઇ સાધુઓનો ધર્મ નથી. દોરાધાગામાં ને જંત્રમંત્રમાં રહી જવું એ કાંઈ સાધુ-ઓનો ધર્મ નથી. ફાટે ડાચે ગમે તેમ બોલવું એ કાંઇ સાધુ-

ઓનો ધર્મ નથી અને ઘરની માયા મૂક્યા છતાં પણ માયાનાં વળખાં માર્યાં કરવાં એ કાંઇ સાધુઓનો ધર્મ નથી, પણ સાધુઓનો ધર્મ તો પરોપકાર છે. શ્રીમદ્ ભાગવતમાં કહ્યું છે કેઃ—

परोपकाराय सतां विभूतयः

સંતોનું જીવન પરોપકારને અર્થેજ છે. દુનિયાદારીના તાપથી તપી ગયેલા લોકોના દિલમાં શાંતિ રેડવા માટે, અધર્મીઓના મનમાં ધર્મનું અમૃત રેડવા માટે, અને પવિત્ર જીવાત્માઓને પ્રભુનો મહામંગળ રસ્તો દેખાડવા માટે સાધુઓનું જીવન છે. પોતે ગમે એટલું કષ્ટ વેઠીને પણ લોકોને સત્ય રસ્તો બતાવવો એજ તેઓની ઉત્તમતા છે ને એ સારૂજ તેઓ માનને તથા દાનને પાત્ર છે. જે વેષધારી સાધુઓ પોતાના દેશને માટે, પોતાના ભાઇબંધોને માટે, અને પોતાના ધર્મને માટે કષ્ટ સહન કરતા નથી, તેઓ પ્રભુની નજરમાં ગુન્હેગાર છે, અને તેઓ સાધુના પવિત્ર નામને યોગ્ય નથી; કારણકે મફતનું ખાવા ને મસીદે સુવા માટેજ કાંઇ સાધુપણું નથી, પણ જગતનું હિત કરવાને માટે સાધુપણું છે. એટલે સાધુઓની તો ખાસ ફરજ છે કે તેઓએ ઉંચાંમાં ઉંચું સત્ય ઈશ્વરી જ્ઞાન મેળવવું જોઇએ. અને પોતાનો ધર્મ કે જેને અર્થે પોતે મુંડ મુંડાવ્યું છે, તેના ફેલાવા અર્થે તથા પોતાના ભાઇબંધોનાં સુખો વધારવા સારૂ, તેણે જેટલો બની શકે એટલો પુરૂષાર્થ કરવો જોઇએ. દરેક સાધુએ પોતાના મનને વારે વારે પૂછવું જોઇએ કે, મેં શા માટે મુંડ મુંડાવ્યું છે? મેં શા માટે ઘરબાર છોડયું છે? મેં શા માટે આવો વેષ લીધો છે? શું દુનિયાને ઠગવા માટે? પાઇ પાઇ ઉઘરાવવા માટે શું અમે મુંડ મુંડાવ્યું છે? ઘેરે ઘેર મફતના ટુકડા ખાવા માટે શું અમે ઘરબાર છોડયું છે? ચલમો ફુંકવા સારૂ અને વ્યસનોના ગુલામ થવા સારૂ શું અમે ભગવાં પેહેર્યાં છે? બીજાઓની ખુશામત કરવા સારૂ શું અમે અમારૂં ઘરબાર તજ્યું છે? હુલમાંથી નીકળીને ચુલમાં પડવા સારૂ શું અમે મુંડ મુંડાવ્યું છે? મંતર જંતરની વાતો અને કીમીયા કીમીયાના ટુચકા શીખવા સારૂ શું અમે અમારી જીંદગીને ધૂળમાં મેળવી છે? અને લોકોને ભમાવીને પ્રભુના ગુન્હેગાર થવા માટે શું અમે સાધુ થયા છીએ? નહિ. ભાઇઓ!

મહાન પ્રભુનો પવિત્ર પ્રેમ જગતમાં ફેલાવવા માટે, સત્ય રસ્તામાં ચાલવા માટે અને અમારા ભાઇબંધોની સેવા કરવા માટે, અમે સાધુ થયા છીયે. કારણુ તે પ્રભુને સેવા ગમે છે, એટલે પ્રભુના જગતની સેવા કરવી એ પ્રભુની સેવા કરવા બરોબર છે, માટે પ્રભુને અર્થે જગતની સેવા કરવા સારૂ અમે ભેખ લીધો છે; કાંઇ ચેલા ચેલી મુંડવા સારૂ અમે મુંડ મુંડાવ્યું નથી, એવા વિચાર દરેક સાધુએ કરવા જોઇએ. પ્રભુ! અમારા દેશના સાધુઓ આવા વિચારો કરે એવો દિવસ તે ક્યારે આવશે?

ચાબખો.

જોઇ લો જગતમાં બાવારે, ધર્યો ભેખ ધૂતીને ખાવા. ટેક

જયાં પ્રેમદા ઘણી પાણી ભરે, ત્યાં જાય નિત્ય નિત્ય નાવા;
રાંડીછાંડી નારનો નર ઘર ન હોય ત્યારે,બાવાજી બેસે ગાવા. જોઇ. ૧

લોકનાં છોકરાંને તેડી રમાડે, વળી પરાણે પ્રીત થાવા;
ગૃહસ્થની સ્ત્રી રીસાઈ જાય ત્યારે, બાવાજી જાય મનાવા. જોઇ. ૨

ધૂપ કરે ને બાવો ધ્યાન ધરે, ભોળા લોકને ભરમાવા;
ભોજો ભક્ત કહે ભાવે શું સેવે, એને જમ પૂરીએ જાવા. જોઇ. ૩

૧૭–કાદવમાં રૂપીઓ પડી જાય તેથી કાંઇ તેની કિંમત ઓછી થાય નહિ તેમજ માબાપ ગુસ્સે થાય તેથી કાંઇ તેનો પ્રેમ ઓછો થાય નહિ.

આપણે જો સરખી રીતે ન ચાલીએ તો આપણાં માબાપને ગુસ્સો લાગ્યા વિના રહે નહિ. ગુસ્સો એવી ખરાબ વસ્તુ છે કે એ વખતે મિજાજ કાબુમાં રહી શકતો નથી, તેથી વખતે આકરાં બે વચનો કહેવાઈ જાય એમાં પણ કાંઈ નવાઇ નથી. માટે માબાપ ગુસ્સે થઇને ક્રોધના જોસમાં કાંઈ બે વચનો આપણુને કહી દે તો તે આપણે ધીરજથી સાંખી લેવાં જોઇએ, કારણકે તે કાંઇ આપણી ઉપરના વૈરને લીધે અથવા આપણું બૂરૂં કરવાને ખાતર નહિ, પણ આપણી ઉપરનાં હેતને લીધે કડવાં વચન કહી દે તો તે આપણે સહન કરવાં જોઇએ. આપણે એમજ વિચાર કરવો કે આપણા ભલાને માટે પોતાના

સ્વભાવ પ્રમાણે કાંઇ બે આકરાં વચનો કહેશે પણ કહેવા દેશે નહિ. બીજું એવે વખતે એ પણ વિચારવું કે આપણે માટે અને આપણી તરફથી આપણા માબાપોએ જેટલું સહન કર્યું છે તેનો સોમો કે હજારમો ભાગ પણ આપણે હજી સુધી તેમની તરફથી સહન કર્યું નથી. માટે કદાચ કોઇનો આકરો સ્વભાવ હોય, કોઇને ઓછું જ્ઞાન હોય, કોઇ નબળી સોબતમાં હોય, અને કોઈ માણસ કોઇ બાબતમાં આડુંઅવળું દોરાઈ ગયું હોય અથવા મતભેદ થઈ ગયો હોય તો એવા વખતે આપણે ધીરજ રાખવી જોઇએ. એવા વખતે તાણી બાંધવું નહિ પણ વાતને પડતી મૂકવી. કદાચ આપણને કાંઈ સહન કરવા જેવું હોય તોપણ આપણાં માબાપ કે જેઓના આપણી ઉપર અનંત ઉપકારો છે, તેઓને રાજી રાખવા ખાતર આપણે સહન કરવું જોઇએ, અને વખતે કાંઇ ભોગ પણ આપવો જોઇએ. તેઓના ગુસ્સાથી દિલગીર થઇને આપણને રીસાઇ જવું પાલવે નહિ. આપણે તો એવો સવળોજ વિચાર લેવો કે રૂપીયો કાદવમાં પડી જાય તેથી કાંઇ તેની કિંમત ઓછી થઇ જાય નહિ; તેમજ માબાપ ગુસ્સે થાય તેથી કાંઈ તેનો પ્રેમ આપણા ઉપરથી ઓછો થાય નહિ. પણ આપણે અજ્ઞાની બાળક અથવા અનુભવ વિનાના જુવાન માણસો હોવાથી જરા આપણા મરડાટમાં રહી જઇએ છીએ; એટલે ઘડીકમાં આપણી ભૂલ જોઇ શકતા નથી ને જુવાનીના જોસમાં ખામોશ કરી શકતા નથી, પણ એ મોટી ભૂલ છે. કારણ કે આપણે આપણા માબાપના શબ્દો તરફ નહિ પણ તેઓના અંતર તરફ જોવું જોઇએ. ગુસ્સાને લીધે તેઓ વખતે આપણને બે વચન કહી દેશે, પણ મરતી વખત વીલ કાંઇ બીજાના નામનું કરી નહિ જાય, કે પોતાની સાથે કાંઇ લઇ નહિ જાય. માટે તેઓના અંતર તરફ જોઇને, આપણે માટે તેઓએ જે કષ્ટ સહન કર્યું છે તે તરફ જોઇને, આપણે હજુ ઘણી જાતની ભૂલોવાળા છીએ, એ તરફ જોઇને અને મહાન પ્રભુના પવિત્ર હુકમ સામું જોઇને, આપણા હિતને ખાતર આપણે આપણા માબાપના ગુસ્સાનાં વચનો પણ ધીરજથી સહન કરવાં જોઇએ. કારણ કે એમાં આપણું કલ્યાણ છે ને એમાં પ્રભુ રાજી છે. માટે ભાઇઓ ! રૂપીયા ઉપર લાગી ગએલા કાદવ તરફ

નહિ પણ તેની કીંમત તરફ જુઓ—માબાપનાં ગુસ્સાનાં વચનો તરફ નહિ પણ આપણી ઉપરના તેના અંતરના પ્રેમ તરફ જુઓ, અંતરના પ્રેમ તરફ જુઓ.

૧૮–ઈશ્વર વિષે.

જેમ સાગરનું પાણી ન્હાની ગાગરમાં સમાઈ શકે નહિ તેમ ઈશ્વરનું મ્હોટું માહાત્મ્ય અલ્પ જીવથી યથાર્થ રીતે જાણી શકાય નહિ.

ઈશ્વર એટલો બધો મ્હોટો છે કે તે અનંત બ્રહ્માંડોમાં પણ સમાઇ શકે તેમ નથી, પણ જીવ ઉપરની કૃપાને લીધે તે એટલો બધો ન્હાનો થઇ જાય છે કે સાધારણ ભક્તના હૃદયમાં પણ તે સમાઈ જાય છે.

જેમ ફૂલમાં દોરો છે અને દોરામાં ફૂલ છે, તેમ ઈશ્વર આપણા અંતરમાં છે અને આપણે પોતે પણ તે ઈશ્વરમાંજ રમી રહ્યા છીએ.

આકાશમાં ઉડતાં પક્ષી જેમ ચોતરફથી આકાશમાં ઘેરાયેલાં રહે છે, તેમ આપણે પણ જ્યાં હોઇએ ત્યાં સર્વવ્યાપી ઇશ્વરના રાજ્યમાં છીએ.

કોઇ પણ પિતા પોતાના પુત્રને મારી નાંખવા ઇચ્છતો નથી તેમ ઈશ્વર પણ પોતાના ભક્તોનું બૂરૂં કરવા ચ્હાતો નથી.

જેમ લૂલાં, લંગડાં, આંધળાં છોકરાં ઉપર માનો વધારે પ્રેમ હોય છે, તેમ કોઇ ભક્તથી તેના આગલા વખતમાં કદી અપરાધો થઇ ગયા હોય તો તે માફ કરી પ્રભુ તેની ઉપર પેલી માની માફક વધારે હેત રાખે છે.

જેમ કોઇ પણ માણસ આખા આકાશને પોતાના હાથમાં પકડી શકે નહિ તેમ કોઇ પણ જીવથી ઈશ્વર જાણ્યો જાય તેમ નથી.

જે માણસ ઉંચી ટેકરી ઉપર ઉભો રહીને દરીયાની તરફ જુએ છે તો તેની નજર ઘણી લાંબી પહોંચે છે ખરી, પણ તે કાંઇ દરીયાની આરપાર સામેના કિનારા સુધી પ્હોંચી શકે નહિ. તેમજ કોઈ પણ માણસ ઈશ્વરને જાણવાની તજવીજ કરે તો તે ચોકસ હદ સુધી જાણી શકે ખરો, પણ ઈશ્વરનો પૂરેપૂરો મહિમા જાણી શકે નહિ.

સૂરજની સામે જોનાર માણસ જેમ તેના તેજમાં અંજાઈ જાય છે, તેમ મહાન્ પ્રભુના અલૌકિક અદ્‌ભુત રૂપને જાણવા ઇચ્છનાર માણસ પણ પ્રભુના અલૌકિક ગુણો તથા શોભાની વચમાંજ ગુમ થઈ જાય છે, પણ તેનો પાર પામી શકતો નથી.

આ જગતની શોભા અને તેની સાથે આકાશના સૂર્ય, ચંદ્ર આદિની સમસ્ત શોભા, પ્રભુના સ્વરૂપની શોભા અને સુંદરતા પાસે મહાસાગરમાં માત્ર ટીપાં જેટલી છે.

જેમ સૂરજને બીજા કોઈ પણ પદાર્થમાંથી તેજ લેવાની જરૂર નથી, પણ તે પોતેજ પોતાના તેજથી પ્રકાશિત છે, તેમ પ્રભુ પણ સર્વ ગુણથી શોભાયમાન ને સ્વયંપ્રકાશ છે.

જેમ તારાઓને આપણે દિવસે દેખી શકતા નથી પણ રાત્રે ખુલ્લે ખુલ્લા દેખી શકીએ છીએ, તેમ ઈશ્વરને પણ આ દેહથી આપણે દેખી શકતા નથી, પણ જો તેનાં ગુણગાન કરીએ તો મરણ પછી તેને જાણી શકીએ તેમ છીએ.

આપણા આખા ઘરની મુખત્યારી જેમ એકજ આગેવાન માણસના હાથમાં હોય છે, અને જેમ વહાણની મુખત્યારી એકજ કપ્તાનના હાથમાં હોય છે; તેમજ આ જગતનું ધણીપણું પણ એકજ પ્રભુના હાથમાં છે.

ઘરનો બાંધનાર મીસ્ત્રી જેમ ઘરની પહેલાંજ હયાત હોય છે અને ઘડીયાળનો બનાવનાર જેમ ઘડીયાળની હયાતી પેહેલાંજ હોય છે, તેમજ ઈશ્વર પણ આ જગતની અને અનંત બ્રહ્માંડોની ઉત્પત્તિ થયા પહેલાં હયાત હતો એમ સમજવું.

વિચારો કરતાં વિચારોને ઉત્પન્ન કરનાર મન જેમ મ્હોટું છે, તેમ આ જગતમાં ઈશ્વરની જે જે કાંઇ શક્તિ અને ડહાપણ જણાય છે તે સર્વ કરતાં તે સર્વેના કરનાર ઇશ્વરમાં કોટાનકોટિ ગણી વધારે શક્તિ છે.

આપણા આખા શરીરમાં રહેલો જીવ અથવા આત્મા શરીરના જુદા જુદા અંગમાં એટલે કે નાકમાં, કાનમાં, હાથમાં, પગમાં, મ્હોંમાં એમ સૌ અંગમાં થોડો થોડો નથી; પણ સર્વ અંગમાં પરિપૂર્ણતાથી વ્યાપી રહેલો છે. તેમ ઈશ્વર પણ આખા જગતમાં પોતાના સર્વ રૂપે સર્વત્ર પરિપૂર્ણતાથી વ્યાપી રહેલો છે.

આકાશની બહાર જેમ કોઇ પણ પદાર્થ નથી તેમ સર્વવ્યાપક મહાન પ્રભુની દૃષ્ટિ બહાર કોઇ પણ ચીજ નથી.

જે અગ્નિ પાસે બેસે તેને જેમ ગરમી લાગે છે, તેમ જે ઈશ્વરમય થઇને ઇશ્વરનું ભજન ધ્યાન કરતો રહે છે, તેનામાં રોજ રોજ વધારે વધારે ઈશ્વરી ગુણો આવતા જાય છે.

જે ડાળ થડની સાથે જોડાએલું રહે છે, તેમાં ફળફૂલ આવે છે, પણ જે ડાળ થડથી છૂટું પડી જાય છે તે સૂકાઈ જાય છે; તેમજ જે ઇશ્વરભક્તિ કરતા રહે છે તેઓમાં ઘણા સદ્ગુણો આવે છે, અને જેઓ ભક્તિહીન થઇ ઈશ્વરથી છૂટા પડી જાય છે તેઓ ગુણહીન થઇ જાય છે.

આંધળા માણસની સાથે જ્યારે દોરનાર હોય છે, ત્યારે તેને જેમ મ્હોટી હિંમત રહે છે; તેમ જે એમ જાણે છે કે મારો ઇશ્વર મારી સાથેજ છે તેને કોઈ પણ વાતનો ડર રહેતો નથી તેથી તે સર્વ વાતે નિર્ભય થઇને જગતમાં ફરી શકે છે.

વૈદને ખબર હોય છે કે આ દરદી હવે મરી જશે પણ તે પોતે કાંઇ તેને મારી નાંખતો નથી, તેમ આપણી માથે જે કાંઇ અડચણો અને દુઃખો આવવાનાં હોય તે સર્વ અગાઉથીજ પ્રભુ જાણે છે. પણ તેથી એ બધાં પ્રભુએજ મોકલેલાં છે એવો ઊંધો વિચાર લેવો નહિ.

જેમ મ્હોટા રાજાઓ ન્હાની ચીજોની ભેટ લઇને મ્હોટી બક્ષિસો આપે છે, તેમ ભક્તોની થોડીક સેવા લઇને, ઇશ્વર તેઓને બહુ મોટું ફળ આપે છે.

જેમ આ મોટા જગતના માથે સર્વત્ર સૂરજ પોતાનું તેજ ફેલાવી રહ્યો છે, તેમ પ્રભુ પણ આખા જગતના સર્વ પ્રાણીમાત્ર ઉપર પોતાની કૃપાદૃષ્ટિ વર્ષાવી રહ્યા છે.

કોઇ બાપ પોતાના ઘરનાં છોકરાંઓને એકજ જાતનો ડ્રેસ કરાવી આપે, તેથી કાંઈ કોઇ છોકરો એમ ન કહી શકે કે મ્હારા બાપનું હેત મ્હારી ઉપર ઓછું છે. તેમ ઈશ્વર ઘણી વસ્તુઓ સર્વ માણસોને એક સરખી રીતે આપે તેથી તેનું હેત આપણી ઉપર ઓછું છે એમ કહેવાય નહિ.

જેમ એક માતા પોતાના લૂલાં લંગડાં છોકરાંઓને પણ પ્રેમથી ઉછેરે છે, તેમ કૃપાળુ પ્રભુ અધમ પાપીઓ ઉપર કૃપાદૃષ્ટિ કરી તેઓને પણ નિભાવે છે.

જેમ લોહચુંબક સોયને પોતાની તરફ ખેંચી લે છે, તેમ ઈશ્વર પોતાના ભકતોને પોતાની તરફ ખેંચવા માટે આ જગતમાં થોડું દુઃખ આપે છે.

જેમ એક ઈંજીન ઘણા ડબ્બાઓને ખેંચી જાય છે, તેમ ઈશ્વર અનંત બ્રહ્માંડોને ચલાવે છે.

૧૯–કદી તમારી પાસે સ્વર્ગની ચાવી હોય અને તમે બીજાઓને સ્વર્ગનાં બારણાં ખોલી આપતા હો, પણ જો તમારામાં પ્રભુપ્રેમ ન હોય તો એ તમોને કાંઇ કામનું નથી.

ભાઇઓ ! આપણા ધર્મનું તત્વ શું છે? આપણી સાર્થકતા શેમાં છે? આપણી જીંદગીનો હેતુ શું છે? આખી દુનિયાના કોઇ પણ ધર્મવાળા મહાત્માઓનો ઉપદેશ શું છે? અને પ્રભુની ઇચ્છા શું છે? એજ કે પ્રભુપ્રેમથી તમારાં હૃદય તરબોળ કરો. દાન વિના, તપ વિના, યોગ વિના, કર્મકાંડ વિના અને જ્ઞાન વિના, બધાં વિના ચાલી શકશે પણ પ્રભુપ્રેમ વિના ચાલી શકવાનું નથી; કારણ કે પ્રભુપ્રેમથીજ એ બધું શોભે છે. પ્રભુપ્રેમથીજ એ બધું રસભર્યું થાય છે, પ્રભુપ્રેમથીજ એ બધામાં ખરી લેહેજત આવે છે, અને પ્રભુપ્રેમથીજ એ બધાં કૃતાર્થ થાય છે. પ્રભુપ્રેમ વિના ગમે એટલી મ્હોટાઇ પણ કાંઇ કામની નથી, ભલે આપણી આણદાણ ફરતી હોય, ભલે આપણા નામના જયજયકાર થઇ રહ્યા હોય, ભલે આપણને ઘણી ખમા ઘણી ખમા થઇ રહી હોય, ભલે આપણા હુકમથી હજારો માણસ છૂટી જતા હોય અને હજારો માણસ બંધાઇ જતા હોય, ભલે રિદ્ધિ સિદ્ધિ આપણી દાસીઓ થએલી હોય, ભલે કારૂનનો ખજાનો ને કુબેરનો ભંડાર આપણી પાસે આવી પડ્યો હોય, ભલે આપણે મુડદાંઓને જીવતાં કરતા હોઇએ, અને ભલે આપણા ખભે સ્વર્ગની ચાવીઓના ઝુડાઓ લઇને ફરતા હોઇએ, અને બીજાઓને સ્વર્ગનાં બારણાં ખોલી આપતા હોઇએ; પણ જો આપણામાં પ્રભુપ્રેમ ન હોય ને આપણો જીવ નરકમાં જાય તો એ બધું પણ શું કામનું ? આપણી પાસે કાંઇ પણ ન હોય, પણ જો પ્રભુપ્રેમ આપણા અંતરમાં ભરેલો હોય તો પછી બીજી કોઇ પણ

ચીજની આપણને પરવા રહેતી નથી, અને બીજું ઘણું હોય પણ પ્રભુપ્રેમ જેના અંતરમાં ન હોય તેના આત્માને કદી પણ શાંતિ વળતી નથી. જેનામાં પ્રભુપ્રેમ ન હોય એવા માણસને પણ દૈવયોગે અધિકાર, ધન, રૂપ, માનમર્તબો વિગેરે મળી જાય છે પણ તેથી શું ? પ્રભુપ્રેમ વિના એ બધું ઉલટું બંધનકારકજ થઇ પડે છે. એમ તો જુઓ કે આપણા શેઠીયાઓની તીજોરીની ચાવીઓ છ છ રૂપીયાના પગારદાર બાનકોટી ઘાટીઓની પાસે હોય છે, પણ તેથી કાંઇ એ ઘાટીઓ શેઠીયાઓની તીજોરીઓના માલિક થોડાજ થઇ બેસે છે. તેમજ આપણી પાસે કદાચ સ્વર્ગની ચાવીઓ હોય, તોપણ પ્રભુપ્રેમ વિના તે કાંઇ આપણને પોતાને કામ લાગતી નથી, અને પ્રભુપ્રેમ વિના કાંઈ આપણા આત્માનો ઉદ્ધાર થઈ શકે તેમ નથી. માટે ભાઇઓ અને બ્હેનો ! જેમ બને તેમ આપણામાં ભગવદ્ આવેશ ભરાય તેમ કરો.

૨૦—આપણી ઇચ્છાઓ તે આફતનું પડીકું છે. માટે તેને આપણી પાસે રાખવામાં ફાયદો નથી, એને તો સર્વશક્તમાન પ્રભુજ સાચવી શકે.

અનુભવી સાધુઓ કહે છે કે, આપણી ઇચ્છાઓ તે આફતનું પડીકું છે. એ આપણાથી સચવાયજ નહિ, અને જો બળ કરીને કે મૂર્ખાઇથી તેને રાખી મૂકીએ તો તે અનેક પ્રકારની નવી નવી આફતો લાવ્યાજ કરે, કારણકે ઇચ્છાઓ પોતેજ આફતનું પડીકું છે. એ પડીકામાંથી જેમ જેમ ભૂકી વેરાતી જાય તેમ તેમ આફતો વધતીજ જાય છે એટલે તે આપણાથી સાચવી શકાયજ નહિ. કારણકે આપણા અહંભાવમાંથી નીકળેલી આપણી પોતાની ઇચ્છાઓ તે સેતાનનું બીજું રૂપ છે. એટલે ભગવદ્ આશરાના બળ વિના કદી પણ તે આપણા તાબામાં રહી શકેજ નહિ. તેને તો સમર્થમાં સમર્થ, કાળના પણ કાળ, ભયના પણ ભય અને તેમ છતાં પણ આનંદરૂપ એવા સર્વગુણસંપન્ન મહાન પ્રભુનેજ સોંપી દેવી જોઇએ. સર્વશક્તિમાન પ્રભુજ એ સેતાનને સાચવી શકે. આપણાથી

એ આફતનું પડીકું સચવાયજ નહિ. માટે ખરૂં ડહાપણુ એજ છે કે આપણી ઇચ્છાઓ પ્રભુને સોંપી દેવી. ખરો પુરૂષાર્થ તો એનુંજ નામ છે કે આપણી ઇચ્છાઓ પ્રભુને સોંપીને આપણે પ્રભુમય થઇ જવું. સાચી ભક્તિ તો એજ છે કે પ્રભુની ઇચ્છામાંજ આપણી ઇચ્છાનો લય કરવો. અને ખરૂં સ્વર્ગ તો એજ છે કે મુવા પછી નહિ, પણ જીવતાંજ આપણી ઇચ્છાઓ પ્રભુને સોંપીને સર્વાત્મ ભાવથી પ્રભુપરાયણ થઇને પ્રભુની ઇચ્છામાંજ જીવવું. જે પોતાની ઇચ્છાઓને તજી શકે—પ્રભુને અર્પણ કરી શકે તેજ ખરો ડાહ્યો, તેજ ખરો બહાદૂર, તેજ ખરો યોગી, તેજ ખરો ભક્ત ને તેજ ખરો જ્ઞાની છે અને તેજ પ્રભુનો કૃપાપાત્ર છે. માટે અંતરની વાસનાઓ છોડી એવા સાચા ભક્ત થવાની હોંશ રાખો.

૨૧—પ્રભુને આપણી ઇચ્છા સોંપી દેવી એ આપણી મુડી સોંપી દીધા બરાબર છે.

આપણું એક એક કામ પ્રભુને અર્પણ કર્યા કરીએ તો ક્યાં આરો આવે ? માટે બ્હેતર તો એજ છે કે, આપણી સર્વ ઇચ્છાઓ પ્રેમપૂર્વક દીનતાથી મહામંગળમય શ્યામસુંદર પૂર્ણ પુરૂષોત્તમ પ્રભુને અર્પણ કરી દેવી. ઇચ્છાઓ અર્પણ કરવી અને કર્મો અર્પણ કરવાં એની વચ્ચે બહુ મોટો ભેદ છે. ઇચ્છાઓ અર્પણ કરી દેવી એટલે આંબાનું ઝાડ પ્રભુને આપી દેવા બરાબર છે. અને કર્મો અર્પણ કરવાં એટલે એક એક પાંદડું, એક એક ફૂલ, ને એક એક ફળ તોડીને આપવા જેવું છે. આવી રીતે ફૂલ પાંદડાં તોડી તોડીને આપવાં એમાં આપનારને પણ દુઃખ થાય છે અને લેનારને પણ કંટાળો લાગે છે. કારણ કે આંબો એવડો મોટો છે કે, તેનું એક એક પાંદડું ને ફૂલ તોડતાં તો વરસોનાં વરસો ચાલ્યાં જાય તોપણ આરો આવે નહિ, ને એટલા વખતમાં તો જ્યાંથી પાંદડું તોડયું હોય ત્યાં તો મ્હોટી મ્હોટી ડાળો બની જાય, ને તેનાં પાછાં હજારો પાંદડાં થઈ જાય, એ બધાં ક્યારે આપી શકાય ? અને કેમ આપી શકાય ? એવી રીતે આપવું એ તો રમતીયાળ છોકરાનું કામ છે. જ્ઞાની ભક્તોનું એ કામ નથી. એક એક પાંદડું ને એક એક ફૂલ આપ્યા

કરવું એ આપનારની કૃપણુતા છે, અને તેનો ઓછો પ્રેમ દેખાડનાર છે, એવી રીતે કરનારાઓ અનંત બ્રહ્માંડોને ચલાવનારા પ્રભુનો મહિમા બરોબર સમજતા નથી એમ જાણવું. કારણ કે જો તેઓ સર્વવ્યાપક, દેવાધિદેવ, કરૂણાના ભંડાર, નોધારાના આધાર, ભક્તના હૈયાના હાર, પવિત્ર પ્રભુનો મહિમા પૂરેપૂરો જાણુતા હોય ને તેઓના મનમાં ખરો પ્રેમ ને પૂરો વિશ્વાસ હોય તો આંબાનું ઝાડજ કાં ન આપી દે ? પોતાની ઇચ્છાજ કાં ન સોંપી દે ? પોતાની મુડીજ કાં ન સોંપી દે ? એક એક પાઇ શા માટે આપ્યા કરે ? યાદ રાખજો કે જ્યાં સુધી આપણે આપણું એક એક કર્મ પ્રભુને આપ્યા કરીએ ત્યાં સુધી કદી પણ આપણાં પૂરેપૂરાં કર્મ પ્રભુને આપી શકાયજ નહિ, અને જ્યાં સુધી આપણાં પૂરેપૂરાં કર્મ પ્રભુને ન અપાય ત્યાં સુધી આપણે સર્વોત્તમ ભાવથી પ્રભુને શરણ થઈ શકીએ નહિ. માટે ભાઇઓ ! ગહન ગતિવાળાં કર્મોની જાળમાં નહિ પડતાં તમારી ઇચ્છાઓ પ્રભુને સોંપી દો અને પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થઇ જાઓ. એટલે સ્વર્ગ આ પૃથ્વીમાંજ, તમારા ઘરમાંજ, તમારા હૃદયમાંજ અને તમારી હથેળીમાંજ આવી પડશે.

૨૨–પ્રભુ પોતાનાં બાળકોને વિસારી મૂકશે નહિ.

જે બાપ પોતાનાં છોકરાંઓ માટે મ્હોટા મેહેલ બંધાવે, તેમાં હાંડી ઝુમર વિગેરે ઉંચામાં ઉંચું સુંદર ફરનીચર ગોઠવાવે, એ મહેલમાં દરેક પ્રકારની મોજશોખની ઉમદા વસ્તુઓ ગોઠવાવે, અનેક પ્રકારનાં સુગંધી ફૂલો તથા મીઠાં ફળોના બગીચા તૈયાર કરાવે, નિર્મળ પાણીના ઝરાઓ તથા સુંદર વિશાળ તળાવો બનાવે, અને પોતાનાં બાળકો માટે દરેક પ્રકારની તજવીજ રાખી મહાન શક્તિઓની બક્ષિસ કરે તે પરમ દયાળુ પિતા પોતાનાં છોકરાંઓને શું ભૂખે મારશે ? જે સમર્થ ધણી આટલું બધું કરે છે તે બાપ શું પોતાનાં છોકરાંઓને ખાવા માટે અન્ન નહિ આપે ? એ બનેજ કેમ ?

એ મ્હોટા મેહેલરૂપી આ જગત છે, સૂરજ ચંદ્ર તેનાં ઝુમર છે, આકાશના ગ્રહો તેની હાંડીઓ છે, અઢાર ભાર વનસ્પતિયો તેનો બગીચો છે અને સુંદર તળાવો તથા નિર્મળ ઝરાઓ એ

બધું જેણે આપણે માટે અગાઉથીજ તૈયાર કરી રાખેલું છે તે મહાન દયાળુ પ્રભુ આપણને ભૂખે કેમ મારશે? વિશ્વાસ રાખો ભાઇઓ! કે તે દયાનો સાગર જગતકર્તા પ્રભુ હરિજનોને ભૂખે મરવા દેશે નહિ.

જમીનના પેટામાં રહેનારા કીડાઓ, જળમાં રહેનારાં માછલાંઓ, હવામાં ઉડનારાં પક્ષીઓ અને જંગલમાં રહેનારાં વાઘવરૂ આદિને પણ જે ભૂલી જતો નથી તે તમને કેમ ભૂલી જશે? જે પાલનહાર પ્રભુ એવા અબુધ જીવોને પણ પાળે છે, તે સમર્થ પ્રભુ ઉત્તમ મનુષ્યોને કેમ ભૂલી જશે? નહિજ ભૂલે; નહિજ ભૂલે; પણ આપણા વિશ્વાસનીજ ખામી છે.

જંગલમાં રહેનારા હાથીને, આકાશમાં ઉડનારા ગરૂડને અને પાણીમાં રહેનારા મગરને તમારા કરતાં ઘણું વધારે ખાવાનું જોઇએ છે, તેને પણ વિશ્વંભર નામ ધરાવનાર મહાન પ્રભુ દરરોજ પૂરૂં પાડે છે, ત્યારે શું તે સર્વ શક્તિમાન પ્રભુ તમોને શેર અન્ન નહિ આપી રહે?

કબૂતર અને કાગડાની કયાં વખારો છે? અને તેઓ કયા ખેતરમાં વાવવા જાય છે? છતાં પણ તેઓ નિભે છે. માછલાંઓ કયા શેઠની નોકરી કરે છે? અને સાપ કોની દલાલી કરવા જાય છે? છતાં પણ તે સૌને મળે છે, ત્યારે તમે કાંઇ રહી જવાના નથી, માટે કોઇએ જરા પણ અવિશ્વાસ કરવો નહિ પણ પૂર્ણ પ્રેમથી પ્રભુ ઉપર વિશ્વાસ રાખવો, અને પ્રભુના હુકમ મુજબ જીંદગીની ફરજો રૂડી રીતે બજાવ્યા કરવી તો પ્રભુ આપણને છોડી દેશે નહિ.

૨૩–માણસો પોતે પાળેલાં જાનવરો માટે કેટલી બધી કાળજી રાખે છે? ત્યારે પ્રભુ પોતાના જીવો માટે કેટલી બધી ફીકર રાખતો હશે એ વિચાર તો કરો.

એક માણસે પોપટ પાળેલો હતો, તેને માટે તે દરરોજ પેરૂ, મરચાં વિગેરે લાવતો હતો. જો કોઇ દિવસ તેને માટે ખાવાનું ના લાવી શકે તો ફળને બદલે બીજું કાંઇ તેને ખાવા આપતો હતો. અને બરોબર ખાવાનું ન આપી શકાય તો અંદરથી

જીવ બળતો હતો. સ્વાર્થી માણસો–પાપમાં ફસાએલાં માણસો પણ જ્યારે પોતે પાળેલાં જાનવરો માટે એટલી બધી કાળજી રાખે છે ત્યારે સમર્થ ને પવિત્ર પ્રભુ પોતે બનાવેલાં માણસોને માટે કેટલી બધી કાળજી રાખતો હશે? એ ખ્યાલ તો કરો. જે મહાન પ્રભુ પશુઓને ઘાસચારો આપી રહ્યો છે, પક્ષીઓને ફળફૂલ આપી રહ્યો છે, અને માછલાંઓ તથા કીડાઓને પણ તેઓને અનુકૂળ પડતો ખોરાક આપી રહ્યો છે. તે કૃપાળુ પ્રભુ માણસોને અને તેમાં પણ ભક્તોને કેમ ભૂલી જશે? શું એટલો પણ વિશ્વાસ નથી આવતો? જે અખંડાનંદ પ્રભુ અનંત બ્રહ્માંડોને ચલાવી રહ્યો છે તેને આપણે શું ભારે પડવાના છીએ? માટે ભાઈઓ! પ્રભુ ઉપર વિશ્વાસ રાખો, પ્રભુ ઉપર વિશ્વાસ રાખો, અને ધીરજ રાખો એટલે સૌ સારાં વાનાં થશે.

જે દયાળુ પ્રભુએ કૃપા કરીને આપણને આવડા મોટા કર્યા અને આજ દિવસ સુધી નિભાવ્યા, તે પ્રભુ હવે આપણને કેમ છોડી દેશે? આપણને નિભાવી લેવા માટે આપણને ખબર પણ ન પડે તેવી રીતના તેની પાસે અનેક રસ્તાઓ છે. જેમ નાળીએરમાં કુદરતી રીતે ચોખ્ખું મીઠું પાણી ભરાય છે, તેમ કુદરતી રીતે પ્રભુ આપણાં કાર્ય ઉકેલી આપશે. માટે હે ભગવદ્જનો! વૃથા શોક કરશો માં, પણ ખોટા શોકમાં પડી પ્રભુને ભૂલી જવાય નહિ એ ફીકર રાખજો.

૨૪–મ્હોટાં કામો કરવાથી પ્રભુ જેટલો રાજી થાય તે કરતાં તેની ઇચ્છા પ્રમાણે ચાલવાથી પ્રભુ વધારે રાજી થાય છે.

એક મહાત્માને કોઈ સાધુએ સવાલ પૂછ્યો કે, આપણી જીંદગીનો હેતુ શો? ત્યારે તે મહાત્માએ જવાબ આપ્યો કે, પ્રભુને પ્રસન્ન કરવો એ આપણી જીંદગીનો હેતુ છે. સાધુએ પૂછ્યું કે, પ્રભુ શાથી પ્રસન્ન થાય છે? મહાત્માએ કહ્યું કે તેની ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તવાથી. સાધુએ કહ્યું કે, અમે સાંભળતા આવ્યા છીએ કે રૂડાં કામો કરવાથી પ્રભુ પ્રસન્ન થાય છે. મહાત્માએ કહ્યું કે, "મ્હારી ઇચ્છાને આધીન થવાથી હું પ્રસન્ન થાઉં છું" એ પ્રભુની પહેલી આજ્ઞા છે, અને "રૂડાં કામો કરવાથી

હું પ્રસન્ન થાઉં છું”, એ પ્રભુની બીજી આજ્ઞા છે. કારણ કે મ્હોટાં ને ભલાં કામો કાંઇ દરેક માણસ કરી શકે નહિ. એવાં કામો કરવામાં તો દેશ, કાળ અને બીજાં ઘણાં સાધનોની જરૂર છે. એવી અનુકૂળતા કાંઇ બધાં માણસો પાસે હોય નહિ. એટલે દુનિયાનાં બધાં માણસોથી કાંઇ મ્હોટામાં મ્હોટાં, ઘણામાં ઘણાં ને સારામાં સારાં કામો થઇ શકે નહિ. પણ ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થવામાં કાંઇ દેશકાળ કે બીજાં સાધનોની જરૂર નથી; તે તો કોઇ પણ દેશમાં, કોઇ પણ કાળમાં ને કોઈ પણ સ્થિતિમાં કાંઇ પણ સાધનો વિના પણ પાળી શકાય છે. માટે આપણી ઇચ્છાઓ પ્રભુને સોંપી દેવી ને જેમ પ્રભુ રાખે તેમ આનંદથી રહેવું એ પ્રભુની પેહેલી આજ્ઞા છે; અને રૂડાં કર્મો કરવાં એ પ્રભુની બીજી આજ્ઞા છે. એ બે આજ્ઞાથી સર્વ-શક્તિમાન પરમાત્માનું પરમ દયાળુપણું બરોબર રીતે સમજાય છે. કેમકે જો રૂડાં કામો કરવાની આજ્ઞા પ્રભુએ પેહેલી મૂકી હોત, તો તે દરેક માણસોથી સહેલાઇથી પાળી શકાત નહિ. કારણ કે એમ બનવું એ કાંઈ ખાસ માણસોના હાથમાં નથી, પણ આજુબાજુના સંજોગને આધારે છે. પણ સર્વાત્મભાવથી ભગવદ્ઇચ્છાને આધીન થઇ જવું એમાં કોઈ જાતના સંજોગની જરૂર નથી એટલે તે દરેક માણસથી સહેલાઈથી બની શકે તેમ છે. માટે ભાઇઓ ! તન મન ધનથી ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઇને હમેશાં રૂડાં કામો કરવાની ભાવના રાખો.

૨૫—મ્હોટાં કામો કરવાનું કાંઈ બધાથી બની શકે નહિ, પણ ભગવદ્ઇચ્છાને આધીન થવું એ તો સૌથી બની શકે તેમ છે.

ઘણાં માણસો કહે છે કે આપણે મ્હોટાં ને ભલાં કામો કરવાં જોઇએ. બેશક એ બહુ રૂડો વિચાર છે, અને તે ઇશ્વરની આજ્ઞા છે. પણ આપણે જોઇએ છીએ કે, એમ કરવું એ કાંઇ દરેક માણસોથી પૂરેપૂરૂં બની શકતું નથી. હું યજ્ઞ કરવા ઇચ્છું છું પણ મારી પાસે પૈસા ક્યાં છે ? હું માંદાઓને સાજા કરવા ઇચ્છું છું પણ મારી પાસે તેની ખરી દવા ક્યાં છે ? હું વેદના અર્થ કરવા ઇચ્છું છું, પણ તે સમજાવનારા ક્યાં છે ? અને તેનું

રહસ્ય ગ્રહણ કરી શકે એવી મારામાં બુદ્ધિ ક્યાં છે? હું ભૂખ્યાઓને જમાડવા ઇચ્છું છું, પણ મને પોતાનેજ જમવાનું ઠેકાણું ક્યાં છે? હું નવી નવી શોધ કરવાની ઇચ્છા રાખું છું, પણ પ્રથમ આશ્રય આપવાવાળા ક્યાં છે? દુકાળમાં ઢોરોને મરતાં બચાવવા હું ઇચ્છું છું, પણ ઘાસ ક્યાં છે? હું રાજ્યનાં બંધારણ સુધારવા માગું છું, પણ મારી પાસે સત્તા ક્યાં છે? હું ધર્મમાં સુધારા કરવા માગું છું, પણ મારૂં સાંભળે છે કોણ? અને હું સંન્યાસ લેવા ઇચ્છું છું, પણ મારા અંતરમાં તીવ્ર વૈરાગ્ય ક્યાં છે? આ બધાં સારાં કામો છે, મ્હોટાં કામો છે, અને પ્રભુને વ્હાલાં કામો છે, પણ સાધનોની ખામીને લીધે, દેશકાળની અડચણોને લીધે, અને માણસોના મમત તથા મૂર્ખતાને લીધે તે બધાથી બની શકે તેમ નથી. પણ જો ભગવદ્ ઇચ્છા ઉપર રહેવા માગું તો તે મારાથી બની શકે તેમ છે. મારો ડગલો ફાટેલો હોય તો હું એમ માની શકું કે એ ભગવદ્ ઇચ્છા છે. આપણે પૂર્વે પુન્ય નહિ કર્યાં હોય તે આ ભવમાં ક્યાંથી પામીએ? મારી ચોપડી ખોવાઇ જાય તો હું એમ ધારી શકું કે એ ભગવદ્ ઇચ્છા છે. હું માંદો પડું તો એમ માની શકું કે એ ભગવદ્ ઇચ્છા છે. દેહના દંડ દેહે ભોગવવા જોઇએ. મારૂં કોઇ અપમાન કરે તો હું એમ માની શકું કે એ ભગવદ્ ઇચ્છા છે. કારણ કે આપણે પણ કોઇકનાં અપમાન કર્યાં હશે તેનાં ફળ ભોગવવાંજ જોઇએ. મારે ઘેર પુત્ર આવે તો હું એમ માની શકું કે એ પ્રભુકૃપા છે. મારો દાદો મરી જાય તો હું એમ માની શકું કે જેવી હરિની ઇચ્છા. જેટલી લ્હેણા દહેણી હોય તેટલી લેવાય. મારી ઉપર કોઈની મહેરબાની થાય તો હું એમ માની શકું કે એ ભગવત્કૃપા છે. મને ધંધા રોજગારમાં કાંઇ લાભ થાય તો હું એમ માની શકું કે એ ભગવત્ કૃપા છે. મને સત્સંગનો લાભ મળે અથવા મારે હાથે કાંઇ ધર્મનું કામ થાય તો હું એમ માની શકું કે એ ઇશ્વિરકૃપા છે. અને મારે હાથે કોઇને કાંઇ ફાયદો પહોંચે તો હું એમ માની શકું કે એ તો ભગવદ્ ઇચ્છા છે, એમાં મારૂં શું છે? હું તો નિમિત્ત માત્ર છું. આવી રીતે કોઈ પણ સ્થિતિમાં ભગવદ્-ઇચ્છા માની શકાય છે. એટલુંજ નહિ પણ એવી રીતે માનવાથી

હરખ શોકથી બચી શકાય છે, તથા અભિમાનથી બચાય છે; અને વ્યવહારમાં રહ્યા છતાં વ્યવહારથી અલગ રહી શકાય છે, સંસારમાં રહ્યા છતાં સંસારના ઘાથી બચી શકાય છે, અને બહારથી દેખાતી હજારો જંજાળ છતાં પણ અંતરમાં શાન્તિ રહી શકે છે. માટે આપણી ઇચ્છાઓ ભગવાનને સોંપી દેવી અને ભગવાનની ઇચ્છાને આધીન થઇ જવું એજ સર્વ ધર્મનો સાર છે. એજ સર્વ સુખોનું સુખ છે. એજ શાન્તિનો ઉત્તમમાં ઉત્તમ રસ્તો છે. એજ ખરી ભક્તિ છે. અને પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થઇ હર્ષ શોકમાં સમાન વૃત્તિ રાખી જે સ્થિતિમાં પ્રભુએ રાખ્યા હોય તેમાં આનંદથી રહેવું ને પ્રભુપરાયણ કર્મો કર્યા કરવાં એનુંજ નામ સંસારમાં સ્વર્ગ ભોગવવા જેવું છે.

૨૬–પ્રભુ કેવા છે ?

એક શિષ્યે ગુરૂને પૂછયું કે, મહારાજ ! પ્રભુ કેવા છે ? ત્યારે ગુરૂએ કહ્યું કે પછી કહીશ. એમ કરતાં કરતાં ઘણા દિવસ થઇ ગયા ત્યારે શિષ્યે પાછું પૂછયું કે મહારાજ ! પ્રભુ કેવા છે ? ત્યારે ગુરૂએ કહ્યું કે પછી કહીશ. જ્યારે જ્યારે શિષ્ય એ સવાલ પૂછે ત્યારે ગુરૂ એમ જવાબ આપ્યા કરે કે પછી કહીશ. ઘણી વખત એમ થયાથી એક વખતે શિષ્યે ખાસ આતુર થઇને પૂછયું કે મહારાજ ! એમ ઉડાવ્યા કેમ કરો છો ? ત્યારે ગુરૂએ કહ્યું કે, બેટા ! જેમ જેમ હું ઈશ્વર સંબંધી વધારે વધારે વિચાર કરૂં છું તેમ તેમ તે વધારે ને વધારે દૂર જતો જાય છે, તેનો પત્તોજ લાગતો નથી. બેટા ! જેમ એક નાના ચમચાથી સમુદ્ર ઉલેચી શકાય નહિ, તેમ જીવથી ઈશ્વર જાણ્યો જાય તેમ નથી. ગાગરમાં જેમ સાગર સમાય નહિ તેમજ પ્રભુનું મ્હોટું માહાત્મ્ય અલ્પ જીવથી યથાર્થ રીતે જાણી શકાય નહિ. માટેજ પ્રભુએ ગીતામાં કહેલું છે કે:—

नाहं प्रकाशः सर्वस्य योगमायासमावृतः ।

અર્થ:—યોગ માયાથી ઢંકાએલો હોવાથી હું સર્વને દેખાતો નથી.

વળી પણ કહ્યું છે કે:—

वेदाहं समतीतानि वर्तमानानि चार्जुन ।
भविष्याणि च भूतानि मां तु वेद न कश्चन ॥
गी. अ. ७. श्लो. २६.

હે અર્જુન ! હું થઈ ગયેલાં, થતાં, તેમ થનારાં સર્વ પ્રાણી પદાર્થને જાણું છું, પણ મને કોઈ જાણતું નથી.

મહાન પ્રભુનું સ્વરૂપ આવું અગમ્ય છે. ઈન્દ્રિયો, મન, વાણી કે બુદ્ધિ ત્યાં પહોંચી શકતાં નથી, માટે આડાંઅવળાં લફરાંમાં કે તર્કવિતર્કની જાળમાં નહિ પડતાં દૃઢ વિશ્વાસથી પ્રભુના ચરણનું શરણુ ધરી લેવું જોઇએ, અને એમ સમજી જવું જોઇએ કે:—

સવૈયો.

હારી રહ્યા મનમાંહી મુનીશ્વર, વિશ્વપતિ તણી વાત વિચારી;
તર્ક કરી કરી તત્ત્વ જડયું નહિ, દૃષ્ટિ ઘણી દિલ ઉંડી ઉતારી;
માન તજી અનુમાન કરી લખ્યું, કે મનવાણી ન પોંચી અમારી;
કેમ કહી શકે કોઇ કવીશ્વર, ઈશ્વરની ગતિ વિશ્વથી ન્યારી.

૨૭–ઈશ્વર સર્વવ્યાપક છે.

સવૈયો.

દૂરહુ રામ નજીકહુ રામહી, દેશહુ રામ પ્રદેશહુ રામે,
પૂરબ રામહી પચ્છિમ રામહી, દચ્છિન રામહી ઉત્તર ધામે;
આગેહુ રામહી પીછેહુ રામહી, વ્યાપક રામહી હે બનગ્રામે,
સુંદર રામ દશો દિશ પૂરણ, સ્વર્ગહુ રામ પતાલહુ તામે.

ઈશ્વર આગળ છે, પાછળ છે, અંદર છે, બહાર છે, ઉપર છે, નીચે છે, અને દશે દિશામાં વ્યાપી રહ્યા છે.

ડુંગરની ટોચ ઉપર, સમુદ્રના તળીયામાં, વેરાન જંગલના મધ્યમાં, અંધારી ગુફામાં, આપણે રહીએ છીએ તે ઘરમાં, આપણે સૂઇએ છીએ તે ઓરડીમાં, આપણે પ્રાર્થના કરીયે છીયે તે મંદિરમાં, અને આપણા અંતરમાં પણ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ સર્વવ્યાપી પ્રભુનો વાસ છે. એવી કોઇ પણ જગ્યા નથી કે જ્યાં અખંડાનંદ પ્રભુ ન હોય.

ઈશ્વર સર્વવ્યાપી છે એટલે એક જગ્યાએ તેનો હાથ છે, બીજે ઠેકાણે તેનો પગ છે, ત્રીજે ઠેકાણે તેનું માથું છે, ચોથે

ઠેકાણુ તેનું પેટ છે એમ નથી, પણ તે જ્યાં છે ત્યાં એટલે સર્વત્ર પોતાના સર્વ રૂપે, સર્વ કળા, સર્વ સત્તા, અને સર્વ સામર્થ્ય-યુક્ત હોય છે.

વ્યાપક ઇશ્વર મ્હોટામાં મ્હોટો છે એટલે અનંત બ્રહ્માંડોમાં તે એકજ રૂપે ને અનેકરૂપે વ્યાપી રહ્યો છે, અને ઇશ્વર ન્હાનામાં ન્હાનો છે એટલે કે તે કૃપાવંત થઈને એવો ન્હાનો બની જાય છે કે તે ભક્તના હૃદયમાં પણ સમાઇ જાય છે. એનું સ્વરૂપ અકળ છે, અને એનું સામર્થ્ય મનુષ્યની શક્તિની બહાર છે. માટે એમાં ખોટી શંકાઓ નહિ કરતાં દીનતાથી ને વિશ્વાસથી તે સર્વવ્યાપી પ્રભુના ચરણનું શરણ ધરી લેવું એજ કલ્યાણનો સાચો રસ્તો છે.

૨૮–આપણા અપરાધો માફ કરવાને પ્રભુ તો સદા તૈયારજ છે પણ આપણે તેની માફ માગતા નથી એ આપણીજ ખામી છે.

લુચ્ચો છોકરો જેમ બાપની સામે થઇને બાપનું ઘર તજી દે છે, તેમ આપણે પ્રભુની સામે થઇને પ્રભુના હુકમોનું અપમાન કરીને એટલે કે આપણા ધર્મની આજ્ઞાઓ તોડીને પ્રભુની કૃપામાંથી આપણી મૂર્ખાઇથીજ આપણે નીકળી જઇએ છીએ. પણ બાપનું ઘર છોડી ભાગી ગએલો છોકરો જો પાછળથી પસ્તાઇને પોતાની ચાલ સુધારે અને બાપની માફી માગે, તો ભલો બાપ તેને પાછો પોતાના ઘરમાં લે છે અને પોતાની મીલકત તેને આપે છે. તેમજ જો આપણે પણ આપણાથી થઇ ગયેલાં પાપો માટે ખરા દિલથી પશ્ચાત્તાપ કરીએ, તથા એ પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરીએ, એટલે કે તેને બદલે રૂડાં કામો કરીએ અને ભગવદ્ આશરાનું બળ રાખી દીનતાથી દયાળુ પ્રભુની માફી માગીએ તો તે સર્વ શક્તિમાન પ્રભુ આપણને પોતાના શરણમાં લેવાને અને આપણી ઉપર ખાસ વિશેષ કૃપા કરવાને સદા સર્વદા તૈયાર છે. એક પળની પણ તેને ખોટી નથી. ખોટી માત્ર આપણીજ છે. તેનાં સ્વર્ગનાં ને મોક્ષનાં બારણાં તો આપણે માટે જ્યારે જોઇએ ત્યારે ખુલ્લાંજ છે, એટ-

લુંજ નહિ પણ મહાત્માઓ કહે છે કે, સ્વર્ગને બારણુંજ નથી; તે તો ચાર દિશાઓ, ચાર ખૂણાઓ અને ઉપર તથા નીચે એમ દશે દિશાએથી સર્વને માટે ખુલ્લુંજ છે. મહાન પ્રભુની જીવો ઉપર એવી અનંત દયા છે કે ત્યાં જાતિ નથી, ત્યાં ધર્મ નથી, ત્યાં વર્ણ નથી, ત્યાં આશ્રમ નથી, ત્યાં ઉંચનીચપણું નથી, ત્યાં ગરીબાઇ કે મ્હોટાઈ જોવાતી નથી, ત્યાં ગોરી કે કાળી ચામડી જોવાતી નથી, ત્યાં પંડિતાઇ કે મૂર્ખાઇ જોવાતી નથી, અને ત્યાં પ્રભુના સર્વદા ખુલ્લા રહેલા સ્વર્ગમાં લેભાગુ ગુરૂઓ કે ટીલાંટપકાં જોવાતાં નથી. પણ ત્યાં તો ભગવદ્ આશરાનું બળ અને પ્રભુપ્રેમજ જોવાય છે. જેનામાં પ્રભુપ્રેમ વધારે હોય, દીનતા વધારે હોય અને ભગવદ્ આશરાનું બળ વધારે હોય, તે સીધી રીતે ઝપાટાબંધ સ્વર્ગમાં ને પ્રભુની હજુરમાં જઇ શકે છે, અને પ્રભુના મહાન વૈભવો ભોગવી શકે છે. ભાઈઓ ! આ બધું ભક્તિથી અને દયાળુ પ્રભુના પવિત્ર નામથી થાય છે, માટે ખરા જીગરથી પાપની માફી માગો, બૂરી ટેવો સુધારો અને રૂડા થવાની ચાહના રાખો એટલે સર્વશક્તિમાન ને કૃપાના ભંડાર પ્રભુ તમારી ઉપર અવશ્ય કૃપા કરશે અને તમને મ્હોટા ભક્ત બનાવી તુરતજ પોતાના શરણમાં લઇ જશે. માટે ઓ ભૂલા પડેલા ભાઈઓ અને બેહેનો! અનંતકાળનાં અખંડ સુખો લૂટવા માટે મહાન દયાળુ પ્રભુનું શરણ ધરો, પ્રભુનું શરણ ધરો અને ભગવદ્ આશરાનું બળ રાખતાં શીખો.

૨૯–પ્રભુની દયા તો જુઓ કે જેના વિના ચાલે નહિ તે અનાજ સસ્તું કર્યું અને મોતી મોંઘાં કર્યાં.

હીરાનો ભાવ એક એક રતીનો સેંકડો રૂપીયા, માણેકનો ભાવ હજારો રૂપીયા, મોતીનો ભાવ પણ તેવોજ, સોનાનો ભાવ પણ એક તોલાના ત્રેવીસ રૂપીયા, અને રૂપાનો ભાવ બહુ સસ્તો છે, તોપણ એક તોલાના અગીઆર આના. પણ પ્રભુની દયા તો જુઓ કે જેના વિના ચાલે નહિ તે ઘઉં, બાજરી આજે બહુ મોંઘાં છે તોપણ સવા, દોઢ રૂપીયે મણ, ચોખાના ભાવ ચ્હડેલા હોય તોપણ બે રૂપીયે મણ. ગૌવધથી દૂધ મોંઘું થ-

ચેલું છે તોપણ ગામડાઓમાં એક આને શેર અને મ્હોટાં શેહેરોમાં બે આને શેર. જેના વિના એક દિવસ પણ ચાલે નહિ તેવું અમૂલ્ય પાણી મફત ! જેના વિના એક ઘડી પણ ચાલે નહિ તે પાણી મફત ! જેના વિના કાંઇ પણ કામ થઇ શકે નહિ તે ગરમી–અગ્નિ મફત. સૂર્યનારાયણનું તેજ મફત. સમુદ્રમાં ભરતીઓટ ન થાય તો તેનું પાણી ગંધાઇ જાય, અને તેથી આખી દુનિયા તેની દુર્ગંધીથી દુઃખી થઇ જાય. એ અટકાવવાને માટે માણસોની પાસે શું સાધન છે ? કહો કે કઇ રીતે માણસો સમુદ્રમાં ભરતીઓટ કરી શકે ? ભાઇઓ ! આખી દુનિયાના કરતાં સમુદ્ર ત્રણગણો મ્હોટો છે; તેમાં આપણે કઇ જાતના સંચાથી ભરતીઓટ કરી શકીએ ? અને ભરતીઓટ ન થાય તો એવડા મ્હોટા દરિયાની દુર્ગંધીથી આપણા શું હાલ થાય એ ખ્યાલ કરો ! એમ ન થાય માટે દયાળુ પ્રભુએ સમુદ્રમાં ભરતીઓટ કરનારો ચંદ્ર આપણને મફત આપ્યો એ શું તેની દયા ઓછી છે ? જેમ સોનું ત્રેવીસ રૂપીયે તોલો વેચાય છે, તેમ જો પાણી ત્રેવીસ રૂપીયે તોલો વેચાતું હોત તો આપણા શું હાલ થાત ? જેમ પાણીદાર હીરાઓ બસો પાંચસો રૂપીયે રતી વેચાય છે તેમ જો બસો પાંચસો રૂપીયે રતી હવા મળતી હોત તો આપણી હયાતી હોત કે ? ચાંદી જેમ અગીયાર આને તોલો મળે છે તેમ જો ઘઉં બાજરી કે ચોખાનો ભાવ અગીઆર આને તોલો હોત તો આપણે જીવી શકત કે ? જેમ માણેકમોતીના અતિશય મોંઘા ભાવ છે તેમ જો આપણી રસોઇ કરવાનાં છાણાં, લાકડાં અને આપણાં કારખાનાં ચલાવવાના કોલસાના ભાવ મોંઘા હોત તો આપણે શું કરત ? અને જેમ નીલમ તથા પોખરાજની અછત છે તેમ જો આપણાં ઘરો બાંધવા માટેનાં ઇંટ ચૂનાની અછત હોત તો આપણે શું કરી શકત ? આપણને જરૂરની ચીજો સસ્તી છે એ મહાન દયાળુ પ્રભુની ખાસ કૃપાનુંજ ફળ છે. ખાવાનું અનાજ સસ્તુ, લુગડાં બનાવવા માટેનું રૂ સસ્તુ, બાળવાનાં લાકડાં સસ્તાં, ઘર બાંધવાનાં સાધનો સસ્તાં, ગાયો સસ્તી, ઘાસચારો સસ્તો, હવાપાણી ને પ્રકાશ મફત અને હીરામોતી મોંઘાં, એ પ્રભુની દયા નહિ કે ? જો આવી અગત્યની ચીજો મોંઘી કરી હોત તો

આપણે કેટલી બધી મુશ્કેલીમાં આવી પડત? અને કેવા દુઃખી થઈ જાત? પણ એમ ન થયું એ દયાળુ પ્રભુનીજ બલિહારી છે.

આવી રીતે દરેક ચીજમાં પ્રભુની દયા અનુભવવાથી એની મેળેજ પ્રભુનો ઉપકાર માનવાની આપણી વૃત્તિ જાગૃત થાય છે, તેથી આપણામાં દીનતા આવતી જાય છે; અને આપણો પ્રભુપ્રેમ વધતો જાય છે. માટે આપણા હૃદયમાં ભગવદ્ આવેશ લાવવા સારૂ અનંત બ્રહ્માંડના નાથ સ્વયંપ્રકાશ અખંડાનંદ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ મહાન દયાળુ પ્રભુની દયા જેમ વધારે સમજાય તેમ કરો.

૩૦—સર્વ શક્તિમાન પ્રભુ મહાન દયાળુ છે માટેજ તેણે ઇનસાફને પાછળ રાખેલો છે.

ભાઈઓ! તમે વિચાર કરો કે જો પાપીઓની ઉપર પ્રભુ તુરતજ ગુસ્સે થાય તો તેને મારી નાંખતાં પ્રભુને શું વાર લાગે તેમ છે? મહા કાળના પણ કાળ સમર્થ પ્રભુની પાસે પાપીઓને મારી નાંખવાનાં હજારો સાધન છે અને એકજ ફટકે પળ માત્રમાં તે લાખો બ્રહ્માંડોનો નાશ કરી શકે તેમ છે. તે ચાહે તો આખી દુનિયાને એક ઘડીકમાં આગથી બાળી શકે, તે ચાહે તો જરાક વારમાં સમુદ્ર ઉછાળીને પૃથ્વી ડૂબાવી શકે, તે ચાહે તો એક ક્ષણમાં વીજળીથી સત્યાનાશ કહાડી શકે, તે ધારે તો અતિ વરસાદથી દુનિયાં ફના કરી શકે, તે ધારે તો ભયંકર દુકાળથી લોકોને દુઃખી કરી શકે, તે ધારે તો હવા બગાડીને દુનિયાંનો નાશ કરી શકે, તે ધારે તો નવા નવા રોગો ઉત્પન્ન કરીને પાપીઓને મારી શકે, તે ધારે તો જ્વાળામુખી પહાડોના ફાટવાથી મુલકો ઉજડ કરી શકે, તે ધારે તો ધરતીકંપના આચકાથી દુનિયાં હલાવી નાંખીને ઉથલપાથલ કરી શકે, અને તે ધારે તો માણસોની બુદ્ધિ ફેરવી નાંખી અંદર અંદર કાપા કાપી કરાવીને સૌનો નાશ કરી શકે. પાપીઓને શિક્ષા કરવાના આવી જાતના મહાન પ્રભુ પાસે હજારો રસ્તા છે; પણ પ્રભુ દયાળુ છે એટલે તે આપણને તુરતાતુરત શિક્ષા કરવા મ્હાતો નથી. માટેજ તે આપણને બચાવી શકે છે, અને તેથીજ ઇન્સાફને પાછળ રાખેલો છે. એવી ઇચ્છાથી કે હજી પણ

વખત છતાં માણસો સુધરે અને પોતાના આત્માના કલ્યાણના રસ્તામાં તથા અનંતકાળના અખંડ સુખના ધામમાં આવે, પણ આપણ પામર જીવો એવા અભાગીયા છીએ કે સમર્થ પ્રભુની અનંત દયાને આપણે સમજી શકતા નથી અને એ દયાનો લાભ લેવા માટે જે આ રૂડો વખત મળેલો છે, રૂડો ધર્મ મળેલો છે, રૂડા દેશમાં જન્મ મળેલો છે, ભલાં માબાપને પેટે અવતાર મળેલો છે, રૂડા રાજ્યથી ધર્મનું છુટાપણું મળેલું છે, ઉત્તમ ગુરૂઓ મળેલા છે, અને આજુબાજુનાં સારાં સાધનો તથા નિરોગી શરીર ને લાંબી જીંદગી મળેલી છે, એ બધી દયાળુ પ્રભુની અખૂટ દયાજ છે, પણ અફસોસ કે પ્રભુની એટલી બધી દયા છતાં પણ આપણે અપરાધી જીવો તેનો જેવો જોઇએ તેવો લાભ લઇ શકતા નથી ને ઉલટો એ દયાનો માઠો ઉપયોગ કરી રોજ રોજ વધારે પાપમાંજ ફસાતા જઇએ છીએ. પણ ભાઇઓ! યાદ રાખજો કે પ્રભુને ત્યાં કાંઇ પોપાંબાઇનું રાજ નથી; તે તો આપણો અને આપણા જેવા અગણિત જીવોનો એક પળમાં નાશ કરી શકે તેમ છે. પણ હજી પણ આપણે સુધરીશું એવી આશાથીજ પ્રભુ પોતાની દયાને લીધે આપણને બચાવે છે. પણ જો આપણે છેવટ સુધી પણ નહિજ સુધરીએ તો પછી યાદ રાખજો કે જેમ તેની દયા અખૂટ છે તેમજ તેની શિક્ષા પણ ભયંકર છે. અને ઇન્સાફનો દિવસ પણ કાંઇ દૂર નથી. માટે ભાઇઓ! ચેતો, ચેતો અને જેમ બને તેમ કોઈ પણ રસ્તેથી પ્રભુના શરણમાં આવો. પ્રભુના શરણમાં આવો. પ્રભુના શરણ વિના પાપોની ભયંકર શિક્ષામાંથી બચવાનો બીજો કોઈ પણ ઉપાય નથી માટે જેમ બને તેમ આપણા આચારવિચાર સુધરે, આપણી રેહેણીકરણી સુધરે, અને આપણું અંતઃકરણ પ્રભુમય થાય તેમ કરો.

પદ.

જોર છે જોર છે જોર છે રે,
માથે જમના કિંકરનું જોર છે. (ટેક.)
આવશે અચાનક વાર નહિ લાગે,
એ તો કાળ સ્વરૂપી ચોર છેરે. માથે૦ ૧
સત્સંગ ન કરે ને મનમાંહી ન ડરે,
એને સદાય અંધારૂં ઘોર છેરે. માથે૦ ૨

ખાતાં ને પીતાં સીતારામને ન ભજે,
એ તો નરને નારી બેય ઢોર છેરે. માથે૦ ૩
કહે સખી રામદાસ કોઇ ઓધર્યા,
જેને સંત પુરૂષની કોર છે રે. માથે૦ ૪

૩૧–મુગો ગોળ ખાય તેનો સ્વાદ કેમ કહી શકે ?

મુગો માણુસ ગોળ ખાય ત્યારે તે તેને મીઠો લાગે અને ફરી ફરી ખાવાની ઇચ્છા થાય, પણુ તેનો સ્વાદ તે બીજાઓને કેમ કહી શકે ? કારણુ કે તે પોતેજ મુગો હોય છે. તેમજ જેઓને પ્રભુના નામની લ્હે લાગી છે, જેઓએ ધર્મને અર્થે પોતાની જીંદગી અર્પણુ કરેલી છે, અને જેઓ પ્રભુમય થઈ ગયેલા છે તેવા અનન્ય ભક્તો પણુ મુગા જેવાજ છે. એ ઈશ્વરી આનંદ તેઓના હૃદયમાં એવો જામી ગએલો હોય છે કે બસ તેમાંજ તદાકાર થઇને તેઓ મસ્ત પડયા રહે છે. તેઓને ઘણીએ ઇચ્છા થાય છે કે આ મહાસ્વાદ અમે બીજાઓને સમજાવીએ પણુ તેઓ પૂરેપૂરી રીતે સમજાવી શકતા નથી. કારણુ કે ભક્તિનાં સુખડાં ને ભગવદ્ આવેશના અલૌકિક લ્હાવા કાંઇ શબ્દોથી કહી શકાય તેમ નથી. માણુસોની ભાષા ઈશ્વરી આનંદનું વર્ણુન કરવામાં અપૂર્ણુજ છે. એટલે પ્રભુપ્રેમથી ને આશરાના બળથી અંતરમાં જે સુખ મળે છે તે કહી બતાવવાની બાબતમાં માણુસો મુગાજ છે, કારણુ કે ત્યાં વેદની વાણી પણુ પહોંચી શકતી નથી, ત્યારે આપણી અધૂરી ભાષાની તો વાતજ ક્યાં રહી ? મુગો જેમ પોતે ખાધેલા ગોળના સ્વાદની વાત ઇસારતથી ને હાવભાવથી સમજાવે છે અને તેમાંથી જેમ ચતુર માણુસો ચેતી જાય છે, તેમ અલૌકિક ઈશ્વરી આનંદની બાબતમાં પણુ સમજવાનું છે. ભક્તોના હૃદયના મસ્ત ઉભરા, તેઓના ચેહેરાની શાંતિ, તેઓના આત્માની સ્થિરતા, આપણુને મ્હોટા લાગતા દુનિયાદારીના પદાર્થો ઉપરનો તેઓનો અભાવ, સુખ દુઃખમાં તેઓની સમતા, માનઅપમાનમાં તેઓની ધીરજ, પ્રભુના પવિત્ર નામની તેઓને લાગી ગએલી તાળી, અને મરતી વખતની તેઓની શાંતિ એ બધા ઉપરથી ઈશ્વરી આનંદનો આપણે ખ્યાલ કરવો જોઇએ; કારણુ કે એ શબ્દોથી કહી શકાય તેવી

બાબત નથી. માટે ભાઇઓ ! એવો મહા આનંદ–આનંદોનો આનંદ લૂંટવો હોય તો જેમ બને તેમ પ્રભુપ્રેમ વધે એમ કરો. કારણ કે એ આનંદ કાંઇ વાણીથી કહ્યો જાય તેમ નથી પણ એતો અનુભવથીજ જાણી શકાય તેવો છે. માટે એ અલભ્ય લાભ લેવા સારૂ–એ ઈશ્વરી આનંદ ભોગવવા સારૂ ભક્ત બનવાની કોશીશ કરો.

પદ.

બોલ માં બોલ માં બોલ માંરે,
રાધાકૃષ્ણ વિના બીજું બોલ માં. ટેક.
સાકર શેરડીનો સ્વાદ તજીને,
કડવો લીંમડો ઘોળ માંરે. રાધા. ૧
હીરા માણેકની ખાણ તજીને,
કાચ કથીરીયો તોળમાંરે. રાધા. ૨
ચાંદા સૂરજનું તેજ તજીને,
આગીયા સંગાથે પ્રીત જોડ માંરે. રાધા. ૩
ગંગા જમનાનું જળ મૂકીને,
ખાબોચીયાને ખોળ માંરે. રાધા. ૪
આંબા વૃક્ષની છાંય મેલીને,
થોરનું થુંબડું ઢોલ માંરે. રાધા. ૫
બાઇ મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધરના ગુણ,
અમૃત ઢોળીને વિખ ઘોળમાંરે. રાધા. ૬

૩૨–હીરાની કિંમત તો ઝવેરીજ સમજે તેમજ પ્રભુનાં પવિત્ર નામની કિંમત પણ ભકતોજ સમજે છે.

એક માણુસ કોઇ સાધુ પાસે ગયો અને તેને કહ્યું કે મહારાજ મને ગુરૂમંત્ર આપો, ત્યારે તે સાધુએ વિચાર કર્યો કે આ માણુસ અધિકારી છે કે નહિ એ પ્રથમ તપાસવું જોઇએ. કારણ કે અધિકાર વિના સારી ચીજનો પણ માઠો ઉપયોગ થઇ જાય છે. માટે પ્રથમ શિષ્યની લાયકાત તપાસવી જોઇએ. તેથી ગુરૂએ કહ્યું કે, બચ્ચા, ગુરૂમંત્રના એક હજાર રૂપીયા પડશે.

તે માણુસે કહ્યું કે, મહારાજ ! એક મંત્રના એટલા બધા

રૂપીયા ! કાંઇક ઓછું કરો તો ઠીક; સો રૂપીયા આપીશ.

ગુરૂએ કહ્યું કે નહિ બેટા, હજાર રૂપીયામાં એક દમડી પણ ઓછી નહિ. તારી મરજી હોય તો આવ.

હજાર રૂપીયા કહાડતાં તે માણસને વસમું તો બહુ લાગ્યું, પણ પૈસાવાળો હતો ને ગુરૂમંત્ર જાણવાની ઇચ્છા બહુ હતી, તેથી તે ગામડીયો હજાર રૂપીયાની થેલી ઉપાડી લાવ્યો ને ગુરૂના પગ પાસે મૂકી. ત્યારે ગુરૂએ તેના કાનમાં કહ્યું કે બેટા ! રામ રામ બોલ્યા કર. ત્યારે તે શિષ્યે કહ્યું કે, એમાં તમે નવું શું કહ્યું ? એ તો હું પણ જાણું છું. ગુરૂએ કહ્યું કે, બેટા ! પ્રભુના નામ શિવાય બીજો કોઈ મંત્ર હું જાણતો નથી ને પ્રભુના નામ શિવાય બીજો કોઈ મંત્ર છે પણ નહિ, ગમે તે દેશમાં ને ગમે તે ધર્મમાં જઇશ, પણ ત્યાં પણ પ્રભુના પવિત્ર નામ શિવાય બીજો કોઇ મંત્ર તને મળવાનો નથી. જગતમાં સાચો મંત્ર તે પ્રભુનું નામ છે. ગુરૂની આ સાચી વાત પણ એ વખતે કાંઇ તે શિષ્યને ગળે ઉતરી નહિ, તેને તો એમજ લાગ્યું કે મારા હજાર રૂપીયા મહારાજ ઠગી ગયા.

એ શિષ્યની ભૂલ બતાવવા તથા તેના મનનું સમાધાન કરવા માટે ગુરૂએ તેના હાથમાં એક કિંમતી હીરો આપ્યો, અને કહ્યું કે બેટા ! પુલગલીમાં ખારવણો શાકભાજી વેચવા બેસે છે ત્યાં જા, તેને આ ચીજ બતાવજે ને સો રૂપીયા કિંમત માગજે, સો રૂપીયા મળે તો આપજે નહિ તો પાછો લાવજે.

શિષ્ય તે હીરો લઇને શાકભાજીની ટોપલીઓ લઇને ખારવણો બેઠી હતી તેની પાસે ગયો, ને કહ્યું કે આ લખોટી મારે વેચવી છે તમારે કોઇને જોઇએ છે ? ત્યારે બે ચાર ખારવણોએ તેને જોઇને કહ્યું કે, પાણુકો છે તો મજેનો, પણ આપણે તેને લઇને કાઉં કરીએ ? ત્યારે એક ખારવણે કહ્યું કે લાવ લાવ, મારા ખુંટીયાની ડોકે બાંધીશ. એમ કહીને તે ખારવણ એ હીરાને જોવા લાગી. જોઇને કહ્યું કે આ પાણુકામાં કાણું ક્યાં છે ? ખુંટીયાની ડોકે બંધાય એમ તો નથી. આ તો મારી નાનકીને રમવા થશે. બોલ એનું કાઉં લેશે ? પેલા માણસે કહ્યું કે એના સો રૂપીયા. એ સાંભળીને બે ચાર ખારવણો તેના મ્હોડા સામું જોઈ રહી ને બે ચાર જણી હસી પડી. તેઓને લાગ્યું કે

આ દીવાનો છે કે શું ? એક પાણાની લખોટીના સો રૂપીયા શેના માગે છે ? એ પછી તેમાંથી એક બાઇએ કહ્યું કે જા, જા, ચાલ્યો જા, ચાલ્યો જા ! નહિ તો પાઘડી ઉડી જશે. ધૂતારો ક્યાંઇનો આવ્યો છે તે ? લખોટીના સો રૂપીયા ! કાંઇ લૂંટખૂંટ પડી છે શું ? ત્યારે બીજી એક બાઇએ કહ્યું કે, તારી મરજી હોય તો એ લખોટીની ચાર ઝુડી ભાજી આપું, ત્રીજી બોલી કે બે રીંગણાં આપું, ચોથી બોલી કે ચાર ગાજર આપું, ત્યારે પાંચમી બોલી કે ચાર ગાજર જેટલો એમાં માલ ક્યાં છે ? છઠ્ઠીએ કહ્યું કે એને તો સો રૂપીયા લેવા છે. જા જા ભાઇ જા ! તારી ભાંગ-બાંગ ઉતરે ત્યારે આવજે ને જોઇએ તો એ લખોટીનાં મારી પાસેથી ચાર રીંગણાં લઈ જજે.

શિષ્ય પાછો ગુરૂ પાસે ગયો ને કહ્યું કે, મહારાજ ! આ લખોટીની તો બેચાર ઝુડી ભાજી મળે છે. મેં સો રૂપીયા કહ્યા ત્યારે ઉલટી મારી મશ્કરી થઈ, ને તે કહેવા લાગી કે પીટ્યો ભાંગબાંગ પીને આવ્યો છે.

મહારાજે કહ્યું કે હવે ચણા કુરમરાવાળાની દુકાને લઈ જા, ને સો રૂપીયા માગજે. ચણા કુરમરાવાળાએ કહ્યું કે, મર-મરા જોઇએ તો એક પાલી, પહુવા જોઇએ તો એક શેર, ને દાળીયા જોઇએ તો બશેર લઈ જા, ને લખોટી આપી જા. છે જરાક ચકચકીત, એટલે જો કોઇ સારૂં ઘરાક આવી જશે તો અમને એમાંથી આનો બે આના મળશે.

શિષ્યે આવીને ગુરૂને કહ્યું કે મહારાજ ! બે ત્રણ ચણા કુરમરાવાળાએ તો એ લખોટી રાખવાની ના પાડી, પણ એક ભલો દુકાનવાળો મળ્યો, તેણે કહ્યું કે જોઇએ તો લખોટી મૂકી જા ને પાલી કુરમરા લઈ જા, એથી વધારે નહિ મળે.

મહારાજે કહ્યું કે, હવે એ લખોટી લઇને ઝવેરી બજા-રમાં જા. ત્યાં બે ચાર જણને તે દેખાડજે, ને છેવટે જે મળે તે લઇને ચાલ્યો આવજે.

શિષ્યે કહ્યું કે, મહારાજ ! કાં મફતના ધક્કા પાડો છો ? ઝ-વેરી વળી શું આપવાના છે ? બે ચાર ઠેકાણે રખડવાથી હવે આશરો તો આવી ગયો છે કે બે ચાર આનાનો માલ છે.

ગુરૂએ કહ્યું, બચ્ચા બોલતો ખરો ! એક વખત જઇ તો આવ !

શિષ્ય ઝવેરી બજારમાં ગયો. ત્યાં એક હુશિઆર ઝવેરી મળી ગયો, તેણે એ હીરો જોયો, જોઇને પરીક્ષા કરીને કહ્યું કે એની કિંમત દસ હજાર રૂપીયા. જો એ વેચવો હોય તો હમણાં દસ હજાર રોકડા મારી પાસેથી લઈ જા. વેચવાની ઉતાવળ હોય તો દસ હજાર, બાકી ધીરજ રાખીને લાગ આવે વેચવો હોય તો વીસ હજાર પણ મળે ને વખતે લાખ પણ મળે. એ તો જેવો ઘરાક. શિષ્ય એ સાંભળીને અજબ થયો અને દસ હજાર રૂપીયા લઇ ગુરૂ પાસે આવ્યો.

ગુરૂએ કહ્યું, જોયું બેટા ? એનો એ હીરો ! એનીજ કિંમત ચાર ઝુડી ભાજી પણ થઈ, એનીજ કિંમત, પાલી કુરમરા પણ થઇ, ને એનીજ કિંમત દસ હજાર રૂપીયા પણ થયા. એવીજ રીતે મહાન પ્રભુના પવિત્ર નામને માટે પણ સમજવાનું છે. જેમ ઝવેરી હીરાની કિંમત સમજે છે તેમ ખરા ભક્તોજ પ્રભુના નામની અલૌકિક કિંમત સમજી શકે છે. શાકભાજીવાળા જેવા ને ચણા કુરમરાવાળા જેવા માયાવાદીઓ કાંઇ પ્રભુના નામસ્મરણરૂપી કૌસ્તુભ મણિની કિંમત સમજી શકે નહિ. માટે બેટા ! આજથી યાદ રાખજે કે, પ્રભુરૂપી હીરો મેળવવા સારૂ આખી દુનિયાં કુરબાન કરી હોય અને આખી જીંદગી અર્પણ કરી હોય તોપણ તેમાં કાંઇ મ્હોટી વાત નથી.

બેટા ! સર્વ શક્તિમાન પ્રભુના પવિત્ર નામ ઉપર શ્રદ્ધાથી ને પ્રેમથી તું કાંઇ દાન ધર્મ કરી શકે છે કે નહિ, એ જાણવા માટે મેં તારી પાસે રૂપીયા માગ્યા હતા. મને કાંઇ તારા રૂપીયાની જરૂર નથી, અહીં તો ઈશ્વિરકૃપા છે. માટે તારા રૂપીયા તું પાછા લઇ જા અને પ્રભુના નામને ભૂલીશ માં.

શિષ્યે કહ્યું, 'ગુરૂ મહારાજ ! હરિ હીરાને ઓળખ્યા છતાં પણ જો હું શાકભાજીવાળી ખારવણો જેવો બની રહું, તો પછી મારા કરતાં નીચ બીજો કોણ ? માટે હવે તો એ રૂપીયા મારા દુઃખી ભાઇ બેહેનોનાં કલ્યાણમાં–ભગવત્ સેવામાંજ આપ ખર્ચજો. હવે એ રૂપીયા પાછા લઇને હું રાજી થઇ શકું નહિ. હવે તો બીજા વધારે રૂપીયા પ્રભુના મહાન નામ ઉપર ખર્ચીશ ત્યારેજ મારા મનને આનંદ થશે, અને ત્યારેજ મારા આત્માને સંતોષ થશે. પ્રભુ ! અમોને આવી સદ્‌બુદ્ધિ આપો.

૩૩--લોભીયાઓના કેવા બૂરા હાલ થાય છે તે વિષે.

એક શ્રીમંત હતો તેની પાસે કરોડો રૂપીયાની દોલત હતી પણ તે અતિશય લોભીયો હતો. એવડી મ્હોટી દોલત છતાં પણ તે કોઇ દિવસ કાંઈ સુખ ભોગવતો નહોતો કે કોઇને દમડી આપતો નહોતો; ચમડી તૂટે તે કબુલ, પણ દમડી ન છૂટે એવા સ્વભાવનો તે હતો. તેણે પોતાના ઘરમાં પાંચ સાત આડાઅવળા ઓરડાઓની વચ્ચે એક ઓરડો બંધાવ્યો અને તેમાં એક મ્હોટી તીજોરી મૂકાવી. એ તીજોરીમાં માણસો સૂઇ બેસી શકે એવી તે મ્હોટી હતી, એટલુંજ નહિ પણ તે તીજોરીમાં એવી યુક્તિ હતી કે, બારણું બંધ કરે એટલે એની મેળે અંદરથી કળ બંધ થઇ જાય. જ્યારે તીજોરી ખોલવી હોય ત્યારે બહારની બાજુએ ચાવી લગાડવાથી ઉઘડે, પણ અંદરથી ઉઘડે નહિ, એવી તેમાં ગોઠવણ હતી.

એ લોભીયા કરોડપતિનું કામ એજ હતું કે, આખો દિવસ તીજોરીવાળા ઓરડામાં ભરાઇ બેસતો, અને તીજોરી ખોલી તેમાંની નોટોનાં બંડલોના થોકડા ગણ્યા કરતો, તથા તેને અહીંથી તહીં, અને તહીંથી અહીં મૂકયા કરતો. તેના મનમાં હમેશાં એવી અધીરતા રહેતી હતી કે આમાંથી કોઇ લઇ ગયું હશે તો? તેથી તે કોઈ દિવસ રોકડા રૂપીયા ગણ્યા કરે, કોઇ દિવસ મોતી ગણ્યા કરે, કોઇ દિવસ સોના મોહોરો ગણ્યા કરે, કોઇ દિવસ શેરના ને નોટોનાં સરકારી કાગળીયાંઓ તપાસ્યા કરે, અને કોઇ દિવસ એ બધાંને તીજોરીનાં જૂદાં જૂદાં ખાનામાં જૂદી જૂદી રીતે ભર્યા કરે. જેમ નાનાં બાળકો લખોટી સાથે અને કોડીયો સાથે રમ્યા કરે તેમ તે લોભીયો પોતાની સોના મોહોરો સાથે રમ્યા કરતો, એટલુંજ નહિ પણ જેમ ગામડાંની નાની છોકરીઓને રમવાના કાંકરાઓ તેઓની રમત શિવાય બીજા કાંઈ કામમાં આવતા નથી તેમ એ લોભીયાની નોટોના ચોડાઓ અને સોના મોહોરોની થેલીઓ પણ તેને માત્ર જોયા કરવા શિવાય તેના કાંઇ કામમાં આવતી નહોતી. એટલે લોભીયાનું એ ધન કાંકરા જેવુંજ હતું, કારણ કે તે તેના અથવા બીજા કોઈના ઉપયોગમાં આવતું નહોતું.

લોભીયાઓમાં એક ખાસ લક્ષણ એ હોય છે કે, તેઓ

પોતાનું ધન બીજાઓને દેખાડવા ચ્હાતા નથી. જેમ બને તેમ તેઓ બીજાઓની નજર આગળથી પોતાના ધનને છુપાવે છે. એક વખત તે લોભીયો પોતાની તીજોરીમાં બેઠો બેઠો નાણાની ઉથલપાથલ કરતો હતો, એટલામાં નોકરની ભૂલથી કોઇ માણસ તે ઓરડામાં આવી ચ્હડયો. તે લોભીયાએ જોયું કે આ માણસ મારૂં ધન જોઇ જશે, તેથી તીજોરીમાં બેઠે બેઠે ઝટપટ તેણે અંદરથી બારણું બંધ કરી દીધું. તે વખતે તેને એમ ધ્યાન ન રહ્યું કે ચાવી તો મ્હારી પાસે છે ને બારણું કેમ ઉઘડશે? એ પછી થોડી વારે તે બારણું ખોલવા લાગ્યો, પણ ઉઘડે ક્યાંથી? ઘણી બૂમો પાડે, પણ એવી મ્હોટી તીજોરીમાંથી અવાજ બહાર પહોંચી કેમ શકે? અને તેના ખાનગી ઓરડામાં તેના હુકમ વિના જઇ કોણ શકે? અંતે સાંજ પડી, રાત પડી, અને સ્હવાર પડયું પણ તીજોરીનું બારણું ઉઘડે ક્યાંથી? નોકરો આમ તેમ દોડયા કરે અને પૂછપરછ કરે કે શેઠ ક્યાં ગયા? પણ શેઠનો પત્તો ન મળે. રોજ રોજ તીજોરીવાળા ઓરડામાંજ રહેતા અને તીજોરીમાં બેસતા, એટલે એવો શક ક્યાંથી આવે કે શેઠ તીજોરીમાંજ પૂરાઇ ગયા હશે? પાંચ સાત દહાડા થઇ ગયા પણ ક્યાંઇ શેઠનો પત્તો ન મળ્યો. કોઇ કહે કે શેઠ અર્ધા ચક્રમ જેવા તો પેહેલથીજ હતા, એના જીવનું ઠેકાણું ક્યાં હતું? આખો દિવસ ધન ધન કરતે કરતે ડાગળી ચસકી ગઈ હશે તેથી ક્યાંય નાશી ગયા હશે! કોઇએ કહ્યું કે શેઠ કોઇને દોઢીયું પરખાવતા નહોતા માટે કોઇક ઉસ્તાદ તેને મળી ગયો હશે! હમણાં ક્યાંક તેને પૂરી મૂક્યા હશે. તે જ્યારે નાણાં આપશે ત્યારે છૂટશે. આવી રીતે સૌ જૂદી જૂદી અટકળ કરવા લાગ્યા, પણ ક્યાંય શેઠનો પત્તો લાગ્યો નહિ.

અંતે ઘણા દહાડા પછી તેનાં સગાંવ્હાલાં તથા વડીલોએ મળી તીજોરી ઉઘાડી ત્યારે તેમાંથી તે લોભીયાની લાસ નીકળી. ભૂખે, તરસે અને હવા અજવાળા વિના તરફડી તરફડીને તે બિચારો તીજોરીમાંજ મરી ગયો. મરતી વખત તેના હાથમાં નોટનાં પડીકાં રહી ગયાં હતાં તોપણ પ્રભુની હજુરમાં તો તે ખાલી હાથે ગયો હતો. એટલુંજ નહિ પણ અહીં પણ પોતાના લોભને લીધે તે સુખનો દમ લઇ શકતો નહોતો. ધન કેમ

સાચવવું એ ફીકરમાંજ તેની દરેક પળ જતી હતી, અને તેમ છતાં પણ લોભને લીધે અંતે તેના આવા બૂરા હાલ થયા હતા માટે ભાઇઓ ! જો પ્રભુએ આપ્યું હોય તો પ્રભુને અર્થે, આપણા ગરીબડા દેશને અર્થે, અને આપણા દુખીઆરા ભાઇબંધોને અર્થે ખર્ચતાં હાથ ખેંચશો માં. નહિ તો પાછળથી પસ્તાવું પડશે. કારણ કે ધન કોઇની સાથે ગયું નથી અને જવાનું નથી, માટે નરકમાં જવું પડે એવો લોભ ન થાય એ સંભાળજો !

૩૪–પાપ વિષે.

એક શિષ્યે પોતાના ગુરૂને પૂછ્યું કે, મહારાજ ! પાપ એટલે શું ? ગુરૂએ કહ્યું કે ભગવાનની આજ્ઞા તોડવી તેનું નામ પાપ, ન કરવાં ઘટે તેવાં કામો કે વિચારો કરવા તેનું નામ પાપ, શાસ્ત્રની આજ્ઞા પ્રમાણે આપણે જે કરવું જોઇએ તે ન કરીએ તેનું નામ પાપ, અને ટુંકામાં અનંત બ્રહ્માંડના નાથની સામે થવું તેનું નામ પાપ છે.

પાપ એ એવી બૂરી વસ્તુ છે કે જેણે શ્રીભગવાનની હજુરમાં રહેલા પવિત્ર પરોણીયાઓને પણ છેક નીચે રાક્ષસી યોનિમાં ઉતારી પાડ્યા હતા.

પોતાના દુશ્મનને, અગ્નિના તણખાને અને પાપને કોઇએ પણ ન્હાનું સમજવું નહિ. તેથી તો સદાય ડરતું રહેવું.

કોઈ પણ છોકરો જ્યારે પોતાના બાપનું અપમાન કરે છે ત્યારે તે બાપને બહુજ માઠું લાગે છે, તેમજ આપણે જ્યારે પાપકર્મ કરીયે છીયે ત્યારે આપણા પિતા પરમેશ્વરને આપણે માટે બહુજ દિલગીરી થાય છે. માટે હરિજનોએ સદા પાપથી દૂર રહેતાં શીખવું જોઇએ.

સિંહનું બચ્ચું જ્યારે ન્હાનું હોય ત્યારે તેને વશ કરી શકાય છે પણ મોટું થઇ ગયા પછી તેને કાબુમાં રાખી શકાતું નથી. તેમજ પાપને પણ શરૂઆતમાંથીજ અટકાવવાં જોઇએ, વ્યસન રૂપે થઇ ગયા પછી તે જલદીથી છૂટી શકતાં નથી.

જે આંગળી પર સાપ કરડયો હોય તેને જો તરત કાપી નાંખવામાં આવે તો બચી જવાય છે, પણ જો વાર લાગે તો આખા શરીરમાં તેનું ઝેર વ્હડી જાય છે ને થોડીજ વારમાં

મરણ થાય છે. તેમજ પાપ પણ જેવું અંતરમાં આવ્યું કે તરતજ તેને અટકાવીએ તો અટકાવી શકાય છે, પણ વ્યસનરૂપે થઈ ગયા પછી તો તે નરકમાંજ લઇ જાય છે. માટે હજુ પણ વખત હાથમાં છે તો ચેતજો.

ન્હાના છોડને માત્ર આંગળીથી ઉખેડીએ તોપણ તે જમીનમાંથી મૂળ સહિત ઉખડી જાય છે, પણ તેનું મ્હોટું ઝાડ થવા દઇએ તો પછી તેને હાથથી પણ ઉખેડી શકાતો નથી. તેમજ યાદ રાખજો કે શરૂઆતમાંજ પાપ અટકી શકે છે પણ વધી ગયા પછી સહેલાઇથી રોકી શકાતાં નથી.

હળાહળ ઝેર ખાઇને કાંઇ જીવી શકાય નહિ, તેમજ પાપ કરીને કોઈ પણ સુખી થઇ શકે નહિ.

કસાએલું ખાદ્ય તેને સારૂં ખાધેલું પણ ઓકી નાંખવું પડે છે, તેમ જે અધર્મથી ધન મેળવે છે તેનું નીતિથી કમાએલું ધન પણ જતું રહે છે.

કસાઇનો જાડો બકરો જેમ જલદીથી કપાઈ જાય છે તેમ બૂરાં કામ કરીને ધનવાન થતો જીવડો પણ કોઇક દિવસ, તે ગરીબ બિચારા બકરાની પેઠે માર્યો જવાનો છે, એવું જાણીને સૌ હરિજનોએ સદાય પાપથી દૂર રહેવું જોઇએ.

તુંબડાને ગમે એટલું પાણીમાં દાબીએ પણ તે લાગ મળે ત્યારે ઉપર આવ્યા વિના રહે નહિ, તેમ પાપને ગમે એટલાં છુપાવીએ તોપણ તે વખત આવે જાહેર થયા વિના રહેવાનાં નથી.

કોઇ પણ વસ્તુને ઉંચેથી નીચે ફગાવી દેવી સહેલ છે પણ નીચેથી તેને ઉપર લઈ જવી એ મુશ્કેલ છે, તેમજ પાપ કરવું સહેલ છે પણ ધર્મ કરવું એજ મુશ્કેલ છે. માટેજ હરિની હજુરમાં ધર્મીઓની કિંમત બહુ મ્હોટી છે, અને તેનું ઈનામ પણ મોટું છે. માટે ભાઇઓ ! એ મોટું ઇનામ—મોક્ષ ધામનાં અનંત કાળનાં સુખડાંનું ઇનામ જો જોઇતું હોય તો પાપ છોડીને પવિત્ર પ્રભુના શરણમાં જાઓ, પ્રભુના શરણમાં જાઓ.

૩૫–બાપની સાથે મુસાફરી કરનાર છોકરાંને કાંઇ ભાતાની ફીકર હોય નહિ, તેમજ અંતરમાં દૃઢ ભગવદ્ આશરો રાખનાર હરિજનને પણ કાંઈ પોતાને માટે ફીકર રાખવાની હોય નહિ.

જે ન્હાનાં છોકરાંઓ પોતાના બાપની સાથે મુસાફરી કરતાં હોય તેઓને પોતાના ભાતાની ફીકર શા માટે કરવી પડે ? તેઓને માટે જરૂરની તજવીજો તેનો બાપ ખાસ અગાઉથીજ કરી મૂકે છે. શું તમે તમારા બાપની સાથે કોઇ દિવસ કયાંઇ બહાર ગામ ગયા નથી ? ઘણીએ વખત ગયા હશો. પણ કોઇ વખત તમારા બાપે તમને જાણી જોઇને ભૂખે માર્યા છે કે ? નહિજ. જ્યારે આપણો બાપ મનુષ્ય છતાં પણ આપણે માટે એટલી બધી તજવીજ રાખે છે, ત્યારે સમર્થ પિતા પ્રભુની સાથે જો આપણે મુસાફરી કરીએ તો આપણી કેટલી બધી સગવડતા સચવાશે ! એ વિચાર તો કરો. પ્રભુની સાથે મુસાફરી કરવી એટલે પ્રભુને હૃદયમાં રાખવો, પ્રભુનો દૃઢ આશરો રાખવો, અને ભગવદ્ અર્પણ કરીને દુનિયાદારીનાં દરેક કામો કરવાં એનું નામ પ્રભુની સાથે મુસાફરી કરવી છે. બાપની સાથે મુસાફરી કરનાર છોકરાંને જેમ ભાતાની ફીકર હોય નહિ, તેમ એવી રીતે પ્રભુને સાથે રાખી–પ્રભુને અંતરમાં રાખી ચાલનાર ભાગ્યશાળી ભક્તને પણ ફીકર હોતી નથી. પ્રભુ પોતે તેની ફીકર કરે છે, પ્રભુ પોતે તેનો રખેવાળ છે, પ્રભુ પાલનકર્તા છે એટલે હરિજનોને પોતાને ફીકર કરવાનું કાંઈ કારણ નથી.

(ઇંદ્રવિજય છંદ.)

જા દિન તેં ગર્ભવાસ તજ્યો નર, આઇકે અહાર કીયો તબહીકો,
ખાતહી ખાત ભયે ઇતને દીન, જાનત નાંહી ન ભૂખ્યો કહીકો;
દોરત ધાવત પેટ દિખાવત, તું શઠ કીટ સદા અન્નહીકો,
સુંદર કયું વિશ્વાસ ન રાખત, સો પ્રભુ વિશ્વ ભરૈ સબહીકો.

(સ્વર્ગનું વિમાન દાખલો ૩૧૯)

૩૬–પ્રભુ ઉપરનો વિશ્વાસ.

ઇશ્વર પાલનકર્તા છે, અને ઇશ્વર સર્વવ્યાપી છે એમ સમજવાથી ઇશ્વર ઉપરનો આપણો વિશ્વાસ વધે છે; અને યાદ

રાખજો કે વિશ્વાસ એજ ધર્મનું જીવન છે, વિશ્વાસ એજ જીંદગીનું તત્ત્વ છે, વિશ્વાસ એજ સ્વર્ગની ચાવી છે, અને પ્રભુ ઉપરનો વિશ્વાસ એજ મોક્ષનો રસ્તો છે. અકળ પ્રભુની જો કોઇ પણ રીતે કળ મળતી હોય તો તે વિશ્વાસથીજ મળે છે. જે પ્રભુને મન વાણી કે બુદ્ધિ પહોંચી શકતાં નથી તે મહાન પ્રભુને વિશ્વાસથી પકડી શકાય છે. જે વ્યાપક પ્રભુ અનંત જગતમાં પણ સમાતો નથી તે મહાન પ્રભુ વિશ્વાસથી ભક્તના હૃદયમાં સમાઇ જાય છે. અને અનંત બ્રહ્માંડનો નાથ મહાન પ્રભુ કે જે ઋષિ મુનિયોથી ને દેવદાનવથી પણ જાણ્યો જતો નથી તે અખંડાનંદ પ્રભુને વિશ્વાસની દોરીથી બાંધી શકાય છે. વિશ્વાસ એવી અલૌકિક બાબત છે માટે પ્રભુ ઉપરના વિશ્વાસને–પ્રભુ પ્રેમને આપણા જીવનનું તત્ત્વ બનાવો.

ભાઇઓ ! જે ઝાડની ઓથે બેસે છે તેને પણ છાંયો મળે છે, ત્યારે ઇશ્વિરને આશરે રહેવાથી–દ્દઢ ભગવદ્ આશરો રાખવાથી કેટલું બધું મળી શકશે એ વિચાર તો કરો ? ઝાડ તો જડ છે પણ તેમ છતાં તેની ઓથે બેસવાથી શીતળ પવન ને શાંતિ દાયક છાંયડો મળે છે ત્યારે અખિલ બ્રહ્માંડના નાથ દયાળુ પ્રભુને આશરે રહેવાથી કેટલું બધું અલૌકિક સુખ મળશે ! એ વિચારો તો ખરા ! એ અલૌકિક સુખની કિંમત તો હરિજનોજ સમજી શકે છે.

કોઈ સારા માણુસને આશરે રહ્યા હોય તો તે પણ પોતાની યથાશક્તિ મદદ કરી છૂટે છે, ત્યારે સર્વ શક્તિમાન ઈશ્વર કે જે રૂડામાં રૂડો, ભલામાં ભલો, મ્હોટામાં મ્હોટો, દયાળુમાં દયાળુ અને હરિજનોની પાછળ પાછળ ફરનારો છે તે કૃપાના સાગર વિશ્વંભરનાથને શરણે જવાથી કેટલો બધો આનંદ મળશે, કેટલી બધી શાંતિ મળશે, અને કેટલી બધી જીંદગીની સાર્થકતા થઇ જશે એ વિચારી તો જુઓ !

૩૭–બધા વિના ચાલશે પણ વિશ્વાસ વિના ચાલવાનું નથી.

જે વહાણુને લંગર નાંખેલું હોય છે તેને બહુ હલકડોલક થવું પડતું નથી તેમજ જે માણુસો ભગવાનમાં દ્દઢ આશરો

રાખે છે, તેને પણ આ સુખ દુઃખથી ભરેલા સંસારમાં બહુ હેરાન થવું પડતું નથી. લંગર વિનાનું વહાણુ જેમ ઘડીકમાં આગળ અને ઘડીકમાં પાછળ પડી જાય છે તથા ઉંચે નીચે પછડાયા કરે છે, તેમ જે પ્રભુ ઉપર વિશ્વાસ રાખતા નથી તે અવિશ્વાસી જનો પણ દુનિયાના સુખ દુઃખથી હલકડોલક થયા કરે છે, અને જન્મ મરણુના ફેરામાં આગળ પાછળ પડ્યા કરે છે. એથી બચવાનો સલામત ઉપાય એજ છે કે ભગવદ્ આશરાનું લંગર નાંખી દેવું. પ્રભુ ઉપરના વિશ્વાસ વિના—પ્રભુપ્રેમ વિના આ જગતૃમાં કયાંય પણ શાન્તિ મળી શકે તેમ નથી. માટે ભાઇઓ ! જેમ બને તેમ પ્રભુ ઉપરની તમારી આસ્થા દૃઢ થાય તેમ કરો.

ઓ અવિશ્વાસી માણસો ! શું તમને સર્વવ્યાપી, સર્વશક્તિમાન પાલનહાર પ્રભુ ઉપર વિશ્વાસ નથી આવતો ? વિચારો તો ખરા કે કોઇ સારો માણસ પણ આપણી મજુરી ડૂબાવતો નથી, ત્યારે અનંત બ્રહ્માંડનો નાથ, કૃપાનો ભંડાર પ્રભુ આપણી ભક્તિની મેહેનત કેમ ડૂબાવશે ? ધર્મને અર્થે, પરમાર્થને અર્થે, પ્રભુને અર્થે કરેલી આપણી મેહેનત કદી પણ વ્યર્થ જવાની નથી, માટે ફોગટના અવિશ્વાસી નહિ બનતાં જેમ બને તેમ દૃઢ ભગવદ્ આશરાનું બળ રાખતાં શીખો. કારણુ કે વિશ્વાસ વિના જે કાંઇ કરવું તે સર્વ ફોગટ છે.

તપ, દાન, સેવા, યજ્ઞ, યોગ, ભક્તિ, જ્ઞાન વિગેરે ઘણાં સાધનો છે, પણ વિશ્વાસ વિના એ એકે સાધન કામનું નથી. વિશ્વાસ વિના એકે સાધન પૂરેપૂરૂં થઇ શકેજ નહિ, અને કદી થોડું ઘણું થાય તોપણ તે ખરેખરૂં ફળ આપી શકેજ નહિ. માટે બધાં સાધનો જેને આધારે છે, એવો વિશ્વાસ એજ પ્રભુના દરવાજા ખોલવાની ચાવી છે. પ્રભુએ પણ કહેલું છે કેઃ—

अज्ञश्चाश्रद्दधानश्च संशयात्मा विनश्यति ।
नायं लोकोऽस्ति न परो न सुखं संशयात्मनः ॥

अ. ४ श्लो. ४०

અર્થ—અજ્ઞાની, શ્રદ્ધા વગરના તથા સંશયવાળા નાશ પામે છે. તેમાં પણ સંશયવાળાનો તો આ લોક પણ બગડે છે, પરલોક પણ બગડે છે, અને તેને સુખ પણ મળતું નથી.

વળી પણ કહ્યું છે કેઃ—

अश्रद्धया हुतं दत्तं तपस्तप्तं कृतं च यत् ।
असदित्युच्यते पार्थ न च तत्प्रेत्य नो इह ॥
अ. १७ श्लो. २८

અર્થ–હે અર્જુન ! શ્રદ્ધા વિના જે હોમેલું હોય, દાન કરેલું હોય, તપ કરેલું હોય, અથવા બીજું જે કાંઈ કર્મ કરેલું હોય તે સર્વ અસત્ કહેવાય છે. કારણ કે શ્રદ્ધા વિના જે કરેલું હોય તેનું આ લોકમાં કે પરલોકમાં ફળ મળતું નથી.

ભાઇઓ ! પ્રભુએ વિશ્વાસને આટલું બધું વજન આપ્યું છે તેનું શું કારણ છે એ તમે જાણો છો ? એનું કારણ એજ છે કે, બધા વિના ચાલશે પણ વિશ્વાસ વિના ચાલવાનું નથી. માટે જેમ બને તેમ પ્રભુ ઉપરનો વિશ્વાસ વધે તેમ કરો.

પદ.

દુસરો કોન સુખદાઇ, શ્યામબીન દુસરો કોન સુખદાઈરે ટેક.
ધીરજતા ધ્રુવકી ઉર ધારી, અવિચલ પદ દીયો આઈરે;
ઝુડે જબહી પકડયો ગજકું, છીનમેં લીયો છોડાઈરે. દુ. ૧
પ્રહ્લાદકી અતિ પીડા પીછાની, પ્રગટ ભયે થંભ માંહીરે;
હિરણ્યકશ્યપુ માર્યો હરિએ, નરસિંહ રૂપ બનાઈરે. દુ. ૨
પાંડવકું લાખા ગૃહમેંસેં, જાકે લીઓ બચાઈરે;
પાંચાલીકે ચીર પૂરનકું, ધીર તજી આયે ધાઈરે. દુ. ૩
જ્યાં જ્યાં ભીડ પડે ભક્તનકું, ત્યાં ત્યાં હોત સહાઈરે;
દયાનંદકો નાથ દયાળુ, ભજો ભાવ ઉર લાઈરે. દુ. ૪

૩૮–કોઇ પણ ભાષાના બધા અક્ષરો જાણ્યા વિના જેમ પુસ્તક વાંચી શકાય નહિ તેમજ ધર્મના બધા નિયમો પાળ્યા વિના કાંઇ મોક્ષ થાય નહિ.

ક, ખ, ગ, વિગેરે બત્રીસ અક્ષરમાંથી કોઇ માણુસ ચાર પાંચ અક્ષર ન શીખે અને એમ વિચારે કે મેં સત્તાવીસ અક્ષર તો શીખી લીધા, હવે પાંચ અક્ષર ન આવડે તો એમાં શું મ્હોટી વાત છે ? પણ એમ કાંઇ ચાલે નહિ. કારણકે જ્યાં સુધી એક પણ અક્ષર છોડી દઇએ ત્યાં સુધી પૂરૂં ભણ્યા કહેવાઇએ નહિ અને ત્યાં સુધી એટલું અધૂરૂં ભણેલું કાંઇ બહુ કામમાં પણ આવે નહિ. જેમકે આપણે સત્તાવીસ અક્ષર જાણતા હોઇએ

પણ વચમાં વચમાંથી જ, ન, પ, મ, ને સ, અથવા એવાજ બીજા કોઇ અક્ષર ન જાણતા હોઇએ તો એ સત્તાવીસ જાણેલા શું કામના? કારણ કે બધા અક્ષરો જાણ્યા વિના આપણે કાંઇ કાગળ કે પુસ્તક તો વાંચી શકીએ નહિ. હવે વિચાર કરો કે આપણી ભાષાના સત્તાવીસ અક્ષર જાણનાર પાસે કોઇ બાઇ પોતાનો કાગળ વંચાવવા આવે તો તે શું વાંચી આપે? એ પોતે પોતાના મનમાં એમ ફાંકો રાખે કે હું સત્તાવીસ અક્ષર જાણું છું ને માત્ર પાંચજ અક્ષર નથી જાણતો, પણ જ્યાં સુધી એ બાકી રહી ગયેલા પાંચ અક્ષર ન જાણે ત્યાં સુધી એ સત્તાવીસ અક્ષર પણ તેને ખરેખરા ઉપયોગી થઈ શકે નહિ. તેમજ ધર્મની બાબતમાં પણ સમજવાનું છે. આપણે ગમે તેમ પોલ ચલાવીએ છીએ અને થોડું ઘણું જાણીને બહુ જાણી ગયા હોઇએ એવા મિજાજમાં ફરીએ છીએ, પણ યાદ રાખજો કે જ્યાં સુધી મહાન પ્રભુના બધા હુકમો બરોબર રીતે સત્યતાથી ન પાળીએ ત્યાં સુધી કાંઇ જન્મ મરણના ફેરામાંથી છુટીએ નહિ, અને ત્યાં સુધી કાંઇ હરિની હજુરમાં અનંતકાળના અખંડ આનંદમાં જઇ શકીએ નહિ. માટે ભાઇઓ! સર્વશક્તિમાન સર્વજ્ઞ પ્રભુના પવિત્ર હુકમો સારી રીતે પળાય અને ઉત્તમમાં ઉત્તમ રીતે જીંદગી ગાળી શકાય તેવી રીતે ધર્મના બધા નિયમો પ્રેમપૂર્વક પાળવાની તજવીજ કરો.

૩૯—મ્હોટાં ન્હાનાં કે હલકાં ભારે કામોને નહિ, પણ પ્રભુ આપણી આધીનતાને જુએ છે.

એક શેઠને ત્યાં બે નોકર હતા. તેમાં એક નોકર ઘણું વધારે કામ કરતો હતો, પણ શેઠની ઇચ્છા પ્રમાણે તે ચાલતો નહોતો, તેથી તે પોતાના શેઠની મેહેરબાની મેળવી શકતો નહોતો. બીજો નોકર ઘણું ઓછું કામ કરતો હતો, પણ તે પોતાના શેઠની મરજી પ્રમાણે ચાલતો હતો. તેથી તે થોડું કામ કરવા છતાં પણ શેઠનો વ્હાલો હતો. કારણ કે તે શેઠ કામને નહિ પણ આધીનતાને જોતો હતો. તેમજ મહાન પ્રભુ પણ માત્ર મ્હોટાં કામોને નહિ પણ આપણી આધીનતાને જુએ છે. એટલે જેનામાં વધારે આધીનતા હોય, વધારે દાસપણું હોય,

વધારે ભક્તિભાવ હોય તે થોડું કે ન્હાનું કામ કરતાં છતાં પણ પ્રભુનો કૃપાપાત્ર થઈ જાય છે.

શેઠની ઇચ્છા પ્રમાણે નહિ ચાલનાર નોકર જો કે ઘણું વધારે કામ કરતો હતો તોપણ તે પોતાના શેઠની પ્રીતિ મેળવી શકતો નહોતો. કારણ કે તે પોતાના કામની મગરૂરીમાં હતો. પણ શેઠ તો પોતાની ઇચ્છા મુજબ થએલું જોવા ચ્હાતો હતો. એટલે વધારે કામ કરવા છતાં પણ શેઠની ઇચ્છા મુજબ ન ચાલવાથી તે નોકર શેઠની મેહેરબાની મેળવી શકયો નહિ. તેમજ પ્રભુને માટે પણ આપણે સમજવાનું છે. પ્રભુ આપણી પાસે માત્ર ઘણાં કામો અને મ્હોટાં કામોજ નથી માગતો, પણ તેની ઈચ્છાને આપણે તન મન ધનથી આધીન થઇએ એટલુંજ તે આપણી પાસેથી માગે છે. માટે વરસોનાં વરસો લાગે અને તોપણ સિદ્ધ થાય કે નહિ એવો મહાન યોગ, કઠિન તપ, ખર્ચાળુ યજ્ઞો, અને આડંબરવાળાં વિધિનિષેધનાં લફરાંવાળાં સેંકડો પ્રકારનાં કર્મોની જાળને છોડી, જો ડાહ્યા હો તો સહેલામાં સહેલો રસ્તો પકડી લ્યો. એ સહેલામાં સહેલો રસ્તો એજ છે કે પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થઇ જવું, એટલે કે સર્વોત્તમ ભાવથી પ્રભુને શરણ થઈ જવું, અને જેમ પ્રભુ રાખે તેમ આનંદથી રહેવું. જો એમ થઇ શકે તો ગમે તેવી સ્થિતિમાં રહ્યા છતાં પણ પ્રભુના કૃપાપાત્ર થઈ શકાય છે. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને પણ કહેલું છે કેઃ—

तमेव शरणं गच्छ सर्वभावेन भारत ।
तत्प्रसादात्परां शांति स्थानं प्राप्स्यसि शाश्वतम् ॥

अ. १८ श्लो. ६२

હે અર્જુન ! સર્વભાવથી પ્રભુનેજ શરણે જા એટલે તેની કૃપાથી તું પરમ શાંતિને તથા અચળ સ્થાનને પામીશ.

૪૦—બધા દુર્ગુણોમાં અભિમાન સૌથી મ્હોટામાં મ્હોટો દુર્ગુણ છે. તે જ્યારે આપણે ઈશ્વરેચ્છાને આધીન થઇએ ત્યારેજ જાય છે.

આપણે જોઇએ છીએ કે, માણસો ધન છોડી શકે છે, ઘર છોડી શકે છે, વાડી-વજીફા છોડી શકે છે, બાઇડી છોકરાં છોડી શકે છે, નાતજાત છોડી શકે છે, દેશવેશ છોડી શકે છે, પોતાની

વ્હાલામાં વ્હાલી ચીજો છોડી શકે છે, રાજ્ય છોડી શકે છે, અને પોતાનો દેહ પણ છોડી શકે છે; પણ માણસો અભિમાનને છોડી શકતા નથી. બધુંએ છોડયા છતાં પણ કોઇને કોઇ રૂપમાં માણસોમાં અભિમાન તો રહીજ જાય છે. કોઇને તપનું અભિમાન હોય છે, કોઇને જ્ઞાનનું અભિમાન હોય છે, કોઇને ધર્મનું અભિમાન હોય છે, કોઇને પોતાના વર્ણનું કે આશ્રમનું અભિમાન હોય છે, કોઇને પોતાના સ્થાનનું કે ગુરૂનું અભિમાન હોય છે, કોઇને શાસ્ત્રોનું અભિમાન હોય છે, કોઇને પોતે કાંઈ મ્હોટાં કામો કરેલાં હોય તેનું અભિમાન હોય છે, કોઈને પોતાના સાધુપણાનું અભિમાન હોય છે, અને કોઇને ઉમરનું, દેશનું કે કાળનું અભિમાન હોય છે. જે ત્યાગીઓ કહેવાય છે તેઓને પણ આવી રીતે કોઇને કોઈ પ્રકારનું પણ અભિમાન હોય છે, ત્યારે સંસારીઓની તો વાતજ શું કરવી ? આવી રીતે અભિમાન એ સૌથી મ્હોટામાં મ્હોટો દુર્ગુણ છે, અને તે બીજા બધા દુર્ગુણો ગયા છતાં પણ રહી જાય એવો ખરાબ છે; માટેજ શાસ્ત્રો તથા મહાત્માઓ કહે છે કે " અહંભાવ છોડયા વિના મુક્તિ મળી શકે નહિ " પોતાનું પોતાપણું છોડયા વિના એટલે કે સર્વાત્મભાવથી ઈશ્વરને શરણ થયા વિના ઈશ્વરને જાણી શકાય નહિ.

ભાઇઓ ! ઈશ્વરનો ઠરાવ તો આવો છે, પણ આપણે ઉપર જોઇ ગયા કે અભિમાન છુટવું એ તો બહુજ મુશ્કેલ છે. કારણ કે જ્ઞાનીઓને જ્ઞાનનું અભિમાન હોય છે, સંન્યાસીઓને ત્યાગનું અભિમાન હોય છે, કર્મ કરનારાઓને કર્મનું અભિમાન હોય છે, ગુરૂઓને ગુરૂપણાનું અભિમાન હોય છે, અને ઉપાસકોને ઉપાસનાનું અભિમાન હોય છે. તેઓ બધાએ રૂડા છે; પ્રભુના રસ્તામાં છે અને પ્રભુના પ્રીતિપાત્ર તથા આપણને પગે લાગવા જોગ છે. તોપણ તેઓ ચોક્કસ પ્રકારના અભિમાનને છોડી શકતા નથી એટલા નિર્બળ છે. પણ જે સર્વાત્મભાવથી પ્રભુને શરણ થઈ ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઈ જાય છે તેનાં તો સર્વ પ્રકારનાં અભિમાન એની મેળેજ છૂટી જાય છે. પ્રભુના શરણના બળથી તથા દીનતાપૂર્વક આધીનતાના બળથી એટલે કે દાસાનુદાસપણાના ભાવથી તેનામાં કોઇ પણ પ્રકારનું અભિમાન રહી શકતું

નથી. અને માણુસોએ પોતાનો અહંભાવ છોડી દેવો એજ પ્રભુને વ્હાલામાં વ્હાલું છે. માટે સર્વ પ્રકારના ભક્તો કરતાં જે ભગવદ્ ઈચ્છાને આધીન થઇ શકે તેજ શ્રેષ્ઠ ભક્ત છે, અને જે ધર્મ પ્રભુની ઈચ્છાને આધીન થતાં શીખવે તેજ ઉત્તમમાં ઉત્તમ ધર્મ છે. માટે ભાઇઓ ! ભગવદ્ ઈચ્છાને આધીન થઈને ઉત્તમમાં ઉત્તમ ધર્મમાં આવો, અને શ્રેષ્ઠમાં શ્રેષ્ઠ ભક્ત બનો, એજ જીંદગીની સાર્થકતા છે.

૪૧—આપણને સત્સંગનો રંગ લાગે છે પણ તે ઘણો વખત રહેતો નથી, માટે રોજ રોજ સત્સંગમાં જવાની જરૂર છે.

નાહાવા સારૂ આપણે પાણીમાં ઉતરીએ એટલો વખત આપણે ભીંજાએલા રહીએ છીએ. પણ જ્યારે નાહીને પાણીથી બહાર નીકળીએ ત્યારે પાછા કોરા બની જઇએ છીએ, તેમજ જેટલો વખત આપણે સત્સંગમાં રહીએ તેટલો વખત આપણા આચારો ને વિચારો અભ્યાસ કરી શકે છે, પણ જ્યારે સત્સંગ છોડી દઈએ ત્યારે પાછા અસલના જેવાજ સુકા ટાટ થઇ જઈયે છીયે; કારણ કે આપણે સત્સંગમાં બહુજ થોડો વખત ગાળીએ છીએ અને વ્યવહારની કુથલીમાં અતિશય વખત ગાળીએ છીએ; તેથી સત્સંગના ઉપદેશ કરતાં દુનિયાદારીના મોહના સંસ્કાર આપણા મનમાં વધારે ભરાઈ ગયેલા હોય છે; એટલે એ જામી ગયેલા જુના સંસ્કારો પાસે સત્સંગના ઉપદેશનું ઘડીકમાં કાંઇ વળતું નથી. માટે વૈષ્ણવ જનોએ તો બહુ ભાવ રાખીને પૂર્ણ પ્રેમથી હમેશાં સત્સંગમાં મચ્યા રહેવું જોઇએ. કારણ કે સત્સંગથી પ્રભુપ્રેમ વધે છે અને ભગવત્ સ્વરૂપની ઓળખાણ થાય છે, એથી આપણી જીંદગી સુધરે છે ને એથી આ પાર ન પામી શકાય એવો ભવસાગર તરી શકાય છે. માટે ભાઈઓ અને બહેનો ! જેમ બને તેમ સત્સંગમાં પ્રેમ રાખતાં શીખો, સત્સંગમાં પ્રેમ રાખતાં શીખો.

૪૨–ઘડીઆળને જેમ ચાવી આપવાની જરૂર છે તેમ જીવને સત્સંગની જરૂર છે.

ઘડીઆળને ચાલુ રાખવા માટે વારંવાર ચાવી આપવી પડે છે. જો વખતસર ચાવી ન અપાય તો તે બંધ પડી જાય છે. તેમ આપણા મનને પણ વારંવાર સત્સંગની જરૂર છે. જો મનને સત્સંગમાં ન રોકીએ તો તે અવળે રસ્તે ચ્હડી જાય છે. જેમ ઘડીઆળને આપેલી ચાવી ઘણા દહાડા સુધી રહેતી નથી, તેમ આપણા મનમાં ઉપદેશની અસર પણ ઘણા દહાડા સુધી રહેતી નથી. માટે જેમ ઘડીઆળને ચાલુ રાખવા સારૂ વારંવાર ચાવી આપવી પડે છે, તેમ આપણા મનને ઊંચ ભાવનાઓમાં અને પરમાત્મામાં જોડેલું રાખવા સારૂ દરરોજ બની શકે તે પ્રમાણે સત્સંગમાં વખત ગાળવો જોઇએ. કારણ કે જેમ ઘડીઆળ ચાવીના જોરેજ ચાલે છે અને ચાવી વિના બંધ પડી જાય છે, તેમ આપણું મન પણ સત્સંગ વિના બગડી જાય છે. સત્સંગના બળથીજ આપણું મન ઈશ્વરમય થઈ શકે છે. માટે ભાઇઓ ! જો ડાહ્યા હો તો સત્સંગમાં જવાની કોઈ પણ તક જતી મૂકશો માં.

પદ.

તારા ખોટા છે ખારવા વહાણના જો,
બેડી બૂડી માયાની મોહજાળમાં જો. તારા૦ ૧

સઢ ત્રુટશે ને ડાંડો તારો ભાગશે જો,
તુંને ઝાઝું જોખમ ઘણું લાગશે જો. તારા૦ ૨

મધ્ય દરિયામાં વહાણ તારૂં બૂડશે જો,
તારૂં કાચી કાયાનું વહાણ ભાગશે જો. તારા૦ ૩

આ જુઠી તે જાણ તારી દેહડી જો,
કેમ તરશે તે તારી જાતડી જો. તારા૦ ૪

દાસ ધીરો ભક્ત એમ બોલીયા જો,
કે તરશે હરિજનના ટેલીયા જો. તારા૦ ૫

૪૩–એક સાધુએ સમજાવેલો દોલતનો અર્થ.

એક ગરીબ માણસ હતો, તે અર્ધો ભક્ત જેવો હતો પણ પૈસા મેળવવાની થોડી ઇચ્છા તેના મનમાં રહી ગઇ હતી, તેથી તે સાધુઓ પાસે જતો, ગાંજા તંબાકુની ચલમો ભરી આપતો અને જ્યારે પછી એ લોકો પોતાની લેહેરમાં આવીને ઠંડા પોહોરના ગપાટા હાંકે ને રસાયન તથા કીમીયાની વાતો કરે ત્યારે પોતે ખુશી થઇને હામાં હા મીલાવતો હતો. એમ કરતાં કરતાં એક વખત કોઇ ભલો સાધુ આવી પ્હોંચ્યો તેની પાસે પણ એ માણસે નાણા સંબંધી પોતાના દુઃખની વાતો કહી, અને કહ્યું કે મહારાજ ! તમારા જેવા મહાત્માઓના પ્રતાપથી ગુજરાન તો ચાલ્યું જાય છે પણ હજી સુધી કાંઇ પૈસાવાળો થયો નહિ. હવે તો એક તડાકે દોલત મળી જાય એવું કાંઇક કરો; કાંઇક આંક ફરક કે છકો પંજો બતાવી દો તો કામ થાય.

મહારાજે વિચાર્યું કે આ માણસ છે ભલો, પણ અજ્ઞાનથી બિચારો લોભમાં પડી ગયેલો છે. અને આ મૂર્ખાઓ ચાંદી સોનું બનાવવાની વાતો કહીને ઉલટો તેને ભમાવે છે. માટે તેને કાંઇક સમજાવવો જોઇએ. એમ વિચારીને મહારાજે કહ્યું કેઃ–

બેટા તુમકુ કયા ચઇએ ?

તે માણસે કહ્યું કે, દોલત.

મહારાજે પૂછ્યુંઃ–દોલતનો અર્થ શું ?

તેણે કહ્યુંઃ–પૈસા.

મહારાજે કહ્યું કે, નહિ અમારા ગુરૂએ એનો જુદો અર્થ શીખવેલો છે.

તે માણસે કહ્યું કે, દોલતનો વળી બીજો અર્થ શું !

મહારાજે કહ્યું કે, દો એટલે બે અને લત એટલે લાત; બે લાત ખાવી તેનું નામ દોલત. બેટા ! પૈસા જ્યારે આવે છે ત્યારે કયે ઠેકાણે બે લાત વાગે છે એ તને ખબર છે ? આવતી વખત છાતીમાં ને માંથામાં તે લાત મારે છે, તેથી દોલતવાળા છાતી કાઢીને ચાલે છે; કારણ કે લાત વાગવાથી તેઓની છાતી ઉંચીને ઉંચી રહે છે, ને માથું પણ અક્કડ ને અક્કડ રહે છે, એ પણ કોઇ પાસે નમતું નથી. એટલુંજ નહિ પણ પૈસા જાય છે ત્યારે પણ બે લાત મારીને જાય છે. જતી વખત એક લાત કેડમાં ને

બીજી લાત ડોકી ઉપર મારે છે. તેથી જેનું નાણું જાય તેની કેડનો કાંટો ભાગી જાય છે અને તેની ગરદન ઝુકી પડે છે. એ પછી તે કોઇની સામે ઉંચે મ્હોંએ જોઇ શકતો નથી. આવી રીતે લક્ષ્મી આવે ત્યારે પણ લાતો ખાવાની છે, ને જાય ત્યારે પણ લાતો ખાવાની છે. એ લાતોમાંથી બચવા સારૂ કરીને બાવા થઈને ઘરબાર બાળીને અમે તીર્થ કરવા નિકળ્યા છીએ. હવે અમારી પાસે દોલત ક્યાંથી ? દોલતને જો અમારી પાસે રાખવી હોય તો ઘરબાર શું કરવા છોડીયે ? ને બાવા શું કરવા થઇયે ? બેટા ! આજથી યાદ રાખજે કે સાધુઓની પાસે દોલત માગવા જવું એ પાપમાં પડવા જેવું અને તેઓને પાપમાં નાંખવા જેવું કામ છે. એટલુંજ નહિ પણ જે સાધુઓ કીમીયાની ને આંક ફરકની વાતો કરી મોહમાં ફસાયેલા જીવોને વધારે મોહમાં ડૂબાવે તેઓ પણ પ્રભુના ઘરના અપરાધી છે. તને પ્રભુ રોટલી આપી રહે છે ત્યારે શા માટે દોલત ખાવા–એ લાત ખાવા જાય છે ? કુબેરનો ભંડાર ને ઇંદ્રનું ઇંદ્રાસન મળે તોપણ જીવને તૃપ્તિ થતી નથી. કારણ કે લોભનો થોભ નથી. માટે બેટા ! સત્ય વસ્તુને પકડ, ને જેમ પ્રભુ રાખે તેમ આનંદથી રહે.

૪૪–ઇશ્વરને સર્વવ્યાપક સમજવાથી પાપથી બચી શકાય છે.

એક માણસ કોઈ સાધુ પાસે ગયો અને તેને કહ્યું કે મહારાજ ! મને તમારો ચેલો બનાવો. અસલના વખતમાં એમ રીત હતી કે પરીક્ષા કરીને પછી લાયક માણસનેજ પોતાનો શિષ્ય બનાવતા હતા. હાલના મતવાદીઓની પેઠે અસલના સાધુઓ ગમે તેને ચેલા ચેલી બનાવતા નહોતા, કે ઘોડીયામાં પોઢતાં બાળકોના કાન ફુંકતા નહોતા, પણ લાયક અધિકારીનેજ તેઓની શક્તિ પ્રમાણે તેઓનાથી જીરવાય એટલોજ ઉપદેશ આપતા હતા.

શિષ્ય થવા આવનાર માણસની પરીક્ષા કરવા માટે તે સાધુએ કહ્યું કે, આ કબૂતર લઈ જા, અને કોઇ પણ ન દેખે એવે ઠેકાણે તેને મારીને લાવ, એ પછી તને ગુરૂમંત્ર આપીશ.

તે માણસ ત્યાંથી કબૂતરને લઈને ચાલી નીકળ્યો. ત્યાર

પછી રસ્તામાં તેને વિચાર થયો કે, આવા ભલા સાધુને આવી માઠી બુદ્ધિ કેમ સૂઝી હશે? આ નિર્દોષ કબૂતરે એનું શું બગાડયું હશે કે એને મારી નાંખવાનું કહ્યું? મારાથી એ પાપનું કામ કેમ બની શકશે? એમ વિચાર કરતો કરતો તે એકાંત જંગલમાં ગયો.

જંગલમાં જઈને આજુબાજુ જોવા લાગ્યો, ત્યાં કોઇ માણસ દેખાયું નહિ પણ એક પંખી નજરે પડયું. એટલે ત્યાંથી પણ જરા વધારે દૂર ગયો. ત્યાં પંખી પણ નહોતું પણ જમીન ઉપર કીડીઓ ફરતી હતી. ત્યાંથી પણ થોડે દૂર ગયો, ત્યાં કીડીઓ નહોતી પણ ઝાડની ડાળીઓ હાલતી હતી, અને જાણે કબૂતરને મારવા ના પાડતી હોય તેવી દેખાતી હતી. ત્યાંથી આગળ ઉજડ મેદાનમાં જ્યાં ઝાડ પણ નહોતું ત્યાં ગયો અને કબૂતરને મારવા વિચાર કરે છે એટલામાં આકાશ તરફ જોતાં સૂરજ નજરે પડયો. ત્યારે તેણે વિચાર કર્યો કે, મહારાજે તો એમ કહ્યું છે કે, જ્યાં કોઇ પણ ન દેખે ત્યાં મારવું, પણ જ્યાં મારા પાપને કોઇ પણ ન દેખે એવી જગ્યા તો છેજ નહિ, માટે હું તો આને મારીશ નહિ. એમ વિચારીને તે સાધુ પાસે પાછો ગયો, અને કહ્યું કે મહારાજ! લ્યો આ તમારૂં કબૂતર. શિષ્ય ન બનાવો તો તમારી મરજી, પણ મારાથી કાંઇ એને મરાશે નહિ. કારણ કે તમે કહ્યું છે કે, કોઇ ન દેખે ત્યાં એને મારવું પણ કોઇ પણ ન દેખે એવી દુનિયામાં જગ્યાજ કયાં છે? બહુજ એકાંતમાં કે જ્યાં કોઇ પણ જીવ જંતુ કે ઝાડપાન પણ ન હોય ત્યાં પણ પૃથ્વી દેખે છે. દિવસ હોય તો સૂરજ દેખે છે, રાત્રી હોય તો ચંદ્ર ને તારા દેખે છે; અને કદી અંધારૂં હોય તોપણ આપણે જેને મારીએ તેનો જીવ દેખે છે, આપણો આત્મા દેખે છે, અને આખી દુનિયાની કુલ વાતો જાણનાર સર્વજ્ઞ પરમાત્મા દેખે છે. માટે મારાથી એને મારવાનું બનશે નહિ.

એ સાંભળીને તે સાધુએ કહ્યું કે, સાબાશ બેટા! તું હરિની હજુરમાં જવાને લાયક છે, હવે ઈશ્વરી જ્ઞાનના દરવાજા તારે માટે ખુલ્લા છે, જે એવી રીતે પ્રભુનું સર્વવ્યાપકપણું સમજે તે પાપથી બચી શકે છે. તારી પરીક્ષાને માટેજ મેં આ ઉ-

પાય લીધો હતો; જો એ પક્ષીને તેં મારી નાંખ્યું હોત, તો હું તને મારા આશ્રમમાં ઉભો રહેવા દેત નહિ. કારણ કે જે એકાંત સમજીને ન્હાનું પાપ કરે તે બીજું મ્હોટું પાપ નહિ કરે એની શું ખાત્રી ? બેટા ! આ દાખલાથી ધ્યાનમાં રાખજે કે, આપણાં પાપ છુપાવી શકાય એવી આ દુનિયામાં કોઈ પણ જગ્યા નથી. માટે કદી જરા પણ પાપ ન થાય, ને સદાય સર્વ શક્તિમાન ઈશ્વરનું સ્મરણ થયા કરે, એમ કરો.

૪૫–પ્રભુને આપણી ઇચ્છા આપવાથી સર્વસ્વ આપી દેવાય છે.

પ્રભુ કહે છે કે તમારી પાસેથી મને બીજી કોઇ ચીજ જોઇતી નથી, માત્ર તમારી ઇચ્છા મને જોઇયે છીયે. તમારી ઇચ્છા મળી એટલે મને સર્વ મળી ચૂકયું. કારણ કે દરેક ચીજોનો તમારી ઇચ્છામાં સમાવેશ થઇ જાય છે. પણ જો તમે તમારી ઇચ્છા ન આપો, અને બીજાં ઘણાંએ કર્મો કરો તો એ કર્મો કાંઇ બીસાતમાં નથી, માટે તમારે જો મને રાજી કરવો હોય તો તમારી ઇચ્છા મને સોંપી દેવી જોઇએ. અને તમારે તો એવાજ બની જવું જોઇએ કેઃ—

મ્હારી દોરી તમારે હાથજી.

પ્રભુને પામવાનો ભકિત માર્ગનો એ સહેલામાં સહેલો રસ્તો છે, માટે ભાઇઓ ! બીજાં લાંબાં લાંબાં લફરાંઓ છોડીને જેમ બને તેમ પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થવાની કોશીશ કરો અને યાદ રાખજો કે, પ્રભુને શરણે જવાથીજ પ્રભુની ઈચ્છાને આધીન થઇ શકાય છે.

૪૬–પ્રભુને આપણી ઇચ્છાઓ આપી દેવાથી બધું કેમ આપી દેવાય છે તેનો ખુલાસો.

આપણે દેવપૂજા કરીએ તેમાં માત્ર ફૂલ કે જળજ આપી શકીયે છીયે, નાળીએર કે સાકર આપી શકીયે છીયે અને વસ્ત્રાભૂષણ કે સામગ્રીજ અર્પણ કરી શકીયે છીયે. કદી કોઇ બહુ વધારે કરે તો થોડાં વ્રત ઉપવાસ કરી શકે છે, કોઇ તીર્થસ્નાન કરી શકે છે, કોઇ પ્રભુના ગુણગાન કરી શકે છે, કોઇ

દાન આપી શકે છે, કોઈ યજ્ઞ કરી શકે છે, કોઈ જીવોને બચાવી શકે છે, કોઈ ગરીબોને મદદ કરી શકે છે, કોઇ યોગ સાધે છે, કોઇ વેદનો પાઠ કરે છે, કોઇ મંદિરો બંધાવે છે, કોઇ બ્રહ્મચર્ય પાળે છે, કોઇ સદાવ્રત આપે છે, કોઈ સંન્યાસ લે છે, કોઈ ઠાકોરજીની સેવા કરે છે, કોઇ વિદ્યાદાન આપે છે, કોઇ ભગવાનના ભક્તોને મદદ કરે છે અને કોઈ ગુરૂઓની સેવા કરે છે. એ બધા ઉત્તમ ધર્મ છે. પણ એવા તો બીજા સેંકડો ધર્મો છે, અને તે બધા કાંઇ દરેક માણસથી પાળી શકાય નહિ. માણસ બહુ બહુ કરે તો એ હજારો ધર્મમાંથી એક બે, પાંચ દસ, કે પચીસ પચાસ ધર્મો કદાચ કોઇ મહાયોગી પાળી શકે. પણ બધી રીતે પૂરેપૂરા એ હજારો ધર્મ પળાવાજ અશક્ય છે; કારણ કે આપણે જોઇયે છીયે કે, જે બ્રહ્મચર્ય પાળે છે તેઓ ક્રોધને કે ગાંજા તમાકુને છોડતા નથી. જેઓ સંન્યાસી થાય છે તેઓ ભ્રાતૃભાવને સમજતા નથી, જેઓ ઉપવાસ કરે છે તેઓ વેદ ભણતા નથી, જેઓ જીવને બચાવે છે તેઓ મનને મારતા નથી, જેઓ ગુરૂઓને માને છે તેઓ પરધર્મીઓની નિંદા કરે છે, જેઓ સમાનભાવને તોડી પવિત્રતાને ખાતર આભડછેટને અપરસ પાળે છે તેઓ પોતાને ઉંચા સમજે છે ને બીજાઓને હલકા સમજે છે. જેઓ આભડછેટ પાળતા નથી ને સર્વ લોકો સાથે સમાનભાવ રાખે છે, તેઓના આહારવિહાર સારા હોતા નથી. જેઓ દાન આપે છે તેઓ બ્રહ્મચર્ય પાળી શકતા નથી, અને જેઓ મંદિર બંધાવે છે તેઓ સંન્યાસી થઈ જતા નથી. આવી રીતે દુનિયાની દરેક બાબતોમાં સમજવાનું છે. અને તે ઉપરથી શિખવું જોઇએ કે, ખરા ધર્મનો એક અંશ પણ આપણે પૂરેપૂરો પાળી શકતા નથી. ત્યારે પૂરો ધર્મ પાળવાની તો વાતજ ક્યાં રહી? માટે બેહેતર તો એજ છે કે, આપણી ઇચ્છાજ પ્રભુને સોંપી દેવી, એટલે બધું અપાઇ ચૂક્યું. કારણકે એ બધા ધર્મો ઇચ્છાના છે. અને આપણી ઇચ્છાજ આપણે પ્રભુને આપી દીધી એટલે પછી આપણી પાસે બીજું આપવાનું રહ્યુંજ શું? આપણી પાસે જ્યારે કાંઇ પણ બીજું આપવાનું બાકી નજ રહે ત્યારેજ પ્રભુ ખુશી થાય છે. કારણકે સર્વ ભાવથી સર્વસ્વ અર્પણ કરવું એજ આપણા ઉત્તમ ધર્મનો મહાન સિદ્ધાંત છે. અને

પ્રભુને પામવાનો એજ સહેલામાં સહેલો રસ્તો છે. માટે ભાઇઓ! જો તમારે ખરૂં અર્પણ કરવું હોય, સત્ય બળિદાન આપવું હોય, અને ખરેખરૂં અર્પણ થઇ જવું હોય તો બીજી બધી માથાકુટ છોડીને પ્રભુને તમારી ઇચ્છાઓ અર્પણ કરો. એટલે કે હુંપણું છોડીને દાસભાવથી પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થાઓ.

૪૭–જે બીજાંઓની ઉપર દયા રાખે તેઓને માટે પ્રભુની દયા છે; પણ જે આવ્યું તે ઓહીયાં કરી જાય તેને માટે કાંઇ ઈશ્વરની દયા નથી.

આપણાં પવિત્ર શાસ્ત્રોમાં ઠેકાણે ઠેકાણે ખુલ્લી રીતે કહ્યું છે કે, જે અહીં આપણા ભાઇબંધો ઉપર તથા બીજાં પ્રાણીઓ ઉપર દયા રાખશે તેઓ દયાના સાગર, કરૂણાના ભંડાર, આનંદના સ્વરૂપ અને પ્રેમના અવતાર મહા મંગળકારી પ્રભુની દયા પામશે. જેઓ અહીં પ્રભુના જીવો ઉપર દયા નહિ કરે તેઓ પ્રભુની દયા પામી શકશે નહિ. આ કાંઇ માત્ર કલ્પિત વાતો નથી પણ જો આપણે વિચાર કરીએ તો અહીંજ—આપણી નજર આગળજ—આપણા રોજના અનુભવમાં એ વાત આવી શકે તેમ છે. કોઇ પણ મ્હોટા કે સારા માણસને લ્યો, અને જુઓ કે તેની મ્હોટાઈ તથા તેનું સારાપણું શાથી છે? શા માટે આપણે પરદુઃખભંજન વીરવિક્રમનો સંવત્ ચલાવીએ છીએ? તેણે દુઃખીઓની ઉપર દયા કરી હતી માટેજ. શા માટે આપણે મહાદાનેશ્વરી કર્ણને યાદ કરીએ છીએ? ગરીબો ઉપરની તેની દયાને માટેજ. શા માટે આપણે શિવાજી મહારાજને વખાણીએ છીએ? દેશની, ધર્મની અને લોકોની સ્થિતિ ઉપર દયા કરીને તેની ઉન્નતિ કરવા અર્થે જોખમ ખેડ્યું માટેજ. શા માટે આપણે સર જમશેદજી જીજીભાઇ તથા શેઠ ગોકળદાસ તેજપાળને માનથી યાદ કરીએ છીએ? દયાને અર્થે તેઓએ કરેલા પરમાર્થને માટેજ. શા માટે આપણે દાદાભાઈ નવરોજી તરફ માન ધરાવીએ છીએ? આપણા ગરીબડા દેશ ઉપરની તેઓની દયાને માટેજ. અને શા માટે આપણે પ્રતાપી મહારાણી વિકટોરીયાનું રાજ્ય અમર રહો એમ કહીએ છીએ? તેઓની દયાળુ રાજનીતિને માટેજ. તથા શા માટે આપણે

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને ભગવાન માનીએ છીએ? તેઓએ દયા કરીને અનેક રસ્તે જીવોને તાર્યા ને નરકમાં પડતા બચાવ્યા માટેજ. આપણી ઉપરની એ દયાને માટેજ આપણે તેને પ્રભુ સમજીએ છીએ. આવી રીતે કોઈ પણ માણસને કે દેવને લ્યો, તો તેમાં દયા તમોને પેહેલી દેખાશે. તેઓએ જે જે મ્હોટાં કામો કર્યાં હશે તે દયાને લીધેજ. એટલુંજ નહિ પણ જ્યારે તેઓના હૃદયમાં દયા રૂપે પ્રભુ આવ્યા ત્યારેજ તેઓ મ્હોટાં કામો કરી શકયા છે. કારણ કે પ્રભુએ કહેલું છે કે, જેઓ દયા કરશે તેઓ દયા પામશે. માટે જો જીંદગીનો સદુપયોગ કરવો હોય, દુનિયામાં ભલા થવું હોય, પ્રભુમય જીવન ગાળવું હોય, અને મોક્ષ ધામનાં સુખ જોઈતાં હોય તો સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુની દયા મેળવવા માટે આપણા ગરીબ ભાઈબંધો ઉપર પ્રભુને અર્થે દયા કરો.

૪૮—આગબોટને લંગર નાંખેલું હોય તેની સાંકળમાંથી જો એક પણ કડી તૂટી જાય તો આખી આગબોટ છૂટી જાય છે, તેમ ધર્મનો એક પણ નિયમ તોડવાથી મોક્ષમાં જઇ શકાતું નથી.

આપણે એમ સમજીએ છીએ કે, કાંઈ ધર્મના બધા નિયમો તે પાળી શકાય? જેટલું પળાય એટલું ઠીક છે. ન પળાય એ રહ્યું. એમાં શું? એ તો એમજ ચાલે. બીજાઓ કાંઇ પણ નથી કરતા એ કરતાં તો આપણે ઠીક છીયે. એવી રીતે આપણા મનને આપણે વાળીએ છીયે, અને આપણી માનસિક નબળાઇનો એવી રીતે આપણે ખોટો બચાવ કરીયે છીયે, પણ યાદ રાખજો કે એવી રીતે કાંઈ કાંઈ બહાનાં કહાડીને આપણે જે પોલ ચલાવીયે છીયે તે પોલ કાંઇ પ્રભુના દરબારમાં ચાલી શકે તેમ નથી. અહીં આપણે એમ કહી શકીએ કે એમાં શું છે? એ તો એમજ ચાલે, વખતે જરા ખોટું પણ બોલવું પડે, વખતે કાંઇ આડાઅવળા જોગમાં આવી ગયા હોઇએ તો કાંઈ ગડબડ પણ કરવી પડે, વખતે કોઇને

તમાચો પણ મારવો પડે, વખતે કોઇને ગાળ પણ આપવી પડે, અને વખતે કાંઈ કાળું ધોળું પણ કરવું પડે. એ તો જેવો વખત. એમ આપણા ઘણાએ ધર્મવાળા ભાઇઓ પણ બોલે છે. પણ શાસ્ત્રો કહે છે કે પ્રભુના દરબારમાં એમ ચાલવાનું નથી. ત્યાં તો સો ટચનુંજ સોનું જોઇએ. ત્યાં સતાણુંનો માલ કામ આવે નહિ. એને માટે મહાત્માઓ દાખલો આપે છે કે, કોઇ મ્હોટી આગબોટનું બહુ મજબૂત સાંકળમાં લંગર નાંખેલું હોય, પણ જો એ સાંકળની માત્ર એકજ કડી તૂટી જાય, તો આગબોટ લંગરમાંથી છટકી જાય છે, અને મ્હોટી ખરાબી થઇ જાય છે. તેમજ આપણે ધર્મનાં જે જે કામો કરીયે છીયે તે બધાં કામો આપણા લંગરની એટલે કે પ્રભુ ઉપરના વિશ્વાસની ભગવદ્ આશરાની એક કડી છે. એમાંથી જો કોઈ પણ કડી તૂટી જાય, એટલે જો આપણાથી કોઇ પણ બૂરૂં કામ થઇ જાય તો આગબોટ લંગરમાંથી છટકી જાય છે. અને લંગરમાંથી છટક્યા પછી તોફાનમાં નહિ સપડાય કે ખરાબામાં નહિ અથડાય એની શું ખાત્રી ? ભાઇઓ યાદ રાખજો કે લંગરની એક કડી તૂટી જાય તે સારૂ કરીને આખી આગબોટ જોખમાઇ જાય છે. તેમજ આપણે બહુ ધર્મવાળા હોઇએ છતાં પણ જો આપણાથી એકાદ બૂરૂં કામ થઇ જાય તો આપણા બાર વાગી જાય છે. આપણી આગબોટ—આપણને મળવાનું મોક્ષધામ એ જરાક બૂરાઇ સારૂ કરીને જોખમમાં આવી પડે છે. માટે ઓ હરિજનો ! ધર્મના કામમાં, પ્રભુના રસ્તામાં, આત્માના કલ્યાણમાં જરા પણ બેદરકારી ન રહી જાય, જરા પણ ભૂલ ન થઇ જાય તથા જરા પણ પોલ ન ચલાવાય એ સંભાળજો; અને જો કદાચ ભૂલ થઈ ગઇ હોય, અથવા થતી જતી હોય તો તે સુધારી લેવાની કોઈ પણ તક જતી મૂકશો માં. એકાદ બે કડી સારૂ કરીને આખી આગબોટ ન જોખમાઇ જાય એ સંભાળજો.

૪૯—ગાયભેંસ કે ઘોડાં ગધેડાં રસ્તા વચ્ચે ઊભાં ઊભાં મૂતરે, કાંઇ આપણાથી એમ રસ્તા વચ્ચે ઊભે ઊભે મૂતરાય નહિ, તેમજ અજ્ઞાનીઓ કાંઈ ભૂલ કરે એ જુદી વાત છે, પણ સમજવા છતાં આપણે પાપ કરીએ તો એની ડબલ શિક્ષા થાય છે.

આપણે જોઇએ છીએ કે મ્યુનિસિપાલની ઑફીસ પાસે અને ગવર્નરના બંગલા પાસે પણ, ઘોડાઓ ઊભે ઊભે મૂતરી પડે છે. આપણે જોઇયે છીયે કે દેવનાં મંદિરો પાસે તથા બીજી પવિત્ર જગ્યાઓમાં પણ ઢોરો ગલીચી કરે છે, તોપણ તેઓને એવી ગંદકી કરવાને માટે શિક્ષા થતી નથી, કારણ કે તેઓમાં એ બાબતનું જ્ઞાન નથી. પણ એવી જગ્યાઓમાં કોઇ માણસો એવી રીતે ગંદકી કરે તો તુરત તેને પોલીસ પકડી જાય છે, અને માજીસ્ટ્રેટ તેને ઘટતી શિક્ષા કરે છે. એ શિક્ષામાં પણ એવો નિયમ છે કે, ન્હાની ઉમરનું છોકરૂં હોય તો તેને છોડી દે છે, રોગી હોય તો તેની ઉપર રહેમ કરે છે, કોઇ અજાણ્યો ગામડીયો હોય તો તેને ઠપકો આપીને છોડી મૂકે છે, કોઇ લફંગાએ જાણી જોઇને એવી ઉંધાઇ કરી હોય તો તેને બાંધીને ફટકા મારે છે, અને કોઇ ગરીબ માણસે એવી ગલીચી કરી હોય તો તેને રૂપીઆ આઠ આના દંડ કરીને જતો મૂકે છે. પણ જો કોઇ વકીલ બારીસ્ટરે કે જસ્ટીસ ઑફ ધી પીસે એવી ભૂલ કરી હોય તો તેને તો બહુ મ્હોટી શિક્ષા થાય છે. કારણ કે જેમ તેનો દરજ્જો મ્હોટો તેમ તેની શિક્ષા પણ મ્હોટી હોય છે. જેમ માણસોનું જ્ઞાન વધારે તેમ તેની જોખમદારીઓ પણ વધારે હોય છે.

ભાઇઓ ! આપણે પણ સત્સંગમાં ભળીને જેમ જેમ હવે ધર્મ સંબંધી વધારે બાબતો જાણતા જઇયે છીયે તેમ તેમ પાપથી બચવાની હવે આપણી પણ જોખમદારી વધતી જાય છે. જો કે નામદાર સરકારે આપણને જસ્ટીસ ઑફ ધી પીસ નથી બનાવ્યા, અને ખરા ભક્તો ચાહીને એવા બહારના માનને ઇચ્છે પણ નહિ, પણ હવે આપણે પ્રભુના તરફથી જસ્ટીસ ઑફ ધી પીસ એટલે કે સુલેહના અમલદાર નીમાઈ ચૂકેલા છીયે. હવે આપ-

ણુથી કાંઇ આપણા ભાઇબંધો સાથે સુલેહનો ભંગ કરાય નહિ; એટલે કે ઉછીકા કજીયા લેવાય નહિ, કે કોઇને વિના કારણે લડાવી મરાય નહિ. ભલે આપણે વકીલની પરીક્ષામાં પાસ નથી થયા, પણ જ્યારથી આપણે આપણાં ધર્મશાસ્ત્રો વાંચ્યાં, ધર્મના મુખ્ય મુખ્ય નિયમો સમજ્યા, અને પ્રભુના હુકમો પાળવાનું થોડું ઘણું બળ આવ્યું, એટલે કે જરાતરા હરિજન થયા, ત્યારથી પ્રભુએ આપણને આપણા ધર્મના વકીલ નીમેલા છે. માટે હવે આપણા ધર્મનાં મૂળતત્ત્વો સમજવાં, આપણા પવિત્ર ધર્મની વકીલાત કરવી અને મહાન પ્રભુના કાયદા આપણે પાળવા તથા બીજા પાસે પળાવવા અને ન પાળતા હોય તેને તે પાળવા માટે સમજાવવા એ આપણું કામ છે. કારણ કે જ્યારથી આપણને ધર્મમાં રૂચિ થઇ, ત્યારથી પ્રભુએ આપણને ધર્મના વકીલ બનાવ્યા છે. જો કે આપણે કાંઇ બૅરિસ્ટરની પરીક્ષામાં પાસ થયા નથી અને સરકાર તરફથી આપણને કાંઇ બૅરિસ્ટરનો ઝભ્ભો મળેલો નથી; પણ જ્યારથી આપણે જનોઇ લીધી અથવા કંઠી બાંધી, જ્યારથી આપણે શ્રી સદ્‌ગુરૂનું શરણુ લીધું, જ્યારથી આપણે આપણા પ્રભુના પવિત્ર મંત્રની દીક્ષા લીધી અને જ્યારથી આપણામાં પ્રભુપ્રેમ પ્રકટ્યો તથા હૃદયમાં ભગવદ્ આવેશ આવ્યો, ત્યારથી પ્રભુએ આપણને પોતાના બૅરિસ્ટર નીમેલા છે. માટે જેમ પોતાના કુલનો બચાવ કરવા માટે બૅરિસ્ટર મેહેનત કરે છે, તેમ આપણે આપણા ભાઇબંધોને પ્રભુના રસ્તામાં લઇ જવા માટે મેહેનત કરવી જોઇએ. સરકારી બૅરિસ્ટરો પોતાના કુલને જેલમાં જતાં બચાવી લે છે, પણ પ્રભુના બૅરિસ્ટર–ભકતોએ તો લોકોને નરકમાં જતા બચાવી લેવા જોઇએ. જે બૅરિસ્ટર પોતાના કુલને બચાવી લે છે, તેના ઝભ્ભાની એટલે કે તેના બૅરિસ્ટરપણાની વાહ વાહ થાય છે, તેમજ જે હરિજનો પોતાના ભાઇબંધોમાં ધર્મ વધારે, તેનાજ ઝભ્ભાની એટલે કે જનોઈ અથવા તિલક કંઠીની સાર્થકતા થાય છે. માટે ભાઇઓ ! યાદ રાખજો કે જ્યારથી આપણે હરિજન થયા ત્યારથી આપણી જોખમદારીઓ વધી છે, જ્યારથી આપણે સત્સંગમાં ભળ્યા અને જ્યારથી આપણને ધર્મ ઉપર પ્રેમ થયો ત્યારથી જસ્ટીસ ઑફ ધી પીસનો અને વકીલ બૅરિસ્ટરનો

હોદ્દો પ્રભુએ આપણને આપેલો છે. માટે હવે જો આપણે તનથી, મનથી કે ધનથી કાંઈ પણ ગલીચી કરીએ તો એની શિક્ષા બહુ મ્હોટી છે. કારણ કે હવે તો આપણે હરિજન થયા છીયે, હવે કાંઇ આપણે મૂર્ખા નથી. જેનામાં અક્કલ નથી એવાં ઘોડાં ગધેડાંની ગંદકી માજીસ્ટ્રેટ માફ કરે, કાંઈ વકીલ બૅરિસ્ટરની એવી ભૂલ માજીસ્ટ્રેટ માફ કરે નહિ; તેમજ દયાળુ ઈશ્વર પણ અજ્ઞાની જીવો ઉપર દયા કરશે; પણ આપણે સમજતા છતાં જાણી જોઇને પાપ કરીએ તો એ પાપની કાંઈ માફી મળવાની નથી. એની શિક્ષા તો ઉલટી બેવડી છે, કારણ કે હવે તો આપણે પ્રભુના જસ્ટીસ ઑફ ધી પીસ ને વકીલ બૅરિસ્ટર થયા છીયે, માટે જો હવે કાંઇ ભૂલ થાય તો નાનીસુની શિક્ષાએ છૂટકો થાય તેમ નથી, એ યાદ રાખજો.

૫૦–ખરેખરી બીમારી વખતે દરદીની શક્તિ હરી લેનાર ડૉકટર જેમ નીચ છે, તેમ જરૂરને વખતે મદદ કરવાને બદલે લોકો પાસેથી વધારે વ્યાજ લેવું એ પણ નીચતા છે.

આ જમાનામાં માણસોનો એવો સ્વભાવ પડી ગયેલો છે કે જે દબાણમાં આવી ગયો હોય તેને વધારે દબાવવો, જે તંગીમાં આવી પડચો હોય તેની તંગી વધારવી, જે ગરીબીમાં આવી પડયો હોય તેને વધારે ગરીબ કરી નાંખવો, જે મુશ્કેલીમાં આવી પડયો હોય તેને ખાડામાં નાંખી દેવો અને જે ગરજવંતું હોય તેની ગરજનો ગેરલાભ લઇ લેવો, એવો ધંધો આપણે સૌ થોડો ઘણો માંડી બેઠા છીયે; પણ એમ સમજતા નથી કે એવી રીતની નીચતા કરવી એ મહા પાપનું કામ છે. આપણા પવિત્ર ધર્મશાસ્ત્રની મારફત મહાન પ્રભુનો આપણને એવો હુકમ છે કે ગરજવંતાઓને મદદ કરવી, તંગીમાં આવી પડેલાઓને બચાવી લેવા, ગરીબોની વ્હારે ધાવું, દુઃખીઓને દિલાસો આપવો, અને જે પોતાના ધંધા રોજગારમાં, પોતાના કામકાજમાં, પોતાના શરીરમાં, પોતાના મનમાં કે પોતાની બુદ્ધિમાં શક્તિહીન થઈ ગયા હોય તેઓને આપણાથી બની શકે

તેટલો એવા ખરે વખતે ટેકો આપવો. તેને બદલે હાલમાં શું થાય છે એ તમે કયાં નથી જાણુતા? દુકાળ પડયો કે ઓછી આવક થઈ હોય તેવાં વર્ષોમાં જ્યારે ખેડૂતોને મદદ આપવી જોઇયે, ત્યારે અમલદારો ખેડૂતોનો સરસામાન હરરાજ કરાવીને સરકારનું મેહેસુલ લે છે, નબળાં વર્ષોમાં જ્યારે ગરીબ લોકોને મદદ કરવી જોઇયે ત્યારે તેને બદલે વેપારીઓ એવે વખતે ઉલટા ચાહીને બેવડાં ચોવડાં વ્યાજ લે છે, અને અજ્ઞાન લોકોને દબાવીને મોંઘી કિંમતની વસ્તુઓ તેમની પાસેથી સસ્તા ભાવે ખરીદી લે છે. જેમકે કોઇ મજુરને તંગીને લીધે પોતાનો કોઇ દાગીનો વેચવો હોય તો તે દાગીનો સત્તાણું ટચના સોનાનો હોય તોપણ વેપારી તેને કહે કે આ તો છાસીયું સોનું છે. એની તો માંડમાંડ અર્ધી કિંમત ઉપજશે. આવી રીતે જરૂરને વખતે ગેરવાજબી રીતે લોકોને દબાવીને પોતાનું કામ કહાડી લેવું એ મહા પાપ છે. હાલના આપણા વેપારીઓ એમાં ડહાપણ સમજે છે અને એક બીજાને વાતો કરે છે કે, ઠીક ઝપાટામાં આવ્યો છે. હવે બરોબર નીચોવાશે. નહિ માને તો જશે કયાં? હવે આપણે કયાં એવા ગાંડા છીએ કે સ્હેજમાં જતો મૂકીએ? હવે તો જ્યારે આપણું મનમાન્યું થશે ત્યારેજ એને છોડીશું. આવી રીતે વર્તવું એ કેવું નીચ કામ છે, એ તમને ખબર છે? જેમ કોઇ શ્રીમંત માણુસ માંદો પડયો હોય, તેને એ વખતે ખુબ ગભરાવીને તેની પાસેથી વધારે નાણાં કહડાવવા સારૂ તેની શક્તિ હરી લે ને તે વધારે માંદો પડે એવી ખરાબ દવા ઇરાદાપૂર્વક ચાહીને આપે એ ડૉકટર જેમ મહા નીચ ને મહા પાપી છે, તેમ તંગીને વખતે, ગરજને વખતે, આફતને વખતે લોકોને નીચોવવા, અને ભારે ભારે વ્યાજ લેવાં તથા બીજી રીતના ગેરવાજબી લાભ લેઇ લેવા એ પણુ તેવુંજ મહા પાપ છે. માટે ભાઇઓ! જો હરિજન થવા ચ્હાતા હો અને મહા મંગળકારી પરમપૂજ્ય પવિત્ર પિતાના સત્ય રસ્તામાં આવવા ઇચ્છતા હો તો પ્રભુ જેમ આપણા ઉપર દયા કરીને ખરે વખતે ઓચિંતો ગમે તે રસ્તે આપણુને મદદ કરે છે, તેમ આપણે પણુ તંગીમાં આવી પડેલા આપણા ભાઇબંધો ઉપર દયા રાખીને તેઓને ખરે વખતે યથાશક્તિ મદદ કરવી જોઇએ;

એવી અણીને વખતે તેઓને નીચોવવાથી, દુઃખીને દિલાસાને બદલે ઉલટું દુઃખ દેવાથી પ્રભુનો કોપ આપણી ઉપર ઉતરે છે. માટે ભાઇઓ ! કાળના પણ કાળ અને ભયના પણ ભય પ્રભુના કોપમાંથી બચવાની ફીકર રાખો, અને સર્વશક્તિમાન દેવાધિદેવ પરમકૃપાળુ પરમાત્માની દયા મેળવવા માટે ગરજને વખતે આપણા ભાઇબંધો પાસેથી ગેરવાજબી લાભ લઈ લેવાની ઇચ્છા નહિ રાખતાં એવા ખરે વખતે તેઓની ઉપર દયા રાખી યથાશક્તિ તેઓને મદદ કરો.

૫૧–મોજશોખ કરવા સારૂ કરજ કરવું એ મહા પાપ છે.

આપણા શાસ્ત્રનો ઠરાવ છે કે આપણા ઉપર કોઈનું પણ કરજ રાખવું નહિ. કારણ કે જ્યાં સુધી માથે કરજ હોય ત્યાં સુધી સ્વર્ગનાં સુખ ભોગવી શકાતાં નથી. આપણા લોકોમાં કહેવત છે કે, જે આપણી પાસે માગતો હોય તેનો બેલ બનીને પણ કરજ ચૂકાવવું પડશે. આ કહેવત ઉપરથી આપણા બાપદાદાઓ માનતા હતા કે સાત પેઢી સુધી પણ કરજ ચૂકવ્યા વિના છુટકો નહિ થાય. તેથી છોકરાનાં છોકરાઓ અને તેના છોકરાઓ પણ પોતાના દાદા પરદાદાનાં કરજ ચૂકાવતા હતા. એવી આપણા લોકોમાં નીતિ હતી, તેથી કરજ કરતાં માણસો બહુ ડરતા હતા અને પોતાની સ્થિતિ પ્રમાણે કરકસરથી રહેતા હતા; પણ આજે તો મુદતના કાયદાઓ થઇ ગયા છે, લ્હા લેવાની કોર્ટો થઇ ગઇ છે, દેવાળું કહાડવાની શરમ મૂકાઇ ગઈ છે એટલે લોકો કરજ કરતાં ડરતા નથી. આપણી સરકારે મુદતના કાયદાઓ કહાડયા છે, પણ યાદ રાખજો કે પ્રભુને ત્યાં કાંઇ એવી મુદતના કાયદાઓ નથી. ત્રણ વર્ષ ને છ વર્ષ ચાલ્યાં જાય એટલે અહીં આપણે કાયદાથી બચી શકીએ, પણ છ ભવ ચાલ્યા જાય તોપણ કરજ ચૂકાવ્યા વિના પ્રભુના કાયદામાંથી–કર્મના કાયદામાંથી છટકી શકીએ તેમ નથી. માટે ભાઇઓ ! બહુ મોજશોખ કરતાં જરા સંભાળજો. વિલાયતી બીડીઓ ને વારે વારે ચ્હા પીતાં જરા વિચારજો. ઉંચી કિનારીનાં ધોતીયાં ને બારીક મલમલો વાપરતાં પહેલાં જરા ખીસું તપા-

સવાની મેહેરબાની કરજો. સેંટપોમેટમ ને ઉંચાં બૂટ છત્રીઓ વાપરતાં તમારી સ્થિતિ તપાસજો. સરતોમાં જુગાર ખેલતાં અને બાઇસીકલો દોડાવતાં પહેલાં તમારી ચાલુ આવક તપાસજો. ઇસ્કી ટટ્ટુ થઇ મેળાઓમાં ખરીદી કરતાં અને વારે વારે નાટકો જોવા જતા પહેલાં તમારી ફરજો તપાસજો. નવા નવા મસાલાવાળી પાનપટીઓ ચાવતાં તથા નવી નવી જાતનાં પીણાંઓ પીતાં પહેલાં તંદુરસ્તીનો વિચાર કરજો. યુરોપીયનોની વાંદર નકલ કરતાં તથા દેખાદેખીના ઉડાઉ ખર્ચો કરતા પહેલાં તમારા કુળની આબરૂ તરફ જોજો. સારૂં લગાડવા સારૂ નાતવરા કરતાં તથા બડેખાં બનવા માટે ફોગટના ઉડાઉ ખર્ચો કરતા પહેલાં કરજદાર ન થઇ જવાય એ સંભાળજો. અને ખોટી ખોટી મ્હોટી મ્હોટી આશાઓમાં રહી બાપ મરે બમણા ને ચાચો મરે ચોગણા લખી આપી લાખના બાર હજાર કરતા પહેલાં કાંઇક જરાતરા વિચાર કરજો.

બ્હેનો ! તમે પણ લૂગડાં ઘરેણાં સારૂ કરીને સાસરીયાં સાથે કજીયા કરતાં પહેલાં વિચારજો. આણાંપરીયાણાં વખતે ભાઇ બાપ સાથે કરીયાવર માટે ખેંચતાણ કરતા પહેલાં તેમનું ગજું તપાસજો. તમારી સુંદર સાડીઓની ઝલકદાર કોરો અને તમારી ચોળીઓનાં ફેશનેબલ પુમતાંઓ સારૂ કરીને ધણીનું લોહી ન પીવાય એ સંભાળજો. તમારાં છોકરાંઓને ઝીકના ને જરીના કોટ પાટલુન બનાવવા સારૂ કરીને તમારા વરને કરજ કરવું ન પડે એ તપાસજો. રોજરોજ બદલાતી નવી નવી ફેશનની બંગડીઓ, અને નવી નવી ફેશનનાં કપડાંઓ પહેરી પરીઓ જેવાં થઇને ફરતા પહેલાં ધણીની આબરૂ ન જાય એ વિચાર કરજો. અર્ધું અંગ ઉઘાડું દેખાય એવાં બારીક કુમાસનાં કપડાંઓ અને નાટકી ડ્રેસની નકલ કરી સાવળીંગાની પેઠે ચટકમટક ચાલતા પહેલાં તમારા કુળની આબરૂ તરફ જોજો. ઘરમાં હીંડોળાખાટ ઉપર હીંચકા ખાતાં ખાતાં અને સહીપણીઓ સાથે રમતગમતની વાતો કરતાં કરતાં મનમાં મોજશોખના જે જે તરંગો ઉઠે, તેને પોતાની સ્થિતિ વિચારીને કાબુમાં રાખતાં શીખજો. ઘરમાં નવરા બેસી સહી ગામગપાટા હાંકતાં ને સગાંવ્હાલાંની નિંદા કરતાં જરા વરની પણ દયા ખાજો. તદ્દન તેનીજ ઉપર નહિ પડતાં બરવા

ગુંથવાનું કે લખવા વાંચવાનું શીખી તેને કાંઇ મદદગાર થઇ પડાય તેમ કરજો અને ઉપરછરી મોજશોખ સારૂ કરીને, જરાક લટકોમટકો કરવા સારૂ કરીને, ગેરવાજબી રીતે નાતવરા કરી ધણીને કરજમાં નાંખી નરકની ટીકીટ અપાવતા પહેલાં પ્રભુને ખાતર કાંઇક વિચાર કરજો. કારણકે કરજ મહા બૂરૂં છે. અને આપણે ત્યાં મુદતના કાયદાઓ તથા લ્હા લેવાની કોર્ટો છે પણ હરિની હજુરમાં ઇન્સાફની વખતે કાંઇ લ્હા લઇ આપણાથી દેવાળું કહાડી શકાય તેમ નથી અને જમદૂતની પાસે કાંઇ મુદતના કાયદાઓ નથી; માટે ભાઇઓ અને બ્હેનો! મોજશોખ સારૂ કરજ કરી નરકની ટીકીટ લેતા પહેલાં તમારા આત્માને અર્થે અને સર્વશક્તિમાન મહાન પ્રભુને અર્થે કાંઇક જરાતરા પણ વિચાર કરજો.

પદ.

હાલ ઘૂમે છે પણ પસ્તાવો અંતે થશેરે,
જો નહિ ચેતશેરે. (ટેક)
કયાંથી આવ્યો ને શા માટે? કયાં જવું ને કઇ વાટે;
એનો કદી વિચાર કર્યો નહિ હશેરે. હાલ. ૧
હાલ ગમે તેમ માની લેતું, એવું મન અંતે નથી રે'તું;
થરથરીશ જવ મૃત્યુને તું દેખશેરે. હાલ. ૨
જવુંજ પડશે જાણીશ જ્યારે, અનેક તર્ક ઉઠશે ત્યારે;
કષ્ટ થશે તે હાલ નહિ મનમાં વસેરે. હાલ. ૩
ભવિષ્યના ઉર વિચાર થાશે, એ દુઃખ કેમે નહિ સહેવાશે;
ઉપાય એકે તારે હાથ નહિ હશેરે. હાલ. ૪
અનંતનું માની લ્યો વ્હાલા, ભજ શ્રીગોવિંદા ગોપાલા,
કાલાવાલા કર્યા નહિ ઠાલા જશેરે. હાલ. ૫

૫૨–પ્રભુનું નામસ્મરણ કરવા માટે માળા ફેરવવી તે માળા એ પ્રભુને પામવાની સીડી છે, અને તેના પારા તે એ સીડીનું એક એક પગથીયું છે.

હાલના વખતમાં ભક્તિથી રહિત શુષ્ક હૃદયના કેટલાક લોકો કહે છે કે, માળા ફેરવવામાં શું વળે? એ તો વખત ગુમાવવાનું છે ને તે નવરાનો ધંધો છે. એમ રામ રામ કર્યે કાંઈ કલ્યાણ થઈ જાય નહિ.

ભાઇઓ! આવી વાતો સાંભળીને તમે નામસ્મરણ છોડી દેશો માં, પણ મહાન પવિત્ર પ્રભુના મંગળકારી નામમાં કેવો અલૌકિક આનંદ છે અને તે માટે ભક્તો શું કહે છે એ સાંભળવાની પણ જરા મહેરબાની કરજો. એમને એમ ઉતાવળા થઇને એક બાજુ જોઇનેજ પરમ કલ્યાણકારી પ્રભુના પવિત્ર નામસ્મરણમાં અશ્રદ્ધા કરશો માં.

મહાત્માઓ કહે છે કે, મહામંગળકારી પરમ કૃપાળુ પ્રભુના પવિત્ર નામની શુદ્ધ હૃદયથી માળા ફેરવવી એ આપણા કલ્યાણનો સહેલામાં સહેલો ને સાચામાં સાચો રસ્તો છે. કારણ કે પ્રભુને પામવાના રસ્તામાં માળા એ સીડી છે અને તેના દરેક પારા તે એ સીડીનું એક એક પગથીયું છે. ભાઇઓ! સમજ્યા? માળા એ સ્વર્ગની નીસરણી છે, અને તેના દરેક પારા એટલે તે પ્રભુનું એકે એક પવિત્ર નામ એ તેનાં પગથીયાં છે. માટે જો સ્વર્ગનાં અલૌકિક સુખડાં ભોગવવાં હોય, અને સર્વવ્યાપક સચ્ચિદાનંદના અનંતકાળના અખંડ આનંદ ભોગવવા હોય, તો મહાન પ્રભુના પવિત્ર નામનું પૂર્ણ પ્રેમથી હમેશાં સ્મરણ કરવું જોઇએ. પ્રભુના નામસ્મરણમાં નથી એક પાઇનું પણ ખર્ચ કે નથી કાંઈ સખ્ત મહેનત. એ તો સૌ લોકોથી કોઈ પણ કાળમાં, કોઈ પણ દેશમાં, અને ગમે તે ધર્મમાં રહીને પણ બની શકે તેમ છે. એટલુંજ નહિ પણ પ્રભુએ તો એમ પણ કહેલું છે કે, મારાં લાખો નામ છે તેમાંથી તમને ગમે તે નામે મારૂં સ્મરણ કરો. અમુકજ નામ લેવું જોઇએ એવો કાંઇ પ્રભુનો આગ્રહ નથી. માટે મતભેદની જાળમાં નહિ પડતાં કોઇ પણ નામે પ્રભુનું સ્મરણ કરો, અને એ સ્મરણમાં કાંઇ પણ નિયમ રહી શકે તથા ગણત્રી રહી શકે માટે પ્રેમપૂર્વક પ્રભુના પવિત્ર નામની માળા ફેરવો; કારણ કે યાદ રાખજો કે, તમારે માળાનાં લાકડાં કે પત્થર સામું જોવાનું નથી પણ કલ્યાણકારી પ્રભુના મંગળ નામ તરફ જોવાનું છે. માટે માળાને સ્વર્ગની નીસરણી અને તેના પારાને એ નીસરણીનું એક એક પગથીયું સમજજો, અને જેમ એ પગથીયાં વધારે ચ્હડાય તેમ ઇશ્વરની વધારે નજીક જવાય છે એમ ખાત્રી રાખજો.

૫૩–આજના વખતમાં બીજાં સાધનો કરતાં પ્રભુનું નામસ્મરણ કરવું એ મુખ્ય સાધન છે.

કળિયુગમાં માળા એ મુખ્ય સાધન છે, કારણ કે હાલના જમાનામાં બીજાં કઠણ સાધનો બની શકતાં નથી. હાલના વખતમાં આપણી તબીયત નાજુક થઇ ગઇ છે. આપણા અસલી આચારવિચાર બદલાતા જાય છે. રાજ્ય બદલાઇ ગયાં છે. ધર્મમાં ઘણુ ઘણા મતભેદ ને ઘણા ઘણા પંથો થયા છે. આપણે નવી પ્રજાઓના સહવાસમાં આવ્યા છીયે અને તેઓના જુદીજ જાતના આચારવિચાર પણ કાંઇક કાંઇક આપણામાં આવતા જાય છે. આપણા અસલી ધર્મની સંસ્કૃત ભાષા હાલમાં ચાલતી નથી અને આપણને નિશાળોમાં ને કૉલેજોમાં જે ભણવાનું મળે છે તે પણ હાલના જમાનાના રંગઢંગ પ્રમાણેનું હોય છે, એટલે હાલમાં આપણે હઠયોગની ક્રિયાઓ કરી શકીએ તેમ નથી. આપણે રાજસૂય યજ્ઞ કે સોમયાગ કરી શકીએ તેમ નથી. આપણે પંચાગ્નિની ધૂણીયો તાપી શકીએ તેમ નથી. આપણે કૃચ્છ્રચાંદ્રાયણ વ્રત કરી શકીએ તેમ નથી. આપણે પગે ચાલીને તીર્થ કરી શકીએ તેમ નથી. આપણે પૂરેપૂરા યમનિયમ પાળી શકીએ તેમ નથી. આપણે મહાત્મા બૌદ્ધની પેઠે ત્યાગી થઇ શકીએ તેમ નથી. આપણે જનકવિદેહીની પેઠે ઈશ્વરપરાયણ થઈ શકીએ તેમ નથી. આપણે મીરાંબાઇ કે સૂરદાસની પેઠે અનન્ય ભક્તિ કરી શકીએ તેમ નથી. આપણે ભક્તરાજ નરસિંહ મેહેતાની પેઠે છેક ઢેડની સાથે પણ અભેદ રાખી શકીએ તેમ નથી. અને આપણી પ્રપંચી વૃત્તિને મહાત્મા શંકરાચાર્યનું અદ્વૈતજ્ઞાન પણ રૂચે એમ નથી. માટે હાલમાં તો આપણે માટે ખરેખરૂં એકજ સાધન છે, અને તે પરમ કૃપાળુ પ્રભુનું નામસ્મરણ છે. સાજાં માંદા, ન્હાનાં મ્હોટાં, ગરીબ તવંગર, મૂર્ખ, પંડિત ને દેશી કે પરદેશી સૌથી સૌ ઠેકાણે તે બની શકે તેમ છે, માટે ઋષિમુનિયો અને સાધુ સંતો કહી ગયા છે કે, આ જમાનામાં નામસ્મરણ એ મુખ્ય ધર્મ છે, એ શિવાયના જે બીજા ધર્મો છે તે જેનાથી બની શકે તેઓને માટે છે પણ કલ્યાણકારી પ્રભુના પવિત્ર નામનું મંગળ સ્મરણ એ તો ખાસ સૌને માટે છે. એમાં ઉમરનો

બાધ નથી, દેશનો બાધ નથી, કાળનો બાધ નથી, નાતજાતનો બાધ નથી, ધર્મનો બાધ નથી, રાજ્યનો બાધ નથી, સ્ત્રી પુરૂષનો બાધ નથી, અને એમાં કાંઇ ખાસ મહેનત કે ખર્ચની બાબત નથી, એટલે બાળકથી વૃદ્ધ સુધી સૌ લોકોમાં પૃથ્વીના એક છેડાથી બીજા છેડા સુધી વગર હરકતે ચાલી શકે એવો તે સહેલો ધર્મ છે, માટેજ ઊંડા તત્વજ્ઞાનથી ભરેલાં આપણાં શાસ્ત્રોએ પ્રભુના નામસ્મરણને ઉત્તમ ધર્મ માનેલો છે. અને આખી પૃથ્વીની દરેક પ્રજાએ કોઇને કોઇ રૂપમાં આપણા પ્રાચીન ઋષિયોનો એજ ધર્મ સ્વીકારેલો છે. માટેજ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને કહેલું છે કેઃ—

ये यथा मां प्रपद्यंते तांस्तथैव भजाम्यहम् ।
मम वर्त्मानुवर्तते मनुष्याः पार्थ सर्वशः ॥

અ. ૪ શ્લો. ૧૧

અર્થઃ—જે માણસો જેવી રીતે મને ભજે છે તેને તેવી રીતે હું ફળ આપું છું. કેમ કે હે અર્જુન! બધી તરફથી માણસો જે રસ્તો પકડે છે તે રસ્તો મારોજ છે.

ભાઇઓ! સમજ્યા કે? પ્રભુ કહે છે કે જુદા જુદા મતની બહારની ક્રિયાઓ ગમે એટલી જુદી જુદી હોય, અને જુદી જુદી ભાષાઓને લીધે ગમે તે જુદું જુદું નામ લેતા હોય, તથા જુદા જુદા દેશમાં જુદે જુદે વખતે ગમે તે જાતના જુદા જુદા ગુરૂઓ થયા હોય પણ તે સર્વે મારાજ માર્ગમાં ચાલનારા છે અને મનેજ ભજનારા છે, તથા તેઓને તેઓની ભાવના પ્રમાણે ફળ આપનારો હુંજ છું.

હવે વિચાર કરો કે, આમાં ધર્મનો ભેદ ક્યાં રહ્યો? આમાં નાતજાતનો ભેદ ક્યાં રહ્યો? આમાં બહારની ક્રિયાઓનો ભેદ ક્યાં રહ્યો? અને આમાં ધરારની તકરારો અને મફતની મારામારી કરવાની વાત ક્યાં રહી? આવી રીતે મહાન પ્રભુના પવિત્ર નામના સ્મરણની મારફત આખી દુનિયાની તમામ પ્રજા પ્રભુના રસ્તામાંજ છે, એમ વિચારીને બહારના ઉપલક મત ભેદો છોડી દઇને જેમ બને તેમ પ્રભુના જશ વધારે ગવાય, પ્રભુની પ્રાર્થના વધારે થાય અને પ્રભુનું નામસ્મરણ વધારે થાય તેમ કરો. કારણ કે એ મુખ્ય સાધન છે, અને

આખી દુનિયાના કુલ ધર્મોનો તે સાર છે. માટે હૃદયમાં પ્રેમ આણીને અનંત બ્રહ્માંડના નાથનું રૂડી રીતે સ્મરણ કરો.

પદ.

નામ સુધારસ સાર સર્વમાં, પરખી પ્રેમ શું પીધોરે;
ભૂતળપતિપદ તેને ન ભાવે, લહાવો નૌતમ લીધોરે—ના૦
એ રસ મોંઘે મૂલ મળે નહિ, વૈકુંઠનાથને વ્હાલો રે;
અજ ઉમાપતિ ઇચ્છક એના, અદ્વૈતપદનો પ્યાલોરે—ના૦
પૂર્ણ બ્રહ્મ એ રસને પ્રીછો, નથી સમોવડ એનોરે;
જગતનું જીવન એનેરે કહીએ, મહા વીરલાનો મેવોરે—ના૦
કોટી યજ્ઞ ને જપ તપ તીરથ, તેને તૂલ્ય ન આવેરે;
પૃથ્વીપાત્રને મુક્તા ભરીયું, એથી અધિકપણુ પાવેરે—ના૦
નામસમોવડ કોઇ ન આવે, અમૂલ્ય વસ્તુ એવી રે;
સદ્‌ગુરૂ સ્વામી કૃપા કરે તો, ત્યાંથી મળે તેવીરે—ના૦
દુર્લભ દીઠા ને મહારસ મીઠા, સ્વાદ કહ્યા ન જાયેરે;
નિરાંત નામ સુધારસ પીતાં, હરિ સરખો થઇ જાયેરે—ના૦

૫૪—પ્રભુ કહેછે કે બધી જાતના યજ્ઞ કરતાં પ્રભુનું નામ સ્મરણ કરવું એ ઉત્તમમાં ઉત્તમ યજ્ઞ છે.

શ્રીમદ્‌ભગવદ્‌ગીતા એ આપણા પવિત્ર ધર્મનું ઉત્તમમાં ઉત્તમ પુસ્તક છે. કારણ કે આપણામાં જુદા જુદા સેંકડો મતો ને સંપ્રદાયો છે પણ તે સર્વે ભગવદ્‌ગીતાને પોતાના ધર્મ-પુસ્તક તરીકે કબૂલ રાખે છે. એટલુંજ નહિ પણ દુનિયાની એવી કોઈ પણ સુધરેલી ભાષા નથી કે જેમાં શ્રીમદ્‌ભગવદ્‌-ગીતાનું ભાષાંતર થયું ન હોય. જે લોકો પરદેશીઓ છે; આપણા ધર્મની વિરૂદ્ધના છે, અને પોતાના ધર્મ ઉપર ચુસ્ત છે તે લોકોના પંડિત ગંભીર અવાજે ગીતાનાં વખાણ કરે છે. ટુંકામાં આખી દુનિયાના જુદા જુદા ધર્મના વિદ્વાનો ગીતાના ઊંડા જ્ઞાન માટે ઉંચો અભિપ્રાય ધરાવે છે. એવાં તત્વજ્ઞાનના પુસ્તકમાં પણ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને કહેલું છે કેઃ—

यज्ञानां जपयज्ञोऽस्मि.

अ. १० श्लो. २५

અર્થઃ—સર્વે યજ્ઞોમાં જપ યજ્ઞ તે હું છું.

ભાઇઓ ! શું સમજ્યા ? પ્રભુ કહે છે કે બધી જાતના યજ્ઞો કરતાં પ્રભુનું નામસ્મરણ કરવું એ ઉત્તમમાં ઉત્તમ યજ્ઞ છે. પ્રભુનાં આ વચનો કરતાં નામસ્મરણની જરૂરીઆત અને નામસ્મરણની મ્હોટાઈ માટે બીજી વધારે ખાત્રી આપણને શું જોઇએ ?

બધી જાતના યજ્ઞો કરતાં નામસ્મરણ એ ઉત્તમ યજ્ઞ છે એમ પ્રભુએ કહેલું છે, માટે હવે આપણે એ સમજવું જોઇએ કે, બીજા કયા યજ્ઞો છે ? ગીતાના ચોથા અધ્યાયમાં મહાત્મા શ્રીકૃષ્ણે નીચે પ્રમાણે મુખ્ય બાર જાતના યજ્ઞ ગણાવેલા છે.

૧. બ્રહ્માર્પણ યજ્ઞ, એટલે કે દરેક કર્મ પ્રભુને અર્પણ કરવું, અને દરેક કર્મમાં પ્રભુને સમજવો.

૨. દેવયજ્ઞ, એટલે કે ઇંદ્રાદિક દેવતાઓને નિમિત્તે જે યજ્ઞ કરવામાં આવે છે તે.

૩. બધી જાતની ઇંદ્રિયોને વશ રાખવી તેને ઇંદ્રિયનિગ્રહ યજ્ઞ કહે છે.

૪. ધર્મશાસ્ત્રના નિયમ પ્રમાણે દુનિયાદારીનાં સુખ ભોગવવાં તેને યજ્ઞ કહે છે.

૫. શાન્તિથી મનની એકાગ્રતા કરીને આત્મધ્યાનમાં તન્મય થવું તેને યજ્ઞ કહે છે.

૬. દાનયજ્ઞ, યથાશકિત ગરીબોને દાન આપવું અને પ્રાણીઓ ઉપર દયા રાખવી એ પણ એક જાતનો યજ્ઞ છે.

૭. તપયજ્ઞ, મહાન પ્રભુને અર્થે બની શકે એટલી સહનશીલતા રાખવી અને મોજશોખની ઘણી વસ્તુઓ પોતાની રાજીખુશીથી છતાં સાધનોએ છોડી દેવી તેને તપયજ્ઞ કહે છે.

૮. યોગયજ્ઞ, મહાત્મા પતંજલિ ઋષિના બનાવેલા યોગશાસ્ત્ર પ્રમાણે યોગ સાધવો, અને નિર્વિકલ્પ સમાધિ પર્યંત પહોંચવું તેને યોગયજ્ઞ કહે છે.

૯. વેદનો તથા બીજાં ધર્મશાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરવો અને પ્રભુનો મહિમા ગાયા કરવો તથા પ્રભુની સ્તુતિનાં સ્તોત્રોનો પાઠ કર્યા કરવો તેને સ્વાધ્યાય યજ્ઞ કહે છે.

૧૦. જ્ઞાન યજ્ઞ, સર્વવ્યાપક અલૌકિક ઈશ્વરનું સત્ય સ્વરૂપ ઓળખાય છે એવું જ્ઞાન મેળવવું ને એવા આચારવિચાર રાખવા તેને જ્ઞાનયજ્ઞ કહે છે.

૧૧. યોગની રીતિ પ્રમાણે પ્રણાયામ કરવા તથા કુંભક કરવો તેને પણ પ્રાણને રોકનારો યજ્ઞ કહે છે.

૧૨. નિયમ પ્રમાણે ખોરાક ખાવો તથા થોડું ખાવું તેને પણ યજ્ઞ કહે છે.

પ્રભુ કહે છે કે, આવી જાતના ઘણા પ્રકારના યજ્ઞો વેદમાં વિસ્તારથી કહેવામાં આવ્યા છે, તે યજ્ઞોમાંથી કોઇ પણ પ્રકારનો યજ્ઞ જો રૂડી રીતે કરે તો તે કરનાર માણસનાં પાપ નાશ પામે છે. વળી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન કહે છે કે, આ બધા યજ્ઞો કર્મથી થયેલા છે. અને બહારની જુદી જુદી વસ્તુઓથી કરીને જે યજ્ઞ થાય તે કરતાં જ્ઞાનયજ્ઞ ઉત્તમ છે, કારણ કે સર્વ કર્મનું ફળ જ્ઞાનમાં સમાઈ જાય છે. માટે જ્ઞાનયજ્ઞ ઉત્તમ છે.

જો કે ઉપર વર્ણવેલા બધા યજ્ઞોમાં જ્ઞાનયજ્ઞ ઉત્તમ છે એમ ચોથા અધ્યાયમાં પ્રભુએ કહેલું છે અને એમાં કંઈજ સંશય જેવું નથી, પણ એ પછી પરમદયાળુ પ્રભુએ આપણી ઉપર વધારે દયા કરી છે. અર્જુન જેવા મહાન ભક્તની શંકાઓ, ખેદ, અને અધીરતા જોઇને આપણા જેવા વ્યવહારિક માણસોની ખુઠ્ઠી લાગણીઓ તેઓને ખુલ્લી રીતે સમજાઈ ગઈ, તેથી તેઓને લાગી ગયું કે, ઇશ્વરના અલૌકિક સ્વરૂપનું જ્ઞાન માણસો સહેલાઇથી મેળવી શકશે નહિ. માટે તેઓએ આપણી ઉપર ખાસ દયા કરીને દસમા અધ્યાયમાં ફરમાવ્યું કે, **"સર્વે યજ્ઞોમાં જપયજ્ઞ તે હું છું"** કારણ કે તે સૌથી સહેલાઇથી બની શકે તેમ છે. એટલુંજ નહિ પણ એમાંથી અંતે જ્ઞાનયજ્ઞ પણ બની શકે છે. ઘણા મહાન ભક્તોએ કેવળ પ્રભુનાં નામસ્મરણમાંથીજ જ્ઞાન મેળવી લીધેલું છે. માટે ભાઇઓ અને બ્હેનો! આળસ તજી દો અને વિશ્વાસ રાખીને શુદ્ધ અંતઃકરણથી ને પૂર્ણ પ્રેમથી તથા અંતરના ઉમળકાથી મહામંગળકારી આનંદ સ્વરૂપ પ્રભુના પવિત્ર નામનું જ્યારે બને ત્યારે સદાસર્વદા સ્મરણ કરો, કારણકે એ સહેલામાં સહેલો ને ઉત્તમમાં ઉત્તમ યજ્ઞ છે. માટે પરમકૃપાળુ પરમાત્માના દુઃખનાશક નામનું સ્મરણ કરો.

૫૫–ધાબળીમાંથી ઉનનો એક એક તાંતણો ખેંચી લેતાં અંતે ધાબળીપણું મટી જઇને ઉનરૂપ થઇ રહે છે, તેમ પ્રભુનું એક એક નામ સ્મરણ કરતાં અંતે જીવપણું મટી જઇને શિવ રૂપ થઈ શકાય છે.

એક મહાત્મા સાધુ વારંવાર પોતાના શિષ્યોને ઉપદેશ કરતા હુતા કે, જેમ બને તેમ હૃદયમાં ભગવદ્ આવેશ ભરીને પ્રભુના નામનું સ્મરણ કરો. મહાત્માની આ વાત તેના એક માથા ફરેલ શિષ્યને ગમતી નહોતી, તેને એમ લાગતું કે એકની એક વાત વારે વારે ગુરૂજી શા માટે કહ્યા કરે છે? એમાં નવું શું છે? એ તો સૌ જાણે છે. એમ વિચારીને પોતાથી ન રહેવાયું તેથી એક દિવસ ગુરૂને કહ્યું કે, મહારાજ! તમે વારંવાર કહો છો કે પ્રભુનું નામ સ્મરણ કરો, પ્રભુનું નામ સ્મરણ કરો. પણ એ તો સૌ જાણે છે. એમાં તમે નવું શું કહ્યું? અમે તો તમારી તરફથી કાંઇક વધારે સારા ઉપદેશની આશા રાખીએ છીએ.

એ સાંભળીને તે મહાત્માએ કહ્યું કે, બેટા! તારો સવાલ બરોબર છે. પણ હમણાં મારે કામ છે માટે પછી જવાબ આપીશ. હમણાં તો આ મારી જુની ધાબળી છે તેમાંથી એક એક ઉનનો તાંતણો જુદો પાડયા કર. બે ચાર દિવસ થયા તો ધાબળીમાંથી ઉનના દરેક બાલ છૂટા પડી ગયા અને ઉનનો ઢગલો થઈ પડયો ને ધાબળી રહી નહિ. ત્યાર પછી ગુરૂએ તે શિષ્યને કહ્યું કે, બેટા! મારી જુની ધાબળી લાવ, ત્યારે તે શિષ્યે કહ્યું કે, મહારાજ! હવે ધાબળી ક્યાંથી લાવું? એનું તો ઉન થઈ ગયું. મહારાજે કહ્યું કે, એ કેમ બને? તું તો એક એક તાંતણો ઉનનો ખેંચતો હતો, એમાં કાંઇ આખી ધાબળી જાય કે? મને તો મારી ધાબળી વિના નહિ ચાલે, એમ કાંઇ વાસીદામાં સાંબેલું જાય? ઉનનો એક બાલ ખેંચવામાં કાંઈ આખી કાંબલ જાય કે? આ સાંભળીને તે શિષ્યે કહ્યું કે, મહારાજ! આવી શંકા કાંઇ આપને શોભે? આ રહ્યો ઉનનો ઢગલો. એ ધાબળી તો શું પણ જો લાગુ રહીએ તો એક એક ઉન ખેંચતે ખેંચતે તો હજારો તાકાઓનું ઉન બનાવી નંખાય.

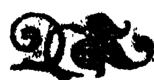
ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે બેટા ! જેમ એક એક ઉનનો તાંતણો ખેંચતાં ખેંચતાં ધાબળી મટીને ઉન થઈ ગયું, તેમ એક એક પ્રભુનું નામ લેતાં લેતાં અંતે આપણે પણ જીવ મટીને શિવ થઇ શકીયે છીયે. ધાબળીમાંથી જેટલા તાંતણા ખેંચી લઇએ તેટલું ઉન જેમ તેમાંથી ઓછું થાય છે. તેમ આપણે પણ પ્રભુના નામનું જેટલું વધારે સ્મરણ કરીએ તેટલી આપણા અંતઃકરણની વધારે શુદ્ધિ થાય છે અને જેટલી એ વધારે શુદ્ધિ થાય તેટલા આપણે વધારે ઇશ્વિરની નજીક જઇ શકીયે છીયે. માટે આપણે અંતરમાં પ્રેમ આણી આણીને નામ સ્મરણ કરવું જોઇએ. તું કહે છે કે એમાં શું નવી વાત ? પણ હું કહું છું કે, પ્રભુનું નામ સ્મરણ કરવું એ સદાય નવામાં નવી ને જુનામાં જુની વાત છે. એ કરતાં વધારે સારો અને વધારે સહેલો ઉપદેશ મને તો કોઇ મળતો નથી, પણ જો તું કાંઇ નવું બતાવતો હોય તો તારી મહેરબાની. બચ્ચા ! આજથી યાદ રાખજે કે પ્રભુનું નામ સ્મરણ, પ્રભુના ગુણગાન, પ્રભુની પ્રાર્થના અને ભગવત્ સેવા કરતાં ઈશ્વરી જ્ઞાન મેળવવાનો બીજો કોઈ ઉત્તમ રસ્તો આ દુનિયામાં છેજ નહિ, અને બીજું જે કાંઈ સાચું જ્ઞાન છે તે પણ સ્મરણ, ગુણગાન, પ્રાર્થના, કે સેવા કર્યા પછીજ મળી શકે તેમ છે. માટે હજાર વાતની એક વાત છે કે, જેમ બને તેમ અને જ્યારે બને ત્યારે કોઈ પણ રસ્તે પ્રભુમય થવાની તજવીજ કરો. બચ્ચા ! તને એમ લાગે છે કે, હું વારે વારે એની એ વાત કહ્યા કરૂં છું. તારી એ વાત સાચી છે. પણ એમ કર્યા વિના અમારે બીજો ઉપાય નથી, કારણ કે તમે બધા જાણો છો કે નામ સ્મરણ કરવું એ બહુ સારૂં છે, પણ તમે તેમ કરતા નથી. માટે અમને વારે વારે એની એ વાતની ફરી ફરીથી તમને યાદી આપવી પડે છે. બીજું એ કે, ધાબળી જેમ ઉનમાંથી બનેલી છે અને તેમાંથી એક એક તાંતણો કરી ઉન ખેંચી લેતાં ધાબળીપણું મટી જઇને જેમ પાછું ઉન બની જાય છે, તેમજ આપણો જીવ પણ બ્રહ્મમાંથી–ઈશ્વરમાંથી નીકળેલો છે. એટલે તેની આડા આવતાં આવરણો દૂર થશે ત્યારે તે પણ પાછો ઈશ્વરમય થઇ જશે. માટે આપણા આત્માને પરમાત્માનો મેળાપ થવામાં જે અડચણો આડી આવે છે તે અડચણો દૂર કરવા સારૂ અને

મોક્ષ મેળવવા સારૂ આપણે જેમ બને તેમ ત્રિવિધ તાપનાશક મહામંગળકારી પરમકૃપાળુ આનંદસ્વરૂપ શ્રીહરિના પવિત્ર નામનું સદાકાળ સ્મરણ કરવું જોઇએ અને આપણાં મન બુદ્ધિને સર્વાત્મભાવથી તેનાજ ધ્યાનમાં લગાડવાં જોઇએ.

૫૬–પૂર્ણપ્રેમથી અનંત બ્રહ્માંડના નાથના નામનું સ્મરણ કરવું એ તપ કરવા બરાબર છે.

આપણે એમ સમજીએ છીએ કે, બહુ અપવાસ કરવા, બહુ વ્રતો કરવાં, બહુ ધૂણીયો તાપવી, અને કાયાને બહુ બહુ કષ્ટ આપવી તેનું નામ તપ છે. પણ શાસ્ત્રો કહે છે કે હાલના જમાનાને માટે કાંઈ એવાં તપ નથી; કઠિન તપનો જમાનો તો ચાલ્યો ગયો છે, હવે તો લોકોની પ્રકૃતિ બહુ નાજુક થઈ ગઇ છે તેથી દરેક બાબતમાં લોકો ખાસ સગવડતા માગે છે. હવે લોકોને દોરીકળશીઆ ખભે ઉપાડવા ગમતા નથી પણ હવે તો માણસો દરેક જગ્યાએ ભીંત ગંગા માગે છે. હવે બાવન ચીજો ભેળી કરવાના ને ચાર પહોર ઉકાળવાના ઉકાળા લોકો નથી માગતા, પણ હવે તો વખત વખતનાં લેબલ ચોડેલી દવાની તૈયાર બાટલીઓ લોકો માગે છે. હવે લઠ્ઠા ને પાણકોરાંનો ભાર લોકો ઉપાડી શકતા નથી પણ હવે તો મલમલ ને નેનસુખ જોઇએ છીએ. હવે પગે ચાલીને જાત્રા કરવાની આપણામાં શક્તિ રહી નથી પણ હવે તો આપણે રેલવે ને વિજળીની ગાડી માગીયે છીયે. ઉપરા ઉપર દુકાળ પડવાથી જમીનના રસકસ ઘટી ગયા છે તેથી અનાજ તથા ઔષધિયો નિર્બળ થઇ ગઇ છે; એટલુંજ નહિ પણ ગરીબાઇને લીધે, તથા સંસર્ગદોષથી અને બાળલગ્ન વિગેરે આપણા કેટલાક બૂરા રીવાજોને લીધે આપણે એટલા બધા નબળા બાંધાના થઇ ગયા છીએ કે, હવે લાંઘણો કરવી આપણને પાલવે તેમ નથી. હવે તો આપણે એમ સમજવા લાગ્યા છીયે કે, જો શરીર નહિ સાચવીએ તો ઘડીકમાં બાર વાગી જશે. કારણ કે અસલના લોકો જેવી આપણામાં સહનશીલતા નથી અને એવી સહનશીલતા રહી શકે તેવાં સાધનો પણ હાલમાં નથી. પૌરાણિક વ્રતોના નિયમો બહુ ઉત્તમ છે પણ અંગ્રેજી કેળવણીએ આપણી

પ્રજાનાં એવાં માથાં ફેરવી નાંખેલાં છે કે, તે ઉપર પૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખી શકે એવા હજારોમાં કોઇકજ હોય છે, અને એવા હજારો શ્રદ્ધાળુમાંથી પણ કોઇકજ તે વ્રતો વિધિસર પાળી શકે તેવા હોય છે. કારણ કે હાલમાં આપણી શારીરિક નબળાઇ માત્ર સગવડતાનેજ ચાહે છે, પણ એ જુની ઢબનાં વ્રતોમાં હાલના જમાના પ્રમાણેની સગવડતા સચવાય એ મુશ્કેલ છે, તેથી એવાં તપ આપણે સહેલાઇથી કરી શકતા નથી. અને ભીખ માગવાનું કે ગુફામાં ભરાઇ બેસવાનું પણ હાલના લોકો પસંદ કરતા નથી, પણ હવે તો આપણે લોકોને ઉપયોગી થઇ પડવા તથા ધંધા રોજગારમાં ફતેહ મેળવવા ઇચ્છા રાખીએ છીએ. આ પ્રમાણે આપણી વૃત્તિમાં અને આપણા વ્યવહારમાં કુદરતી ફેરફારો થઇ ગયેલા છે, એટલે અસલના વખતનાં કઠિન તપો આપણાથી હાલના વખતમાં બની શકશે નહિ, એમ વિચારીને ત્રિકાલદર્શી મુનિયોએ આપણી ઉપર દયા કરીને આપણાં પવિત્ર શાસ્ત્રોમાં એમ ફરમાવેલું છે કે, "**કળિયુગમાં પ્રભુનું નામ સ્મરણ કરવું એજ ઉત્તમ તપ છે**" કારણ કે તેઓ સમજતા હતા કે મનને રોકવું તથા ઇશ્વરપરાયણ થવું એજ તપનો હેતુ છે. અને મહાન ઇશ્વરના પવિત્ર નામના અલૌકિક બળથી પણ વખત જતાં એ પ્રમાણે બની શકે છે માટે આર્યઋષિયોએ પ્રભુના શાન્તિદાયક નામ સ્મરણને તપ ગણેલું છે. જે કાળમાં જે સહેલી રીતે મનને રોકી શકાય અને જીવને ઇશ્વરમય કરી શકાય તે રીતોને તે જમાનાનું ઉત્તમ તપ કહે છે. એ પ્રમાણે આજના વખતમાં જગતપાલક પિતાના મહામંગળકારી નામ સ્મરણથી બની શકે છે તેથી હાલના વખતમાં નામ સ્મરણ એ ઉત્તમ તપ છે. માટે ભાઇઓ ! મનને હલકા વિષયોમાં ભટકતું અટકાવવા સારૂ તથા જીવને ઇશ્વરમય કરવા સારૂ જેમ બને તેમ અને જ્યારે બને ત્યારે શુદ્ધ અંતઃકરણથી, પૂર્ણ પ્રેમથી, ને દૃઢ શ્રદ્ધાથી મહામંગળકારી અખંડ આનંદરૂપ અનંત બ્રહ્માંડના નાથના શાન્તિદાયક નામનું સદા સ્મરણ કરો, સદા સ્મરણ કરો.

૫૭-પ્રભુનું નામ સ્મરણ કરવાથી શું શું લાભ થાય છે તે વિષે.

આ પુસ્તકમાં અને ભક્તિ માર્ગનાં બીજાં પુસ્તકોમાં વારંવાર કહેવામાં આવ્યું છે કે, પરમ કૃપાળુ મહાન પ્રભુના પવિત્ર નામનું સર્વદા સ્મરણ કરો, સર્વદા સ્મરણ કરો. પ્રભુના શાંતિદાયક નામ સ્મરણની જરૂરીયાત દુનિયાના દરેક ધર્મોવાળા વધતા ઓછા રૂપમાં સ્વીકારે છે. એટલે ઘણું કરીને સર્વ લોકો એ બાબતમાં કાંઇ ઊંડા ઉતર્યા વિના સ્વભાવિક રીતેજ માની લે છે કે નામ સ્મરણથી કલ્યાણ થાય છે, પણ કેમ કલ્યાણ થાય છે તે સ્પષ્ટ રીતે સમજાવી શકતા નથી. તે સમજાવવા સારૂ સંતો કહે છે કેઃ—

નામસ્મરણ એ એક પ્રકારનો સહેલો યોગ છે. પ્રાણાયામ, ધારણા, ધ્યાન વિગેરે જેમ યોગની જુદી જુદી ક્રિયાઓ છે તેમ ઈશ્વરનું નામ સ્મરણ કરવું એ પણ યોગની એક ક્રિયા છે. પણ પ્રાણાયામ વિગેરે ક્રિયાઓ મુશ્કેલ છે, એટલે તેમાં જોખમ પણ વધારે છે અને ફળ પણ વધારે છે. અને નામ સ્મરણની ક્રિયા બહુ સહેલી છે એટલે તેમાં જોખમ કાંઇ નથી છતાં પણ ફળ તેના પ્રમાણમાં બહુ મોટું છે. માટેજ એકે એક ભક્તોએ કોઇને કોઈ રૂપમાં નામ સ્મરણનો મહિમા કબૂલ રાખેલો છે. યોગની બીજી ક્રિયાઓનો હેતુ જેમ મનની એકાગ્રતા કરવાનો હોય છે, વૃત્તિને સ્થિર કરવાનો હોય છે, અંતઃકરણને શુદ્ધ કરવાનો હોય છે, અને ઈશ્વરપરાયણ થવાનો હોય છે, તેમજ ઈશ્વરના નામ સ્મરણથી પણ આગળ જતાં સ્વાભાવિક રીતેજ એ બધું થવા લાગે છે. પણ આપણને એ બધું હજી સુધી ખુલ્લી રીતે સમજાતું નથી તેનું કારણ એજ છે કે, આપણે પ્રેમપૂર્વક જેટલું નામસ્મરણ કરવું જોઇએ તેટલું સ્મરણ હજી સુધી કરેલું નથી એટલે તેની ખરી કિંમત આપણે સમજી શકતા નથી. પણ જો અંતરના ઉમળકાથી દૃઢતાપૂર્વક પ્રભુનાં મહા મંગળકારી ત્રિવિધ તાપનાશક નામ સ્મરણમાં અહનિશ મચ્યા રહીએ તો થોડાજ વખતમાં આપણને સ્પષ્ટ રીતે ખબર પડે કે, જ્યારથી અમે પરમકૃપાળુ મહાન પરમાત્માના મંગળકારી નામનું સ્મરણ કરવા લાગ્યા છીયે, ત્યારથી અમારા મનમાં

કાંઇક વધારે શાંતિ રહેવા લાગી છે, ત્યારથી અમારા વિકારો કાંઇક ઓછા થવા લાગ્યા છે, ત્યારથી દુનિયાદારીની નજીવી ખટપટોમાંથી અમારૂં ધ્યાન પાછું હઠવા લાગ્યું છે, ત્યારથી જરા જરા કડવો ઘુંટડો ઉતારવાનું એટલે કે સ્હેજ ખમી ખાવાનું બની શકે છે, ત્યારથી મનમાં એમ લાગવા માંડયું છે કે, હવે એવું કામ અમને ન શોભે અને ત્યારથી અમને કાંઇક માનસિક આનંદ થવા લાગ્યો છે. એ પછી વધારે ઊંડા ઉતરતાં, વધારે નામ સ્મરણ કરતાં આપણને લાગી આવે છે કે, જ્યારથી અમારા હૃદયમાં પવિત્ર પિતાનું શાંતિદાયક નામ જામ્યું, ત્યારથી અમારા વ્યવહારમાં સરળતા થતી જાય છે, ત્યારથી દુનિયાં સાથે અમારી ભાઇબંધી વધતી જાય છે, ત્યારથી ઘણી બાબતોમાં અમારી ઇચ્છા પ્રમાણે થતું આવે છે, ત્યારથી અમારા ખ્યાલો કાંઇક ઉંચા ઉંચા રહે છે અને ત્યારથી ખાવા પીવાનો, રમવા ભમવાનો, નાત જાતના ઝઘડાનો, કપડાં લતાંનો તથા સૂવા બેસવાનો શોખ કાંઇક કાબુમાં આવી ગયો છે. એ પછી વખત જતાં નામ સ્મરણનું બળ વધતાં આપણને સમજાય છે કે, હવે અમે ભકત બનતા જઇયે છીયે. હવે અમારાથી બૂરાં કામ થઈ શકે નહિ. હવે અમે પ્રભુને અર્થે કટલીક જાતના ત્યાગ કરી શકીયે છીયે. નામ સ્મરણથી આટલું બળ હૃદયમાં આવી ગયા પછી આપણે જોઇએ છીએ કે, કોઇ ચમત્કારિક રીતે આપણાં કામ સહેલાઇથી પાર પડતાં જાય છે, આપણે સદાય આનંદ આનંદમાં રહી શકીયે છીયે, બહુ દુઃખોમાં પણ આપણને મોટો ધક્કો વાગતો નથી. અને વ્યવહારની અટપટી જાળમાં રહ્યા છતાં પણ પરમાત્મા સાથેનો આપણો તાર તૂટતો નથી. આટલું બધું પ્રભુના નામ સ્મરણના બળથી ટુંક વખતમાં સહેલાઈથી થઇ શકે છે. અને એવી આનંદદાયક સ્થિતિ જેની થયેલી હોય એવા કેટલાક ભક્તો આપણી વચ્ચે પણ હોય છે. એ પછી નામ સ્મરણનું બળ વધતાં અલૌકિક વસ્તુઓનો પ્રત્યક્ષ લાભ મળે છે પણ એ બાબતો હાલમાં આપણાથી સમજી શકાય તેમ નથી. કારણ કે એ સમજવા જેટલું હજી આપણે સ્મરણ કરેલું નથી, માટે એ બાબતો અમે કહેતા નથી. પણ ટુંકમાં એટલુંજ કહીએ

છીએ કે પ્રભુના પવિત્ર નામનું સ્મરણ એ એક જાતનો યોગ છે, એટલે યોગની તમામ સિદ્ધિયો તેમાંજ છે. એ શિવાય મનની એકાગ્રતા, હૃદયનો સંતોષ, આત્મિક આનંદ અને કુદરતી પવિત્રતા સમર્થ પ્રભુના પવિત્ર નામમાં છે, માટે જ્યારે બને ત્યારે અને જેટલું બને તેટલું અનંત બ્રહ્માંડના નાથના નામનું પ્રેમપૂર્વક સ્મરણ કરો, સ્મરણ કરો.

પદ.

ભજ રામ રામ રામ રામ રામ રામ રામા, ટેક.
રામ નામ વેદ મૂલ, તા સમ નહીં ઓર તૂલ;
ભજત મિટત ત્રિવિધ શૂલ, છુટતહીં ભવગ્રામા—ભજ૦
રામ નામ વિમલ નીર, સંતન સતસંગ ધીર;
ગાવત સુરનર મુનિવર, પાવત નિજ ધામા—ભજ૦
રામ નામ કમલ ફૂલ, સંતન મન ભ્રમર ભૂલ;
ઝુમી ઝુમી પીવત, અમૃત કરી પાના—ભજ૦
રામ નામ નિરંકાર, તુલસીદાસ નમસ્કાર;
દીજે પ્રભુ ભક્તિદાન, પળપળ હરિ નામા—ભજ૦

૫૮—પ્રભુ કહે છે કે આ જમાનામાં સંક્રાતિનાં દોણીનાં દાનથી કે ગ્રહણ વખતે થતા ધાણીનાં દાનથી કાંઈ ચાલે તેમ નથી; હવે તો જો પાર પડવું હોય તો તમારાં અંતઃકરણો મને અર્પણ કરો.

ભાઇઓ ! આપણાં પૌરાણિક દાનોથી હાલમાં પાર પડાય તેમ નથી. કારણ કે હવે મામલો ફરી ગયો છે. હવેની પ્રજાના આચારવિચાર બદલાઈ ગયા છે, રાજ્ય બદલાઈ ગયાં છે, કેળવણીનાં પુસ્તકો ને ધોરણો બદલાઈ ગયાં છે, ભાષા બદલાઇ ગઇ છે, અને દરેક રીતરીવાજોમાં શેળભેળ ખાતું થઇ ગએલું છે. એટલે માલપુડાનાં સંપુટનાં, તલના લાડુનાં, કાંસાની વાટકીનાં, કપડાનાં, રાતા પીળા કટકાનાં, કાળી ચોદસનાં વડાંનાં, સંક્રાતિનાં દોણીનાં, કે ગ્રહણની ધાણીનાં દાનમાં કાંઇ વળે તેમ નથી. હવે તો આ કળિયુગમાં પ્રભુનો એવો હુકમ છે કે,

"તમારાં અંતરનાં દાન કરો" કારણ કે એવી નાની નાની વસ્તુઓથી સંતોષ પામે એવી હાલના માણસોની વૃત્તિ નથી. બીજું એ કે ચાલુ જમાનામાં માણસોનું આયુષ્ય ઓછું થઇ ગયેલું છે, તેથી આપણને હવે જલદી મરી જવાનું છે. એટલે વિશ્વામિત્ર ઋષિની પેઠે આપણાથી કાંઈ સાઠ હજાર વર્ષનાં તપ થઈ શકે તેમ નથી; આપણાથી કાંઈ અશ્વમેધ યજ્ઞો થઇ શકે તેમ નથી; શીબી રાજાની પેઠે ધર્મને અર્થે આપણે કાંઈ આપણા શરીરનું માંસ આપી શકીએ તેમ નથી; દધીચિ ઋષિની પેઠે આપણે કાંઇ પરમાર્થને ખાતર આપણા ખરડાની કરોડનાં હાડકાંએ આપી શકીએ તેમ નથી; સત્યને ખાતર મહારાજા હરિશ્ચંદ્રની પેઠે આપણે કાંઇ ઢેડને ઘેર વેચાઈએ તેમ નથી; વ્રજની ગોપીઓની પેઠે ભગવત્ પ્રેમમાં ગાંડા બનીને આપણે કાંઇ ઘરબાર છોડીને ચાલ્યા જઈએ તેમ નથી; રાજપાટ છોડીને ચાલ્યા ગયેલા મહાત્મા બુદ્ધની પેઠે આપણને કાંઇ ઘડીકમાં વૈરાગ્ય આવી જાય તેમ નથી; હથેળીમાં રહેલાં આમળાંની પેઠે જેમ ભગવાન શંકરાચાર્યએ "બ્રહ્મ સત્ય ને જગત મિથ્યા" દેખાડી આપ્યું, તેમ આપણે કદી વાતોમાં એ સમજીએ, પણ આપણી રહેણીકરણીમાં તે પાળી શકીએ તેમ નથી. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને જેમ અર્જુનને દિવ્યચક્ષુ આપીને સત્ય જ્ઞાન બતાવી આપ્યું તેમ આપણને હાલના જમાનામાં યોગ વિદ્યાના બળથી કોઇ દિવ્ય ચક્ષુ આપી શકે તેમ નથી. અને જેમ બળિરાજા પાતાળમાં ચંપાયો તોપણ દાન આપવાની પ્રતિજ્ઞા છોડી નહિ તેમ આપણી પાસે બળિરાજાના જેટલું ધન પણ નથી અને હાલના વખતમાં આપણી એવી પ્રતિજ્ઞા નભી શકે એમ પણ નથી. માટે આપણી ઉપર દયા કરીને પ્રભુએ કહેલું છે કે, તમે તમારાં અંતરો મને અર્પણ કરો, એટલે મને બધું અર્પણ થઇ ચૂક્યું. આજના વખતમાં બીજો એકે ધર્મ તમે પૂરેપૂરો પાળી શકશો નહિ. માટે સર્વોત્મ ભાવથી મને આધીન થઇ તમારાં અંતઃકરણો મને અર્પણ કરો. એટલે સહેલાઇથી તમારો ઉદ્ધાર થઇ જશે. તે માટે પ્રભુએ ખુલ્લી રીતે કહેલું છે કેઃ—

तमेव शरणं गच्छ सर्वभावेन भारत ।
तत्प्रसादात्परां शांति स्थानं प्राप्स्यासि शाश्वतम् ॥

अ. १८ श्लो. ६२

હે અર્જુન ! સર્વ ભાવથી એટલે બધી રીતે પૂરેપૂરો આશરો રાખીને તેનેજ (પ્રભુનેજ) શરણે જા. એટલે તેની કૃપાથી પરમ શાંતિને અને અખંડ સ્થાનને પામીશ.

આવી ખુલ્લી કબુલાત આપણને આપ્યા છતાં પણ આપણી ઉપરની તેની બેહદ દયાને લીધે તેને તૃપ્તિ થતી નથી, તેથી વધારે ભાર મૂકીને સ્પષ્ટ રીતે દૃઢતાથી કહે છે કેઃ—

सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज ।
अहं त्वा सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुचः ॥

अ. १८ श्लो. ६६

અર્થઃ—સર્વે ધર્મોને તજીને તું એક મારેજ શરણે આવ. તું શોક ન કર, હું તને સર્વ પાપોથી છોડાવીશ.

ભાઇઓ ! નાતના, જાતના, દેશના, કુળના, વર્ણના ને આશ્રમના બધા ધર્મો તજીને માત્ર પોતાને શરણે આવવાનું પ્રભુએ શા માટે કહ્યું ? કારણ કે પ્રભુ જાણે છે કે, ભગવદ્ આશરાના બળવિના હાલના જમાનાનાં માણસો પૂરેપૂરો એકે ધર્મ પાળી શકશે નહિ. પણ આશરાના બળથી માણસોમાં નવું જીવન આવે છે એટલે એ પ્રભુમય થયેલા જીવનથી જમાના પ્રમાણે યથાશક્તિ કાંઇ કાંઇ બની શકે છે, માટે બની શકે તેવા રૂડા ધર્મો આપણી પાસે પળાવવા સારૂ ભગવદ્ આશરાનું બળ રાખવાનું તથા આપણાં અંતરો પ્રભુને અર્પણ કરી દેવાનું મહાત્મા શ્રીકૃષ્ણ કહે છે. માટે ભાઇઓ અને બ્હેનો ! નાળીએર સોપારીના અર્પણમાંજ નહિ રહી જતાં તથા તલના લાડુ કે સંક્રાતિનાં દોણીનાં દાનમાંજ નહિ રહી જતાં અખંડ સચ્ચિદાનંદ વિશ્વંભરનાથને આપણે સર્વભાવથી અર્પણ થઈ જઇએ તેમ કરો અને પ્રેમપૂર્વક આપણા અંતરનાં દાન થાય તેમ કરો. એજ સાચું દાન છે ને એજ પ્રભુનો હુકમ છે. માટે જેમ બને તેમ કોઈ પણ રીતે અને ગમે તે ધર્મમાં રહીને પણ પરમ પવિત્ર પિતાને આપણા શુદ્ધ અંતકરણનાં દાન થાય તેમ કરો એટલે તેમાંથી બીજાં હજારો મ્હોટાં દાનો થઇ શકશે. કારણકે પ્રભુપ્રેમમાં જગતના બધા પ્રેમ સમાઇ જાય છે, પ્રભુને અર્પણ થઇ જવાથી બધાં અર્પણો થઈ જાય છે; અને એ બધું પ્રભુને આપણા અંતઃકરણોનું દાન કરવાથી થાય છે, માટે ઈશ્વરમય થવા સારૂ બહારનાં બળિદાનો છોડી દઇને પૂર્ણ પ્રેમથી શુદ્ધ અંતઃકરણનાં દાન કરો.

૫૯—બહારના ડોળ ડીમાકમાંજ કાંઇ ખરી ભક્તિ નથી પણ ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થવામાંજ ભક્તિની પૂર્ણતા છે.

કોઇ પણ માણસમાં જ્યારે ભક્તિની શરૂઆત થાય છે ત્યારે ઈશ્વરેચ્છાને આધીન થવાનું વલણ તેનામાં આવતું જાય છે. એ પછી જેમ જેમ ભક્તિ બળવાન થતી જાય છે તેમ તેમ દૃઢતાથી ઈશ્વરેચ્છા તેના હૃદયમાં જામતી જાય છે, અને તેને આધીન થવાનું બળ આવતું જાય છે. એ પછી જ્યારે ભક્તિ પૂર્ણ રૂપમાં આવી જાય છે ત્યારે માણસ પોતાનું પોતાપણું ભૂલી જાય છે, તે પોતાના પ્રભુમાંજ તદાકાર થઈ જાય છે, તેના અંતરની વાસનાઓ બળી જાય છે, તેના સંશયની ગાંઠો કપાઇ જાય છે, પ્રભુ ઇચ્છાની તેના અંતરમાં પ્રેરણા થયા કરે છે અને જગતના હિતને માટેજ પ્રભુમય થઇનેજ તે દરેક કામ કરે છે. એટલે કોઇ પણ કર્મથી તે લેપાતો નથી. કારણ કે તે માત્ર પોતાની ખાતરજ નહિ અને પોતાની મરજી પ્રમાણેજ નહિ, પણ પ્રભુની ખાતર અને પ્રભુની ઇચ્છા પ્રમાણેજ કરે છે, એટલે કર્મ કરતાં છતાં પણ તેને પાપ લાગતું નથી. આવું નિઃસ્પૃહિપણું પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થવાથીજ થાય છે અને એવી રીતે ઈશ્વરપરાયણ થઇ જવું તેનુંજ નામ ખરી ભક્તિ છે. લોકાચાર પ્રમાણે, દેશાચાર પ્રમાણે માત્ર બહારથી ટીલાં ટપકાં કરવાં, ઉપર ઉપરથી દેવ દર્શન કરવાં, લોભે લોભે નૈવેદ્ય ધરવાં, છાંટાથી છોવાઇ જવું અને અંતરની બૂરી વાસનાઓ છોડયા વિના, અધિકાર વિના, પ્રભુપ્રેમ વિના ત્યાગી થવું એનુંજ નામ કાંઇ ખરી ભક્તિ નથી, પણ એનું નામ તો ઢોંગ છે. જ્ઞાનીઓ તેને પાપ કહે છે. પ્રભુએ પણ કહેલું છે કેઃ—

कर्मेंद्रियाणि संयम्य य आस्ते मनसा स्मरन् ।
इंद्रियार्थान्विमूढात्मा मिथ्याचारः स उच्यते ॥

अ॰ ३ श्लो॰ ६.

અર્થઃ—મનમાં વિષયોનું સ્મરણ કર્યા કરે, અને બહારથી હઠ કરીને આડંબર દેખાડવા સારૂ ઇંદ્રિયોને વશ રાખવાનો ડોળ કરે, તે મહા મૂઢ છે. તે ખોટા આચારવાળાને ઢોંગી સમજવા.

ભાઈઓ ! આ ખુદ પ્રભુનાં વચનો છે તે ઉપરથી સમજાશે. કે બહારના ડોળડીમાક સાથે ખરી ભક્તિને કાંઈ લેવા દેવા નથી. ખરી ભકિત તો પ્રભુપ્રેમમાં ને ભગવદ્ ઈચ્છાને આધીન થવામાંજ છે. જોકે બહારનાં ચિહ્નો ને બહારનાં સાધનો પણ જરૂરનાં છે તોપણ તે પ્રભુપ્રેમથીજ શોભે છે; પ્રભુપ્રેમ વિના તેની કાંઈ કિંમત નથી. જો આપણામાં ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થવાનું એટલે કે પ્રભુના હુકમો પાળવાનું બળ ન હોય તો ભકિતના બહારના વેષથી કાંઇ આપણું કલ્યાણ થાય નહિ. માત્ર આપણે ભકત જેવા દેખાઈએ તેથી બીજા લોકો છેતરાય એટલુંજ વળે, બીજું કાંઇ તેમાંથી વળે નહિ, માટેજ પ્રભુપ્રેમ વિનાના બહારના આડંબરને પ્રભુ ઢોંગ કહે છે. માટે ભાઈઓ ! બહારના ઉપરછરા ઢોંગ ધતુરાને છોડી જેમ બને તેમ ચોખ્ખા થઈને પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થવાની કોશીશ કરો.

૯૦–પ્રભુની જયમાંજ આપણી જય છે. માટે સદા સર્વદા સચ્ચિદાનંદની જય થાઓ !

મહાત્માઓ હમેશાં કહે છે કે, પ્રભુની જય થાઓ ! પ્રભુની જય થાઓ ! આખી દુનિયાનાં શાસ્ત્રો કહે છે કે પ્રભુની જય થાઓ ! દેવતાઓ કહે છે કે પ્રભુની જય થાઓ ! પ્રભુની જય થાઓ ! એમ મ્હોડેથી બોલીનેજ કાંઈ દેવતાઓ અટકતા નથી પણ દરેક પળે એજ પ્રમાણે પોતાના જીવનમાં તેઓ અનુભવે છે. પ્રભુની જય થાઓ એટલે શું ? પ્રભુની જય થાઓ એનો અર્થ એટલોજ છે કે, પ્રભુની ઈચ્છા મુજબ થાઓ. પ્રભુની ઇચ્છા મુજબ ક્યારે થાય કે જ્યારે દુનિયામાં ધર્મ વધે ત્યારે; માટેજ ગલીએ ગલીએ ફરતા સાધુઓ આપણને ઉપદેશ કરે છે કે, ધર્મની જય ! વૈષ્ણવો જ્યારે એક બીજાને સામા મળે ત્યારે જયશ્રીકૃષ્ણ, જયગોપાળ વિગેરે પ્રભુની જયના શબ્દો બોલે છે, વેદાંતિયો જયસચ્ચિદાનંદની ધ્વનિ લગાડે છે અને એવીજ રીતે બીજા સર્વ ધર્મવાળાઓ પણ કોઇને કોઇ રૂપમાં પ્રભુની જય થવાનાજ શબ્દો બોલે છે. પણ યાદ રાખજો કે જ્યાં સુધી આપણે પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન ન થઇએ ત્યાં સુધી પ્રભુની જયના માત્ર ખાલી શબ્દો બોલવાથી કાંઇ વળે નહિ; એમ "હમઢોલ ને માંહી પોલ" રાખ-

વાથી કાંઇ પાર પડાય નહિ. પાણી પાણી કરવાથી પાણી પીધા વિના કાંઈ તરસ મટે નહિ, તેમ દીનતાથી પ્રભુને શરણ થઇ પ્રભુના હુકમો પાળ્યા વિના માત્ર મ્હોડેથી ઉપલક રીતે, લોકલાજે કે રીવાજને ખાતર પ્રભુની જય બોલવાથી કાંઇ પ્રભુની જય થઈ જાય નહિ; પણ જ્યારે આપણે પોતે પવિત્ર થઇને ધર્મ પાળીએ, અને દુનિયામાં ધર્મ વધે એવા ઉપાયો લઇએ ત્યારેજ પ્રભુની સાચી જય થાય છે. માટે ઓ હરિજનો! બહારનાજ જયશ્રીકૃષ્ણમાં નહિ પડયા રહેતાં મહામંગળકારક પ્રભુની સાચી જય થાય તેમ કરો. એટલે કે ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઇ દુનિયામાં સત્ય ધર્મ વધે તેમ કરો.

૬૧–પ્રભુનીજ જય થવી જોઇએ કે જેથી દુનિયાનું કલ્યાણ થાય; આપણી જય થવાથી આપણા ઘરમાં બે ચાર હાંડલાં વધશે તેમાં શું વળવાનું છે?

અખંડ સચ્ચિદાનંદરૂપ પરમમંગળસ્વરૂપ પરમાત્માનો જયજયકાર બોલવાથી એટલે કે તેની ઇચ્છા મુજબ ચાલવાથી આપણને અને દુનિયાને શું શું ફાયદા થાય છે એ તમને ખબર છે? પ્રભુની ઈચ્છા પ્રમાણે થવું એનુંજ નામ પ્રભુની જય છે. પ્રભુની જય થવાથી એટલે કે પ્રભુની ઈચ્છાને આધીન થવાથી પ્રથમ તો એ ફળ થાય છે કે, શાંતિથી રહી શકાય છે, કોઇ પણ સ્થિતિમાં આનંદથી રહી શકાય છે, સુખ દુઃખ ઓછાં થઇ જાય છે, ભગવદ્ રસ વધતો જાય છે, માયા છૂટતી જાય છે, પ્રપંચ ઘટતો જાય છે, સરલતા આવતી જાય છે, વિકારો ઓછા થતા જાય છે, ભાઇબંધી વધતી જાય છે, જગતનું મિથ્યાપણું સમજાતું જાય છે, ધર્મ વધતો જાય છે, ઈશ્વરની નજીક નજીક જવાતું જવાય છે અને મોત આનંદથી થાય છે. આવા આવા હજારો જાતના આપણને પોતાને ફાયદા છે. એટલુંજ નહિ પણ તેની ભલી અસરથી આપણા ભાઇબંધોને, આપણા દેશને, આપણા ધર્મને અને આખી દુનિયાને એટલા બધા ફાયદા થાય છે કે તેની આપણે ખરેખરી કલ્પના પણ કરી શકીયે નહિ. આ બધું ઈશ્વરની જય થવાથી થાય છે. કારણકે પ્રભુની જયમાંજ આપણી જય છે. પણ તેમ ન વર્તીયે

એટલે કે પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન ન થઇયે તો આપણને આપણી જુદી જય ઇચ્છવી પડે. પણ એવી રીતે આપણી જય ઇચ્છયાથી ઈશ્વરથી વિમુખ થવાય છે. હવે વિચાર કરો કે ઈશ્વરથી વિમુખ થઇને આપણી જય કેમ થઇ શકશે ? અને કદી આપણી જય થાય તોપણ શું ? આપણી જય થવાથી ઘરમાં થોડાં હાંડલાં વધશે, થોડાક કપડાંના ડૂચા વધશે, થોડાક ઉંદરો વધશે, થોડાક પૈસા વધશે, થોડાક ખુશામતીયા વધશે, થોડાક ગાડીઘોડા વધશે, થોડાક મોજશોખ વધશે, થોડાક કજીઆ વધશે, થોડીક ઉપાધિ વધશે, અને થોડાક વિકારો વધશે તથા ઈશ્વરને ભૂલી જવાશે, અને બધું છોડી ચાલ્યું જતાં જીવ નહિ ચાલે તેથી ઉલટું મોત બગડશે. આપણી જયથી તો આવું આવું ને એ કરતાં પણ બીજું ઘણું વધારે ખરાબ થશે. માટે ભાઇઓ ! આપણા સ્વાર્થની વાસનાઓ છોડી પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થાઓ. અને સદા સર્વદા મહામંગલકારક પ્રભુની જય બોલાવો. પ્રભુની જય બોલાવો.

૬૨–આપણી દરરોજની પેહેલી ફરજ.

સવારના પહોરમાં વહેલા ઉઠીને ઉઠતે ઉઠતે સૌથી પહેલાં એ કરવું જોઇયે કે, જેણે આપણને સાજાતાજા ઉઠાડ્યા છે; અને એક દિવસ વધારે જીવાડવાની કૃપા કરી છે તે પરમ દયાળુ મહાન્ પ્રભુનું પ્રેમપૂર્વક સ્મરણ કરવું જોઇએ; એ દરેક માણસનો દરરોજનો પ્રથમ ધર્મ છે.

ગરીબ લોકો મોસમમાં કોઇ પણ જાતનાં ફળ કે ફૂલ જે પ્રથમ આવે છે, તે પોતાના માલીકને ભેટ આપવા લઇ જાય છે; તેમ આપણે પણ આપણા દિવસનો પહેલો પહોર આપણા પવિત્ર પિતા, દેવોના દેવ, મહાન્ પ્રભુને અર્પણ કરવો જોઇએ; અને એ વખત સેવા સ્મરણમાં, દેવ દર્શનમાં, જ્ઞાન ધ્યાનમાં, કથા કીર્તનમાં, દાન આપવામાં, તથા હરિજનોના સત્સંગમાં અનંત બ્રહ્માંડોના નાથ કરૂણાના ભંડાર વિશ્વંભર પ્રભુને અર્થે પવિત્ર રીતે ગાળવો જોઇએ.

સવારનો પહેલો પહોર એ આખા દિવસમાં સૌથી ઉત્તમ વખત છે. કારણ કે એ વખતે આપણું મન શાંત હોય છે. ગઇ

કાલની જંજાળ આપણે નિદ્રા વખતે મળેલા આરામથી ભૂલી ગયેલા હોઇએ છીએ. અને આજની જંજાળ હજુ આપણે ઉઠીને તુરત શરૂ કરેલી હોતી નથી, એટલે એવા વચલા વખતમાં આપણું મન બહુ શાંત રહી શકે છે, માટે દુનિયામાં સર્વે ધર્મવાળાઓએ સૌ મનુષ્યને પ્રાતઃકાળમાં પ્રભુની ભક્તિ કરવાનું કહેલું છે, કારણ કે શાંત મને કરેલી આપણી પ્રાર્થનાઓ જલદી સફળ થાય છે. માટે પરમ દયાળુ મહાન્ પ્રભુએ કૃપા કરીને આપણને એક દિવસ વધારે જીવાડવાની તક આપી છે તેનો લાભ લઈ આખા દિવસનો ઉત્તમ ભાગ જે સવારનો પહોર, તે આપણે સર્વશક્તિમાન વિશ્વંભરનાથને પ્રેમપૂર્વક અર્પણ કરવો જોઇએ. એટલે કે એ વખત ભગવત્ સેવા સ્મરણમાં ને જ્ઞાન ધ્યાન તથા દાન આપવામાં કહાડવો જોઇએ. એ આપણી રોજની પહેલી ફરજ છે. એ ફરજ બજાવ્યાથી આપણો દિવસ સુધરે છે, અને એવી રીતે દિવસો સુધરવાથી જીંદગી સુધરે છે; કારણ કે જીંદગી ક્ષણોની અને દિવસોની બનેલી છે. માટે જીંદગી સુધારવા સારૂ આપણા રોજના દિવસો સુધરે તેમ કરો. એટલે કે હમેશાં સવારના પહોરમાં વહેલા ઉઠીને સૌથી પહેલાં પ્રભુની પ્રાર્થના તથા ધર્મનાં કામો કરો.

૬૩–પાપથી બચવા માટે આપણી રોજની ભૂલો તપાસ્યા કરો.

જે વેપારી પોતાના ચોપડા દરરોજ તપાસ્યા કરે છે તેના વહેવારમાં ઝાઝી ગડબડ થઈ શકતી નથી. તેમજ જે માણસ દરરોજ પોતામાં રહેલા દોષોને જોયા કરે છે તે પણ કોઇક દિવસ સારા થઇ શકે છે. માટે અગાઉ થઇ ગયેલી ભૂલોનો પશ્ચાત્તાપ કરીને દયાળુ પ્રભુ પાસે પોતાના અપરાધો કબૂલ કરી દરરોજ ખુલ્લા દિલથી તેની માફ માગવી જોઇયે. અને આજે આપણાથી શું ભૂલ થઇ છે તે જાણવા માટે દરરોજ રાતે સૂતા પહેલાં વિચાર કરવો જોઇયે, એથી પાપનું ખાતું ઓછું થતું જાય છે અને ધર્મનું ખાતું વધતું જાય છે, તેથી વખત જતાં પવિત્ર થઇ શકાય છે અને અંતે હરિની હજુરમાં અનંતકાળના મોક્ષ ધામમાં જઇ શકાય છે. માટે આપણી રોજની ભૂલો તપાસવાની ટેવ પાડો.

રાતે સૂતા પહેલાં વિચાર કરો કે, મેં આજે કોઈને ગેરઇનસાફ તો નથી કર્યો? આજે મારાથી કાંઇ જુઠું તો નથી બોલાઇ ગયું? કોઇની નિંદા તો નથી થઇ ગઇ? કોઇના ભલામાં આડી જીભ તો નથી વાળી? કોઇને ખોટી સલાહ તો નથી આપી? આજે કોઇનો જીવ દુખવ્યો છે કે નહિ? આજે મારાથી કાંઇ ભૂરા વિચારો થઇ ગયા છે કે નહિ? આજે મારે જે ફરજ બજાવવાની હતી તે રૂડી રીતે બજાવી છે કે નહિ? આજે મેં કેટલી નકામી વાતો કરી છે અને કેટલી નકામી કુથલી સાંભળી છે? આજે જે કરવાનું હતું તેમાંથી કેટલું મારાથી નથી બન્યું? આજે મારાં સગાંઓ તથા મારા સમાગમમાં આવેલાં માણસોની સાથે હું કેમ વર્ત્યો છું? આજે મેં ધર્મનું શું કામ કર્યું છે? અને આજે મેં મહાન પ્રભુની પવિત્ર ભક્તિ કરવામાં કેટલો વખત ગાળ્યો છે? આવી રીતે આપણે આપણા મનને દરરોજ રાતે સૂતા પહેલાં પૂછવું જોઇએ. અને જો એમાં ક્યાંઈ પણ કાંઈ ગોટાળા જેવું લાગે તો એ માટે ખરા દિલથી પશ્ચાત્તાપ કરી શુદ્ધ અંતઃકરણથી માફી માગવી જોઇએ. અને એ ભૂલ સુધારવાની તક જ્યારે બને ત્યારે જલદીથી લેવી જોઇએ. એટલુંજ નહિ પણ આપણી ભૂલથી જો કોઇનું અપમાન થયું હોય, કોઇનું મન દુખાયું હોય, કોઇનું કામ થતાં અટકી પડયું હોય, કે કોઇને કાંઇ પૈસા સંબંધી નુકસાની થઈ હોય, તો તેનો આપણે બની શકે તેવી રીતે જ્યારે તક મળે ત્યારે યથાશક્તિ બદલો વાળી આપવો જોઈએ એ હરિજનનાં લક્ષણ છે અને એનું નામ ધર્મ છે. પણ એ બધું આપણી રોજની ભૂલો સમજવાથી થાય છે. માટે હમેશ રાતે સૂતા પહેલાં દિવસના કામોનો વિચાર કરી પ્રભુનું સ્મરણ કર્યા પછી તમારી આંખોને મીંચાવા દો. એટલે મહાભયંકર પાપથી, સહેલાઇથી બચી શકશો અને પ્રભુના કૃપાપાત્ર થઈ શકશો.

પદ.

રાતે રોજ વિચારો આજ કમાયા શું અહીંરે,
સૂતાં મન મહીં રે. (ટેક)
ખાવા પીવા પ્રભુએ દીધું, તે સાટે મેં શું શું કીધું?
એ ખાતું સરભર કીધું છે કે નહિ રે. રાતે૦ ૧

પાપરૂપ શું કરજ થયું છે, કયા સાટ મેં પુન્ય કર્યું છે;
પુન્ય પાપમાં વધેલ છે બાજુ કઈ રે. રાતે૦ ૨
જે માટે આ જગ તન દીધું, તે માટે મેં શું શું કીધું;
વધુ ઘટુ એ સુધારવું શું તે મહીં રે. રાતે૦ ૩
માયાએ કેવા ભૂલાવ્યા, બુદ્ધિશાને કેવા ફાવ્યા;
કઇ સવળી કે અવળી રીતિ છે રહી રે. રાતે૦ ૪
ભૂલચૂકની માફી માગી, અનંત પતિને પાયે લાગી;
નિત્ય સૂવે તે નિત્ય થશે સુખી સહી રે. રાતે૦ ૫

૬૪–જેમ આપણા મ્હોડા ઉપર પડેલા ડાઘો અરીસામાં જોઇને કાઢી નાંખીએ છીએ તેમ આપણા અંતરમાં રહેલા દોષોને પણ આપણી રોજની ભૂલો તપાસી કાઢી નાંખવા જોઇએ.

અંતરમાં મલિન વિકારો ભરી રાખીને કાંઈ પ્રભુના રસ્તામાં ચાલી શકાય નહિ. માટે જો હરિજન થવું હોય, અને પરમદયાળુ, સર્વશક્તિમાન, અખંડાનંદ પ્રભુની હજુરનાં સુખ ભોગવવાં હોય તો અંતરના મલિન વિકારો દૂર કરવા જોઇએ. કારણ કે જેવી અંતરની વાસના હોય તેવા મનમાં વિચારો હોય છે, જેવા મનમાં વિચારો હોય તેવી મ્હોડેથી વાણી બોલાય છે, અને જેવી મ્હોડેથી વાણી બોલાય તે પ્રમાણેનાં દુનિયાદારીનાં કામકાજ થાય છે. માટે આપણા અંતરમાં જે બૂરી વાસનાઓ ભરેલી છે અને જેને આપણે વહાલી કરીને આજ દિવસ સુધી છૂપી રીતે ઉછેરેલી છે તે બૂરી વાસનાઓને–તે જુનાં પાપોને આપણે આપણા અંતરમાંથી કાઢી નાંખવાં જોઇએ. એ કહાડવાને સહેલો રસ્તો એ છે કે, આપણે આપણી રોજની ભૂલો તપાસવી જોઇએ. એટલે જેમ અરીસામાં જોવાથી આપણા મ્હોડાની ખામીઓ દેખાઇ આવે છે તેમ આપણી રોજની ભૂલો તપાસવાથી આપણાં ન્હાનાં મ્હોટાં પાપો દેખાઇ આવે છે. એ વખતે રોજની ભૂલો તપાસવાથી આપણને સમજાય છે કેઃ—

આ ઠેકાણે જવું મને વાજબી નહોતું. આ શબ્દો બોલ-

વામાં મેં ઉતાવળ કરી છે; આ કામ આવી રીતે કરવું જોઇતું નહોતું; પેલા માણુસ સાથે જરા છૂટ મૂકીને વર્ત્યો હોત તો સારૂં હતું; ફલાણી ફલાણી વાત સાંભળવાની મને કાંઇ જરૂર નહોતી; પેલા કામમાં હું નથી ગયો એ મારી ભૂલ થઈ છે; આ જગ્યોએ મેં જરા વધારે પડતો ભાગ લીધો છે; આજ મારો ઘણો વખત ફોગટ ગયો છે. પેલું કામ થઇ જાત પણ મારી આળસથી રહી ગયું છે. આજે ભગવત્ સ્મરણ થઇ શક્યું નથી એ મ્હોટી ખોટ ગઇ. અને આજે હું મહાન પ્રભુને અર્થે કાંઇ ધર્મદાન કે રૂડાં કામ કરી શકયો નથી પણ ઉલટા મારા મનમાં આજે એક બે પાપી વિચાર આવી ગયા છે. પ્રભુ ! બચાવ ! બચાવ !! હવે મને આવું શોભતું નથી. આવી ભૂલોમાંથી તે હવે હું ક્યારે બચીશ ? હે દીનદયાળુ પવિત્ર પિતા ! મને તારા શરણુનું બળ આપ ! બળ આપ !! તારી કૃપા વિના હું આવી ભૂલોમાંથી બચી શકું તેમ નથી.

ભાઇઓ ! આવી રીતે રાત્રે સૂતા પહેલાં કોઇ દિવસ તમે તમારી ભૂલો તપાસો છો ? નહિજ. જો એવી રીતે આપણી ભૂલ આપણે તપાસીએ અને આપણાં પાપ આપણે ખુલ્લી રીતે સમજીએ તો પછી તેને પકડી રાખવાનું આપણુને મન થાય નહિ. જેમ અરીસામાં જોવાથી આપણા મ્હોડા ઉપરના ડાઘ સાફ કરવાનું આપણુને કુદરતી રીતે મન થઇ આવે છે તેમ આપણી રોજની ભૂલો સમજવાથી પણ તે ભૂલો સુધારવાની આપણુને કુદરતી ઇચ્છા થઇ આવે છે, તેથી વખત જતાં ધીરે ધીરે એ ભૂલો સુધરતી જાય છે ને પાપથી બચી શકાય છે. કારણ કે જેવી ભાવના તેવું ફળ છે. માટે હમેશાં અંતઃકરણ ચોખ્ખું રાખવાની ભાવના રાખો અને એ જાતના ઉપાય કરો, એટલે કાંઇ પ્રભુ દૂર નથી.

૬૫-ઇશ્વર પાલનકર્તા છે.

દોહરો.

જેણે પ્રાણી પ્રગટતાં, પહેલું કીધું દૂધ;
તે પ્રભુને નવ ઓળખે, એથી કોણ અબુધ.

જેણે આપણા જન્મની અગાઉ માના સ્તનમાં દૂધ ભરી

મૂક્યું તે પ્રભુને જેણે ઓળખ્યા નહિ, એ પ્રભુનું સ્વરૂપ સમજવા માટે જેણે તજવીજ કરી નહિ એ કરતાં વધારે મૂર્ખ બીજું કોણ ? તમે વિચાર કરો કે જેણે જન્મ પહેલાં દૂધની તૈયારી કરી મૂકી છે તે દયાળુ પ્રભુ હવે આપણને ભૂખે કેમ મારશે ?

કોઇ પણ કુંભાર ફોડી નાંખવા માટે હાંડલાં બનાવતો નથી, ત્યારે જગતકર્ત્તા પ્રભુ આપણને ભૂખે મારી નાંખવા માટે કેમ બનાવશે ?

કોઇ પણ બાપ કાંઇ ખાસ કારણ વિના પોતાના પુત્રને મારી નાંખતો નથી, ત્યારે પાલનહાર પ્રભુ આપણને આપણા વાંક વિના ભૂખે કેમ મારી નાંખશે ? સ્વાર્થમાં ફસાયેલાં માણસો કરતાં પ્રભુ કેટલો બધો નિઃસ્પૃહી છે ને કેટલો બધો દયાળુ છે એ વિચારો તો ખરા.

ભાઇઓ ! જેણે મોરને આવાં સુંદર પીછાં આપ્યાં છે તે આપણને પહેરવા વસ્ત્ર આપ્યા વિના કેમ રહેશે ? જેણે ઠંડા મુલકમાં રહેનારાં જાનવરોને મોટા ગરમ બાલ આપેલા છે, જેણે ગરમ મુલકના જીવોને માટે તેઓને અનુકૂળ પડતી સગવડો કરેલી છે, અને જેણે વરસાદની ઋતુને માટે તેવી જાતની તૈયારીઓ કરી મૂકેલી છે તે પાલનહાર ઈશ્વર પોતાના ભક્તજનોને કેમ ભૂલી જશે ? એ ખ્યાલ તો કરો. સાધુ સુંદરદાસજી કહે છે કેઃ—

ઇંદ્રવિજય છંદ.

હોઇ નિચિંત કરૈ મત ચિંતહિ,
ચોંચ દઇ સોઇ ચિંત કરૈગો;
પાંવ પસાર પયો કિન સોવત,
પેટ દિયો સોઇ પેટ ભરૈગો.
જીવ જિતે જલકો થલકે પુનિ,
પાહનમેં પહુંચાય ધરૈગો.
ભૂંખહી ભૂંખ પુકારત હૈ નર,
સુંદર તું કહાં ભૂંખ મરૈગો ?

૬૬–શક્તિ વિના કરજ કરવું તે ચોરી કરવા બરાબર છે.

કોઇના ખીસામાંથી કે કોઇની પેટીમાંથી છુપી રીતે કાંઇ વસ્તુ લઇ લેવી તેને આપણે ચોરી સમજીએ છીએ. પણ સંત પુરૂષો કહે છે કે શક્તિ વિના કરજ કરવું એ પણ ચોરી કરવા બરાબર છે. પૈસા પાછા આપી દેવાની આપણામાં શક્તિ ન હોય છતાં પણ કોઇની પાસેથી કાંઇ લાલચ આપીને કે વધારે વ્યાજ આપીને કરજે પૈસા કઢાવવા એ એક જાતની ચોરી છે. કરજ આપી દેવા જેટલી આપણી આવક ન હોય તથા લીધેલા પૈસા પાછા આપવાની આપણી શક્તિ ન હોય, છતાં પણ લાંબી લાંબી આશા ઉપર કે માનમરતબા સારૂ કરીને અયોગ્ય રીતે કરજ કરવું અને સામા માણુસને ફસાવવું એ ખુલ્લી ચોરી છે. દુકાળ વિગેરે ભયંકર આફત વખતે કરજ કરવું પડે એ જુદી વાત છે, અને મોજશોખ કરવા સારૂ, માનમરતબો મેળવવા સારૂ કે નાતવરા કરવા સારૂ કરીને કરજ કરવું, એ જુદી વાત છે. એવી જાતનું પોતાની શક્તિ ઉપરાંત ખર્ચ કરવું ને કરજ કરવું તેનું નામ ચોરી છે. મોજશોખ કરવા માટે કરજ કરવું તેનું નામ ચોરી છે એટલુંજ નહિ પણ મહાત્માઓ તો એમ કહે છે કે, કરજ કરીને ધર્મ પણ કરવું નહિ. પારકાના પૈસે કાંઇ આપણને ધર્મ થાય નહિ. અને જો એવી રીતે કરજ કરીને ધર્મ કરીએ તો ઉલટું પાપ લાગે છે; કારણ કે પારકે પૈસે દીવાળી કરવાનો કાંઇ આપણને હક્ક નથી. અને "પારકી લેખણ પારકી સાહી, ને મતુ કરે માવજીભાઇ" એવી રીતે કાંઇ પારકા પૈસાથી આપણું નામ કાઢી લેવાય નહિ. એમ કરવું એ તો સામા માણુસને દગો કરવા બરોબર છે અને તેનું નામ પાપ છે. માટે ભાઇઓ! યાદ રાખજો કે, જેમ ખરેખરા જરૂરને વખતે કે જ્યારે ઉલટી મદદ કરવી જોઇએ ત્યારે ગરીબ લોકો પાસેથી વધારે વ્યાજ લેવું કે કોઈ પણ જાતના ગેરવ્યાજબી લાભ લઇ લેવા એ જેમ પાપ છે, તેમજ શક્તિ વિના કરજ કરવું એ પણ એક જાતની ચોરી છે. ધર્મ કરવા સારૂ પણ કરજ ન કરવું જોઇએ ત્યારે મોજશોખને માટે તો કરજ કેમજ કરાય? માટે ભાઇઓ! ચોરી ન કરવી એ પ્રભુનો હુકમ માની, ગેરવ્યાજબી રીતે કરજ ન થઇ જાય એ સંભાળજો.

૬૭–પોતાને માથે કરજ રાખી છોકરાઓ સારૂ દલ્લો મૂકી જવો, અને પોતે નરકમાં પડવું; એવું ન કરો.

આપણા છોકરાઓ આપણને બહુ વહાલા લાગે છે, કારણ કે તે પ્રભુના આપેલા છે અને પ્રભુની કૃપાનું ફળ છે; એટલે આપણાં બચ્ચાંઓ ઉપર પ્યાર રાખવાને આપણે બંધાએલા છીયે. આપણે તેઓની ઉપર જે હેત રાખીયે છીયે તે કાંઇ આપણેજ માટે નહિ, પણ પ્રભુને અર્થે તેઓની ઉપર હેત રાખવાને અને તેઓનું ભલું કરવાને આપણે આપણા પવિત્ર ધર્મથીજ બંધાયેલા છીયે. કારણ કે એ બચ્ચાંઓ આપણાં તો ઘડીક વારનાં છે, પણ મહાન પ્રભુના તો તે અનંતકાળના જીવો છે, અને તેઓનો આત્મા પ્રભુનોજ અંશ છે, એટલે આપણા છોકરાઓ સાથે આપણી જેટલી સગાઇ છે તે કરતાં પણ સર્વ-શક્તિમાન પ્રભુને તેઓની સાથે વધારે સગાઇ છે. આમ હોવાથી આપણને આપણાં બચ્ચાં છોકરાંઓ ઉપર જેટલું વધારે હેત આવે તેટલું પ્રભુને આપણી ઉપર વધારે હેત આવે છે. માટે આપણાં બચ્ચાંઓ ઉપર ખાસ પ્યાર રાખવાને આપણી ફરજ છે, પણ તેઓને ખાતર પાપ કરવાની કાંઇ આપણી ફરજ નથી. છોકરાઓને સુખી કરવા સારૂ કરીને કાંઇ આપણા આત્માને નરકમાં નંખાય નહિ. આપણાં છોકરાંઓનું ભલું શાથી થાય? એ જેટલું આપણે સમજીયે છીયે અને તેઓને માટે આપણે જેટલી કાળજી રાખીયે છીયે તે કરતાં સર્વવ્યાપક પવિત્ર પિતા તેનું વધારે કલ્યાણ સમજે છે અને આપણા કરતાં તે સર્વ શક્તિમાન પ્રભુ આપણાં બચ્ચાંઓની વધારે કાળજી રાખે છે માટે વાજબી રીતે જેટલી બને તેટલી તેઓને માટે તજવીજ રાખવી એ આપણી ફરજ છે અને એ પછી તેઓને પ્રભુની દયા ઉપર છોડવાં એ આપણો ધર્મ છે. પણ તેઓને જરાક વારનું સુખ થાય તે સારૂ કરીને આપણા પોતાના આત્માને નરકમાં નાંખવો એ કાંઈ ધર્મ નથી અને એ કાંઇ પ્રભુનો હુકમ નથી.

ભાઇઓ! આપણે તો આપણાં છૈયાં છોકરાંના ગોવાળ છીયે. તેનો અને આપણો ખરો માલિક તો અનંત બ્રહ્માંડોનો નાથ સર્વેશ્વર પરમાત્મા પોતે છે. ગોવાળને ગાયો ઉપર બહુ

હેત આવે તેથી કાંઈ પારકાં ખેતરો ચરાવી દેવાય નહિ, અને જો એવી રીતે કોઇનાં લીલાંછમ ખેતરો ગાયોને ચરાવી દે તો તે ગાયોને સરકારી ડબ્બામાં પૂરાવું પડે, અને ગોવાળને પણ દંડ થાય. તેમજ જો આપણે આપણા છોકરાઓને મોજ-શોખ કરવા મળે તે સારૂ આપણે માથે કરજ રાખીએ, અથવા તો કાંઈ ઘાલમેલ કરી બીજાઓના પૈસા ડૂબાવીએ, તો આપણે પ્રભુના ગુન્હેગાર થઇયે છીયે, અને તેનાં ફળ આપણા છોકરા-ઓને પણ ભોગવવાં પડે છે. માટે બચ્ચાંઓ ઉપર પ્યાર રાખો પણ તેઓ સારૂ પાપ ન કરો. બચ્ચાંઓનું ભલું થાય તેમ કરો, પણ તેઓની ખાતર તમે નરકમાં ન પડો. બચ્ચાંઓમાં સદ્-ગુણો વધે તેમ કરો પણ તેઓને મોજશોખમાં રાખવા સારૂ કરીને તમો કરજ ન કરો. અને જેમ તમે તમારાં છોકરાંઓને વધારે ચ્હાશો તેમ પ્રભુ તમોને વધારે ચ્હાશે, પણ તેઓને ખોટાં લાડ લડાવવા સારૂ કરીને મહા કાળના પણ કાળ અને ભયના પણ ભય સર્વશક્તિમાન પરમ પરમાત્માનો હુકમ ન તોડાય એ સંભાળજો.

૬૮-છોકરાંઓને મોજ કરાવવા સારૂ માથે કરજ રાખીને તમે નરક પસંદ કરો છો પણ તમારાં છોકરાંનું તમારી ઉપર કેવું હેત હોય છે એ તમે જાણો છો?

એક શ્રીમંત માણસ હતો. તે ધંધા રોજગારની ઉથલ-પાથલથી દૈવયોગે નુકસાનીમાં આવી પડયો. એ પછી એકદમ પૈસાદાર થવા સારૂ તે સટ્ટો કરવા લાગ્યો અને તેમાં ખુવાર થતો ગયો. તેથી પોતાની મ્હોટી મીલકતમાંથી જે કાંઈ અર્ધુંપર્ધું બચ્યું તે પોતાનાં બાઇડી છોકરાંના નામે ચ્હડાવી દીધું અને પોતે લ્હા લેવાની કોર્ટમાં ચોપડા મોકલી દઇ દેવાળુ કાઢયું.

એ પછી થોડા વખતમાં તે બુઢ્ઢો શેઠ મરવા પડયો ત્યારે તેના બટકબોલા ગોરે કહ્યું કે, શેઠ! હવે વખત પાસે આવ્યો છે માટે માથા ઉપરનો ભાર ઓછો કરો, રાંડીરાંડોનાં ઘાલ્યાં છે તે કાઢી આપો. જો એમને એમ માથે ભાર રાખીને ચાલ્યા

જશો તો બહુ વસમુ થઇ પડશે, માટે કાંઈ માગનારાઓનો નીકાલ કરો; આંખ મીંચાયા પછી કાંઈ નહિ થાય, માટે હમણાં હજી બાજી હાથમાં છે તો ચેતો, નહિ તો પસ્તાશો. ત્યારે તે શેઠે કહ્યું કે, તમારી વાત સાચી છે, પણ મારી પાસે માંડ-માંડ લાખ રૂપીયાની પુંજી છે ને એટલુંજ કરજ છે. તે બધુ જો આપી દઉં તો પછી છોકરાના શું હાલ થાય? છોકરાઓ ખાય ક્યાંથી? હું પડયો બચરવાળ, ને છોકરાઓ છે અકરમી, એટલે જો માગનારાઓને બધું આપી દઉં તો પછી આંટણી-યાઓના શું હાલ થાય? ઘણાએ છ છોકરા છે પણ એકેમાં કાંઇ માલ છે? બધાય બાઇજીબા જેવા છે. એ બધા સારૂ કરીને મને આબરૂ ગુમાવવી પડી છે, નહિ તો હું તે શું કરવા દેવાળું કાઢું? ત્યારે તે ગોરે કહ્યું કે, શેઠ એ એકે છોકરો પ્રભુના પવિત્ર ઇન્સાફ વખતે આડા હાથ દેવા નહિ આવે. આપણા શાસ્ત્રમાં તો એમ કહ્યું છે કે જે "પું" નામના નરકમાંથી તારે તેનું નામ પુત્ર, જે નરકમાં નાંખે તેનું નામ પુત્ર નહિ. આપણી ઉપરનો બોજો ઉપાડવા માટે એટલે કે આપણાથી ધર્મનાં જે કામ અધૂરાં રહી ગયાં હોય તે પૂરાં કરવા માટે પુત્રની જરૂર છે. કાંઇ આપણને નરકમાં લઇ જવા સારૂ છોકરાઓ ન હોય. જે છોકરાઓ અહીં પણ આપણા થતા નથી તે મૂવા પછી ત્યાં આપણા ક્યાંથી થઇ શકશે? માટે શેઠ કાંઇક સમજો.

ગોરે આવી ઘણીએ વાતો કહી પણ કાંઈ તે શેઠ સમજે નહિ, તેથી તે ગોરે યુક્તિ કરીને કહ્યું કે, શેઠ મહાલક્ષ્મીના મંદિરમાં એક યોગી આવ્યો છે તે બહુ ચમત્કારિક મહાત્મા છે. હાથ ફેરવીને દરદો સારાં કરે છે, મારાં મામીને સન્નિપાત થઇ ગયો હતો તે રાખની ચપટીથી મટાડયો.

શેઠે કહ્યું કે, ત્યારે તો એને જલદી અહીં બોલાવો, ભલે ગમે તે લે પણ એને અહીં બોલાવો. ગોરે કહ્યું કે, એ કોઇ પાસેથી કાંઇ લેતોજ નથી, તે તો સૌને મફત દવા આપે છે ને એની દવાથી તરતજ ફાયદો થાય છે, પણ વાત એટલીજ કે તે કહે તેમ કરવું જોઇયે. શેઠે કહ્યું કે જેમ કહે તેમ કરીશ પણ એને જલદી અહીં બોલાવો.

થોડી વારમાં ગોર એક સાધુને લઇને શેઠ પાસે હાજર થયા. એ વખતે શેઠ અરરરરર, ઓ માડીરે, ઓય બાપલીયા, મરી

જાઉં છું રે માડી, અરેરે હવે તે હું શું કરૂં ? એમ બૂમો મારતા પલંગપર પડયા હતા. પાસે સગડી હતી, અને માણુસો શોક કરતાં હતાં.

સાધુને જોઇને શેઠે પડયે પડયે માથું હલાવી નમસ્કાર કર્યા અને જરા કઠણુ થઇ નમ્રતાથી ગદ્દગદ્દિત સાદે કહ્યું કે, મહારાજ ! આ શૂળથી બહુ દુઃખી થાઉં છું. અમે તો બધા ઉપાય કરી ચૂકયા, હવે તો તમો બચાવો તો બચું. તમારો ગુણુ કાંઈ નહિ ભૂલું, જેમ કહેશો તેમ કરીશ, પણુ દયા કરીને મને આ દુઃખમાંથી છોડાવો.

તે સાધુએ કહ્યું કે એમાં શું મોટી વાત છે, હમણાં તમારૂં દરદ જાય, બોલાવો તમારા છોકરાને.

બે છોકરા પાસે હાજરજ હતા. તેમણે કહ્યું કે, બોલો મહરાજ, શું કામ છે ? ત્યારે મહરાજે કહ્યું તમારા બાપનું દરદ બહુ ભયંકર છે એ કાંઇ દવાથી મટે એમ નથી, એ તો મંત્રથી મટે તેમ છે. પણુ એ મંત્રની વિધિ બહુ કઠિન છે તે તમારાથી નહિ બને.

છોકરાઓએ કહ્યું કે મહરાજ ! કેહો તો ખરા. ત્યારે શેઠે કહ્યું કે નહિ કેમ બને ? ગમે તેવું કઠણુ હોય તો શું થયું ? મારી જીંદગી ઉપરાંત બીજું શું છે ? ત્યારે તે સાધુએ કહ્યું કે, શેઠ ! તમારો કોઇ છોકરો જો સગડી ઉપર પોતાનો હાથ બાળી નાંખે, અને એ બળેલો હાથ હું કહું તે મંત્ર ભણીને તમારી છાતી ઉપર ફેરવે તો તમો અબઘડી સાજા થાઓ; નહિ તો થોડા વખતમાં જો રામજીકી મરજી હોયગા સો હો જાયગા. બીજો કાંઇ ઉપાય નથી.

શેઠે છોકરાઓના મોં સામું જોયું, એટલામાં બીજા છોકરાઓ પણુ આવી પહોંચ્યા. પણુ કોઇ પોતાનો હાથ બાળવા તૈયાર થયો નહિ, ત્યારે પેલા ગોરે કહ્યું કે, શેઠ ! જોઈ દુનિયાની સગાઇ ? બળેલો હાથ તો પાછો પાંચ પંદર દિવસમાં સાજો થશે, પણુ થાય છે કોઇની હિંમત ? તમારે માટે તમારા છોકરાઓ આ જરાક જેટલી સગડીની અગ્નિ ખમી શકતા નથી ત્યારે તમે તેને માટે આ અગ્નિ કરતાં નરકની હજારો જ્વલંત અગ્નિ કેમ ખમી શકશો ? છોકરાઓનાં નશીબ છોકરાઓની

સાથે છે, માટે વિશ્વંભરનાથ ઉપર વિશ્વાસ રાખીને લોકોનાં નાણાં ઘાલ્યાં છે તે કાઢી આપો ને માથેનો ભાર હલકો કરો, નહિ તો માર્યા જશો. જે છોકરાઓ અહીં પણ તમારા થતા નથી તે પરલોકમાં તમારા ક્યાંથી થશે? માટે હજી વખત હાથમાં છે તો કાંઇક સમજો. મુવા પછી કાંઇ નહિ થાય.

આ સાંભળીને તે શેઠના મનમાં બહુ લાગી આવ્યું. તેને સમજાઈ ગયું કેઃ—

કેનાં છોરૂ ને કેનાં વાછરૂ, કેનાં માય ને બાપ;
અંતકાળે જાવું એકલું, સાથે પુન્ય ને પાપ.—

એમ વિચારીને તે શેઠે પોતાનું કરજ ચૂકાવી દીધું. ભાઇઓ! એ શેઠની પેઠે આપણી પણ કાંઇ ભૂલ થતી હોય તો હમણાંથીજ વિચારવાની બહુ જરૂર છે, કારણ કે એ શેઠને તો ભલો ગોર મળી ગયો હતો, પણ આપણા હાલના ઘણાખરા ગોર તો માંડી વાળેલ પાનીયાં જેવા છે અને આપણાં મન પણ એ અસલના શેઠીયાની પેઠે ઘડીકમાં સમજી જાય તેવાં નથી, એટલુંજ નહિ પણ ઉલટું હાલમાં આપણા વકીલો ને વાલીવારસ તો એવીજ સલાહ આપશે કે એમાં શું? એ તો એમજ ચાલે છે; હવે મુદત ગઈ છે એટલે એ લોકોનું કાંઇ ચાલે તેમ નથી. મ્હોટા મ્હોટા જેન્ટલમૅન પણ દેવાળું કહાડે છે ત્યારે આપણે તે શું બીસાતમાં? આવી સલાહ આપવાવાળા આજના વખતમાં કાંઈ થોડા નથી, માટે કોઇનો હરામનો માલ ઓહીયાં ન કરી જવાય એ આપણા પવિત્ર આત્માને ખાતર અને સર્વશકિતમાન જગદાધાર મહાન પ્રભુને ખાતર તે દયાળુના પવિત્ર ઇન્સાફથી ડરીને સંભાળજો. કારણકે નરકનાં દુઃખો બહુ ભયંકર છે માટે પૂર પહેલાં પાળ બંધાય તેમ કરજો.

૬૯—ઈશ્વર આપણો પિતા, મોક્ષદાતા, કૃપાળુ, સૌંદર્યવાન, તથા આદિ અંત રહિત છે.

ઈશ્વર આપણો પિતા છે.

આપણાં માબાપ આપણી ઉપર અતિશય પ્રેમ રાખે છે તેનું કારણ એ છે કે, પ્રભુએ તેઓના હૃદયમાં આપણે માટે

પ્રેમ ભરી મૂકેલો છે. માટે આપણો ખરો પિતા પ્રભુ છે કારણ કે જો પ્રભુ આપણા માબાપના હૃદયમાંથી પ્રેમ ખેંચી લે તો આપણાં માબાપો ગમે તેવાં ભલાં છતાં પણ આપણી ઉપર પ્રેમ રાખી શકે નહિ. દુનિયામાં જેટલી જાતની સગાઇઓ છે ને જેટલી જાતના પ્રેમ છે તે સર્વ પ્રેમનું મૂળ પરમાત્મા છે. પ્રભુમાંથી આપણને સર્વ પ્રેમ મળે છે, માટે આપણો ખરો પિતા સમર્થ ઇશ્વરજ છે.

ઈશ્વર આપણો મોક્ષદાતા છે.

પિતા જેમ સારામાં સારી ચીજ પોતાનાં વહાલાં છોકરાં માટે રાખી મૂકે છે તેમ આપણા મહાન્ દયાળુ પિતા ઈશ્વરે આપણે માટે સ્વર્ગનાં મહાન સુખો અને મોક્ષના અલૌકિક આનંદો રાખેલા છે. આપણાં માતપિતા અને આપણાં વહાલામાં વહાલાં સગાં તથા દોસ્તો અને મુરબીઓ આપણને કિંમતીમાં કિંમતી વસ્તુઓ આપી શકે, અને કોઇ વખત આપણે માટે પ્રાણ પણ આપી શકે, પણ સમર્થ પ્રભુ શિવાય કોઇ પણ આપણને સ્વર્ગ કે મોક્ષ આપી શકે તેમ નથી; માટે આપણો ઉદ્ધાર કરનાર આપણો મોક્ષદાતા કૃપાળુ ઈશ્વરજ છે.

ઈશ્વર કૃપાળુ છે.

બાપ છોકરાને ધમકાવે અથવા મારે છે તેમાં તેની મતલબ છોકરાનું ભલું કરવાની હોય છે, તેમજ ઈશ્વર આપણને દુઃખ આપે છે તે પણ આપણા ભલાને માટેજ હોય છે, કારણ કે ઈશ્વર કૃપાળુ છે. તે પોતાની સુખદાયક કૃપા આપણી ઉપર કયે રસ્તે ઉતારશે એ આપણે જાણતા નથી. પ્રભુ હજાર રસ્તે આપણું અને આખા જગતનું તથા અનંત બ્રહ્માંડોનું કલ્યાણ કરી શકે છે માટે પ્રભુ કૃપાળુ છે.

ઈશ્વર સૌંદર્યવાન છે.

એક છોકરીએ પોતાની માને પૂછ્યું કે, મા આવાં સુંદર ફૂલો તે કોણે બનાવ્યાં હશે? ત્યારે માએ કહ્યું કે, એ પ્રભુએ બનાવેલાં છે. ત્યારે તે છોકરી બોલી કે, ઓહો! જેણે આવાં સુંદર ફૂલો બનાવેલાં છે તે પોતે કેવો અદ્ભુત સુંદરતાવાળો અને કેવા અલૌકિક આનંદવાળો હશે? એવી સુંદરતાવાળા શ્યામ સુંદરની તરફ જે જોતા નથી, અને એવા સચ્ચિદાનંદ

આનંદ સ્વરૂપમાંથી જે આનંદ લૂટતા નથી, તેઓ કેવા પામર છે? એ વિચારો તો ખરા! એવા પામરપણામાં ન રહી જવાય માટે શોભાના ભંડાર ને રૂપના અવતાર પ્રભુની સામે જુઓ. પ્રભુના આનંદદાયક સ્વરૂપનું જ્ઞાન મેળવો.

ઈશ્વર આદિ અંત રહિત છે.

જ્યારે પૃથ્વી, પાણી, વાયુ, અગ્નિ, સૂરજ, ચંદ્ર, તારા વિગેરે કાંઇ પણ નહોતું ત્યારે પણ આદિનાથ પ્રભુ હતા અને જ્યારે એ બધું નાશ પામશે ત્યારે પણ પ્રભુ રહેશે, માટે તેને આદિ અંત રહિત કહે છે.

કોઈ પણ કાળ પ્રભુને લાગુ પડતો નથી, પ્રભુ તો કાળના પણ મહા કાળ છે. ભૂત ભવિષ્ય ને વર્તમાનકાળ એ આ દુનિયાને માટે છે, પ્રભુને ભૂત ભવિષ્ય લાગી શકતા નથી; તે તો સદાસર્વદા પોતાના આનંદ સ્વરૂપમાં, વર્તમાનકાળમાંજ રહે છે, માટે શાસ્ત્રોમાં તેને આદિ અંત રહિત એટલે જન્મ મરણ વગરના કહેલા છે.

ભુજંગી છંદ.

તમે સર્વ સંસાર વિસ્તાર કીધો,
તમે સર્વને સુખનો સાથ દીધો;
તમે વિશ્વ વિશ્રામના ઠામ જેવા,
દયાળુ તમોને નમું દેવદેવા.
તમે પૃથ્વી સાથે સજ્યા સર્વ પ્રાણી,
તમે વેદ વિદ્યા વિશેષે વખાણી;
તમે માણસોને દીધા મિષ્ટ મેવા,
દયાળુ તમોને નમું દેવદેવા.
તમારા ગુણો શેષ માહેશ ગાવે,
તમારા પૂરા પાડનો પાર નાવે;
તમે છો ત્રિલોકી તણા તાત જેવા,
દયાળુ તમોને નમું દેવદેવા.
ભજે શેષને શારદા ચંદ્ર ઇંદ્ર,
ભજે આપને નિત્ય મોટા મુનીંદ્ર;
સદાશિવ જેવા સજે નિત્ય સેવા,
દયાળુ તમોને નમું દેવદેવા.

૭૦–વૈદના ઘરમાં તો ઝેર પણ હોય અને અમૃત પણ હોય પણ તેથી કાંઇ પોતે ઝેર ખાઇ લે નહિ; તેમજ આ દુનિયામાં માયા તો હોયજ, પણ તેથી કાંઇ આપણે તેમાં ફસાઇ જવું જોઇએ નહિ.

માયાના મોહ વિના અને મોહની જંજાળ વિના કાંઈ આ દુનિયા ચાલી શકે નહિ, માટે માયાનો મોહ તો આ દુનિયામાં હોયજ. જો એવો મોહ ન થાય અને પ્રભુ પોતે આપણી આંખે જોઇ શકાય તેવી રીતે સાક્ષાત્ સ્વરૂપે બિરાજતા હોય, તો પછી આપણો પુરૂષાર્થ શું? તો પછી આપણે કરવાનું શું? જો એવી રીતે હોય તો પછી આપણી શ્રદ્ધા ભક્તિની પરીક્ષા કેવી રીતે થાય? જો અંધારૂં ન હોય તો પછી અજવાળાંની કિંમત શું? તેમજ જો માયા ન હોય તો પછી ઈશ્વરને જાણવામાં આપણી શું વડાઇ? આપણો સર્વ શક્તિમાન, મહાન દયાળુ પિતા પ્રભુ જેમ અતિશય પુરૂષાર્થવાળો છે, અને રાત્રિ દિવસ દરેક ક્ષણે જેમ જગતના હિતને માટે તજવીજ કરનારો છે, તેમ તે પોતાનાં બચ્ચાંઓને, એટલે આપણને પણ પુરૂષાર્થી જોવા ઈચ્છે છે; તે સારૂજ–આપણે આ દુનિયામાં પુરૂષાર્થ કરી શકીએ તે સારૂજ પ્રભુએ માયા બનાવેલી છે. જો માયા ન હોય તો પછી આપણે લડવાનું કોની સાથે? અને જીતવાનું કોની સાથે? બાઇસીકલને અધર રાખીને પછી તેનાં પૈડાંને હવામાં ફેરવ્યા કરીએ તો એમાં શું જોર પડે? ને એથી ક્યાં પહોંચાય? એમ કરવાથી તો જ્યાંના ત્યાંજ રહીએ, પણ જો તેનાં પૈડાંને જમીન સાથે ઘસારો આપીએ તોજ આપણા બળની અને આપણી હુશિઆરીની ખબર પડે. એટલુંજ નહિ પણ જો બાઈસીકલને જમીનનો ઘસારો મળે તોજ તે આપણને ધારેલે મુકામે પહોંચાડે. જો એવો ઘસારો ન મળે ને માત્ર પોલાણુમાંજ પૈડું ફર્યા કરે, તો કાંઈ શુકરવાર થાય નહિ. તેમજ આપણા આત્માને કલ્યાણના રસ્તામાં લઈ જવા માટે માયા એ એક જાતનો ઘસારો આપવાનું સાધન છે. માયા તે એક જાતની દવા છે. જો કે એ ઝેરી દવા છે તોપણ

જીવરૂપી વૈદના ઘરમાં તો એ ઝેરી દવા પણ જોઇએ અને પ્રભુરૂપી અમૃત પણ જોઇએ. પણ વૈદના ઘરમાં ઝેર હોવા છતાં જેમ તે ઝેરના ફાકડા ભરી લેતો નથી, તેમ આપણા ઘરમાં માયા હોવાથી આપણે પણ માયાના બાચકા ભરવા ન જોઇએ ને મોહનાં વળખાં મારવાં ન જોઇએ. પણ એમ સમજવું જોઇએ કે અનંત બ્રહ્માંડના નાથ સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુને પામવા માટે માયા એ એક સાધન છે. માયા સાધન છે, ફળ નથી. ફળ તો અખંડ સુખરૂપ સચ્ચિદાનંદ પરમાત્માજ છે. માટે એવા સ્વયંપ્રકાશ પુરૂષોત્તમ પ્રભુને છોડીને માયામાં ન ફસાઈ રહેવાય એ સંભાળજો. અમૃતને બદલે ઝેર ન ફાકી લેવાય એ સંભાળજો.

૭૧–પ્રભુ આપણી પાસે જેટલું કરાવવા ઇચ્છે તેટલુંજ આપણે કરવું જોઈએ, એથી ઉલટું કરવાથી મોક્ષ મેળવવાની સરત આપણે હારી જઇયે છીયે.

કોઇ ઘોડાને બહુ દોડતાં આવડતું હોય તેથી તેણે દોડ્યાજ કરવું એ કાંઈ તેનું સારાપણું નથી, પણ ધણી લગામ ખેંચે તે પ્રમાણે કાણૂમાં રહેવું એજ તેનું સારાપણું છે. સ્વાર ધીમે ચલાવવા ઇચ્છતો હોય ત્યારે જો ઘોડો ઉતાવળો ચાલે, તો એ વધારે ચાલવા છતાં પણ સ્વારની મરજીવિરુદ્ધ થાય છે, ને તેથી ઘોડાની એ નાલાયકી ગણાય છે. તેમજ પ્રભુ આપણી પાસે જેટલું કરાવવા ઇચ્છે તેટલુંજ સરખી રીતે કરવું એનુંજ નામ ઈશ્વરેચ્છાને આધીન થવું છે. અને એજ પ્રભુને ખુશી કરવાનો માર્ગ છે.

પ્રભુ આપણને ગરીબ રાખવા ઇચ્છતો હોય તો આપણે ગરીબાઇમાંજ મોજ માનવી જોઈએ. પ્રભુ આપણી કસોટી માટે અથવા તેના કાંઇ ઉમદા ગુપ્ત હેતુ માટે આપણને કાંઈ ખટપટી સંજોગમાં લાવતો હોય તો તેમાં પણ તેની ઇચ્છાને આધીન થઇને આપણે આનંદ માનવો જોઇએ; કારણ કે આપણું ઈમાન માત્ર દોડવામાંજ નથી પણ લગામના–હુકમના કાણૂમાં

રહેવામાં છે. ઘોડાને બહુ લાંબા ચક્રાવામાં ફરવું ગમતું હોય, પણ સરત ટુંકા સરકલની હોય તો એ ટુંકા સરકલમાં સરખી રીતે ફરવાથીજ સરત જીતી શકાય, પણ ટુંકા સરકલની સરત છતાં પણ પોતાની બહાદુરી બતાવવા માટે ઘોડો લાંબુ સરકલ ફરવા જાય તો, વધારે બળ કરવા છતાં પણ, સરતના નિયમ પ્રમાણે કમ્પાઉન્ડની બહાર જવાથી તે સરત હારી જાય છે; કારણ કે એ વખતે સરતનું ઇનામ મ્હોટા ચક્રાવામાં કે ઘણા બળ ઉપર નથી, પણ એ ઇનામ તો સ્વારની મરજી મુજબ ટુંકા ચક્રાવામાં ફરી શકે તેને માટે છે. તેમજ આપણું ઇનામ પણ ગરીબાઇમાં કે શ્રીમંતાઇમાં નથી, યજ્ઞ કરવામાં કે ઉપવાસો કરવામાં આપણું ઇનામ નથી, બહુ શાસ્ત્રો ભણવામાં કે છાંટાથી છોવાઇ જવામાંજ કાંઈ આપણું ઇનામ નથી, અને યાદ રાખજો કે આપણું ઇનામ કાંઇ મ્હોટાં મ્હોટાં કામો કરવામાંજ નથી, પણ આપણું ઇનામ તો ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થવામાં એટલે કે જેમ પ્રભુ રાખે તેમ રહેવામાંજ છે. માટે ભાઇઓ! જો એ મોક્ષધામનું મ્હોટું ઇનામ જીતવું હોય તો સર્વવ્યાપક, સર્વશક્તિમાન, અખંડ આનંદરૂપ પ્રભુને સર્વાત્મભાવથી શરણ થઇ પ્રેમપૂર્વક તેની ઇચ્છાને આધીન થાઓ.

૭૨–સાથે બોજો વધારે હશે તો ભાડું વધારે આપવું પડશે, માટે જેમ બોજો હલકો થાય તેમ કરો.

આપણી સાથે વધારે ભાર હોય તો વધારે ભાડું આપવું પડે એમાં કાંઇ નવાઇ નથી. આપણા કાગળો અર્ધા તોલા કરતાં એક રતી પણ વધારે થઇ જાય તો વધારે ચાર્જ આપવો પડે છે. આપણી બેંગીઓ ને આપણાં પારસલોમાં પણ એમજ છે. તારમાં એક અક્ષર પણ વધારે થાય તો તેના વધારે પૈસા લે છે. નામદાર સરકારની દયાળુ રાજનીતિથી અહીંનાં આપણાં તારખાતાં, ટપાલખાતાં, ને રેલવે ખાતાં બહુ સારાં છે એટલે થોડા ખર્ચમાં આપણી ઘણી સગવડતા સચવાય છે, અને માત્ર અર્ધા તોલાના કાગળ સારૂ બે દોઢીયાં ખર્ચવાં પડે છે. અર્જન્ટ તારમાં મોકલવાના એક શબ્દના ચાર આના ખર્ચવા પડે છે. અને રેલવેની મુસાફરીમાં એક મૈલનું એક દોઢીયું

આપવું પડે છે. એ પણ ફક્ત હિંદુસ્તાનને માટેજ. વિલાયત અમેરિકા વિગેરે દૂરના બીજા મુલકો માટેના તાર કાગળ વિગેરેનો દર તો જુદો.

ભાઇઓ! હવે વિચાર કરો કે આપણા દેશમાંજ જ્યારે અર્ધા તોલાના વજન માટે ટપાલ ખાતામાં અર્ધો આનો પડે છે, અને તારના એક શબ્દ માટે ચાર આના આપવા પડે છે ત્યારે પરલોકમાં બોજો લઈ જવા માટે આપણે કેટલું બધું ભાડું આપવું પડશે એ ખ્યાલ તો કરો? આપણા ઘરમાં તો જાણે આપણે કચરો ભરીયે છીયે, ઘરની સફાઈ રાખતાં તો આપણને આવડતીજ નથી, પણ આપણા મનમાં કયાં ઓછો કચરો ભરેલો છે. નાત જાતના બખેડાઓ, કુટુંબ કલેશનાં દુઃખો, મ્હોટાઈનાં અભિમાનો, માનપાનની ભૂખ, અદેખાઇની બળતરાઓ, ધંધારોજગારની હાય હોય, નાજુકડા દેખાવની ફેશનો, વાત વાતમાં માઠું લાગી જવાની ટેવો, નવી નવી જાતનાં વ્યસનો, દેખાદેખી કરવાના સ્વભાવો અને મોજશોખનાં હવાતીયાંઓ, તથા ધન માટે અછાડાપછાડા મારવાના ને ઉંધુંચતું કરવાના ભારમાંથી આપણે ક્યાં છૂટેલા છીએ? આ બધો અને એવોજ બીજો ઘણોએ કચરો આપણા મનમાં ભરેલો છે ને હજી બીજો વધારે ભરાતો જાય છે તેને આપણે ક્યાં દૂર કરી શકીયે છીયે? એવા એવા નકામા કચરાનો ભાર કેટલો બધો થશે? અને તેનું કેટલું બધું ભાડું આપવું પડશે એ તો વિચારો? અહો! ગજબ! ગજબ! આટલો બધો કચરો! એ ત્રાપો તો એ કચરાના બોજાથી અહીંની ખાડીમાંજ ડૂબી જશે અને આપણને પણ ભેળા ડૂબાડી દેશે. એ સંઘ દ્વારકાં ક્યાંથી પહોંચે? મનરૂપી વહાણમાં એવાં મ્હોટાં મ્હોટાં ચોસલાંઓ ભરીએ તો પછી ડૂબી ગયા વિના બીજા શા હાલ થાય? ભાઇઓ! વિચારો તો ખરા કે આપણા દેશમાંજ અર્ધા તોલા વજનનો અર્ધો આનો પડે છે અને જરૂરના એક શબ્દના ચાર આના પડે છે ત્યારે આટલો બધો કચરો—આટલો બધો બોજો આપણે સ્વર્ગ સુધી કેમ ઉપાડી શકીશું? અને ભાડું ક્યાંથી ભરી શકીશું? જ્યારે બોજો ઉપાડી પણ નહિ શકાય ને ભાડું પણ નહિ ભરી શકાય ત્યારે પછી અહીંજ ત્રાપો ડૂબી જાય તેમાં નવાઇ શું? એવું

ન થાય માટે ભાઇઓ! જેમ બને તેમ તમારી પાસેનો બોજો હલકો કરો, એટલે કે જેમ બને તેમ શુદ્ધ થાઓ, જેમ બને તેમ વાસના ઓછી કરો, જેમ બને તેમ મોહમાયાથી બચતા રહો અને જેમ બને તેમ કાંઇ પણ ઘાલમેલ કે ગોટાળો પીંડાળો નહિ રાખતાં તદન ચોખ્ખા થઇને પ્રભુ સ્મરણ કરો, એટલે તમારી પાસે અંતરની બૂરી વાસનાઓનો કાંઈ પણ ભાર નહિ હોવાથી તથા ભગવત્‌સેવા સ્મરણના પ્રતાપથી તમે પોતે પણ હલકા ફૂલ જેવા થઇ જશો, એટલે સહેલાઇથી ને આનંદથી હરિની હજુરમાં મોક્ષધામમાં જઇ શકશો. માટે ભાઇઓ! જેમ બને તેમ બોજો હલકો થાય તેમ કરો.

૭૩.—સર્વ શક્તિમાન પરમ પવિત્ર પિતા મહાન પ્રભુને છોડીને આપણે કેવી હલકી વસ્તુઓમાં પડયા રહીયે છીયે તે વિષે એક સાધુ અને રાજાની વાત.

એક સાધુ હતો, તે બહુ ભલો ને જ્ઞાની હતો. તે સાધુની એક રાજાએ બહુ કીર્તિ સાંભળી, તેથી તે રાજાએ તેને પોતાની હજુરમાં બોલાવ્યો. સાધુને આવતો જોઇને રાજાએ તેની સામે હાથ જોડયા અને માથું નમાવ્યું. ત્યારે તે સાધુ સાષ્ટાંગ દંડવત્ કરીને રાજાના પગમાં પડયો. રાજા તો એ જોઇને બહુ અજબ થયો. તેને લાગ્યું કે આ શું? હું સાધુને નમસ્કાર કરૂં તે વાજબી છે, કારણકે હું ગૃહસ્થ છું ને તે ત્યાગી છે. ધર્મને અર્થે અને પ્રભુને અર્થે તેણે સર્વ છોડયું છે માટે મારે તેને ધર્મને ખાતર માન આપવું જોઇએ. પણ તે મને શા માટે પગે લાગે છે? એમ ધારીને રાજાએ તે સાધુને પૂછયું કે, મહારાજ! તમે મને શા માટે પગે લાગ્યા? ત્યારે મહારાજે કહ્યું, કે બચ્ચા! તું મને શા માટે નમ્યો? રાજાએ કહ્યું કે, તમે સંન્યાસી છો માટે તમારા ત્યાગને હું નમ્યો છું. તમે દુનિયાદારીની લાલચો છોડી દીધી અને ધર્મના કામમાં લાગી ગયા માટે હું તમને નમ્યો છું.

ત્યારે તે સાધુએ કહ્યું કે, રાજા મારા કરતાં તું વધારે ત્યાગી છે માટે મેં તને દંડવત્ કર્યો છે.

રાજાએ કહ્યું કે મહારાજ! મેં તો કાંઇ પણ છોડયું નથી, મને તો હજારો જાતની ઉપાધિ વળગેલી છે, તેથી મારૂં મન તો ક્યાંઇનું ક્યાંઈ ફરે છે. હું ત્યાગી કેવી રીતે? ત્યારે તે સાધુએ કહ્યું કે, બેટા! અખંડ સચ્ચિદાનંદ રૂપ પરમ મંગળકારી મહાન અલૌકિક દિવ્ય સ્વરૂપ સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુની પાસે આ વ્યવહારની વસ્તુઓની કિંમત ત્રણ બદામ જેટલી પણ નથી. હવે તું વિચાર કર કે એવો અલભ્ય લાભ લેવા સારૂ કરીને મેં આ વ્યવહારની ત્રણ બદામની ચીજો તજી છે. એટલે થોડું છોડીને ઘણું લેવાનો લોભ મેં કર્યો છે, માટે ખરો ત્યાગી ને ખરો સંતોષી તો તું છે કે જે કરોડો રૂપીયા ખર્ચતાં અને ત્રણ બ્રહ્માંડનું રાજ આપતાં તથા ચોરાશી લાખના ફેરામાં પડતા છતાં પણ ન મળે તે અનંત બ્રહ્માંડના નાથને છોડીને ત્રણ બદામના સંસારના તુચ્છ સુખમાં મોહી ગયો છે, માટે મારા કરતાં વધારે મ્હોટો ત્યાગી તો તું છે; કારણ કે સર્વ શકિતમાન પ્રભુને મેળવવા ખાતર મેં તો માત્ર ત્રણ ત્રણ બદામની વસ્તુઓ તજી છે પણ તેં તો ત્રણ બદામની વસ્તુઓ સાચવવા માટે અનંત બ્રહ્માંડના નાથને છોડી દીધા છે, માટે ખરો ત્યાગી તો તું છે.

સાધુની આ વાત સાંભળીને રાજાને પોતાની ભૂલ સમજાઈ ગઈ. તેણે મહારાજનું બહુ સન્માન કર્યું, અને એ પછી રોજ રોજ દુનિયાદારીની આસકિત ઓછી કરી પ્રભુમાં વધારેને વધારે ચિત્ત રાખવા લાગ્યો.

ભાઇઓ! આપણે પણ એવા ત્રણ બદામના સુખમાંજ છેવટ સુધી રહી અનંત બ્રહ્માંડના નાથને ન ભૂલી જઈએ એ સંભાળજો.

૭૪–પ્રભુની ઇચ્છા વિરૂદ્ધ વર્તવું તે ગમે તેવું સારૂ કામ હોય તોપણ પ્રભુની સામે થવા જેવું છે.

શેઠે ઘર સાચવવા માટે રામોશી રાખેલો હોય છતાં પણ જો તે રામોશી ઘર સાચવવાની બાબતમાં બેદરકાર રહે, અને તેને બદલે રામાયણનો પાઠ કર્યા કરે તો તેને પાપ લાગે છે; કારણ કે તેની એ વખતની ફરજ ઘર સાચવવાની છે, કાંઈ રામા-

યણમાં ગુલતાન થવાની તેની એ વખતની ફરજ નથી. માટે રામાયણ વાંચવાનું ભલું કામ કરતા છતાં પણ ઘર સાચવવાની તેની ફરજ નહિ બજાવવા માટે તેને પાપ લાગે છે, કારણ કે આપણાં પવિત્ર શાસ્ત્રો મારફત આપણને પ્રભુની એવી આજ્ઞા છે કે, ઈશ્વરેચ્છાથી આવી મળેલા વખત વખતના ધર્મ બજાવવાને બદલે બીજા કામમાં લાગી જવું એ પાપ છે. ભલે એ બીજું કામ સારૂં હોય તોપણ આપણાથી કાંઇ આપણી પવિત્ર ફરજ છોડી દેવાય નહિ. કેમકે ફરજ છોડીને બીજાં કામો કરવાથી અંતે વધારે ખરાબી થાય છે. કેમકે રામાયણ વાંચવું એ કાંઈ ખરાબ નથી પણ રામાયણ વાંચવા સારૂ કરીને રામોશી ઘરની ચોકી ન કરે તો પછી શેઠના ઘરમાં ચોરી થાય છે, તેથી રામોશીને જેલજાત્રા કરવી પડે છે અથવા નોકરી વિના રખડવું પડે છે; આવું ન થાય માટે ભગવદ્ ઇચ્છાથી આવી મળેલી ફરજો આપણે પ્રથમ બજાવવી જોઇએ. પ્રભુએ પણ કહેલું છે કેઃ—

स्वे स्वे कर्मण्यभिरतः संसिद्धिं लभते नरः ॥

અ. ૧૮ શ્લો. ૪૫

અર્થ—પોતપોતાના કામમાં સારી રીતે લાગી રહેલા માણસને મોટું ફળ મળે છે.

પોતપોતાનાં કામ એટલે વખત વખતના ધર્મ, કે જેને આપણે ભગવદ્ ઇચ્છા કહીએ છીએ, તેને આધીન થવાથી એટલે કે તે તે કામો રૂડી રીતે કરવાથી મ્હોટી સિદ્ધિ મળે છે. વળી પણ પ્રભુએ કહ્યું છે કેઃ–

यतः प्रवृत्तिर्भूतानां येन सर्वमिदं ततम् ।
स्वकर्मणा तमभ्यर्च्य सिद्धिं विंदति मानवः ॥

અ. ૧૮ શ્લો. ૪૬

અર્થઃ—જેનાથી આ જગતની ઉત્પત્તિ થાય છે અને જે આ સર્વમાં વ્યાપી રહ્યો છે તે ઈશ્વરને પોતપોતાનાં કર્મોવડે રાજી કરવાથી માણસનું કલ્યાણ થાય છે.

ભાઇઓ ! આવી રીતે ભગવદ્ ઇચ્છાથી આવી મળેલાં પોતપોતાનાં કર્મો રૂડી રીતે કરવાં તેમાંજ કલ્યાણ છે. માટે મ્હોટાં

ને સારાં કામોની દોડધામમાં પડી "અતો ભ્રષ્ટ તતો ભ્રષ્ટ" નહિ થતાં–ધોબીનો કૂતરો નહિ ઘાટનો કે નહિ ઘરનો એવા નહિ થતાં સ્વધર્મને વળગી રહો, અને જેમ પ્રભુ રાખે તેમ આનંદથી રહો.

૭૫–પ્રભુ તરફથી આપણને જે કામ સોંપાયેલું છે તે કામ કર્યા વિના બીજાં સારાં કામ કરવાથી પણ પ્રભુ રાજી થતો નથી.

કોઇ લશ્કરી અમલદાર લડાઇના મેદાનમાં દુશ્મનો સાથે લડતો હોય તે વખતે તેના મનમાં એમ દયા આવે કે હું તો આ બધાને નહિ મારૂં, એવી દયાથી એવે ખરે વખતે તે લડાઈ કરવી છોડી દે તો તેને ઉલટું પાપ લાગે છે; કારણ કે તેની એવી દયાથી તેના માલીકને બહુ મોટું નુકસાન થાય છે. જો કે દયા કરવી એ બહુ પુન્યનું કામ છે, પણ આવે અયોગ્ય વખતે દયા કરવાથી ઉલટું પાપ લાગે છે. એ વખતે તો તેની એજ ફરજ હતી કે જેમ બને તેમ સારી રીતે લડવું, અને પોતાના રાજાની ફતેહ થાય તેમ કરવું. પણ એમ ન કરતાં ફરજને વખતે દયા બતાવવાથી ઉલટું પોતાના ધણી તરફ વિશ્વાસઘાત થાય છે. અને એમ કરવું એ પ્રભુના હુકમથી વિરૂદ્ધ છે. માટે માણસોને બચાવવાનું બહુ દયાનું કામ કરતાં છતાં પણ તેને પાપ લાગે છે.

સ્ત્રીઓની ફરજ પોતાના વરને રાજી રાખવાની, છોકરાંઓની સંભાળ રાખવાની, તથા ઘરનું કામકાજ સાચવવાની છે; એ કામ છોડીને, છોકરાંઓને રોતાં રખડતાં મૂકીને, ધણીનું કહ્યું ન માનીને, વરના મનમાં વહેમ રહેવા દઇને, અને ઘરનું કામકાજ રખડાવીને જો તે તીર્થોમાં ને દેવદર્શનમાં દોડે તો ઉલટું તેને પાપ લાગે છે. જો કે તીર્થસ્નાન અને દેવદર્શન એ બહુ પુન્યનું કામ છે, તોપણ ભગવદ્ ઇચ્છાથી પોતાને માથે આવી પડેલી ફરજ બજાવ્યા વિના હઠ કરીને બીજાં કામો

કરવાથી સારૂં ફળ થતું નથી; માટે હરિજનો ભગવદ્ ઇચ્છાને મુખ્ય માને છે.

પુરૂષોનો ધર્મ છે કે કુટુંબ સ્નેહમાં રહેવું, કુટુંબનું પોષણ કરવું, અને રૂડી રીતે ગૃહસ્થાશ્રમના આચારવિચારો પાળવા; પણ તેને બદલે કોઇ જુવાન માણસ વ્યવહારથી કંટાળીને, જુઠા મોહમાં ફસાઇને તીવ્ર વૈરાગ્ય આવ્યા વિના સંન્યાસ લઇ લે અને પોતાને આશ્રયે પડેલાં વૃદ્ધ માબાપ, જુવાન સ્ત્રી, તથા ન્હાનાં છોકરાંઓને રખડતાં ને રોતાં કળકળતાં મૂકે, તો એ સંન્યાસ પણ તેને શાપરૂપ થઇ પડે છે; કારણ કે એ વખતે તે ભગવદ્ ઇચ્છાની વિરૂદ્ધ છે. ભગવદ્ ઇચ્છાનો અર્થ એજ છે કે પ્રભુ જે સ્થિતિમાં રાખે તે સ્થિતિમાં આનંદથી રહેવું ને વખત વખતના ધર્મો બજાવવા એજ પ્રભુની ઇચ્છા છે ને એમાંજ કલ્યાણ છે. માટે દયાળુ પ્રભુએ આપણી યોગ્યતા પ્રમાણે આપણને જે જે કામો સોંપેલાં છે તે આપણે પ્રેમપૂર્વક, રૂડી રીતે, પ્રભુને અર્થે, બ્રહ્માર્પણ વિધિથી કરવાં જોઇએ. જો એમ કરી શકાય તો પછી સ્વર્ગ તથા પ્રભુ કાંઈ દૂર નથી. માટે પ્રભુને અર્થે બ્રહ્માર્પણ વિધિથી ભગવદ્ ઇચ્છાથી આવી મળેલાં કર્મો કરો.

૭૬–આગબોટ માથે રહી ગયેલું પંખી જેમ બધે ઠેકાણે ફરી ફરીને અંતે પાછું એજ આગબોટના ડોલ ઉપર આવીને બેસે છે, તેમ આપણે બધે ઠેકાણે રખડીને અંતે પ્રભુના રસ્તામાં આવીયે ત્યારે શાંતિ પામીયે છીયે.

ઘણી વખત એવું બને છે કે વહાણુ ઉપર અને આગબોટ ઉપર બેઠેલાં પંખીઓ ત્યાં બેઠાં હોય છે, અને આગબોટ ઉપડી જાય છે. એ પછી કિનારો મુકયાબાદ ઘણી વારે તે પંખીઓ ઉડવા લાગે છે, પણ એ વખતે દરિયા વિના બીજું કાંઇ તેઓને દેખાતું નથી, તેથી પાછાં એ વહાણુના સઢ ઉપર આવીને બેસે છે. થોડી વાર પછી વળી પાછાં બીજી દિશામાં ઉડે છે, પણ ત્યાં પણુ ઉપર આકાશ ને નીચે પાણી વિના બીજું કાંઈ નહિ

દેખાવાથી ફરીથી પાછાં આગબોટ ઉપર આવીને બેસે છે. વળી પાછાં થાક ઉતર્યા પછી ત્રીજી દિશામાં ઉડે છે, પણ ત્યાં પણ ઝાડ કે જમીન નહિ દેખાવાથી પાછાં આગબોટ ઉપર આવીને બેસે છે. આવી રીતે બધે ઠેકાણેથી ફરી ફરીને એ પંખીને પાછું આગબોટ ઉપર આવવું પડે છે ને ત્યાંજ તેને નિરાંતે બેસવાનું મળે છે. કારણ કે ભરદરિયામાં આગબોટ શિવાય બીજું કોઇ તેને વિસામાનું ઠેકાણું મળતું નથી.

ભાઇઓ ! આવીજ રીતે—એ પંખીની પેઠેજ આપણે પણ આ સંસારરૂપી સમુદ્રમાં આવી પડયા છીયે, તેમાં પ્રભુનો રસ્તો એ આગબોટ છે. એ આગબોટ ઉપર જ્યારે આવીયે ત્યારેજ શાંતિ મળી શકે તેમ છે. એ આગબોટ એટલે ભક્તિ છોડીને બીજે ગમે તે ઠેકાણે રખડીયે તોપણ ક્યાંઇ પણ જીગરની શાંતિ મળતી નથી. બધે ઠેકાણેથી રખડીને અંતે પાછું એ આગબોટ ઉપર એટલે કે પ્રભુના રસ્તામાંજ આવવું પડે છે, પણ જેમ પંખી જમીન અને ઝાડની આશાએ આગબોટ છોડીને ઉડયા કરે છે, તેમ આપણે પણ મહાન પ્રભુનો પવિત્ર માર્ગ છોડીને સુખની આશાએ અહીં તહીં ભટકયા કરીયે છીયે. ભલે નાટકોમાં જઇયે, મેળાઓમાં જઇયે, ઉજાણીયોમાં જઇયે, નાચોમાં જઇયે, વરઘોડાઓમાં જઇયે, માનપત્રોના મિલાવડાઓમાં જઇયે અને મ્હોટા મ્હોટા દરબારોમાં જઇયે તોપણ યાદ રાખજો કે એમાં કયાંય પણ ખરી શાન્તિ મળી શકશે નહિ; કારણ કે એ બધું સંસાર સમુદ્રની અંદર છે, અને ખરી શાંતિ તો એ સમુદ્રને કિનારે બંદર ઉપર છે, એટલે કે હરિની હજુરમાં મોક્ષધામમાં ખરો આનંદ છે. એ બંદરે એ આગબોટથીજ એટલે કે ભક્તિથીજ પહોંચી શકાય તેમ છે. માટે ભાઇઓ ! ફોગટનાં ફાંફાં મારી અહીં તહીં નહિ રખડતાં પ્રભુના રસ્તામાં આવી જાઓ. પ્રભુના રસ્તામાં આવી જાઓ.

પદ.

સંતો ભક્તિરૂપી એક સાચી કમાઇ,
સાચી કમાઇ તેમાં બેસે ન પાઇ.—સંતો૦
કોટી જન્મના કલેશ રે જાયે, (૨)
ટાળી દે પળમાં આ ભવની ભવાઇ.—સંતો૦

નર તન દેહ પછી દુર્લભ મળવો, (૨)
જીતેલી બાજીને હારવી ન ભાઈ.—સંતો૦
નરહરિ એક પ્રભુને ભજીલે, (૨)
નાખીને સો મણ રૂની તળાઇ.—સંતો૦

૭૭–ઈશ્વર સર્વજ્ઞ છે એટલે બધું જાણે છે.

ભૂત, ભવિષ્ય ને વર્તમાનકાળની બધી વાતો પ્રભુ પૂરેપૂરી જાણે છે. અંધારૂં તે ઈશ્વરની આગળ અંધારૂં નથી તેને તો સદાસર્વદા ને સર્વ બાજુએ અનંત પ્રકાશ છે અને ત્રણે કાળ તેની નજર આગળ આ ટાણેજ અને સર્વદા પ્રત્યક્ષ થઇ રહ્યા છે. સમુદ્ર કિનારાના રેતીના કણ અને વરસાદનાં ટીપાં પણ તેનાં ગણેલાં છે. ઉજડ જંગલમાં ઉગેલાં મ્હોટાં ઝાડોનાં બેસુમાર ન્હાનાં પાંદડાંઓ અને તેના રેસાઓની ગણત્રી પણ તેના ધ્યાન બહાર નથી. સમુદ્રના તળીયાંની અંદરની વસ્તુઓ અને ઉંચામાં ઉંચા પહાડોનાં શિખરની અંદરની વસ્તુઓ પણ તે જાણે છે. આપણે જે ન્હાના જંતુઓને સૂક્ષ્મદર્શક જેવાં યંત્રોથી પણ જોઇ શકતા નથી. તે સૂક્ષ્મ જંતુઓ પણ પ્રભુની ગણત્રી બહાર નથી. મ્હોટાં ખેતરોની અંદરના અનાજના દરેક છોડવાઓ તેના હિસાબમાં છે, અને દરેક ડુંડાની અંદરના દરેક દાણા પણ તેની ગણત્રી બહાર નથી.

આકાશમાં દોડતાં વાદળાંઓ, પવનની લહેરો, અને સમુદ્રના ફીણમાં ઉડતા ન્હાના ન્હાના પરપોટા પણ તેના ધ્યાન બહાર નથી. આકાશમાં ઉડનારાં પક્ષીઓ, જળમાં રહેનારા જીવો, જમીન ઉપરના પ્રાણીઓ અને સ્વર્ગના દેવોને પણ તે જાણે છે.

આસમાનનાં દરેક મોજાં, અને આપણા શરીરના તથા સર્વ પ્રાણીનાં દરેક રૂંવાટાને પણ તે જાણે છે. બહુ મ્હોટું ખર્ચ કરીને અને અતિ મહેનત કરીને સરકાર વસ્તીની ગણત્રી કરે છે, તેમ છતાં પણ તેમાં કંઇક ફેરફાર રહે છે, પણ પ્રભુની ગણત્રીમાં કાંઈ પણ ફેર રહેતો નથી અને એવી ગણત્રી કરવામાં તેને કાંઇ પણ મહેનત પડતી નથી. એ તો સ્વભાવસિદ્ધ એની મેળેજ પ્રભુના ધ્યાનમાં રહી રહેલું છે, અને પ્રભુની નજર આગળ તરી રહેલું છે, પૃથ્વી, આકાશ, અને પાતા-

ળમાં એવી કોઇ પણ ચીજ નથી અથવા એવું કોઇ એક પણ રજકણ નથી કે જે પ્રભુની નજર બહાર હોય. તેની આગળ તો સર્વદા સર્વ ખુલ્લુંજ છે. એનાથી કાંઇ પણ છુપાવી શકાય તેમ નથી, કારણ કે જાગૃત, સ્વપ્ન, સુષુપ્તિ ને તુર્યા એ ચારે અવસ્થાનો તે જાણનાર છે, આપણા મનના સારા કે માઠા દરેક ન્હાના મ્હોટા વિચારો, અને આપણા અંતઃકરણની સૂક્ષ્મ ગુપ્ત ઇચ્છાઓ પણ તેના ધ્યાન બહાર નથી. જ્યાં આપણને અંધારૂ લાગે છે ત્યાં પણ તેને તો સદાકાળ અજવાળું છે, એટલે ભૂત, ભવિષ્ય ને વર્તમાન ત્રણે કાળ તેની નજર આગળ આ વખતેજ અને સર્વદા પ્રત્યક્ષ થઇ રહેલા છે. માટે ભાઇઓ! જેમ બને તેમ એવા અખંડ આનંદરૂપ, સર્વવ્યાપી, સર્વજ્ઞ પ્રભુનું સ્વરૂપ સમજાય તેમ કરો.

પદ.

તું અગાધ પરબ્રહ્મ નિરંજન, કો અબ તોહીં લહેરે;
અજર અમર અવિગત અવિનાશી, કૌન રહનિરહેરે-તું૦
બ્રહ્માદિ સનકાદિક નારદ, શેષ હું અગમ કહેરે,
સુંદરદાસ બુદ્ધિ અતિ થોરી, કૈસેં તોહીં ગ્રહેરેકેતું૦

૭૮-ભક્તિમાન બાઇઓ મોહમાં ફસાઈ ગયેલા-ઓને કેમ બચાવી લે છે તેનો દાખલો.

એક ભક્તિમાન વૈષ્ણવ બાઇ હતી, તે ધર્મનું જ્ઞાન મેળવવા અને પ્રભુનું સ્વરૂપ સમજવા સારૂ એક ગુરૂની પાસે જવા લાગી, ગુરૂની સેવા કરવા લાગી, વિશ્વાસથી તેની વાણી સાંભળવા લાગી, અને શિષ્યની રીતિ પ્રમાણે તેણે પોતાનું સર્વસ્વ ગુરૂને અર્પણ કરી દીધું.

તે ગુરૂ શાસ્ત્રની વાતો સમજાવવામાં બહુ હુશિયાર હતો પણ હજી તેના અંતરના વિકારો શાંત થયા નહોતા. જો કે તે સારી રીતે રહેવા ઇચ્છતો હતો તોપણ કોઇ કોઇ વખત મનમાં હલકા વિચારો આવી જતા, અને તોપણ મનમાં જ્ઞાનના બળે તેવા વિચારોને દાબી દેતો હતો. એક વખતે તે ગુરૂની નજર પેલી ભલી બાઈ ઉપર બગડી, ત્યારે તે બાઇએ

કહ્યું કે, જ્યારે મેં તમને ગુરૂ કર્યા ત્યારે હું તો મારૂં સર્વસ્વ તમને આપી ચૂકેલી છું, એટલે મારાથી કાંઇ ના પાડી શકાય તેમ નથી; કારણુ કે મારા પાપની જવાબદારી તો હવે તમારા ઉપર છે. ભલે જ્યારે તમારી એવી ઇચ્છા છે ત્યારે આજે મારે ઘેર આવજો.

એ પછી કોઇ પણ રીતે પોતે અને પોતાનો ગુરૂ વ્યભિચારના મહા પાપમાંથી બચી જાય એને માટે તે તજવીજ કરવા લાગી. તેણે એક સુંદર પલંગ બીછાવ્યો અને તે ઉપર ઉંચામાં ઉંચાં જરીનાં શેલાં તથા કાશ્મીરી શાલો બીછાવી અને પોતાના આંગણા પાસે ખૂબ કાદવ નંખાવ્યો.

વખતસર ગુરૂ હાજર થયો અને એ બાઇએ પોતાના ઓરડામાં કરેલો ભભકોસપકો જોઇ તે અજબ થયો. તેણે કહ્યું કે આ બધી ધામધૂમ શા માટે? બાઈએ કહ્યું કે, ગુરૂ કરતાં શું વધારે છે? ત્યારે તે ગુરૂએ કહ્યું કે, એવાં શેલાં અહીં બીછાવવાનું કાંઇ કામ નથી એ ખરાબ થઈ જશે. ત્યારે તે બાઇએ કહ્યું કે, **તમે તમારો જન્મારો બગાડવા બેઠા છો, ત્યારે મારાં લૂગડાં બગડવાની શું ફીકર છે?**

વખતસરનો આ ફટકો તે ગુરૂને બહુ ભારે પડયો. તે ચેતી ગયો, પોતાની ભૂલ તેણે જોઇ લીધી. તેને લાગ્યું કે, હાય હાય! આ શું નીચતા? આવું બૂરૂં કામ કાંઇ મારા દરજ્જાને શોભે? અને આવું મહા પાપ કાંઇ મારાથી થાય? ત્યારે પછી મારા જ્ઞાનનું ફળ શું? અરેરે! આ મને શું સૂઝયું? પ્રભુ બચાવ, બચાવ! એમ વિચારીને બાઇની માફ માગી, અને પોતાને પાપમાંથી બચાવી લીધો માટે તેનો ઉપકાર માનીને મનમાં પસ્તાવો કરતો કરતો તે પાછો પોતાને ઘેર ગયો. આવી રીતે ભલી બાઇઓ મોહમાં ફસાઇ ગયેલા પુરૂષોને પાપથી બચાવી દે છે. માટે આપણી બ્હેનો પોતાની ફરજો બરાબર રીતે સમજે તથા માણુસો પોતાના અંતરના વિકારો ઓછા કરી શકે એવી સૌ ભાઇઓએ તજવીજ કરવી જોઈએ; તે પ્રભુપ્રેમથી અને પ્રભુપ્રાર્થનાથી બની શકે છે. માટે ધર્મનું બળ મેળવો, ભગવદ્ આશરાનું બળ મેળવો.

૭૯–જીવો પ્રભુના બનાવેલા છે, તેને ભ્રષ્ટ કરવા એ મહા પાપ છે.

એક ખુબસુરત બાઇ ઉપર કોઇ શ્રીમંત જુવાનીયાની નજર બગડી. તેથી તે એ બાઈને મેળવવાની તજવીજ કરવા લાગ્યો. પણ એ બાઈ ભલું માણસ હતી. તેને કાંઇ એ બાબતની ખબર નહોતી.

પેલા ફક્કડ જુવાનીયાએ તે બાઇના કોઇ ગરીબ પાડોશીને કહ્યું કે, જો તું એ બાઇ મને મેળવી આપે તો હું તને ખુશી કરીશ. તે માણસે કહ્યું કે ઠીક છે હું તજવીજ કરીશ ને વખત આવે તમોને ખબર આપીશ.

એ ગરીબ માણસ એક ભક્ત હતો, તેની ઇચ્છા એવી હતી કે, તે શ્રીમંત જુવાનીયાને તેની ભૂલ બતાવવી અને તે પાપમાંથી બચી જાય તેમ કરવું. પણ સીધી રીતે કરવાથી પૈસાના મદમાં આંધળો થયેલો તે પાપી માને એમ નહોતો, માટે તે કાંઇક યુક્તિ શોધતો હતો.

એ જુવાનીયો વારે વારે પેલા ગરીબ માણસને પૂછતો કે કેમ શું કર્યું ? ત્યારે તે કહેતો કે, હજી વાર છે. જરા સબૂર કરો હવે થોડા વખતમાં તમોને મેળવી આપીશ.

એ પછી બે ચાર મહિના નીકળી ગયા, એટલામાં તે ખુબસુરત બાઈ બીમાર પડી અને મરી ગઈ. એ મરી ગઇ ત્યારે પેલો ગરીબ માણસ દોડતો દોડતો પેલા જુવાન શેઠીયાને ઘેર ગયો અને તેને કહ્યું કે, ચાલો આજે તમારૂં કામ થશે. જલદી કરો, તે બાઇ તમારે માટે તૈયાર છે.

એ શેઠ તો ઇસ્કી ટટ્ટુ બનીને ઉતાવળો ઉતાવળો ચાલવા લાગ્યો. જઇને જુએ છે તો બાઇનું મુડદું પડયું હતું, તે જોઇને એ જુવાનીયો બે ચાર કદમ પાછો હઠી ગયો. તેનો ચ્હેરો પડી ગયો અને તે જડ જેવો થઈ ગયો. ત્યારે પેલા માણસે કહ્યું કે, શું જોઇ રહ્યા છો ? હવે કાંઇ અડચણ નથી, ખુશીથી એ બાઇને મળો. ત્યારે તે જુવાનીયાએ કહ્યું કે હવે હું શું કરૂં એ તો મરી ગઇ છે. ત્યારે તે માણસે કહ્યું કે, તમને જે જોઇએ છે તે તો બધું છે, તે શ્રીમંતે કહ્યું કે જીવ નથી. એ સાંભ-

ળીને તે ભક્તે કહ્યું કે, ઓ નીચ માણુસ! ત્યારે તું પ્રભુના જીવોનેજ ભ્રષ્ટ કરવા ઇચ્છે છે કે? જીવોનાજ તમે દુશ્મન છો કે? આપણો પવિત્ર આત્મા કે જે પરમાત્માનો અંશ છે તેનેજ તમે ભ્રષ્ટ કરવા ઇચ્છો છો કે? અને તેનેજ તમે નરકમાં નાંખવા માગો છો કે? આ કરતાં વધારે મ્હોટું પાપ બીજું શું! અને મહાન પ્રભુના પવિત્ર જીવોને અપવિત્ર કરવા એ કરતાં પ્રભુ સાથે વધારે દુશ્મનાઇ બીજી કઈ? માટે ભાઇઓ! આપણાથી એવાં અઘોર પાપ ન થઇ જાય એ સંભાળજો અને ભૂલ્યે ચુકયે કે સોબત કસોબતથી એવાં પાપ થઈ ગયાં હોય તો તેને માટે ખરેખરા દિલગીર થઇને શુદ્ધ અંતઃકરણથી પ્રભુની માફી માગો, અને હવે પછી કોઇ પણ જાતનાં પાપ આપણાથી ન થાય માટે સદૈવ મહાન દયાળુ ઈશ્વરની પ્રાર્થના કરતા રહો.

૮૦—આપણી વ્હાલામાં વ્હાલી ચીજ આપણી ઇચ્છાઓ છે. માટે તેજ આપણે પ્રભુને અર્પણ કરવી જોઇએ.

ભક્તિમાર્ગનો, દુનિયાના સર્વ ધર્મોનો, અને અસલના તથા હાલના સર્વે મહાત્માઓનો એજ સિદ્ધાંત છે કે, આપણી વહાલામાં વહાલી ચીજ આપણે પ્રેમપૂર્વક મહાન પ્રભુને અર્પણ કરવી જોઇયે. એનુંજ નામ મહાયજ્ઞ છે. અને એનુંજ નામ સાચું બળિદાન છે. આપણું અંતઃકરણ પણ એ વાત કબૂલ કરે છે, તેથી સિદ્ધ થાય છે કે, પ્રભુને રાજી કરવા માટે આપણી વહાલામાં વહાલી વસ્તુ તેને આપી દેવી જોઇએ. આ સિદ્ધાંત સમજ્યા પછી હવે આપણે એ તપાસવું જોઇએ કે, આપણી વ્હાલામાં વ્હાલી વસ્તુ કઈ છે? પશુઓ, ઘર, ખેતર, ધન, સ્ત્રી, પુત્ર, શરીર વિગેરે બધી વસ્તુઓ કરતાં આપણી ઇચ્છાઓ આપણને બહુ વહાલી છે. કારણ કે આપણી ઇચ્છા મુજબ થતું હોય તો ધન ઉપર પૂળો મૂકીયે છીયે, બાઈડી છોકરાં તજી દઈયે છીયે, આમગરાસ છોડી દઇયે છીયે, અને જો આપણી ઇચ્છાઓ પાર પડતી હોય તો આપણે મરવાને પણ તૈયાર થઇયે છીયે. ટુંકામાં દુનિયામાં કોઈ પણ કામ એવું

નથી કે જે આપણી ઇચ્છાઓ પાર પાડવા માટે આપણે ન કરીએ. આટલી બધી આપણી ઇચ્છાઓ આપણને વ્હાલી છે. એટલુંજ નહિ, પણ આપણી ઇચ્છાઓમાં આખા જગતની બધી વસ્તુઓ આવી જાય છે. એવી ઇચ્છા બળવાન છે, માટે આપણી તે ઇચ્છાજ પ્રભુને આપી દેવી જોઇએ; એટલે સર્વસ્વ આપી દેવાય છે. એ શિવાય જે કાંઇ આપવું તે અધૂરૂંજ છે; એટલે એવું જરા જરા આપવાથી પ્રભુને સંતોષ થતોજ નથી, એ નક્કી સમજજો. માટે ભાઇઓ! જો કલ્યાણની ઇચ્છા હોય તો સર્વોત્મ ભાવથી–મન વચન કર્મથી ને તન મન ધનથી પ્રભુની ઈચ્છાને આધીન થાઓ અને પ્રભુના હુકમો પાળો.

૮૧–આપણી ઇચ્છા તે આપણી જીંદગીની ચાવી છે માટે તે પ્રભુને સોંપી દેવી જોઇયે.

આપણી જીંદગીની ચાવી આપણી ઈચ્છા છે, કારણ કે જેવી આપણી ઇચ્છા હોય તે પ્રમાણેની ઉત્તમ કે અધમ જીંદગી ભોગવી શકાય છે. આવી રીતે આપણી જીંદગીની ચાવી આપણીજ ઈચ્છા હોવાથી એ ચાવીને આપણા હાથમાં રાખવી એ બહુજ જોખમની વાત છે. કારણ કે આપણું મન બહુ ચંચળ છે, તે આપણી ઈચ્છાઓને કેમ ફેરવી નાંખશે ને કેમ દોરવી જશે એ આપણે જાણી શકતા નથી, માટે એ ચાવી આપણા હાથમાં રાખવામાં ફાયદો નથી. એ ખરેખરા જોખમની ચાવી તો સમર્થમાં સમર્થ ને ભલામાં ભલા પ્રભુના હાથમાંજ સોંપવાથી સલામત રહી શકાશે. અનંત દયાવાળા કૃપાના સાગર મહાન પ્રભુને છોડી આપણા હાથમાં એ ચાવી રાખવી એ તો વાંદરાના હાથમાં તરવાર આપવા જેવું છે. માટે ભાઇઓ! જરા વિચાર તો કરી જુઓ! જીંદગીના જોખમની ચાવી આપણે તે શા માટે સંભાળવી જોઇએ? એ ચાવી તો પ્રભુને સોંપી દેવામાંજ ડહાપણ છે, મજે છે ને નિર્ભયપણું છે, માટે ભાઈઓ! જેમ બને તેમ જલદીથી એ જીંદગીના જોખમની ચાવી પ્રભુને સોંપી દો, પ્રભુને સોંપી દો.

૮૨–ઈશ્વર આપણું સર્વસ્વ છે, તથા ઈશ્વર સૌ ગુણે પરિપૂર્ણ છે.

એની ઇચ્છાથી આપણે ઉત્પન્ન થયા છીયે, માટે તે આપણો કર્તા છે.

એજ આપણને નિભાવે છે, માટે આપણો પાલનકર્ત્તા પણ તેજ છે.

આપણા માબાપના અંતરમાં તેણે પ્રેમ આપ્યો છે, માટે તે આપણો પિતા છે.

આપણને સારાં કામ કરવાની તે બુદ્ધિ આપે છે, માટે તે આપણો ગુરૂ છે.

મુવા પછી તે આપણો ઉદ્ધાર કરનાર છે, માટે તારનાર પણ તેજ છે.

આફતની વખતે તથા દરરોજ રાતે તે આપણી સંભાળ લે છે, માટે આપણો રક્ષક પણ તેજ છે.

તે આપણો કર્તા છે, પાલન કર્તા છે, બુદ્ધિદાતા છે, રક્ષક છે, તારનાર છે, માતાપિતા છે, સાચો સગો છે, સ્વામી છે, શેઠ છે, મિત્ર છે, અને સર્વસ્વ છે. ટુંકામાં તે નિર્ધનનું ધન છે, નિર્બળનું બળ છે, અને દુઃખીઓનો દિલાસો છે.

ઈશ્વર સૌ ગુણે પરિપૂર્ણ છે.

પ્રભુ પૂર્ણ પવિત્ર છે, સદાય સત્ય છે, સર્વ સમર્થ છે, અતિ સુંદર ને અખંડ વૈભવવાળા છે, ઘણાજ સુખી, સદાય આનંદી, બહુ બહુ ડાહ્યા, બહુ ચતુર, ઘણા દયાળુ, અતિશય કૃપાળુ, મહા ક્ષમાવાન અને સર્વ શુભ ગુણોના ભંડાર તથા સકળ ગુણોના નિધિ છે.

તે રાજાના રાજા, દેવોના દેવ, સૌથી મ્હોટામાં મ્હોટા, સૌથી સરસ, અને સર્વની માથે શ્રેષ્ઠતાથી રહેલા સૌના પૂજનીય દેવ છે.

તે સૃષ્ટિ પહેલાં પણ હતા, હાલ પણ છે, અને પ્રલય પછી પણ રહેશે.

બળવાનોને બળ તેણે આપ્યું છે. ડહાપણવાળાને ડહાપણ તેણે આપ્યું છે. ધનવાનને ધન, રૂપવાનને રૂપ, અને સત્તાવા-

ળાને સત્તા પણ તેણે આપેલી છે. ટુંકામાં યાદ રાખજો કે સર્વ શુભ ગુણો પ્રભુના પોતાના છે, તેમાંથી તેણે કૃપા કરીને સૌને જરા તરા કાંઇ કાંઇ ગુણો આપેલા છે, કારણ કે ઈશ્વર સૌ ગુણે પરિપૂર્ણ છે, અને પોતાના જેવા સૌને પૂર્ણ કરવા ઇચ્છે છે. એવા તે દેવાધિદેવ ને દયાળુ પિતા છે.

અગ્નિમાં ઉષ્ણુતા, જળમાં ઠંડક, સૂરજમાં તેજ, ચંદ્રમાં શાંતિ, હીરામાં ઝળકાટ, અને ફૂલમાં સુગંધ તેણેજ આપી છે.

એના હુકમથીજ સૂરજ તપે છે, એના હુકમથીજ વરસાદ વરસે છે, એના હુકમથીજ વાયુ વાય છે, એના હુકમથીજ સમુદ્રમાં ભરતીઓટ થાય છે, એના હુકમથીજ નદીઓ વહે છે, અને એના હુકમથીજ ઋતુઓ એક પછી એક આવે છે ને જાય છે, તથા એના હુકમથીજ રાત્રિ ને દહાડો થાય છે. ટુંકામાં આ જગતમાં બધું એના હુકમથીજ થાય છે.

કાનમાં સાંભળવાની શક્તિ, આંખમાં જોવાની શક્તિ, નાકમાં સુંઘવાની શક્તિ, દાંતમાં ચાવવાની શક્તિ, પગમાં ચાલવાની શક્તિ, અને જીભમાં બોલવાની શક્તિ એ બધી પ્રભુનીજ શક્તિ છે. અને તે દયાળુ પ્રભુએ આપણા ઉપર દયા કરીનેજ આપેલી છે.

વીજળીમાં ઝડપ, પવનમાં જોસ અને વરાળમાં બળ તેણેજ મૂકેલું છે.

તે આગળ છે, તે પાછળ છે, તે જમણી બાજુએ છે, તે ડાબી બાજુએ છે, તે ઉપર છે, તે નીચે છે, તે બહાર છે અને તે અંદર પણ છે. એવી કોઇ પણ જગ્યા નથી કે જ્યાં તે ન હોય. ડુંગરની ટોચ ઉપર, સમુદ્રના તળીયામાં, વેરાન જંગલના મધ્યમાં, અંધારી ગુફામાં, અને આપણા હૃદયમાં પણ તે છે.

જેમ સમુદ્રમાં માછલાં છે, હવામાં પક્ષી છે, અને માના પેટમાં બચ્ચાં છે તેમ સદાય તે આપણી અંદર છે અને આપણે તેની અંદર છીયે. ટુંકામાં ફૂલમાં જેમ દોરો હોય છે, અને દોરામાં જેમ ફૂલ હોય છે તેમ આપણે પ્રભુમાં છીયે, અને પ્રભુ આપણામાં છે.

પદ–રાગ બનજારો.

પરબ્રહ્મ અનંત અપારા, કેમ વર્ણવું હું ગુણ તારા (ટેક)
પ્રભુ શીર્ષ ધરૂં તુજ ચરણે, મને રાખો સ્વામી શરણે;
છો આત્માના આધારા, કેમ વર્ણવું હું ગુણ તારા.
પ્રભુ પ્રાણીનાં દુઃખ કાપો, સદ્બુદ્ધિ સૌને આપો;
વાહ સૃષ્ટિના કરનારા, કેમ વર્ણવું હું ગુણ તારા.
સહુ પ્રાણીના છો ત્રાતા, અને તાત માત ને ભ્રાતા;
દીન દાસ છીયે સૌ તારા, કેમ વર્ણવું હું ગુણ તારા.
તમે સ્થાવર જંગમ ધાતા, છો શાંતિ તણારે પ્રદાતા;
છે પાડ અપાર તમારા, કેમ વર્ણવું હું ગુણ તારા.
તમે નિર્વિકાર નિરંજન, કરો ભક્ત તણાં દુઃખ ભંજન;
છો સૃષ્ટ વસ્તુથી ન્યારા, કેમ વર્ણવું હું ગુણ તારા.
નથી વર્ણન શક્તિ મુજને, નથી વર્ણવી શકતો તુજને;
છો પૂર્ણ બ્રહ્મ અપારા, કેમ વર્ણવું હું ગુણ તારા.
હું છું સેવક દીન તમારો, કરૂણાથી કરો નિસ્તારો;
છો પ્રાણી પાલનહારા, કેમ વર્ણવું હું ગુણ તારા.
તુજ સમો સૃષ્ટિમાં ન કોયે, તો ઉત્તમ ક્યાંથી હોયે
હે ત્રિલોક સરજનહારા, કેમ વર્ણવું હું ગુણ તારા.

૮૩–મ્હોટા લોકો ગરીબોને મળવા ચ્હાતા નથી પણ મહાન પ્રભુ તો સૌને મળવા સદા તૈયારજ છે.

મ્હોટા લોકો ગરીબ માણસોની સાથે બોલવા ઈચ્છતા નથી, તેઓને ગરીબ માણસોની સાથે ભેળાતાં અપમાન લાગે છે, અને મનમાં એક જાતની સુગ થાય છે; એટલુંજ નહિ પણ ગરીબોની સાથે ભેળાવામાં તેઓ પોતાના દરજ્જાથી હલકું સમજે છે, તેથી કેટલાક મ્હોટા શેઠીયાઓ, ન્યાયાધીશો, અને રાજાઓ એવા ગરીબ લોકોની સાથે વાતચીત કરવા માટે દુભાષીયાઓ (ઇન્ટરપ્રેટર) રાખે છે. પણ રાજાઓનો રાજા અને મહારાજાઓનો મહારાજા, અનંત બ્રહ્માંડનો નાથ દયાળુ પ્રભુ તો આપણી સાથે વાત કરવાને હમેશાં ને હર ઘડી તૈયાર છે. તેને કોઇ ન્હાના કે મ્હોટા નથી, પણ માત્ર આપણી એક-

અતાની ને વિશ્વાસનીજ ખામી છે. બાકી તે તો એટલો બધો દયાળુ છે કે આપણી સાથે વાતો કરવા માટે તે દર પળે તૈયાર છે; પણ આપણેજ આપણું મન ખોટા પ્રપંચોમાં લગાડી દઈને તેનો લાભ લેતા નથી.

રાજાઓ અને બીજા મ્હોટા લોકો ગરીબ લોકોને ઘેર જવા ચ્હાતા નથી, અને કદાચ એવા મ્હોટા લોકોને ઘેર લાવવા હોય તો મ્હોટી ધામધુમ કરવી પડે છે ને ઘણી અડચણો ભોગવવી પડે છે. પણ પ્રભુને આપણા અંતરમાં લાવવા માટે તે તો જ્યારે કહીએ ત્યારે તૈયાર છે. એને કોઈ સાથે કયારેય પણ વાંધો નથી. આપણે શુદ્ધ અંતઃકરણ રાખીને—દ્દઢ આશરો રાખી ભગવદ્‌ આવેશ રાખીએ એટલે તે દયાળુ પ્રભુ આપણા અંતરમાં આવવાને દર પળે તૈયાર છે. એ કાંઇ બહારની ધામધુમ કે મ્હોટાઇ માગતો નથી, પણ તે તો માત્ર આપણી પવિત્રતા ને આપણો કાંઇ પણ અંતરાય વિનાનો પ્રેમજ માગે છે. એ બે વસ્તુ જો આપણામાં હોય તો પછી તે કાંઇ આપણાથી દૂર નથી અને આપણે તેનાથી દૂર નથી. માટે ઓ કૃપાભિલાષીઓ! ભાઇઓ અને બ્હેનો! દયાળુ પ્રભુ પાસેથી અંતરની શુદ્ધતા ને પ્રભુપ્રેમ માગવાની પ્રાર્થના કરો.

૮૪—મ્હોટા લોકોને મળવા માટે અગાઉથી કાંઇ ચોક્કસ ટાઇમ નક્કી કરવો પડે છે, પણ પ્રભુ તો આપણે જ્યારે જઇયે ત્યારે મળવાને તૈયારજ છે.

આપણે જોઇયે છીયે કે મ્હોટા લોકોને મળવાના કાંઈ ચોક્કસ ટાઈમ હોય છે. જેમકે કોઇ પોતાની મુલાકાતનો વખત સવારનો રાખે છે, કોઇ સાંઝનો રાખે છે, કોઇને રાત્રે અનુકૂળતા હોય છે, કોઈ અઠવાડીયામાં એકાદ વખત પોતાની મુલાકાતનો લાભ આપે છે અને આપણા દેશી રાજાઓનાં દર્શન તો માંડમાંડ કોઇ વાર તહેવારેજ અને તે પણ દૂરથીજ થાય છે. પણ રાજાઓના રાજા અને દેવોના દેવ તથા કાળના પણ કાળ અનંત બ્રહ્માંડના નાથ દયાળુ પ્રભુ તો જ્યારે તમારી તેને મળવાની ઇચ્છા થાય ત્યારે તે તૈયારજ છે. તેને કાંઈ આપણા

શેઠીયાઓ કે રાજાઓની પેઠે વખતનો વાંધો નથી, તેમજ એ કાંઇ ગરીબ કે તવંગર, બાળક કે ઘરડાં, મૂર્ખ કે વિદ્વાન, અને ઉંચ કે નીચ જોતો નથી, પણ તે તો માત્ર આપણો પ્રેમ જુએ છે. જો આપણા અંતઃકરણમાં પ્રભુપ્રેમ હોય તો જ્યારે ઇચ્છા કરીએ ત્યારે પ્રભુમય થઇ શકીયે તેમ છીયે; માટે ભાઇઓ ! દયાળુ પ્રભુની દયાનો લાભ લઇ વારંવાર આપણા હૃદયમાં પ્રેમ ભાવથી પ્રભુને પધરાવવાની તજવીજ કરો.

આપણા શ્રીમંતો અને આપણા અધિકારીઓને પોતાની મુલાકાત માટે સુંદર મંડપો, મ્હોટી સભાઓ, અને આલેસાન દીવાનખાનાઓ, તથા ચાપાણી, પાનસોપારી ને અત્તર ગુલાબ જોઇએ છીએ, પણ મહાન પ્રભુને આપણી મુલાકાત માટે એવું કાંઇ પણ જોઇતું નથી. તે તો સવારે, બપોરે, સાંજે, રાત્રે, જ્યારે કહો ત્યારે અને જ્યાં કહો ત્યાં હાજર છે. એ નથી કહેતો કે મને મંડપ કે દીવાનખાનું જોઇએ. તે તો ડુંગરની ટોચ ઉપર, અંધારી ગુફામાં, આપણી ઓરડીમાં, વનમાં, નદી કિનારે, વહાણેમાં, મંદિરમાં અને રસ્તામાં ચાલતે ચાલતે પણ આપણી મુલાકાત લઈ શકે છે. કોઈ પણ ઠેકાણે તે દયાળુ આપણને મળવા તૈયાર છે, પણ સરત માત્ર એટલીજ છે કે આપણે તેની અખંડ દયાને સમજીને એ દયાનો લાભ લેવો જોઇયે. એટલે કે પ્રભુની મ્હોટાઈ અને આપણી નિર્બળતા સમજીને દીનતાથી પ્રભુનું શરણ ધરી લેવું જોઇએ. પ્રભુના ચરણના શરણ વિના અખંડ શાંતિનો બીજો કોઇ પણ રસ્તો નથી. માટે ભાઇઓ ! પ્રભુની મ્હોટાઇ સમજીને પ્રભુના શરણમાં આવો, પ્રભુના શરણમાં આવો.

૮૫–ટ્રેનમાં તો બધી જાતના કલાસ છે. તમારી પાસે પૈસા હોય તે પ્રમાણે ટીકીટ લઈ લ્યો, નહિ તો ટ્રેન ઉપડી જશે ને તમે રહી જશો.

રેલવેમાં તો ફર્સ્ટ કલાસ, સેકંડ કલાસ, ને થર્ડ કલાસ એવા વર્ગ હોય છે. કેટલાક મુલકમાં એથી પણ વધારે વર્ગ હોય છે. જેની પાસે જે પ્રમાણે પૈસા હોય તે પ્રમાણે ટીકીટ લેવી જોઇએ. આપણી પાસે પૈસા થોડા હોય અને એવા મિજા-

જમાં રહીયે કે હું તે થર્ડ કલાસમાં શું કરવા બેસું? એ કેમ કામ આવે? આપણે એવા મિજાજમાં ને એવા વિચારમાં રહીને ટીકીટ લેતાં વાર લગાડીએ અને પછી ટ્રેન ઉપડી જાય ત્યારે હાય હાય કરીએ એમાં શું વળે? આપણી પાસે વધારે પૈસા ન હોય તો હલકા કલાસની પણ ટીકીટ લઇ લેવી જોઇએ. કારણ કે થર્ડ કલાસવાળા ને ફર્સ્ટ કલાસવાળા વહેલા પહોંચે ને થર્ડ કલાસવાળા મોડા પહોંચે એવું કાંઈ નથી. માત્ર સગવડતામાં ફેર છે. અને વધુ પૈસાવાળા વધુ સગવડતા ભોગવી શકે એમાં કાંઇ નવાઇ નથી. પણ એવી સગવડતા ભોગવવાની આપણામાં શક્તિ ન હોય તો તે સારૂ કરીને કાંઇ ખાલી વાતોમાં ને વાતોમાં સ્ટેશન પર પડયું રહેવું જોઇએ નહિ, પણ આપણી સ્થિતિ પ્રમાણે ટીકીટ લઇ ટ્રેનમાં બેસી જવું જોઇએ, કે ધક્કા મૂક્કી ખાતે ખાતે પણ અંતે ધારેલા મુકામે પહોંચી શકાય.

ભાઇઓ! આ ટ્રેન કઈ? એ ટીકીટ કઈ? અને એ મુકામ કયો? એ ખબર છે? સર્વવ્યાપક સર્વ શકિતમાન અનંત બ્રહ્માંડના નાથ મહાન પ્રભુનો પવિત્ર રસ્તો એ આપણી સાચી ટ્રેન છે; કર્મ, યોગ, તપ, તીર્થ, વ્રત, દાન અને જ્ઞાન તથા ભકિત એ ટીકીટ છે; અને મોક્ષધામમાં, હરિની હજુરમાં અનંતકાળનાં સુખ ભોગવવા જવું એ આપણો છેવટનો ધારેલો મુકામ છે; એ અલૌકિક ઈશ્વરી મુકામમાં જવાનો હક પણ સૌને છે અને ટ્રેન પણ સૌને માટે છે, પણ ટીકીટમાં ફેર છે. જેનામાં જેવી જાતની યોગ્યતા હોય તે પ્રમાણે તેણે જલદી જલદી ટીકીટ લઇ લેવી જોઇએ. કારણ કે ટ્રેનને ઉપડી જતાં વાર લાગતી નથી, એટલે કે મોત આવતાં કાંઇ વાર લાગતી નથી. માટે કોઇ પણ જાતની ટીકીટ લઇને પ્રભુના રસ્તામાં આવી જાઓ! પ્રભુના રસ્તામાં આવી જાઓ!!

જો એમ વિચાર કર્યા કરશો કે, અમે કાંઈ યોગ સાધી શકીએ તેમ નથી, અમે કાંઇ તપ કરી શકીએ તેમ નથી, અમે કાંઇ યજ્ઞો કરી શકીએ તેમ નથી અને અમે કાંઇ મનવાણી કે બુદ્ધિથી જાણ્યા જાય નહિ એવા અનિર્વચનીય પ્રભુના સ્વરૂપનું જ્ઞાન પણ મેળવી શકીએ તેમ નથી. અને એ શિવાય ભક્તિ માર્ગની જે ન્હાની ન્હાની વાતો રહી તેમાં શું વળે? એમ ધા-

રીને જો એ ટીકીટ પણ નહિ લઇએ તો ટ્રેન ઉપડી જશે ને આપણે રહી જઇશું તેથી ફેરો માથે પડશે. માટે ભાઇઓ! જેવી આપણને સગવડતા હોય, જે પ્રમાણે જ્ઞાન હોય, જે પ્રમાણે સંત તથા ગુરૂ મળ્યા હોય અને જે પ્રમાણેના સંજોગો હોય તેવી જાતની ટીકીટ લઈ, એટલે કે તેવા ધર્મો પાળી પ્રભુના રસ્તામાં આવી જાઓ! પ્રભુના રસ્તામાં આવી જાઓ! એટલે પછી મોક્ષધામ કાંઈ દૂર નથી.

૮૬–મોત માટે એક ડોશીનો અફસોસ અને એક મહાત્માનો ઉપદેશ.

એક ડોશીને ફક્ત એકજ દીકરો હતો. તે બીમાર પડયો અને દૈવ ઇચ્છાથી ગુજરી ગયો. ડોશી જરા લેભાગુ જેવી, રજનું ગજ કરે તેવી અને વેવલી હતી, તેને બહુ વસમું લાગ્યું. એકનો એક જુવાન દીકરો મરી જાય એ કોને સારૂં લાગે? સૌને વસમું તો લાગેજ. પણ આ ડોશીનો વલોપાત તો કાંઇ અદ્ભુતજ હતો. તેની આંખ્યોનો શ્રાવણ ભાદરવો અને એની છાતીનું કુટવું તો સીતમજ હતું. ગમે તેવા ક્રૂર માણસને પણ એ વખતે દયા ઉપજે તેવું હતું, પણ તેમાં ઉપાય શું? આપણને દયા આવે પણ કાળને દયા આવે એમ ક્યાં છે? થોડી વારમાં સગાંવ્હાલાં ભેળાં થયાં અને મુડદાને સ્મશાને લઇ જવાની ઉતાવળ કરવા લાગ્યા. પણ ડોશી સમજે નહિ. તે તો પોતાના દીકરાના મુડદાને પકડીને બેઠી, ને કહેવા લાગી કે એ મારો એકનો એક દીકરો મરેજ કેમ? ગમે તેમ થાય પણ હું તેને નહિ લઇ જવા દઉં. ચ્હાય તો મને પણ ભેળી બાળી મૂકો, પણ હું એને બાળવા નહિ દઉં. અરે કોઈ મારા દીકરાને જીવતો કરો! અરે કોઇ મારા દીકરાને જીવતો કરો! જે કહો તે આપું પણ કોઈ જીવતો કરો! આવી રીતે ડોશી વિલાપ કરવા લાગી.

એક તરફ ડોશીનું કલ્પાંત ને બીજી તરફ શબને સ્મશાનમાં લઇ જવાની નાતવાળાઓની ઉતાવળ, તેથી ત્યાં બહુ ગડબડ થઈ રહી. નાતવાળાઓ કહેવા લાગ્યા કે એ રાંડની તો ડાગળી ચસકી ગઈ છે, કાંઈ શબને ઘરમાં ઘાલી રખાય? ગામમાં મુડદું પડયું હોય ત્યાં સુધી સગાંવ્હાલાંઓથી જમાય કેમ?

અને પાછા આપણું નાહીએ ધોઇએ ક્યારે ? એ તો રાંડ વેવલી છે પણ આપણા શું હાલ થાય એ તો વિચારો ? બીજાએ કહ્યું કે, આપણાથી કાંઈ જોર જુલમથી લઈ જવાય ? એ તો એ માને ત્યારે જવાય. ત્યારે ત્રીજાએ કહ્યું કે એ ન માને તો એને પણ ભેળી ફુંકી આવીએ એટલે પીડા પતી ? કોઇક દહાડો એને પણ મૂકવા જવું પડશે ના ? માટે આજેજ ભેળા-ભેળું કામ ઉકેલી દઈએ.*

બિચારી ડોશી જ્યારે છાતીફાટ કલ્પાંત કરે છે, ત્યારે નાતવાળાઓ તેનાજ ઘરમાં ઊભા ઊભા આવે પ્રસંગે ન છાજતી ઉતાવળ કરે છે; ને ન બોલવાના બોલ બોલે છે. એટલુંજ નહિ પણ શ્મશાનની શાંત જગ્યો કે જ્યાં મુવેલાંઓની પાછળ છેવ-ટની ઈશ્વરપ્રાર્થના કરવી જોઇએ અને જેને બાળવા ગયા હોય તેના પુન્યાર્થે તેની પાછળ કાંઇ ભલાં કામો કરવાના સંકલ્પ કરવા જોઇએ, તેને બદલે શ્મશાનમાંજ ચિતાની પાસેજ ન કરવાની વાતો કરાય છે ને ન કરવાનાં કામો કરાય છે.

આપણા લોકોની ધર્મ સંબંધી લાગણી એટલી બધી બુઠ્ઠી થઇ ગઇ છે કે શ્મશાનમાં ગયા છતાં ને મુડદાને બળતું જોયા છતાં પણ આપણને શ્મશાનવૈરાગ્ય પણ ઉપજતો નથી. જાણે આપણે તો અમરપટોજ લખાવીને આવ્યા હોઇએ, એવી રીતે ચિતા પાસે બેઠા બેઠા પણ ગપ્પાં હાંકીયે છીયે, પણ એ કેટલું બધું પાપ છે એ સમજતા નથી, અને આપણાં સગાંઓને ચિતામાં ફુંકાતાં જોયા છતાં પણ—એક દિવસ આપણે પણ એવીજ રીતે ફુંકાઇ જવાના છીયે, માટે કાંઇક રૂડું કરી લઇયે, એવો ખ્યાલ આપણા મનમાં આવતો નથી. પ્રભુ ! દયા કર ! અમારી ઉપર દયા કર ! !

ડોશીના ઘર પાસે જ્યારે આવી રીતે ગડબડ મચી રહી હતી, ત્યારે ત્યાં એક સાધુ આવી નીકળ્યો. તેણે કહ્યું કે ક્યા હૈ ? લોકોએ કહ્યું કે, આ ડોશીનો બિચારીનો એકનો એક દીકરો હતો તે મરી ગયો છે, હવે તેને કાઢી જવો છે પણ ડોશી માનતી નથી. બિચારીની ડાગળી ચસકી ગઇ છે. એ તો કહે છે કે કોઇ મારા છોકરાને જીવતો કરો.

* આપણા નાતવાળાઓ એક બીજા તરફ આવા પ્રસંગે પણ કેવી લાગણી ધરાવે છે તેનો આ નમુનો તો જુઓ !

સાધુએ કહ્યું, ઉસમે કયા બડી બાત હૈ? અભી હમ જીતા કરતા હૈ? કીધર હૈ વો લડકા? એમ કહીને તે સાધુ શબની પાસે ગયો.

ડોશીએ જાણ્યું કે પ્રભુએ મારી દાદ સાંભળી. આ મહાદેવજી બાવાનું રૂપ લઇને આવ્યા છે તે જરૂર મારા વહાલીયાને જીવતો કરશે. એમ સમજીને ડોશી તો હર્ષમાં આવી ગઇ ને તે સાધુને પગે પડવા તથા ખોળા પાથરવા લાગી.

બે ચાર સવાલો પૂછીને મહારાજ તો કાંઇ મંતર ભણવા લાગ્યા. સૌ ધ્યાનથી જોવા લાગ્યા ને ડોશી રડતી બંધ થઇ ગઈ. જરા વાર પછી તે સાધુએ કહ્યું કે માઈ! એક રૂપીયા ચાહીએ. ડોશી જરા માલવાળી હતી તેણે કહ્યું કે, મહારાજ! જો છોકરો સાજો થતો હોય તો એક શું? સો રૂપીયા આપું. એમ કહી અંદરના બીજા ઓરડામાંથી રૂપીયો લાવવા માટે તે ઉઠી. એટલામાં મહારાજે કહ્યું કે માઇ! તુમેરા ઘરકા રૂપીયા કામ નહિ લગેગા, જીસકા ઘરમેં કોઇ આદમી ન મરા હોવે ઉસકા રૂપીયા ચાહીએ. ઐસા રૂપીયા મીલે તો અભી તેરા લડકા જીતા હોવે.

ડોશીએ જાણ્યું કે એમાં શું મ્હોટી વાત છે, હમણાં ગામમાંથી રૂપીયો લઇ આવીશ, એમ ધારી શબની પાસે તે સાધુને બેસાડી દોડતી દોડતી ફળીયામાં ગઇ. જઈને પડોશણને કહ્યું કે, જલદી જલદી એક રૂપીઓ આપો તો મારો છોકરો જીવતો થાય. પડોશણે કહ્યું કે, જો તારો છોકરો જીવતો હોય તો એકને બદલે બે રૂપીયા લેઇ જાની. એમ કહી પડોશણ રૂપીયો લેવા ઘરમાં ચાલી, એટલામાં ડોશીએ કહ્યું કે, બાઇ! સબુર, તમારા ઘરમાં કોઇ મરી તો નથી ગયું? જો કોઇ પણ મરી ગયું હોય તો તમારા ઘરનો રૂપીયો ન ખપે. ત્યારે તે પડોશણે કહ્યું કે બે મહિના ઉપર મારી સાસુ મરી ગયાં છે. ડોશી બીજે ઘેર ગઇ, તેણે કહ્યું કે મારી ધાવણી છોકરી મરી ગઇ છે. ત્રીજે ઘેર ગઇ તેણે કહ્યું કે મારો દાદો મરી ગયો છે. ચોથે ઘેર ગઇ તેણે કહ્યું કે, મ્હારો વર મરી ગયો છે. પાંચમે ઘેર ગઇ તેણે કહ્યું કે મારી વહુ મરી ગઇ છે. છઠ્ઠે ઘેર

ગઈ તેણે કહ્યું કે મને કસુવાવડ થઇ ગઇ છે. સાતમે ઘેર ગઇ તેણે કહ્યું કે મારો બાપ મરી ગયો છે. એમ કરતાં આખું ગામ રખડીને બપોર થઇ ગયા, પણ જેને ઘેર કોઇ પણ માણસ ન મરી ગયું હોય એવું એક પણ ઘર મળ્યું નહિ. એ પછી તે પાસેના બીજા ગામડામાં ગઈ, ત્યાં પણ એમજ. ત્રીજા ગામડામાં ગઇ ત્યાં પણ એવું ઘર ન મળ્યું. પછી ચોથા ગામડામાં ગઈ ત્યાંથી પણ ખાલી હાથે પાછી ફરી.

ચાર ચાર ગામ રખડયા છતાં ને ઘેરે ઘેર ભટકયા છતાં પણ, જેને ઘેર કોઇ પણ માણસ ન મરી ગયું હોય, એવું એક પણ ઘર મળ્યું નહિ; તેથી ડોશીની ખાત્રી થઇ ગઇ કે મરવું એ તો જગતનો નિયમજ છે. એટલુંજ નહિ પણ મારી પેઠે હજારો જણનાં છોકરાં મરી ગયાં છે, તે છતાં પણ તેઓ બધાં કઠણ થઇને રહેલાં છે, તેમ મારે પણ કઠણ થઇને રહેવું જોઇએ; એવા વિચારથી તેને જરા ધીરજ આવી.

છેવટ સાત આઠ ગાઉ રખડીને થાકીપાકી લોથપોથ થઇને સાંજે ઘેર આવી, અને સાધુને કહ્યું કે, મહારાજ ! તમે માગો છો એવો રૂપીઓ તો કયાંઈ મળતો નથી. હું ચાર ગામ રખડી આવી પણ કોઇ ઘર એવું ન મળ્યું કે જ્યાં કોઈ પણ માણસ મરી ગયું ન હોય. ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે, ચાર ગામ તો શું પણ આ દુનિયા જેવી બીજી હજારો દુનિયામાં ફરી વળીએ તોપણ એવું ઘર નહિ મળે, કારણ કે આપણે મરવાને માટેજ જન્મ્યા છીયે. રામ ને કૃષ્ણ પણ ચાલ્યા ગયા, ઇંદ્ર પણ અગણિત થઇ ગયા અને બ્રહ્માનો પણ પાર ન રહ્યો. ત્યારે આપણે તે શું બીસાતમાં ? તારા દીકરા સારૂ કરીને કાંઇ પ્રભુના નિયમો થોડાજ ફરી જવાના છે ? માટે હવે ફોગટની હાય હોય કર માં. વૈષ્ણવ જન થઇને શોક શું કરે છે ? આપણે શોક કરીએ તો પ્રભુ દિલગીર થાય છે માટે હવે તો ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઇને ધીરજ રાખ, ને પ્રભુનું નામ સ્મરણ કર કે જેથી આત્માનું કલ્યાણ થાય.

૮૭–ડૂબતા માણસને બોધ આપવો એ નકામો છે; પ્રથમ તેને ડૂબતો બચાવો ને પછી ઉપદેશ કરો.

એક છોકરો બાબુલા તળાવમાં પડી ગયો હતો, તે નીકળવાને તરફડીયાં મારતો હતો પણ કાંઈ ઉપાય હાથ આવતો નહોતો, તેથી ડૂબી મરવાની તૈયારીમાં હતો, એટલામાં ત્યાં તેનો મેહેતાજી આવી ચ્હડયો. બુદ્ધિના ભંડાર પંતુજી મહેતાજીએ તે છોકરાને ડૂબતો જોઇને કહ્યું કે, હરામખોર એજ લાગનો, મારૂં કહ્યું નહોતો માનતો તે લે હવે લકુંબો. હું રોજ કહેતો કે પાણીની મસ્તી ન કરો, નિશાળમાંથી ભાગી ન જાઓ, માબાપનું કહ્યું કરો, ગુરૂની સેવા કરો, પણ તમે લોકો એવા પાજી છો કે મારૂં કહ્યું માનતા નહોતા એનું ફળ જોયું કે? હજી તો તું જ્યારે નિશાળે આવીશ ત્યારે તારી ખબર લઇશ. તારાં હાડકાંનો ખુડદો કર્યા વિના તું કાંઈ પાધરો થાય તેમ નથી. બોલ હવે અક્કલ આવી કે નહિ? હવે મારૂં કહ્યું માનીશ કે નહિ? બોલ જલદી, કે હજી પણ વધારે ખાસડાં ખાવાં છે? જો હવેથી કદી પણ પાણીની મસ્તી કરતો નહિ હો? આવી રીતે ડૂબી જતા છોકરાની પાસે પોતે ભાષણ આપવા લાગ્યા, પણ એટલા વખતમાં તો છોકરો કેટલુંએ પાણી પી ગયો અને તેનો જીવ ડચકે આવ્યો. એટલામાં ત્યાંથી એક ઘાટી નીકળ્યો. છોકરાને ડૂબતો જોઇને તે ઘાટી તળાવમાં કૂદી પડયો અને તેણે એ છોકરાને બચાવી લીધો. હવે આ બેમાં ઉત્તમ કોણ? ઉપદેશ આપવાવાળો મેહેતાજી કે જંગલી ઘાટી?

ભાઇઓ! આપણે પણ ઘણી વખત એ મેહેતાજીના જેવુંજ કરીયે છીયે. ધર્મની લાંબી લાંબી વાતો કરીયે છીયે અને તત્વજ્ઞાનની ઉંડી ઉંડી બાબતો સાથે માથાફોડ કરીયે છીયે, પણ આપણા ભાઈબંધો કે જેઓ દરિદ્રતાના સાગરમાં આપણી નજર આગળ રોજરોજ ડૂબતા જાય છે તેને માટે આપણે કાંઇ પણ કરતા નથી. આપણા ધંધા વિનાના ભાઇઓને આપણે ધંધો અપાવવાની તજવીજ કરતા નથી, આપણા દુઃખી થતા ભાઈઓને આપણે દેશાવર મોકલવાની તજવીજ કરતા નથી, આપણાં રખડતાં બચ્ચાંઓને માટે આપણે ઠેકાણે ઠેકાણે અનાથાશ્રમ ખોલાવવાની તજવીજ કરતા નથી, આપણી દુઃખી વિધવા

બ્હેનોને માટે આપણે ભરવા શીવવાનાં કે ઉદ્યોગ હુન્નરનાં ખાતાં ખોલતા નથી. આપણા દેશના લાખો ભિખારીઓને માટે આપણે કાંઇ ધ્યાન આપતા નથી અને આપણા હજારો ભાઇઓ દરવર્ષે પારકા ધર્મમાં વટલી જાય છે તેઓને વટલતા અટકાવવા માટે પણ આપણે કાંઈ તજવીજ કરતા નથી, અને મ્હોંડે કહીયે છીયે કે ધર્મ કરો, ધર્મ કરો. પણ ધર્મ થાય ક્યાંથી ! ભૂખે પેટે કોઇએ જ્ઞાન મેળવ્યું છે ? આપણે ધર્મની વાતો કરવામાં જેવા શૂરાપૂરા છીયે, અને પારકાને ઉપદેશ કરી પંડિતાઇ બતાવવામાં જેવા ચતુર છીયે તેવા ધર્મ પાળવામાં આપણે ચતુર નથી. તેથી ધર્મની આપણી બધીએ વાતો હવામાં ઉડી જાય છે અને ડૂબકી મારી ચોટલી પકડીને ડૂબતાને બચાવી લે તે ઘાટી આપણાથી વ્હડી જાય છે. માટે ભાઇઓ ! ધર્મની વાતો કરવામાં એટલે કે અક્કલની ઉજાણી કરવામાં પડયા ન રહો, પણ પ્રભુને અર્થે આપણા દુઃખીયારા ભાઇબંધોને અને આપણા ગરીબડા દેશને હમેશાં યથાશક્તિ મદદ કરો.

૮૮–આ મત સારો કે આ મત સારો એવી રીતે જો મતોની જાળમાં ફસાશો તો આરો આવવાનો નથી. માટે સૌ મતનો સાર જે પ્રભુ છે તેને શરણે જાઓ.

એક વખત કાશીમાં જુદા જુદા પંથ ને જુદા જુદા મતવાળા પંડિતોની તથા સાધુ સંન્યાસીઓની મ્હોટી સભા થઈ. તેમાં ઈશ્વર કેવા સ્વરૂપવાળા છે અને ઇશ્વરને કેમ જાણુવો એ બાબત ઉપર વાદવિવાદ થયો. એ સભામાં જુદા જુદા દેશના ને જુદા જુદા વિચારના હજારો માણસ હતા, તે સૌ પોતપોતાનો પક્ષ ખેંચવા લાગ્યા, તેથી તે સભાનું રૂપ એવું થઈ ગયું કેઃ–

દર્શન ભેદ દાવા મત ઘણા,
 ગઢ બાંધી રહ્યા આપ આપણા;
એક એકપે હુંકી રહ્યા,
 અમે પામ્યા બીજા વહેતા ગયા.

સભામાં ચાલતા વાદવિવાદનું આવું રૂપ જોઇને ત્યાં બેઠેલા ડાહ્યા માણુસોએ જોઈ લીધું કે આ વાતમાં કાંઈ માલ નથી.

આ તો મતોની તાણાતાણ છે. આવી રીતે તકરાર કરવામાં તો કોઇ દિવસ પણ કાંઈ સાર નીકળી શકે તેમ નથી. એવું જાણીને તેમાંથી એક ડાહ્યો માણસ બોલી ઉઠયો કેઃ—

ખટ્ દર્શનના જુજવા મતા, માંહોમાંહી ખાતા ખતા,
એકનું થાપ્યું બીજો હણે, અન્યથી આપને અધિકો ગણે;
અખા એ અંધારો કુવો, ઝગડો ભાગી કોય ન મૂવો.

ભાઇઓ ! યાદ રાખજો કે ધર્મના ઝગડાઓનો આવી રીતે કોઈ પણ દિવસ નીકાલ આવતો નથી. એમાંથી તો ઉલટું અંદર અંદર વેર ઝેર વધતું જાય છે અને અશ્રદ્ધા થતી જાય છે. માટે મતોની ને પંથોની તકરારમાં ન ઉતરતાં સર્વ મત પંથવાળાઓ જેને જુદી જુદી રીતે ભજી રહ્યા છે તે એક મહાન પ્રભુને શરણે જાઓ, પ્રભુને શરણે જાઓ અને એમજ સમજો કેઃ—

શાર્દૂલવિક્રીડિત.

જેને શૈવ જનો પૂજે શિવ કહી, વેદાન્તમાં બ્રહ્મ જે,
બૌદ્ધો બુદ્ધ કહી પૂજે જીનજનો, અર્હન્ત જેને કહે;
માને જૈમિની સૂત્રને અનુસરી, મીમાંસકો કર્મને,
કર્તા સત્ય પ્રમાણ શાસ્ત્રથી કહે, નૈયાયિકો જેહને. ૧
શાંડિલ્યાદિ મહર્ષિયો કહી ગયા, જે સૃષ્ટિથી ભિન્ન છે,
સ્વામી સેવક ભાવ રાખી વિભુને, શ્રદ્ધા થકી જે પૂજે;
એવો દેવ અચિંત્ય સત્ય સઘળે, સત્તા થકી વ્યાપ્ત જે,
પૂરે છે મનવાંચ્છિતાર્થ સઘળા, ત્રૈલોક્યના નાથ તે. ૨

૮૯—પ્રભુને પામવાનાં ઘણાં સાધનો છે, પણ તેમાં હાલના જમાનામાં ઈશ્વરનું નામ સ્મરણ એ મુખ્ય ગણાય છે તેનું કારણ શું ?

આપણા શાસ્ત્રોમાં ઘણે ઠેકાણે વારંવાર કહેલું છે કે, પ્રભુનું નામ સ્મરણ કરવું એ કળિયુગમાં મુખ્ય સાધન છે. વેદોમાં પણ જુદા જુદા નામથી ને જુદા જુદા ભાવથી પ્રભુની સ્તુતિજ કરેલી છે. ઉપનિષદોમાં પણ ૐકારનો જાપ કરવાનું વારંવાર કહેલું છે. ગીતામાં પણ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને કહેલું છે કે, બધા યજ્ઞોમાં જપ એ મુખ્ય યજ્ઞ છે. મહાભારત, રામાયણ, ભાગવત અને

બીજાં પુરાણોમાં પણ એની એજ વાત ફેરવી ફેરવીને નવા નવા રૂપમાં વારંવાર કહેલી છે. એટલુંજ નહિ પણ હાલના જમાનાના ભક્તોએ પણ એ વાત ખાસ કબૂલ રાખેલી છે. નાનક, કબીર, તુલસીદાસ, સૂરદાસ, તુકારામ, રામદાસ, નરસિંહ મેહેતો અને મીરાંબાઇએ પણ પ્રભુના નામસ્મરણનેજ મુખ્ય માનેલું છે; કારણ કે તેઓ સમજતા કે, દરેક જમાનાના બહારના ધર્મો જુદા જુદા હોય છે. જેમ જેમ વખત જાય તેમ તેમ માણસોના આચારવિચાર અને આજુબાજુના કુદરતી સંજોગો પણ બદલાતા જાય છે. એટલે એ બદલાતા જતા વખતને અનુકૂળ થવા માટે પ્રસંગોપાત આપણા ધર્મોમાં પણ કાંઇક ફેરફાર કરવો પડે છે; કારણ કે જે બાજુનો પવન હોય તે બાજુનો સઢ ન ચ્હડાવીએ તો વહાણ તોફાનમાં આવી પડે છે ને અંતે ડૂબી જાય છે. એમ ન થાય માટે ત્રિકાળદર્શી મુનિયોએ કહેલું છે કેઃ—

સત્યયુગમાં તપ કરવું, ત્રેતાયુગમાં યજ્ઞ કરવા, દ્વાપરયુગમાં દેવપૂજન કરવું, અને કળિયુગમાં ઇશ્વરનું નામ સ્મરણ કરવું.

ભાઇઓ ! આનો ભેદ સમજ્યા કે ? એનો ભેદ જરા ઉંડો છે. આ સૃષ્ટિ તો અનાદિ કાળથી છે, પણ અમુક વખતે કુદરતના કાંઇ ચોક્કસ ભેદોને લીધે તેનો પ્રલય થઇ જાય છે. એ પ્રલય પછીના પહેલા કાળને સત્યયુગ કહે છે. એ વખતે માણસો નિરોગી, લાંબા આયુષ્યવાળાં, ઓછાં સાધનોવાળાં અને સહનશીલ હોય છે, એટલે એ કાળમાં બીજા કોઇ પણ સાધનો કરતાં તપ કરવું તેઓને અનુકૂળ હતું, તેથી એ કાળમાં લાંબી મુદત સુધી લોકો તપ કરતા હતા. એ પછી વખત જતાં જમાનો બદલાયો, પ્રજાની સમૃદ્ધિ વધી, ધંધારોજગાર વધ્યા, જુદાં જુદાં રાજ્ય થયાં, મોજશોખ તરફ લોકોનું વલણ થયું અને માન મેળવવાની તથા નામના કાઢવાની ઇચ્છા પ્રબળ થઇ, તેથી તપ તરફ લોકોની અરૂચિ થવા લાગી, એટલે તે વખતે દેશસ્થિતિ ને લોકરૂચિ પ્રમાણે ઘણી ઘણી જાતના યજ્ઞો અને નવા નવા પ્રકારનાં કર્મકાંડ થવા લાગ્યા.

એ પછી ઘણાં વર્ષો ગયા બાદ વળી સમય બદલાયો. એ વખતે લોકોનું ધર્મ જ્ઞાન વધ્યું. યજ્ઞના દેવથી તેઓને તૃપ્તિ થઇ

નહિ. તેઓને કોઇ મૂર્તિમાન દેવની જરૂર લાગી, તેથી તેઓએ પોતપોતાની ઉંચામાં ઉંચી કલ્પના પ્રમાણે શિવ વિષ્ણુની સુંદરમાં સુંદર મૂર્તિયો બનાવી, અને તેની તેઓ ખરા ભાવથી પૂજા કરવા લાગ્યા. આમ થવાનું બીજું પણ એક કારણ હતું તે એ કે, યજ્ઞમાં પશુઓનું બળિદાન આપતા હતા. એ કમકમાટી ઉપજાવનારા બળિદાનની સામે મ્હોટો પોકાર ઉઠયો, અને જુદો ધર્મ ખડો થયો. એટલુંજ નહિ પણ એ વખતે દેશમાં પરદેશીઓ આવ્યા હતા, વસ્તી વધી ગઈ હતી અને સમૃદ્ધિના વિભાગ પડી ગયા હતા, એટલે ઘણા લોકો સહેલાઈથી યજ્ઞ કરી શકે તેમ નહોતું અને મૂર્તિપૂજા તો એ વખતે સૌથી સહેલાઇથી બની શકે તેમ હતું, એટલે યજ્ઞ નાબુદ થયા અને તેને બદલે દેવપૂજા થવા લાગી.

ઘણો કાળ દેવપૂજા ચાલ્યા બાદ વળી પાછો વખત બદલાયો. જુદા જુદા દેશમાં નવા નવા ધર્મના જુદા જુદા પેગમ્બરો થયા. તેઓએ મૂર્તિપૂજાની સામે પોતાનો ઝુંડો ઉઠાવ્યો. દેવપૂજામાં તેઓને અનેક દોષ દેખાવા લાગ્યા તેથી તેઓએ મૂર્તિપૂજાની વિરૂદ્ધનો ઉપદેશ શરૂ કર્યો, અને તેમાં તેઓ વખત જતાં ફાવવા લાગ્યા.

ભવિષ્યની પ્રજામાં થનારા આવા ફેરફારો પ્રાચીન આર્યઋષિયો પોતાના યોગબળથી જાણતા હતા તેથીજ તેઓએ આપણા શાસ્ત્રોમાં કળિયુગમાં નામસ્મરણને મુખ્ય માનેલું છે અને વર્તમાનકાળના મહાન્ ભક્તોને પણ એજ જાતનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ થયેલો છે; કારણ કે તેઓ સમજતા કે, હાલના પ્રપંચી કાળમાં દેવપૂજા ઉપર લોકો શ્રદ્ધા રાખી શકશે નહિ. હાલના ભ્રષ્ટતાના જમાનામાં દેવો સીધી રીતે ફળ આપી શકશે નહિ. હાલના પ્રવૃત્તિ કાળમાં—હરીફાઇના જમાનામાં લોકોને દેવપૂજા કરવાની અનુકૂળતા મળશે નહિ. દેવપૂજાની વિરૂદ્ધના લોકોનું બળ વધારે હોવાથી તથા તેઓનાંજ પુસ્તકોનો ઉછરતી પ્રજામાં અભ્યાસ હોવાથી વખત જતાં દેવપૂજા ટકી શકશે નહિ, અને કદી લોભાલોભે, શરમાશરમે, દેખાદેખીએ દેવપૂજા ચાલે તોપણ તેમાં અનન્ય ભક્તિથી લોકો તન્મય થઇ શકશે નહિ. એમ સમજીનેજ પ્રાચીન ઋષિયોએ આપણાં પવિત્ર શાસ્ત્રો મારફત દુનિ-

યાને કહેલું છે કે, આ જમાનો પ્રભુના નામસ્મરણનો છે. તેથી બીજાં કોઈ પણ સાધનો કરતાં મહાન્ ઈશ્વરના પવિત્ર નામનું સ્મરણ એજ હાલના કાળમાં મુખ્ય છે, સૌ ધર્મનો એ સાર છે અને સૌ ધર્મનો તે ધર્મ છે. માટે યોગ, યજ્ઞ, તપ, દેવપૂજા અને અધ્યાત્મ જ્ઞાન વિગેરે જે બને તે ધર્મ પાળો, પણ તે સર્વમાં ભગવદ્ જશને, પ્રભુના ગુણગાનને, પ્રભુની પ્રાર્થનાને અને પ્રભુના નામ સ્મરણને મુખ્ય રાખો, કારણ કે તે આ જમાનાનો ધર્મ છે. એટલે જો તેને સાથે રાખ્યા વિના બીજું કાંઇ કરશો તો તેનું પૂરૂં ફળ મેળવી શકશો નહિ. માટે શુદ્ધ હૃદયથી ને પૂર્ણ પ્રેમથી જ્યારે બને ત્યારે મહામંગળકારી અખંડ આનંદ સ્વરૂપ પરમાત્માના પવિત્ર નામનું સ્મરણ કરો.

૯૦—અસલનો અને હાલનો જમાનો બદલાઇ ગયો છે તેથી આપણા ઘણાએ રીતરીવાજો બદલાઇ ગયા છે, તેમ આપણી અસલી દાનની રીતિ પણ બદલવી જોઇએ.

જે તરફનો પવન હોય તે તરફનો સઢ ચ્હડાવીએ તોજ વહાણ બચી શકે, પણ જો પવનથી ઉલટો સઢ ચ્હડાવીએ તો વહાણની ખરાબી થયા વિના રહે નહિ. પવન બદલાય ત્યારે સઢ બદલવો જોઇએ; એ વખતે કાંઈ એવો વિચાર કામ ન લાગે કે અગાઉના કપ્તાન અમારા કરતાં વધારે ડાહ્યા હતા, અને તે જેમ સઢ ચ્હડાવતા તેમજ અમે સઢ ચ્હડાવીએ છીયે. અગાઉના ખલાસીઓ આપણા કરતાં વધારે ડાહ્યા હતા એ વાત ખરી, પણ તેઓના વહાણને જે અનુકૂળ પવન હતો તેવો અનુકૂળ પવન હાલમાં આપણને નથી, પણ આપણને એથી ઉલટો પ્રતિકૂળ પવન છે. માટે જે બાજુના સઢથી તેઓનાં વહાણ કિનારે પહોંચ્યાં તે બાજુના સઢથી આપણાં વહાણ કિનારે પહોંચી શકે તેમ નથી, માટે આપણે સઢ ફેરવવાની જરૂર છે. તેઓના કરતાં આપણે વધારે ડાહ્યા છીયે માટે સઢ ફેરવીએ છીયે એમ નથી, પવન બદલાઇ ગયો માટે સઢ ફેરવવાની જરૂર છે, કારણ કે બદલાતા જમાનાના પ્રવાહને રોકવાનું કાંઈ આપણામાં સામર્થ્ય નથી માટે આપણે વખત સમજી જવો જોઇએ.

વખત સમજી જવો એટલે દાન કરવું અથવા લૂંટાવી દેવું એમ નથી, પણ જેમ વધારેમાં વધારેમાં ઉપયોગી થઈ શકે તેવી રીતે દાન કરવું જોઇએ. આપણા શાસ્ત્રોમાં દાન આપવાને માટે જે પાત્ર કહેલાં છે તેવાં જ્ઞાની, તેવાં તપસ્વી, તેવાં નિઃસ્પૃહિ, ને તેવાં લાયક માણસો હાલના જમાનામાં મળી શકે તેમ નથી. આપણા પુરાણોમાં દાન આપવાની જે જે ચીજો ગણાવેલી છે તેવી ચીજોથી હાલના જમાનામાં માણસોની અંતર વૃત્તિ તૃપ્ત થઇ શકે તેમ નથી. આપણા શાસ્ત્રોમાં દાન આપવાના જે જે સમય ને જે જે સ્થાનો નક્કી કરેલાં છે તે સર્વ પ્રસંગોને હાલના સર્વ લોકો પૂરેપૂરી રીતે જમાનાના ફેરફારને લીધે કબૂલ રાખી શકતા નથી, અને આપણા શાસ્ત્રોમાં દાન આપવાની જેટલી આજ્ઞાઓ છે તેનો હજારમો ભાગ પણ હાલમાં આપણે પાળી શકતા નથી, માટે આપણી દાનવિધિઓમાં સહેજ ફેરફાર કરવો જોઇએ.

આપણે સમજવું જોઇએ કે, જે વખતે આપણા ઋષિયોએ દાન આપવાના નિયમો બનાવ્યા તે વખતે કોઈ રેલવે ઉપડી જવાની ધાસ્તી નહોતી. તે વખતે કાંઈ હાલની પેઠે “ બોલતાં બંધાય ને છીંકતાં દંડાય ” તેવા કરોળીયાની જાળ જેવા કાયદાઓ નહોતા. તે વખતે કાંઇ પ્લેગ ને ક્વૉરનટાઇન નહોતાં. તે વખતે કાંઇ વિલાયતી દવાઓની બાટલીઓની પધરામણી આપણા દેશમાં થઈ નહોતી. તે વખતે કાંઈ આબકારી ખાતાં ને જંગલ ખાતાના કાયદાઓ નહોતા. તે વખતે કાંઇ પરદેશીઓનો એટલો બધો સમાગમ નહોતો. તે વખતે કાંઇ છપ્પનીયા જેવા ઉપરાઉપરી દુકાળ પડતા નહોતા; તથા તે વખતે કાંઇ હાલના જેવા પ્રપંચી વૃત્તિના માણસો નહોતા, એટલે તેઓના બધા નિયમો નભી શકતા હતા; પણ હાલમાં તો મામલો બધો ફરી ગયો છે, માટે આપણી દાનવિધિમાં જમાના પ્રમાણે ફેરફાર કરવાની જરૂર છે.

હવે તો આપણે ગરીબ વિદ્યાર્થીઓને મદદ કરવી જોઇએ, નવી શોધ કરી શકે તેવા કારીગરોને મદદ કરવી જોઇએ. નવા નવાં રોગ વધતા જાય છે તે દૂર કરવા સારૂ વૈદક શાસ્ત્રને મદદ કરવી જોઈએ. સારાં સારાં પુસ્તકોને ઉત્તેજન આપવું જોઇએ.

આપણા ધર્મમાંથી જેઓ વટલી જાય છે તેઓને સમજાવીને પ્રાયશ્ચિત્ત કરાવીને પાછા નાતમાં લેવામાં મદદ કરવી જોઈએ. નાતોના જે જે જૂલમ છે અને પ્રજામાં જે જે વહેમ છે તે દૂર થાય એવા ઉપાયો લેવામાં ધ્યાન આપવું જોઇએ. ધર્મના જે સેંકડો મતભેદ થઇ ગયેલા છે તે બધા બહારના ઝગડાઓ છોડી અંતરમાંથી એક થાય એવા પ્રયત્નમાં મદદ કરવી જોઇએ. અમલદારોના જૂલમ ઓછા થાય અને રાજ્યના કર ઓછા થાય તેવી જાતના સરકારના કાયદાઓમાં મદદ કરવી જોઇએ. ગરીબ બ્રાહ્મણો કે જેઓનું આપણા પવિત્ર શાસ્ત્રોમાં અતિશય માન છે, તેઓનાં સંતાનો ઘેરે ઘેર ભીખ માગે છે અને અતિશય દુઃખી થાય છે, તેઓને ધંધા રોજગારે લગાડવામાં મદદ કરવી જોઇએ. આપણા અતિ ઉત્તમ શાસ્ત્રોના સાચા અર્થ લોકો સમજે એવા કામમાં મદદ કરવી જોઇએ. ગરીબ બિચારી વિધવાઓ હાડમારી ભોગવે છે તેઓને ભરતાં ગુંથતાં શીખવવાની, લખતાં વાંચતાં શીખવવાની ને આબરૂથી ગુજરાન કરી શકે, તેવી સગવડ કરી આપવામાં મદદ કરવી જોઇએ. વેપાર ધંધો ખેડવા માટે લોકો પરદેશ જઈ શકે તેવી બાબતમાં મદદ કરવી જોઇએ. અનાથ નિરાધાર છોકરાંઓ કે જેઓ આપણે ગટરમાં ફેંકી દીધેલી પતરાવળીઓમાંથી ભાતના દાણા વીણ્યા કરે છે, તેઓને ઉદ્યોગશાળામાં લઈ જવામાં મદદ કરવી જોઈએ. ઘણાએ ભક્તિ વિનાના મૂર્ખ સાધુઓ કે જેઓ ભીખ માંગવાનુંજ કામ કરે છે અને દેશમાં બોજારૂપ છે, તેઓને સુધારવામાં મદદ કરવી જોઇએ. જે નિરાધાર જીવોને આપણે આશરે પ્રભુએ સોંપેલા છે, તેઓને બચાવવામાં મદદ કરવી જોઇએ. અને માન આપવા યોગ્ય ખરેખરા સાધુસંત, ધર્મનું તત્વ જાણનારા શાસ્ત્રીઓ, તથા હરિજનોને અને કોઇ પણ જાતના વિદ્વાનોને તથા પોતાના જાતી ભાઈઓને સૌ લોકોએ જ્યારે બને ત્યારે યથાશક્તિ બનતી મદદ કરવી જોઇએ, એનુંજ નામ સત્ય દાન છે. આવી રીતનાં જમાનાને અનુસરતાં દાન કરતાં જો આપણે શીખીશું તોજ આપણે અને આપણી પ્રજા સુખી થઈ શકીશું. માટે ભાઇઓ અને બ્હેનો ! પરમ દયાળુ અનંત બ્રહ્માંડના નાથને રીઝવવા સારૂ જેમ દુનિયામાં ધર્મ વધે, આપણા દુખી-

આરા ભાઇબંધો સુખી થાય, અને આપણો પાયમાલ થતો દેશ આબાદ થાય એવી જાતનાં દાનો કરો. એ આપણા પવિત્ર શાસ્ત્રનો ઉપદેશ છે, અને એ ઈશ્વરની આજ્ઞા છે. માટે પ્રભુની કૃપા મેળવવા સારૂ ફળની આશા છોડીને ભગવત્ પ્રીત્યર્થે જમાના અનુસાર યથાશક્તિ અવશ્ય દાન કરો ! દાન કરો !!

૯૧–દાન આપવામાં કે પરમાર્થ કરવામાં જેઓ વાર લગાડે છે તેઓ પાછળથી કાંઇ કરી શકતા નથી, માટે સારા સમયની વાટ જોવામાં ન રહી જતાં હાથે કરીને જે બને તે ઝટઝટ કરી લો.

અમે જોયું છે કે, જેઓ એમ વિચાર કરતા કે, અમે જાત્રાએ જઇશું ત્યારે ગંગાકિનારે પુણ્ય દાન કરીશું, તેઓ જાત્રાએ જતાં પેહેલાંજ ખપી ગયા છે, અને કાંઈ કરી શક્યા નથી. જેઓ એમ વિચાર કરતા કે, અમે પ્રાચીન પીંપળાએ નારાયણ બળિ સરાવીને ત્યાં બ્રાહ્મણ જમાડીશું, તેઓ ત્યાં જઈ શક્યા નથી, એ વખતે ક્વૉરેન્ટાઇન તથા કૉલેરાની ધાસ્તી તેઓને નડી ગઈ છે ને તેથી તેઓ કાંઇ કરી શક્યા નથી. જેઓ એમ ધારતા હતા કે, સૂર્યગ્રહણ વખતે કુરૂક્ષેત્રમાં જઈને ખૂબ દાન કરીશું, તેઓના મનોરથો પૂરા થયા નથી; તેઓના કુટુંબમાં એવી અડચણો આવી પડી હતી કે દશ ગ્રહણો ચાલ્યાં ગયાં તોપણ તેઓ કુરૂક્ષેત્રમાં જઇ શક્યા નથી. જેઓ એમ ધારતા હતા કે, બે વર્ષ પછી વ્રજમાં જઇને જમનાજીને કિનારે સપ્તાહની પારાયણ કરીશું અને બે ચાર હજાર રૂપીયા ખર્ચીશું, તેઓનો એ વખત આવ્યા પહેલાં દેવાળાં નીકળી ગયાં છે, તથા ઘરબાર વેચાઇ ગયાં છે. અને જેઓ એમ ધારતા હતા કે, અમે મરતી વખત કાંઇ ઠીક ઠીક કરી જઈશું, તેઓ એમને એમ મરી ગયા છે, કાંઈ કરી શક્યા નથી, ઉલટી તેઓની મીલકત જ્યાંની ત્યાં પડી રહી છે, અને જેના હાથમાં તેના મ્હોંમાં એમ થઇ ગયું છે. માટે ભાઇઓ ! વૈધૃત, વ્યતિપાત, અને ગ્રહણની વાટ જોયા કરવામાં ન રહી જાઓ, શાસ્ત્રમાં કહેલાં સુપાત્ર મળે તોજ આપીએ એવી આશામાં

ન રહી જાઓ, અને તીર્થોમાં જઇશું ત્યારે દાન કરીશું એવા વિચારોમાંજ નહિ રહી જતાં જેમ બને તેમ અને જ્યારે બને ત્યારે ખરેખરા લાચારોને પ્રેમપૂર્વક યથાશક્તિ મદદ કરો. ભલે તે લાચાર નીચ જાતનો હોય, તમે દાન આપો તે દિવસ પણ જોષીઓના મત પ્રમાણે સારો ન હોય, અને દાન આપવાની જગ્યો પણ તીર્થોની ન હોય તોપણ યાદ રાખજો કે, પ્રભુને અર્થે આપેલું વ્યર્થ જતું નથી. અંધારામાં સાકર ખાધી હોય તોપણ તે મીઠી લાગ્યા વિના રહે નહિ, તેમજ ગમે તે વખતે ને ગમે તે દેશમાં પણ જો ખરેખરા લાચાર માણસોને દાન આપ્યું હોય તો તેનું ફળ કાંઇ જતું રહેવાનું નથી. પ્રભુએ પણ કહેલું છે કે:—

पार्थ नैवेह नामुत्र विनाशस्तस्य विद्यते ।
न हि कल्याणकृत्कश्चिद्दुर्गतिं तात गच्छति ॥

અ. ૬ શ્લો. ૪૦

હે અર્જુન ! ભલું કામ કરનાર કોઈ પણ માઠી ગતિને પામતો નથી. અને હે તાત ! આ લોકમાં કે પરલોકમાં તેનો નાશ પણ થતો નથી.

ભાઇઓ ! પ્રભુનો આવો ખુલ્લો હુકમ છે અને આવી ખુલ્લી ગૅરેન્ટી છે, માટે પ્રભુને અર્થે ભલાં કામ કરવામાં ને દાનપુણ્ય કરવામાં વાર લગાડશો માં ! વાર લગાડશોમાં !! પણ દયાનો હાથ તો જ્યારે બને ત્યારે લંબાવતાજ રહેજો; તોજ અખંડ દયાળુની દયા મેળવી શકશો.

૯૨–ભાઇઓ ! પળની ખબર નથી ત્યારે ભલાં કામો આવતી કાલ ઉપર શા માટે રાખો છો ?

એક વખત ધર્મ રાજા યુધિષ્ઠિર પાસે કોઈ સુપાત્ર બ્રાહ્મણ દાન લેવા ગયો. ધર્મ રાજાને લાગ્યું કે બ્રાહ્મણ દાન આપવા યોગ્ય છે અને તેની માગણી પ્રમાણે હું આપી શકું તેમ પણ હતું. તેથી તેમણે એ બ્રાહ્મણને કહ્યું કે કાલે આવજે.

ધર્મરાજાના ભાઇ ભીમને એ વાતની ખબર પડી, તેથી તેને વિચાર થયો કે આવી ભૂલ મ્હોટા ભાઈ કેમ કરે છે? કાલનો

શું ભરૂસો? ધર્મનાં કે પરમાર્થનાં ભલાં કામ કાંઈ બનતા સુધી કાલ ઉપર રખાય નહિ, માટે મારે એ ભૂલ સુધારવી જોઇએ; એમ ધારીને ભીમે એક યુક્તિ કરી. એ યુક્તિ એ કેઃ—

પાંડવોના દરબારમાં એક જબરદસ્ત નગારૂં હતું. એ નગારાને માટે એવો ઠરાવ હતો કે, જ્યારે કોઇ બહુજ મ્હોટી ફતેહ થઇ હોય ત્યારેજ એ નગારૂં વગાડાય, ત્યાં સુધી કોઈથી એ નગારૂં વગડાય નહિ. એ નગારા પાસે જઇને ખૂબ જોરથી ભીમ તેને વગાડવા લાગ્યો. ભીમના બળનું પૂછવુંજ શું? એના હાથમાં એવું જબરદસ્ત નગારૂં આવે પછી બાકી શું રહે? આખા શેહેરમાં એ નગારાની ગર્જના ફેલાઇ ગઈ. એ સાંભળીને ધર્મરાજા અજબ થયા કે આ વળી શું? ઓચિંતુ આ નગારૂં કેમ વાગ્યું? તપાસ કરતાં ખબર મળી કે એ તો ભીમે વગાડયું છે. ધર્મ રાજાએ જાણ્યું કે ભીમ કાંઇ મ્હોટી ફતેહ કરીને આવ્યો હશે. તેથી ભીમને પૂછ્યું કે, કેમ ભાઇ! કયો મુલક જીતી આવ્યા? ત્યારે ભીમે કહ્યું કે, આજ તો બહુ ભારે થઇ છે, કાળ જીતાઇ ગયો છે. ધર્મ રાજાએ અજબ થઇને પૂછ્યું કે, હેં! કાળને કોણે જીત્યો તેં? મ્હોટા મ્હોટા ઋષિ મુનિયો ને દેવદાનવો પણ કાળને જીતી શક્યા નથી એવા મહાકાળને કોણે જીત્યો તેં? ત્યારે ભીમે કહ્યું કે મેં નહિ, પણ તમે કાળને જીત્યો છે. એ સાંભળીને ધર્મ રાજાએ કહ્યું 'અરે ભીમ! આ તું શું બોલે છે? મને તો પળની પણ ખબર નથી. મારાથી કાળ કેમ જીતાય'? ત્યારે ભીમે કહ્યું કે, પેલા બ્રાહ્મણને તમે દાન લેવા માટે કાલે આવવાનું કહ્યું તે ઉપરથી મેં જાણ્યું કે તમે કાળને જીત્યો હશે, કારણ કે જો તમે કાળને જીત્યો ન હોય અને તમને પળની પણ ખબર ન હોય તો તમે ધર્મના કામમાં કાલનો વાયદો શું કરવા કરો? તમારો આવતી કાલનો વાયદો સાંભળીને મેં જાણ્યું કે તમે કાળને જીત્યો હશે, તે સારૂ તો મેં નગારૂં વગાડયું, કારણ કે કાળને જીતવા કરતાં બીજી મ્હોટી ફતેહ કઈ?

ભીમની એ વાત સાંભળીને ધર્મરાજા શરમાઇ ગયા. તેમણે પોતાની ભૂલ કબૂલ કરી અને એજ વખતે બ્રાહ્મણને બોલાવ્યો અને તેની ઈચ્છા મુજબ દાન આપીને ખુશી કર્યો.

ભાઇઓ ! અસલના વખતમાં આપણા લોકો ધર્મની બાબતમાં આટલા બધા ચોક્કસ હતા. હાલમાં આપણે ધર્મ તરફ બેદરકાર થતા જઇયે છીયે. તેનાં મુખ્ય કારણોમાં એક એ પણ કારણ છે કે, આપણે ધર્મનાં ને પરમાર્થનાં ભલાં કામોને આવતી કાલ ઉપર ને આગળ ઉપર રાખીયે છીયે. તેથી આપણામાંથી દૃઢતા ઓછી થઈ લાસરીયાપણું આવતું જાય છે; અને લાસરીયાપણાથી અંતે કાંઈ પણ થઇ શકતું નથી, તેથી ધર્મ ડૂબતો જાય છે. માટે ભાઇઓ ! જીંદગીનો પળવારનો પણ ભરૂંસો નથી એમ સમજીને આપણા સનાતન ધર્મને ખાતર, આપણા પવિત્ર આત્માને ખાતર અને અખંડ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુને ખાતર ભલાં કામો કરવામાં વાયદા કરો માં ! વાયદા કરો માં !

પદ.

તારા મનમાં જાણે છે મરવું નથીરે,
એવો નિશ્ચય કર્યો નિરધાર,
તેમાં ભૂલી ગયો ભગવાનને રે. (ટેક)
ધન દોલત નારી ને ઘણા દીકરારે, (૨)
ખેતિવાડી ઘોડી ને ઘરબાર—તેમાં૦
મેડી મંદિર ઝરૂખા ને માળિયાંરે, (૨)
સુખદાયક સુંદર સેજ—તેમાં૦
ગાદી તકિયા ને ગાલમશુરિયાંરે, (૨)
અતિ આડ કરે છે એજ—તેમાં૦
નીચી ખાંધ કરીને નમતો નથીરે, (૨)
એવું સાધુ સંગાથે અભિમાન—તેમાં૦
મરમાળી મોહનજીની મૂર્તિરે, (૨)
તેની સાથે ન લાગેલ તાન—તેમાં૦
પાપ અનેક જન્મનાં આવી મળ્યાંરે, (૨)
તારી મતિ મલિન થઇ મંદ—તેમાં૦
દેવાનંદના વહાલાને વીસરી ગયોરે, (૨)
તારે પડયો ગળે જેમ ફંદ—તેમાં૦

૯૩–અસલના વખતમાં ચાર આશ્રમ હતા તેના હેતુઓ.

ત્રિકાળદર્શી મુનિયોએ પ્રજાના કલ્યાણ સામું જોઇને અસલના વખતમાં ચાર વર્ણ અને ચાર આશ્રમ બાંધ્યા હતા. આજે આપણામાં હજારો જુદી જુદી નાતો થઇ ગઈ છે, અને સેંકડો જાતના પંથો, સેંકડો જાતના સાધુઓ, તથા સેંકડો જાતના હંબગો ઉભા થઇ ગયા છે, એટલે એ અસલના વખતના વર્ણ તથા આશ્રમની ખુબી આપણે સમજતા નથી; પણ પંડિતો કહે છે કે, જેમ સરવાળા, બાદબાકી, ગુણાકાર, અને ભાગાકાર છે; તેમ બ્રહ્મચર્ય, ગૃહસ્થાશ્રમ, વાનપ્રસ્થ અને સંન્યાસ છે. છોકરાંઓને નિશાળોમાં પ્રથમ સરવાળા શીખવવામાં આવે છે, કારણ કે મેળવવું તેનું નામ સરવાળા છે. જેમકે, બેને ત્રણ પાંચ, પાંચને પાંચ દશ, એવી રીતે ઘણી રકમોને ભેળી કરીને સાથે મેળવવી તેનું નામ સરવાળા છે. તેમજ બ્રહ્મચર્ય અવસ્થામાં પણ જ્ઞાન મેળવી શકાય છે, ઘણી જાતની જુદી જુદી વિદ્યાઓ ભણી શકાય છે, અને આગળ જતાં દુનિયાદારીમાં જે ઘરસંસાર ચલાવવો હોય છે તેનાં મૂળતત્ત્વો જાણી લેવાં, તથા ઇશ્વર ઉપરનો વિશ્વાસ અને જગત્ ઉપરનો પ્રેમ શીખી લેવો એ બ્રહ્મચર્ય અવસ્થાનું કામ છે. માટે સરવાળાની સાથે ઋષિયો બ્રહ્મચર્યની સરખામણી કરે છે.

સરવાળા શીખ્યા પછી બાળકોને બાદબાકી શીખવવામાં આવે છે. બાદબાકીમાં બધું ઓછું કરવાનું હોય છે, જેમકે આપણી પાસે સો રૂપીયા હોય તેમાંથી પચાસ કોઇને આપી દઇએ તો બાકી પચાસ રહે. તે પચાસમાંથી દસ બીજા કાઢી લઇએ તો બાકી ચાલીસ રહે. આવી રીતે મૂળ રકમમાંથી ઓછા કરતા જવું તેનું નામ બાદબાકી છે; ઋષિયો ગૃહસ્થાશ્રમને બાદબાકી કહે છે, કારણ કે, બ્રહ્મચર્ય અવસ્થામાં જે લાભ મેળવેલા હોય છે તેનાં, ફળ ગૃહસ્થાશ્રમમાં આપવાં પડે છે. એ વખતે સ્રીનો હક સ્રીને આપવો પડે છે, બચ્ચાંઓનો હક બચ્ચાંઓને આપવો પડે છે, માબાપોનો હક માબાપોને આપવો પડે છે, દેશનો હક દેશને આપવો પડે છે, રાજ્યનો હક રાજ્યને આપવો પડે છે, બંધુઓનો હક બંધુઓને આપવો પડે છે, અને

પ્રભુનો હક ધર્મ નિમિત્તે માનપૂર્વક પ્રભુને આપવો પડે છે. આવી રીતે સરવાળામાં એટલે કે બ્રહ્મચર્ય અવસ્થામાં જે મેળવેલું હોય તે આ બાદબાકીમાં એટલે કે ગૃહસ્થાશ્રમમાં બાદ કરવું પડે છે, માટે ગૃહસ્થાશ્રમને જ્ઞાનીઓ બાદબાકી કહે છે.

એ પછી ગુણાકાર છે. વાનપ્રસ્થ અવસ્થા એટલે કે રીટાયર થયેલા શેઠીયાઓ, પેનશન ખાનારા અમલદારો, ઘરસંસારની ઉપાધિ છોડી ભગવત્ સેવામાં લાગી ગયેલા હિરજનો તથા પોતાના સુખમાં પૂળો મૂકી જગતની સેવામાં લાગી ગયેલા મહાત્માઓ. આવા લોકોને અસલના વખતમાં વાનપ્રસ્થ કહેતા અને તેમની ગુણાકાર સાથે સરખામણી કરતા હતા. કારણ કે, જેમ ગુણાકારમાં એકનું બહુગણું થઇ જાય છે, તેમ આવી અવસ્થાવાળાઓ પણ પોતાના જ્ઞાનથી, પોતાના ગુણથી, પોતાના અનુભવથી, ને પોતાના લાગવગથી જગતનું બહુ હિત કરી શકે છે; કારણકે, પોતાના અંગત સ્વાર્થનો તેઓએ ભોગ આપેલો હોય છે, એટલે પરમાર્થ અર્થે કરેલાં તેઓનાં કામ ગુણાકાર જેવાં એટલે કે એકનાં બહુગણાં થઇ જાય છે; કારણ કે, તેઓ મહાજનો છે. એટલે બીજા સાધારણ લોકો તેઓએ ચલાવેલા માર્ગ ઉપર ચાલે છે. તેથી તથા તેઓનો અનુભવ અને તેઓની મહેનતનો લોકોને મફત લાભ મળવાથી દેશની ઉન્નતિ થાય છે. માટે એવા પરોપકારી સજ્જનોની ગુણાકાર સાથે સરખામણી થતી હતી.

આ પછી છેવટનો ચોથો આશ્રમ જે સંન્યાસ તેની ભાગાકાર સાથે સરખામણી કરતા હતા. ગુણાકારની સ્થિતિમાં જે એકનું બહુગણું થયું હોય તેના જેટલા બને એટલા ભાગ પાડી નાંખવા અને છેવટે શૂન્ય બાકી રહેવા દેવી એ સંન્યાસ ધર્મનું કામ છે. પોતાને માટે માત્ર શૂન્ય એટલે બ્રહ્મ રાખી પોતાની પાસે જે કાંઇ હોય તે સર્વ પોતાના બંધુઓને ભાગ પાડીને વહેંચી આપવું ને પોતે તદ્દન નિર્વિકારી થઇ ઈશ્વરમય થઇ જવું એનું નામ સંન્યાસ છે, અને તે ભાગાકાર છે.

જે સરવાળા, બાદબાકી, ગુણાકાર અને ભાગાકાર જાણે છે તે ઘણી જાતના હિસાબો બહુ ચોક્કસપણે કરી શકે છે. તેના હિસાબમાં પછી ભૂલ રહેતી નથી; તેમજ જે બ્રહ્મચર્ય, ગૃહસ્થાશ્રમ, વાનપ્રસ્થ ને સંન્યાસ આશ્રમ ભોગવે છે તેઓનું ઇશ્વરી જ્ઞાન પણ સારૂં થઇ જાય છે. એટલે તેઓને મોક્ષ સુલભ

થઇ જાય છે. માટે ભાઇઓ! આજના વખતમાં કદાચ સંન્યાસ ધર્મ તમારાથી ન પાળી શકાય તો રહ્યું, પણ બ્રહ્મચર્ય અને વાનપ્રસ્થ માટે તો જરૂર ધ્યાન રાખજો. ગૃહસ્થપણા માટે તો કહેવાનું નથી, કારણ કે એ તો તમને ગમેજ છે, પણ જે નથી ગમતું તે બ્રહ્મચર્ય; કારણ કે, બાળપણામાં સરવાળા શીખવાની માથાકૂટ બહુ જબરી છે. બાદબાકી તો જલદી આવડી જાય છે એટલે એમાં શું કહેવું? પણ ગુણાકાર જરા કઠણ છે. ઘરડા થયા છતાં પણ ભાડૂતી ઘરનો મોહ મૂકી શકતા નથી એ મુશ્કેલી બહુ મ્હોટી છે. માટે પાછલી અવસ્થા ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઇને શાંતિથી ગાળી શકાય એવું થવા માટે હમણાંથીજ ઈશ્વરી રસ્તામાં મચ્યા રહો! ઈશ્વરી જ્ઞાનમાં મચ્યા રહો!

૯૪–આ દુનિયા કાંટા વિનાની થાય એમ કાંઈ બને નહિ. દુનિયામાં તો કાંટા રહેશેજ, પણ આપણે આપણા પગમાં જોડા પહેરી લઇયે એટલે કાંટાથી બચી શકીયે છીયે.

આ દુનિયાની કુદરતી રચનાજ એવી છે કે તેમાં સારૂં નરસું અને સુખ દુઃખ થયા વિના રહેજ નહિ. એટલે દુનિયામાં કાંટા તો રહેશેજ, તેથી આપણે ગમે તેવા સમર્થ થઇએ તોપણ આખી પૃથ્વીમાં કયાંઈ પણ કાંટોજ ન રહે એમ તો આપણે કદી પણ કરી શકીએજ નહિ. કયાંય ખૂણે ખોચરે પણ કાંટા તો રહેવાનાજ; અને જ્યાં સુધી દુનિયામાં કાંટા છે તથા આપણને દુનિયામાં ચાલવાનું છે, ત્યાં સુધી કાંટા તો વાગશેજ; કારણકે, આપણે અથવા બીજું કોઇ પણ આખી દુનિયામાંથી બધા કાંટા નાબુદ કરી શકે નહિ, અને તેમ છતાં પણ આપણે કાંટાથી તો બચવુંજ જોઇએ. ત્યારે હવે કરવું શું? મહાત્માઓ કહે છે કે, તમે તમારા પગમાં જોડા પહેરી લો એટલે તમારે માટે દુનિયા કાંટા વિનાની થઇ પડશે. જો તમે જોડા પહેરી લેશો, તો દુનિયામાં ગમે એટલા કાંટા હોવા છતાં પણ તમને એકે કાંટો વાગશે નહિ. માટે આખી દુનિયામાંથી કાંટા નાબુદ કરવાની પંચાતીમાં નહિ પડયા રહેતાં આપણે આપણો બચાવ થાય તેમ કરી લેવું જોઇએ. ભગવાન રામકૃષ્ણ જેવા

અવતારી પુરૂષ પણ દુનિયાદારીની અડચણો નાબુદ કરી શક્યા નથી, ત્યારે આપણે તે શું બીસાતમાં? માટે બહેતર તો એજ છે કે આપણું કમ્પાઉન્ડ ચોખ્ખું રાખવું, એટલે કે આપણાં સગાંવ્હાલાં અને ભાઇબંધ દોસ્તોમાં જ્યાં જ્યાં આપણો લાગવગ ચાલી શકતો હોય ત્યાં ત્યાં ધર્મ ફેલાય તેમ કરવું, અને આપણે પોતે જોડા પહેરી લેવા એટલે કે ચોખ્ખું થઇ જવું, એટલે આપણને કાંટા વાગશે નહિ. મતલબ કે આપણે જોડા પહેરેલા હશે અને આપણું કમ્પાઉન્ડ ચોખ્ખું હશે, તો આપણને કાંટાની વેદના ખમવી પડશે નહિ. માટે આપણે પોતે પવિત્ર થઇએ અને આપણી આજુબાજુનું મંડળ રૂડું થાય એવી તજવીજ કરો, એટલે આપણને અડચણો ભોગવવી પડશે નહિ.

કામ, ક્રોધ વિગેરે વિકારો, સારૂંનરસું વિગેરે વૃત્તિયો, જુદા જુદા સ્વભાવો, હલકા ભારે સંસ્કારો, જમાનાની રૂઢીઓ, દેશાચાર ને કુળાચારની રીતિયો, રાજ્યના સારા માઠા કાયદાઓ, અને માણસોના લોભો તથા આપણા અંતરનાં જુનાં પાપો, એ બધું કાંઈ ઘડીકમાં દુનિયામાંથી નાબુદ થઇ શકે તેમ નથી. એ બધા અને એવાજ બીજા ઘણાએ કાંટાઓ આ દુનિયામાં છે, અને તે સર્વ કાંઇ આપણાથી દૂર થઈ શકે નહિ. માટે જો સલામત રીતે ટુંકામાં પતાવવું હોય તો આપણે પોતે પવિત્ર થઈને પ્રભુમય બની જવું જોઇએ, એટલે બધી અડચણો એની મેળે દૂર થઈ જશે. માટે ભાઇઓ! એક એક કાંટાને તોડવા નહિ જતાં, એટલે કે એક એક અડચણની સામે નહિ થતાં જોડા પહેરી લો, એટલે કે મહાન પ્રભુને અર્થે પવિત્ર થઇ જાઓ, એટલે તે સર્વ શક્તિમાન વિશ્વંભર નાથની કૃપાથી બધી અડચણો એની મેળે દૂર થઇ જશે.

૯૫—આપણી ચાવી આપણને બહુ વહાલી છે માટે આપણે તેને છોડતા નથી, પણ તે પ્રભુને સોંપ્યા વિના મોક્ષનાં ઇનામ લઈ શકાતાં નથી.

આપણી ઇચ્છા એ આપણી જીંદગીની ચાવી છે, એ આપણે ખુલ્લી રીતે સમજ્યા છીયે. હવે આપણે એ સમજવું જોઇએ

કે, એ જોખમની ચાવી કોને સોંપવી? કારણ કે, એવા મ્હોટા જોખમની ચાવી કાંઇ જેને તેને સોંપાય નહિ. એક કાઠીયાવાડી ગામડીયા ભક્ત કહેતા કે, મારી ઓરડીમાં બે ચાર ખોખરાં હાંડલાં પડેલાં છે, એક બે ફાટેલી ગોદડી છે, ચાર પાંચ ટૂટેલાં ફૂટેલાં વાસણો છે, અને પાંચ સાત ફાટી તૂટી ચોપડીઓ છે, તોપણ એ મારી ઓરડીની ચાવી હું કોઇને આપતો નથી, કારણ કે, આપણી વસ્તુઓની ચાવી આપણને એટલી બધી વહાલી છે. આવી ધૂળ જેવી ચીજોની ચાવી પણ જ્યારે આપણને આટલી બધી વહાલી છે, ત્યારે આપણી જીંદગીની ચાવીની કિંમત કેટલી બધી મ્હોટી હોવી જોઇએ એ વિચાર તો કરો! એ ચાવી બીજા કોઇને કેમ સોંપી શકાય? આપણી ઝાપટ મઠીની ચાવી પણ જ્યારે આપણે સહેલાઇથી બીજા કોઇને સોંપી શકતા નથી ત્યારે આપણી પેટીની ચાવી તો કેમજ સોંપીએ? અને તીજોરીની ચાવીની તો વાતજ શું કરવી? જ્યારે આવી ચાવીઓ પણ કોઇને સોંપી શકતા નથી ત્યારે આપણી જીંદગીની ચાવી, સ્વર્ગ નરકની ચાવી, જન્મ મરણના ફેરામાંથી છૂટવાની કે ફસાવાની ચાવી અને ઈશ્વરથી દૂર જવાની કે ઈશ્વરને પામવાની ચાવી, આપણી ઇચ્છાઓ જે પ્રભુને સોંપી દે છે તે ભક્તોનાં હૃદય કેટલાં બધાં વિશાળ હશે? તેઓની રીતભાત કેવી ઉદાર હશે? તેઓના આચરણમાં કેટલો બધો સમાનભાવ હશે? અને તેઓ જગતનું તથા પોતાનું કેટલું બધું ભલું કરતા હશે? એ વિચાર તો કરો! આપણે આપણી વાસ મારતી અંધારી ઓરડીની ચાવી પણ સહેલાઇથી છોડી શકતા નથી, ત્યારે જે ભક્તો પોતાની જીંદગીની ચાવીને પણ પ્રેમપૂર્વક પ્રભુના ચરણારવિંદમાં અર્પણ કરી દે છે, તે ભક્તો આપણાથી કેટલા બધા ઉત્તમ હશે? તેની સરખામણી તો કરો! અને એવી રીતે પોતાની ઇચ્છારૂપી ચાવી અર્પણ કરનારા મહાત્માઓને કેવું મ્હોટું ઇનામ મળે છે તે તો તપાસી જુઓ? એ જો તપાસશો તો એમ લાગી આવશે કે, આપણે આપણી પાસે આપણી ઇચ્છાની ચાવી રાખનારાઓ તો ખરેખરા કમભાગ્યજ છીયે; ખરા સુખી તો ચાવી ફેંકી દેનારા ભક્તોજ છે.

૯૬–જ્યાં સુધી આપણી ઇચ્છારૂપી ચાવી પ્રભુને ન સોંપીએ ત્યાંસુધી આપણો વિશ્વાસ કાચો સમજવો.

ચાવી કોને સોંપાય છે એ તમને ખબર છે? ખબર કેમ ન હોય? આપણે આપણી દુકાનના અજાણ્યા માણસને ચાવી ક્યાં સોંપીએ છીએ? નવી આવેલી ચંચળ વહુને આપણે ચાવી ક્યાં સોંપીએ છીએ? જોખમની ચાવી તો જે બહુજ પ્રમાણિક હોય, બહુજ હુશિયાર હોય, અને બહુજ વિશ્વાસને લાયક હોય તેનેજ સોંપવામાં આવે છે. ચાવી સોંપી દેવી એ વિશ્વાસની પાકી નિશાની છે. વહુ જ્યારે બરોબર લાયક નીવડે, ત્યારેજ વર અથવા સાસુ તીજોરીની ચાવી સોંપે છે; અને વહુને જ્યાં સુધી ચાવી ન મળે ત્યાં સુધી તેના મનમાં અસંતોષજ રહે છે. વર ઉપર ઉપરથી પ્રેમની ગમે એટલી વાતો કરે પણ જ્યાં સુધી વહુના હાથમાં ચાવી ન સોંપે ત્યાં સુધી ચતુર વહુ કાંઇ ખરેખરી ખુશી થાય નહિ, કારણ કે પૂરેપૂરા વિશ્વાસની ખાત્રી ચાવી છે. પૂરો વિશ્વાસ આવ્યો ન હોય ત્યાં સુધી કાંઇ ચાવી કોઇને સોંપાય નહિ, અને એ પણ યાદ રાખજો કે, જ્યાં સુધી ચાવી સોંપાય નહિ ત્યાં સુધી બન્ને વચ્ચેનો ભેદ પણ જાય નહિ. આ આશક માશુકનો વાંધો–આ ધણી ધણીઆણીનો વાંધો એજ જીવ ઈશ્વરનો પણ વાંધો છે. ઇશ્વર ચાવી માગે છે, પણ જીવ તે સોંપતો નથી. જીવ ઈશ્વરને ચાવી નથી સોંપતો તેનું કારણ તેના મનનું અવિશ્વાસીપણું છે; જો તેના મનમાં ખરો વિશ્વાસ હોય તો પ્રભુને પોતાની ચાવી સોંપી દેતાં શા માટે વાર લગાડે? યાદ રાખજો કે આપણી ઇચ્છારૂપી ચાવી પ્રભુને મળ્યા વિના પ્રભુ કદી પણ રાજી થવાનો નથી. તમે વિચાર તો કરો, કે આપણી નિર્બળ બાઇડી પણ આપણી પાસેથી ચાવી લીધા વિના સંતોષ પામતી નથી, અને આપણા વિશ્વાસમાં આવતી નથી, ત્યારે દેવાધિદેવ, અનંત બ્રહ્માંડનો નાથ, પુરૂષોત્તમ પ્રભુ આપણી ઇચ્છારૂપી ચાવી લીધા વિના આપણા વિશ્વાસમાં કેમ આવશે? ખાત્રીથી સમજી લો કે, આપણી ઇચ્છારૂપી ચાવી પ્રભુને સોંપ્યા વિના કદી પણ આપણું કામ થવાનું નથી. માટે ભાઇઓ! ઢીલ નહિ કરતાં જેમ બને તેમ જલદીથી એ જીંદગીના જોખમની ચાવી તો પ્રભુનેજ સોંપી દો, **એટલે તમે નિર્ભય થઇને સદા આનંદમાં રહી શકશો.**

૯૭–ખુશીથી નહિ સોંપીએ તો અંતે લાચારીથી પણ આપણી ઇચ્છારૂપી ચાવી પ્રભુને સોંપવી પડશે; કારણ કે, એ ચાવીનો તે માલિક છે.

જે સાસુ પોતાની ઉંધાઇને લીધે કે મૂર્ખાઇને લીધે ચતુર વહુને ચાવી સોંપતી નથી, અથવા જે વર પોતાના અભિમાનને ખાતર કે મૂર્ખાઇને લીધે પોતાની ડાહી વહુને સહેલાઇથી ચાવી સોંપતો નથી, તેને અંતે લાચારીથી પણ વહુને ચાવી સોંપવી પડશે. કારણ કે, ઘરની ધણીઆણી—ચાવીની માલિક વહુ છે. વખત આવે સાસુને ચાવી રાખવાનો અધિકાર નથી; ને તેમ છતાં પણ જો ચાવી પોતાની પાસે રાખી મૂકે તો તેને હડધૂત થવું પડે છે. છેવટ બીમારીમાં કે મરતી વખત પણ અંતે તેને ચાવી છોડી દેવી પડશે, ને એવી રીતે લાચારીથી ચાવી છોડી દેવી તેમાં તો દુઃખ છે, પણ ખુશીથી ચાવી છોડી દેવી તેમાં તો આનંદ છે. ધનને ચોર લૂંટી જાય એ જુદી વાત છે, અને ધનનું દાન કરવું એ જુદી વાત છે, જો કે બેઉ રસ્તે આપણી પાસેથી ધન તો જાય છે, પણ ચોર લૂંટી જાય તેમાં દિલગીરી છે, ને હાથે કરીને દાન કરવું તેમાં આનંદ છે; તેમજ અંતે હારીને લાચારીથી ચાવી છોડી દેવી પડે તેમાં મહા દુઃખ છે, અને પોતાની ખુશીથી, અંતરના ઉમળકાથી ચાવીને ભગવદ્ અર્પણ કરી દેવી તેમાં અલૌકિક આનંદ છે. આ ઉપરથી સમજાશે કે વાર્યું ન કરે તેને અંતે હાર્યું કરવું પડે છે. માટે રોઈ રોઇને પછડાતું પછડાતું જવું એ કરતાં હસી હસીને સામે જવું એ આનંદ કાંઇ ઓરજ પ્રકારનો છે. ભાઇઓ ! ખરૂં ડહાપણ તો એજ છે, અને જીંદગીની ખરી સાર્થકતા તો એજ છે કે જેમ બને તેમ જલદીથી, સર્વોત્મ ભાવથી પ્રભુને શરણ થઇ આપણી ઇચ્છારૂપી ચાવી પ્રભુને સોંપી દેવી અને પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થઈ તેના હુકમો પાળવા, તથા ભકતોની સાથે મળી એવીજ ભાવના રાખવી કેઃ—

પદ.

જીવ તું શીદને ચિંતા કરે, કૃષ્ણને કરવું હોય તે કરે. (ટેક)
તું અંતર ઉદ્વેગ કરે, તેથી કારજ શું સરે;
ધણીનો ધાર્યો મનસુબો, હર બ્રહ્માથી નવ ફરે—કૃષ્ણને.

દોરી સર્વની એના હાથમાં, ભરાવ્યું ડગલું ભરે;
જેવો જંત્ર વગાડે જંત્રી, તેવો સ્વર નીસરે—કૃષ્ણને.
જેવું જેટલું જે જેમ કાળે, તે તેને કર ઠરે;
એમાં ફેર પડે નહિ કોઇથી, શીદ કુટાઇને મરે—કૃષ્ણને.
તારૂ ધાર્યું થાય એટલું, હરિ ઇચ્છા અનુસરે;
સદાકાળ એ રીત નભે નહિ, શીદ હુંપદ મન ધરે-કૃષ્ણને.
થાવાનું અણુચિંતવ્યું થાશે, ઉપનિષદ ઓચરે;
રાખ ભરોંસો રાધાવરનો, દયા તું શીદને ડરે—કૃષ્ણને.

૯૮–જેણે પોતાની ઇચ્છા પ્રભુને સોંપી દીધેલી છે તેઓજ તરી ગયા છે. માટે આપણે પણ આપણી ઇચ્છા પ્રભુને સોંપી દેવી જોઇયે.

જેઓએ જોખમની ચાવી પોતાની પાસે રાખી છે તે તો માર્યાજ ગયા છે, પણ જેણે એ ચાવી ફેંકી દીધેલી છે તેઓજ બચી ગયા છે. કોઇ પણ શૂરવીર, કોઇ પણ સતી કે કોઈ પણ ભક્તને લો, અને જુઓ કે તેનું શૂરવીરપણું, તેનું સતીપણું અને તેનું ભક્તપણું શાથી છે? ચાવી ફેંકી દેવાથીજ, બીજું કાંઇજ નહિ. મીરાંબાઇથી ઝેરનો પ્યાલો કેમ પીવાયો? કારણ કે તેણે પોતાની જીંદગીની ચાવી જે પોતાની ઇચ્છા તે પ્રભુને સોંપી દીધી હતી. નરસિંહ મેહેતાનું મોમેરૂં શ્યામ સુંદરને શા માટે પૂરવું પડયું? કારણ કે તેણે પોતાના જોખમની ચાવી, પોતાની ઇચ્છા પ્રભુને સોંપી દીધી હતી, એટલે તેની ઉપર કાંઈ જોખમદારી નહોતી. સુરદાસની પાછળ પાછળ પ્રભુને શા માટે ફરવું પડયું? કારણ કે તેણે પોતાની ઇચ્છારૂપી ચાવી પરમ કૃપાળુ મહાન પ્રભુને સોંપી દીધી હતી. જેણે જીંદગીના જોખમની ચાવી એટલે કે પોતાની ઇચ્છાઓ પ્રભુને સોંપી દીધી તેઓજ તરી ગયા છે, અને આપણે સૌ તેનાજ ગુણો ગાઇયે છીયે. જેઓ એ ચાવીને પોતાની પાસે રાખી બેઠેલા છે, તેઓ તો સદાની હાયહોયમાંજ છે, તેઓના જીગરમાં તો ભડકાજ બળતા હોય છે, તેઓનાં મન તો ક્યાંઇનાં ક્યાંઇ ભટકતાં હોય છે, બહાર શા માટે જોવા જઇયે? આપણુંજ હૃદય તપાસી

જુઓને ? આપણી ચાવી હજુ આપણે આપણી પાસેજ રાખેલી છે અને તેથી કેવા સુખી છીયે ? તે તો જુઓ ! ખરા સુખી તો એજ છે કે જેઓએ એ ચાવી પ્રભુને સોંપી દીધેલી છે, માટે જેટલી બને તેટલી મજબૂતીથી આપણી ઇચ્છાઓ પરમ દયાળુ પ્રભુને સોંપી પ્રભુની ઉત્તમમાં ઉત્તમ ઇચ્છાને આધીન થાઓ.

૯૯—જોખમ પોતાની ઉપર રાખીને કોઈ પણ માણસ સુખી થઈ શકે નહિ, માટે આપણી ઇચ્છાઓનું જોખમ આપણી ઉપરથી ઉતારી પ્રભુને સોંપી દો.

દુનિયામાં બીજી ઘણી ચીજો કરતાં આપણને જોખમથી બહુ ડરવાનું છે. આપણા ખીસામાં જરૂર કરતાં વધારે પૈસા હોય તો એમાં ને એમાં જીવ લાગેલો રહે છે; કારણ કે, ખીસામાં જોખમ હોય છે, તેથી ક્યાંઇ ડગલો ઉતારવાનું મન થતું નથી. આપણને મુસાફરી કરવી હોય ને પાસે જોખમ હોય તો રાત્રે ઉંઘ પણ આવતી નથી, ને વારે વારે ફીકરમાં ને ફીકરમાં ઝબકીને જાગી ઉઠવું પડે છે. આ તો પૈસાના જોખમની વાત થઇ, પણ એવાં તો આ દુનિયામાં સેંકડો પ્રકારનાં જોખમો છે, જેમકે આબરૂનું, સત્તાનું, કુદરતી આફતોનું, બીમારીનું વિગેરે; પણ એ બધાં તો ન્હાનાં જોખમો છે, છતાં પણ એવાં એક એક જોખમ સારૂ પણ, વખતે આપણા એકલાનીજ નહિ, પણ બીજાં ઘણાં માણસોની જીંદગી રદ થઇ જાય છે. ત્યારે વિચાર કરો કે એવાં હજારો જોખમો જેમાં આવી જાય છે એવું જીંદગીનું જોખમ, એ કેવું મહાભારત જોખમ ? અને તેમ છતાં પણ આપણી મૂર્ખાઇ તો જુઓ કે જ્યારે બીજાં ન્હાનાં જોખમો આપણી ઉપરથી આપણે ઉતારી નાંખીયે છીયે, ત્યારે જીંદગીનું જોખમ, જોખમોનું જોખમ આપણી ઇચ્છાઓને તો આપણે પકડીજ રાખીયે છીયે. પણ ભાઇઓ ! વિચાર તો કરો કે, એવાં મહાભારત જોખમો આપણી ઉપર રાખીને આપણે કેમ સુખી થઈ શકીશું ? કોઈ સાથે વાંધો પડયો હોય તો એ જોખમમાંથી પણ આપણે જલદી છૂટવા માગીએ છીએ. કોઇનું કાંઇ લેણુંદેણું હોય તો એ જોખમમાંથી પણ જલદી છૂટવા ઇચ્છીયે છીયે; અને કોઈ

દાવપેચમાં કે કુદરતી આફતમાં ફસાઇ ગયા હોઇએ, તો એ જોખમમાંથી પણ જલદી છૂટવા ઇચ્છીયે છીયે. પણ દિલગીરી તો જુઓ કે જન્મ મરણના જોખમમાંથી છૂટવાનો કદી પણ પકકો વિચાર થતો નથી. એ આફતનાં પડીકાં જેવી-એ સેતાનના ભાઇબંધ જેવી આપણી ઇચ્છાઓનું મહાભારત જોખમ આપણી ઉપર રાખીને આપણે કેમ સુખી થઈ શકીશું એ ખ્યાલ તો કરો !

૧૦૦—બે દહાડા આગળ કે પાછળ પણ અંતે મરી જવું છે; માટે ફોગટની કુટમાં નહિ પડયા રહેતાં જેમ આત્માનું કલ્યાણ થાય તેમ કરો.

કોઇ ગુન્હાને માટે બે માણસોને ફાંસીની સજા થઇ હતી. એ બે માણસમાંથી એકને ઉગમણે ઝાંપે ફાંસી દેવાની હતી અને બીજાને આથમણે ઝાંપે ફાંસી દેવાની હતી. તેમાંથી પ્રથમ એક માણસને ઉગમણે ઝાંપે ફાંસી દીધી, ત્યારે તેની સાથેનો બીજો માણસ બહુ રોવા લાગ્યો અને હાય અફસોસ કરવા લાગ્યો. એ જોઇને પાસેનાં માણસોએ કહ્યું કે, એને રૂવે છે પણ તું કયાં જીવવાનો છે ? હમણાં ઘડીક પછી તારા પણ એજ હાલ થવાના છે. પહેલાં તારૂં તો સંભાળ, પછી એને રો.

એ પછી તે બીજા માણસને ફાંસી દેવા માટે સીપાઇઓ તેને આથમણા ઝાંપા તરફ લઇ જવા લાગ્યા. ત્યારે રસ્તામાં તે માણસ પૂછવા લાગ્યો કે, અહીં આટલો બધો કચરો કેમ પડેલો છે ? આ ભીંત ટૂટી ગઇ છે તે કેમ કોઇ સમી કરાવતું નથી ? જુઓ તો ખરા આ ગટરમાંથી કેવી ખરાબ વાસ આવે છે ? અરે આ માણસનો કાન ટૂટેલો કાં ? ત્યારે પાસે ઊભેલા ધર્મગુરૂએ કહ્યું કે, તું તો મરવા ચાલ્યો છે ને એ બધી પંચાતીનું તારે શું કામ છે ? તું રહેવાનો હોય ને પછી એ બધું પૂછતો હોય તો ઠીક છે, પણ તારે માટે તો ફાંસીનું લાકડું તૈયાર છે, માત્ર ત્યાં પહોંચવાની ખોટી છે. માટે હવે તો કાંઇક સમજ ? આ કચરો કેમ પડેલો છે? અને આ ભીંત કેમ ટૂટી ગઇ છે એ જાણવામાં તારૂં શું વળશે ? ત્યારે તે માણસે કહ્યું કે, મહારાજ ! તમારી વાત તો ખરી છે પણ જીવ રહેતો નથી. આખી જીંદગી એવા નકામા

વિચારોમાં ને ખોટી હાયહોયમાંજ કહાડી છે એટલે મરતી વખત પણ એજ વાતો યાદ આવી જાય છે. ઘણુંએ મન થાય છે કે હજી થોડો વખત છે તો પ્રભુનું નામ લઇ લઉં, પણ અગાઉનો કચરો મનમાં ભરાઈ ગયેલો છે તે આ ખરે વખતે પણ નડે છે, તેથી પ્રભુનું નામ લઇ શકાતું નથી.

ભાઇઓ ! આપણું પણ આમજ છે હો ! આપણે આપણા સગાઓ અને દોસ્તોને રડીયે છીયે, પણ આપણે પોતેજ ખપી જવાના છીયે તે માટે ક્યાં કંઈ વિચારીયે છીયે ? આપણને બીજાંઓની ભૂલો ખોળવી બહુ ગમે છે, આપણને બીજાંઓના ચાળા ચસ્કા કરવામાં બહુ મઝા પડે છે, આપણને કાંઈ કાંઇ લટકા મટકા કરવાનું વારે વારે મન થઇ જાય છે, આપણને ભપકો સપકો ને ડોળડીમાક કરવામાં બહુ ગમત પડે છે, આપણને હુકમ ચલાવવામાં તથા જ્યાં ત્યાંથી કાંઇનું કાંઇ તફડમચી કરવામાં બહુ મઝા પડે છે, અને આપણને આપણાં વખાણ કરવાં તથા સાંભળવાં બહુ ગમે છે. પણ એ બધું વીજળીના ઝબકારા જેવું છે, અને આપણે પોતે પાણીના પરપોટા જેવા છીયે. આપણે માથે કાળનું ચક્કર સદાય ફરી રહેલું છે, એટલે એ પરપોટો ઓચીંતો કઈ ઘડીમાં ફૂટી જશે એ આપણે જાણતા નથી. માટે ભાઇઓ ! ફોગટની માથાકુટમાં નહિ પડયા રહેતાં જેમ ધર્મનાં રૂડાં કામો થાય, જેમ આત્માનું કલ્યાણ થાય, અને જેમ અખંડ આનંદરૂપ સર્વશક્તિમાન પવિત્ર પિતા પ્રભુના સ્વરૂપને ઓળખાય તેમ કરો.

પદ.

શા માટે તું ભજતો નથી, સહેજે સીતારામરે;
આ કાયા તો તારી નથી, હાડકા ને ચામરે;
તેમાં તે શું મોહી રહ્યો છે, ગાફલ ગુલામ રે—શા૦
પાંડવોની પ્રતિજ્ઞા પાળી, દ્રૌપદીનાં ચીરરે;
સુદામાની વેળા વાળી, ઉગાર્યો પ્રહ્‌લાદરે—શા૦
રાવણ સરખા રાણા હતા, સોના સરખાં ધામરે;
સવાલક્ષ જેના પુત્ર હતા, તેનાં નથી ઠેકાણાં ઠામરે—શા૦
આગળ તો તારે હુકમાઇ હતી, ઘેર હતા ગુલામરે;
બાજીગરનો વાંદરો ભાઇ, ભરાવશે સલામરે—શા૦

ઉંચી મેડી ને અજબ ઝરૂખા, નીચાં નીચાં ધામરે;
છત્રપતિ તો ચાલ્યા ગયા, તેનાં નથી ઠેકાણાં ઠામરે—શા૦

ધાઇધૂતી ધન ભેળું કીધું, દાટયા રહેશે દામરે;
બાપદાદા જેના વહી ગયા, એનાં ખોળી કાઢોને નામરે—શા૦

પાપની તો પાળો બાંધી, ધર્મ નહિ લગારરે;
કહે ભવાનભાઇ સાંભળો તમે, ભજી લોને ભગવાનરે—શા૦

૧૦૧—પ્રભુનું નામ જે પાછળ રાખે તે તો પાછળજ રહી જાય છે, માટે જેમ બને તેમ જલદીથી—બાળપણથીજ પ્રભુને ઓળખવાની તજવીજ કરો.

ઘણા લોકો એમ સમજે છે કે, અમે તો હજુ બાળક છીયે, અમને તે ધર્મમાં શું ખબર પડે? ઘરડાં બુઢ્ઢાં થઇશું ત્યારે વાત. આપણાં માબાપો ને મ્હોટાં માણસો પણ આવી વાતોને ટેકો આપે છે. તેઓ કહે છે કે, ઝાઝા ધર્મનીમની છોકરાંઓને તે શું ખબર? છોકરાંઓ તો ખાવાપીવામાં, ફરવા હરવામાં ને મોજશોખમાં સમજે. એમની કાંઇ વ્રતવરતુલાં કરવાની ઉમર છે? હમણાંથી એ ધર્મની જાળમાં પડી જાય તો પછી દુનિયાદારી ચલાવે ક્યારે?

ન્હાની ઉમરની વહુ બહુ ધર્મવાળી થાય તો તે સાસુને ગમે નહિ; વહુને ધર્મવાળી જોઇને સાસુ એવાં વાંકાં ચૂકાં બોલે કે વહુ બિચારી વગર મંદવાડે માંદીજ પડી જાય. જુવાનીમાં વરને બહુ ધર્મવાળો જોઇને વહુને પાલવે નહિ; તે એવો છણકો મણકો કરે કે કાંઈ વાતજ ન પૂછો, વરને તોબા તોબા કરે ને પોતાની વાત કબૂલ રાખે ત્યારેજ તે ઠેકાણે આવે. ઘણા ભાઈઓમાંથી જો કોઈ ભાઈ ધર્મવાળો થાય તો બીજા ભાઇઓ તેની અદેખાઈ કરે; તેઓને એમ લાગે કે અમે કમાઇકિમાઇને મરીયે છીયે ને આ ભાઇ તો માથે પડે છે. બાપ બહુ ધર્મવાળો થાય તો દીકરાને પાલવે નહિ; દીકરો જાણે કે બાપ બહુ ધર્મમાં ઉડાવી દેશે ને હું રખડી પડીશ. અને શિષ્ય બહુ ધર્મવાળો થાય તો ગુરૂ મનમાંથી મુંઝાયા કરે; તેને એમ લાગ્યા કરે કે આ બધું માન લઈ જશે ને હું એમનો એમ પડયો રહીશ. આવી

રીતે એક માણુસ ધર્મવાળું થાય તે બીજાઓને પાલવતું નથી, માટે તેઓ કાંઇને કાંઈ બહાનાં કહાડયા કરે છે અને આગળ ઉપર ધર્મને ધકેલ્યા કરે છે; કેમ જાણે આપણે અમરપટ્ટો લખાવીને આવ્યા હોઇએ? પણ એમ કરવું એ મ્હોટી ભૂલ છે. કારણ કે, જેમ જેમ આપણે પ્રભુને પાછળ રાખીયે છીયે તેમ તેમ આપણે પોતેજ પાછળ રહી જઇયે છીયે. ધર્મને આગળ રાખ્યા વિના-પ્રભુને આગળ રાખ્યા વિના કોઈ પણ કામમાં કદી પણ ફતેહ મેળવી શકાય નહિ, માટે હમેશાં ધર્મને-પ્રભુને તો આગળજ રાખવો જોઇએ; કારણ કે પ્રભુને આગળ રાખ્યા વિના કોઇ પણ કામમાં જશ મળેજ નહિ. એટલુંજ નહિ પણ ન્હાની ઉમરમાં મનમાં જે સંસ્કાર પડે તે જલદી જામી જાય છે, માટે કોઈ પણ જાતના બૂરા સંસ્કાર હૃદયમાં જામી જાય તે પેહેલાં ધર્મનાં મૂળીયાંને હૃદયમાં જામવા દો, પ્રભુના નામને તમારા હૃદયમાં જામવા દો, એટલે પછી પ્રભુના પવિત્ર નામની જય જયકાર સાથે તમારી પણ ફતેહ થશે, પણ જો પ્રભુને પાછળ રાખશો તો તમે પોતેજ પાછળ રહી જશો. માટે હમણાંથીજ સંભાળજો.

૧૦૨-સૂર્ય જ્યારે હમેશાં સરખી રીતે ઉગે છે ત્યારે કોઈ તેની સામું જોતું નથી, પણ જ્યારે ગ્રહણ થાય છે ત્યારે સૌ તેના સામે જોવા લાગે છે. તેમજ ભકતોના ગુણ કોઇ ઘડીકમાં જોતું નથી પણ લોકો તેની ભૂલ તુરત જોવા માંડે છે, માટે કાંઇ પણ ભૂલ ન થાય એ સંભાળજો.

ગુણ લેવાવાળા તો કોઇકજ હોય છે, બાકી આ દુનિયામાં તો સૌ અવગુણ જોવાવાળાજ છે. સૂર્ય હમેશાં અજવાળું આપે છે અને સૂર્યના અજવાળાથી જગતને અનેક પ્રકારના લાભ થાય છે, તોપણ સૂર્યનારાયણ તરફ લોકો રોજ રોજ જોતા નથી કે તેની મારફત પ્રભુનો ઉપકાર માનતા નથી, પણ જ્યારે વર્ષ છ મહિને ગ્રહણ થાય છે, ત્યારે સૌ માણુસો તેની

તરફ ચાહીને જોવા લાગે છે. બરોબર ન દેખાય તો દુરબી-નથી તથા કાચ ઉપર મેશ લગાડીને પણ લોકો ગ્રહણ જુએ છે, અને એવી રીતે ગ્રહણ જોઇને તેની વાતો કરવામાં લોકોને બહુ મઝા પડે છે, કારણ કે બીજાના દોષ જોવા એ માણસ જાતનો સ્વભાવ છે, શાસ્ત્રની આજ્ઞા એવી છે કે સવારમાં વહેલું ઉઠીને સૂર્યનું દર્શન કરવું જોઇએ, કારણ કે, એવા મહા તેજની માર-ફત, એવા અદ્‌ભુત આકાશી ગોળાની મારફત, એવા દિવસ રા-ત્રિના ચમત્કાર મારફત અને ઉદય થતા બાલ સૂર્યના અલૌકિક સૌન્દર્ય મારફત આપણે સહેલાઇથી પ્રભુની લીલા સમજી શકીયે છીયે; તેથી જે મહાન પ્રભુએ આપણી ઉપર અખંડ કૃપા કરીને એવા મહા તેજવાળા સૂર્યનારાયણને બનાવેલા છે તે પ્રભુને જાણવાનું–અરે ! તે પ્રભુનો ઉપકાર માનવાનું આપણને કુદરતી રીતે મન થઇ આવે છે. માટે સવારમાં વેહેલા ઉઠીને સૂર્યનું દર્શન કરવાનું અને એ દર્શનથી ઉપજતા આનંદથી સ્વાભાવિક રીતે થઈ જતી ઈશ્વરપ્રાર્થના કરવાનું શાસ્ત્રમાં કહેલું છે. તેને બદલે–ઈશ્વરની અલૌકિક વિભૂતિનાં દર્શન અને ઇશ્વરની પ્રાર્થના એ બધું તો રહ્યું, પણ ઉલટા આપણે ગ્રહણ જોવા મંડી પડીયે છીયે. તેમજ જે ખરા ભક્તો છે, જેઓ રૂડી રીતે પોતાની જીંદગી ગાળે છે, જેઓ જગતને ફાયદો થાય એવી રીતે વર્તે છે, અને જેઓ સર્વ શક્તિમાન ઇશ્વરના જ્ઞાન ધ્યા-નમાં સર્વ મનથી ને સર્વ હૃદયથી પૂર્ણ પ્રેમથી મચ્યા રહે છે તેઓની તરફ કોઇ જોતું નથી, પણ જો જરાક તેઓમાં ભૂલ આવી જાય તો એ ભૂલની તરફ સૌ લોકો જોવા માંડે છે. ખરા ભક્તો કે જે ધર્મના થાંભલા જેવા છે, પ્રેમી ભક્તો કે જે માણ-સોમાં સૂર્ય જેવા છે, ત્યાગી ભક્તો કે જે જગતમાં ઉત્તમ નમુનારૂપ છે, ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન રહેનારા ભક્તો કે જે જગતમાં પ્રભુનો મહિમા ફેલાવનારા છે, અને પ્રભુને અર્થે જેઓએ પોતાની જીંદગી અર્પણ કરેલી છે એવા ઉત્તમ ભક્તો કે જે આપણા કરતાં હજારો દરજ્જે ચડીયાતા છે અને પ્રભુના કૃપા-પાત્ર છે તથા જેનાં રોજ દર્શન કરવાં જોઇયે, અને બને તો યથાશક્તિ સેવા કરવી જોઇયે તેને બદલે એ બધું તો રહ્યું, પણ ઉલટા આપણે તેમની ભૂલો ખોળીયે છીયે. આ આપણી કેટલી બધી નીચતા છે એ વિચારો તો ખરા !

એવા સાચા ભક્તોની તો આપણે ખબર રાખવી જોઇયે, તેઓને કાંઈ અડચણ હોય તો આપણે મદદ કરવી જોઇયે, પ્રભુના રસ્તામાં તેઓ સહેલાઈથી આગળ વધી શકે એવી રીતે તેઓને સગવડતા કરી આપવી જોઇયે. તેઓના રૂડા ઉપદેશો આપણે માનવા જોઇયે. તેઓનું જ્ઞાન ધ્યાન બન્યું રહે માટે તેઓની જંજાળો ઉઠાવવામાં આપણે મદદગાર થવું જોઇયે, ધર્મનો પ્રકાશ તેઓ ફેંકી શકે અને પ્રભુનું પવિત્ર નામ તેઓ ફેલાવી શકે માટે આપણે આપણાથી બની શકે તે પ્રમાણે તન, મન, ધનથી તેમની સેવા કરવી જોઇયે. તેમના રૂડા આચરણની અસર ખૂબ ફેલાવા માટે દુનિયામાં તેમનો સત્સંગ વધે એવા ઉપાયો અજમાવવા જોઇયે, અને એવા ભગવદ્જનો પ્રભુના માર્ગમાં લાગ્યા રહે તે સારૂ તેઓના દરજ્જા પ્રમાણે તેઓને માનપાન આપવું જોઇયે. કારણ કે, તેઓની મારફત–તેઓની મહેનત વડે આપણે જલદીથી ને સહેલાઇથી ઇશ્વરી જ્ઞાન મેળવી શકીયે છીયે. માટે તેઓને આપણે સદાસર્વદા યથાશક્તિ મદદ કરવી જોઇયે, તેને બદલે આપણે તેઓની ભૂલો ખોળીયે છીયે, અને તેઓની નિંદા કરીયે છીયે ! પણ એ કેટલું બધું ખોટું છે તેનો વિચાર કરો !

જેમ આપણા મનમાં ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરવાનો સ્વાભાવિક ઉભરો પ્રકટી આવે, માટે સૂર્યનારાયણનાં દર્શન કરવાનાં છે, તેમજ મહાત્માઓની મહેનતનો લાભ આપણને મળી શકે માટે તેઓની સેવા કરવાની છે. પણ જેમ દરરોજ સૂર્યનાં દર્શન કરવાને બદલે આપણને ગ્રહણ જોવાનું ગ્રહણ ઘેલાપણું લાગેલું છે, તેમજ હરિજનોની સેવા કરવાને બદલે તેઓની નિંદા કરવાનું આપણને ચેટક લાગેલું છે, એ પાપમાંથી હવે તે આપણે ક્યારે છુટીશું ? પ્રભુ ! એ પાપથી અમોને બચાવ ! બચાવ !

ઓ હરિજનો, સંતો, ભક્તો, સદ્ગુરૂઓ ! તમે પણ જો ક્યાંઈ ભૂલ થતી હોય તો વિચારજો. કારણ કે તમે અમારા સૂર્ય છો, એટલે તમારી ન્હાની ભૂલ પણ જગતને મ્હોટી લાગશે, અને તમારી ન્હાની પણ ભૂલ અમોને મ્હોટું નુકશાન કરશે. કારણ કે, તમે મ્હોટા છો, તમારા હાથમાં મસાલ છે અને અમે તમારી પછવાડે ચાલનારા છીયે, એટલે જો તમે ખાડામાં પડી

જશો તો સાથે અમારા પણ બૂરા હાલ થશે. કારણ કે, અમે તો તમારે આશરે છીયે એટલે અમારી જવાબદારી તમારી ઉપર છે. માટે અમારી ખાતર, તમારી ખાતર, અને મહાન પ્રભુની ખાતર, કાંઈ ભૂલ થવા દેશો માં ને સત્ય માર્ગે ચાલજો.

૧૦૩–બાપનો ચોપડો લઇને બેસીએ ત્યારે તો લેણું ને દેણું બન્ને કહેવું જોઇયે; તેમજ શાસ્ત્રમાં પણ સારૂં કે નરસું જે હોય તે ખુલ્લી રીતે કહેવું જોઇયે.

સૌ લોકો પોતાના બાપના ચોપડા લઇને બેસે છે, પણ તેમાં કેટલાક લોકો એવી લુચ્ચાઈ કરે છે કે, પોતાનું જે લેણું હોય તે કહે છે અને બીજાઓ પોતાની પાસે માગતા હોય તે ખાતું બતાવતા નથી. આવી રીતે કરવું એ કાંઈ શાહુકારી કહેવાય નહિ. અને એમ કરે એનું ટટ્ટુ કાંઈ આગળ ચાલે નહિ; કારણ કે, એ અધર્મ છે. લેવું સારૂં લાગે અને આપવું ગમે નહિ એ કેમ ચાલે? એવી રીતે વર્તવાથી કાંઇ લાંબો વહેવાર ચાલે નહિ. એથી તો ઉલટી આબરૂ જાય અને આપણું સાચું લેણું પણ વખત જતાં ખોટું થઈ જાય; પણ ઈશ્વરની કૃપા છે કે એવી લુચ્ચાઇ કરનારા વેપારીઓ કોઇકજ હોય છે.

ભાઇઓ! ખાતેની રકમ બતાવે અને જમેની રકમ ન બતાવે એવા વેપારીઓ જો કે આપણા દેશમાં થોડાજ છે, પણ શાસ્ત્રમાંથી પોતાના મતનું સારૂં સારૂં દેખાય તે બતાવે અને પોતાના મતથી વિરૂદ્ધની બાબત ન બતાવે એવા ધર્મગુરૂઓનો અને એવા શાસ્ત્રીઓનો આપણે ત્યાં કાંઇ તોટો નથી. એવી ખેંચાખેંચી ને એવી પક્ષાપક્ષીથીજ આપણો પવિત્ર ધર્મ અશ્રદ્ધાના રૂપમાં આવતો જાય છે. કારણ કે, શાસ્ત્ર છે તે બાપનો ચોપડો છે. તેમાંથી જેમ ખાતેની રકમો બતાવે છે તેમ જમેની રકમો પણ બતાવવી જોઇયે. જેમ આભડછેટ, મૂર્તિપૂજા, અવતારની જરૂર, પુનર્જન્મ, યોગની સિદ્ધિયો અને મહાત્માઓનાં ચરિત્રો બતાવીયે છીયે, તેમજ લોકોને અભેદનો માર્ગ બતાવવો જોઇયે, ભ્રાતૃભાવનો રસ્તો બતાવવો જોઇયે. આજની પેઠે

હજારો નાતો જાતો નહિ પણ ચારજ વર્ણમાં ઋષિયો રહેતા હતા એમ લોકોને સમજાવવું જોઇએ. આજની પેઠે સેંકડો પંથના સાધુઓ ને ગુરૂઓ નહોતા પણ માત્ર ચારજ આશ્રમ હતા, એમ પ્રજાને ખુલ્લી રીતે ખાત્રી કરી આપવી જોઇયે. બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રી ને વૈશ્ય એક બીજાનું ખાધા પીધાથી વટલાતા નહિ એવાં પ્રમાણો હાલની પ્રજાને પૂરાં પાડવાં જોઇયે. હાલની પેઠે ઘોડીયામાંથી છોકરાંઓને ઋષિયો પરણાવતા નહિ, એમ સૌ લોકોને નક્કી કરી આપવું જોઇયે. બ્રાહ્મણો, ક્ષત્રી વૈશ્યની કન્યા વરી શકતા અને ક્ષત્રીઓ પણ કન્યારત્ન ગમે ત્યાંથી લાવી શકતા એમ લોકોને સમજાવવા જોઇયે. અને પવિત્ર આર્ય ધર્મના પેટામાં આટલા બધા મત ભેદ જોઇયે નહિ તોપણ આપણે તો સર્વવ્યાપી સર્વશક્તિમાન અખંડ આનંદરૂપ એક શ્રીહરિનોજ દૃઢ આશરો રાખવો જોઇયે, અને સાચા મનથી તથા પૂર્ણ પ્રેમથી તેનીજ ભક્તિ કરવી જોઇયે.

જ્યાં સુધી શાસ્ત્રોમાં રહેલાં આવાં તત્વો લોકોને સમજાવીયે નહિ, અને તે વખતનો દેશકાળ તથા હાલના દેશકાળમાં પડી ગયેલો મ્હોટો ભેદ લોકોને સમજાવીયે નહિ ત્યાં સુધી આપણો ધર્મ તેના ખરા રૂપમાં આવી શકે નહિ. કારણકે આપણે માત્ર ઉધાર બાજુ બતાવીયે છીયે, પણ જમેની રકમો બતાવતા નથી, એટલે એ સંઘ તે દ્વારકાં ક્યાંથી પહોંચે ? આપણી બીજી બાજુની ખુબીઓ ન સમજીએ તેથી તે આપણને ખામીવાળી લાગે છે, પણ આપણે વિચારવું જોઈયે કે, શાસ્ત્રોના કર્ત્તા મહાત્મા ઋષિયો ત્રિકાલજ્ઞાની હતા, તેઓએ જે લખ્યું છે તે કંઈક જગતનું કલ્યાણ સમજીનેજ લખ્યું હશે, માટે તેમાં આપણને કાંઈ ભૂલ જેવું લાગે, અથવા ન ગમે એવું લાગે તોપણ સત્યને ખાતર અને તે આપણા બાપના ચોપડામાં બાપના હાથથીજ લખેલું છે એમ સમજીને બીજી બાજુ પણ જોવી જોઇયે, અને તે ઉપર પણ ચર્ચા ચલાવવી જોઇયે. જો એમ થાય તો જેમ ખાટા દહીંને વલોવવાથી તેમાંથી પુષ્ટિકારક મીઠું માખણ નીકળી આવે છે, તેમ આપણને પ્રથમ અણગમતી લાગતી એ ચર્ચામાંથી પણ કાંઇક સાર નીકળી આવશે. માટે ભાઇઓ ! બાપના ચોપડા એટલે કે શાસ્ત્રમાં જે લખ્યું હોય તે સર્વ સર-

ળતાથી સૌ લોકોની આગળ ખુલ્લું કરો, તોજ ધર્મ વધી શકશે અને તોજ પ્રભુ રીઝી શકશે. કારણ કે, પક્ષાપક્ષીને નહિ પણ પ્રભુ સત્યને અને આપણા પ્રેમને ચાહે છે. માટે પ્રભુને અર્થે જગતમાં સત્ય જણાવવા સારૂ શાસ્ત્રની સૌ બાબતો વિચારપૂર્વક પ્રજાની આગળ ખુલ્લી કરો.

૧૦૪–ખરાબ જગ્યાઓની આપણા મન ઉપર બૂરી અસર થયા વિના રહેતી નથી, માટે ખાસ કારણ વિના એવે ઠેકાણે ન જાઓ.

ભક્તિમાન શ્રવણના જેવા માબાપની સેવા કરવાવાળા છોકરા આજના જમાનામાં તો હોયજ કયાંથી ? પણ જગ્યાની અસરથી કુરૂક્ષેત્રમાં એ ભક્તિમાન શ્રવણની બુદ્ધિ પણ ફરી ગઇ હતી, ત્યારે બૂરી જગ્યાઓમાં આપણી બુદ્ધિ ફરી જાય તેમાં તો નવાઇજ શું ? માટે સૌથી સારો રસ્તો એ છે કે બનતા સુધી કોઇ પણ હલકા ઠેકાણામાં જવું નહિ. જેમકે જ્યાં વેશ્યાવાડો હોય, દારૂની દુકાનો હોય, જુગારખાનાંઓ હોય, રાંડોના નાચ થતા હોય, જનાવરોને મારવાનાં ઠેકાણાં હોય, લડાઇ ટંટા ને ગાળા ગાળી થતી હોય, ખરાબ ચિત્રો જોવાનાં હોય, જ્યાં આપઘાત થતો હોય, અને જ્યાં મનના વિકાર અથવા ગ્લાનિ ઉત્પન્ન થાય એવું હોય, ત્યાં બનતા સુધી જવું નહિ. કારણ કે, એવી જગ્યાઓમાં એવી જાતની અસરો જામેલી હોય છે; એ અસરો નબળા મનના માણસો ઉપર થોડી ઘણી થયા વિના રહેતી નથી, માટે ખાસ કારણ વિના ચાહીને એવી ખરાબ જગ્યાઓમાં જવું નહિ. પણ જેઓ પોતાના આત્માનું કલ્યાણ ઇચ્છતા હોય, અને પવિત્ર પ્રભુના રૂડા માર્ગમાં ચાલવા ઇચ્છતા હોય, તેવા હરિજનોએ તો જ્યાં ખૂબ ભજનો થતાં હોય, જ્યાં ધર્મના સાચા ઉપદેશો થતા હોય, જ્યાં દુઃખીઓને દિલાસો મળતો હોય, જ્યાં નિરાધારોને આધાર મળતો હોય, જ્યાં પવિત્ર મંદિર હોય, જ્યાં ભક્તજનો ભેળા થતા હોય, જ્યાં માળાઓ ફેરવાતી હોય, અને જ્યાં મહામંગલકારી પ્રભુનો જયજયકાર થઈ રહ્યો હોય તેવાં ભક્તમંડળોમાં પ્રેમ આણીને પોતાના કલ્યાણને માટે જવું જોઇયે; કારણ કે,

ત્યાં એવી જાતની રૂડી અસરો ફેલાઈ ગયેલી હોય છે, તેથી ત્યાં જવાથી મનમાં આનંદ આનંદ થઇ રહે છે, અને પ્રભુપ્રેમ જાગૃત થાય છે. માટે ભાઇઓ! જો પ્રભુના કૃપાપાત્ર થવું હોય તો એવા અમૂલ્ય ઠેકાણાના અલૌકિક લાભ લઇ લો! અલૌકિક લાભ લઇ લો!!

૧૦૫–જ્યારે આપણને હરિજન વહાલા લાગે ત્યારે સમજવું કે હવે આપણે પ્રભુના વહાલા થયા.

એક ગૃહસ્થે કોઈ મહાત્માને પૂછયું કે, મહારાજ! અમે પ્રભુના વહાલા થયા એમ કેમ સમજાય? ત્યારે તે મહાત્માએ પૂછયું કે, તમારે કોઈ માણસ સાથે વધારેમાં વધારે હેત છે? ત્યારે તે ગૃહસ્થે કહ્યું કે, હા મહારાજ! મને મારી બાયડી ઉપર આખી દુનિયામાં સૌ કરતાં વધારે હેત છે. ત્યારે મહારાજે પૂછયું કે, તમારૂં હેત જણાવવા માટે તમે શું કરો છો? તે ગૃહસ્થે કહ્યું કે, મારૂં હેત જણાવવા માટે હું મારી બાઇડીની દરેક વાતો માનું છું ને તેના કહ્યા પ્રમાણે કરૂં છું. મારી બાઇડીનાં સગાંને બહુ માન આપું છું અને તેની સહીપણીઓની બહુ ખાતર બરદાસ રાખું છું. મારી વહુને જે ચીજ વહાલી લાગે તેજ ચીજ મને પણ ગમે છે. પહેલાં મને ખીચડી ખાવાનો બહુ અભાવો હતો પણ મારી વહુને ખીચડી બહુ ભાવે છે એટલે હવે તેની સાથે મને પણ ખીચડી ખાવામાં મઝા પડે છે. પહેલાં મને છોકરાં રમાડવાં ગમતાં નહિ, તેમની લીંટલાળ જોઇને હું સુગાયા કરતો, પણ મારી વહુને તેના ન્હાના ભાઇ ઉપર બહુ પ્રેમ છે; એ છોકરો રોતી સુરત જેવો છે તોપણ મારી વહુ ઉપરના પ્રેમને લીધે હું તેને ખુશીથી મારા ખોળામાં તેડું છું, અને હવે એ મારો ન્હાનો સાળો વખતે મારા ખોળામાં મૂતરી પડે તોપણ હું ખીજાતો નથી, પણ મારી વહુ ઉપરના હેતને લીધે ઉલટો હસી પડું છું.

આ સાંભળીને તે મહારાજે કહ્યું કે, ભાઇ! જેમ તારી વહુ તને વહાલી છે માટે તેનું કહ્યું માનવું તને ગમે છે ને તેનાં સગાંવહાલાં તને વહાલાં લાગે છે, તેમજ જ્યારે પ્રભુ તને વહાલા થશે ત્યારે પ્રભુના હુકમો પાળવા તને ગમશે, અને

પ્રભુનાં વહાલાં સગાં તને વ્હાલાં લાગશે. પ્રભુનાં વ્હાલાં સગાં કોણ એ તને ખબર છે? હરિજનો, વૈષ્ણવો, ભક્તો, સાધુઓ, જ્ઞાનીઓ, સતીઓ, અને ધર્મગુરુઓ એ પ્રભુનાં વહાલામાં વહાલાં છે. માટે જ્યારે હરિજનો ઉપર હેત આવે, ત્યારે સમજવું કે, પ્રભુ આપણને વહાલા થયા છે અને આપણે પ્રભુને વહાલા થયા છીયે. જ્યાં સુધી હરિજનો ઉપર હેત ન આવે, જ્યાં સુધી પ્રભુના બાળકો ઉપર હેત ન આવે, જ્યાં સુધી પ્રભુના પવિત્ર નામ ઉપર પ્રેમ ન છૂટે, જ્યાં સુધી પ્રભુને અર્પણ થઈને રહેવાનું મન ન થાય, અને જ્યાં સુધી પ્રભુના સત્ય હુકમો ન પળાય, ત્યાં સુધી ભાઇઓ! આપણે પ્રભુના વહાલા થયેલા ગણાઇયે નહિ. માટે જેમ આપણે આપણાં વહાલાંઓનું કહ્યું માનીયે છીયે અને તેઓનાં સગાંવહાલાંઓની ખાતર ખરદાસ રાખીયે છીયે, તેમ જ્યારે પ્રભુના હુકમો પાળીએ અને હરિજનો ઉપર હેત રાખીએ ત્યારે પ્રભુ આપણને વહાલા થયા અને આપણે પ્રભુના વહાલા થયા એમ સમજવું. એવું થયા વિના માત્ર વાતો કરવાથીજ કાંઈ કલ્યાણ થઇ જવાનું નથી એ યાદ રાખજો.

૧૦૬–ઈશ્વર દયાળુ છે.

ઈશ્વરે કૃપા કરીને આપણને ઉત્પન્ન કર્યાં છે. અને તે પણ કેટલી બધી કૃપા કે તેણે આપણને ઝાડ ન કર્યાં, પહાડ ન કર્યાં, પશુ પક્ષી ન કર્યાં, કીટ પતંગ ન કર્યાં, પણ ઉત્તમ મનુષ્ય અવતાર આપ્યો, અને ઉત્તમ કુળમાં તથા રૂડા દેશમાં જન્મ આપ્યો; એટલુંજ નહિ પણ તેણે આપણને જોવા માટે આંખો આપી, સાંભળવાને કાન આપ્યા, ચાલવાને પગ આપ્યા, કામકાજ કરવા માટે હાથ આપ્યા, વિચારવાને બુદ્ધિ આપી, અને અમૂલ્ય જીંદગી તથા ઉત્તમ તનદુરસ્તી આપી. એ ઈશ્વરની કેટલી બધી દયા છે?

એમનો સૂર્ય આપણને પ્રકાશ આપે છે. એમનો ચંદ્ર આપણા અનાજમાં અમૃત રેડે છે, એમનો સમુદ્ર આપણી આગબોટોનો બોજો ઉપાડે છે, એમની નદીઓ આપણને પાણી આપે છે, એમની પૃથ્વી આપણને અન્ન આપે છે; એમનાં ઝાડો આપણને ફળ ફૂલ આપે છે, એમના વાયુથી આપણે નભીયે છીયે,

એમના અગ્નિથી આપણી જીંદગી છે, એમના સ્વર્ગથી આપણું સુખ છે, અને એમના મોક્ષધામથીજ આપણી હમેશની શાન્તિ છે. ટુંકામાં આ પૃથ્વી અને આકાશ પાતાળના કુલ માલિક મહાન પ્રભુની દયાથીજ આપણે માટે સૌ થયેલું છે, એમ છતાં પણ જો આપણે પ્રભુને યાદ કરીએ નહિ, અને પ્રભુએ કેવળ કૃપા કરીને આપેલી ચીજો પ્રભુને અર્પણ કરીએ નહિ, તો એ આપણી કેટલી બધી નીચતા? એ કરતાં મ્હોટી ચોરી દુનિયામાં બીજી કઇ? માટે એવી નીચતામાં ન રહી જવાય તે સારૂ ભાઇઓ! પ્રભુની અનંત દયા સમજો, અને પ્રભુની અખંડ કૃપામાં આવવા હરઘડી પ્રયત્ન કરો.

પદ.

પ્રભુ દીનદયાળુ પરમકૃપાળુ કરૂણાળુ કૃપાનાથ;
એ છે રાજાનો રાજા મ્હોટો મહારાજા, સ્વર્ગના રાજાની માથ.
નથી અન્ય કોઇ એવો બીજો આ જેવો સેવો જેથી જાય દુઃખ;
તમે તેને તજીને બીજો ભજીને શું સજી લેશો સુખ.
એણે પશુને સરજ્યાં પક્ષિને સરજ્યાં વન ફળ ને ફૂલઝાડ;
એણે સૂરજ સરજ્યા ચંદ્રને સરજ્યા પાણી સરજ્યાં અને પહાડ.
એના શુકસનકાદિક નારદ ને વળી શારદ ગાય છે ગીત;
એને શેષ મહેશ સુરેશ ગણેશજ દિન રટે છે નીત.
ઋષિ સહસ્ર અઠયાસી સિદ્ધ ચોરાશી શાસ્ત્ર તપાસીને જોય;
તોએ દાનવ દેવ કે ગાંધર્વમાં એથી ઉત્તમ દીઠો ન કોય.

૧૦૭–યાદ રાખજો કે કોઇ પણ પ્રકારના ખોટા કામમાં ભગવદ્ ઇચ્છા હોયજ નહિ, માટે ખરી ભગવદ્ ઇચ્છા સમજવા સારૂ આપણે પ્રભુનું શરણ ધરવું જોઇયે.

ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઇ જવું એ બહુજ જરૂરની ને બહુજ મ્હોટી બાબત છે, માટે ભગવદ્ ઇચ્છાનો જરા પણ ખોટો અર્થ ન થાય એ પ્રથમથીજ બહુ સંભાળવાનું છે. પહેલાં તો પાકે પાયે સમજી રાખવું કે કોઇ પણ પ્રકારના ખોટા કામમાં ભગવદ્ ઇચ્છા હોય નહિ. હમેશાં પ્રભુની ઇચ્છા સારામાં સારી

ને ઉંચામાં ઉંચી છે. દુનિયાની આબાદી થાય, પ્રાણીઓનાં સુખ વધે, જગતમાં ધર્મ વધે અને આત્માનું કલ્યાણ થાય, એજ સદા સર્વદા પ્રભુની ઇચ્છા છે. પ્રભુને કરવું હશે તે થશે એમ ધારીને આપણે આળસમાં પડયા રહીયે, અથવા પ્રભુ જેવી બુદ્ધિ આપે તેમ અમે કરીયે છીયે, એમ ધારીને ખોટા કામમાં પડયા રહેવું એનું નામ કાંઇ ભગવદ્ ઇચ્છા નથી, પણ એ તો પાપ છે, ભગવદ્ ઇચ્છા નિમિત્તે કાંઇ પણ પાપકર્મ ન થઇ જાય એ હરિજનોએ બહુજ સંભાળવાનું છે, કારણ કે, આપણું મન અતિ ચંચળ છે અને તેમાં ઘણાએ જમાનાના બહુજ બૂરા સંસ્કારો ભરેલા છે, એટલુંજ નહિ પણ આપણી આજુબાજુની દુનિયા પણ બગડેલી છે, એટલે આપણાથી ખરી રીતે ભગવદ્ ઇચ્છા સમજાતી નથી, માટે આપણે આપણા દોષ પ્રભુ પાસે કબૂલ કરી દેવા જોઇયે, અને હમેશાં એમજ માગવું જોઇએ કેઃ—

कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः
पृच्छामि त्वां धर्मसंमूढचेताः ।
यच्छ्रेयः स्यान्निश्चितं ब्रूहि तन्मे
शिष्यस्तेऽहं शाधि मां त्वां प्रपन्नम् ॥

અ.–૨ શ્લો. ૭.

અર્જુન પ્રભુને કહે છે કે, હે પ્રભુ ! લોભના પાપમાં મારો સ્વભાવ ડૂબી ગયેલો છે, તેથી ધર્મની બાબતમાં મારૂં ચિત્ત મૂઢ થયેલું છે. માટે હું આપને પૂછું છું કે, જેમાં નક્કી મારૂં કલ્યાણજ હોય તે મને કહો; હું આપનો શિષ્ય છું અને વળી આપને શરણે આવ્યો છું, માટે મને રસ્તો બતાવો.

આવી રીતે આપણા મનની નિર્બળતા કબૂલ કરીને, પ્રભુનું શરણ ધરીને નિખાલસ દિલથી અને અંતરના ઉમળકાથી રોજ રોજ પ્રભુની પ્રાર્થના કરીને પ્રભુ પાસે માગવું કે, હે પ્રભુ ! અમોને સદ્‌બુદ્ધિ આપ, અને અમારા કલ્યાણનો રસ્તો બતાવ, અમે તો તારા શરણમાં છીયે, અમે તો પાપના ભરેલા છીયે, અમારામાં કાંઇ માલ નથી, અમને તો એક તારા આશરાનું બળ છે, માટે અમારે માટે તારી શું ઇચ્છા છે તે અમને

સમજાવ. અને હે પ્રભુ! હવે તો બચાવ, પાપથી બચાવ, અને તારી લે; કારણુ કે, હવે તો અમે ત્હારાજ છીયે.

આવી રીતે પૂર્ણ પ્રેમ આણીને શુદ્ધ અંતઃકરણથી જો રોજ રોજ વારંવાર પ્રાર્થના કરીયે તો આપણા વિશ્વાસના બળ પ્રમાણે પ્રભુ પાસે આપણી પ્રાર્થના મંજુર થતી જાય છે, અને આપણે માટે ભગવદ્ ઇચ્છા શું છે, તે એની મેળે મેળે સમજાતી જાય છે. એ પછી ભગવદ્ ઇચ્છા પ્રમાણે ચાલવાનું શારીરિક તથા માનસિક બળ આપણામાં આવતું જાય છે, અને આંતર પ્રેરણા ખીલતી જાય છે. એ પછી આંતર પ્રેરણા પ્રમાણે એટલે કે ઈશ્વર ઇચ્છા પ્રમાણે ચાલવાથી ઈશ્વર પાસે આપણને જવું નહિ પડે, પણ ઇશ્વર પોતેજ આપણા હૃદયમાં આવીને નિવાસ કરશે; માટે જો ઈશ્વરને પકડવો હોય તો તેની ઇચ્છાને પકડી લો, એટલે તે આપણાથી દૂર જઇ શકશે નહિ.

૧૦૮–ગાય ધણમાંથી ભાગી જઇને કોઇનું નુકશાન કરે તો ગોવાળનો દંડ થાય, કાંઈ ગાયનો દંડ થાય નહિ; તેમજ પ્રભુને શરણે જઈ ગુરૂની ઇચ્છા ઉપર લગામ છોડીયે તો પછી ગુરૂ જવાબદાર છે.

ગુરૂની જોખમદારી કાંઇ જેવી તેવી નથી, માટેજ ગુરૂનો મહિમા બહુ મ્હોટો છે. સંતો કહે છે કે, ગાય ધણમાંથી ભાગી જાય અને કોઇનું નુકશાન કરે તો ગોવાળનો દંડ થાય છે, કાંઇ ગાયનો દંડ થાય નહિ; તેમજ જે દૈવી જીવો પ્રભુને શરણે જઇને શ્રીસદ્‌ગુરૂના ઉપદેશ ઉપર લગામ છોડી દે છે, તેને માટે પણ તે ગુરૂ જવાબદાર છે. એવા શરણ થઇ ગયેલા જીવોને પછી કાંઇ પ્રભુ પૂછતા નથી, પણ તેના પાપનો જવાબ તો તેના ગુરૂઓને આપવો પડે છે. જો ગુરૂઓએ અહીં કચાશ રાખી હોય અથવા ખોટો ઉપદેશ કર્યો હોય, તો તેના જવાબ આપવા ત્યાં બહુ ભારે થઇ પડે છે. સૌને ગુરૂ થઇને પૂજાવું તો બહુ ગમે છે, પણ આપણે કેવા ભૂલભરેલા છીએ, અને જીવોના સ્વભાવમાં કેટલું બધું પાપ ભરેલું છે એ સમજવાની કોઈ

દરકાર કરતું નથી. જો આપણા ગુરૂઓ એ બાબત બરોબર રીતે સમજે, તો પછી તેઓ બીજાઓના પાપનો બોજો પોતાની ઉપર ઉઠાવી લેવા તૈયાર થાય નહિ, અને જેના તેના કાન ફૂંકી દે નહિ. જ્ઞાની ભક્તો તો સમજે છે કે જીવોની ઉપર ગોવાળપણું કરવું એ કાંઇ સહેલી વાત નથી, માટે એવા સાચા સંતો તો ધર્મના કામમાં અને ઈશ્વરી જ્ઞાનમાંજ મશગુલ રહે છે. જેઓ માનપાનની ઇચ્છાવાળા હોય અને અહંતા મમતાના ભરેલા હોય, તેઓજ ગુરૂ થઇને પૂજાવાનું ને નરકમાં પડવાનું પસંદ કરે છે. અને યાદ રાખજો કે એવા ગુરૂઓથી કાંઇ તારણ પણ થાય નહિ, એવાઓને આશરે કાંઈ આપણી જીંદગી સોંપાય નહિ. જેઓ પોતેજ ખાડામાં પડેલા હોય, ને પાપના કીચડમાં ડૂબકાં ખાતા હોય તે આપણને બહાર ક્યાંથી કહાડે? માટે ભાઇઓ! દેવો અને ઋષિ મુનિયો પણ જેનો પાર પામ્યા નથી, એવા મહાન ઈશ્વરને ઓળખવા સારૂ જીંદગીની લગામ સોંપી દેવામાં—ગુરૂ પસંદ કરવામાં સો વાર વિચારજો, અને ગુરૂ બની બીજાઓના પાપનો બોજો પોતાના ઉપર ઉઠાવતા પેહેલાં હજારવાર વિચારજો, નહિ તો રખડી પડશો.

૧૦૯—શ્રવણ વિષે.

જેમ શરીરનો ખોરાક અન્ન છે, તેમ જીવનો ખોરાક ભગવદ્ વચન છે.

રાત્રિને વખતે રસ્તો દેખાડવા માટે જેમ ફાનસ કામ લાગે છે, તેમ આ જગતના વેહેવાર ચલાવવા માટે શ્રવણ કરેલું જ્ઞાન માણસને મ્હોટી મસાલરૂપ થઇ પડે છે.

અરીસામાં મ્હોડું જોયાથી જેમ મ્હોડા ઉપરના ડાઘ જણાઇ આવે છે, તેમ શ્રવણ કર્યાથી આપણા અંતરના દોષ આપણને જણાઇ આવે છે.

જેમ એક હથોડો મ્હોટા પત્થરને તોડી નાંખે છે, તેમ શ્રવણ કર્યાથી કઠણ હૈયાંઓ પણ નરમ થઇ જાય છે.

જેમ હળ કઠણ જમીનને પોચી કરી નાંખે છે તથા તેમાં રહેલા કાંટાઓને જડમૂળથી કાઢી નાંખે છે, તેમ શ્રવણભક્તિથી દુર્ગુણો જાય છે, અને અંતઃકરણ નિર્મળ થઇ જાય છે.

આસમાનમાંથી પડતો વરસાદ જેમ જમીનને પોચી કરીને ઘણાં સુંદર ઝાડોને પોષણ આપે છે, તેમ ભગવદ્‌વાક્ય શ્રવણ કર્યાથી અંતઃકરણની સ્વચ્છતા તથા ઘણા ગુણોની વૃદ્ધિ થાય છે.

પાણી વિના જેમ ઝાડ સૂકાઇ જાય છે, તેમ શ્રવણ કર્યા વિના આપણા અંતરનું જ્ઞાન મોળું પડતું જાય છે.

જ્યારે આપણે બગીચામાં જઇયે છીયે, ત્યારે ત્યાંથી સુગંધીદાર સુંદર ફૂલો આપણે વીણીયે છીયે, તેમજ શ્રવણમાંથી તથા વાંચનમાંથી પણ ઉમદા પવિત્ર વિચારો વીણી લેવા જોઇયે અને તેને આપણા પોતાના કરી લઈ તે પ્રમાણે ચાલવાની કોશીશ કરવી જોઇયે.

જે અનાજ મુખમાં બરાબર ચવાતું નથી, તે પેટમાં પચી શકતું નથી; તેમ કથા વાર્તા આપણે સાંભળીએ પણ તેનો વિચાર ન કરીએ તો તેથી લાભ થતો નથી.

જે માણુસ બહુ સાંભળે પણ વિચાર કરે નહિ તે અરીસામાં મ્હોડું જોઇને પાછું સાફ કરવું ભૂલી જાય, તે માણુસના જેવો છે એમ જાણવું.

મરેલા માણુસને શણગાર પહેરાવવો જેમ ફોગટ છે, તેમ પ્રેમ વિનાના માણસને શ્રવણ કરાવવું તે પણ નિરર્થક છે.

જેમ એક વાસણમાં કોઇ વસ્તુ ભરેલી હોય, તો તે ખાલી કર્યા વિના તેમાં બીજી વસ્તુ રહી શકે નહિ; તેમ જે અંતર માયાથી ને સંસારિક વાતોથી બહુ ભરેલાં હોય છે, તેને ભગવત્ કથા વાર્તા સાંભળવાની મરજી થતી નથી.

જે માણુસ માંદો હોય તેને ગમે તેવું સ્વાદિષ્ટ ભોજન પણ ખાવું ભાવતું નથી તેમ માયાવાદી સંસારીઓને ગમે તેવું સારૂં જ્ઞાન શ્રવણ કરાવીએ તોપણ તેને ગમતું નથી.

દોહરો.

તુલસી પુરવલે પાપસે, પ્રભુ ચર્ચા ન સોહવાય;
જેસેં જ્વર કે જોરસેં, ભોજનકી રૂચિ જાય.

આપણી આંખ જ્યારે દુઃખતી હોય છે, ત્યારે તે તેજ જોઇ શકતી નથી; તેમ આપણું મન જ્યારે માયામાં ગુંચવાયેલું હોય છે, ત્યારે તેને ભગવત્ કથા સાંભળવી ગમતી નથી.

૧૧૦–ઈશ્વરનું સ્વરૂપ જાણુવાથી થતો આનંદ.

આ જગતની રચના તે એક અરીસો છે કે જે અરીસામાં પ્રભુનું સ્વરૂપ અને પ્રભુના ગુણો જણાઇ આવે છે.

ઈશ્વરનું સ્મરણ, સેવા અને જ્ઞાનધ્યાન કરતી વખત અહીં જ્યારે એટલો બધો આનંદ થાય છે, ત્યારે સ્વર્ગમાં અને પરમાત્માની હજુરમાં ગયા પછી ત્યાં એ આનંદ કેટલો બધો મળશે એ ખ્યાલ તો કરો; એ આનંદ કાંઇ કોઇથી કહ્યો જાય તેમ નથી. એ ભગવત્ સેવાનો આનંદ કેવો અલૌકિક છે તેને માટે સંતો કહે છે કેઃ—

એક માણસ જન્મનો આંધળો હતો, તેથી તેણે ચંદ્રમાનું તેજ, અગ્નિનું તેજ, કે સૂર્યનું તેજ કદી પણ જોયું નહોતું. બિચારો જન્મનો આંધળો હોવાથી પ્રકાશ કેવો હોય તે કાંઇ એને બીલકુલ ખબરજ નહોતી, તેમજ એ બાબતના કાંઇ તેને ખરેખરા ખ્યાલ પણ આવી શકતા નહોતા. એ પછી ઘણે વર્ષે એક વૈદ તેને મળ્યો. એ વૈદે તેની આંખો તપાસીને કહ્યું કે, હું તને દેખતો કરી શકીશ. તું પૂર્ણિમાને દિવસે રાત્રે મારી પાસે આવજે. વૈદની એ વાત સાંભળીને તે આંધળો માણુસ બહુ ખુશી થયો, અને વખતસર વૈદની પાસે ગયો. વૈદે એક એવી સરસ દવા આંજી કે તુરત તે માણુસ દેખતો થઇ ગયો. એ વખતે પૂર્ણિમાના ચંદ્રનું તેજ જોઇને તે માણુસ અજબ થઇ ગયો, અને નાચવા કૂદવા લાગ્યો, તથા કહેવા લાગ્યો કે, ઓહો! આવો ચાંદો! આવું તેજ! ને આવી મઝા! એ તો મને સ્વપ્નમાં પણ ખબર નહોતી, હું જાણતો હતો કે કાંઈક જરા તરા તેજ હશે, પણ આ તો કાંઇ ઓરજ મઝા છે. એમ બોલતો બોલતો તે ગદગદિત થઇ ગયો, અને પોતાની ખુશાલી કેમ બતાવવી તે સમજી શકયો નહિ, તેથી અજાયબીથી ચોતરફ જોવા લાગ્યો અને વૈદના પગમાં પડી કહેવા લાગ્યો કે વૈદરાજ! તમે તો ખૂબ કરી. ઓહો! આટલું બધું તેજ! ને આટલો બધો આનંદ! એમ કહી ફરીથી નાચવા કૂદવા લાગ્યો, અને તાળીઓ પાડવા લાગ્યો. ત્યારે વૈદે કહ્યું કે, ભાઈ! હજી તો આ રાત્રિ છે, ખરી મઝા તો સવારે સૂર્યના તેજમાં

પડશે. ત્યારે તે માણુસે કહ્યું કે, હેં! આ કરતાં પણ વધારે! આટલા બધા અજવાળા કરતાં બીજું વધારે તે શું હોય? ત્યારે વૈદે કહ્યું કે, તને હજી ખબર ક્યાં છે? સૂર્યના પ્રકાશ પાસે આ અજવાળું તો કાંઇજ બીસાતમાં નથી. ત્યારે તે માણુસને વધારે અજાયબી લાગી, અને અધીરો બની સવાર પડવાની રાહ જોવા લાગ્યો. એ પછી જ્યારે સવાર થયું ત્યારે સૂર્યનો પ્રકાશ જોઇને તેના આનંદનો કાંઇ પાર રહ્યો નહિ.

આ વાતનો સાર એ છે કે, આપણે તે જન્માંધ માણુસના જેવા છીયે. આપણા ગુરૂ તે આંધળાને દેખતા કરનાર વૈદ જેવા છે, અને ચંદ્રમાનો પ્રકાશ તે ભગવત્ સેવા ને પ્રભુનું જ્ઞાનધ્યાન છે. માયાવાદી જીવો કે જેઓ પોતાના સ્વાર્થમાં ને હલકી ઇચ્છાઓમાં મચ્યા રહે છે, તેઓ આંધળા જેવા છે; કારણ કે, તેઓ ભક્તિરસનો ને જ્ઞાનધ્યાનનો તથા સેવાસ્મરણનો અલૌકિક આનંદ લઇ શકતા નથી; પણ જ્યારે તેઓને સદ્ગુરૂ મળે છે ત્યારે તેઓ પ્રભુનો મહિમા સમજે છે, અને ભગવત્ સેવામાં લાગી જાય છે. એ વખતે અહીંની આપણી ભક્તિનો આનંદ તે પૂર્ણિમાના ચંદ્રમા જેવો છે; પણ મોક્ષના સુખનો આનંદ ને ઈશ્વરની હજુરમાં રહેવાનો આનંદ તે સૂર્યના પ્રકાશ જેવો છે, પણ એ મહાન પ્રકાશની આંધળાને ક્યાંથી ખબર પડે? તેમજ આપણે અજ્ઞાનમાં ડૂબેલા છીયે, એટલે એ આનંદની ખુબી આપણે સમજી શકતા નથી. પણ ભાઇઓ! યાદ રાખજો કે, એ ઈશ્વરી આનંદની ખુબી કાંઇ ઓરજ છે? એ સુખ કાંઇ વર્ણવ્યું જાય તેમ નથી. એ મઝા તો જ્ઞાનીઓજ સમજે છે ને એ લ્હાવ તો વૈષ્ણવોજ—ભક્તોજ લૂંટી શકે છે; અને જે ખરેખરો સૌથી મ્હોટો લાભ છે તે તો મુવા પછી, મોક્ષધામમાં, ગોલોકમાં મળવાનો છે કે જેનું વર્ણન અમારાથી કે બીજા કોઇ પણ શાસ્ત્રકારોથી થઇ શક્યું નથી, અને થઇ શકે તેમ પણ નથી. એ અલૌકિક આનંદ તો જેને મળ્યો છે તેજ જાણે છે, અને જેને મળશે તેજ જાણશે.

૧૧૧–ઈશ્વર અવિનાશી એટલે નાશ રહિત છે.

આ જગતમાં ઘાસ સૂકાઇ જાય છે, ફૂલો ખરી જાય છે, પાંદડાંઓ પડી જાય છે; હવામાં ઉડનારાં પક્ષીઓ, જળમાં રહેનારા જીવો અને વેરાન જંગલમાં રહેનારાં વાઘ વરૂઓ પણ મરી જાય છે, વખત આવે ઝરાઓ સૂકાઈ જાય છે, પહાડો તૂટી જાય છે, અને સર્વ ચીજો બદલાઈ જાય છે, પણ સર્વશક્તિમાન અખંડાનંદ અવિનાશી પ્રભુનો કદી પણ નાશ થતો નથી.

આ જગતનો નિયમ એવો છે કે, લીલું હોય તે સૂકું થાય છે ને નવું હોય છે તે જુનું થાય છે. એમ કાળ સર્વને લાગુ પડે છે; તેમજ ખાખમાંથી ઉત્પન્ન થયેલો મનુષ્ય દેહ પણ અંતે ખાખમાં મળી જાય છે. એવા કરોડો ને અબજો માણસ પૃથ્વી ઉપર થઈ ગયા છે, ઘણીક પ્રજાઓ અને મ્હોટા મ્હોટા રાજાઓનાં રાજ્ય પાયમાલ થઇને કયાં જતાં રહ્યાં એ કોઇ જાણતું નથી. અંતે કોઇક કાળે આસમાનના તારાઓ પણ ખરી પડશે, સૂર્ય ચંદ્રાદિક આકાશી ગ્રહોનો પણ નાશ થશે, અને પ્રલયકાળે આખી પૃથ્વીનો તથા અનંત બ્રહ્માંડોનો નાશ થશે, પણ અદૃશ્ય, સુખરૂપ, આનંદના સાગર ને કૃપાના ભંડાર જે અવિનાશી અખંડ ઈશ્વર છે તેનો કદી પણ નાશ થવાનો નથી, કે તેના સ્વરૂપમાં કોઈ કાળે પણ એક તલમાત્ર પણ ફેરફાર થવાનો નથી; તે તો જેવા પૂર્ણ પુરૂષોત્તમ છે તેવા ને તેવાજ છે, ને સદાય તેવાને તેવાજ રહેશે.

અસલનાં મ્હોટાં મ્હોટાં મંદિરો કે જેને સંભાળવા માટે હજારો જાતની સગવડતા હતી, અને જેમાં ચાંદી સોનાં તથા હીરા મોતી મઢેલાં હતાં, એટલુંજ નહિ પણ જેના નિભાવ માટે હજારો ગાઉ દૂરથી લાખો માણસો પોતાની ખુશીથી હજારો રૂપીયા મોકલી આપતા હતા, તે મંદિરોમાંનો એક પત્થરનો ટૂકડો પણ આજે કોઇ બતાવી શકે તેમ છે કે?

જેના વૈભવો ઇંદ્રને પણ અદેખાઇ ઉપજાવે તેવા હતા, જેની મ્હોટાઇ અપરંપાર હતી અને જેના મોજશોખ સ્વર્ગને પણ વિસરાવી દે તેવા હતા, તે બાદશાહોના વિશાળ મેહેલો કે જેના પાયા પાતાળમાં હતા અને જેનાં શિખરો આસમાન સાથે વાતો કરતાં હતાં તે ભવ્ય મહેલોની આજે કોઇ ચપટી ધૂળ તો બતાવો?

જેણે પૃથ્વીને ધ્રુજાવી હતી, અને જેના નામની હાક વાગતી હતી, એવા ચક્રવર્તી મહારાજાઓ કે જેના ચરણમાં હજારો મહારાજાઓ નમતા હતા તે ચક્રવર્તીઓના કીર્તિસ્તંભ આજે ક્યાં છે, તેનું કોઇ નામ નીશાન તો બતાવો?

અરે! મહેલો ને મંદિરોની વાત ક્યાં કરીએ, જે પ્રાચીન શહેરોમાં એ મહેલો ને મંદિરો હતાં, જે શહેરમાં એવા ચક્રવર્તી મહારાજાઓ હતા, જે શહેરમાં એવા અખૂટ વૈભવો હતા, જે શહેરના બચાવ માટે આખી દુનિયામાં સૌથી સારામાં સારાં સાધનો હતાં અને જે શહેર આખી દુનિયામાં મ્હોટામાં મ્હોટાં ગણાતાં હતાં, તે શહેર કયે ઠેકાણે હતાં એ ઠેકાણું તો કોઇ બતાવો? ભાઇઓ! શોધ કરનારાઓ શોધ કરી કરીને થાકી ગયા છે, અને કંઇક એ શોધની પાછળ મરી ગયા છે, પણ એવાં મ્હોટાં શહેરો કયે ઠેકાણે હતાં તેનો હજુ પત્તો પણ મળતો નથી; આવી રીતે કાળ સર્વનો ભક્ષ કરે છે. જ્યાં સમુદ્ર હોય ત્યાં પૃથ્વી થઇ જાય છે, અને જ્યાં પૃથ્વી હોય ત્યાં સમુદ્ર થઈ જાય છે; મ્હોટો પહાડ હોય ત્યાં ખાડો થઈ જાય છે, અને અતિ ઉંડાણ હોય ત્યાં પહાડ થઇ જાય છે. એવી રીતે વખત જતાં દુનિયાની દરેક ચીજમાં ફેરફાર થઇ જાય છે; જેમકે ઋતુઓ બદલાઇ જાય છે, સૂર્ય ચંદ્રનું તેજ ઓછું વધતું થઇ જાય છે, પૃથ્વીના રસકસ ઓછા વધતા થઇ જાય છે, અને મહાન પ્રજાઓ તથા રાજ્યો બદલાઇ જાય છે; પણ સર્વવ્યાપક અવિનાશી સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ પૂર્ણ પુરૂષોત્તમ પ્રભુનો કદી પણ નાશ થતો નથી કે કદી પણ તેના અખંડ આનંદરૂપ સ્વરૂપમાં એક રજ માત્ર પણ ફેરફાર થતો નથી, માટે શાસ્ત્રોમાં પ્રભુને અવિનાશી કહેલા છે.

પદ.

આદ્ય પુરૂષ અવિનાશી, ભજોરે મન, આદ્ય પુરૂષ અવિનાશી. ટેક.
જેના નામ થકી જમ નાસે, પિંડ બ્રહ્માંડનો પ્રકાશી. ભજોરે મન.
ગોવિંદના ગુણ જાણે તે જાણે, વિશ્વ સકળનો એ વાસી. ભજોરે મન.
અગમ અગોચર ઈશ્વર એછે,સમરી લો શ્વાસ ઉશ્વાસી. ભજોરે મન.
ગણપત કહે ગુરૂ જ્ઞાની મળે તો, તૂટી જાય જમફાંસી. ભજોરે મન.

૧૧૨–ઈશ્વર કૃપાળુ છે.

પ્રભુ કેવા કૃપાવાન છે એ તમે જાણો છો? આપણે પ્રેમથી તેને એક તુલસીનું પાંદડું અર્પણ કરીયે તેમાં તે આપણને યજ્ઞનું ફળ આપી દે છે. કોઇ ગરીબ માણસને ખરી વખતે એક પાણીનો ઘુંટડો પાયો હોય તો તે મ્હોટા મ્હોટા કૂવા તળાવ બંધાવ્યાનું ફળ આપી દે છે.

જે ભલા માણસો બીજા અજાણ્યા લોકોને રૂડી સલાહ આપે છે, તેઓને કૃપાળુ પ્રભુ વેદ ભણવ્યાનું ફળ આપી દે છે.

જે માણસો રૂડા હેતુથી પ્રભુપ્રીત્યર્થ ભક્તિમાન સાધુ બ્રાહ્મણોને ચપટી ચોખા આપે છે, તેઓને પ્રભુ સદાવ્રતનું કે ચોરાશી કર્યાનું ફળ આપી દે છે.

જેમ એક મ્હોટા રાજાને કોઇ ગરીબ માણસ નજીવી ચીજની ભેટ આપે, અને તેના બદલામાં તે ભલો રાજા જેમ મ્હોટું ઇનામ આપી દે છે; તેમ મહાન દયાળુ પ્રભુ પણ આપણા ઉપર કૃપા કરીને આપણી ન્હાની સેવાના બદલામાં બહુ મ્હોટું ફળ આપે છે, કારણ કે તે આપણે આપેલી વસ્તુની કિંમત તરફ જોતો નથી પણ તે આપણા અંતરના પ્રેમ અને આપણી દીનતા તરફ જુએ છે.

કોઇ દુઃખીને દવા આપવામાં કે દવા બતાવવામાં તે હોસ્પીટલ કરવાનું ફળ આપી દે છે, કોઇ ભૂખ્યાને જમાડવામાં ચોરાશી કરવાનું ફળ આપે છે, અને અંધારામાં દીવો રાખનારને અકસ્માત થતા અટકાવ્યાનું કે ગ્રંથ લખવાનું ફળ આપી દે છે.

જેઓ અર્પણવિધિ સમજીને દરેક કામ પ્રભુને અર્થેજ કરે છે, તેઓને પોતાનાં છોકરાંઓને જમાડવામાં સંન્યાસીઓને જમાડયાનું ફળ મળે છે. ઉઠમણામાં મરનારને ઘેર જઇ દિલાસો આપવાથી શાસ્ત્ર સંભળાવવાનું પુણ્ય મળે છે. છોકરાંઓને સારે ઠેકાણે પરણાવવામાં કરોડો ગૌદાનનું ફળ મળે છે. નાતમાં સલાહસંપ રાખવાની તજવીજ કરવામાં મ્હોટી લડાઈ અટકાવ્યાનું ફળ મળે છે. પ્રસંગોપાત સવારમાં પડોશીને એક દાતણ આપવામાં ઝાડ વાવવાનું ફળ મળે છે. કોઇ લાચારના મુડદાંને ઉપાડી કે ઉપડાવી ઠેકાણે પાડવામાં દેવસેવાનું ફળ મળે છે. પોતાનુંજ ઘર બંધાવ્યું હોય,

પણ જો તેમાં અતિથિયો તથા ભકતોની સેવા થતી હોય, અને સત્સંગની મંડળીઓ જામતી હોય, તો પોતાનું ઘર બંધાવ્યા છતાં પણ નવું ગામ વસાવ્યાનું ફળ મળે છે. અને જો બધું પ્રભુપ્રીત્યર્થેજ થતું હોય તો ખાતાં, ઉઠતાં, બેસતાં, સૂતાં, ફરતાં, રમતાં અને ધંધો રોજગાર કરવા છતાં પણ તેમાંથી અલૌકિક લાભ મળે છે; પણ તે એવીજ ભાવનાથી કરવાં જોઇએ કે, એ બધાં કામો ભગવાનનાંજ છે, અને તે બધાં કામો કરવાનો ભગવાનનો હુકમ છે માટેજ અમે કરીયે છીયે. એમ સમજીને પ્રભુ નિમિત્તે એવાં સંસારિક ભલાં કામો કરે તેને પણ કૃપાળુ પ્રભુ મ્હોટું ફળ આપે છે, અને પવિત્ર સાધુઓ કરતાં પણ તેને ઉત્તમ જાણે છે; પણ એ બધું કૃષ્ણાર્પણ કે બ્રહ્માર્પણ વિધિથી કરતાં આવડવું જોઇયે.

૧૧૩–તમારા જોરથી વિકારોને નહિ રોકી શકાય પણ પ્રભુપ્રાર્થનાથી વિકારોને રોકી શકાશે.

એક સાધુ હતો, તે જંગલમાં રહીને યોગ સાધતો હતો. એમ કરતાં કરતાં ઘણાં વર્ષ નીકળી ગયાં અને યોગની કેટલીક ક્રિયાઓ પણ તેને આવડી. એ પછી એક વખત તેને કામ ઉત્પન્ન થયો, તેથી વ્યભિચાર કરવાની ઇચ્છા થઇ. એવી મહા ખરાબ ઇચ્છા મનમાં આવવાથી તે બહુ દિલગીર થવા લાગ્યો. તેને વિચાર થયો કે કામદેવનો આ શું જુલમ! આટલાં બધાં વર્ષ થયાં હું તેને રોકી બેઠો છું અને હવે આજે રહી રહીને આ પાપ કયાંથી નીકળી આવ્યું ? મારો દરજ્જો શું ? મારી સ્થિતિ શું ? મારો અભ્યાસ શું? હવે આવા વિચારો આવવા જોઇયે કે ? ગમે તેમ કરીને કામને રોકીશ. એમ વિચારીને પોતાના મનમાં આવેલા વ્યભિચારના બૂરા વિચારને તે દાબવા લાગ્યો. પણ એ વિચાર તેનાથી એ વખતે દાબી શકાયો નહિ, ત્યારે તેને એમ લાગ્યું કે વ્યભિચાર કરીને પછી જીવવું શું ? મારી આટલાં બધાં વર્ષોની મહેનત ઉપર પાણી ફરી વળે તે કરતાં મરી જવું એ બેહેતર છે, એમ ધારીને તે એક વાઘની ગુફા પાસે ગયો અને ગુફામાં મ્હોં ઘાલીને વાઘની વાટ જોતો બેઠો કે હમણાં અંદરથી વાઘ નીકળશે ને મને ખાઈ જશે. એવી

રીતે ઘણી વાર થઇ ગઇ પણ અંદરથી વાઘ નીકળ્યો નહિ, ત્યારે કંટાળી જઇને ગુફાથી જરા દૂર જઇને બેઠો. એટલામાં ગુફામાંથી વાઘ નીકળ્યો. સાધુએ જાણ્યું કે, વાઘ મને ખાઇ જાય તો સારૂં, મહા પાપમાંથી બચી જાઉં, પણ વાઘે તેની સામુ જોયું નહિ; ત્યારે તે ચાહીને વાઘની પાસે ગયો, અને તેની પૂંછડી ખેંચવા લાગ્યો, એટલે તેને મારી નાંખવાને બદલે વાઘ તેના પગ ચાટવા લાગ્યો અને પાળેલા કૂતરાની પેઠે તેના પગ પાસે બેસી ગયો. યોગીના તપનું બળ એવું મોટું હતું કે તેને મારવાની ઇચ્છા વાઘને થઈ નહિ. વાઘ પણ પોતાને ખાતો નથી એમ જ્યારે તેણે જોયું ત્યારે તેને લાગ્યું કે, હાય હાય ! આટલું બધું તપ છતાં પણ હજી સુધી મનમાં દુષ્ટ વિચાર ! હજુ સુધી હું વ્યભિચારની ઇચ્છા નથી રોકી શકતો ? ધિક્કાર છે મને ! આટલું બધું તપ ગુમાવવું તે કરતાં મરી જવું બહેતર છે, પણ આ વાઘ પણ મને ખાતો નથી ત્યારે કરવું શું ? ચાલ પહાડ ઉપર ચહડીને ત્યાંથી નીચે ટૂટી પડું. એમ નક્કી કરીને પહાડ ઉપર ચહડ્યો; અને એક ઉંચી ટેકરી ઉપરથી પડવાની તૈયારી કરવા લાગ્યો, એટલામાં દૈવ ઇચ્છાથી ત્યાં એક ભક્ત માણસ આવી નીકળ્યો. તેણે કહ્યું કે, યોગીરાજ ! સાધુ થઇને આ શું પાપ કરવા નકળ્યા છો ? આપઘાત સમાન બીજું એકે પાપ નથી. તમને એવું શું દુઃખ આવી પડયું છે કે આપઘાત કરવા તૈયાર થાયા છો ? ત્યારે તે સાધુએ કહ્યું કે, ભાઇ ! મારા મનમાં એક પાપી વિચાર આવ્યો છે. મને વ્યભિચાર કરવાની મરજી થઇ છે, અને એ ઇચ્છાને હું મારા બળથી રોકી શકતો નથી; માટે મારી આટલાં બધાં વર્ષોની મહેનત ધોઇ નાંખું અને મારા આત્માને અપવિત્ર કરી મારે માટે નરકનો રસ્તો ઉઘાડું તે કરતાં બહેતર છે કે મરી જઉં; મરી જવાથી એ અઘોર પાપમાંથી બચી શકીશ.

એ સાંભળીને તે બીજા માણસે કહ્યુ, યોગીરાજ ! પ્રભુકૃપા વિના આપણાથી વિકારોથી બચી શકાય નહિ. માટે તમારા બળ ઉપર મુસ્તાક નહિ રહેતાં વિકારોને જીતવા માટે પ્રભુપ્રાર્થના કરો એટલે પ્રભુ તમોને પાપથી બચાવી લેશે. પ્રાર્થનાના બળ વિના બૂરા વિચારોને જીતી નહિ શકાય, માટે ખરા

દિલથી વારંવાર પ્રાર્થના કરો. યોગીએ પોતાની નબળાઇ સમજીને પોતાના દોષ કબૂલ કર્યા, અને પ્રભુની માફી માગી. તેની પ્રાર્થના સફળ થઇ, તેના ઉપર ઈશ્વરની કૃપા થઇ અને દુષ્ટ વિચારો તેના મનમાંથી નાબુદ થયા.

ભાઇઓ ! આવી રીતે મોત કરતાં પણ વ્યભિચાર વધારે ખરાબ છે. માટે તે ભયંકર પાપથી ચેતતા રહો; અને એ મહા પાપમાં ન ફસાઇ જવાય માટે શુદ્ધ અંતઃકરણથી ઈશ્વર-પ્રાર્થના કરો.

૧૧૪–પ્રભુની દયા પાસે પાપ કાંઈ બીસાતમાં નથી.

દુનિયામાં સૌ કરતાં વધારેમાં વધારે ખરાબ ચીજ પાપ છે, માટે બીજી કોઇ પણ ચીજ કરતાં આપણને પાપથી વધારે ડરવાનું છે. ગરીબાઇ કરતાં, આબરૂ કરતાં, માર કરતાં અને મોત કરતાં પણ પાપથી વધારે ડરવાનું છે, કારણકે, પ્રભુના હુકમનું અપમાન કરવું–પ્રભુની સામે થવું તેનું નામ પાપ છે; અને પાપનું ફળ નરક છે, માટે પાપથી આપણે બહુજ ડરવાનું છે. જમદૂતોના ભય કરતાં પણ, અને મોત કરતાં પણ, પાપ વધારે નાશકારક છે. પાપ આવું પ્રબળ છતાં પણ મહાન દયાળુ પ્રભુના પવિત્ર નામમાં એવું અલૌકિક બળ છે કે, એ અખંડ શાંતિદાયક અમર નામ પાસે તે પાપ પણ બળીને ભસ્મ થઇ જાય છે. પ્રભુએ પણ કહેલું છે કેઃ–

अपिचेदसि पापेभ्यः सर्वेभ्यः पापकृत्तमः ।
सर्वं ज्ञानप्लुवेनैव वृजिनं संतरिष्यसि ॥

અ. ૪ શ્લો. ૩૬.

કદાપિ તું સર્વે પાપીઓ કરતાં વધારે પાપી હોય, તોપણ જ્ઞાન (ઈશ્વરી જ્ઞાન) રૂપી વહાણથી સર્વે પાપરૂપી દરિયાને સહજમાં તરી જઇશ.

ઈશ્વરી જ્ઞાન કેવું બળવાન છે તે સમજાવવાને માટે વળી પણ પ્રભુ કહે છે કેઃ–

यथैधांसि समिद्धोऽग्निर्भस्मसात्कुरुतेऽर्जुन ।
ज्ञानाग्निः सर्वकर्माणि भस्मसात्कुरुते तथा ॥

અ. ૪ શ્લો. ૩૭.

હે અર્જુન ! જેમ બરોબર સળગેલો અગ્નિ લાકડાંને બાળી ભસ્મ કરે છે, તેમ પ્રભુના જ્ઞાનરૂપી અગ્નિ સર્વ કર્મને બાળીને ભસ્મ કરે છે.

ભાઇઓ ! પ્રભુની દયા જોઇ ? ઈશ્વરના સ્વરૂપનું જ્ઞાન એવી અમૂલ્ય વસ્તુ છે, કે તે ભયંકર પાપને પણ ઘડીકમાં ભસ્મ કરી નાંખે છે; માટે જેમ બને તેમ ઈશ્વરની અખંડ દયા સમજીને ઈશ્વરનું સ્વરૂપ સમજાય તેમ કરો.

ઈશ્વરનું સ્વરૂપ સમજવાથી આપણાં પાપ બળી જાય છે અને પ્રભુના પવિત્ર નામના બળથી પ્રભુનું ખરૂં સ્વરૂપ ઓળખી શકાય છે, માટે કોઇ પણ રીતે એટલે કે કર્મથી, યોગથી, જ્ઞાનથી, ધ્યાનથી, દાનથી, ભક્તિથી અથવા બીજી કોઇ પણ રીતે આપણા હૃદયમાં મહાન પ્રભુનું અલૌકિક બળવાળું પવિત્ર નામ જામે એમ કરો. એ સત્ય નામના બળ પાસે આપણાં ઘણાં પાપ પણ કાંઇ બીસાતમાં નથી; કારણ કે ભાઇઓ ! યાદ રાખજો કે પાપ કરનાર તો માણસો છે, અને દયા કરનાર—માફ કરનાર તો પ્રભુ પોતે છે. અલ્પ જીવની પાપ કરવાની શક્તિ કેટલી ન્હાની ? અને સમર્થ પ્રભુની માફ કરવાની શક્તિ કેટલી મ્હોટી ? એ તો જુઓ ! પણ તેમાં સરત માત્ર એટલીજ છે કે, પ્રભુની દયા મેળવવા માટે—પાપની માફી મેળવવા માટે આપણે દીનતાથી દયાળુ પ્રભુને શરણે જવું જોઇએ. અને હૃદયમાં ભગવદ્ આવેશનું પૂરેપૂરૂં બળ રાખવું જોઇએ. જો એમ કરી શકીએ તો દયાળુ પ્રભુના સર્વ શક્તિમાનપણા આગળ પાપ કાંઇ બિસાતમાં નથી. માટે ભાઇઓ ! પ્રભુને શરણે જાઓ ! પ્રભુને શરણે જાઓ ! એટલે પાપની માફી મળતાં વાર લાગવાની નથી.

પદ.

અન્ય નહિ પ્રભુ ત્રાતા,
તુજ વિના, અન્ય નહિ પ્રભુ ત્રાતા.
વિનય થકી હું વિનતિ કરૂં છું (૨)
વિશ્વ તણા વિભુ ધાતા—તુજ૦
સર્વ ઋષિ મુનિ શુક સનકાદિક (૨)

તુજ મહિમા ગુણ ગાતા—તુજ૦
દીન દયાળ તુજ કરૂણા વિના (૨)
કોણ કરે સુખ શાતા—તુજ૦
આશ્રય એક તમારો ધારૂં (૨)
સુખ દુઃખના પ્રભુ જ્ઞાતા—તુજ૦
સાષ્ટાંગે હું વંદુ વિભુને (૨)
પરમ પદ મંગળ દાતા—તુજ૦

૧૧૫-જો આપણે પૂર્ણ પ્રેમથી પ્રભુને શરણે જઇએ તો આપણાં પાપ માફ કરવાની પ્રભુ કબૂલાત આપે છે.

મહાન દયાળુ પ્રભુએ આપણી ઉપર ખાસ કૃપા કરીને આપણને ખુલ્લી કબૂલાત આપેલી છે કેઃ—

सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज ।
अहं त्वा सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुचः ॥

અ. ૧૮ શ્લો. ૬૬.

તમે શોક કરો માં. બધા ધર્મો છોડીને તમે માત્ર એક મારેજ શરણે આવો, એટલે હું તમોને બધાં પાપોથી બચાવીશ.

આપણને શોકમાંથી-દુઃખમાંથી છોડાવે, થઈ ગયેલાં જુનાં પાપની માફી આપે તથા નવાં પાપ થતાં અટકાવે, અને સર્વ ધર્મના બનાવટી પ્રપંચમાંથી છોડાવી પોતાના શરણમાં લે એ શું પ્રભુની થોડી દયા છે? આ કરતાં વધારે સારૂં માફીપત્ર બીજુ કેવું હોય ? અને આ કરતાં પ્રભુની વધારે દયા બીજી શું હોઇ શકે ? પણ એટલી બધી દયા છતાં પણ પ્રભુને તૃપ્તિ થતી નથી, તે તો હજુ પણ પોતાની અખંડ દયા વધારતાજ જાય છે; તેથી આપણો ઉદ્ધાર કરવા માટે કહે છે કેઃ—

मन्मना भव मद्भक्तो मद्याजी मां नमस्कुरु ।
मामेवैष्यसि सत्यं ते प्रतिजाने प्रियोऽसि मे ॥

અ. ૧૮. શ્લો. ૬૫.

ભાઇઓ ! પ્રભુ આપણને કહે છે કે, તમે મને વહાલા છો. માટે હું તમારી પાસે પ્રતિજ્ઞા લઇને સત્ય કહું છું કે, મારામાં

મન રાખો, મારા ભક્ત થાઓ, મારા યજ્ઞો કરો, એટલે કે મારે અર્થે કર્મ કરો અને મને નમસ્કાર કરો, એટલે તમે મનેજ પામશો.

હે ભગવદ્ જનો ! હે ઉત્તમ વૈષ્ણવો ! હે ભકતો ! પ્રાચીન આર્ય મહાત્માઓના પુત્રો ! તમે વિચાર કરો કે, પ્રભુની આવી સત્ય ને ખુલ્લી પ્રતિજ્ઞા દુનિયાના બીજા કયા ધર્મોમાં છે ? આ કરતાં વધારે દયા આપણને બીજી શું જોઇએ ? પ્રભુમય થઇ જવું, મુક્ત થઈ જવું, પ્રભુને પામી જવું, પ્રભુમાં લય થઇ જવું એ કરતાં વધારે બીજું આપણને શું જોઇએ ? જીંદગીનો સાર ને ધર્મનું તત્વ તે મોક્ષ છે. એ મોક્ષનાં અખંડ સુખ આપવાની પ્રભુ આપણને કબૂલાત આપે છે, એ કરતાં વધારે દયા બીજી શી હોય, તે અમે સમજી શકતા નથી. માટે ભાઇઓ ! પાપની માફી મેળવવા સારૂ, જીંદગીની સાર્થકતા કરવા સારૂ, આપણા આત્માના કલ્યાણ સારૂ, આપણા રૂડા ધર્મની ઉન્નતિ સારૂ, મહાન પ્રભુના હુકમો પાળવા સારૂ, અને મોક્ષનાં અનંત કાળનાં અલૌકિક સુખ ભોગવવા સારૂ શુદ્ધ અંતઃકરણથી ને પૂરા પ્રેમથી દયાના સાગર ત્રિલોકના નાથ પ્રભુને શરણે જાઓ ! પ્રભુને શરણે જાઓ ! !

૧૧૬–ફળ પાકે ત્યારે પક્ષીઓ તે ઉપર વધારે વધારે ચાંચ મારે છે, તેમ જ્યારે ભક્ત થશો ત્યારે લોકો હેરાન તો કરશેજ, પણ તેથી કાંઇ ડરી જવાય નહિ.

જેમ આંબા ઉપર વધારે ફળ લાગે, તેમ તે ફળના ભારથી વધારે વધારે નમતો જાય છે; તેમજ જે માણસો ભક્તિમાર્ગમાં લાગી જાય છે, પ્રભુના રસ્તામાં આવી જાય છે, તેઓને પણ મ્હોટાં ફળ મળેલાં હોય છે અને મ્હોટા લાભ મળવાના હોય છે. એટલે તેઓ પણ સૌને સદા નમતાજ રહે છે, સૌની સાથે ભલાઇજ રાખવા ઇચ્છે છે. પોતે ઘસારો ખાઇને–ખોટ ખાઇને પણ સામાને રાજી રાખે છે. પોતે દુઃખ ખમીને પણ પારકાનું ભલું કરે છે, પોતે ભૂખ્યા રહીને પણ પોતાના કરતાં વધારે ભૂખ્યાઓને જમાડે છે, પોતે ભીખ માગીને પણ બીજાઓને મદદ કરે

છે, બીજાઓની નિરર્થક ગાળો ખાઇને પણ પોતે ધર્મનાં કામો કરે છે, અને જાણે પારકાના સુખને માટેજ પોતે અવતાર લીધો હોય તેવીજ રીતે પ્રભુપરાયણ રહીને તેઓ વર્તે છે; જેઓ એવી રીતે વર્તે તેજ સાચા સંત છે ને તેજ ખરા ભક્ત છે. જ્યાં સુધી પોતાના આત્મા જેવો બીજાના આત્માને ન જાણે અને મારૂં તારૂં ન છોડે, ત્યાં સુધી ભક્ત શેના ? આવા પ્રભુ-પ્રેમમાં જાગી ગયેલા ભકતો કહે છે કે, જે ઝાડને ફળ આવે તે ઝાડ ઉપર લોકો પત્થરા ફેંકયા વિના રહે નહિ, અને જે સારૂં ફળ પાકે તે ઉપર પંખીઓ ચાંચ માર્યા વિના રહે નહિ, તેમજ જે પોતાના વિકારો છોડી દઇને ભકત થાય તેને પણ કોઇ ને કોઇ રીતે લોકો હેરાન કર્યા વિના રહે નહિ; કારણ કે, માણસોનો સ્વભાવ એવો અટકચાળો છે, અને એ ભકતોની કસોટી છે. અસલના ભકતોની હકીકત જોઇએ છીએ તો તેમાં પણ એમજ જણાય છે. કોઇ ભકતને માબાપો નડયાં હતાં, કોઇને બાયડી છોકરાં નડયાં હતાં, કોઇને નાતજાતવાળાએ હેરાન કર્યા હતા, કોઇને રાજા રજવાડાંએ દુઃખ દીધાં હતાં, કોઇને અજાણ્યા માણસોએ દુઃખ દીધાં હતાં, કોઇને ધર્મ-ગુરૂઓએ પીડયા હતા, અને કોઇને દેવોએ દુઃખ દીધાં હતાં. ઇંદ્રે અપ્સરાઓ મોકલી મોકલીને ઋષિયોનાં તપ ભંગ કરાવ્યાં હતાં. આવી રીતે ભક્તની પરીક્ષા માટે કાંઇ ને કાંઇ વિઘ્ન આવ્યા વિના રહેતું નથી. માટે એવા જરાક વારના વિઘ્નથી હારી જઇ અમૂલ્ય ભક્તિરૂપી હાથ આવેલો હીરો ખોઇ બેસશો માં, પણ એમજ સમજજો કે મ્હોટો નફો લેવા માટે થોડું જોખમ તો ખેડવુંજ જોઇએ. પ્રભુને અર્થે પ્રભુના બાળકોની મૂર્ખાઇ ભરેલી મસ્તી પણ સહન કરવી જોઇએ અને સર્વ શક્તિ-માન મહાન પવિત્ર પિતા પ્રભુને અર્થે સર્વ મનથી ને સર્વ હૃદયથી આપણો આત્મા અર્પણ કરવો જોઇએ, ત્યારે પછી થોડા કામ, ક્રોધ, કે લોભને મૂકી દેવો પડે એમાં શું બીસાત? અને જો એટલું પણ ન મૂકાય તો પછી ભક્ત શેના? માટે ભાઇઓ! અનંતકાળનાં મોક્ષધામનાં સુખ મેળવવાને ખાતર લોકોના તાનાટપલા, સગાંવ્હાલાંઓનાં મેણાં ઓઠાં, ભાઇબંધ દોસ્તોનાં વાંકાંચૂકાં, ઘરનાં માણસોના બળાપા, નાસ્તિકોની

ચેષ્ટા, અદેખાઓની અદેખાઈ, નકામા બેસીને પારકી પાટો ભાંગનારાઓનો બડબડાટ, અને તમારી યોગ્યતા કરતાં પણ જે તમોને વધારે માન આપે છે તે ન્હાનાઓની તાજીમતવાજો પ્રભુને અર્થે તમે સહન કરો.

૫૬.

તમે નામ નારાયણનું રે, લેતાં ડરશો માં;
તમે ડરતાં હોતો રે, ફરીને કોઇ લેશો માં. (ટેક)
સંસારી કહે છે રે, ભગતડાં ભૂંડાં છે; (૨)
તમે ભૂંડાં ન જાણજોરે, ભક્તિનાં મૂળ ઉંડાં છે—તમે૦
સંસારી કહેછેરે, ભગતડાં કાલાં છે; (૨)
તમે કાલાં ન જાણજોરે, પ્રભુને બહુ વહાલાં છે—તમે૦
સંસારી કહેછેરે, ભગતડાં ઘેલાં છે; (૨)
તમે ઘેલાં ન જાણજોરે, પ્રભુને મન પહેલાં છે—તમે૦

૧૧૭—ભક્ત વિષે.

કમળ જેમ જળમાં રહે પણ તેને જળનો સ્પર્શ થતો નથી તેમ ભક્ત જગતમાં રહે છે પણ તે સંસારી બાબતોમાં લુબ્ધ થઇ જતો નથી, તેનું મન તો પ્રભુમાંજ લાગેલું રહે છે.

માખણ છાશમાંથી થાય છે, પણ માખણ થઇ ગયા પછી પાછું તે છાશમાં મળી શકતું નથી, તેમ ભક્ત પણ સંસારી જીવોમાંથીજ થાય છે, પણ ભક્ત થયા પછી તે પાછા સંસારની ખોટી માયામાં ભળી શકતા નથી.

છોકરૂં જ્યારે ન્હાનું હોય છે ત્યારે ધવરાવનારી દાસીને પોતાની મા સમજે છે, પણ જ્યારે તે મ્હોટું થાય છે અને પોતાની ખરી માને ઓળખે છે, ત્યારે ધવરાવનારી આયા ઉપરનો તેનો મોહ ઉતરી જાય છે. તેમ ભગવાનનાં સત્ય સ્વરૂપને ઓળખ્યા પછી ભક્ત પણ મિથ્યા માયાની પાસે જતા નથી.

ઝાડો પેશાબ કર્યા પછી જેમ માણસો તેને ફરીથી જોવા ઇચ્છતાં નથી, તેમ જેઓએ એક વખત જગતને છોડી દીધું છે તેવા ત્યાગી સાધુઓ તથા ખરા ભક્તો પણ ફરીથી સંસારના મોહમાં પડવા ઇચ્છતા નથી.

જેમ ઝાડનું મૂળ જમીનમાં રહે છે ને ડાળ પાંદડાં ઉંચાં રહે છે, તેમ ભકત જનોનો વ્યવહાર મનુષ્યોમાં ફેલાયેલો હોય છે પણ તેનું મન તો ઈશ્વરમાંજ ચોંટેલું હોય છે.

પક્ષીઓ હમેશાં ઝાડ ઉપરજ રહે છે; જ્યારે તેમને ચારો કરવો હોય ત્યારેજ નીચે આવે છે, તેમજ ભકત જનો પણ ન ચાલે તેવી જરૂરીયાત માટેજ સંસારનો સંબંધ રાખે છે, બાકી તેનું મન તો હમેશાં ઈશ્વરમાંજ રમતું રહે છે.

જે છોકરો પોતાના બાપની સાથે મુસાફરી કરતો હોય તેને ખાવા પીવાની ઝાઝી ફીકર રહેતી નથી, કારણ કે તેનો બાપ એ બાબતની તજવીજ રાખે છે; તેમજ જે ભકતો હમેશાં પ્રભુની સાથે રહે છે, એટલે કે પ્રભુને પોતાના હૃદયમાં રાખે છે, તેને પણ ખાવા પીવાની બહુ કાળજી રાખવી પડતી નથી, કારણ કે, પ્રભુ પોતે તેને જરૂરની સર્વ ચીજો પૂરી પાડે છે.

૧૧૮–ઈશ્વરની કૃપારૂપી જળ ખેંચવા માટે માળા તે રેંટ છે, અને તેના પારા તે ડોલચીઓ છે.

મહાત્માઓ કહે છે કે, આપણી જીંદગી સુધારવા માટે, આપણાં પાપની માફી મેળવવા માટે, આપણા આત્માની ઉન્નતિ કરવા માટે અને શ્રીહરિની હજુરનાં મોક્ષધામનાં સુખ મેળવવા માટે આપણે અનંત બ્રહ્માંડના નાથ, કરૂણાના ભંડાર, દેવાધિદેવ, સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ પરમાત્માની કૃપા મેળવવી જોઇએ. પણ તેની સાથે તેઓ એમ પણ કહે છે કે, પ્રભુની કૃપા મેળવવી એ કાંઈ રમતની વાત નથી. ઉપર કહ્યું તે બધું બની જાય એટલી બધી કૃપા કાંઇ લૂંટમાં પડી નથી. જો કે ઇશ્વરની સામાન્ય કૃપા વિના તો આપણે એક પળ પણ જીવી શકીએ નહિ. એ કૃપા તો આપણી ઉપર અને સર્વની ઉપર સદા સર્વદા છેજ, પણ ભગવદ્ જનો તો પ્રભુની ખાસ વિશેષ કૃપાને ઇચ્છે છે. એ વિશેષ કૃપા મેળવવાને માટે આપણે પ્રયત્ન કરવો જોઇએ; અને પ્રભુની કૃપા મેળવવા માટે જે પ્રયત્ન કરવો તેનુંજ નામ ધર્મ છે.

આપણે જેમ બીજમાંથી ઝાડ કરવા માટે અને એક દાણામાંથી હજારો દાણા કરવા માટે રેંટ મારફત કૂવામાંથી જળ

ખેંચીયે છીયે, તેમ ભેદરૂપી કૂવામાં રહેલું પ્રભુની કૃપારૂપી જળ ખેંચવા માટે પણ આપણે પ્રભુના નામસ્મરણથી માળારૂપી રેંટ ચલાવવો જોઇએ; કારણ કે મહાત્માઓ કહે છે કે, આપણે નહિ જોઇ શકીએ તેવા અદૃશ્ય કૂવામાંથી માળાના રેંટથી ને પારાની ડોલચીઓથી પ્રભુની કૃપારૂપી જળ ખેંચાઇ આવે છે. એ જળથી આપણાં ન્હાનાં કામો અનંત ઘણાં ફળવાળાં થઇ જાય છે, અને આપણો જીવ જે બીજ જેવો છે તે પ્રભુની કૃપારૂપી જળથી ઝાડ જેવો એટલે કે શિવ જેવો—હરિની હજુરમાં રહેનારો થઈ જાય છે. પણ ભાઇઓ ! યાદ રાખજો કે, આ બધું પ્રભુકૃપાથી થઇ શકે તેમ છે, અને પ્રભુકૃપારૂપી જળ પ્રભુના નામ સ્મરણરૂપી રેંટથી મેળવી શકાય છે, માટે શુદ્ધભાવથી ને અંતરના ઉમળકાથી જેમ એ રેંટ વધારે ફેરવાય તેમ કરજો; કારણ કે, જેમ વધારે રેંટ ફરશે તેમ વધારે જળ નીકળશે, એટલે કે જેમ પ્રભુના પવિત્ર નામનો વધારે જપ થશે, તેમ વધારે ભગવત્‌કૃપા મેળવી શકાશે. માટે સહેલામાં સહેલા ને સાચામાં સાચા સાધનરૂપ મંગળકારી પ્રભુના પવિત્ર નામસ્મરણને વિસરશો માં. જ્યારે બને ત્યારે અને જેટલું બને એટલું પ્રભુકૃપાનું જળ તો માળાના રેંટથી ને પારાની ડોલચીઓથી મેળવ્યાજ કરજો, કારણ કે, એ જળ જેમ વધારે આવશે તેમ વધારે જલદીથી અને વધારે સારો પાક ઉતરશે, માટે ઓ હરિજનો ! આપણા આત્માના કલ્યાણ સારૂ મહા મંગળકારી પ્રભુના પવિત્ર નામના સ્મરણથી ભગવત્‌કૃપારૂપી જળ ખેંચવામાં પછાત પડશો માં ! પછાત પડશો માં ! !

૧૧૯—ભગવદ્‌ ધ્યાન ધરવા વિષે.

यज्ञानां जपयज्ञोऽस्मि ॥ પ્રભુ કહે છે કે, સર્વ યજ્ઞમાં જપયજ્ઞ તે હું છું.

ઝાડને જેમ પાણીની જરૂર છે, અને શરીરને જેમ ખોરાકની જરૂર છે; તેમ જીવને ઇશ્વરના ધ્યાનની ઘણી જરૂર છે. પાણી વિના જેમ ઝાડ સૂકાઇ જાય છે, અને અન્ન વિના જેમ શરીર નબળું પડી જાય છે, તેમ જપ તથા ધ્યાન વિના જીવ પણ ઇશ્વર ભક્તિમાં મોળો પડી જાય છે.

ધ્યાન ધરવું એટલે પ્રભુની સાથે વાતો કરવી અથવા કાંઈ પણ કહેવું. મ્હોટાં માણસો જેવાં કે રાજાઓ, જડજો, પ્રધાનો વિગેરે કોઇ પણ ન્હાના કે હલકા માણસો સાથે વાતો કરવા ચ્હાતાં નથી, પણ ઈશ્વર જે સર્વથી મ્હોટામાં મ્હોટા, રાજાઓનો રાજા અને દેવોનો પણ દેવ છે તે તો ધ્યાનને રસ્તે સૌની સાથે વાતો કરવા ચાહે છે.

મ્હોટા માણસો ન્હાના લોકોને ઘેર જવા ચ્હાતા નથી અને મ્હોટા રાજાઓ ગરીબ ગામડીયાઓની ઝુંપડીમાં બેસતાં શરમાય છે, પણ આપણો પ્રભુ તો ધ્યાનને રસ્તે ન્હાના મ્હોટા સૌના અંતરમાં આવવાને સદા સર્વદા તૈયાર છે.

જે માણસ પ્રભુનું ધ્યાન ધરે છે તેને પ્રભુ પોતાનો કરી લે છે, અને પોતે તેના થઇ જાય છે. માટે સર્વે ન્હાનાં મ્હોટાં, ભાઇઓ, બાઇઓ, ભણેલાઓ, તથા વગર ભણેલાં સર્વ જનોએ જપ તથા ધ્યાન કરતાં શીખવું જોઇએ.

ધ્યાન કરવાથી પવિત્ર માણસની પવિત્રતા જળવાય છે તથા વધતી જાય છે અને પાપીઓનાં પાપ રોજ રોજ ઓછાં થતાં જાય છે.

જેમ સૂર્ય ઉગવાથી અજવાળું થાય છે, તેમ પ્રભુનું ધ્યાન ધરવાથી અંતરનું અજ્ઞાન ઘટતું જાય છે; અને સત્ય જ્ઞાનનો ઉદય થાય છે.

જેમ અંધારામાં દીવો કરવાથી ઉંદરો નાશી જાય છે તેમ પ્રભુનું ધ્યાન ધરનાર માણસના અંતરમાંથી દુર્ગુણો જતા રહે છે.

જેમ નિરોગી માણસોને બહુ ભૂખ લાગે છે, તેમ પવિત્ર માણસોને પ્રભુનું ધ્યાન ધરવાની બહુ ઇચ્છા થયા કરે છે.

જેમ ન્હાનાં બાળકોને વારંવાર ધાવવાની ઇચ્છા થયા કરે છે, તેમ પવિત્ર માણસોને પ્રભુનું ધ્યાન તથા જપની ઇચ્છા થયા કરે છે.

જેમ ફૂલમાં દોરો રહે છે અને દોરામાં ફૂલ રહે છે, તેમ પ્રભુનું ધ્યાન ધરતી વખતે આપણો જીવ ઈશ્વરમાં અને ઈશ્વર આપણા જીવમાં જોડાઇ જાય છે.

જેમ નદી સમુદ્રમાં મળ્યા પછી પોતે ગુમ થઇ જાય છે, તેમ ધ્યાન ધરતી વખતે જીવ ઈશ્વરમાં ઈશ્વરમય થઇ જાય છે.

પ્રભુનું ધ્યાન ધરતી વખતે આપણો જીવ જાણે સ્વર્ગના સમુદ્રમાં તરતો હોય તેમ જણાય છે. જે માણસને એકાગ્ર ચિત્તથી ધ્યાન ધરતાં આવડે છે, તેને ધ્યાન વખતે જાણે સ્વર્ગના વિમાનમાં બેસીને આસમાનમાં ઉડતા હોય એવો આનંદ થાય છે.

૧૨૦—આપણું અભિમાન છોડવા સારૂ અને દીનતાથી પ્રભુના શરણમાં જવા સારૂ ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થવાની જરૂર છે.

જે પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે ચાલે છે તે ગમે તેવાં વ્રત નિયમો પાળે, અને ગમે તેવાં ભલાં કામો કરે તોપણ તે ખરો ભકત નથી, કારણ કે, તે પ્રભુની ઇચ્છા પ્રમાણે ચાલતો નથી; અને જે પ્રભુની ઇચ્છા પ્રમાણે ચાલે છે તે કદાચ કાંઇ પણ કરતો ન હોય, તોપણ તે ખરો ભકત છે. જે પ્રભુની ઇચ્છાને બાજુએ મૂકીને પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તે છે, તે શેઠનો પણ શેઠ થાય છે; તે ધણીનો પણ ધણી થાય છે. એ ભૂલ કાંઇ જેવી તેવી નથી.

ભક્તિનો સિદ્ધાંતજ દીનતા છે. તેથી ખરેખરી દીનતા વિના પ્રભુ પ્રસન્ન થાયજ નહિ. પણ જ્યાં સુધી આપણે આપણા અહંભાવમાં રહીએ, ત્યાં સુધી ખરેખરી દીનતા આવેજ નહિ, માટે અહંભાવ છોડવા સારૂ અને દીનતાથી પ્રભુના શરણમાં જવા સારૂ ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થવાની જરૂર છે. ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થવાથી માયા છૂટતી જાય છે, શાંતિ આવતી જાય છે, અને ઈશ્વરની નજીક જવાતું જાય છે. માટે હજાર વાતની એક વાત એ છે કે, પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થાઓ! પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થાઓ! ભક્તિનું લક્ષણ પણ એજ છે, અને ભક્તિની મઝા પણ એજ છે. માટે એ મઝા લૂંટતાં શીખો! ભાઇઓ! એ મઝા લૂટતાં શીખો!!

પદ.

મરશે રે માયા ને ગળશે રે કાયા, ટેક જાશે તારો ત્રુટી;
હો રામ કૃષ્ણ ભજી લે, જોબન જાય જરા ઝુંટી. હો રામ. ૧

સોનાનાં મંદિર તારા મોલ અવાસુ,
જમના કિંકર લેશે ઝુંટી. હો રામ. ૨
કાચો કુંપો જેમ જળે રે ભરીયો,
સાચવતામાં જાશે ફૂટી. હો રામ. ૩
બાઇમીરાં કહે જેણે હરિ નવ જાણ્યા,
તેના જીવતરમાં આગ ઉઠી. હો રામ. ૪

૧૨૧–આગળ કે પાછળ જવું એ ઘોડાના હાથમાં નથી પણ ચલાવનારાના હાથમાં છે, તેમ આપણે પણ આપણા ચલાવનાર મહાન પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થવું જોઇએ.

ઘોડાને હાંકવાવાળો જેમ ઘોડાને ચલાવે તેમ ઘોડો ચાલે છે. શકિત હોય ત્યાં સુધી ચાલવું એ ઘોડાનું કામ છે, પણ કઈ તરફ ચાલવું, કયે રસ્તે ચાલવું, અને કેવી ચાલે ચાલવું એ ઘોડાના અખ્તીયારની વાત નથી, એ તો હાંકનારના હાથમાં છે; તેમજ આપણી તો એજ ફરજ છે કે, જેમ પ્રભુ રાખે તેમ આનંદથી રહેવું. હર્ષ શોકને આધીન ન થતાં પ્રભુ ઇચ્છા ઉપર આધાર રાખીને સદા શાંતિથી રહેવું એજ ધર્મ છે, એનુંજ નામ પુરૂષાર્થ છે, અને એનુંજ નામ જીંદગીની સફળતા છે. પ્રભુ ઇચ્છાને આધીન થવું એજ જીંદગીનો હેતુ છે અને એજ જીંદગીનું ફળ છે. એથીજ જીંદગી મીઠી થાય છે અને એથીજ પ્રભુ રાજી થાય છે. માટે ચાહે તો દુઃખ આવી પડે, ગમે તો ગરીબી આવી પડે, ગમે તો મંદવાડ આવી પડે, ગમે તો અપમાન આવી પડે, અને ગમે તો મોત આવી પડે; તોપણ દિલગીર થાઓ માં ! નિરાશ થાઓ માં ! અને કદી રાજ આવી પડે તોપણ ફૂલાઈ જાઓ માં, પણ સુખ દુઃખને વાદળની છાયા જેવાં સમજી આપણાંજ સારાં માઠાં કર્મોનાં ફળ સમજી, આપણા કલ્યાણને માટેજ તે આવેલાં છે એમ સમજી, પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થતાં શીખો.

૧૨૨-ઈશ્વર એવો મહાન દયાળુ છે કે તેની પાસે માગનાર કોઈ પણ ખાલી હાથે પાછો જતો નથી.

યાદ રાખજો, બરોબર રીતે યાદ રાખજો કે, પ્રભુ પાસે કરેલી આપણી અરજો કદી પણ વ્યર્થ જતી નથી. સર્વવ્યાપક પ્રભુ સૌની અરજો તુરતજ સાંભળે છે. સાંભળવા પહેલાં પણ તે સર્વજ્ઞ આપણી સર્વ ગરજો સમજે છે. અને આપણે પ્રાર્થના કરીયે ત્યારે તે દયાળુ પ્રભુ આપણી પ્રાર્થના કદી પણ ખાલી જવા દેતો નથી. આપણી યોગ્યતા પ્રમાણે અને આપણા અંતરના પ્રભુપ્રેમ પ્રમાણે પ્રભુ તુરતજ આપણને આપે છે. પણ આપણે આપણા સ્વાર્થમાં ને અજ્ઞાનમાં ફસાયેલા હોવાથી પ્રભુએ આપેલા ઇનામની કિંમત આપણે સમજી શકતા નથી.

આપણને લાગે છે કે, અમે ઘણી વખત અરજ કરી પણ અમને ધન મળતું નથી, અમે ઘણી વખત દર્શન કર્યાં પણ અમોને છોકરાં થતાં નથી, અમે ઘણી જાતના પાઠ કર્યા, પણ અમારો પગાર વધતો નથી, અમે ઘણીએ માનતા કરી પણ અમારા ઘરમાંથી મંદવાડ જતો નથી, અને અમે બહુ બહુ પ્રાર્થના કરીયે છીયે પણ અમારાં દુઃખો કાંઈ ઓછાં થતાં નથી. તેથી આપણને એમ લાગે છે કે પ્રભુ આપણી અરજ સાંભળતો નથી, પણ ભાઇઓ ! એમ નથી, એમાં તો મ્હોટો ભેદ છે, ને એમાં તો પ્રભુની ખાસ દયા છે.

ફરીથી યાદ રાખજો કે, પ્રભુ પાસે કરેલી આપણી કોઇ પણ પ્રાર્થનાઓ ફોકટ જતી નથી એ સત્ય વાત છે, અને તેમ છતાં પણ આપણને એમ લાગે છે કે અમારી માગણીઓ સફળ થતી નથી. આપણને એમ લાગવાનું કારણ એ છે કે, આપણે પ્રભુની મહાન દયાને સમજી શકતા નથી, પણ તેનો ભેદ એ છે કે, પ્રભુ પોતે જેવો મહાન છે ને જેવો અખંડ આનંદસ્વરૂપ છે, તેવોજ તે અતિશય દયાળુ છે; એટલે તે આપણી ન્હાની ન્હાની પ્રાર્થનાઓ કરતાં પણ આપણને ઘણું વધારે આપવા ચાહે છે, તેથી તે આપણી નજીવી માગણીઓ કબૂલ નહિ રાખતાં પ્રથમ આપણને અલૌકિક વસ્તુઓ આપે છે;

જેમકે, સત્સંગમાં પ્રીતિ, હરિજન સાથે હેત, અગાઉના પાપની માફી, ભજન ઉપર ભાવ, ભગવદ્ આવેશ, મનનું મ્હોટાપણું, રાગદ્વેષનું ઓછાપણું, ભગવદ્ આશરાનું બળ, અને માનસિક આનંદ વિગેરે અલૌકિક વસ્તુઓ તે દયાળુ આપણને પ્રથમ આપે છે, એનું કારણ એ છે કે, પ્રભુ આપણને પ્રથમ ભક્ત બનાવવા ચાહે છે; અને આપણે ભક્ત થઇયે તે પછી તે રિદ્ધિ-સિદ્ધિ આપે છે. ભક્ત થયા પહેલાં ને ઉપલા રૂડા ગુણો આપ્યા પહેલાં જો તુરતજ આપણી માગણી પ્રમાણે પ્રભુ ધન, છોકરાં વિગેરે આપણને આપી દે તો આપણે ઉલટા બગડી જઇયે, અને પ્રભુથી વિમુખ થઇ જઇયે; એટલુંજ નહિ પણ આપણામાં રૂડા ગુણ આવ્યા વિના જો આપણને આપણા મન માનતું આપી દે તો આપણે તે જીરવી શકીએ નહિ, તેથી આપણાથી અધર્મ થઈ જાય, અને એ પાપથી અંતે આપણને નરકમાં જવું પડે; એમ ન થાય માટે પ્રભુ પ્રથમ આપણને ઉમદા સદ્ગુણો આપી ભક્ત બનાવે છે, અને આપણામાં યોગ્યતા આવ્યા પછી તે આપણને જરૂરની ચીજો માગ્યા વિના પણ પૂરી પાડે છે. આ ઉપરથી સર્વશક્તિમાન વિશ્વંભરનાથ મહાન પ્રભુની અનંત દયા સમજવાની છે કે, તે આપણા કલ્યાણની વસ્તુઓ પ્રથમ આપે છે, અને આપણને મોહમાં નાંખનારાં તકલાદી રમકડાંઓ, આપણો મોહ છૂટયા પછીજ આપે છે; એટલે આપણે દુ:ખથી ને નરકથી છૂટી શકીયે છીયે. માટે આપણી અરજો પ્રમાણે એજ વખતે ન મળે તેથી એમ ન સમજવું કે, આપણી પ્રાર્થનાઓ ફોકટ ગઇ છે, પણ એમજ સમજવું કે, ખરા ભાવથી ઉચ્ચારેલું પ્રભુનું એક પણ નામ ફળ આપ્યા વિના રહેતું નથી. એટલુંજ નહિ પણ ઉલટું આપણા માગ્યા કરતાં પણ ઘણું વધારે મળે છે; કારણ કે, પ્રભુ સર્વ શક્તિમાન છે, અને દયાળુ છે, એટલે આપણી નજીવી માગણી સામે નહિ જોતાં પોતાની અખંડ મ્હોટાઇ સામું જોઇને તે આપણને આપણી ન્હાની પ્રાર્થનાઓનું પણ મ્હોટું ઇનામ આપે છે, માટે હમેશાં ચોખ્ખા દિલથી પ્રાર્થના કર્યા કરો.

૧૨૩–લોભીયાઓ એવા નીચ હોય છે કે તેઓ કદી પણ કોઇને કામમાં આવતા નથી.

એક લોભી માણસ હતો તેની પાસે તેના બાપનું આપેલું ઘણુંએ જરીયાન હતું, પણ તે કદી પણ કોઇને વાપરવા આપતો નહોતો.

એક વખત તે લોભીયાના દોસ્તનાં લગ્ન હતાં, ત્યારે તેણે તે લોભીયાને કહ્યું કે, તારી વીંટી મને પેહેરવા આપ; એ વીંટીને જોઈને હું તને યાદ કરીશ: લગ્ન પછી પાછી આપી જઈશ. ત્યારે તે લોભીયાએ કહ્યું કે, જેમ વીંટી આપવા માટેજ મને યાદ કરે, તેમ વીંટી ન આપવા માટેજ મને યાદ કરજેની! જેમ આંગળીએ વીંટી જોઇને તું મને યાદ કરે, તેમ વીંટી ન જોવાથી પણ મને યાદ કરજે.

લોભીયાઓ આવા નફટ હોય છે, તેઓ પોતે પોતાનું સુખ પણ જોતા નથી, ત્યારે બીજાઓને તો ક્યાંથીજ મદદ કરે? તેઓ તો માત્ર જેમ કરોળીયા પોતાનાં કાળજાં કોરી કોરીને જાળ બાંધે છે, તેમ પોતાનાં કાળજાં તોડી તોડીને ધન માટે મેહેનત કરે છે, અને પછી જેમ કરોળીયાની જાળ કોઇ જીવડાંઓ રમત કરતાં કરતાં તોડી નાંખે છે, તેમ લોભીયાઓનું ભેળું કરેલું ધન પણ કોઈ ધૂતારાઓ ખાઈ જાય છે; કારણ કે, ધનની ત્રણ ગતિ છે, દાન, ભોગ, ને નાશ. જે લોભીયાઓ આપતા પણ નથી કે ભોગવતા પણ નથી, તેના ધનનો કુદરતી રીતેજ નાશ થાય છે. માટે પોતાના ધનનો નાશ થાય તે જોયા કરવું, પણ ધર્મ દાન કરવું નહિ કે ભોગવવું નહિ, એ કરતાં વધારે નીચતા બીજી કઇ?

ભાઇઓ! એવી નીચતામાં ન રહી જવાય, એ તમારા પવિત્ર આત્માને ખાતર અને મહાન પ્રભુને ખાતર સંભાળજો.

૧૨૪–જેમ છોકરાંઓ પતંગીયાં પકડવા માટે મેહેનત કરે છે, તેમ લોભીયાઓ ધન માટે મેહેનત કરે છે.

ન્હાનાં છોકરાંઓ પતંગીયાં પકડવાને માટે કેટલી બધી મેહેનત કરે છે એ તમે જોયું છે? તેઓ પતંગીયાંની પાછળ

વારંવાર અહીંથી તહીં દોડા દોડી કરે છે, ઝાડ ઉપર ચ્હડે છે, ઉંચેથી કૂદકા મારે છે, અંદર અંદર એક બીજા લડી પડે છે, ઝાડીમાં ભરાય છે, છૂપાઇ જાય છે, પોતાનાં કપડાં ખરાબ કરે છે, થાકી જાય છે, અને વખતે કયાંય માર ખાઇ બેસે છે. એ તમને ખબર છે કે? એ બધું શા માટે? તો કહે કે પતંગીયાને પકડવા માટે! અરે આ મૂર્ખાઈ તો જુઓ! પતંગીયાને પકડવા માટે કેટલી બધી મેહેનત? ને કેટલી બધી હેરાનગતિ? અને તેનું પરિણામ? પરિણામ એજ કે પતંગીયું પકડવું. શા માટે? તો કે જોવા માટે? કાંઇ કામમાં આવશે? તો કે ના. એ તો જોઇને જરાકવાર પછી મૂકી દેવું, તે સારૂ એટલી બધી હેરાનગતિ! એ મૂર્ખાઈ નહિ તો બીજું શું?

જેમ છોકરાંઓ પતંગીયાને પકડવા સારૂ વગર મફતનાં હેરાન થાય છે, તેમ લોભીયાઓ ધન સારૂ હેરાન થાય છે. ધન સારૂ કરીને તેઓ સુખે ખાતા નથી, ધન સારૂ કરીને તેઓ સુખે સારાં કપડાં પહેરતા નથી, ધન સારૂ કરીને તેઓ નિરાંતે સૂતા નથી, ધન સારૂ કરીને તેઓ ઘણા લોકોના દુશ્મન થાય છે, અને ધન સારૂ કરીને તેઓ રખડી મરે છે; પણ જેમ પતંગીયાંઓ છોકરાંઓને આંખે જોવા શિવાય બીજા કાંઇ કામમાં આવતાં નથી, તેમ લોભીયાઓને તેઓનું ધન પણ આંખે જોવા શિવાય કાંઇ કામ આવતું નથી; અને તે પણ ભોગવવા સારૂ નહિ, પણ માત્ર જોવા સારૂજ—ભેળું કરવા સારૂજ લોભીયાઓ ધન ધન કરતા મરે છે. એ કરતાં વધારે મૂર્ખાઈ બીજી કઈ? પ્રભુને અર્થે જે ન ખર્ચાય તે ધન શું કામનું?

૧૨૫—અનાજના છોડને બચાવવા માટે ખેતરમાંથી ઘાસ નિંદવું એ કાંઈ ખોટું નથી, તેમજ પ્રભુને ઓળખવા સારૂ કામ ક્રોધ વિગેરેને ખરાબ કહેવા એનું નામ કાંઈ નિંદા નથી.

સૌ શાસ્ત્રો કહે છે કે, નિંદા કરવી એ બહુ ખરાબ છે; આપણે પણ એ વાત કબૂલ કરીયે છીયે અને તોપણ નિંદાના પાપમાંથી બચી શકતા નથી. નિંદા ખરાબ છે, અને નિંદાની

ખરાબીમાંથી આપણે બચી શકતા નથી એ તદન ખરી વાત છે; અને તેમ છતાં પણ નિંદાનું ખરૂં રૂપ આપણે બરાબર ચોખ્ખી રીતે સમજી શકતા નથી, તેથી ઘણા લોકો નિંદાની બ્હીકે કહેવા જેવી વાત પણ કહેતા નથી; તથા કેટલાક લોકો પોતાના મત વિરૂદ્ધની દરેક બાબતને નિંદાજ માની લે છે, આવું ન થાય એ પણ આપણે સંભળાવું જોઇએ. કોઇની કદી પણ નિંદા નજ કરવી એ ઉત્તમ વાત છે, પણ આપણાથી કોઈની નિંદા થઈ જશે તો ! એમ વિચારીને જરૂરની સાચી વાતો પણ ન કહેવી, એ ભૂલ નિંદાની બીજી બ્હેન જેવી છે; એટલુંજ નહિ પણ સાચી ટીકાઓને પણ નિંદા માની આપણા મત વિરૂદ્ધની બીજી બાજુ ન જોવી એ પણ એક મ્હોટી ભૂલ છે. કારણ કે, આપણા મત વિરૂદ્ધની દરેક બાબતને જો નિંદાજ માની બેસીએ તો પછી સત્ય કેવી રીતે મેળવી શકીએ ? નિંદાની એવી સાંકડી હદ બાંધવી ન જોઇએ, પણ જે બુદ્ધિથી, શાસ્ત્રથી અને અનુભવથી ઉલટું લાગે તે ઉપર દ્વેષ ભાવથી નહિ પણ સત્ય જાણવાને ખાતર ખુલ્લી રીતે મર્યાદામાં રહીને ટીકા કરવી જોઇએ, એવી ટીકાનું નામ કાંઇ નિંદા નથી; અને ખોટાને પણ ખોટું ન કહેવું એમાંજ કાંઇ ડહાપણ નથી, પણ જેમ અનાજના છોડને પુષ્ટિ આપવા માટે તેની આજુબાજુના નકામા જંગલી ઘાસને ઉખેડી નાંખીયે છીયે, તેમજ ધર્મને ખાતર, આત્માના કલ્યાણના ખાતર અને સર્વ શક્તિમાન પરમ-કૃપાળુ મહાન પ્રભુને ખાતર જે વસ્તુઓ શાસ્ત્રની અને બુદ્ધિની વિરૂદ્ધ છે, તેની સામે થવું એનું નામ કાંઇ નિંદા નથી; પણ એ તો ખૂબી છે. એથી આપણા ધર્મનાં સત્યો મજબૂત થાય છે, તેથી આપણી દૃઢતા તથા શ્રદ્ધા વધે છે, અને એવી ચર્ચાથી આપણા ધર્મની વિરૂદ્ધ ટીકા કરનારાઓને જવાબ દેવાનું આપ-ણામાં બળ આવે છે. માટે ભાઇઓ ! કોઈની પણ ખોટી નિંદા ન થઇ જાય અને સાચી વાત કહેવામાં પણ નિંદાના ભયથી ન અટકી પડીએ એ સંભાળજો.

૧૨૬–જમાનાના ફેરફારને લીધે તથા આપણી થોડી બુદ્ધિને લીધે શાસ્ત્રની ઘણી વાતો હાલમાં આપણને સમજાતી નથી, પણ તેથી કાંઇ તેને એકદમ ખોટી માનવી જોઇએ નહિ.

અસલના વખતમાં જ્યારે રેલવે ને તાર નહોતાં, ત્યારે જરૂરનાં કામ માટે સાંઢણીને દોડાવતા હતા. એવો એક સાંઢસ્વાર ઝપાટાબંધ જતો હતો, એટલામાં રસ્તામાં બીજા કોઇ ગામમાંથી તેના પગે કૂતરૂ કરડ્યું, તેથી તે એ ગામમાં રોકાઇ ગયો. અને પોતાના શેઠ ઉપર કાગળ લખ્યો કે, હું તમારે કામે ઝપાટાબંધ જતો હતો એટલામાં આ ગામમાંથી હું સાંઢીયા ઉપર બેઠો હતો ત્યાંજ સાંઢીયો ચાલતે ચાલતે મારા પગે કૂતરૂં કરડ્યું, તેથી બહુ વેદનાને લીધે મને અહીં રોકાણ થઈ છે, માટે હું બે ચાર દિવસ મોડો આવું તો કાંઈ ફીકર કરશો માં.

આ કાગળ વાંચીને તે શેઠ વિચારમાં પડ્યો કે આ શું? સાંઢીયા ઉપર બેઠો હોય ને સાંઢીયો ચાલ્યો જતો હોય ત્યાં વળી કૂતરૂ કેવી રીતે કરડે? એ સાંભળીને તે શેઠ પાસે હાજી હા કરનાર, પેલા સ્વારની અદેખાઇ કરનાર માણસે કહ્યું કે, શેઠ! એ ગામમાં સાંઢીયા કરતાં કૂતરાં મ્હોટાં થતાં હશે? નહિ તો સાંઢીયા ઉપર બેઠેલા માણસને કૂતરૂ કેમ કરડી શકે? આપણા હાલના જુવાનીઓને ધર્મની બાબતમાં જેમ પરદેશીઓ બ્હેકાવે છે, તેમ એ માણસ તે શેઠને બ્હેકાવવા માટે કહેવા લાગ્યો કે, જોયું શેઠ? તમારા માણસો આવા છે. તે જાણે કે માર તોપ! કોણ પૂછે છે? એ લોકો એમ સમજે છે કે, શેઠમાં અક્કલ ક્યાં છે? એને તો જેમ રમાડીશું એમ રમશે, જો એવું એના મનમાં ન હોય તો આવું ગાંડુ ગાંડુ કાંઇ લખે? બાળક છોકરૂં પણ સમજે કે, સાંઢીયા ઉપર કાંઇ કૂતરૂ કરડી શકે નહિ. શેઠ! મને તો લાગે છે કે, એ માણસે તમારી મશ્કરી કરી છે. સાંઢીયો બેઠો હોય તો કદી કૂતરૂ કરડે એ બનવા જોગ છે, પણ કાંઈ ચાલતે સાંઢીએ કૂતરૂ કરડી શકે? એ તો ચોખ્ખી બનાવટ છે.

આ સાંભળીને તે શેઠને પણ લાગ્યું કે, વાત ખરી છે. ચાલતે સાંઢીએ કાંઈ કૂતરૂ કરડી શકે નહિ, તેથી તે એ સાંઢસ્વાર

ઉપર બહુ ગુસ્સે થયો અને મુનીમને કહ્યું કે તેને રજા આપો. આવી રીતે જરૂરી કામને વખતે મારી મશ્કરી કરે એ માણસો શું કામના ?

મુનીમે કહ્યું કે, સાહેબ ! એ મશ્કરી કરે એવો માણસ નથી, એ તો આપણો જુનો નોકર છે. એના વિશ્વાસે તો આપણી પેઢીનું ઘણું કામ ચાલે છે. એ કાંઇ ખોટું લખે એવો તો નથી; કોઇ બીજાના હાથનો લખેલો કાગળ હોય ને લખાણમાં કાંઈ ભૂલ થઇ હોય તો કહેવાય નહિ.

શેઠે કહ્યું કે, અરે ! તમે પણ શું જુનો નોકર, જુનો નોકર કરીને ખોટું ઉપરાણું કરો છો; આ કાગળ એના હાથનો નહિ તો બીજા કોનો છે ? ચાલતે સાંઢીએ કૂતરૂ કરડી જાય એ વાત શું તમે માની શકો છો ?

મુનીમે કહ્યું, એ વાત તો હું માની શકતો નથી, પણ મને લાગે છે કે એમાં કાંઈ ભેદ હશે ? પૂરો ખુલાસો જાણ્યા વિના કાંઈ કહી શકાય નહિ.

શેઠે કહ્યું, હવે મને કાંઈ ખુલાસો નથી જોઇતો, આવા હંબગનો વળી ખુલાસો શું ? આવી ચોખ્ખી વાતમાં પણ શંકા રાખવી, એ આપણાથી નહિ બને ? તમે એને લખી વાળો કે, આજથી તારો પગાર બંધ છે.

બીજે દિવસે તે શેઠ પાસે પેલા ગામથી એક માણસ આવ્યો, તેણે ખબર આપી કે, તમારો સ્વાર ઝપાટાબંધ જતો હતો, પણ રસ્તો ગામની વચ્ચે હોવાથી ગામમાંથી તેને નીકળવું પડયું. ત્યાં રસ્તામાં ગીડદી હોવાથી સાંઢીયાની ચાલ ધીમી કરી, ને સાંઢીયાને રસ્તાની એક બાજુ ઉપર કર્યો. એ બાજુ ઉપર દરબારી કિલ્લો હતો, તે કિલ્લા ઉપરથી જમાદારની કાળી કૂતરી ચાલતા સાંઢીયાએ તેના પગે કરડી. એ કૂતરી બહુ કરડકણી છે, પણ જમાદારની કૂતરી એટલે કોઈ બોલી શકે નહિ.

આ ખરો ખુલાસો મળવાથી કાલે જે વાત ખોટી લાગતી હતી તે આજે સાચી થઈ પડી. એથી તે શેઠ પોતાના મનમાં ભોંઠો પડી ગયો, અને પૂરી તપાસ વિના કાલે જે નોકરને રજા આપવાનું લખ્યું હતું, તેજ નોકરની ખૂબ સરભરા કરવા માટે આજે પાછું લખવું પડયું.

ભાઇઓ ! આવી સાધારણ વાતો સમજવામાં પણ આવી રીતે ગડબડ થઈ જાય છે, ત્યારે શાસ્ત્રની ઉંડી વાતોમાં ને દિવ્ય-ચક્ષુથી જણાય તેવી અલૌકિક બાબતમાં આપણા જેવા અજ્ઞાનીઓની કાંઈ સમજફેર થાય તેમાં અજબ જેવું શું છે ? માટે એવી સમજફેરથી શાસ્ત્રોને ખોટાં માની લેવાની ઉતાવળ કરશો માં, પણ એમ વિચારજો કે, પોતાના શેઠથી ડરનાર સાધારણ નોકર પણ ખોટું લખી શકતો નથી, ત્યારે મહાકાળના પણ કાળ અને ભયના પણ ભય, સર્વ શકિતમાન અખંડ આનંદ-રૂપ પરમાત્માનો ભય જેના હૃદયમાં દર પળે છે તે દૈવી ચક્ષુ-વાળા ત્રિકાળજ્ઞાની મહાયોગી વ્યાસ ભગવાન ચાહીને જુઠું શું કરવા લખે ? માટે આપણાં શાસ્ત્રોમાં જ્યાં જ્યાં શંકા પડે ત્યાં ત્યાં ખૂબ વિચાર કરજો; કોઈ પંડિત મહાત્માની સલાહ લેજો અને કોઈ પણ બાબતને ખોટી માની જીંદગી બગાડતા પહેલાં મહાન પ્રભુને અર્થે તમારા આત્માના કલ્યાણ સામું જોજો.

૧૨૭–પ્રભુ પોતેજ આપણા ગુરૂ છે, અને પ્રભુએ પોતેજ આપણને આપણા કલ્યાણ માટે આપણા ધર્મનાં પવિત્ર શાસ્ત્રો આપેલાં છે.

આ જગત અને તેની અંદરની આપણા સુખની સર્વ ચીજો સર્વશકિતમાન પ્રભુએ બનાવેલી છે, એટલુંજ નહિ પણ એ બધું કેમ વાપરવું અને તેમાંથી શું સાર લેવો તે સમજાવવા માટે તેણે આપણને ધર્મશાસ્ત્ર આપેલાં છે. એ શાસ્ત્રોમાં આપણે શું કરવું અને શું ન કરવું તેના કાયદા બાંધેલા છે. એ કાયદાઓ સમજી તે પ્રમાણે વર્તવાથી આ ચાલુ જીંદગીમાં આપણે સુખી થઈ શકીયે છીયે, અને ભવિષ્યની જીંદગીમાં અખંડ શાંતિ મળે છે. આવો મ્હોટો વારસો અપાવનારાં આપણાં વેદ શાસ્ત્રો ખુદ પ્રભુ તરફથી આપણી ઉપરની તેની અનંત દયાથી બનેલાં છે. જો પ્રભુએ પોતે આપણા ગુરૂ બનીને એવું ચોખ્ખું ઉત્તમ જ્ઞાન ન આપ્યું હોત તો આ બધી દુનિયાં આપણી નજર આગળ છતાં પણ આપણે કેટલા બધા દુઃખી હોત ! એ ખ્યાલ તો કરો ? આફ્રિકાના નાગા જંગલીઓ અને આપણી વચ્ચે સરખામણી તો કરો ? આપણા અમૂલ્ય શાસ્ત્રના

જ્ઞાનથી આપણે આ દુનિયામાં કેટલા બધા ઉપયોગી થઇ શકીયે છીયે, કેટલું બધું માન મેળવી શકીયે છીયે, અને કેટલો બધો માનસિક દિલાસો તથા અંતરની શાંતિ મેળવી શકીયે છીયે એ વિચારો તો ખરા ! જો પ્રભુનાં આપેલાં શાસ્ત્રોનો આધાર આપણી પાસે ન હોય તો આપણા શું હાલ થાય ? એ ખ્યાલ તો કરી જુઓ ! આપણાં ધર્મશાસ્ત્રો એ આપણી ઉપર પ્રભુની ખુલ્લી કૃપા છે. એ કૃપાનો જેમ બને તેમ વધારે લાભ લેવાય એમ કરો, એટલે કે શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરો, કારણ કે, એમાંથીજ પ્રભુનું તત્વ સમજાશે, ને એ તત્વ સમજાયાથી મોક્ષ મેળવી શકાશે. માટે ભાઇઓ ! પ્રભુની દયાનો લાભ લો, પ્રભુની દયાનો લાભ લો.

પ્રભુએ આપણી ઉપર દયા કરીને શાસ્ત્રો આપ્યાં એટલુંજ નહિ, પણ તેણે કૃપા કરીને આપણને રૂડા ધર્મમાં જન્મ આપ્યો. જો આપણો જન્મ કોઈ ખરાબ ધર્મમાં થયો હોત તો આપણે કેટલા બધા મલિન રહેત ? કેટલા બધા નિર્દય થાત ? અને કેટલા બધા પ્રભુથી વિમુખ થાત ? એ વિચારો તો ખરા ! એવામાંથી બચાવી તેણે આપણને આપણા રૂડા ધર્મમાં મૂકયા એટલુંજ નહિ પણ ઉત્તમ આચરણવાળા ઘણાએ સાધુ તથા વિદ્વાન બ્રાહ્મણોનો સત્સંગ આપ્યો છે. તેઓ આપણને થોડામાં ઘણું જ્ઞાન આપે છે. આ બધી તજવીજ પ્રભુએ આપણે માટે આપણી ઉપરની તેની અખૂટ દયાને લીધેજ કરેલી છે, એમાં આપણો કાંઈ પણ હક નથી.

જેમ જેમ વિચારીએ તેમ તેમ પ્રભુની દયા અધિક અધિકજ થતી જાય છે; ભલાં માબાપને પેટે તેણે જન્મ આપ્યો એ પણ તેનીજ કૃપા છે. પોતાનાં છોકરાંઓને ગુલામ તરીકે વેચી નાંખે એવાં પણ દુનિયામાં માણસો છે, એવાને પેટે આપણો જન્મ થયો હોત તો આપણા શું હાલ થાત ? એ વિચારો તો ખરા ! આપણાં માબાપે આપણા સુખ સારૂ કેટલું બધુ કષ્ટ વેઠયું એ તમે કયાં નથી જાણતા ? એ કોની પ્રેરણાથી ? દયાળુ ઈશ્વરની પ્રેરણાથીજ. ઈશ્વરની પ્રેરણા વિના તેઓ કાંઇ પણ કરી શકે નહિ, માટે ઈશ્વરની દયા સમજી દર પળે તેનો ઉપકાર માનતાં શીખો.

૧૨૮–આપણી ઉપર પ્રભુની દયા છે, તેથીજ બીજા લોકો આપણી ઉપર હેત પ્રીત રાખે છે.

આપણાં માબાપો આપણી ઉપર પ્રેમ રાખે છે, અને આપણે માટે ઘણું દુઃખ સહન કરે છે. આપણાં છોકરાં આપણી ઉપર હેત રાખે છે, અને આપણે તેઓને માટે અનેક અડચણો ભોગવીયે છીયે. આપણા મિત્રો આપણી ચાહના રાખે છે, આપણા શેઠો આપણી ઉપર મેહેરબાની રાખે છે, આપણા નોકરો આપણી તરફ માનથી વર્તે છે, અને આજુબાજુના પાડોશીઓ આપણી સાથે ભલાઇથી વર્તે છે; તેથી આપણાં દુનિયાદારીનાં કામો સહેલાઇથી ઉકલી જાય છે. એ બધું શાથી? આપણને એવી રીતની સગવડતા થઈ જવાનું કારણ એજ કે, ઈશ્વરે આપણી ઉપર દયા કરીને તેઓના હૃદયમાં આપણે માટે પ્રેમ ભરેલો છે, તેથી એમ થાય છે. જો ઈશ્વર તેઓના હૃદયમાંથી પોતાનો પ્રેમ ખેંચી લે, તો તેઓ બધા હમણાંજ આપણા દુશ્મન થઈ જાય, પ્રભુના પ્રેમને લીધેજ તેઓ સૌ આપણી ઉપર પ્રેમ રાખી શકે છે, એટલે આપણાં વખાણ થાય અથવા આપણને લોકો તરફથી માનપાન મળે તેમાં કાંઇ આપણી ખુબી સમજવાની નથી, પણ એ દયાળુ પ્રભુનીજ બલિહારી છે; કારણ કે, પ્રભુપ્રેમમાંથીજ બધા પ્રેમ નીકળે છે અને પ્રભુપ્રેમમાંજ બધા પ્રેમ સમાઇ જાય છે. માટે આપણા સગાઓ તથા દોસ્તોનો સાચો સ્નેહ મેળવવા માટે જેમ બને તેમ પ્રભુપ્રેમ વધારો, પ્રભુપ્રેમ વધારો; કારણ કે, ભગવદ્ આવેશ એજ બધા સ્નેહનું મૂળ છે.

૧૨૯–પવિત્ર સ્ત્રીઓ કામમાં આંધળા થયેલા માણસોને કેમ બચાવી લે છે તેનો દાખલો.

કોઈ એક ખુબસુરત ભલી બાઇ ઉપર એક માણસનું ધ્યાન ખેંચાયું, તેથી એ માણસ તે બાઇને સમજાવવાની તજવીજ કરવા લાગ્યો. એ બાઇએ વિચાર કર્યો કે, આ માણસ છે ભલો, પણ અત્યારે બિચારો મોહમાં ફસાઇ ગયો છે, માટે જો કોઈ યુક્તિથી તેને સમજાવ્યો હોય તો તે વ્યભિચારના મહા-

પાપમાંથી બચી શકે તેમ છે. એમ ધારીને તે બાઇએ એ માણુસને કહ્યું કે, તમે જો મારૂં થોડું કામ કરી આપો તો પછી ધીરે ધીરે સૌ સારાંવાનાં થશે. એ સાંભળીને તે રૂપમાં મોહવાઈ ગયેલા માણુસે કહ્યું કે, તમે જે કહો તે કરવાને હું તૈયાર છું. તે બાઇએ કહ્યું કે, મારી એક સગી બીમાર છે તેની તમે સારવાર કરો. તેણે એ કામ કબૂલ કર્યું અને તે બીમાર બાઇની પાસે રાત્રિ દિવસ રહેવા લાગ્યો.

એ સુખી માણસ હતો, તેણે ઝાઝાં સુખ દુ:ખ જોયાં નહોતાં. પોતાની મૂર્ખાઇથી માણસો રોગમાં કેમ ફસાઈ જાય છે અને તેથી કેવાં હેરાન થાય છે એ અનુભવ તેને એ બાઇની સારવાર કરતી વખતે થયો. એ પછી ચાર દિવસમાં એ બાઇ ગુજરી ગઈ. તે માણસ તેને બાળવા ગયો, ત્યાં તેને સ્વાભાવિક રીતે સ્મશાનવૈરાગ થયો, તેથી તેના મનમાં વિચાર આવવા લાગ્યા કે, હાય હાય ! માણસની જીંદગી આવીજ કે ! મરી જતાં કાંઇ વારજ નહિ ! કેવી ખુબસુરત બાઇ હતી, અને તેમ છતાં મરતી વખત દુ:ખથી તેનો ચેહેરો કેવો ખરાબ થઈ ગયો હતો ! તેનું મડાં મોં હજી પણ મારી નજર આગળ તર્યા કરે છે. શું બિચારીની ઉમેદો ! પ્રભુ ! આવીજ રીતે ખાલી હાથે ઓચીંતું ચાલ્યું જવું છે ને તોપણ હજી જીવ જખ માર્યા કરે છે. મારે તે કેટલાક ભવ જીવવું છે કે હું મફતનાં પાપ કરૂં છું. અંતે રસ્તો તો આજ છે, એમ વિચાર કરતો તે ઘેર આવ્યો, ને બીજે દિવસે જે બાઈ ઉપર પોતે વિકાર ભાવથી ખેંચાયો હતો તેને મળ્યો. એ વખતે તેને ગઇ કાલના સ્મશાનવૈરાગના વિચારો આવ્યા, પણ વળી પાછા પોતાના આગલા વિચારના જોસમાં એ વિચારો દબાઈ ગયા. તેથી તે એ બાઇને કહેવા લાગ્યો કે, તમારા કહ્યા પ્રમાણે મેં એ બાઈની સારવાર કરી પણ તે ન બચી, હવે તમારો શું હુકમ છે ? ત્યારે તે બાઇએ કહ્યું કે, અહીંની મ્હોટી હૉસ્પીટાલમાં મારો એક ઓળખાણવાળો પડેલો છે તેની પાસે તમે થોડા દહાડા રહો. તે સાજો થયા પછી મને મળજો. એ સાંભળીને મનમાંથી કચવાતો કચવાતો પણ પોતાની ગરજને લીધે તે હૉસ્પીટાલમાં ગયો.

એ હૉસ્પીટાલમાં તે બાઇનો એક સગો નોકર હતો તથા એક

ભક્તિમાન નર્સ (રોગીઓની સારવાર કરનારી) તેની સહીપણી હતી, તેને એ બાઇએ ચેતાવી મૂકી હતી કે, આ માણુસને જરા સમવજો. તેથી તે બંને જણાં એ રૂપમાં મોહવાઈ ગયેલા માણુસને હૉસ્પીટાલ દેખાડવા લાગ્યાં. પેલો હૉસ્પીટાલનો નોકર તેને ગરમીના દરદથી પીડાતા રોગીઓના ઓરડામાં લઈ ગયો. શું એ રોગીઓની દયાજનક સ્થિતિ! પ્રભુ તેઓની ઉપર દયા કરો. કોઇના જખમમાંથી લોહી વેહેતાં હતાં, કોઈના જખમો એવા પાકી ગયા હતા કે જે જોતાંજ ચીતરી ચડયા વિના રહે નહિ, કોઇના આખા શરીરમાં ચાંદાં થઈ ગયાં હતાં, કોઇના હાથ પગના સાંધાઓ ઝલાઈ ગયા હતા, કોઇનાં નાક ખવાઈ ગયાં હતાં, કોઈના બાલ ખરી પડયા હતા અને કોઈના ચેહેરા એવા બગડી ગયા હતા કે તે જોઇને દયા ઉપજ્યા વિના રહેજ નહિ; એટલુંજ નહિ પણ એ બધા એવી દયાજનક બૂમો પાડતા હતા અને દુઃખના એવા નીસાસા નાંખતા હતા કે કઠોર દિલના માણસને પણ ત્રાસ લાગ્યા વિના રહે નહિ. એ બધું બતાવી હૉસ્પીટાલના માણસે પેલા ગૃહસ્થને કહ્યું કે, સાહેબ! જોયું? આ બધું વ્યભિચારનું ફળ છે. આ બધું માણસોની મૂર્ખાઇનું પરિણામ છે. માણસો પ્રભુના હુકમની સામે થાય તે પાપમાંથી પેદા થયેલાં આ દુઃખો છે.

એ પછી પેલી ભક્તિમાન નર્સ રૂપમાં લોભાઇ ગયેલા તે ગૃહસ્થને એક બીજા ઓરડામાં લઈ ગઈ કે જ્યાં હૉસ્પીટાલનો બધો કચરો નંખાતો હતો. તે ગૃહસ્થે પૂછ્યું કે હવે મને ક્યાં લઇ જાઓ છો? ત્યારે તે બાઇએ કહ્યું કે, ખુબસુરતી બતાવવા. એ ઓરડાની પાસે જતાં બહુ દુર્ગંધ આવવા લાગી, તેથી તે ગૃહસ્થે નાક આડું લૂગડું દઇને પૂછ્યું કે, આટલી બધી દુર્ગંધી? ત્યારે તે બાઇએ કહ્યું કે, નહિ સાહેબ! એ દુર્ગંધી નથી, એ તો ખુબસુરતી છે. એ પછી તેણે ત્યાં પડેલાં બડખાનાં, લોહીપરૂનાં, ને મળમૂત્રનાં કુંડાં બતાવ્યાં; કાપી નાંખેલા હાથપગના ટૂકડાઓ, તથા સડી ગયેલા અવયવોના લોચાઓ બતાવ્યા. એ બધું જોઇને તેને બહુ ગ્લાનિ લાગી અને જાણે હમણાં ચકરી આવશે એવું થવા લાગ્યું; તેથી તેણે કહ્યું કે, આ નરકમાં મને ક્યાંથી લાવ્યાં? ચાલો ચાલો, જલદી કરો,

મારાથી આ નથી જોઈ શકાતું; આને તમે ખુબસુરતી કહો છો? ત્યારે તે બાઇએ કહ્યું કે, હા ભાઈ, એજ ખુબસુરતી છે. માણસો જે રૂપમાં મોહવાઇ જાય છે. તે રૂપનુંજ એ બીજુ રૂપ છે. એમ કહીને હૉસ્પીટાલમાં પડેલા દરદીઓમાંથી કેટલાકના અગાઉના વખતના સારી સ્થિતિના ફોટોગ્રાફ તેને બતાવ્યા, અને કહ્યું કે જુઓ, આ ખુબસુરત છે કે નહિ? તેણે કહ્યું કે, હા, એ ખુબસુત છે; ત્યારે તે નર્સે કહ્યું કે, ભાઇ! જે માણસોને હમણાં તમે બીછાનામાં પડેલાં અરર કરતાં જુઓ છો અને જેના ચેહેરા તમને જોવા ગમતા નથી, તે માણસોમાંથી લીંટ, લાળ, અશ્રુ, રૂધિર અને મળમૂત્ર વિના બીજું શું ગયેલું છે? જેને માણસો રૂપ કહે છે અને જે રૂપમાં મહોવાઇને માણસ પાપ કરવા તૈયાર થાય છે, તે ઘડીકવારનું રૂપ આવી મલિન ચીજોમાંથીજ બનેલું છે; અને જે એવા નીચ માણસો હોય, માણસના રૂપમાં રાક્ષસ જેવા હોય તેજ એવી મલિન વસ્તુઓ સારૂ પોતાના પવિત્ર આત્માને અપવિત્ર કરી નરકમાં જાય છે.

એ પછી તે નર્સ ધબકતા હૃદયવાળા પેલા માણસને લઇને મુડદાંઓને રાખવાના રૂમમાં ગઇ. એ ઓરડો જોઇને બહારથીજ તે ગૃહસ્થે કહ્યું, “બાઈ! હવે માફ કરો. મારી ભૂલ મને સમજાય છે. હવે આવા કરૂણાજનક ભયંકર દેખાવો વધારે વાર સુધી હું જોઇ શકતો નથી. માણસોને પોતાના પાપનું આવું પ્રત્યક્ષ ફળ મળે છે એમ હું ખુલ્લી રીતે સમજતો નહોતો? પણ તમારી બ્હેનપણીની પવિત્રતાથી એ હું હવે સમજી શકયો છું. તેણે મને આ મુંગો ઉપદેશ આપીને વ્યભિચારના મહા પાપમાંથી બચાવી લીધો છે. અને મારી પેઠે સૌ ભાઇ બ્હેનો એવાં અઘોર પાપમાંથી ને મહા દુઃખમાંથી બચી જાય એમ હું ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરૂં છું.”

ભાઇઓ! આપણા માથે કાળચક્ર ફરી રહ્યું છે ને ઓચીંતું બધું મૂકીને ચાલ્યા જવું છે, એમ મોતને યાદ કરવાથી, ધર્મરાજાનો ઇનસાફ બહુ આકરો છે અને તેનાથી કાંઈ પણ છુપાવી શકાય તેમ નથી, એમ અનુભવવાથી, તથા નરકનાં દુઃખો નહિ ખમી શકાય તેવાં ભયંકર છે એમ સમજ્યાથી, એની મેળે મહાન પ્રભુ યાદ આવી જાય છે અને દયાળુ પ્રભુના પવિત્ર

સ્મરણથી સ્વભાવિક રીતેજ પાપથી બચી શકાય છે. માટે પાપથી બચવા સારૂ મોત, ઇનસાફ, સ્વર્ગ, નરક, અને પ્રભુને યાદ કરતા રહો ! પ્રભુને યાદ કરતા રહો !!

પદ.

ધિક ધિક તારો જો અવતારરે,
તેં તો ન કર્યો નર જો વિચારરે.
ચૌદ લોકને ગઇ છે નારી ચાવીરે,
તુંને તેની પતીજ કેમ આવીરે.
બ્રહ્મા સરખાને જેણે જો ભોળાવ્યારે,
શિવ સરખાને જેણે ડોલાવ્યારે.
જેણે એકલશૃંગીને અંધ કીધારે,
જેણે પરાશર પકડીને લીધારે.
કીધું નારદ તણું તે મુખ કાળુંરે,
ઋષિ સૌભરિ તણું તે તપ ટાળ્યુંરે.
જેણે અંધ તે અસુર કુળ કીધું રે,
તેણે અમૃતને જો વિખ દીધુંરે.
જેણે રાવણ તણું તે કુળ ખોયુંરે,
ત્યાં તારૂં તે મન કેમ મોહ્યુંરે.
લીધું દુઃખ તે અલ્પ સુખ સાટેરે,
કહે નિષ્કુલાનંદ તે માટેરે.

૧૩૦–પ્રભુના મંદિરમાંથી ઇનામ લીધા વિના કોઇ પણ ખાલી જતું નથી.

આપણે કોઇ વાવ પાસે જઇયે તો ત્યાં પાણી પીવા મળે છે. કોઈ ઝાડ પાસે જઇયે તો ત્યાં છાંયો મળે છે, ફુલના બગીચામાં જઇયે તો સુગંધ મળે છે, સમુદ્ર કિનારે જઇયે તો મગજને તાજગી આપનારી ચોખ્ખી હવા મળે છે, આકાશ સામું જોઇએ તો પ્રભુની ખુબીઓ દેખાય છે, પહાડ ઉપર જઇયે તો કસરત થવાથી શરીર સુધરે છે, નદી કિનારે ફરવા જઇયે તો કુદરતી દેખાવોથી આનંદ થાય છે, અને મિત્રોને ઘેર તેઓને મળવા જઇયે તો ત્યાં પણ ચા પાણી ને પાન સોપારી મળે છે. ત્યારે ભાઇઓ ! વિચાર તો કરો કે સર્વશક્તિમાન

પ્રભુના પવિત્ર મંદિરમાં પ્રભુને અર્થે જવાથી આપણુને લાભ થયા વિના કેમ રહેશે? યાદ રાખજો કે પ્રભુના પવિત્ર મંદિરમાંથી ઈનામ લીધા વિના કોઈ પણ માણસ ખાલી જતું નથી, પણ આપણે આપણી મૂર્ખાઇઓમાં, દુનિયાદારીની મોજમજામાં અને ઘર ખટલાની જંજાળમાં એટલા બધા મુંઝાઈ ગયા છીયે કે, એ ઈનામની મ્હોટાઈની હાલમાં આપણને ખબર પડતી નથી, પણ જ્યારે આપણાં અંતર પવિત્ર થશે અથવા જ્યારે આપણી આડો આવતો માયાનો પડદો ઉંચકાઇ જશે અને જ્યારે આપણે ભવિષ્યની જીંદગીમાં જઈશું ત્યારે, મોત પછી સમજી શકીશું કે, ઓહો! પ્રભુના મંદિરનાં ઈનામ તો બહુ મ્હોટાં હતાં, પણ અમે તે લઈ શક્યા નહિ. એ વખતે આપણુને પસ્તાવો થશે કે અરેરે! અમે કેવી મૂર્ખાઈ કરી કે વારંવાર પ્રભુની પ્રાર્થના કરવા માટે અમે મંદિરોમાં ન ગયા!! અને આટલાં બધાં મ્હોટાં ઈનામો નાહકનાં છોડી દીધાં! એ વખતે આપણુને એમ લાગશે કે, મંદિરો અમારી પાસેજ અને ઠેકાણે ઠેકાણે હતાં, ત્યાં જવા માટે પ્રભુએ અમારા પગમાં જોર પણ આપ્યું હતું, ત્યાં જવાથી ફાયદો છે એમ પણ અમારી બુદ્ધિ કબૂલ કરતી હતી, ત્યાં જવાની અમારી ફરજ છે એમ પણ અમે સમજતા હતા, ત્યાં સદ્ગુરૂઓ ધર્મના રૂડા બોધ કરે છે એમ પણ અમે જાણુતા હતા અને ત્યાં જવાથી પ્રભુના ઘરનાં મ્હોટાં ઈનામ મળે છે એમ પણ અમે સાંભળ્યું હતું; એટલુંજ નહિ પણ પ્રાર્થના કરવા માટે ત્યાં જવાનું અમને ઘણી વખત મન પણ થતું હતું અને તોપણ અમે એવા અભાગીયા કે આવી રૂડી તકોનો લાભ ન લઇ શક્યા. અહા! આટલાં મ્હોટાં ઇનામો! એ વખતે અમને ખબર નહિ કે પ્રભુના મંદિરમાં પ્રાર્થના કરવા જવાનાં ઈનામો આટલાં બધાં મ્હોટાં છે! એ વખતે અમને ખબર નહિ કે સત્સંગનો લાભ એટલો બધો છે! એ વખતે અમને ખબર નહિ કે હરિજનોના પગની રજનું સેવન કરવાથી સ્વર્ગથી પણ ઉપર જવાય છે, અને એ વખતે અમને ખબર નહિ કે પ્રભુના પવિત્ર મંદિરોમાં હરિજનોની ઉત્તમ ભાવનાઓની અસરો જામી ગયેલી હોવાથી અમારી ભક્તિ વધારે બળવાન થાય છે, અને

તેથી હરિની હજુરમાં એ પુષ્ટ થયેલી ભક્તિ જલદી પહોંચી જાય છે, એમ અમોને આવી ખુલ્લી રીતે ખબર નહોતી. અરે ! જો એવી ચોખ્ખી સમજણ હોત, તો અમે બીજાઓના ગામ ગપાટા સાંભળવા સારૂ કરીને મંદિરોમાં જતા અટકી જાત નહિ, પાડોશીઓની લડાઈઓ જોવા સારૂ કરીને મંદિરોમાં જતા અટકી જાત નહિ, વેહેવાઈઓના વાંધા અને વેહેવાણોના વાંકાચૂકા બોલ સાંભળવા સારૂ કરીને મંદિરોમાં જતા અટકી જાત નહિ, જરા આળસ આવી જવાથી પથારીમાં પડ્યા પડ્યા લોટવા સારૂ કરીને મંદિરમાં જતા અટકી જાત નહિ, છોકરાંઓ સાથે ગેલ કરવા સારૂ કરીને મંદિરમાં જતા અટકી જાત નહિ; એટલુંજ નહિ પણ મંદિરમાં જઇને ત્યાં વાતો કરવામાં ને નિંદા કરવામાં વખત ગુમાવી દેત નહિ; પણ અફ્સોસ કે સદ્ગુરૂઓના ઉપદેશ છતાં પણ એ કલ્યાણની વાતો અમે એ વખતે ન સમજ્યા.

પવિત્ર મંદિરોમાં જવાથી પ્રાર્થના કરવાનું એની મેળે મેળે મન થઇ જાય છે; એટલુંજ નહિ પણ મંદિરોમાં સંતોની ભક્તિની બળવાન અસર રહેલી હોવાથી આપણી પ્રાર્થનાઓ પ્રભુ પાસે જલદી મંજુર થાય છે, તેથી આપણી ઉપર ભગવત્‌ કૃપા થાય છે. એ કૃપાના બળથી આપણા હૃદયમાં પવિત્રતા આવે છે. પવિત્રતાથી આપણામાં ધર્મ પાળવાનું સામર્થ્ય આવે છે. ધર્મ પાળવાથી માનસિક દિલાસો મળે છે. માનસિક દિલાસાથી આત્માની શાંતિ થાય છે, અને આત્મિક શાન્તિથી પ્રભુને તેના ખરા સ્વરૂપમાં ઓળખી શકાય છે. આ બધું ઇનામ પ્રભુના મંદિરોમાં જઈ પ્રાર્થના કરવાથી ને ઈશ્વરનું નામ જપવાથી મળે છે. માટે ભાઇઓ ! જો આત્માના કલ્યાણની ઇચ્છા હોય ને પ્રભુનાં મ્હોટાં ઈનામો મેળવવાં હોય તો પ્રભુના પવિત્ર મંદિરોમાં જવાની ને પ્રાર્થના કરવાની કોઇ પણ તક જતી મૂકશો માં.

૧૩૧—આંધળાને રસ્તામાં ફાનસના થાંભલાજ આડા આવે તેને કાંઇ દીવા દેખાય નહિ. તેમજ જે પ્રભુના રસ્તામાં ન હોય તેને દુનિયાદારીમાં અડચણોજ ભોગવવી પડે છે એને કાંઇ આનંદ મળેજ નહિ.

એક ગરીબ આંધળો માણસ હતો, તે ભીખ માગવા માટે ગામમાં ફર્યા કરતો હતો. ફરતાં ફરતાં રસ્તામાં ઘણી વખતે તે ફાનસના થાંભલા સાથે અથડાઇ પડતો હતો; તેથી તેણે કોઇ માણસને પૂછયું કે, ભાઇ ! આ તે સરકારનો શું જુલમ છે? રસ્તામાં જ્યાં ત્યાં થાંભલાઓ શું કરવા દાટયા છે? હું રોજ તે થાંભલાઓ સાથે ભટકાઉ છું, એવી અડચણ રસ્તામાં શા માટે જોઇએ ? તમે કોઈ કેમ કાંઇ સરકારને કહેતા નથી? ત્યારે તે માણસે કહ્યું કે સુરદાસ ! એ તો ફાનસના થાંભલા છે, એની ઉપર તો રોજ દીવા થાય છે. તમે આંધળા છો એટલે અજવાળું ન દેખો ને ઉલટા થાંભલા સાથે અથડાઇ પડો એમાં સરકારનો શું વાંક? સરકારની તો મેહેરબાની છે, વાંક તો તમારી આંખનોજ છે.

ભાઇઓ ! આવીજ રીતે જેમ સરકારે આપણા સુખને માટે ગામમાં દીવા કરેલા છે, તેમ પ્રભુએ આપણા સુખને માટે આ આખું જગત બનાવ્યું છે. પણ આપણે પ્રભુને સાથે રાખ્યા વિના, પ્રભુને હૃદયમાં રાખ્યા વિના, પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થયા વિના આપણે બધું આપણે માટેજ કરવા ઇચ્છીયે છીયે, તેથી આપણે ધર્મના બળ વિના ને શાસ્ત્રના અજવાળા વિના અજ્ઞાનને લીધે પેલા આંધળાની પેઠે આપણા સુખની વસ્તુઓ સાથેજ અથડાયા કરીયે છીયે, અને આપણને આનંદ જોઇયે છીયે છતાં પણ દુઃખી થઇયે છીયે. કારણ કે ખરો આનંદ ક્યાં છે, એ આપણે સદ્ગુરૂની સેવા વિના જાણતા નથી. ભાઇઓ ! આનંદ તો પ્રભુના રસ્તામાં છે, આનંદ ધર્મનાં કામો કરવામાં છે, આનંદ ઈશ્વરના જ્ઞાનમાં છે, આનંદ ભગવદ્ આશરાના બળમાં છે, આનંદ ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થવામાં છે, અને આનંદ બ્રહ્માર્પણ કર્મ કરવામાં છે; એ શિવાયની વસ્તુઓમાં આનંદ નથી. જેનામાં ધર્મનું બળ હોય તેને લડવામાં પણ આનંદ છે,

અને અર્જુનની પેઠે પ્રભુને અર્થે બીજાઓને મારી નાંખવામાં અને પોતે મરી જવામાં પણ તેને આનંદ છે. પ્રભુને અર્થેજ જેઓ જીવવાવાળા છે તેઓને ગરીબાઇમાં પણ આનંદ છે. જેઓમાં ધર્મબળ છે, તેઓને કેદખાનામાં પણ શાંતિ છે. જેઓને ભગવદ્ આશરાનું બળ છે, તેઓને મોતમાં પણ દિલાસો છે. જેઓ ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઈ શકે છે, તેઓને રોગમાં પણ આરામ છે. જેઓ બ્રહ્માર્પણ કર્મો કરી શકે છે, તેઓ ભોગ ભોગવતાં છતાં પણ જોગી જેવા છે, અને જેઓ ઇશ્વરી જ્ઞાનમાં રમનારા છે, તેઓને જંગલમાં પણ મંગલ છે; કારણ કે, ભગવત્ સ્વરૂપના જ્ઞાનને લીધે બધે ઠેકાણે તેઓને અજવાળુંજ દેખાય છે, પણ જેઓ મહાન પ્રભુના રસ્તામાં આવતા નથી ને દુનિયાદારીના રગડામાંજ પડ્યા રહે છે, તેઓ પોતાના અજ્ઞાનથી આંધળા જેવા છે; એટલે તેઓને પોતાના કામકાજમાં અજવાળું દેખાવાને બદલે થાંભલાજ આડા આવ્યા કરે છે. જેઓ ધર્મના બળ વિનાના છે, ભગવદ્ આશરાના આધાર વિનાના છે, ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થવાવાળા નથી અને ભગવદ્ અર્પણ કર્મો કરી પ્રભુને અર્થે જીવવાવાળા નથી, પણ બધું પોતાને માટેજ કરવાવાળા છે, તેઓ છતાં સાધનોએ પણ દુ:ખી હોય છે. તેઓની પાસે ધન હોય તોપણ લોભી હોય છે. તેઓને છોકરાં છૈયાં હોય તોપણ ઘરમાં કજીયા હોય છે. તેઓનો ધંધો ધીકતો હોય તોપણ આખા મુલકની હાયહોય હોય છે. તેઓને માનપાન મળતાં હોય તોપણ માનપાનનાં વળખાં મારતા હોય છે. તેઓને વાડી બંગલા હોય, તોપણ નીરાંતે બે ઘડી ઉંઘી શકતા નથી. તેઓને ગાડી ઘોડા હોય, તોપણ પોતાના કલ્યાણની જગ્યોએ ફરી શકતા નથી. તેઓના ઘરમાં છત્ર પલંગો, હીંડોળાખાટો ને આરામખુરસીઓ હોય પણ તેમાં તેઓને આરામ મળતો નથી. અને તેઓને ખાવા માટે ઉંચા ઉંચા માલ હોય, પણ તેઓને તે પચતાજ નથી; કારણકે, પ્રભુને સાથે રાખ્યા વિના તેઓ બધું ભોગવવા ઇચ્છે છે એટલે તેઓ એ વસ્તુઓનો ખરો આનંદ ભોગવી શકતા નથી. જેના અંતરમાં પ્રભુપ્રેમ નથી, તેઓને ભગવત્ કૃપાથી મળેલી એવી સુખની વસ્તુઓ પણ આંધળાને દીવાના થાંભલા

નડે તેમ અડચણકારક થઈ પડે છે. માટે ભાઇઓ ! જો ખરો આનંદ ભોગવવો હોય, તો પ્રભુને સાથે રાખીને ધર્મનાં રૂડાં કામો કરો, એટલે તમારાં દરેક કામો પ્રભુ તરફ લઈ જનારાં અને ઇશ્વરી આનંદ આપનારાં થઇ પડશે.

૧૩૨–વ્યભિચાર કરતાં મોત સારૂં છે.

એક પતિવ્રતા બાઈ હતી, તે ગરીબ માણસ હતી, અને ગામડામાં રહેતી હતી, એટલે તેને ગામડાંઓની તે લોકોની રીત પ્રમાણે કામકાજ માટે જંગલમાં જવું પડતું હતું. એક વખત કાંઈ કામે તે બાઈ જંગલમાં ગઈ હતી, ત્યાં તેને એક સોલજર મળ્યો. એ સોલજર માણસના રૂપમાં હેવાન જેવો હતો. તેની નજર એ બાઈ ઉપર બગડી, તેથી તેણે એ બાઇને કહ્યું કે, તું મારી મરજીને તાબે થા, નહિં તો હું જોરજુલમથી તને પકડીશ. અહીં તું મને શું કરીશ ? બાઇએ જોયું કે, હવે કાંઈ ઉપાય નથી, આ કરતાં મરવું બેહેતર છે. પણ મરાય કેમ ? તુરત મરી જવાય એવું કાંઈ સાધન તે બાઈ પાસે એ વખતે હતું નહિ અને ટાઈમ પણ હાથમાં નહોતો, તેમજ એ સોલજર જોરાવર હતો અને તે બાઈ તેનાથી નબળી હતી, એટલે તેના હાથમાંથી છટકી જવાય એવો કાંઈ ઉપાય નહોતો. તેથી પોતાના પાતિવ્રત્યના બચાવ માટે તે બાઇએ પ્રભુને યાદ કર્યા, અને વિચારીને તે બાઇએ સોલજરને કહ્યું કે, અહીં એક એવો રોપો છે કે જેનો રસ તરવારને લગાડવાથી તે તરવારની ધાર કોઇને વાગી શકે નહિં. ત્યારે તે સોલજરે કહ્યું કે, એ રોપો મને બતાવ? તે બાઇ કહ્યું કે, જો મને જવા દે, તો એ રોપો તને બતાવું. સોલજરે કહ્યું કે, જો મારી ખાત્રી થાય કે એ રોપો ખરેખરો એવો છે તો તને જવા દઈશ. ત્યારે તે બાઇએ પાસેના એક છોડનાં પાંદડાં બતાવીને કહ્યું કે, આ પાલો તરવાર ઉપર ઘસવાથી તેની ધાર બંધ થઇ જાય છે. એ સાંભળીને તે સોલજરે એ પાંદડાં તોડયાં અને પોતાની કમરે લટકતી તરવારને મ્યાનમાંથી કહાડી તેની ધાર ઉપર એ પાલાને ચોળીને ઘસવા લાગ્યો. થોડી વાર પછી તેણે એ બાઇને પૂછયું કે, કેમ હવે તરવારની ધાર બંધ થઇ ? ત્યારે તે બાઇએ

કહ્યું કે હા. હવે તરવાર કોઇને વાગી શકશે નહિ. સોલજરે પુછયું કે એની ખાત્રી શું? ત્યારે તે બાઇએ કહ્યું કે તારા શરીર ઉપર લગાડી જો. સોલજરે કહ્યું કે નહિ, મને હજુ વિશ્વાસ નથી, હું મારા શરીર ઉપર નહિ લગાડું. ત્યારે તે બાઇએ કહ્યું કે, મને તો એ રોપાની ખાત્રી છે. પણ જો તું ન માનતો હોય તો જોરથી મારી ગરદન ઉપર એ તરવાર તું મારી જો, એટલે હમણાં તારી ખાત્રી થશે, એ સાંભળીને સોલજરે પોતાની તરવાર ઉંચકી, એટલે બાઇએ પોતાના પાતિવ્રત્યને ખાતર પોતાનું માથું તેની પાસે ધર્યું, સોલજરે જોરથી તરવારનો ઘા માર્યો; તેથી તે સતીનું માથું તુરતજ કપાઇ ગયું. સોલજર હેબતાઇ ગયો કે આ શું થઇ ગયું? એ પછી તેણે તે બાઇના મુડદાંના હાથમાં ચીઠી જોઇ. તેમાં લખ્યું હતું કે, અપવિત્ર થવા કરતાં, વ્યભિચાર કરતાં, મરવું બહેતર છે. તારા જેવા પાપી હેવાનના હાથમાંથી હું નહિ બચી શકું એમ ધારીને મેં આ યુક્તિ રચી હતી. એ સ્ત્રીનું મડદું જોઇને અને ચીઠી વાંચીને તે સોલજરને પસ્તાવો થયો. એ પછી પાપ કયાંય છુપું રહેતું નથી, 'પાપ તો પીપળે ચઢીને પોકારે,' એ કુદરતના નિયમ પ્રમાણે તે ખૂનના ગુન્હા માટે સપડાઇ ગયો, અને પોતાના પાપનો પશ્ચાત્તાપ કરતો ફાંસીને લાકડે લટકી ગયો.

ભાઇઓ! વ્યભિચારનું પાપ મહા ભયંકર છે, માટે તેથી બચવા સારૂ પવિત્ર માણસોએ આવી રીતે મોત કબૂલ કરીને પણ પોતાની પવિત્રતા જાળવેલી છે; પણ એવા હરિજનોએ પોતાના આત્માને ભ્રષ્ટ થવા દીધો નથી. માટે ભાઇઓ અને બ્હેનો! જો કાંઇ ભૂલ થતી હોય તો સંભાળજો, અને હજુ પણ હાથમાં વખત છે તો ચેતજો; કે જેથી કરીને રૈરવ નરકમાં જવું ન પડે.

પદ.

તમે પાછાં ને વળાવો રે, તમે પાછાં ને વળાવોરે;
રાજા રાવણ જાનકી. ટેક.
જાનકી છે ગઢરે લંકાનો રે કાળ,
માતાજી છે ગઢરે, લંકાંનો રે કાળ. તમે૦
લંકા કેરા કાંગરા રે, રામે તારા ઘેરીયા રે,

પથરા કાંઈ તારીને બાંધી છે પાજ. તમે૦
લંકા ગઢમાંહીરે, હનુમાન જતી આવીયા રે,
લીધી લીધી સીતાજી કેરી રે શુદ્ધ. તમે૦
એમ કરી બોલ્યાં રે, નાર મંદોદરી રે,
અવિચલ હોજો રામ તમારૂં રે રાજ. તમે૦

૧૩૩–ભાઇઓ! આપણને હવે વાતો કરતાં તો બહુ આવડી, પણ હજી આપણાં આચરણ સુધર્યા નહિ એનું કાંઇ ધાર્યું?

છાપખાનાં, રેલવે, તાર, આગબોટ, ટેલીફોન, છાપાં વિગેરે સાધનોને લીધે આ જમાનો વાતોનો બની ગયો છે. જુદી જુદી જાતના સુધારા, જુદી જુદી જાતની સગવડો, જુદી જુદી જાતના લોકોનો સમાગમ, જુદી જુદી જાતની કેળવણી, નવા નવા કાયદાઓ, નવી નવી જાતના ગુન્હાઓ, નવી નવી જાતનાં દરદો, અને નવી નવી જાતના અકસ્માતો હાલના વખતમાં આખી દુનિયામાં એટલા બધા વધી ગયા છે કે, એ બધું જાણવાની હાયહોયમાંજ આપણે રહી જઇયે છીયે. અસલના વખતમાં જ્યારે આપણા લોકો એક બીજાને મળતા ત્યારે ધર્મની ચર્ચા કરતા હતા, યજ્ઞની વાતો કરતા, પરમાર્થનાં કામો કરતા, અને પોતાની જીંદગીની દરેક પળ સારામાં સારી રીતે કેમ જાય? તેની કાળજી રાખતા હતા, પણ હાલમાં તો જ્યારે આપણે એક બીજાને મળીયે છીયે, ત્યારે રોજની એજ મોકાણુ કે, આજે મરકીના કેટલા કેસ છે? આજે છાપામાં નવું જુનું શું છે? યૂરોપનાં રાજ્યોની લડાઈની તૈયારીઓની વાતો, જાપાનના ધરતીકંપો, અમેરિકાની આગો, યૂરોપની હડતાલો, દરિયાનાં તોફાનો, રૂશીયાની ધામધુમો, પાર્લામેન્ટની તકરારો, છાપાવાળાઓની અંદર અંદરની મારામારી, લુખાં લુખાં ખાલી ખાલી પણ ભારી ભારી અપાતાં માનપત્રો, રેલવેના અકસ્માતો, મ્હોટા માણસોની નાલેશીયો, અને હિંદુસ્તાનના દુકાળના હેવાલોથીજ આપણું મગજ ભરાઈ જાય છે. ટ્રામમાં, રેલવેમાં, દુકાનોમાં, ફરવા જઈયે ત્યાં, અને ઘરોમાં પણ રાત્રે સૂતા સુધી પણ એજ વાતો; પણ આટલી બધી પારકી પીડાએજ

કાંઈ છૂટકો થતો નથી; હજી ઘરની હોળીયો તો બાકી હોય છે. ધંધા રોજગારના બાર વાગી જવા, નોકરી ચાકરીનાં ઠેકાણાં નહિ, વસ્તુઓની મોંઘારત, મોજશોખનો પવન, વિના કારણ મગજમાં ભરાઇ ગયેલી સત્તર ખાંડી રાઈ, અને બાઇડીઓના મરડાટ, એ બધી પીડાઓ તો હજી બાકી હોય છે. જો આટલેથીજ છૂટકો થતો હોત તો તો જાણે ધૂળ નાંખી, પણ હજી તો પાનની પટીઓના ટેસ્ટો, નવી નવી જાતની ઇજીપ્શીયન બીડીઓના ચડસો, નવી નવી ફેશનનાં કફકોલરનાં બટનો, સોડા શરબતના શોખો, ઈસ્કી ટટ્ટુ બનીને ફોટોગ્રાફ પડાવવાની ઉમેદો, નવા નવા નાટકોમાં જવાની દોડાદોડ, કલબનાં બીલો, અને બાઇસીકલની મોકાણો તો હજી બાકીજ હોય છે. હજી તો ઘણીએ આફતો કહેવાની બાકી રહી ગઈ છે, પણ એ બધો પડદો ખોલીને ભરમ ફોડી નાંખતાં અમોને શરમ લાગે છે, માટે આટલું ટુંકેથીજ પતાવીયે છીયે.

હવે કહો જોઇએ ભાઇઓ ! આવી આવી વાતોમાંથી પરવારીને આપણે પ્રભુને ખાતર ક્યારે વખત ગાળીયે છીયે ?

બાઇઓમાં પણ એવી ઘણી જણીયો હોય છે કે જેઓને આખો દશમસ્કંધ મ્હોડે હોય, જેઓને ધ્રુવાખ્યાન તથા સાવિત્રી ચરિત્રનાં ઢાળીયાં મ્હોડે હોય, જેઓને દશ અવતારનાં પદો અને પ્રહ્લાદ આખ્યાન આવડતું હોય, અને જેઓ આખા ગામની ચોવટો કરી જાણુતી હોય તથા કથા વાંચનાર વ્યાસની પણ ભૂલો કાઢતી હોય, પણ તેઓના ઘરમાં જોઇએ તો તદ્દન પોલે પોલું હોય ! સાવરણીના કટકા સારૂ કરીને પાડોશણ સાથે લડી પડે, વાતની વાતમાં પોતાનાં છોકરાંને ગમે તેવી ગાળ આપે, ધૂળ જેવી વાત સારૂ કરીને નણંદ સાથે ચીથરાં ફાડયા કરે, અને પોતાના વરને પણ જો સુખે રોટલો ખાવા દે તો એ મ્હોટા નશીબની વાત સમજવી. દુનિઆમાં જ્યાં જોઇએ ત્યાં આવી રીતે થઇ પડેલું છે, કારણ કે હજી આપણે માત્ર વાતો કરવામાંજ ડાહ્યા થયેલા છીયે, પણ હજી આપણાં આચરણો સુધર્યાં નથી. આપણુને મીઠું મસાલો ભભરાવીને માંહી જરા ઘાલમેલ કરીને વાતો કરતાં બહુ આવડે છે; પણ યાદ રાખજો કે, પ્રભુના દરબારમાં ઈનસાફ વખતે કાંઈ આપણી

લુખીપુખી વાતો કામ આવવાની નથી. પ્રભુ તો આપણાં આચરણો જોશે, પ્રભુ તો આપણા કામો સામું જોશે. માટે ભાઇઓ! ઉપલક વાતોમાંજ નહિ પડયા રહેતાં જેમ બને તેમ આપણાં આચરણો સુધરે તેમ કરો.

૧૩૪–આપણા દેશમાં કેવા કેવા હુંશિયાર કથા વાંચવાવાળા હોય છે, અને કેવા કેવા જ્ઞાનીઓ સાંભળવાવાળા હોય છે તેનો નમુનો.

એક ગામડામાં વ્યાસજી રામકથા વાંચતા હતા. રોજ બપોરે ચોરા ઉપર બેસીને કથા વંચાય, પટેલીયાઓ ભેળા થાય, હોકા પાણી પીએ, અને કોઈ કોઈ ભક્ત વચમાં વચમાં હરે હરે કરે. વ્યાસજી વાંચવામાં એવા હુંશિયાર કે એ તો "ન ભૂતો ન ભવિષ્યતિ" જે છે, તે શ્રી ઐશ્વર્યયુક્ત, કૌસ્તુભશિરોમણિ, રમાનાથ ષટ્સંપત્તિયુક્ત ભગવાન રામચંદ્રજી કે જે સાક્ષાત પૂર્ણ પુરૂષોત્તમનો અવતાર છે, તે ગાધી રાજાના પુત્ર રાજર્ષિ વિશ્વામિત્ર કે જેણે પોતાના પરમ પવિત્ર જનક કમલોત્પન્નની સામે મહાભારત યુદ્ધ કરીને નવી સૃષ્ટિ ઉત્પન્ન કરી હતી, તેની સાથે સ્વયંવરમાં જાતા હુવા; આવી રીતે–વ્યાસજી પોતે શીખ્યા હતા. તે પ્રમાણે ને તેજ શબ્દોમાં કથા ગડગડાવ્યા જતા હતા, પણ ત્યાં બેઠેલા સાંભળવાવાળાઓમાંથી જો કોઇ પણ માણસ કાંઇ પણ સમજતું હોય તો હું તેઓની તરફથી મારા દાદાના સોગન ખાઇ શકું. તમે કહેશો કે જ્યારે લોકો સમજતા નહોતા, ત્યારે ત્યાં શા માટે સાંભળવા જતા હતા? પણ એનાં કારણો ઘણાં છે. ચોમાસાના દહાડા હોય એટલે મોલ વાયા પછી ખેડૂતો નવરા હોય છે. વળી ગામના પટેલે ઘેરે ઘેર કહેવરાવી મૂક્યું હોય કે કથા સાંભળવા આવજો, એટલે કાંઈ ગયા વિના ચાલે નહિ. બીજું એ પણ ખરૂં કે ભોળા લોકો કાંઈ સમજે નહિ તોપણ કથાનું નામ સાંભળીને શ્રદ્ધાથી ત્યાં જાય. કેટલાક જણા કાવો કસુંબો પીવા આવતા, કેટલાક જણા હુકો પાણી પીવા આવતા, કેટલાક જણા ત્યાં નીરાંતે બેઠે બેઠે દોરડાં વણવા સારૂ આવતા, કેટલાક જણા બળદોનાં સાટાં કરવા તથા એક બીજાને મળવા સારૂ આવતા

અને કેટલાક જણા કથા ઉઠયા પછી પ્રસાદ વહેંચાય તે પ્રસાદ લેવા સારૂ ત્યાં આવતા હતા. આ બધા લોકો પાસે ભટ્ટજી પોતાની પંડિતાઇ બતાવતા હતા, અને અધ્યાત્મ, અધિભૌતિક, અચ્યુત, અક્ષરબ્રહ્મ, પ્રકૃતિ, હિરણ્યગર્ભ, મહદાકાશ, તુર્યાવસ્થા, બ્રહ્મરંધ્ર, પંચતન્માત્રા, સ્થૂલ સૂક્ષ્મ, મહતત્ત્વ, સ્થિતપ્રજ્ઞ, સામ્યાવસ્થા, ગુણાતીતપણું વિગેરે કઠિણ સંસ્કૃત શબ્દોમાં પોતાની પંડિતાઇ બતાવવા માટે ભટ્ટજી વાતો કરતા હતા, એટલે પોતે જે વાંચતા હતા તે પોતે પંડે પણ પૂરેપૂરૂં સમજતા હતા કે નહિ? એ શક ભર્યું હતું. ચાર મહિના સુધી આવી રીતે કથા ચાલી. પછી કાર્તિક માસમાં દેવદીવાળીએ જ્યારે નવી બાજરીનાં ખળાં આવવાનાં થયાં, ત્યારે ભટ્ટજી મહારાજે કથાની સમાપ્તિ કરી. એ કથા સાંભળવા માટે એક ભરવાડ ત્યાં દરરોજ આવતો હતો. તેણે કથામાંથી એક દિવસ સાંભળ્યું કે, સીતાનું હરણ થઇ ગયું. એ બિચારા ભોળાને વિશ્વાસુ માણસને એ બહુ કૌતુક જેવું લાગ્યું. તેથી તે રોજ મનમાં વિચાર કર્યા કરે કે સીતાનું હરણીયું થઇ ગયું તે પાછું માણસ થયું કે નહિ ? એ જાણવા સારૂ કરીને રોજ ચાહીને કથામાં જાય, પણ કોઈ દિવસ કાંઇ સમજે નહિ. એવી રીતે ચાર મહિના સુધી દરરોજ તે કથા સાંભળવા ગયો, પણ કાંઈ તેના મનનો ખુલાસો થયો નહિ. તેથી કથાની પૂર્ણાહુતિ થયા પછી જ્યારે તેણે જાણ્યું કે હવે તો કથા પૂરી થઇ ને કાલથી કાંઇ વંચાશે નહિ ત્યારે તેણે વ્યાસજીને પૂછ્યું કે, મહારાજ! તમે કથામાં એક દિવસ વાંચ્યું હતું કે, સીતાનું હરણ થઇ ગયું, તેનું પાછું માણસ થયું કે નહિ ? એ બિચારી હરણીયુંજ રહી કે પાછી બાયડી થઈ? તે તો તમે કાંઈ કહ્યું નહિ. એ સાંભળીને સૌ લોકો હસી પડ્યા.

ભાઇઓ ! કથા કરવાવાળા અને કથા સાંભળવાવાળા આવા આવા આપણા દેશમાં હુંશિયાર માણસો પડેલા છે. આવી સ્થિતિમાં પણ આપણો ધર્મ ટકી શકે છે એ આશ્ચર્યની વાત છે. આપણી આવી સ્થિતિનો આપણા વિરોધીઓ લાભ ન લઇ જાય માટે હવે આપણને ચેતવાની જરૂર છે. આપણે ચેતવું એટલે શું કરવું ? એજ કે જેમ બને તેમ દુનિયામાં પ્રભુનું પવિત્ર નામ ફેલાય તેમ કરવું. જેમ બને તેમ આપણા ભાઇ-

બંધીમાં ધર્મ વધે તેમ કરવું, જેમ બને તેમ આપણાં સત્ શાસ્ત્રોના અર્થ લોકો સહેલાઈથી સમજે એમ કરવું, અને જેમ બને તેમ આપણા ધર્મનું રક્ષણ થાય, આપણો દેશ આબાદ થાય, આપણા ભાઈબંધો સુખી થાય, અને સર્વત્ર મહાન પ્રભુના નામનો જયજયકાર થાય એવી રીતે આપણે તન, મન, ધનથી વર્તવું જોઇએ.

૧૩૫–મનમાં છળ કપટ તથા હજારો જાતની હાય હોય ભરી રાખીને કાંઇ ઈશ્વરી આનંદ ભોગવી શકાય નહિ.

આપણને દુ:ખ દેવાને માટે પ્રભુએ આ દુનિયાં બનાવી હોય એમ તો કાંઇ હોય નહિ; કારણ કે પ્રભુ દયાળુ છે અને તે આનંદ સ્વરૂપ છે, એટલે બધે ઠેકાણે તે દયાળુ પિતાનો આનંદજ હોવો જોઇએ. તેમ છતાં પણ આપણે કેમ દુ:ખ પામીયે છીયે? સાધુઓ કહે છે કે, આપણા પાપને લીધે આપણે દુ:ખ પામીયે છીયે. આપણા અંતરની બૂરી વાસનાઓ આપણને દુ:ખ આપે છે. આપણા મનમાં જે વેરઝેર ભરેલાં છે, આપણા મનમાં જે માન અપમાન ભરેલાં છે, આપણા મનમાં જે મ્હારૂં ત્હારૂં ભરેલું છે, આપણા મનમાં જે છળ કપટ ભરેલાં છે, અને આપણા મનમાં જે આગલી પાછલી હોળીઓ બળે છે, તેને લીધે આપણે દુ:ખી છીયે. કંઇ પ્રભુની દયાની ખામીને લીધે આપણે દુ:ખી નથી, પણ આપણી ભૂલોને લીધેજ આપણે દુ:ખી છીયે અને તેથીજ આપણે સંસારમાં સ્વર્ગ ભોગવી શકતા નથી.

સાચા ભકતોને તમે જોયા છે? તેઓના મનમાં કેટલી બધી શાંતિ હોય છે? તેઓના ચેહેરો ઉપર કેવું ભવ્યતાનું તેજ છવાઇ રહેલું હોય છે? તેઓના મ્હોં ઉપર કેવો આનંદ હોય છે? તેઓની વાણીમાંથી કેવું અમી ઝરે છે? તેઓની નજરમાં કેવી મીઠાશ હોય છે? આપવા લેવામાં તેઓના હાથ કેવા છૂટા હોય છે? તેઓ કેટલી બધી સત્યતાથી વર્તી શકે છે? અને સદાય તેઓ કેવા આનંદ આનંદમાં રહે છે એ તમે જોયું છે? શા માટે એમ થાય છે? આપણીજ સાથે તેઓ

રહે છે, આપણીજ પેઠે તેઓને ખાવું પીવું પડે છે, આપણીજ પેઠે તેઓને સૂવું બેસવું પડે છે, આપણીજ પેઠે તેઓને પણ દુનિયાદારીની કાંઇને કાંઇ જંજાળ ઉઠાવવી પડે છે. છતાં પણ તેઓ સદાય આનંદમાં કેમ રહી શકે છે? અને આપણે સદાય એરંડીયું પીધા જેવું ગ્હોડું કરીને ડાચીયાં નાખતા કેમ રહી જઇયે છીયે? એનું કારણ એજ છે કે, આપણામાં હજી સુધી પ્રભુપ્રેમ જામ્યો નથી, એટલે આપણે ઈશ્વરી આનંદ લઈ શકતા નથી; અને ભકતોમાં પ્રભુપ્રેમ જામેલો હોય છે એટલે તેઓ સર્વ ઠેકાણેથી ઈશ્વરી આનંદ લઈ શકે છે. કારણ કે, પરમ કૃપાળુ સચ્ચિદાનંદના આનંદમાં કાંઈ ફેરફાર નથી. તે તો સર્વ ઠેકાણે ભરપૂર છે, પણ એ આનંદ લૂટનાર અધિકારીઓમાંજ ભેદ છે. એને માટે મહાત્માઓ દૃષ્ટાંત આપે છે કેઃ—

* એક કીડી હતી તેને સાકરનો પહાડ મળી ગયો હતો તેથી તે બહુ મઝામાં રહેતી હતી. તેને સદા ખુશાલીમાં જોઇને બીજી એક કીડીએ તેને પૂછયું કે, તું આવા આનંદમાં કેમ રહી શકે છે? ત્યારે તે કીડીએ કહ્યું કે, મને તો સાકરનો પહાડ મળી ગયો છે તેથી હું આનંદમાં રહું છું. ત્યારે તે બીજી કીડીએ કહ્યું કે મને ત્યાં તેડી જઇશ? પેલીએ કહ્યું કે, બહુ સારૂ ચાલ મારી સાથે, એમાં મારૂં શું જવાનું છે? એ પહાડ તો સૌને માટે છે. જે લૂંટી શકે તે લૂંટે. એમ કહીને તે કીડી પેલી બીજી કીડીને પોતાની સાથે સાકરના પહાડ ઉપર તેડી ગઇ. બીજી કીડી ઘણી વાર સુધી ત્યાં ફરી, પણ તેને કાંઇ મીઠાશ લાગી નહિ, તેથી તે પહાડ ઉપરથી પાછી ફરતી હતી એટલામાં પહેલી કીડી તેને સામી મળી, તેણે પૂછયું કે, કેમ? મઝા પડી કે નહિ? ત્યારે તે કીડીએ કહ્યું કે, મને ફોગટ ફેરો થયો. ત્યાં તો કાંઈ સાકર બાકર નથી, મને તો બધું ખારૂં ખારૂં લાગ્યું. ત્યારે પેલી કીડીએ કહ્યું કે, એમ કેમ થાય? એમાં કાંઇક ભેદ હશે. સાકારના પહાડ ઉપર ખારાશ કયાંથી? ભલા તારૂ મ્હોડું તો બતાવ. એ સાંભળીને બીજી કીડીએ

* યોગેશ્વર સ્વામી શ્રી શિવગણજીકૃત સાધારણ ધર્મમાંથી. એ પુસ્તક ખાસ વાંચવા લાયક છે.

પોતાનું મ્હોડું ઉઘાડયું. તેમાં મીઠાની કણી ભરાઇ રહી હતી તેથી તેને બધું ખારૂં ખારૂં લાગતું હતું. એ જોઇને પેલી કીડીએ તેના મુખમાંથી એ કણી કાઢી લીધી ને તેને કહ્યું કે બ્હેન! એમાં સાકરના પહાડનો કાંઈ વાંક નથી, પણ તારા મ્હોડામાં આ મીઠાની કણી હતી તેને લીધે તને આ સાકરનો પહાડ પણ ખારો લાગતો હતો. એ પછી એ મીઠાની કણી નીકળી ગયાથી તે સાકરનો સ્વાદ ચાખીને બહુ ખુશી થઈ.

ભાઇઓ! આપણે પણ એ બીજી કીડીની પેઠે હૃદયમાં વેરઝેર ભરીને અને મનમાં સેંકડો પ્રકારની હોળીઓ સળગાવીને આ દુનિયામાં ફરીયે છીયે, એટલે આપણે ખરૂં સુખ ભોગવી શકતા નથી. જ્યારે બધું છોડી દઇયે ત્યારે ઈશ્વરી આનંદ કાંઈ આપણાથી દૂર નથી, માટે હવે તો આપણે જેમ બને તેમ જાલદીથી તદન ચોખ્ખા થઇને અલૌકિક ઈશ્વરી આનંદ લૂટવો જોઇએ; કારણ કે, ફરી ફરી કાંઇ આવી સુંદર તક મળવાની નથી, માટે હજી પણ હાથમાં વખત છે તો ચેતો, ચેતો, અને જેમ બને તેમ ઈશ્વરી આનંદ લૂંટો.

૧૩૬–આ મહા તોફાની સંસારસાગર પ્રભુ ઉપરના વિશ્વાસથીજ તરી શકાય છે.

ભાઇઓ! વિશ્વાસ વિના આ દુનિયામાં ચાલી શકાય તેમ નથી, ત્યારે સ્વર્ગ, કે જે વિશ્વાસને આધારે રહેલું છે, અને પ્રભુના વિશ્વાસમાંથી પેદા થયેલું છે, તેમાં વિશ્વાસ વિના કેમ ચાલશે? આપણા ટપાલના કાગળો અને આપણાં રેલવેનાં પારસલો પણ વિશ્વાસથીજ જાય છે. આપણી દેશાવરની હુંડીઓ પણ વિશ્વાસથીજ ચાલે છે. અને આપણે પરદેશ જવું હોય ત્યારે વહાણમાં કે આગબોટમાં પણ કેપ્તન ઉપરના વિશ્વાસથીજ બેશી શકાય છે. આપણને દરેકને કાંઇ વહાણ ચલાવવાની વિદ્યા આવડતી નથી, અને આપણને બધાને કાંઈ સમુદ્રના રસ્તાની પણ ખબર હોતી નથી તોપણ આપણે કેપ્તન ઉપરના વિશ્વાસથી વહાણમાં બેસીયે છીયે, અને જ્યાં જવું હોય ત્યાં સહી સલામત મઝેથી પહોંચી જઇયે છીયે.

આવી રીતે દુનિયાના દરેક કામમાં આપણને વિશ્વાસની જરૂર પડે છે, ત્યારે પ્રભુના રસ્તામાં વિશ્વાસ વિના કેમ આગળ ચાલી શકાશે? એનો વિચાર તો કરો? અને એ પણ તપાસો કે, આપણા ટપાલ ખાતાના માણસો આપણા સ્ટેશન માસ્તરો અને આપણા સરાફો કરતાં પ્રભુ કેટલો બધો રૂડો છે? અને આપણી અહીંની આગબોટોના કેપ્ટનો કરતાં અનંત બ્રહ્માંડનો નાથ સર્વશક્તિમાન પ્રભુ કેટલો બધો સર્વજ્ઞ છે? એ વિચારો તો ખરા? એવા મહાન્ પ્રભુનું વિશ્વાસથી શરણ ધરવાથી કેવા અખંડ આનંદ મેળવી શકાશે? અને કેવી હમેશની શાંતિ મેળવી શકાશે? એ શાસ્ત્રોથી જાણો તો ખરા. અને સત્સંગથી અનુભવો તો ખરા. એ લ્હાવ વિશ્વાસથીજ—આ ભવસાગર તરી જવાનો લ્હાવ તો ભાગ્યશાળી ભક્તોજ—વૈષ્ણવોજ લઇ શકે છે. માટે જેમ બને તેમ ખરા ભક્ત બની—પ્રભુના કૃપાપાત્ર હરિજન બની પ્રભુના વિશ્વાસમાં આવો, પ્રભુના વિશ્વાસમાં આવો; કારણ કે, વિશ્વાસથી આ ભવસાગર તરી શકાય છે અને વિશ્વાસથીજ જન્મ મરણના ફેરામાંથી બચી શકાય છે, માટે પ્રભુમાં વિશ્વાસ રાખો પ્રભુમાં વિશ્વાસ રાખો.

૧૩૭—બહારથી જુદા જુદા આચાર વિચારવાળા દેખાતા હોય તોપણ બધા ભક્તો અંતરમાં એકજ તાલ-સૂરપર નાચનારા હોય છે.

સૂરજના પ્રકાશનો રંગ એકજ જાતનો હોય છે, તેમજ ભક્તોની ઇચ્છા પણ એકજ પ્રકારની હોય છે; અને તે એજ કે પ્રભુને ઓળખવો. સૂરજના પ્રકાશનો રંગ એક જાતનો હોવા છતાં પણ જે જે રંગના કાચમાંથી તે પસાર થાય તેવો તેવો રંગ તે પકડે છે, તેમજ ભક્તોની ઇચ્છા માત્ર પ્રભુને પામવાનીજ હોવા છતાં પણ ભગવદ્ ઇચ્છા પ્રમાણે તેઓને જુદો જુદો રંગ ધરવો પડે છે, એટલે કે દેશકાળ અને આજુ બાજુના સંજોગો પ્રમાણે તેઓને વર્તવું પડે છે, તેથી વ્યવહારિક લોકોને તેઓની રીતભાતમાં, સ્થિતિમાં, ને આચાર વિચારમાં જુદાપણું લાગે છે, પણ ખરૂં જોતાં એ જુદાપણું અંતરનું નથી. તેઓના અંતરમાં તો શાંતિજ હોય છે. અને સર્વોત્તમ

ભાવથી પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થવાનીજ તેઓની ઈચ્છા હોય છે; પણ જેમ સૂર્યનો પ્રકાશ એકજ રંગનો હોવા છતાં પણ જુદા જુદા રંગના કાચને લીધે જુદા જુદા રંગનો પ્રકાશ લાગે છે, તેમજ દેશકાળ તથા સ્થિતિ અને સંજોગોના હેરફેરને લીધે જુદા જુદા ભક્તો જુદા જુદા રૂપમાં દેખાય છે, પણ તેઓનાં હૃદય એકજ તાલપર નાચનારાં હોય છે, અને તેઓનાં ભીતરનો સૂર એકજ હોય છે.

પ્રકાશ પોતે જેમ જુદા જુદા રંગના કાચને શોધવા જતો નથી પણ કદાચ કયાંઇ એવા કાચ આડા આવી પડે તો એટલો વખત પોતે તેવા રૂપનો બની જાય છે, તેમજ ખરા ભક્તો પણ આ દુનિયાનાં સુખ દુ:ખને શોધવા માટે ચાહીને તરફ-ડીયાં મારવા જતા નથી, પણ દૈવયોગે સુખ દુ:ખ આવી મળે તો તેને ઈશ્વર ઇચ્છા સમજી હર્ષ શોકને આધીન થયા વિના ભોગવી લે છે. એવી રીતે સ્વભાવથી આવી મળેલાં, પ્રાર-બ્ધથી આવી મળેલાં, કે બીજાં કાંઇ કારણોથી આવી મળેલાં સુખદુ:ખોને તટસ્થ રહીને ભોગવવાં ને તેમાં મન બગાડવું નહિ એનુંજ નામ ઈશ્વર ઇચ્છાને આધીન થવું છે, અને એવી સમતા રાખવી એજ ખરા ભક્તનું લક્ષણ છે.

૧૩૮–કેટલાક લોકો ભક્તોને ઢોંગી કહે છે પણ એમ કહેનારને કહો કે તમે એવો ઢોંગ કરી તો જુઓ ?

જે લોકો પોતે કાંઇ આચાર વિચાર પાળતા નથી અને જેના પોતાના હૃદયમાં ભગવત્ પ્રેમ નથી તેઓ એમ કહે છે કે, ભક્તો ઢોંગી છે; કારણ કે, તેઓ પોતે પ્રપંચોના ભરેલા હોય છે અને વિકારોના ગુલામ હોય છે એટલે તેઓને બધું એવુંજ દેખાય છે. પણ જેઓ ભક્તોને ઢોંગી કહે છે તેઓને કહેવું જોઇએ કે, તમે એવો ઢોંગ કરી તો જુઓ ? ભક્તો જેટ-લીવાર સ્નાન સંધ્યામાં ને પાઠ પૂજામાં વખત ગાળે છે એટલો વખત તમે એવી રીતે ગાળી તો જુઓ ? ભક્તો જેટલું દાન પુન્ય કરે છે એટલું દાન પુન્ય તમે કરી તો જુઓ ? ભક્તો બીજાઓનાં દુ:ખોમાં પોતાની ખુશીથી જેટલો ભાગ લે છે એટલો ભાગ તમે લઇ તો જુઓ ? ભક્તો પ્રભુને અર્થે

જેવો ત્યાગ કરે છે તેવો ત્યાગ તમે કરી તો જુઓ ? ભક્તો દેવદર્શન સારૂ અને તીર્થવ્રત કરવા સારૂ જેટલી કાયાની કષ્ટિ સહન કરે છે એટલી કષ્ટિ તમે સહન કરી તો જુઓ ? ભક્તો જેવી સુખ દુઃખમાં સમાન વૃત્તિ રાખે છે એવી સમાન-વૃત્તિ તમે રાખી તો જુઓ ? ભક્તો જેટલો સત્સંગમાં વખત ગાળે છે એટલો વખત તમે સત્સંગમાં ગાળી તો જુઓ ? ભક્તો પ્રભુના જેટલા ગુણગાન કરે છે તથા પ્રભુના મહિમાની જેટલી વાતો જાણે છે એટલી વાતો તમે જાણી તો જુઓ ? અને ભક્તો તનમનધનથી તથા મન, વચન, કર્મથી પ્રભુને અર્થે જેટલું બળિદાન આપે છે એટલો ભોગ તમે આપી તો જુઓ ? તો ખબર પડે કે ભક્તો સાચા છે કે ખોટા ? ભલે ભક્તો ઢોંગી હોય તોપણ ઉપલા પ્રકારના તેઓના ઢોંગને પણ ધન્ય છે, ધન્ય છે. એવી જાતનો ઢોંગ કરતાં સૌ લોકો શીખે એમ અમે ઈચ્છીયે છીયે; કારણ કે, જેમાં પોતાના મનને કાબુમાં રાખવાનું હોય, જેમાં પોતાના ભાઇબંધોને મદદ કરવાની હોય, અને જેમાં અનંત બ્રહ્માંડના નાથની ઉપર જીગરથી પ્રેમ કર-વાનું હોય એવા ઢોંગને પણ અમે ચાહીએ છીયે, કારણ કે, એવા ઢોંગથી પણ કલ્યાણ છે, એટલે જેને એવો ઢોંગ કરતાં આવડે તે પણ ભાગ્યશાળી છે. માટે ઓ હરિજનો ! માયાના પ્રપંચમાં ફસાઇ ગએલા માણસો કદાચ તમને ઢોંગી કહે તો તેથી શરમાઇ જઈ દિલગીર થશો માં અને તેઓની ઉપર ગુસ્સો કરશો માં, પણ એવી જાતના ઢોંગને નશીબદારપણું સમજજો, અને એ સાચો ઢોંગ–સાચી ભક્તિ તો જેમ વધે એમજ કરજો; કારણ કે, એ ઢોંગ પ્રભુને અર્થે છે, એટલે માયાવાદી સંસારી-ઓના ઢોંગ કરતાં તે હજારો દરજ્જે સારો છે. માટે કોઈનાં સારાં માઠાં બોલવા તરફ નહિ જોતાં ભક્તિમાં લાગુ રહો ! પ્રભુમાં લાગુ રહો!

પદ.

ઘેલાં અમે ભલે થયાંરે, બાઈ મારે ઘેલાંમાં ગુણ લાધ્યું (ટેક)
આટલા દિવસ હરિ જાણ્યા વિનાનું મન માયામાં બાંધ્યું;
ભવસાગરમાં ભૂલાં પડયાં ત્યારે મારગ મળીયા માધુ. ઘેલાં૦ ૧
ઘેલાં તો અમે હરિના ઘેલાં નિર્ગુણ કીધાં નાથે;
પૂર્વ જન્મની પ્રીત હતી ત્યારે હરિએ ઝાલ્યાં હાથે. ઘેલાં૦ ૨

ઘેલાંની વાતો ઘેલાં જાણે ને દુર્જનીયા શું જાણે?
જે રસ તો દેવતાને દુર્લભ તે રસ ઘેલાં માણે. ઘેલાં૦ ૩
ઘેલાં મટી એમ ડાહ્યાં ન થાઇએ ને સંતનાં શરણાં લીધાં;
બાઈ મીરાં કહે પ્રભુ ગીરધર નાગર કારજ સઘળાં સીધાં. ઘેલાં૦ ૪

૧૩૯—જો ધર્મ ન પળાય અને કાંઇ પણ ભલાં કામો ન થાય તો દુનિયામાંની બીજી કોઇ પણ ચીજો કરતાં આપણો દેહ વધારે નકામો છે.

અસલના વખતમાં એક ઋષિ પાસે કોઇ વિદ્યાર્થી અભ્યાસ કરતો હતો. ઘણાં વરસ પછી ઘણો અભ્યાસ થઈ ગયા પછી એ વિદ્યાર્થીએ પોતાને ઘેરે જવા માટે ઋષિ પાસે રજા માગી. ત્યારે ઋષિએ વિચાર કર્યો કે, એ છોકરો ભણ્યો તો છે પણ ગણ્યો છે કે નહિ? તેની પરીક્ષા કરવી જોઇએ. તેથી એ છોકરાને ઋષિએ કહ્યું કે, બેટા, મને એક નકામી ચીજ જોઇએ છે માટે તે લાવી આપ.

એ વખતે છોકરાને એમ લાગ્યું કે એમાં શું મ્હોટી વાત છે? ઘર બહાર નીકળ્યા કે ઘણીએ નકામી ચીજો રસ્તામાં પડી હશે તેમાંથી એકાદ ઉપાડી લઇશ. એમ ધારીને ઋષિની ઝુંપડીની બહાર નીકળ્યો અને રસ્તા ઉપર નીચું જોઇને નકામી ચીજ શોધવા લાગ્યો.

પ્રથમ ધૂળ નજરે પડી, તે જોઇને પેહેલાં એમ લાગ્યું કે એ નકામી છે, પણ વિચાર કરતાં જણાયું કે ધૂળ કાંઈ નકામી નથી એ તો બહુ ઉપયોગની વસ્તુ છે. એ પછી ખડનું તણખલું નજરે પડ્યું, તેને નકામું સમજીને ઉપાડ્યું, પણ વિચાર કરતાં તેમાં પણ ઘણા લાભો દીઠા. એ પછી છાણ મૂતર જોયું; તે પણ નકામું લાગ્યું નહિ. એ પછી ચીંથરાંના ટુકડા જોયા, તે પણ વિચાર કરતાં નકામા લાગ્યા નહિ. એ પછી ખરી પડેલાંને કહોઇ ગએલાં ઝાડનાં પાંદડાં દીઠાં, તે પણ કાંઇ નકામાં લાગ્યાં નહિ, એની પણ તાપણી થતી હતી ને એનું પણ ખાતર થતું હતું. એ પછી હાડકું જોયું, તે પણ વિચાર કરતાં ઉપયોગી માલમ પડ્યું. એ પછી માખીઓ ને કીડીઓ જોઇ, તે પણ જરૂરની લાગી. એ પછી મુએલો ઊંદર જોયો, તે પણ કાંઇ નકામો

નહોતો. આવી રીતે સેંકડો ચીજો તેણે જોઈ પણ તેમાંથી એકે નકામી ચીજ તેને મળી નહિ. એ પછી છેવટ વિષ્ટા ઉપર તેની નજર પડી અને લાગ્યું કે, આ સાવ નકામી વસ્તુ છે. એમ ધારી તેને અડવા જાય છે એટલામાં તેને વિચાર થયો કે, એ નકામું કેમ છે? એનું ખાતર થાય છે અને એ પણ થોડા વખત પહેલાં બહુ ઉત્તમ વસ્તુ હતી પણ માણસના દેહના સંબંધથી તેના એવા હાલ થયા છે. માટે જો પ્રભુનું નામ ન લેવાય અને આત્માનું કલ્યાણ ન સધાય તો આપણો દેહજ દુનિયાની સૌ ચીજો કરતાં વધારે નકામો ને વધારે ખરાબ છે, કારણ કે, પશુઓનાં હાડકાં, ચામડાં, શીંગડાં વિગેરે બધુંએ કામમાં આવે છે, માછલાંમાંથી પણ મોતી જેવી ઉમદા વસ્તુઓ બને છે. ઝાડનાં ફૂલ, ફળ, પાંદડાં, લાકડાં, મૂળીયાં, રસ બધું કામમાં આવે છે. પંખીઓ ને કીડીઓ પણ ઘણાંએ કામમાં આવે છે, પણ જો માણસો સરખી રીતે ન વરતે અને પોતાના રૂડા ધર્મને તથા પોતાના પેદા કરનાર સરજનહાર પાલક પિતાને ન ઓળખે, તો એ દુનિયાની બીજી સૌ ચીજો કરતાં વધારે નકામો છે. એમ વિચારીને ખાલી હાથે તે પાછો ઋષિ પાસે આવ્યો અને હાથ જોડી દંડવત્ કરીને કહ્યું કે,

સદગુરૂ મહારાજ! આ દેહ વિના દુનિયામાં બીજી કોઈ પણ નકામી વસ્તુ નથી. જો સાર્થકતા થાય તો એના જેવી બીજી કોઈ ઉત્તમ વસ્તુ નથી અને જો આવો રૂડો દેશ, આવો રૂડો ધર્મ ને આટલી બધી ઈશ્વરી કૃપા છતાં પણ જો આત્માનાં કલ્યાણ ન થાય તો પછી આ દેહના જેવી દુનિયાંમાં બીજી કોઈ નકામી ચીજ નથી.

ઋષિએ આશીર્વાદ દઈને કહ્યું, કે–બેટા, હવે તને રજા છે. તારી વિદ્યા સફળ થાઓ, કારણ કે, તું દેહનું મિથ્યાપણું ને આત્માનું અમરપણું સમજ્યો છે તેથી તારી વિદ્યા તને જશ અપાવશે અને કલ્યાણના રસ્તામાં લઈ જશે; પણ છેવટ મારી એ ભલામણ છે કે, જેમ સમજે છે તેમ વરતજે. જો આચાર વિચારમાં સુધરીશ નહિ, તો એ બહારની સમજણ કાંઇ કામની નથી. માટે બેટા, આપણો ઉત્તમ મનુષ્ય અવતાર ફોકટ ન જાય પણ તેની કાંઈક સાર્થકતા થાય એમ કરજે.

૧૪૦–કુકડાને હીરો મળ્યો તે તેને શું કામનો? તેમજ અધિકાર વિના ઉત્તમ વસ્તુ પણ કામ લાગતી નથી, માટે ઇશ્વરી જ્ઞાનનો અધિકાર મેળવો.

એક કુકડો ઉકરડા ઉપર ચરતો હતો, તેને એક દહાડો હીરાની કણી મળી, ત્યારે તે કુકડાએ તેને ચાંચમાં લીધી પણ ચગળતાં માલુમ પડયું કે, એ કાંઈ ખાવાની વસ્તુ નથી, તેથી તેણે હીરાકણી પાછી જમીન ઉપર મૂકી દીધી, અને તેના સામું જોઇને પોતાના મનમાં કહ્યું કે, તું ઘણી રૂપાળી છે પણ મારા કામની નથી. હું તને લઇને શું કરૂં? મને તો જુવાર બાજરાના દાણા જોઇએ કે જેથી મારી ભૂખ મટે. તું ઘણી હીરાકણી છે પણ મને શું કામની? કારણ કે, હું જાતે ઉકરડાનો કચરો ખાનારો કુકડો છું, એટલે તારી કિંમત હું કેમ સમજી શકું?

ભાઈઓ! એ કુકડો તે આપણેજ છીયે. સંસારરૂપી ઉકરડામાં આપણે હવતીયાં માર્યા કરીયે છીયે; તેમાં કોઇ કોઈ વખત પ્રભુનાં પવિત્ર નામરૂપી હીરો આપણને મળી જાય છે; પણ આપણે તેને સાચવી શકતા નથી; અને પેલો કુકડો જેમ હીરાકણી છોડીને જુવારના દાણા શોધવા મંડી ગયો હતો, તેમ આપણે પણ મહામંગળકારી પરમ દયાળુ પ્રભુનું શાંતિદાયક નામ અને કલ્યાણકારી ધર્મનાં રૂડાં કામ રૂપી હીરાને છોડીને જગતરૂપી ઉકરડામાં છળ કપટ, મારૂં તારૂં, તથા અભિમાનરૂપી કચરામાંજ પડયા રહીયે છીયે, અને હાથ આવેલો હરિરૂપી હીરો ગુમાવી દઇયે છીયે. હવે વિચાર કરો કે, ઉકરડા ઉપર ચડનાર કુકડામાં અને આપણામાં શું ફેર? ભાઇઓ! ધર્મ એજ આપણામાં વધારે છે. જો આપણા ધર્મનું બળ નહોય તો આ સંસાર એ ઉકરડોજ છે. ધર્મના બળથીજ સંસાર સ્વર્ગ જેવો થઈ શકે છે, અને ધર્મના બળથીજ આપણે દેવ બનીને હરિની હજુરમાં–મોક્ષ ધામમાં અનંતકાળનાં સુખ ભોગવવા જઇ શકીયે છીયે, પણ જો આપણામાં ધર્મ ન હોય, આપણા હૃદયમાં હરિના નામરૂપી હીરો ન હોય તો તો આપણે પણ એ કુકડાના જેવાજ છીયે. માટે ભાઇઓ! એવા ન રહી જ-

ઇએ તે સારૂ ધર્મના રસ્તામાં આવો અને ઇશ્વરી જ્ઞાનનો અધિકાર મેળવો.

પદ.

હરિ નહીં ગાયો, જનમારો ગુમાયો,
જનમારો ગુમાયો જનમારો ગુમાયો—હરિ૦
હરિ જનકો સનમાન ન કીનો (૨)
અપનો કુટુંબ જુમાયો—ન ગાયો—હરિ૦
પરસ્ત્રી વિષયા કે કારન (૨)
લખરે ચોરાશી ભટકાયો—ન ગાયો—હરિ૦
કહે જાદવ હરિ ભજ્યો નહિ તું (૨)
હીરો હાથસેં ગુમાયો—ન ગાયો—હરિ૦

૧૪૧–તોપને મોઢે બાંધવા લઇ જતા હોય તેને મીઠાઈ ખાવી કેમ ભાવે? તેમજ આપણને પણ થોડા વખતમાં મરી જવું છે છતાં પણ ખોટાં ખોટાં ઉફાંડ કરવાં કેમ સૂઝે છે?

અસલ આપણા દેશમાં કેટલેક ઠેકાણે એવો રીવાજ હતો કે, જેને મોતની શિક્ષા કરવી હોય તેને તોપને મોઢે બાંધીને ઉડાવી દેતા હતા. એવી રીતે શિક્ષા કર્યા અગાઉ તે ગુન્હેગારને પૂછતા કે, તને કાંઈ ખાવા પીવાની મરજી છે? જો ખાવું હોય તો તારે માટે મીઠાઇ તૈયાર છે? પણ એ વખતે ખાવું ક્યાંથી ભાવે? જેને તોપને મોઢે બંધાવું હોય તેને ખાવું ક્યાંથી ભાવે? જ્યારે ટાંટીયા ધ્રુજતા હોય, જ્યારે ગરદન ઝૂકી ગઈ હોય, જ્યારે ચેહેરો મડાં મ્હોં જેવો થઇ ગયો હોય, જ્યારે મોઢામાં શોષ પડતો હોય, અને જ્યારે હૃદયમાં એક તરફ પોતાનાં પાપ, બીજી તરફ દુનિયાદારીનો મોહ, ત્રીજી તરફ જમના મારની ધાસ્તી, ચોથી તરફ સંસારસુખ ભોગવવાની આશાઓ, અને પાંચમી તરફ કાળનાં મોઢાં જેવી તોપ તથા પોતાનાં મોતને નજરે જોતો હોય તેને એ વખતે મીઠાઇ ખાવી કેમ ભાવે? તો પણ કોઈ કોઈ કઠણ હૃદયના એવા પણ ગુન્હેગાર મળી આવે છે, કે જેઓ એવે વખતે પણ ખુશી થઇને

મીઠાઈ ખાય છે. એમ કરવા વાળા કોણ હોય છે એ તમને ખબર છે? એક તો જેઓ ફરજ બજાવીને મરતા હોય, અથવા પોતાનું મનધાર્યું કરીને પછી મરતા હોય તેઓ હોય છે; અને બીજા કે જેઓની માણસાઈની લાગણીઓ નષ્ટ થઇ ગઈ હોય, જેઓ પાપમાંજ ઉછરેલા હોય, ગુનાહો કરવામાંજ જેઓ બહાદૂરી માનતા હોય, અને ધર્મને નામે જેણે પુળો મૂકેલો હોય તેઓ તોપને મોઢે બંધાતી વખત પણ મીઠાઈ ખાનારા હોય છે.

આ વાત સાંભળીને આપણને અજાયબી લાગે છે કે, ઓહો! એવાં પણ કઠોર માણસો થતાં હશે કે જેઓ તોપને મોઢે બંધાવાના હોય છતાં પણ મીઠાઈ ખાય? આપણને તો આ વાત સાંભળીને પણ ત્રાસ છુટે છે, ત્યારે તેઓને એ વખતે મીઠાઈ ખાવી કેમ ભાવતી હશે? એ તે માણસ હશે કે રાક્ષસ હશે? માણસનું મન તો સાવ એવું લાગણી વિનાનું ન હોય. અલબત, ફરજ બજાવીને–પોતાનું મનધાર્યું કરીને મરતા હોય તેઓની વાત જુદી છે; પણ અપરાધી માણસો એવા સખ્ત કેમ થઈ શકતા હશે?

ભાઇઓ! તોપને મોઢે બંધાવાના હોય છતાં પણ મીઠાઈ ખાવાના શોખીન તે આપણે પોતે છીએ. તમે કહેશો કે અમે! અમે કેવી રીતે? અમને તો એ વાત સાંભળીને પણ ત્રાસ લાગે છે. શું અમારામાં માણસાઈની લાગણી નથી? શું અમે એટલા બધા નીચ છીએ કે મોતથી પણ ન ડરીએ? તમારી એ વાત ખરી છે, પણ ભાઇઓ સંતો કહે છે કે, જેઓ તોપને મોઢે બંધાવાના હોય છે તેઓને માટે તો મરણનો વખત નકી થઇ ગયેલો હોય છે. ફલાણે દિવસે ને ફલાણે કલાકે તેઓને મારવામાં આવશે એમ ચોકસ કરેલું હોય છે, પણ આપણે માટે તો એટલું પણ ચોકસ કયાં છે? કઇ પળમાં આપણો પ્રાણ નીકળી જશે એ કોઇને કયાં ખબર છે? અને તોપણ આપણી વગર મફતની ધામધુમ તો જુઓ? એ બિચારાઓ તો માત્ર નિર્દોષ મીઠાઇજ ખાય છે, પણ આપણા માથે સદાય કાળનું ચક્કર ફરતું રહે છે છતાં પણ આપણે સેંકડો પ્રકારનાં વિનાકારણ પાપ કરીએ છીએ અને ધરાર અધર્મનાં કામો

કરીએ છીએ એ તરફ તો જુઓ? તોપવાળાને માટે જેટલી મુદત છે એટલી મુદત પણ આપણે માટે કયાં છે? અને તોપણ આપણાં ઉફાંડ તો જુઓ? આમ તે કયાં સુધી ચાલશે? ઘડીઆળમાં ટકટક કરતો કાળ આપણા હાથમાંથી ચાલ્યો જાય છે અને થોડા વખતમાં મોત આપણી સામે આવીને ઉભું રહેવાનું છે તે તરફ તો જુઓ? એ વખતે બાજી હારી ગયા પછી આપણે શું કરી શકશું? માટે હજી પણ હાથમાં વખત છે તો ચેતો, અને પરમ કૃપાળુ અખંડ આનંદરૂપ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ પરમાત્માનું શાન્તિદાયક શરણ ધરી લો, ધરી લો, અને જીંદગીની સાર્થકતા કરી લો.

૧૪૨–સત્સંગની ખુબી.

કવિઓ કહે છે કે, ગંગાજીમાં સ્નાન કરવાથી પાપનો નાશ થાય છે પણ કાંઇ ધન મળતું નથી. ચંદ્રમા શાંતિ આપે છે પણ કાંઈ પાપ હરતો નથી, અને કલ્પવૃક્ષ મન માગ્યા વૈભવો આપે છે પણ કાંઈ મોક્ષ આપતું નથી; પણ સત્સંગમાંથી તો સર્વે વાનાં મળે છે. સત્સંગથી પાપ જાય છે, સત્સંગથી શાંતિ મળે છે, સત્સંગથી સંસારસુખનો લાભ થાય છે અને સત્સંગથી અંતે મુક્તિ પણ મળે છે. માટે આ દુનિયામાં સત્સંગ સૌથી શ્રેષ્ઠ છે. કારણ કે, બીજી મોટી મોટી વસ્તુઓમાંથી પણ થોડા થોડા લાભ મળે છે, પણ સત્સંગમાંથી તે સર્વે વાનાં મળે છે, માટે જેમ બને તેમ સત્સંગનો વધારે લાભ લેવાય એમ કરો.

સત્સંગથી કેટલો બધો લાભ મળે છે એ જાણવાને માટે આપણે દૂર શા માટે જવું જોઇએ? તમારા હાથમાં આ "**સ્વર્ગની કુંચી**" છે તેજ જુઓની? એ સત્સંગનું ફળ છે. જો મેં સત્સંગનો લાભ ન લીધો હોત તો "**સંસારમાં સ્વર્ગ**" "**સ્વર્ગનું વિમાન**", અને આ "**સ્વર્ગની કુંચી**", હું લખી શકત નહિ. એ બધું સત્સંગનુંજ ફળ છે, એ બધું સાધુસેવાનુંજ ફળ છે, એ બધું હરિજનોની અમીદૃષ્ટિનુંજ ફળ છે; એમાં મારૂં કાંઇ પણ નથી. અને હજી પણ સત્સંગમાંથી કેવાં કેવાં મીઠાં ફળ નીકળશે એ કોણ જાણી શકે છે? જ્યારે

મને સત્સંગના લાભની ખબર નહોતી ત્યારે બાળપણમાં હું કેવો જંગલી હતો, અને હવે સત્સંગના બળથી હું કેવા માનસિક આનંદમાં રહી શકું છું એ સરખામણી જ્યારે હું મારા મન સાથે કરૂં છું ત્યારે મને બહુ અજાયબી લાગે છે. એ વખતે મને એમ લાગી આવે છે કે, આહા! આટલી બધી સત્સંગની ખુબી? શું સત્સંગ આખી જીંદગીને નવો રંગ આપી દેય છે? હા, એમજ. ત્યારે તો ધન્ય છે, સત્સંગ તને ધન્ય છે, તારા લાભને હું મ્હારા ભાઇબંધોને કેવી રીતે સમજાવું? પ્રભુ! દયાળુ પ્રભુ! તમારો મહિમા જાણવા સારૂ અમારા હૃદયમાં સત્સંગની પ્રેરણા કરો, સત્સંગની પ્રેરણા કરો.

૫૬.

સાધુ તે જનનો સંગ બાઇ મારે ભાગે મળ્યો છે;
મોટા પુરૂષનો સંગરે બાઇ મારે ભાગે મળ્યો છે. (ટેક.)
મોટા પુરૂષનાં દર્શન કરતાં, ચડે છે ચોગણો રંગ—બાઇ.
અડસટ તીરથ મારા સંતને ચરણે, કોટી કાશીને કોટી ગંગ.–બાઇ.
દુરિજન લોકનો સંગ ન કરીએ, પાડે ભજનમાં ભંગ.–બાઇ.
નિંદાના કરતલ નરકેરે જાશે, ભોગવશે થઇ ભોરિંગ.–બાઇ.
મીરાં કહેરે બાઈ સંતચરણુરજ, ઉડીને લાગો મારે અંગ.–બાઇ.

૧૪૩–પીપર ઘુંટાય તેમ તેની કિંમત વધે છે, તેમજ પ્રભુનું નામ પણ જેમ જેમ વધારે વધારે લેવાય તેમ તેમ તેની કિંમત વધે છે.

લીંડીપીપર એ સાધારણ વસ્તુ છે, પણ જેમ જેમ તેને ખૂબ ઘુંટાય તેમ તેમ તેમાં ગુણ વધતો જાય છે અને તેની કિંમત પણ વધતી જાય છે. તેમજ ઉપલક રીતે ભગવન્નામ લઈ લેવું એ આપણને સાધારણ લાગે છે, પણ જેમ જેમ એ પવિત્ર નામની હૃદયમાં તાળી લાગતી જાય અને જેમ જેમ એ નામ તેના સત્ય સ્વરૂપે અંતરમાં જામતું જાય, તેમ તેમ તેનો રંગ કાંઈ ઓરજ થતો જાય છે. પછી તેની કિંમત આખી દુનિયા ને સ્વર્ગ કરતાં પણ વધારે થઈ જાય છે. નામ મહિમા જાણ્યા પછી અને નામની લેહ લાગી ગયા પછી સ્વર્ગ પણ ફીકું થઈ જાય છે જે ભક્તને એવી તાળી લાગી જાય છે તેના

અંતરમાં એની મેળે મેળે મોક્ષધામનાં સુખડાં આવી પડે છે; પણ યાદ રાખજો કે એ નામ કાંઇ ઓરજ છે. એક ભક્તરાજે કહ્યું છે કેઃ—

રામ નામ સબ કો કહે, ઠગ ઠાકોર અરૂ ચોર;
બિના પ્રેમ રીઝે નહીં, તુલસી નંદકિશોર.

એ નામ કયું ? એ નામતો પ્રભુનુંજ છે, પણ એ નામ લેનારનો પ્રભુપ્રેમ કાંઈ અલૌકિકજ હોય છે. એટલુંજ નહિ પણ એ નામ એક બે વખત કે સો બસો વખત નહિ, પણ લાખો ને કરોડો વાર લઈને તેણે સિદ્ધ કરેલું હોય છે, એટલે તેમાં એવું બળ આવી ગએલું હોય છે. મહાન્ ભક્તો પ્રભુનાં પવિત્ર નામથી અસાધ્ય દરદો ઘડીકમાં સાજાં કરી દે છે. નામના બળથી સંતો નાસ્તિકોને આસ્તિક કરી દે છે. નામના બળથી સાધુઓ રિદ્ધિસિદ્ધિ મેળવી લે છે. નામના બળથી હરિજનો પાપીઓનાં પાપ મૂકાવી દે છે. નામના બળથી જીંદગી બદલાઈ જાય છે ને નવું જીવન મળે છે. અને નામના બળથી લાખો ભક્તો તરી ગયા છે. પણ એ નામ કેવું ? એ નામ ઉપરછરૂ નહિ, એ નામ દુનિયાને દેખાડવા સારૂ નહિ, એ નામ ભક્ત ગણાવા સારૂ કે કાંઈ સ્વાર્થ સાધવા સારૂ નહિ, એ નામ રૂઢીને ખાતર નહિ, એ નામ બળાત્કારથી લેવાએલું નહિ, અને એ નામ પોપટના રામરામની પેઠે સમજ વિના લેવાએલું નહિ પણ એ નામ તો અંતરના ઉમળકાનું, હૃદયના સ્વાભાવિક ઉભરાનું, ખરેખરા પ્રેમનું, હૃદયના પૂર્ણ બળનું, આત્મિક દિલાસાનું અને "**સ્વર્ગના વિમાન**"માં બેસીને જાણે આસમાનમાં ઉડતા હોઇએ તેવું આનંદભર્યું એ નામ હોય છે. એ મહાન પવિત્ર નામ લેતી વખતે તો હૃદયનાં બધાં તાળાં ખુલી જાય છે. એ સમર્થ નામ લેતી વખત તો આનંદના સાગર ઉલટાઈ જાય છે. એ સ્વયંપ્રકાશનું નામ લેતી વખતે તો અંતરમાં પ્રકાશ થઈ જાય છે. એ જ્યોતિર્મય નામ લેતી વખત તો પાપરૂપી અંધકારનો નાશ થઇ જાય છે. એ મંગળમય નામ લેતી વખત તો સર્વત્ર મંગળજ દેખાય છે. એ ગુણાતીતનું નામ લેતી વખત તો દુનિયાને ભૂલીને જાણે મોક્ષધામમાં હરિની હજુરમાં બેઠા હોઇએ એમ થઇ જાય છે. એ કૃપાવંતનું નામ લેતી વખતે તો જાણે વરસાદની ધારાની માફક ભગવત્ કૃપાની પ્રત્યક્ષ ધારાઓ વહેતી દેખાય છે. એ

અવિનાશીનું નામ લેતી વખત તો જાણે આપણને અમરપણું મળી ગયું હોય એવો આભાસ થઈ જાય છે. અને એ સચ્ચિદાનંદની જય બોલાવતી વખત તો જાણે આપણે આપણાપણું ભૂલી ગયા હોઈએ અને તેના આનંદમાં ડૂબી ગયા હોઇએ એમ થઇ જાય છે. ભાઇઓ ! જ્યારે આવું થાય ત્યારેજ નામ લેવાની સાર્થકતા છે. જ્યાં સુધી એમ ન થાય ત્યાં સુધી તો *રબારીના રામ રામ, ને પટેલની માળા, જેવુંજ એ નામને સમજવું.

ભાઇઓ! આ સાંભળીને નિરાશ થશો માં, કારણ કે, પછી રીતે યાદ રાખજો કે પ્રભુનું નામ લીધેલું કદી પણ વ્યર્થ જતું નથી. અને હમેશાં દરેક કામની શરૂઆત એવીજ હોય છે, પણ છેવટ સુધી પોલમાં ન રહી જવાય એ સંભાળજો. પોલમાં ન રહી જવાય અને ઉપર વર્ણવ્યું તેવું નામનું બળ અનુભવમાં આવે એવું થવા સારૂ જેમ બને તેમ વધારે નામસ્મરણ કરો, જેમ બને તેમ વધારે માળા ફેરવો, અને જેમ બને તેમ વધારે સારી રીતે પ્રભુના હુકમો પાળતાં શીખો.

પદ.

નામકી મહિમા અગમ અપાર, તાકો કોઈ ન પામે પાર—ના૦
નેતિ નેતિ કર વેદ કહતહે, પાવત ન શકે પાર,
ચતુરાનન ચારો જીંહાસે, નિશદિન કરે પુકાર—ના૦
શૂન્ય સમાધિ લગાય ધ્યાનધર, સનકાદિક ગયે હાર,
શેષ સહસ્ત્ર મુખ નામ જપતહે, લે પૃથ્વીકો ભાર—ના૦
ત્રેતા મધ્યે રામે એક તારી, ગૌતમ ઋષિકી નાર,
નામ ભજનસેં જીવ અનેક, દિનપ્રતિ હોત ઉદ્ધાર—ના૦
એહી નામ સકળ ઘટમાંહી, સંતન લીઓ નિહાર,
સાહેબ કબીરકું ગુરૂજીને દીનો, સોઈ નામ નિજસાર—ના૦

---

* એમ કહેવાય છે કે, રબારી એક બીજાને સામા મળે તો રામ રામ કરે, પણ રોટલા ખાવાનું કહે નહિ. પટેલો ડાયરામાં બેઠા બેઠા હાથમાં પકડેલી માળાના પારા ફેરવ્યા કરે, પણ વાતો તો ગમે તેવી થતી હોય ને ધ્યાન તો ગમે ત્યાં હોય. એવી માળાને એવા રામ રામથી જેમ કાંઇ વળે નહિ, તેમ પ્રભુ ઉપરના પ્રેમ વિના અને પ્રભુના હુકમો પાળ્યા વિના પ્રભુનું નામ લેવાથી પણ કાંઈ મોટો લાભ થાય નહિ.

૧૪૪–માલની ગાંસડી ઉપર બારદાન હોય તેની સામું ન જુઓ અંદરના માલ સામું જુઓ, તેમજ માણસોના અવગુણ તરફ ન જુઓ, પણ તેનો આત્મા જે પ્રભુનો અંશ છે તેની તરફ જુઓ.

વિલાયતથી કાપડની ગાંસડીઓ આવે છે એ તમે જોઇ છે ? એ ગાંસડીઓનાં બારદાન તો ઉપરથી ખરાબજ હોય, કારણકે, એ બારદાનને ગોદીઓના, ખટારાઓના, આગબોટોના ને ગોડાઉનોના અછાડા પછાડા ને ઝપાટા ખમવાના હોય છે, માટે એ બારદાન તો જાડાં પણ હોય, ગુણપાટનાં પણ હોય, મેલાં પણ હોય, ડામર લગાડેલાં પણ હોય, અને ફાટેલાં પણ હોય, એવાં બારદાનો તરફ જોઇને કાંઇ અંદરના માલને ખરાબ કહેવાય નહિ; કારણ કે, એવાં બારાદનોની અંદર તો મઝેના છીંટના તાકાઓ, ઉંચી મલમલો, ફેશનેબલ કોરનાં ધોતીયાં, અને સુંદર રેશમી કિનારીઓનાં બંડલો હોય છે. માટે ઉપરનાં ખરાબ બારદાનો જોઇને કાંઇ અંદરના માલને ફેંકી દેવાય નહિ, તેમજ આપણા ભાઇબંધોમાંથી કોઈ મૂર્ખ હોય, કોઈ બહુબોલા હોય, કોઈ દુરાચારી હોય, કોઇ જુઠાબોલા હોય, અને કોઈ ધર્મ વિનાના હોય, તે સારૂ કરીને કાંઈ તેઓની સાથે આપણાથી વેર કરાય નહિ. કારણ કે, એ બધા માણસજાતના અવગુણો એ તો ઉપરનું બારદાન છે, પણ આપણને તો તેની અંદરના ઉંચા માલ સાથે કામ છે. એ ઉંચો માલ તે અમર આત્મા છે, અને તે સર્વવ્યાપક મહાન પ્રભુનો અંશ છે માટે ભાઇઓ ! દોષદૃષ્ટિમાંજ નહિ પડયા રહેતાં સારગ્રાહી થઇને આ સર્વ જગત તથા સર્વ જીવો આપણા સર્વ શક્તિમાન પિતા મહાન પ્રભુની પેદાશ છે એમ સમજી હમેશાં સૌ સાથે રૂડી રીત ભલાઇથી વરતાય તેમ કરો.

૧૪૫–પરમાર્થને માટે ભલાં માણસો કેટલું બધું અપમાન ખમી લે છે તેનો દાખલો.

રખડતાં ગરીબ નિરાધાર છોકરાંને માટે એક મકાન બંધાવવાનું હતું, તે માટે ફંડ કરી તેમાં નાણું ભરાવવાની જરૂર હતી. એ કામ એક ભલા માણસે ઉપાડી લીધું, અને તે માટે તે બહુ મહેનત કરી ઘેરે ઘેરે ફરી પોતાનો લાગવગ વાપરી ફંડમાં નાણાં ભરાવવા લાગ્યો. એક વખત તે માણસ કોઇ શેઠીયાને ત્યાં એ ફાળો લઇને નાણાં ભરાવવાની આશાએ ગયો. એ વખતે તે શેઠીયાને ત્યાં તેના પાંચ સાત બીજા મિત્રો બેઠા હતા અને તે બધા જુવાનીયાઓ મોજ શોખની રમુજી વાતો કરી રહ્યા હતા એટલામાં તે માણસ ત્યાં ફાળો લઇને ગયો. એ જોઇને પેલા શેઠીયાઓએ જાણ્યું કે, આ માણસ આપણી પાસે કાંઈ ભીખ માગવા આવ્યો છે, તેથી ગુસ્સે થઇને તેમાંથી એક તુમાખી જુવાનીયો તેની ઉપર થુંક્યો. એ પછી તેના થુંકવાની દરકાર નહિ કરતાં તે ફાળો લાવનાર માણસે કહ્યું કે, શેઠ, આ ફંડમાં કાંઇ આપવાની મેહેરબાની કરો. ત્યારે તે શેઠીયાઓમાંથી એક જણ બોલ્યો કે, હમણાં તને આપ્યું તે જોયું નહિ ? એટલે કે તારી ઉપર થુંકયા, તોય તને લાજ નથી આવતી? ત્યારે તે માણસે કહ્યું કે, એ તો મને આપ્યું, પણ આ ફાળામાં તો કાંઈક ભરો. એ સાંભળીને તેમાંથી એક જણાએ તે ફાળો તેની પાસેથી લઇને વાંચી જોયો, એટલે જણાયું કે, ઓહો ! આપણે ભૂલ્યા; આ તો નિરાધાર બચ્ચાંઓને માટે માગે છે એ કાંઇ પોતાને માટે માગતો નથી, એમ જાણીને તે બધા શેઠીયાઓએ એ ફંડમાં મોટી રકમ ભરી આપી.

ભાઇઓ ! આવી રીતે અપમાન ખમીને પણ ભલાં માણસો પરમાર્થનાં કામો કરે છે, અને પ્રભુના કૃપાપાત્ર થાય છે, પણ મૂર્ખ ને લોભીઆઓ પ્રભુના કૃપાપાત્ર છતાં પણ કાંઈ કરતા નથી, ને ઉલટો પોતાને માટે નરકનો રસ્તો પસંદ કરે છે. માટે ભાઇઓ ! જો પ્રભુએ આપ્યું હોય તો તનમનથી મહેનત કરવામાં પછાત પડશો માં. યાદ રાખજો કે, પ્રભુને અર્થે કરેલી તમારી મહેનત કાંઇ ફોગટ જવાની નથી. માટે ગરીબોને અર્થે પરમાર્થનાં કામો કરવા સારૂ કદી અપમાન સહન કરવું પડે

તોપણ મહાન્ પ્રભુને ખાતર તે સહન કરો, કારણ કે, એવાં અપમાનનાં ઇનામો બહુ મોટાં છે, માટે આપણે તુચ્છ બુદ્ધિનાં માણસો તરફથી મળતાં અપમાન સામું જોવાનું નથી પણ સર્વ શક્તિમાન જગતપિતા તરફથી મળતાં ઇનામ તરફ જોવાનું છે–પ્રભુ તરફ જોવાનું છે. એ ધ્યાનમાં રાખજો.

૧૪૬–ભાઇઓ! આ એક મઝા તો જુઓ! શ્રીમંત મોટા કે ભક્ત મોટા ?

છપ્પાનીઆ દુકાળે બહુ લોકોને મુંબાઈ દેખાડયું હતું. એ વખતે કાઠીઆવાડથી એક હરિજન એક ભક્તના સદાવ્રતનાં કામ માટે તજવીજ કરવા આવ્યો હતો. તે પાછો પોતાને ગામ ગયો ત્યારે પેલા ભક્તે મુંબઇના સુખશાંતિના સમાચાર પૂછ્યા, અને પછી કહ્યું કે, તમે મુંબઇમાં શું શું જોયું ? એ તો વાત કરો.

ત્યારે તે વૈષ્ણવે કહ્યું કે ભાઈ ભાઇ ! મુંબઇની તે શું વાત કરો છો ? એ તો અલબેલી નગરી છે. હું તો કહું છું કે જેણે મુંબઈ નથી જોયું તેણે કાંઇ નથી જોયું. ત્યાંની લક્ષ્મી ને ત્યાંના વૈભવો તો કાંઇ ઓરજ છે. એવા એવા શેઠીયાઓ પડયા છે કે આપણા ગામના રાજાઓ જેવાને તો તે વેચાતા લઈ લે. ઘણાએ શેઠીયાઓને ત્યાં ઘોડાગાડીઓ જોઇ, ઘણાઓને ત્યાં ઉંચી તોખમના આરબી તથા વિલાયતી સરતના ઘોડા જોયા, ઘણાઓને ત્યાં સુંદર વાડીબંગલા જોયા, ઘણાઓને ત્યાં રેશમી સાટીનના ને મખમલનાં કોચ ખુરસી જોયાં, ઘણાઓને ત્યાં આરસ પત્થરની લાદીઓ ને બારીક કારીગરીનાં પુતળાંઓ જોયાં, ઘણાઓને ત્યાં સુંદર ફુવારા અને આંખો ફાટી ને ફાટી રહે તેવાં જોવા લાયક ચિત્રો જોયાં, ચાંદી સોનાનાં ને ફક્કડ ચીની કામનાં રાચરચીલાં જોયાં, ઘણાઓને ત્યાં રમવાનાં ટેબલો ને મેદાનો જોયાં, ઘણાઓને ત્યાં દરિયામાં સહેલ કરવાની જાલીબોટો અને મોટી કિંમતનાં કુતરાં જોયાં, ઘણાઓને ત્યાં હવા ખાવાના બંગલા ને રાંડોના નાચ જોયા, ઘણાઓને ત્યાં ઉંચા ઉંચા પલંગો ને વિલાયતી વાજાંઓ જોયાં,

ઘણાઓને ત્યાં છપ્પન જાતની ઉંચી ઉંચી મીઠાઇઓ ખવાતી જોઇ, ઘણાઓને ત્યાં મોટાં મોટાં કારખાનાં જોયાં, ઘણાઓને મોટી મોટી સભાઓ ગજાવતા જોયા, ઘણાઓને મોટા મોટા અધિકારવાળા જોયા, અને ઘણાએ માનપત્રોવાળા તથા ઘણાએ મોટા મોટા ખેતાબનાં પૂંછડાંવાળા જોયા. એવું એવું તો ઘણુંએ જોયું, પણ ભક્ત, એક મૂળ મુદ્દાની વાત ક્યાંય દેખાણી નહિ; એતો માત્ર તમારા જેવા ભક્તોને ત્યાંજ જોયું. ત્યારે ભક્તે પૂછ્યું કે ભાઇ, એ વળી શું ?

ત્યારે તે હરિજને કહ્યું કે, કોઈના બારણામાં સાધુસંતની ભીડ જોઈ નહિ. સૌને ત્યાં સારૂં સારૂં ને મોજશોખની વસ્તુઓ જોઇ, પણ કોઇને ત્યાં આંધળાં, લુલાં, કાણાં, કુબડાં, કોઢીયાં, ને ભૂખ્યાંઓની ભીડ જોઈ નહિ. કોઇને ત્યાં ગરીબ જાત્રાળુઓને રોટલાનો કટકો અપાતો જોયો નહિ. કોઇને ત્યાં બિમારોની સારવાર થતી જોઈ નહિ, કોઇને ત્યાં રોજ દશ વીશ આવતા જતા ભક્તોની મંડળી જોઇ નહિ, કોઈને ત્યાં રોજ રોજ હરિકથા થતી જોઈ નહિ, કોઇને ત્યાં નિરાધારોને માટે બે ઘડી બેસવાની જગ્યા જોઈ નહિ, કોઇને ત્યાં ભિખારીઓને માટે ખીચડાંના ચરૂ ચડેલા જોયા નહિ, કોઇને ત્યાં તરસ્યાઓને પાણી પીવા મળે એવું પણ દીઠું નહિ, કોઇને ત્યાં દુઃખીઓને દિલાસાના બે શબ્દો મળે એવું પણ દીઠું નહિ, કોઇને ત્યાં ગરીબોને માત્ર આવકાર મળે એટલું પણ દીઠું નહિ, કોઇને ત્યાં નાગાંઓને વસ્ત્ર મળે એવું પણ દીઠું નહિ, અને કોઇને ત્યાં દુઃખીઓના ખબર પૂછાય તેવું પણ દીઠું નહિ. એ બધું તો માત્ર ભક્તોને ઘેરેજ અમે જોયું. ભીખ માગી માગીને સદાવ્રત ચલાવવાં અને સંતોની તથા દુઃખીઓની સેવા કરવી એ તો માબાપ તમારે ઘેરેજ અમે જોયું. તમે શા માટે સુખી છો તેનું કારણ હવે હું સમજ્યો; એનું કારણ એજ કે, તમારે ત્યાં આવીને ગરીબો પોતાનું દુઃખ ભૂલી જાય છે અને તમારે ત્યાં ભૂખ્યા અતિથિયોનું આદર સન્માન થાય છે, માટે એ સેવાને લીધે એ પુન્યને લીધે તમારે ત્યાં સદાય આનંદ રહે છે.

અહા ! પ્રભુને ખાતર પ્રભુનાં બાળકોની સેવાનું ફળ કેટલું બધું મોટું છે ! એ જુઓ તો ખરા ? જેને ઘેર ચાર ચાર

ઘોડાની ચોકડીઓ હોય તેઓના હૃદયમાં હોળીઓ બળતી હોય, તથા કંઈક જાતની કાણો મંડાણી હોય; અને જે ગરીબ ભક્તો દુઃખીઓની સેવા કરવા સારૂ ભીખ માગતા હોય તેઓને ત્યાં સંતોની મંડળીઓ પ્રભુના નામનો જયજયકાર બોલાવતી હોય એ શું ખુબીની વાત નથી? હવે તમે કહો કે કોણ મોટા? ભક્ત કે શ્રીમંત? અમને તો દાસભાવવાળા અને સેવાધર્મવાળા ભક્તો મોટા લાગે છે. માટે કરૂણાના ભંડાર, નોધારાના આધાર, દેવોના દેવ, પરમ મંગળ સ્વરૂપ આદિનાથ પૂર્ણ પુરૂષોત્તમ સર્વેશ્વર શ્રીહરિને પ્રાર્થના કરીએ છીએ કે, હે પ્રભુ! તારી સેવા કરી શકીએ તેવા અમોને ભક્ત બનાવ, ભક્ત બનાવ.

૧૪૭–ભગવત્ કથા વાંચીને તેમાંથી શું સાર લેવો જોઇએ તે વિષે.

મુંબાઈમાં એક ઠેકાણે રામાયણની કથા વંચાતી હતી, ત્યાં ઘણાએ હિંદુસ્તાની ભૈયા લોકો સાંભળવા આવતા હતા. એક દિવસે તેમાં હનુમાનજીનાં પરાક્રમની વાત આવી. વાત ઉપરથી વાત નીકળતાં કોઇએ કહ્યું કે, ગરૂડજીએ હનુમાનને જીતી લીધા હતા. ત્યારે બીજાએ પૂછ્યું કે, એ કયે ઠેકાણે? પેલાએ કહ્યું કે વિંધ્યાચળ ઉપર. ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, નહિ દ્રોણગિરિ ઉપર. ત્યારે ત્રીજાએ કહ્યું કે, પંપા સરોવર પાસે. ત્યારે ચોથાએ કહ્યું કે, અંતરિક્ષમાં, હનુમાનજીને ગરૂડજી મળ્યા હતા. આવી રીતે વાત ચાલતાં પહેલો ને બીજો માણસ લડી પડયા, બીજાએ કહ્યું કે તેરા ગુરૂ જુઠા; વિંધ્યાચળપર ગરૂડજી કભી નહિ મિલા હૈ. ત્યારે પેહેલાએ કહ્યું કે, તું મૂર્ખ છે. તને ભણતાં ક્યાં આવડે છે. બાપદાદે કદી રામાયણ જોઇ છે? આમ કરતે કરતે વાત વધી પડી તેથી ગાળાગાળી ઉપર આવી ગયા, અને અંતે મારામારીની તૈયારી થવા લાગી. બંને બાજુ તરફથી કેટલાક જણા લડવાને તૈયાર થયા, અને લાકડીયો ઉડવાની ઘડીઓ જવા લાગી. એટલામાં કોઇ એક સમજુ માણસ તેઓ વચેથી નીકળી આવ્યો. તેણે કહ્યું કે, ફોગટની લડાઇ ન કરો. નાહક બબ્બે ચચ્ચાર મહિના જેલમાં ચાલ્યા જશો ને મફતનો માર ખાશો એમાં હાથમાં શું આવશે? હનુમાનજીને ગરૂડજી દ્રોણાચળ

ઉપર મળ્યા હોય તો ભલે, ને વિંધ્યાચળ ઉપર મળ્યા હોય તો ભલે. એમાં આપણને અડચણ શું? કોઇ પુસ્તકમાં એમ પણ લખ્યું હોય ને કોઇ પુસ્તકમાં એમ પણ લખ્યું હોય, તેમાં આપણે શા માટે લડવું જોઇએ? આપણે કાંઇ થોડુંજ જોવા ગયા છીએ? ત્યારે પેલા માણસે કહ્યું કે, એમ કેમ થાય? આજ દિવસ સુધી અમે રામાયણ વાંચી તે શું ધૂળ ઘાલી છે? જો વિંધ્યાચળ ઉપર હનુમાનજીને ગરૂડજી ન મળ્યા હોય તો કાંડાં કલમ કરી નાંખું; એ ઉપર તો જે કહો તે સરત લગાવું. ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે તારામાં માલ ક્યાં છે? આવી જા સામે, દસ દસ રૂપીયાની સરત.

અંતે બંને વચે સરત નક્કી થઇ, અને એમ ઠરાવ્યું કે પંડિત રામદાસ સ્વામી કહે તે બંને જણાએ કબુલ કરવું. તેથી બીજે દિવસે તેઓ મહાલક્ષ્મીના મંદિર પાસે રામદાસ સ્વામી પાસે ગયા ને બધી વાત કહી બતાવી. ત્યારે તે સ્વામીએ કહ્યું કે, હનુમાનજી ને ગરૂડજી દ્રોણાચળ ઉપર પણ મળ્યા હતા અને વિંધ્યાચળ ઉપર પણ મળ્યા હતા; કારણ કે, એ બંને મહા સમર્થ છે, એટલુંજ નહિ પણ શ્રી ભગવાનના કામે વારંવાર તેઓને જવું પડે છે, એટલે એતો ઘણે ઠેકાણે સામસામા મળી જાય, એમાં સરત લગાડવા જેવું ને મારામારી કરવા જેવું શું છે? અરે યારો! જરાક તો બુદ્ધિ ઠેકાણે રાખો. ધર્મની કથા સાંભળવા જવું ને ભગવાનના ગુણગાન સાંભળવા જવું ત્યાં પણ આવી લડાઈ કે? ધન્ય છે તમારી કથા કરનારને અને ધન્ય છે તમને સાંભળનારાઓને? લાકડીઓ ઉડાડવા માટે કથા સાંભળવા જવું એ પણ કાંઇ જેવી તેવી ખુબી છે? અરે ભારત! તારી આવી દુર્દશા તે ક્યાં સુધી રહેશે? ભાઇઓ! આવી બહારની વાતોમાં રહી જવું એ કાંઈ હરિજનોનું કામ નથી. અસલનાં ઠેકાણાં નક્કી કરવાં અને એક બીજા પુસ્તકો વચેના હેરફેર શોધી કાઢવા એ આપણું કામ નથી; એતો જુના ઇતિહાસની શોધખોળ કરનારા પંડિતોનું કામ છે. આપણે તો હરિકથામાંથી ને ધર્મશાસ્ત્રોમાંથી જેમ બને તેમ આપણા અંતરમાં ભગવદ્ આવેશ ભરાય એવીજ બાબતો પકડી લેવી જોઇએ. એમાંથી આપણે તો એજ શીખવું જોઇએ કે, આપણા આત્માનાં

કલ્યાણ માટે આપણા ભટકતા મનને કેમ વશ રાખવું? અને આપણા દેશને તથા આપણા ભાઇબંધોને પ્રભુને અર્થે કેમ મદદ કરવી? એજ આપણે શીખવું જોઇએ. ટુંકામાં એટલુંજ કે, ભગવાનના ગુણ સાંભળી આપણા અંતરનો પ્રભુપ્રેમ વધે, આપણા ધર્મના નિયમો આપણે સમજીએ, અને મહાત્માઓના દૃષ્ટાંતથી પ્રભુના હુકમો પાળવાનું આપણામાં વધારે બળ આવે તે સારૂ આપણે શાસ્ત્રની વાતો સાંભળવી જોઇએ, તોજ સાર્થકતા થઈ શકે. ખાલી મોઢાંની વાતો કરવાથી, ફોગટના વાદવિવાદ કરવાથી કે અક્કલની ઉજેણીમાં પડયા રહેવાથી કાંઇ શુકરવાર થાય નહિ. માટે આપણો ભગવદ્ આવેશ વધારવા સારૂ હરિકથા સાંભળો.

૧૪૮–પ્રભુના હુકમથી ઉલટા ચાલીને ધર્મ કરવો એ ધર્મ પણ પાપરૂપ છે.

એક ગુરૂએ પોતાના શિષ્યને સવાલ પૂછયો કે, બેટા, ધાર કે, આખી દુનિયા ડૂબી જતી હોય, અને તું એક ઊંચી ટેકરી ઉપર બેઠો હોય, એ વખતે તને પ્રભુનો એવો હુકમ હોય કે, જો તું આ દોરી ખેંચીશ તો આખી દુનિયાને મરતી બચાવી શકીશ, પણ મારો હુકમ એ છે કે તારે તેઓને બચાવવા નહિ. એ પછી દુનિયા ડૂબવા લાગે, લોકો હાય હોય કરવા લાગે, કાલાવાલા કરી તારી દયા માગવા લાગે, અને તને તો માત્ર જરાક દોરી ખેંચવાનીજ વાર હોય, તો તું શું કરે? દુનિયાને બચાવી લેવાનું પુન્યનું કામ કરે કે પ્રભુના હુકમ પ્રમાણે દુનિયાને ડૂબવા દે? ત્યારે શિષ્યે કહ્યું કે, મહારાજ, જો એવી દોરી મારા હાથમાં હોય તો તો હું જરૂર દુનિયાને બચાવી લઉં. આખી દુનિયા જો બચી જતી હોય તો પ્રભુનો એક હુકમ ન માન્યો એ શું બીસાતમાં છે? ત્યારે ગુરૂએ કહ્યું કે, બેટા તું હજુ કાચો છે, તું ધર્મનું તત્વ સમજતો નથી, તું સર્વ શક્તિમાન ઇશ્વરની મ્હોટાઇ હજુ બરાબર જાણતો નથી માટે તને પરમાર્થ મોટો લાગે છે, અને પ્રભુની ઇચ્છા નાની લાગે છે; પણ બેટા તું વિચાર કર, આ દુનિયા જેવાં તો અનંત બ્રહ્માંડોનો તે બનાવનાર છે. આપણી આ દુનિયા

એ તેને મન તો મહાસાગરના એક ટીપા બરોબર પણ નથી, એટલુંજ નહિ પણ દુનિયાને ડૂબાવી દેવામાં તેનો શું ઉત્તમ હેતુ હશે એ પણ આપણે ક્યાં સમજીએ છીએ? જ્યારે આપણે ખરેખરી રીતે કાંઇજ જાણુતા નથી, જ્યારે આપણાં મોટાં મોટાં કામો પણ તે અનંત બ્રહ્માંડના નાથની આગળ કાંઇ બીસાતમાં નથી, અને જ્યારે તે સર્વશક્તિમાન પરમ કૃપાળુ પ્રભુની ઇચ્છાવિરૂદ્ધ કાંઈ થઈ શકતુંજ નથી, ત્યારે તેની ઇચ્છાને છોડી–તેના હુકમને છોડી મોટાં કામોના લોભમાં શા માટે ફસાય છે? બેટા, આજથી યાદ રાખજે કે પ્રભુની ઇચ્છાવિરૂદ્ધ થઇને પુન્ય કરવું એ પણ પાપ છે. માત્ર ભગવદ્ ઇચ્છાજ મોટી વાત છે. માટે કાંઈ સારૂ કરવા સારૂ કરીને પણ પ્રભુના હુકમો ન તોડો; કારણ કે, પ્રભુના હુકમો પાળવા કરતાં વધારે સારૂં કામ આ દુનિયામાં બીજુું કાંઇ છેજ નહિ, એવો આજથી ઠરાવ કરો.

૧૪૯–આખી દુનિયાના નવા તથા જુના તમામ ધર્મો એક અવાજે કબુલ કરે છે કે, પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થવું જોઇએ અને પ્રભુના હુકમો પાળવા જોઇએ.

આખી દુનિયાના તમામ ધર્મોનાં શાસ્ત્રો બીજી બાબતોમાં ગમે એટલાં જુદાં હોય પણ ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઇ પ્રભુના હુકમો પાળવાની બાબતમાં સર્વે એક મત છે; અને સર્વે ધર્મનાં શાસ્ત્રો જુદી જુદી રીતે એકની એકજ જુનામાં જુની ને નવામાં નવી, સારામાં સારી ને સહેલામાં સહેલી, એની એજ વાત વારંવાર કહે છે કે, પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થાઓ, અને મહાન પ્રભુના પવિત્ર હુકમો પાળો. માણુસો પણ એ વાત કબુલ કરે છે, પણ ઈશ્વરની ઇચ્છા શું છે? અને ઈશ્વરની ઇચ્છાને આધીન થવું એટલે શું કરવું? તે સમજી શકતાં નથી. તથા સમજતાં છતાં પણ ભગવદ્ આશરાના બળ વિના–અંતરની શુદ્ધતા વિના સમજેલું પાળી શકતાં નથી. મહાત્માઓ કહે છે કે, મન વચન કર્મથી પવિત્ર રહેવું એ પ્રભુનો હુકમ છે, ને તનમન ધનથી પ્રભુમય થતું જવું એ ઈશ્વરની ઇચ્છા છે. હરિજનોને પ્રભુની ઇચ્છા સમજવામાં કાંઈ મુશ્કેલી નથી,

કારણ કે, પ્રભુની ઇચ્છા બહુ ખુલ્લી છે. પ્રભુની ઇચ્છા એટલી બધી મોટી છે કે, તે કોઇથી પણ છુપી રહી શકેજ નહિ. હરિજનોના હૃદયમાં તો તે કોતરાઇ ગએલીજ હોય છે. ભક્તો કહે છે કે, હમેશાં દીનતા પૂર્વક પ્રેમ આણીને પ્રભુની પ્રાર્થના કરવી, આપણા અંતરના દોષો કબુલ કરીને તે સર્વશક્તિમાન પ્રભુની માફી માગવી, હરિજનો ઉપર પ્રેમ રાખવો, દુનિયામાં ધર્મ વધે તેમ કરવું, કાલ સવારે મરી જવું છે માટે કાંઈક ભલાઇ કરી લઇએ તો સારૂં એવા વિચારો રાખવા, યથાશક્તિ આપણા ભાઇબંધોને મદદ કરવી, સત્સંગમાં પ્રેમ રાખવો, વિકારો ઓછા થાય તેમ કરવું, ભગવદ્ આશરાનું બળ રાખવું, નીતિ સાચવવી, અને પ્રભુ જે સ્થિતિમાં રાખે તે સ્થિતિમાં આનંદથી રહી વખત વખતના ધર્મ બજાવવા એ પ્રભુનો હુકમ છે, એ પ્રભુની ઇચ્છા છે, ને એમાંજ આપણું કલ્યાણ છે. એ શિવાયનાં બીજાં લાંબાં લફરાંમાં અમે સમજતા નથી. માટે તમારે પણ જો અમારા જેવું થવું હોય તો એ પ્રમાણે કરો.

૧૫૦–રોટલાનું નામ લીધાથી કાંઇ પેટ ભરાય નહિ ને દવાનું નામ લીધાથી કાંઇ રોગ મટે નહિ, તેમજ ધર્મનું નામ લેવાથી ધર્મ પાળ્યા વિના કાંઇ કલ્યાણ થાય નહિ.

ધર્મ શબ્દનો ટુંકો અર્થ એટલોજ કે, ધારણ કરવું તેનું નામ ધર્મ; પણ ધારણ કરવાનો અર્થ બહુ મોટો છે. ધારણ કરવું એટલે પ્રથમ સમજવું; કારણ કે, સમજ્યા વિના કાંઇ પણ ચીજ ધારણ થઇ શકે નહિ. સમજ્યા પછી આપણી ખુશીથી તેને કબુલ કરવું, કબુલ કર્યા પછી તે પ્રમાણે વરતવું, અને એ પ્રમાણે વરતીને તેને આપણું પોતાનું કરી લેવું તેનું નામ ધારણ કરવું છે, હવે જુઓ કે, ધારણ કરવામાં મુખ્ય ચાર બાબત છે. પ્રથમ સમજવું એટલે કે જ્ઞાન મેળવવું. બીજું કબુલ કરવું એટલે કે શ્રદ્ધાથી માનવું. ત્રીજું સમજ્યા પ્રમાણે ને માનવા પ્રમાણે પાળવું. અને ચોથું એ ત્રણે બાબતોને આપણી પોતાની કરી લેવી, એટલે કે આપણે તદ્રૂપ બની જવું, તેનું નામ ધારણ કરવું છે. હવે ધર્મનો અર્થ સમજ્યા ? વેદમાં જે

ત્રણ ભાગ છે, કર્મ, ઉપાસના, ને જ્ઞાન, તેનું રહસ્ય સમજી મુક્તિ મેળવવી તેનું નામ ધર્મ છે. પ્રથમ ઈશ્વરનાં સ્વરૂપનું બની શકે એટલું જ્ઞાન મેળવવું, પછી શ્રદ્ધાથી પ્રેમ પૂર્વક તેની ભક્તિ કરવી, અને છેવટ તેના હુકમો પાળી પ્રભુ જેવા થઇ પ્રભુની હજુરમાં મોક્ષધામમાં પહોંચવું તેનું નામ ધર્મ છે; માત્ર ધર્મની વાતો કરવી તેનું નામ કાંઇ ધર્મ નથી. ઈશ્વરને ઓળખવા માટે પવિત્ર શાસ્ત્રની ને મહાન ભક્તોની વાતો કરવી એતો માત્ર ધર્મનું પેહેલું પગથીયું છે. પ્રભુ ઉપર વિશ્વાસ અને પ્રભુપ્રેમ કે જેને આપણે ભક્તિ કહીયે છીયે તે ધર્મનું બીજું પગથીયું છે. સારા આચારવિચાર, ભ્રાતૃભાવ, અને ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થવું, એટલે કે પ્રભુ જે સ્થિતિમાં રાખે તે પ્રમાણેની ફરજ બજાવવી ને તેમાં આનંદથી રહેવું એ કર્મકાંડ, તે ધર્મનું ત્રીજું પગથીયું છે. એ ત્રણે બાબતો પાળીને જે તેનું તત્વ લઈ શકે છે તે ભાગ્યશાળી મહાત્મા ઉપર કૃપા કરીને પ્રભુ તેને પોતાના જેવા બનાવી પોતાની હજુરમાં મોક્ષધામમાં રાખે છે. એ ધર્મના ફળરૂપ ચોથું પગથીયું છે. આવી રીતે આત્મા પોતાની પૂર્ણ ઉન્નતિએ પહોંચે તેમ વરતવું તેનું નામ ધર્મ છે. માત્ર વાતો કરવાનું નામ કાંઇ ધર્મ નથી. જેમ કે, રોટલા રોટલા બોલ્યા કરવાથી કાંઇ રોટલા ખાધા વિના પેટ ભરાય નહિ, અને દવાનું નામ લેવાથી કાંઇ દવા પીધા વિના રોગ મટે નહિ તેમજ ધર્મની વાતો કર્યા કરવાથી ધર્મ પાળ્યા વિના કાંઇ આત્માનાં કલ્યાણ થાય નહિ, અને પ્રભુ પ્રસન્ન થાય નહિ માટે બહારની ઉપલક લુખીપુખી વાતોમાંજ નહિ પડયા રહેતાં મન, વચન ને કર્મથી કાંઇક પણ જેટલો બની શકે તેટલો ધર્મ પળાય તેમ કરો.

૧૫૧–એક ગરાશીઆએ કોઈ એક ગરીબ રાંડીરાંડ બાઇનું ખેતર જુલમથી લઇ લીધું તે વિષે.

એક લોભી સ્વભાવનો ગરાશીઓ હતો. તેણે એક ગરીબ રાંડીરાંડ બાઇનું ખેતર જુલમથી પડાવી લીધું. એ બાઇની તરફથી કોઇ બોલવાવાળું નહોતું, કારણ કે, ગરીબ માણસ સારૂ કરીને દરબારની સાથે કોણ વેર બાંધે ? દરબાર અને કારભા-

રીઓ જાણતા કે, ગામડાંઓમાં તો એમ મારસલ્લાજ ચાલે; અહિં આપણુને કોણ પૂછે એમ છે? ગામડીયાઓ કયાં કાયદામાં સમજે છે? આપણું ખીસ્સું ભરાય તે આપણો કાયદો. એવું સમજીને તે ગરાશીઆએ એ નિરાધાર બાઇનું ખેતર પડાવી લીધું. બાઇએ બહુ કાલાવાલા કર્યા અને ઘણુંએ રોઈ, પણ તે સ્વાર્થી ગરાશીઓ કાંઇ સમજ્યો નહિ; અંતે તે બાઇએ એક યુક્તિ કરી.

તેણે એ ગરાશીયાને કહ્યું કે, જે થયું તે થયું. તમારી એમ મરજી થઇ તો એમ. તમે ગામના ધણી છો, તમારી સાથે લડીને કાંઇ હું પુગી શકું તેમ છું? એ ખેતર ઉપર મારા ગુજરાનનો આધાર છે તે સારૂ હું કરગરૂં છું. હવે હું મારૂં માગી ભીખીને જેમ તેમ ચલાવીશ, પણ મારી એક અરજ સાંભળવાની દયા કરો.

ગરાશીયાએ કરડાકીથી કહ્યું કે, શું છે? ખેતર પાછું લેવાની વાત ન કરતી; બીજું જે કાંઈ કહેવું હોય તે કહે.

ત્યારે તે બાઇએ કહ્યું કે, ખેતર મારે નથી જોઈતું. ભલે તે તમે રાખીને ખુશી થાઓ. પણ એ મારા ખેતરમાંથી એક સુંડલો ભરીને માટી મને લેવા દો, એટલે મારા જીવને સંતોષ થાય કે આ મારા ખેતરની માટી છે.

તે ગરાશીયાએ જાણ્યું કે, આખું ખેતર આપણને મફતનું પચી જાય છે, ત્યારે તે સુંડલો માટી લે તો તેમાં આપણું શું જાય છે? એમ સમજીને તેણે હા પાડી; તેથી તે બાઇએ છલોછલ માટીનો ટોપલો ભર્યો, અને તે ગરાશીયાને કહ્યું કે, આ ટોપલો મને જરા ઉંચકવા લાગો. ત્યારે તે ગરાશીયાએ કહ્યું કે, એટલો બધો ભાર મારાથી ન ઉપડે. એ સાંભળીને તે ગરીબ બાઇએ બળતા હૃદયથી કહ્યું કે આ એક ટોપલી માટીનો ભાર તમારાથી નથી ઉપડતો ત્યારે અધર્મથી લીધેલા આ ખેતરના પાપનો બોજો તમારાથી કેમ ઉપડશે?

વખતસરનો આ બરાબર ફટકો જોઇને તે ગરાશીયાની આંખો ઉઘડી ગઈ. તેની બુદ્ધિ ઠેકાણે આવી. તેને લાગ્યું કે, આપણે તે કેટલાક ભવ જીવવું છે કે આવાં પાપ કરીએ? એમ વિચારી તેણે તે ભલી બાઇને તેનું ખેતર પાછું સોંપી દીધું.

ભાઇઓ ! આપણાથી પણ જો કાંઇ આવા નાના મોટા અધર્મ થઈ જતા હોય તો હવે ચેતવાની બહુ જરૂર છે; કારણ કે, લોભી, સ્વાર્થી, ને અભિમાની ગરાશીયો આ એકજ ફટકાથી ચેતી ગયો ત્યારે આપણે હાથ તો આવા સાડી પાંચશો ફટકાવાળાં " સ્વર્ગનું વિમાન ,' ને સ્વર્ગની ચાવી " આવી ગયાં છે. અને તેમ છતાં પણ જો નહિ ચેતીએ તો એ ભૂલ કાંઈ જેવી તેવી નથી. ને એની શિક્ષા પણ કાંઈ જેવી તેવી નહિ હોય. માટે ભગવદ્ આશરાનું બળ રાખીને મહામંગળકારી દયાળુ પ્રભુ પાસે માગો કે, હે પ્રભુ ! આવા પાપોથી બચવા સારૂ અમોને સદ્બુદ્ધિ આપો, અમોને ધર્મનું બળ આપો.

૧૫૨–લોભ એવી બૂરી વસ્તુ છે કે મુવા પછી પણ તે દુઃખ દે છે તે વિષેની લોભીયાની વાત

એક પૈસાવાળો માણસ હતો તે લોભીયો હતો. આખી જીંદગી તેણે ધનની હાય હોયમાંજ કહાડી હતી પણ એક દોઢીયું પણ ધર્મના કામમાં ખરચી શકતો નહોતો. એ પછી તે પાકી ઉમરનો થયો ને મરવા પડયો પણ કાંઇ દાન ધર્મ કરે નહિ ને પથારીમાં પડયો પડયો રીબાયા કરે. તેની બાયડી બહુ સમજુ ને ભલું માણસ હતી. તેણે કહ્યું કે હાથે તે સાથે. માટે હવે તો કાંઇક કરી લો. પ્રભુએ ઘણુંએ આપ્યું છે ને આખી જીંદગી હાય હોય કરી છે માટે હવે તો કાંઇક હાથ ઠારો. પણ એ વાત પેલા ભાઇસાહેબને ગળે ઉતરે નહિ. બાઇડીએ કહ્યું કે, બીજુ તો રહ્યું પણ એક ગાયનું દાન તો કરો. ત્યારે તે લોભીયાએ કહ્યું કે, બેસ બેસ રાંડ, તું તો મૂર્ખી છે. પૈસા કેમ મેળવાય છે એ ખબર છે ? આખો દિવસ આપો, આપો, એજ વાત લઇને બેઠી છે, બીજો કાંઈ ધંધો છે કે નહિ ? આપે તે શેનું ? કાંઈ કોઈના બાપનું કરજ બરજ છે શું ? તું તો જાણે નવલખી નાગરદાસની દીકરી ? ગાય આપો ને ધૂળ આપો ને રાખ આપો, એમ બોલી નાંખતાં કાંઈ વાર લાગે છે ? પણ ગાયના રૂપીયા કેટલા થાય એ કાંઇ ખબર છે ? હું એક દમડી પણ ખરચું એવો છું કે ? ભલે નરકમાં જાઉં એમાં તારા બાપનું શું ગયું ? ખબરદાર હવેથી કાંઈ

આપવા બાપવાનું નહિ કહેતી, નહિ તો ત્હારે મ્હારે કજીયો થઇ પડશે; ને હું છું માંદો માણસ, એટલે મ્હારો મીજાજ કાબુમાં નહિ રહે.

બાઇડીએ વિચાર્યું કે આ લોભીયો કાંઇ સમજાવ્યો સમજે તેમ નથી, અને ભર્યું ભાદર્યું ઘર છતાં ખાલી હાથે ચાલ્યા જાય એ પણ ઠીક નહિ. મરતી વખતે પોતાને હાથે કરીને કાંઇક કરી જોય તો સારૂં; પણ સીધી રીતે તે માને તેમ નથી, માટે હવે તો કાંઇક યુક્તિ કરવી જોઇએ. એમ વિચારીને તે બાઇએ એક માટીની ગાય બનાવી, અને તેમાં સોનાની સાંકળી મૂકી. પછી એક બે દહાડા રહીને જ્યારે મંદવાડ વધ્યો ત્યારે બાઇએ પાછું કહ્યું કે, હવે મારી વાત સાંભળશો? ત્યારે તેણે હાંફતે હાંફતે કહ્યું કે, આપવા લેવાની વાત નહિ કરતી; બીજું જે કહેવું હોય તે કહે. બાઇડીએ કહ્યું કે, આ વ્યાસ આવ્યા છે તે કહે છે કે, શાસ્ત્રમાં એમ કહ્યું છે કે જો સાચી ગાય ન અપાય તો માટીની ગાય બનાવીને આપી હોય તોપણ ચાલે. પ્રભુ એવા દયાળુ છે કે કોઇની શક્તિ ન હોય તો એથી પણ માની લેય. હવે એમાં તો કાંઇ ખરચની વાત નથી? આ માટીની ગાય આપશો? ત્યારે તે લોભીયાએ કહ્યું કે, એમાં શું? એવી તો તું કહેતો એકને બદલે બે ગાય આપું. દોઢીયું ખરચવું ન પડે એવી વાત તું જે કહે તે કરવાને તૈયાર છું. મારી પાસે આપવા લેવાની વાત ન કરવી. એ પછી સંકલ્પ કરાવીને ગોરને તે માટીની ગાય આપી. ગોરે કહ્યું કે, આ ગૌદાનની સાથે કાંઇ દક્ષિણા આપવી જોઇએ. ત્યારે લોભીયાએ કહ્યું કે, દક્ષણા બક્ષણા કાંઇ મળશે નહિ. જો દક્ષણા વિના ન ચાલે તેમ હોય તો ગાયને પાછી મૂકી દો. મારે ગાય નથી આપવી. બધા આવા લોભીયાઓજ મને ક્યાંથી મળે છે? જે હોય તે, બસ લાવો લાવો બીજી વાતજ નહિ? જાણે બાપનોજ માલ હોયની? એમ બોલતે બોલતે હાંફવા લાગ્યો.

એ પછી થોડા વખતમાં એ લોભીયો મરી ગયો, અને જ્યારે તે વૈતરણી નદીને કિનારે પહોંચ્યો ત્યારે તે માટીની ગાય ત્યાં હાજર થઇ. એ ગાયનું પૂંછડું પકડીને તે વૈતરણી તરવા લાગ્યો પણ ગાય માટીની હોવાથી માટી ધોવાઇ જવા લાગી.

માટી ધોવાતે ધોવાતે થોડા વખતમાં તેની અંદરની સોનાની સાંકળી દેખાઈ ગઈ. એ જોઇને તે લોભીયો હાય હાય કહીને પોતાની છાતી કુટવા લાગ્યો, અને બોલી ઉઠયો કે, અરરરર! રાંડે ગજબ કર્યો, સોનાની સાંકળી આપી દીધી! જેવો હાય હાય કહીને છાતી કુટવા ગયો કે હાથમાંથી પૂંછડું મૂકાઇ ગયું, તેથી તે લોભીયો વૈતરણીની અધવચમાં ગોથાં ખાવા લાગ્યો ને અંતે ડૂબી ગયો. પૌરાણિક રીત મુજબની આ વાતનો સાર એ છે કે, મરતાં સુધી પણ લોભ જઈ શકતો નથી, અને મર્યા પછી મનમાં તેના જે સંસ્કાર બેસી ગયા હોય તે ખસતા નથી, માટે એવા બૂરા લોભથી ચેતતા રહેવાની બહુ જરૂર છે. બીજા કેટલાક દુર્ગુણો અવસ્થા પ્રમાણે, આજુ બાજુના સંજોગો પ્રમાણે, અને જ્ઞાન ભકિત પ્રમાણે મોડા વેહેલા જાય છે; પણ લોભ તો એવો ખરાબ છે કે તે છેવટ સુધી પણ જતો નથી. માટે ભાઇઓ! એવા ગેરવ્યાજબી લોભમાં ફસાઈ જઇને અધર્મ ન થઈ જાય અને કાંઈ પણ ભેટ સોગાત લીધા વિના ખાલી હાથે હરિની હજુરમાં ન જવું પડે એ સંભાળજો.

૫૬.

ચેત! પ્રાણીઆ નરકની વાટે જાવું (ટેક)
નરકની વાટે જાવું, ઘણું રહેશે તારે પસ્તાવુંરે—ચેત!

રૂડી દેહ મનુષ્યની તું પામ્યો, ખુબ પૈસે ટકેથી જામ્યો;
ઘડી સત્સંગમાં ન વિરામ્યો રે—ચેત!

સંતસાધુનેપ્રેમથીન પોખ્યા, અન્નવસ્ત્ર આપી ન સંતોખ્યા;
શેર લોટ ન કોઈના જોખ્યા રે—ચેત!

શરમ મૂકી અધર્મમાંચાલ્યો, શુદ્ધ વેદવિહિત ધર્મન ઝાલ્યો;
અહોનિશ અહંકારમાં માલ્યો રે—ચેત!

બોધસદ્‌ગુરૂસંતનો નલાગ્યો, મૂર્ખમાયાના મોહથીનજાગ્યો
ધક્કો ઓચિંતો કાળનો લાગ્યો રે—ચેત!

હામ મનની તેરહીગઇમનમાં, કાળ આવી પુગ્યો જોબનમાં;
સોડ તાણી સુતો જઈ વનમાં રે—ચેત!

દ્રવ્ય માલ છોડી ગયો ખાલી, કામ નાવી તે ઠકરાઈ ઠાલી;
જમ આગળ જુગતી ન ચાલી રે—ચેત!

દારા, સુત, વિત્ત, કામ કોઇના આવ્યાં, તને વળાવી સૌ ઘેર આવ્યાં;
તારા નામનાં જમણુ મચાવ્યાં રે—ચેત !

ધર્મરાય તને પૂછશે ત્યાંઈ, જન્મ ધારી કરી શું કમાઇ;
ત્યારે ઉત્તર આપીશ શું ભાઇ રે?—ચેત !

નરકદુઃખ તે સહ્યું નવ જાયે, મારે જમતે માર ન ખમાયે;
રોમ રોમ અતિવેદના થાએ રે—ચેત !

બ્રહ્મરૂપ ભગવાનને ન જાણ્યા, પોતે બ્રહ્માનંદ ન માણ્યા;
પૂર વહેતામાં જાય તે તણાણા રે—ચેત !

૧૫૩–મરતી વખત તો રામ રામને બદલે લામ લામ થઇ જાય છે માટે હમણાંથીજ ચેતો, નહિ તો માર્યા જશો.

આપણા ઘણા ભાઇઓ એમ સમજે છે કે, પાકી અવસ્થા થશે ત્યારે નિરાંતે પ્રભુનું ભજન કરશું; પણ એવી રીતે ભગવદ્-ભજનને વાયદા ઉપર છોડવું એ કાંઇ સારી વાત નથી; કારણ કે, પળનો ભરૂસો નથી ત્યારે પાકી અવસ્થાની વાત કયાં રહી? બીજું ધારો કે કદી પાકી અવસ્થા થાય, તોપણ નાનપણથી મનમાં ધર્મના સંસ્કાર બેસાડયા વિના અને જુવાનીમાં તેને આચરણમાં લાવ્યા વિના ઘડપણમાં કાંઈ ભજન થઇ શકે નહિ, માટે આપણે હમણાંથીજ ચેતવું જોઇએ. અમે જોયું છે કે, જેઓએ પ્રભુનાં ભજનને પાછળ રાખેલું છે તે તો રખડીજ પડયા છે, અને ખાલી હાથેજ ચાલ્યા ગયા છે; કારણ કે, જ્યારે શરી-રમાં જોર હોય છે, મનમાં બળ હોય છે, હાથમાં પૈસાની છુટ હોય છે, બાઇડી છોકરાં કહ્યામાં હોય છે, ભાઈબંધ દોસ્તોમાં પૂજાતો હોય છે, અને આજુબાજુની સગવડતા હોય છે ત્યારે પણ જેણે પ્રભુમાં ધ્યાન ન રાખ્યું તે પાછલી દુઃખી અવસ્થામાં ભજન કયાંથી કરી શકશે? પાછલી અવસ્થા કે જ્યારે આંખ કાન વગેરે ઇન્દ્રિયો બરાબર પોતાનું કામ કરી શકતી હોય નહિ, જ્યારે લાકડીના ટેકા વિના ચાલી શકાતું હોય નહિ, જ્યારે કુટુંબમાં વહુ દીકરીના રંડાપાના જખમો હોય, જ્યારે નાણાની ઉથલ પાથલની અતિશય પીડાઓ મનમાં ભરાઈ ગઈ

હોય, જ્યારે જુવાન છોકરાઓમાં ને વહુ દીકરાઓમાં અળખામણા થઈ પડયા હોઇએ, જ્યારે પેટ ખોલીને વાત કરી શકીએ ને સલાહ મેળવી શકીએ તેવા દોસ્તો આપણી અગાઉ મોટે રસ્તે ચાલ્યા ગયા હોય, જ્યારે સાઠી તે બુદ્ધિ નાઠી એમ થતું આવતું હોય, જ્યારે ઘર સંસારનો કારભાર બીજાના હાથમાં સોંપાઈ ગયો હોય અને પોતાના હાથમાં તો માત્ર લાકડીજ રહી ગઈ હોય, અને જ્યારે બધી તરફથી જમાનો બદલાઈ ગયો ત્યારે પછી ભજન કયાંથી થઇ શકશે ? એ વખતે તો ઢીલાં પડી ગયેલાં મનમાં હજારો જાતની હોળીઓજ સળગશે. એ વખતે કાંઈ રામનું નામ નહિ સૂઝે, અને કદી સારા સંસ્કારથી કાંઈ ધર્મની વાત કરવાનું મન થાય તો તે પાર કયાંથી પડે ? કારણ કે, એ વખતે તો પોતે પરાધીન થઈ ગયા હોય છે. જેમકે દાન દેવાનું મન થાય પણ પાસે દોઢીયાં હોય નહિ; ચાવી તો છોકરાઓ પાસે હોય. એકાદશી કરવાનું મન થાય પણ ભૂખ વેઠી શકાય નહિ; ને કદી ભૂખ પણ મરી ગઈ હોય તોપણ મન હાથ રહે નહિ, એટલે કાંઇકનું કાંઇક ખાઈ લેવાનું મન થઇ જાય. ઓછવ સમયે દર્શન કરવા જવાનું મન થાય, પણ ટાંટીયામા જોર હોય નહિ, તેથી લાચારીથી પથારીમાં પડયું રહેવું પડે. અને વખતે માળા ફેરવવાનું પણ મન થાય, પણ ઉધરસનો ઠોંસો શરીરને એવું બેવડું વાળી દેય કે બિચારી માળા તો કયાંની કયાં રહી જાય. એ વખતે દવાની બાટલીની કાળજી રાખે કે પ્રભુની ? ભાઇઓ ! પાછલી અવસ્થા તો આવી છે—એ કરતાં પણ વધારે ખરાબ છે, માટે જો ડાહ્યા હો તો પ્રભુ ભજનને પાછળ રાખશો માં; કારણ કે, જ્યારે પાકી અવસ્થાએ માણુસ મરવા પડે, હાંફ્ફોડા ઉપડે, તથા છેલ્લા જેશ્રીકૃષ્ણ થવા લાગે, અને ઓય માડીરે કહીને લાંબા લાંબા શ્વાસ ખેંચાવા લાગે ત્યારે પાસે બેઠેલાં કહે કે, કાકા રામ રામ કહો; ત્યારે કાકા કહે છે કે, લામ લામ. બીજો કહે કે બાપા, રામ રામ કહો, ત્યારે બાપા કહે કે લામ, લામ. એ સાંભળી વૈદે કહ્યું કે, હવે જીભ અટકવા માંડી છે તેથી રામને બદલે લામ કહી દેવાય છે. એ સાંભળીને ત્યાં બેઠેલા એક પાડોશી ભક્તે કહ્યું કે, ના ના, કાકાની જીભ કાંઈ અટકતી નથી, એતો સાચું કહે છે. તમે બધા ઘણા કહોછો કે કાકા રામ રામ

બોલો, પણ કાકાથી રામ કેમ બોલાય? આખી જીંદગીમાં બોલાણું નહિ તે હવે ક્યાંથી બોલાય? જુઓને કહે છે તે સાંભળતા નથી? તમે કહો છો કે રામ રામ, ત્યારે તે કહે છે કે લામ લામ. એટલે કે હવે રામનું નામ તો લાંબે લાંબે-દૂર દૂર-છેટું છેટું રહી ગયું. હવે એ નામ ક્યાંથી લેવાય! એવાં નશીબ ક્યાંથી કે મરતી વખત બધી હાય હોય છોડી દઈને પ્રભુનું નામ લેવાય? ભાઈ, એતો જેણે આખી જીંદગી ભગવદ્ભજનમાં ને જગતની સેવામાં ગાળી હોય તેનાથી અંતકાળે પ્રભુનાં નામ લેવાય, તેનાં મોત સુધરે, અને તેના ઉદ્ધાર થાય, પરાણે નામ લેવરાવીએ તેમાં કંઇ વળે? એમાં તો પછી રામ રામને બદલે લામ લામ જ થઈ જાય, માટે ઓ હરિજનો! હમણાંથીજ ચેતો, અને આ સોના જેવી તક પ્રભુભજન વિના ગુમાવી નાંખો માં, ગુમાવી નાંખો માં.

૧૫૪–ભગવાન જે કરે છે તે ભલુંજ કરે છે, એવો વિશ્વાસ રાખતાં શીખો.

એક ગરીબ માણસ હતો તે મજુરી કરીને માંડમાંડ પોતાનો ગુજારો કરતો હતો. એક વખત ચાર દહાડા સુધી તેને કાંઈ કામ મળ્યું નહિ, તેથી તે બહુ હેરાન થવા લાગ્યો, કારણ કે, તેને ઘેરતો "આટા તોલ, ઠીકરી જલતી હૈ" એવો મામલો હતો; કમાઈ આવે તો ખાય એમ હતું. એક દિવસનું પણ કાંઈ ઘરમાં નહોતું, તેથી કામ નહિ મળવાથી તે બહુ મુંઝાતો હતો. કમાણી હોય કે ન હોય પણ કાંઈ ભૂખ લાગ્યા વિના રહે છે? એતો એનો વખત થયો કે પેટ પાછું ખાલી ને ખાલીજ, અને તેમાં પણ ગરીબોને તો ખાસ વધારે ભૂખ લાગે છે, કારણ કે, તેનું મન આખો વખત ખાવાના વિચારમાંજ રહે છે; એટલુંજ નહિ પણ તેઓને વધારે મેહેનત કરવી પડે છે એટલે વધારે ભૂખ લાગે છે; અને ભૂખના પ્રમાણમાં તેઓને સારો ખોરાક મળતો નથી તેથી તેઓને તૃપ્તિ થતી નથી, એટલે તેઓ જ્યારે જોઇએ ત્યારે ભૂખારવાજ દેખાય છે. આવાં માણસોને જ્યારે કામ ન મળે ત્યારે તેઓ કેવી મુશ્કેલીમાં આવી પડે છે

એ વિચારવું કાંઇ મુશ્કેલ નથી. આ દુનિયાના બહુ મોટા મોટા ખાડા પૂરાય છે, લાખો રૂપીયાના ખાડા પૂરાય છે, અને વખતે થોડોક સમુદ્ર પણ પૂરાય છે, પણ પેટનો પાશેરનો ખાડો કોઇથી પૂરાતો નથી. મુંબઇમાં સરકારે દરિયો પૂર્યો એ સૌ કોઇ જાણે છે, પણ છપ્પનીયામાં રખડતાં ગરીબ બિચારાં દુકાળીયાંના પેટનો ખાડો કોઈ પૂરી શક્યું નહોતું. આમ છે માટેજ આપણાં પવિત્ર શાસ્ત્રમાં અન્નદાનની કિંમત બહુ મોટી માનેલી છે, અને તે કરતાં પણ ગરીબોને રોજી અપાવવાનું પુન્ય બહુ મોટું છે. યુરોપના લોકોના આચાર વિચાર ભલે આપણને નહિ ગમે તેવા છે, અને તેઓનું ખાવું પીવું બરાબર નથી, તોપણ તેઓ પોતાના ભાઈબંધોને રોજી આપવાના કામમાં આપણા કરતાં સેંકડો ગણા સરસ છે. તેઓની જાતવાળો કોઇ પણ માણસ ધંધોરોજગાર વિના રખડતો ન હોવો જોઇએ એ તેઓનો સિદ્ધાંત છે. તેઓની આગળ એ બાબતમાં આપણે ઉતરતા છીયે. આપણે ભલે ગમે તેટલા દયાળુ છીયે, ગમે એટલા ઉંચા છીયે, અને ગમે એટલા સારા ધર્મવાળા છીએ, પણ જ્યાં સુધી આપણા ભાઈબંધોનું આપણા પેટમાં બળે નહિ અને જ્યાં સુધી આપણી શક્તિ પ્રમાણે તેઓને ધંધે રોજગારે લગાડીએ નહિ ત્યાં સુધી આપણે પ્રભુની નજરમાં કાંઈ ઉંચા નથી. ભલે આપણે આપણા મનમાં ગમે તેવા મોતીના ચોક પૂર્યા કરીએ, પણ જ્યાં સુધી આપણે નિરાધારોને આશરો ન આપીએ ત્યાં સુધી આપણું એ ઉચ્ચપણું કાંઇ પ્રભુના દરબારમાં કામ આવે તેમ નથી, માટે આપણે આપણાં કલ્યાણ સારૂ આપણા ગરીબ ભાઇબંધોને ધંધારોજગારે લગાડી દેવાની ખાસ તજવીજ કરવી જોઇએ.

ચાર દહાડા સુધી કામ નહિ મળવાથી તે ગરીબ માણસ બહુ મુંઝાવા લાગ્યો. તેને તરેહવાર જાતના વિચાર આવવા લાગ્યા. તેને લાગ્યું કે આવી રીતે ભૂખનું દુઃખ તે ક્યાં સૂધી ખમાશે ? મારાથી ભીખ પણ કેમ મંગાય ? એ કરતાં તો મરવું સારૂં. આમ વિચારો કરે છે એટલામાં એક શેઠનું માણસ તેને બોલાવા આવ્યું, તેણે કહ્યું કે, આ પાસેના ગામમાં અમારે રૂપીયા મોકલવા છે માટે તું ખેપે જઇશ ! ત્યારે તેણે હા

પાડી. ચાર આના ખેપના ઠર્યા. એટલે દુકાનેથી રૂપીયાની થેલી લઇને તે રસ્તે ચાલતો થયો.

એક કડકા બાલુ મીંયાંભાઇને એ વાતની ખબર પડી. તેથી તેણે વિચાર કર્યો કે, એ ખેપીયાને રસ્તામાં મારી નાંખવો ને રૂપીયાની થેલી લઈ ભાગી જવું. એમ ધારીને તે પોતાની બંદુક લઈ તેની જામગીરી સળગાવીને તે ખેપીયાની પછવાડે પછવાડે ચાલ્યો. તેના મનમાં એમ હતું કે, જરા વધારે મોટું જંગલ અને એકાંત આવે ત્યારે તેને મારૂં. તેથી તે એવા વખતની વાટ જોતો જોતો તે ખેપીયાની પાછળ પાછળ ચાલવા લાગ્યો, એટલામાં ખુબ વરસાદ પડવા લાગ્યો તેથી ખેપીયો ભીંજાઇ ગયો, એટલે તે એક વડના ઝાડ નીચે રોકાઈ ગયો, અને પોતાનાં કપડાં નીચોવવા લાગ્યો. એટલામાં પેલો મીંયાંભાઈ આવી પહોંચ્યો. બંને જણાએ અરસપરસ કયાં જવું છે એમ પૂછયું. પછી પેલો ખેપીઓ અફસોસ કરીને કહેવા લાગ્યો કે, આ વરસાદે મને બહુ દુઃખ દીધું. માંડ માંડ ચાર દિવસે ખેપ મળી તેમાં વળી આ મેહની મોકણ નડી. હું જાણું હમણાં ખેપે જઇને પછો ફરી આવીશ, પણ હવે કાંઈ પહોંચાય તેમ નથી. રાત એ ગામમાંજ રહેવું પડશે. ચાર આના ખેપના મળશે તેમાંથી બે આનાતો અહીંજ ખવાઇ જશે. જો વરસાદ ન વરસ્યો હોત તો હું મઝેથી ઘેરે પહોંચી જાત. એ સાંભળીને તે મીંયાંએ કહ્યું કે, તારૂં નશીબ જોરાવર છે તેથી વરસાદ વરસ્યો. જો વરસાદ ન થયો હોત તો અત્યારે તો તું સ્વધામ પહોંચી ગયો હોત. એ વરસાદ વરસ્યો તેથી મારી બંદુકની જામગીરી બુઝાઈ ગઇ ને હું પણ ભીંજાણો; તેથી મને ટાઢ ચ્હડી છે ને તાવ આવવાનો થયો છે. એ જોઇને મને લાગ્યું કે તને બચાવવાની ખુદાની મરજી છે, નહિ તો મારી બંદુકની જામગીરી શું કરવા ઠરી જાય ? હવે તો મને તાવ ચ્હડયો છે તેથી એમ લાગે છે કે, આ માટીમાંથી બનેલું શરીર તો માટીમાં મળી જશે ત્યારે હું તે કોને સારૂ આ પાપ કરૂં છું ? ભાઈ, ખુદા જે કરે છે તે ભલુંજ કરે છે. એ વરસાદ પડવાથી હું પાપમાંથી બચ્યો ને તું મોતમાંથી બચ્યો. જો વરસાદ ન પડયો હોત તો હું તને માર્યા વિના છોડત નહિ; ને અંતે પાપ કયાંઈ છુપું રહે છે ?

મારા પણ એવાજ હાલ થાત, હું પણ ફાંસીને લાકડે લટકી જાત. એમાંથી ખુદાએ આપણુને બચાવી લીધા માટે ઉપકાર માન. લુગડાં ભીંજાયાનો અફસોસ શું કર્યા કરે છે? મને માફ કરજે હો ભાઇ, રોજી વિના બેકાર હોવાથી મને આ પાપના વિચાર સૂઝયા હતા.

તાવના તોરમાં બોલાઇ ગયેલી મીયાંભાઈની આ સાચી વાત સાંભળીને તે ખેપીયો બહુ અજબ થયો. તેને લાગ્યું કે થોડીવાર પેહેલાં હું વરસાદને ગાળો દેતો હતો, નશીબનો વાંક કાઢતો હતો, અને પ્રભુ મનેજ હેરાન કર્યા કરે છે એમ સમજતો હતો, પણ આહા ! શું પ્રભુની દયા છે ! તે કયે રસ્તે કેમ ભલું કરી દેય છે એ આપણે કેમ જાણી શકીએ ? નજ જાણી શકીએ. માટે ભાઇઓ ! વિશ્વાસ રાખો કે, પ્રભુ જે કરે છે તે ભલુંજ કરે છે પણ આપણે તેનો ભેદ સમજતા નથી; માટે ફોગટનો હાય અફસોસ કર્યા કરીએ છીયે; પણ એમ કરવું એ બેવડું પાપ છે, માટે જેમ પ્રભુ રાખે તેમ આનંદથી રહો અને પ્રભુ જે કરે છે તે ભલુંજ કરે છે એવો અંતરનો વિશ્વાસ રાખો, એટલે ખરાબ સ્થિતિમાં પણ તમને દિલાસો મળશે અને એવી ધારણાથી જલદીથી પ્રભુકૃપા મળી શકશે.

૧૫૫–રૂપીયાની ચાંદી ચોખ્ખી જોઇએ, માથે છાપ ગમે તેની હોય તેની કાંઈ ફીકર નહિ, તેમજ આપણું અંતઃકરણ ચોખ્ખું જોઇએ.

ચીનના ડાલર પણ આપણે ત્યાં ચાલે છે, જંગબારના રાળ પણ આપણે ત્યાં ચાલે છે, નવાબની કોરી, નિઝામસાઈ રૂપીયા, ગાયકવાડી રૂપીયા, મુગલાઇ મોહોરો, અને યુરોપ અમેરીકાના સિક્કાઓ પણ આપણા બજારમાં ચાલે છે. જો કે એ બધા સિક્કા ઉપર જુદી જુદી છાપ હોય છે, તો પણ જો અંદર ચાંદી ચોખ્ખી હોય તો ચાંદીના ભાવમાંથી તે કાંઈ જતા નથી. એટલું ખરૂં કે પ્રતાપી મહારાણી વિકટોરીયાના રૂપીયા જેટલી એ સિક્કાઓની મહત્તા ન હોય; તોપણ તેઓ કાંઇ ચાંદીના ભાવમાંથી જાય નહિ. તેમજ મહાન પવિત્ર સનાતન આર્યધર્મની ખુબી તો ઓરજ છે, પણ બીજા ધર્મવાળાઓ

પણ જો પોતાનું અંતઃકરણ શુદ્ધ રાખે તો પ્રભુની નજરમાં કાંઈ તેઓ હલકા નથી. આપણે જેમ સિક્કાઓની છાપ ઉપર નહિ પણ ચાંદી ઉપર જોઇએ છીએ, તેમજ પ્રભુ પણ બહારના ધર્મો ઉપર નહિ પણ માણસોનાં અંતઃકરણ ઉપર જોય છે. માટે ગમે તે ધર્મમાં રહીને પણ અંતઃકરણ ચોખ્ખું થાય તેમ કરો. આપણી ચાંદી જો ચોખ્ખી હોય તો ભલે તે માથે છાપ ગમે તેની હોય, પણ તેની કિંમત ઉપજ્યા વિના રહેવાની નથી. માટે અંતર ચોખ્ખાં રાખવાની તજવીજ કરો. કારણ કે, જેમ ચોખ્ખા કાચમાં ખુલ્લે ખુલ્લું અસલ સ્વરૂપ દેખાય છે, તેમ ચોખ્ખા અંતઃકરણમાં પ્રભુનું સ્વરૂપ જલદી ઠરી શકે છે ને પ્રભુપ્રેમ દૃઢતાથી જામી શકે છે. માટે બહારના કજીયામાં નહિ પડયા રહેતાં જેમ બને તેમ અંતર ચોખ્ખાં રાખો. જેનાં અંતર ચોખ્ખાં થયેલાં છે તેમનો સત્સંગ કરો, અને બહારની છાપ ઉપર નહિ જોયા કરતાં સૌ પ્રભુના જીવો છે, અને સૌ જુદે જુદે રસ્તે એક પ્રભુનેજ જાણવા ઇચ્છે છે, એમ સમજી દુનિયામાં જેમ ભાઇબંધી વધે, જેમ પ્રભુ રાજી થાય અને જેમ આપણી અંદરનો માલ ચોખ્ખો થતો જાય એમ કરો.

૧૫૬—ચેકબુક ખીસામાં રાખીને ફરવાથી કાંઇ પૈસાવાળા થવાય નહિ, પણ તેમાં સહી કરવી જોઇએ, તેમજ શાસ્ત્રમાં કહેલી વાતો તથા ક્રિયાઓને પોતાની કરી લઇએ ત્યારેજ સાર્થકતા થાય છે.

ચેકબુક ખીસામાં રાખીને ડોળ ડીમાકથી ફરનારા તો ઘણાએ ડફોળ હોય છે પણ એથી કાંઇ તેઓ પૈસાવાળા થાય નહિ. બેંકમાં અગાઉથી પોતાના નાણાં જમે રાખે અને પછી ચેક ઉપર સહી કરે ત્યારેજ નાણાં કામ આવે છે, તેમજ ચેકબુક ખીસામાં રાખીને ફરનારા ડફોળની પેઠે આપણે પણ ધર્મની મોટી મોટી વાતો કરીએ છીએ પણ તેથી કાંઈ પ્રભુ છેતરાઈ જાય તેમ નથી. પ્રભુ તો એમ કહે છે કે, દેખાડવાની ચેકબુકમાં શું વળે? એ ચેક ઉપર તમે સહી કરો, એટલે કે

ધર્મની જે જે વાતો તમે સાંભળેલી છે તે પાળી બતાવો, અને જે જે ક્રિયાઓ તમે સમજેલા છો તે કરી બતાવો, ત્યારે તમારૂં કામ થશે. અક્કલની ઉજાણીમાં કાંઇ વળવાનું નથી. સત્ય ધર્મમાં તો કરવાનું છે; બોલી નાંખ્યેજ કાંઇ છુટકો નથી. પ્રભુ લુખીપુખી વાતોથી રાજી નથી થતા, પણ કામથી રાજી થાય છે, માટે પ્રભુને અર્થે પ્રભુની ઇચ્છા પ્રમાણે ને આપણી શક્તિ પ્રમાણે દયા ધર્મનાં કામો કરવાં એનું નામ ચેક ઉપર સહી કરવું છે. જ્યાં સુધી એવાં ભલાં કામો ન કરીએ, ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન ન થઇએ, ભગવદ્ આશરાનું બળ ન રાખીએ, અને પ્રભુપ્રેમથી હૃદય તરબોળ ન કરીએ ત્યાં સુધી ઉપર-છલ્લી વાતોથી કાંઈ કલ્યાણ થાય નહિ; માટે જો આપણને પ્રભુ ઉપર ખરેખરો પ્રેમ હોય અને જો સમર્થ પ્રભુની પૂરેપૂરી કૃપા મેળવવી હોય તો ખુલ્લાં દિલે ને છુટે હાથે આપણા ભાઇ-બંધો સાથે વર્તવું જોઇએ, અને ધર્મની દરેક સત્ય ક્રિયાઓ પ્રેમપૂર્વક ભગવદ્ અર્પણ વિધિથી કરવી જોઇએ, એજ સ્વર્ગની બેંક ઉપર લખેલા ચેક ઉપરની આપણી સાચી સહી છે, એમ સમજવું. એવી સહી વિના ત્યાં કાંઈ ચેક સ્વીકારાવાનો નથી, એ ધ્યાનમાં રાખજો.

૧૫૭–પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થઇ જવાથી માણસ કર્મથી બંધાતો નથી.

કર્મના બંધનમાંથી છુટવું એ સૌથી મુશ્કેલમાં મુશ્કેલ બાબત છે; કારણ કે, કર્મના બંધનમાંથી છુટયાથીજ જીંદગીની સાર્થકતા થાય છે. જે કર્મના બંધનમાંથી છુટે છે તેજ જીવન-મુક્ત બની શકે છે, તેજ સંસારમાં સ્વર્ગ અનુભવી શકે છે, તેજ ઇશ્વરને જાણી શકે છે અને તેનોજ મોક્ષ થઇ શકે છે; માટે કર્મના બંધનમાંથી છુટવું એ આ દુનિયામાં સૌથી મોટામાં મોટી, જીંદગીમાં સૌથી અગત્યમાં અગત્યની તથા કઠિનમાં કઠિન બાબત છે. ખુદ પ્રભુએ પણ કહેલું છે કે:–

गहना कर्मणो गतिः ।

કર્મોની ગતિ ગહન છે, એટલે કે સહેલાઇથી ન જાણી

શકાય તેવી છે. એવાં ગહન ગતિવાળાં કર્મો પણ ઇશ્વર ઇચ્છાને આધીન થવાથી સેહેલામાં સેહેલાં થઈ જાય છે, એટલુંજ નહિ પણ નિર્લેપ થઈ જાય છે—નિર્બીજ થઇ જાય છે—નિર્મૂળ થઈ જાય છે, અને બળી ગએલાં દોરડાંની પેઠે માત્ર આકારજ રહી જાય છે. પ્રભુએ પણ કહેલું છે કેઃ—

ब्रह्मण्याधाय कर्माणि संगं त्यक्त्वा करोति यः।
लिप्यते न स पापेन पद्मपत्रमिवांभसा ॥

अ. ५. श्लो. १०.

જેમ પાણીમાં રહ્યા છતાં કમળનું પાંદડું પાણીથી ભીંજાતું નથી તેમ જે માણુસ આસક્તિ તથા ફળની ઈચ્છા રાખ્યા વિના પ્રભુને અર્થે કર્મ કરે છે તેને કર્મો બંધન કરી શકતાં નથી.

ભાઇઓ! વાત એટલીજ છે કે આસક્તિ રાખ્યા વિના પ્રભુને અર્થે કર્મ કરવાં, એટલે આપણીજ ઇચ્છા પ્રમાણે નહિ પણ દૈવયોગે કે સ્વાભાવિક રીતે આવી પડેલાં કર્મો કરવાં, અને તે પણ બ્રહ્માર્પણ, એટલે કે ફળની આશા વિના—પ્રભુને અર્થેજ. આવી પ્રભુપરાયણ રીતે પોતાનો વ્યવહાર ચલાવનારને કર્મ કર્યા છતાં પણ બંધન થતું નથી, કારણ કે, તે પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે કાંઇ કરતો નથી પણ ભગવદ્ ઇચ્છા પ્રમાણે સર્વ કર્મ કરે છે એટલે તેને પુન્ય પાપ વળગતું નથી. આવી રીતે જે ભગવદ્ ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તે છે તેની પાસે કાળેતરા નાગના જેવાં કર્મો પણ રેશમનાં દોરડાં જેવાં બની જાય છે, અને ગહનગતિવાળાં બંધનકારક કર્મો પણ મુક્તિના રૂપમાં ફેરવાઈ જાય છે, એટલું બધું ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થવામાં બળ છે, માટે ભાઇઓ, પ્રભુ ઉપરના પ્રેમથી, પ્રભુના હુકમ પ્રમાણે, ફળની આશા રાખ્યા વિના પ્રભુ પ્રીત્યર્થે. ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઇને રૂડી રીતે દુનિયાદારીનાં કર્મો કરો, એટલે તમે બંધનમાં પડશો નહિ, પણ ઉલટાં એ કર્મો તમોને મોક્ષ આપનારાં થઈ પડશે.

૧૫૮—જે છોડ પવનથી નમી જાય તે ફૂલવાળા થાય છે, અને લાકડાનું જે ઠુંઠું નમતું નથી તે મૂળસહિત ઉખડી જાય છે. તેમજ જેઓ ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થતા નથી તેઓનો પણ નાશ થાય છે.

આપણે જોઇએ છીયે કે કુમળા છોડ પવનથી નમે છે પણ લાકડાનાં ઠુંઠાં પવનથી નમતાં નથી, તેમજ જે સરલ હૃદયના હરિજનો છે તે ઈશ્વર ઇચ્છાને આધીન થાય છે પણ બાવળના ઠુંઠાં જેવા સખ્ત હૃદયના જે પાપી માણસો છે તે ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઇ શકતા નથી. પરિણામ એ થાય છે કે, જે છોડ પવનના ઝપાટાથી નમી જાય છે તે વખત જતાં ફળ ફૂલવાળા થાય છે, અને જે લાકડાનું ઠુંઠું નમતું નથી તેને મૂળમાંથી ખોદીને આપણે બાળી નાંખીએ છીયે. તેમજ પ્રભુની ઇચ્છા પ્રમાણે ચાલનારાઓ ફળફૂલ મેળવશે એટલે કે સ્વર્ગ મેળવશે—પ્રભુને મેળવશે, અને ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન નહિ થનારાઓ સંસારમાં હેરાન થશે, તથા નરકનાં દુઃખ પામશે. માટે ભાઇઓ ! જેમ બને તેમ પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થવાની તજવીજ કરો.

૧૫૯—ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઈ શકે તે ભકતોના હૃદયમાંજ જગતનું કલ્યાણ કરવાનું બળ રહી શકે છે.

કોઇ પણ વસ્તુને રાખવા માટે વાસણ જોઇએ. છે. વાસણ વિના વસ્તુ રહી શકે નહિ. જેમ કે દાણા ભરવા માટે કોઠી જોઇએ, અથાણું કે મુરબ્બાને માટે બરણી જોઇએ છે, પાણી ભરવા માટે માટલું કે હાંડો જોઇએ છે, સહી ભરવાને માટે ખડીયો જોઇએ છે, દીવા સારૂ તેલ ભરવા માટે ડબો જોઇએ છે, ગાય ભેંસમાં દૂધ ભરવા માટે આંચળ જોઇએ છે; વરાળ ભરવાની પણ કોઠી હોય છે; ગ્યાસ ભરવાનું વાસણ હોય છે

અને વીજળી ભરવા માટે પણ યંત્ર હોય છે; ત્યારે જગતનું કલ્યાણ થાય એવું તત્વ ભરવાને માટે શું કાંઇ પાત્ર ન જોઇએ ? ભાઇઓ ! એને માટે પણ પાત્ર છે. એ પાત્ર તો ભક્તજનોનાં પવિત્ર હૃદય છે. જેમ છાશ પીતળના વાસણમાં બગડી જાય છે, જેમ દૂધ ત્રાંબાનાં વાસણમાં રાખવાથી ખરાબ થઈ જાય છે, જેમ ઘી તેલ કલાઈ વિનાનાં વાસણમાં કટાઇ જાય છે; જેમ કેટલીક જાતના તેજાબો ઘણી જાતનાં વાસણોમાં રહી શકે નહિ, જેમ કેટલીક જાતની ગ્યાસો ચોક્કસ વસ્તુઓમાં રહી શકે નહિ, અને જેમ વિજળી કેટલીક ચીજોમાં રહી શકે નહિ, તેમજ જગતનાં કલ્યાણની ભાવનાઓ પણ કાંઇ હજારો જંજાળમાં ફસાએલા માયાવાદી સંસારી જીવોના હૃદયમાં રહી શકે નહિ; એને માટે તો ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન રહીને પ્રભુના હુકમો પાળે અને પ્રભુની કૃપા ખેંચી શકે એવા દૈવી જીવો જોઇએ. એવા દૈવી મહાત્માઓ તે આ જગતના સાચા ભક્તો છે. એવા મહાન ભક્તોના હૃદયમાં ભગવદ્ ઇચ્છારૂપે પ્રભુ પોતેજ રહે છે; અને જ્યાં પ્રભુ પોતે જ રહેતા હોય ત્યાં પછી કલ્યાણની વાતમાં પૂછવું જ શું ? ત્યાં બાકી શું રહે ? કુદરતી રીતેજ ત્યાં બધા વિષયોની સમાપ્તિ હોય છે. સ્વભાવથીજ ત્યાં તૃપ્તિ હોય છે. ત્યાં તો સદાય લીલાલહેર અને સદાય શાંતિજ હોય છે; અને જ્યાં ભગવદ્ ઇચ્છા મુજબજ વરતાતું હોય ત્યાં તો સદાય ભગવત્ કૃપાનો આનંદ આનંદજ હોય છે, જ્યાં આવી રીતે પ્રભુની કૃપાનો અખંડ વરસાદ વરસી રહ્યો હોય તે પ્રભુપરાયણ ભક્તોની રૂડી ભાવનાઓથી તથા તેઓનાં પવિત્ર આચરણોની મહાન અસરોથીજ જગતનું કલ્યાણ થાય છે. યાદ રાખજો કે, પંડિતાઇના વાક્ચાતુર્યથી નહિ, શબ્દજાળના ઝઘડાથી નહિ, આડંબરથી નહિ, લુખાંપુખાં જ્ઞાનથી નહિ, અને ચાવવાના દાંત જુદા તથા દેખાડવાના દાંત જુદા, એમ વર્તવાથી નહિ પણ ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઈ મહાન્ પ્રભુના પવિત્ર હુકમો પાળવા, અને પૂર્ણ પ્રેમથી પ્રભુના સાચા ભક્તો થઈ જવું, તેથીજ આપણું તથા જગતનું કલ્યાણ થાય છે. માટે ભાઇઓ ! હવે તો કાંઇક સમજો ? આ જગતનો કચરો તે હૃદયમાં કયાં સુધી ભરી રાખશો ? હવે તો જગતની આબાદીની ઇચ્છાઓ, જીવોનાં કલ્યાણની ભાવનાઓ, દુનિયામાં ધર્મ વધે એવાં કામો, પ્રભુના

હુકમો પાળી શકાય તેવું બળ, અને પ્રભુની કૃપા રહી શકે એવાં હૃદય બનાવો. પ્રભુના સાચા ભક્ત થવાથી એવાં હૃદય બની શકે છે, માટે પવિત્ર ભકત થવાની તજવીજ કરો.

પદ.

મળે જીવન મુક્ત હરિતણા, ટળે અંતર તન મન તાપ;
એવો સંગ સંતનો.
ફરે અવયવ આરે શરીરના, પરા પલાયે પંડના પાપ—એ.
જેમ કીટમટી થાય ભમરી, તેને કીટ કહે નહિ કોય—એ.
જેમ પારસ સ્પર્શે લોહને, તે તો હેમહેલામાંય હોય—એ.
જેમ ચંદન વાસથી વૃક્ષને, કરે ચંદન સમાન સોય—એ.
જેમ મલિન જળ મળે જાહ્નવી, તેને તરત કરે ગંગ તોય—એ.
તાંબા મોર પલટે છે પાણીએ, કરે કંચનમય રસકૂપ—એ.
તેમ સદ્‌ગુરૂ સુખીયાં સંતથી, થાય જન તે સંતસ્વરૂપ—એ.
શુક નારદ વ્યાસ ને વાલ્મીકિ, તે તો ઈશ્વર કાંવીયા આપ—એ.
ધ્રુવ અમરીષ પ્રલ્હાદ વિભીષણ, થયા સુખીયા સંત પ્રતાપ—એ.
સંત સર્વે સુખી થાવા ઠામ છે, તે તો પ્રસિદ્ધ કહે છે પુરાણ—એ.
મન કર્મ વચને માનજો, કહે નિષ્કુલાનંદ નિર્વાણ—એ.

૧૬૦—મૂળને પાણી પાઓ એટલે ડાળો એના મેળે ફળ ફૂલ વાળી થશે.

અસલના ઋષિયોનો એ સિદ્ધાંત હતો કે, મૂળને પાણી પાવાથી ડાળો એની મેળે ફળફૂલવાળી થશે. એ સિદ્ધાંત ઉપરથી તેઓ બચ્ચાંઓને પ્રથમથીજ—નાનપણથીજ ધર્મની કેળવણી આપતા હતા; કારણ કે, પ્રભુ છે એજ આ જગતનું મૂળ છે, અને એ મૂળ ધર્મથી દેખાય છે, માટે ધર્મની કેળવણી તેઓ પ્રથમ આપતા હતા. બીજું એ કે, ધર્મની કેળવણીથી ઇચ્છાઓ સુધરે છે. કારણ કે આપણી ભલી ઇચ્છાઓની સાથે ધર્મનો સંબંધ છે. તેથી ઇચ્છાઓ સુધરવાથી માણસો ભલાં તથા નીતિમાન થઇ શકે છે. માટે જેથી ઇચ્છાઓ સુધરે એવી કેળવણી આપણાં બચ્ચાંઓને આપવી જોઇએ. એવી કેળવણી તે ધર્મની કેળવણી છે. ધર્મની કેળવણી વિનાની માત્ર અક્કલ વધારવાની કેળવણી આપ-વાથી છોકરાંઓ બગડી જાય છે; કારણ કે, ધર્મની કેળવણી

વિના તેઓની ભલી ઇચ્છાઓ ખીલેલી હોતી નથી, એટલે બહારની વધી ગએલી અક્કલ તેઓને ઉંધે રસ્તે દોરી જાય છે, તેથી વાત વાતમાં ગુસ્સે થઈ જવાનું, વડીલોનું અપમાન કરવાનું, બહારનો ડોળડીમાક રાખવાનું, ધર્મની ઝીણી વાતો નહિ માનવાનું, અને મોજશોખમાં પડવાનું મન થઇ જાય છે. કારણ કે, ધર્મની કેળવણી વિના મન માથે ધર્મનો અંકુશ નહિ હોવાથી અને ધર્મ વિના અંતરની ઇચ્છાઓ સુધરેલી નહિ હોવાથી ફાંટા પ્રમાણે ચાલવાનું મન થઇ જાય છે, તેથી ઘર સંસાર ને ધર્મની સ્થિતિ બગડે છે, તથા દેશની ખરાબી થાય છે, માટે ભાઇઓ ! એવી ખરાબીથી બચવા સારૂ આપણા ઋષિયોના સિદ્ધાંત પ્રમાણે મૂળને પાણી પાઓ, એટલે કે બચ્ચાંઓને ધર્મની કેળવણી આપો, પ્રભુના રસ્તામાં લાવો, એટલે ડાળ પાંખડાં એની મેળે સુધરશે.

૧૬૧–એક ગરીબ ખેડુતે રાજાને મૂઠી ભરીને બોર ભેટ આપ્યાં, તેના બદલામાં રાજાએ તે ખેડુતને ખોબો ભરીને રૂપીયા આપ્યા, તેમજ પ્રભુને અર્થે આપેલી વસ્તુનું પણ મ્હોટું ફળ મળે છે.

આપણને કોઈ કોઈ વખત એમ લાગે છે કે, મહા સમર્થ અનંત બ્રહ્માંડોના નાથ સર્વવ્યાપક સર્વશક્તિમાન ઈશ્વરને તે આપણે શું આપી શકીએ ? ઈશ્વરનું સર્વશક્તિમાનપણું ક્યાં ? અને આપણી દુનિયાદારીની અલ્પ વસ્તુઓની કિંમત ક્યાં ? આપણી એવી હલકી વસ્તુઓ પ્રભુની આગળ શું બીસાતમાં ? પ્રભુને સંતોષ થાય એવી આપણી આગળ વસ્તુઓજ ક્યાં છે ? આપણે એમ સમજીએ કે પ્રાર્થનાઓથી પ્રભુ રાજી થશે, પણ વાણી તો પ્રભુનીજ બનાવેલી છે. આપણે એમ સમજીયે કે સુંદર સિંહાસનથી પ્રભુ રાજી થશે, પણ સર્વવ્યાપક પ્રભુને તો અનંત બ્રહ્માંડોનું આસન છે, તે આપણા જરાક જેટલા સિંહાસનથી કેમ રાજી થશે ? આપણે એમ સમજીએ કે સુંદર વસ્ત્રાલંકારથી પ્રભુ રાજી થશે પણ તે તો અષ્ટસિદ્ધિ ને નવનિધિનો

માલેક છે; તેની આગળ આપણા થોડાક રૂપીયાના દાગીના શું બીસાતમાં? અને આપણે એમ સમજીયે કે પ્રભુ મેવા મિષ્ટાન્નના પ્રસાદ ધરવાથી રાજી થશે, પણ જે અનંત બ્રહ્માંડોને અનંતયુગો થયા હમેશાં મેવા, મિષ્ટાન્ન પૂરાં કરી રહ્યા છે, તેની આગળ આપણી મીસરીની કટોરી શું બીસાતમાં?

ભાઇઓ! આવી રીતે જોઇએ તો આપણે કોઈ પણ રીતે પ્રભુને રાજી કરી શકીએ નહિ, પણ મહાન દયાળુ પ્રભુએ આપણી ઉપર બેહદ દયા કરીને આપણને તારવા માટે અને આપણને પોતાની હજુરનાં મોક્ષ ધામનાં સુખ આપવા સારૂ એમ કબુલ કરેલું છે કે:—

पत्रं पुष्पं फलं तोयं यो मे भक्त्या प्रयच्छति ।
तदहं भक्त्युपहृतमश्नामि प्रयतात्मनः ॥

અ. ૯ શ્લો. ૨૬

શુદ્ધ બુદ્ધિથી ભક્તિવડે જે મને પાંદડું, ફૂલ, ફળ, કે જળ આપે છે તે હું અંગીકાર કરૂં છું.

ભાઇઓ! જગતકર્તા પ્રભુને ત્યાં કાંઈ ફૂલનો કે પાણીનો ટોટો નથી, પણ આપણાં કલ્યાણને માટે સૌથી બની શકે એવી ફૂલ પાનની નાની ભેટોને પણ તે કબુલ રાખે છે; કારણ કે, પ્રભુ આપણે આપેલી વસ્તુઓની કિંમત તરફ નથી જોતા પણ આપણા અંતરના પ્રભુપ્રેમ તરફ—આપણી નિખાલસ ભક્તિ તરફ જોય છે, તેથી તેઓ આપણી નાની ભેટોના બદલામાં પોતાની મોટાઇ પ્રમાણે મોટું ફળ આપી દે છે. જેમ કોઇ ગરીબ ખેડુત કોઇ પટેલીયાને ત્યાં ચીભડાંની નવા નવા પોંકની કે બોરની ભેટ લઇ જાય, તેથી ખુશી થઈને તે પટેલીયો તેને પોતાની શક્તિ પ્રમાણે મણ અરધો મણ દાણા આપે છે, કોઈ શેઠીયાને ત્યાં એજ ભેટ લઈ જાય તો તે ખેસ કે પીછોડી આપે છે, કોઇ સારા ગરાશીયા દરબારને ત્યાં એ ભેટ લઇ જાય તો તે શાલ પાઘડી આપે છે, અને કોઇ રાજાને એજ ભેટ આપે તો ભલો રાજા બોરની કે ચીભડાંની ભેટમાં સેંકડો રૂપીયા ને વખતે ગામગીરાસ પણ આપી દે છે. ભાઇઓ! થોડી સમૃદ્ધિવાળાં, થોડું જીવવાવાળાં અને સ્વભાવથીજ લોભમાં રચીપચી રહેનારાં સ્વાર્થી માણસો પણ જ્યારે નાની ભેટોના

બદલામાં મ્હોટી મ્હોટી ચીજો આપી દે છે, ત્યારે દયાનો સાગર મહાન્ પ્રભુ કે જેની મ્હોટાઇનો દેવતાઓ અને શિવ બ્રહ્માદિક પણ પાર પામ્યા નથી, તે સર્વશક્તિમાન પ્રભુ આપણી નાની ભેટોનો પોતાની મ્હોટાઈ પ્રમાણે કેટલો બધો બદલો આપશે ! એ ખ્યાલ તો કરો. એવું મોટું ઇનામ લેવા સારૂ દીનતા રાખીને જ્યારે બને ત્યારે સમર્થ પ્રભુને નાની નાની ભેટો આપ્યા કરો; એટલે કે, બ્રહ્માર્પણ વિધિથી દાન ધર્મ કર્યા કરો, અને આપણા ભાઇબંધોને યથાશક્તિ મદદ કર્યા કરો. એટલે ખાત્રી રાખજો કે, વખત આવ્યે પ્રભુનાં અલૌકિક ઇનામો મળ્યા વિના રહેવાનાં નથી.

૧૬૨–ખરા ભકતોને પ્રભુ ગમે તે અણધાર્યે રસ્તે મદદ કરે છે.

એક ભગવતી ડોશી હતી. તેનામાં ભગવદ્ આશરાનું બહુ મોટું બળ હતું. વાત વાતમાં તે પ્રભુને યાદ કર્યા કરતી. જેમ પ્રભુ રાખે તેમ આનંદથી રહેતી, પ્રભુ જે કરે છે તે રૂડું જ કરે છે એમ સમજતી. જીવોની નબળાઇ, જગતનું મિથ્યાપણું, અને સર્વશક્તિમાન પ્રભુનું મોટું માહાત્મ્ય તેના હૃદયમાં વસી ગયું હતું તેથી ભગવદ્ આશરાનું બળ તેનામાં જામી ગયું હતું.

એ ડોશીના પાડોશમાં એક નાસ્તિક માણસ રહેતો હતો. તે વિના કારણે એ ડોશીને પોતાના સ્વભાવ પ્રમાણે કાંઇ કાંઈ હેરાન કર્યા કરતો હતો. ડોશી વારે વારે ન્હાય, વારે વારે મંદિરમાં જાય, વારે વારે પ્રભુનું નામ લેયા કરે, ભકતોના ચમત્કારની વાતો કર્યા કરે, અને ગુરૂમહિમા ગાયા કરે તે પેલા નાસ્તિકને ગમતું નહિ. તેને એવી વાતોથી કંટાળો લાગતો, તેથી વારે વારે કાંઇ કાંઇ ચેષ્ટા કરીને ડોશીને ચીડવ્યા કરતો હતો. એક વખત તેના મનમાં એવોજ ફાંકો આવ્યો કે, આ ડોશીને એક ઉજ્જડ ઘરમાં પુરી મૂકું; પછી જોઇએ તેના શું હાલ થાય છે ? ત્યાં એનો રામ એને કેવી રીતે મદદ કરી જાય છે, એ જોઉં તો ખરો. એક દહાડો ભૂખી પડી રહેશે એટલે સમજશે કે કોઈ રામ બામ આડા હાથ દેવા આવે નહિ. એમ વિચારીને તે નાસ્તિક માણસે ગરીબ બિચારી ભગવતી ડોશીને

એક દિવસ પાડોશની કોટડીમાં પૂરી દીધી, અને કહ્યું કે, હવે તારો પ્રભુ તને ખાવાનું કેમ આપે છે એ હું જોઉં છું; એમ કહીને તે ચાલતો થયો. અને બાજુના ઘરમાં બેસી ડોશીની હીલચાલ જોવા લાગ્યો.

ડોશી બિચારી ભોળું માણસ, વળી ધર્મમાં ગળી ગએલી, અને આશરાનું પૂરૂં બળ, એટલે ઝાઝી ફીકર શું કરવા કરે! તે તો પોતે કોટડીમાં પુરાણી તેને પણ ભગવદ્ ઇચ્છા સમજી, પ્રભુનું સ્મરણ કરતી કરતી બેઠી.

ઘણીવાર થઇ ગયા પછી ત્યાં ફળીયામાં છોકરાં રમવા માટે આવ્યાં. એ છોકરાં પોતાને ખાવા સારૂં ભજીયાંનું પડીકું લેતાં આવ્યાં હતાં, પણ તે ખાતાં પેહેલાં અંદર અંદર કાંઇ સ્હેજ વાતમાં છોકરાંઓ લડી પડયાં, તેથી એક છોકરાએ ગુસ્સે થઇને પડીકું ફેંકી દીધું. તે પડીકું જે ઉજ્જડ ઘરમાં ડોશીને પૂરી હતી તેની બારીમાં જઈ પડયું. પડીકાંના ખડ ખડવાથી ડોશીએ ઉઠીને જોયું તો ભજીયાં દીઠાં, તેથી પ્રભુ પોતાના ભક્તોને ભૂલતો નથી એમ સમજી પ્રભુનો ઉપકાર માની ડોશીએ તે ભજીયાં ખાધાં ને પોતાની ભૂખ મટાડી. એ પછી ઘણા વખતે પેલા નાસ્તિકે બારણું ખોલ્યું ત્યારે બારણાં પાસે પડીકાનો કાગળ ને એક બે ભજીયાં પડેલાં જોઇ તે અજબ થયો, અને ડોશીને પૂછયું કે આ કયાંથી? ડોશીએ કહ્યું કે, એ પડીકું અહિં કોણે નાંખ્યું તે મને ખબર નથી, પણ મારો પ્રભુ વિશ્વંભર કોઇને ભૂલતો નથી એમ હું જાણું છું.

એ પછી તપાસ કરતાં તે નાસ્તિકને ખબર મળ્યા કે છોકરાંએ રમતે રમતે એ પડીકું ગમે તેમ ફેંકી દીધું હતું, પણ પ્રભુની દયાથી તે ડોસી પાસેજ જઇ પડયું હતું. આ દાખલો જોઇને તે નાસ્તિક માણસનો ઈશ્વર ઉપર વિશ્વાસ બેસી ગયો, તેથી તે પ્રેમથી ભક્તિ કરવા લાગ્યો, અને આગળ જતાં સુધરી ગયો. માટે ભાઈઓ! જો તમારા મનમાં પણ કાંઈ જરાતરા અશ્રદ્ધા હોય તો તે કહાડી નાંખીને પ્રભુના રસ્તામાં આવી જજો, અને યાદ રાખજો કે પ્રભુ ભક્તોને ભૂલી જતો નથી, તે ગમે તે રસ્તે પણ ખરે વખતે મદદ કરે છે.

૧૬૩–દુનિયામાં એકજ જાતની નિશાળ, એકજ હોસ્પીટાલ, કે એકજ દુકાનથી કાંઇ ચાલે નહિ, તેમજ એકજ ધર્મથી પણ કાંઇ ચાલે નહિ.

ઘણાએ માણસો એમ કહે છે કે, આ દુનિયામાં જે તે એકજ ધર્મ સાચો હોવો જોઇએ, અને બાકીના બીજા બધા ધર્મો જુઠા હોવા જોઇએ; કારણ કે, જો બધા ધર્મો સાચા હોય તો તેમાં એક બીજાથી ઉલટું સુલટું કેમ હોય? જેમ કે, બ્રાહ્મણો યજ્ઞો કરવાનું કહે તેમાં જૈનો શા માટે પાપ સમજે? જૈનો દયા કરવાનું કહે ત્યારે મુસલમાનો શામાટે કુરબાની કરવાનું કહે? હિંદુઓ મૂર્તિ પૂજે ત્યારે મુસલમાનો શા માટે તેને તોડે? અને બૌદ્ધો પુનર્જન્મ માને ત્યારે ક્રિશ્ચયનો તેનો શા માટે ઇનકાર કરે? આવી રીતે એક એકથી વિરૂદ્ધ ધર્મમાં કયો સાચો? ને કયો ખોટો?

મહાત્માઓ કહે છે કે, આ દુનિયામાં કાંઈ એકજ જાતની નિશાળથી ચાલે નહિ. ગુજરાતી, અંગ્રેજી, મરાઠી વિગેરે બધી જાતની નિશાળો જોઇએ, એટલુંજ નહિ પણ ડાક્તરી કામ શિખવાની નિશાળ જુદી જોઇએ. વકીલાત શિખવાની નિશાળ જુદી જોઈએ, ઇજનેર ખાતાંની સ્કુલ જુદી જોઇએ, કારીગીરી ખાતાંની, ખેતીવાડી ખાતાંની, વેપાર ખાતાંની, ઘરનું કામકાજ શીખવાની, કસરત શીખવાની, રાંધવાનું શીખવાની, તરતાં શીખવાની, હથિયાર વાપરતાં શીખવાની, વિગેરે દરેક બાબતની જુદી જુદી નિશાળ જોઇએ. તેમજ દુનિયામાં જુદા જુદા ધર્મ છે તે પણ જુદી જુદી જાતની નિશાળ છે. એટલુંજ નહિ પણ જુદા જુદા ધર્મ તે જુદી જુદી હોસ્પિટાલ છે. એકજ દવાખાનામાં કાંઇ બધી જાતના દરદીઓનો સમાવેશ થાય નહિ. માટે માણસોના મનમાં જે અધર્મનો રોગ લાગેલો છે તે મટાડવા સારૂ જુદા જુદા ધર્મ એ જુદાં જુદાં દવાખાનાં છે. એ શિવાય જ્ઞાનીઓ દુકાનની સાથે ધર્મની સરખામણી કરે છે. જેમ કે એકજ દુકાનથી કાંઇ આખી દુનિયાનો વ્યવહાર ચાલી શકે નહિ, તેમ એકજ ધર્મથી પણ કાંઈ બધી જાતના, બધા દેશના, અને જુદી જુદી વૃત્તિનાં માણસોને તૃપ્તિ થાય નહિ. માટે જેમ દુનિયામાં ઘણી દુકાનોની જરૂર છે તેમજ દુનિયામાં

ઘણા ધર્મો પણ હોય છે. જુદી જુદી જાતની દુકાનોમાં જેમ જુદો જુદો માલ મળે છે, તેમ જુદા જુદા ધર્મમાંથી પણ માણસોના મનને જુદું જુદું પોષણ મળે છે. માટે કયો ધર્મ સાચો ને કયો ધર્મ ખોટો? એવા ઝઘડામાં નહિ ઉતરતાં આપણે તો આપણા ત્રિકાળદર્શી શાસ્ત્રના હુકમ પ્રમાણે એમજ માનવું જોઈએ કેઃ—

બધા ધર્મો વાળા પ્રભુના રસ્તામાં છે. અને જુદી જુદી નદીઓ ગમે તેમ વાંકીચુંકી થઇને પણ અંતે સમુદ્રમાં ભળે છે, તેમ સૌ ધર્મો અંતે પ્રભુ તરફ લઈ જાય છે; માટે કોઈ પણ ધર્મનો દ્વેષ ન કરવો, અને પોતાનો ધર્મ કદી પણ છોડવો નહિ, એ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાનો ઉપદેશ છે; માટે આપણે તે પ્રમાણે વર્તવાની કોશિશ કરવી જોઇએ.

આવી રીતે બીજાઓના ધર્મ તરફ ઉદાર બુદ્ધિએ જોવાથી વેરઝેર ઓછાં થતાં જાય છે, અને દુનિયામાં ભાઇબંધી વધે છે, એથી જીવોનું કલ્યાણ થાય છે; માટે આપણે આપણા પ્રભુના હુકમ પ્રમાણે ધર્મના વિચારોમાં વ્યાજબી રીતનું છુટાપણું રાખવું જોઇએ.

૧૬૪-તંબુરાના ત્રણે તાર સરખા ચાલતા હોય તોજ મઝેનો સૂર નીકળી શકે, તેમજ આપણાં મન, વચન ને કર્મ પવિત્ર હોય તોજ આપણે ઈશ્વરી આનંદ ભોગવી શકીએ.

તંબુરો વાગતાં તો તમે ઘણીવાર સાંભળ્યો હશે, પણ કોઈ વખત જ્યારે તંબુરાના તાર સરખા ન હોય ત્યારે કેવી માથાકુટ થઇ પડે છે એ તમને ખબર છે? એક તારને વગાડતાં તેમાંથી ટરડટું થવા માંડે, બીજાને વગાડતાં તેમાંથી ભરડભું થવા માંડે, અને ત્રીજા ઉપર આંગળી લાગતાં તેમાંથી ટનટન ટન થવા માંડે, ત્યારે એવા બેસૂરપણાંથી સાંભળનારાઓને કેવો કંટાળો લાગે? અને વગાડનારાનો કેવો મીજાજ બગડી જાય? એ તમે કોઈ દિવસ ધ્યાન દઇને જોયું છે? એથી ઉલટું જો સરખી રીતે તંબુરો વાગતો હોય, અને તેના ત્રણે તાર જો

જેમ જોઇએ તેમ ચાલતા હોય તો ત્યાં કેવો રંગ જામી જાય એ કાંઇ કહેવું પડે તેમ નથી. રસ્તે ચાલતાં સેંકડો માણુસો એ મીઠા સૂર પાસે ઉભા રહે છે, અને સેંકડો માણુસો કોઇના પણ કહ્યા વિના કુદરતી રીતેજ એ સરખા ચાલતા સૂર પાસે પોતાનાં માથાં નમાવે છે, એટલુંજ નહિ પણ વગર માગ્યે શાબાશીના પોકારો મળતા રહે છે, તથા રસીક જનો પોતાની મેળે મેળે એ સરખા ચાલતા સૂર ઉપર ફીદા ફીદા થઇને પોતાના ખીસામાંથી પૈસા ફેંકતા જાય છે. આ બધું શાને માટે ? તુંબડાંના તંબુરાના લોઢાના ત્રણ તારની એકતાને માટે.

ભાઇઓ ! વિચાર કરો કે, જ્યારે તંબુરાના ત્રણ તારની એકતા ઉપર લોકો આટલા બધા મોહિત થઇ જાય છે; ત્યારે આપણાં મન, વચન, ને કર્મની જો એકતા થઇ જાય તો આપણે આપણું પોતાનું કેટલું બધું કલ્યાણ કરી શકીએ અને જગતનું કેટલું બધું ભલું કરી શકીએ, એ વિચાર તો કરો ? તુંબડાંના તંબુરા કરતાં આપણો દેહ કેટલો બધો કિંમતી છે ? અને તંબુરાના લોઢાના તાર કરતાં આપણાં મન, વચન ને કર્મ એ કેવી બળવાન વસ્તુ છે એ ખ્યાલ તો કરો ! એની એકતાથી કેવો મધુર અવાજ નીકળી શકશે એ જરા સમજો તો ખરા ! પણ અફસોસ કે એ કયાંથી સમજાય ? કારણ કે, આપણે મંદિરમાં દર્શન કરવા જઇએ ત્યાં પણ મોઢે રામ રામ રામ કરતા હોઇએ પણ મન બહાર પગરખાંમાં હોય છે, કે રખેને કોઇકિ ઉપાડી જશે, માટે ભીડમાંથી ઝટ ઝટ દર્શન કરી લેવા સારૂ હાથે કરીને બીજાઓને ઠોંસા મારતા જઇયે છીયે. પ્રભુ ! પ્રભુ ! દયા કર, અમારી ઉપર દયા કર. જોયાં આપણાં મન વચન ને કર્મનાં કામો ? મન જોડામાં જાય, વાણી રામ રામ કહે, ને હાથ ઠોંસા મારે, એ ત્રણે તારની મઝે જોઇ કે ? એનું પરિણામ તે બીજું શું હોય ? દુનિયાની હાય હોય ને જમના માર એજ તો. હવે બીજો દાખલો લો. ધણી માંદો પડયો હોય ત્યારે બાઇડી મનમાંથી એમ ઇચ્છતી હોય કે મારે માટે કાંઇક કરી જાય તો ઠીક. અને મોઢે એમ કહેતી હોય કે મારે તમારી ઉપરાંત બીજું શું છે ? ધનમાં શું આગ લગાડવી છે ! મારી પાસે એવી વાત કરશો માં. મોઢે આમ બોલતી હોય અને હાથે તો સાળુ લઇને પોતાનું મોઢું ઘોતી

હોય છે, અથવા તો પોતાને માટે પાનની પટી બનાવતી હોય છે; કારણ કે, ધણી માંદો હોય તેની ફીકર નહિ પણ પોતાનું મોઢું રૂપાળું ન લાગે અથવા પટી ખાવાનો ટેસ્ટ ચાલ્યો જાય એ કેમ પાલવે? આવાં આપણાં આચરણો થઈ ગયાં છે. આપણા છોકરાઓ ભણવા જાય ત્યાં પણ એમજ. મોઢે લેસન ગોખતા હોય છે; મનમાંથી એમ ઇચ્છતા હોય છે કે આ માસ્તરની પીડા અહિંથી કયારે જાય? અને કાંઇ મસ્તી કરવા માટે આંખથી કરીને બીજા છોકરાને ઇસારત કરતા હોય છે, અથવા હાથે કરીને બીજા છોકરાની ચોપડી કે પેન છુપાવતા હોય છે, તથા પગે કરીને કોઈ ગરીબ સ્વભાવના છોકરાને લાત મારતા હોય છે. આવી રીતે દરેક બાબતમાં ને દરેક ઠેકાણે આપણાં મન, વચન ને કર્મ જુદાં પડી ગએલાં છે, તેથી આપણે ખરૂં સુખ ભોગવી શકતા નથી. માટે જીંદગીમાં શાંતિ અનુભવવા સારૂ, આપણા આત્માનું કલ્યાણ કરવા સારૂ, આપણા ભાઇબંધો તથા આપણા દેશની સાચી સેવા કરવા સારૂ, અને ઈશ્વરી આનંદ લુંટવા સારૂ, આપણાં મન, વચન ને કર્મની એકતા કરવી જોઇએ. એ ત્રણે તાર જ્યારે એક સરખા ચાલે ત્યારેજ તેમાંથી ગેબી ઈશ્વરી અવાજ મળી શકે છે; અને જ્યારે એ નાદ સંભળાય ત્યારેજ સાર્થકતા થઇ શકે છે. માટે ભાઇઓ! જેમ બને તેમ મન વચન ને કર્મની એકતા રાખતાં શીખો, કારણ કે એ આપણે સમજી શકીએ તેવો ઈશ્વરી માર્ગ છે.

૧૬૫—આપણે જેની દોસ્તી કરવી હોય તેનું કહ્યું માનવું જોઇએ. તેમજ જો આપણે પ્રભુ સાથે દોસ્તી કરવી હોય તો પ્રભુના હુકમો પાળવા જોઇએ.

દોસ્તી કેમ થાય છે એ તમને ખબર છે? દોસ્તીનું મૂળ ચાહના છે. એક બીજાને ચાહવાથી અને એક બીજાની મરજી મુજબ ચાલવાથી દોસ્તી થાય છે. જ્યાં સુધી આપણે આપણા દોસ્તની મરજી મુજબ ન ચાલીએ, ત્યાં સુધી અંતરની એકલી ચાહનાથી તે કાંઇ આપણો ખરો દોસ્ત થાય નહિ; માટે

અંતરની સાથે બહારનો વિવેક પણ જોઇએ. એટલે જેની સાથે દોસ્તી કરવી હોય તેની ઇચ્છા પ્રમાણે પણ ચાલવું જોઇએ. આપણો દોસ્ત કહે કે, આજે મને મળજો, પણ આપણે તે વખતે તેને ન મળીએ; આપણો દોસ્ત કહે કે આજે મ્હારી વર્ષગાંઠ છે માટે મ્હારે ઘેર જમવા આવજો, પણ આપણે ન જઇએ; આપણો દોસ્ત કહે કે, જરા મારી વાત સાંભળો, પણ આપણે તે ન સાંભળીએ. આપણો દોસ્ત કહે કે, જરાવાર તમારી ચોપડી મને આપો, પણ આપણે તે ન આપીએ; આપણો દોસ્ત કહે કે, ફરવા ચાલો, પણ આપણે તેની સાથે ન જઇએ; આપણો દોસ્ત કહે કે, તમે મ્હારા દુશ્મન પાસે ન જાઓ, તોપણ આપણે ત્યાં જઇએ અને આપણો દોસ્ત કહે કે, મ્હારા બંગલામાં આજે લ્હેર કરવા ચાલો; ત્યારે આપણે કહીએ કે તમારો બંગલો મને ગમતો નથી. ભાઇઓ ! આમ કરવું એ કાંઈ દોસ્તીની રીત છે ? એવી રીત કરવાથી કાંઈ દોસ્તી નભે નહિ. ભલે આપણે અંતરમાંથી તેને બહુ ચાહતા હોઇએ, પણ જો બહારથી તેની ઇચ્છા મુજબ ચાલતા ન હોઇએ તો એ દોસ્તી નભી શકે નહિ; કારણ કે, અંતરની ચાહના એતો બીજરૂપ છે, પણ બહારથી તેની મરજી મુજબ ચાલવું એ તો ફળરૂપ છે. અંતરની ચાહના ! એ ચાહના તો પડદામાં છુપાએલી જનાનખાનાની બીબીના જેવી છે. એવી ચાહના તો શરમાળ મુગ્ધ છોકરીઓના દિલમાં જોઇએ. ભક્તોના દિલમાં કાંઈ એવી જનાનખાનાની બીબીના જેવી ચાહના હોય નહિ; તેઓ તો પોતાના મુરબ્બી મિત્રના હુકમની વાટજ જોનારા હોય છે. પોતાના દોસ્તની ઇચ્છાઓને આંખ માથા ઉપર ચ્હડાવવી એનુંજ નામ દોસ્તી છે અને એજ દોસ્તીનો આનંદ છે. દોસ્તને અંતરમાંથી ચહાવો, પણ તેનું કહ્યું માનવું નહિ, એટલે કે તેની મરજી પ્રમાણે ચાલવું નહિ એ દોસ્તી શેની ? ને એમાં આનંદ પણ શું ? માટે ભાઇઓ ! યાદ રાખજો કે જેની દોસ્તી કરવી હોય તેનાં કહ્યાં પણ માનવાં જોઈએ, તેમજ જો આપણે પરમ કૃપાળુ અખંડાનંદ દેવાધિદેવ પરમાત્માની દોસ્તી કરવી હોય તો તેની ઇચ્છાને આધીન થવું જોઇએ. મનમાંથી માળા ફેરવીએ પણ બહારથી તેની ઇચ્છાને આધીન ન થઇએ, એટલે

કે જેમ પ્રભુ રાખે તેમ આનંદથી ન રહીએ તો એ ભક્તિ શેની? એ દોસ્તી શેની? એવી રીતે વર્તવાથી–એવી એક અંગી ભક્તિથી કાંઇ પ્રભુ રાજી થતો નથી, માટે ભાઈઓ! અંતરના પ્રભુપ્રેમની સાથે બહારના હુકમો પળાય તેમ કરો, તોજ પ્રભુની દોસ્તી નભી શકશે, અને તોજ ભગવત્ કૃપા મેળવી શકાશે.

૧૯૬–આપણા હૃદયમાં કુદરતી સ્નેહ ભરેલો છે, એ સ્નેહને રસ્તો આપવા સારૂ કોઇકની પણ દોસ્તી કર્યા વિના ચાલે તેમ નથી, માટે પ્રથમથીજ મહા-મંગળકારી પ્રભુની દોસ્તી કરી લો.

તમને યાદ છે? આપણે જ્યારે નાના નાના હતા, કાલું કાલું બોલતા, મીઠું મીઠું હસ્તા, નાનાં નાનાં પગલાં ભરતા, અને કાચની પુતળીઓ તથા માટીની ઢીંગલીઓ સાથે રમતા ત્યારે એ પુતળાંઓની દોસ્તીથી આપણને કેટલો બધો આનંદ થતો હતો એ તમોને યાદ છે કે? એ પુતળું ખોવાઈ જાય, ભાગી જાય, અથવા આપણી પાસેથી કોઈ લઈ જાય તો આપણે કેવા પછાડ ખાઇને રોઇ પડતા હતા? એ પુતળાં પછવાડે કેટલાં બધાં આંસુઓ પાડતા હતા? અને એ ઢીંગલીઓ સારૂ કેટલા બધા દિલગીર થતા હતા, તથા એ રમકડાં સારૂ માબાપો સાથે કેવું મોટું હુલ્લડ મચાવતા હતા? એ યાદ તો કરી જુઓ! આ બધું શા માટે? આપણા અંતરમાં રહેલા સ્નેહને ખાતર; આપણી દોસ્તીને ખાતર. એ રમકડાંઓ આપણા સ્નેહનો જવાબ કે બદલો આપી શકતાં નહિ, તોપણ આપણે આપણાં અજ્ઞા-નપણામાં પણ તેને ચાહતા હતા; કારણ કે, આપણા હૃદયમાં કુદરતી રીતેજ ચાહના રહેલી છે, અને એ ચાહનામાંજ આનંદ છે. માટે એ ચાહનાને તૃપ્ત કરવા સારૂ આપણને હમેશાં કોઈ-કને કોઇક ભલામાં ભલા મિત્રની જરૂર છે; કારણ કે, કોઇ પણ મિત્ર વિના એક ક્ષણ પણ આપણે રહી શકીએજ નહિ એવો મનુષ્ય જાતનો સ્વભાવ છે. એટલે જો કોઇ સારો મિત્ર ન મળે તો કોઇક સેતાન જ મનમાં ભરાઇ જાય છે, પણ મનને

કોઈક દોસ્ત જોઈએ છે. દોસ્ત વિના તે રહી શકતું નથી. આપણી પોતાનીજ જીંદગી તપાસી જુઓ, એટલે એ વાત ખુલ્લી થઈ જશે.

બાળપણ ગયા પછી આપણે જરા મોટા થયા, નિશાળમાં જવા લાગ્યા, અને ત્યાં બીજાં છોકરાંઓ સાથે દોસ્તી થઇ. એ દોસ્તીનો આનંદ હજી સુધી પણ આપણે ક્યાં ભૂલી ગયા છીએ ? કેમ ભૂલાય ! દોસ્તીનો આનંદ કેમ ભૂલાય ! એ દોસ્તીમાં શું થતું એ યાદ છે કે ? નિશાળમાં મહેતાજી ન હોય ત્યારે ધીંગામસ્તી થતી, નદી તળાવમાં ન્હાવા જતા, કોઇની બોરડીનાં બોર ખાવા જતા, દડે રમતા, સામી પાર્ટીવાળાઓને મારતા, એક બીજાનું લેસન જોઇ લેતા, માબાપો ફીકર કર્યા કરે ને આપણે કયાંઇના ક્યાંઇ રખડવા ચાલ્યા જતા, અને અર્ધી દુકાનીના ચણા મરમરા, લાલાદાળ, કે ચણીયાં મણીયાં બોર લીધાં હોય, તો તેના ભાગ પાડીને ખાતા. એ આનંદ યાદ છે કે ? શા માટે એમાં આનંદ થતો હતો ? દોસ્તીને લીધેજ એમાં આનંદ હતો. આપણા દેહની રચનામાંજ, પ્રકૃતિનાં મૂળમાંજ, જે કુદરતી સ્નેહ રહેલો છે, તેને રસ્તો મળવાને લીધેજ એ આનંદ થતો હતો.

એ પછી આપણે જુવાન થયા, ધંધા રોજગારમાં પડયા, બાઈડી છોકરાંવાળા થયા; તોપણ સ્નેહની લાગણી તો આપણામાંથી ગઈજ નહિ; એ તો વધતીજ ચાલી, જો કે એ મિત્રાઈની લાગણી ગઈ નહિ, પણ બદલાણી. હવે આપણો આનંદ ચણીયાં મણીયાં બોરમાં નથી, હવે આપણો આનંદ ધીંગામસ્તીમાં નથી, હવે આપણો આનંદ જુદાં જુદાં ફળીયાંમાં રખડવામાં નથી, અને હવે આપણો આનંદ પહેલી ચોપડીમાંનો કાગડો ને ગધેડું જોવામાં નથી, પણ હવે તો આપણો આનંદ કુટુંબમાં ને આપણા ધંધારોજગારમાં છે. હવે આપણે આપણી વહુને આપણી દોસ્ત બનાવી છે. છોકરાંઓની સગાઈ માટે સારાં સગાંઓની આપણે શોધમાં છીએ, સારા શેઠ શોધીએ છીએ, સારા સંત પુરૂષોને શોધીએ છીએ, કારભારીઓની મુલાકાતની ઇચ્છા રાખીએ છીએ, સારી સારી મંડળીઓમાં જઇએ છીએ, મોટાં તથા સારાં માણસો સાથે આપણી દોસ્તી થાય તો

ઠીક, એમ આપણે ઇચ્છીએ છીએ, અને સૌ કરતાં વધારે આપણી વ્હાલી વહુને રાજી રાખવાની ફીકર રાખીએ છીએ. ભાઇઓ! આ બધું શા માટે? દોસ્તીને માટે, એટલી બધી દોડાદોડ સૌ લોકો શા માટે કરે છે? કારણ એજ છે કે, દોસ્તી વિના માણસો રહી શકતાં નથી. પોતાના અંતરમાં રહેલા પ્રેમને તૃપ્ત કરવા સારૂ તેઓને કાંઇક બહારનાં સાધનો જોઇએ છે, તેને માટે આ બધાં ફાંફાં છે; પણ યાદ રાખજો કે, એ બધાં ખાલી ફાંફાંજ છે, કારણ કે, હજુ જ્યારે ઘરડા થઇશું ત્યારે વળી કોણ જાણે કેવી દોસ્તી શોધવી પડશે? એ વખતે કેવી દોસ્તીઓ શોધશું તેનો મને અનુભવ નથી, કારણ કે, હું હજુ ઘરડો થયો નથી, પણ મને લાગે છે કે, પ્રથમ તો લાકડીની દોસ્તી કરવી પડશે, દવાઓની બાટલીઓની દોસ્તી કરવી પડશે; રોગોની ને અશક્તિની દોસ્તી કરવી પડશે, ચસ્માની ને દોરનારાઓની દોસ્તી કરવી પડશે, અને જુવાન કુટુંબ તથા મસ્તીખોર છોકરાંઓ વચ્ચે હડધુત થતા બચવા માટે પારકા ચોક, પારકાં મંદિરો, અથવા ઘરના ખુણાની એકાદ એકાંત ઓરડીની દોસ્તી શોધવી પડશે, અને છેવટ જમની તથા મોતની દોસ્તી કરવી પડશે. આવી સ્થિતિ આવી પડે, ને એવી દોસ્તી કરવી પડે, તે કરતાં એવી સ્થિતિમાં પણ ને એવી દોસ્તીમાં પણ દિલાસો મળે, એવી જો કોઈની સાચી દોસ્તી થઈ જાય તો એ મહાભાગ્યની વાત છે. એવી દોસ્તી તો માત્ર એક સર્વવ્યાપક સર્વશક્તિમાન આનંદસ્વરૂપ અનંત બ્રહ્માંડના નાથની છે, કે જેની દોસ્તી કર્યા પછી બીજા કોઇની દોસ્તીજ કરવી પડતી નથી. અને જેની દોસ્તીનો આનંદ બીજા કોઈની પણ દોસ્તીમાં નથી. એવા સચ્ચિદાનંદ, પરમકૃપાળુ, મહામંગળકારક, પાલક પિતા વિશ્વંભરનાથનીજ દોસ્તી કરવી જોઇએ, કે જેથી કરીને લક્ષચોરાશીના ફેરામાંથી છૂટી શકાય. એજ ખરી દોસ્તી છે અને એ દોસ્તી ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થવાથીજ થઇ શકે છે, માટે ખોટી દોસ્તીમાં નહિ પડયા રહેતાં જેમ બને તેમ પ્રભુની સાચી દોસ્તી કરવા સારુ પ્રભુના હુકમો પળાય તેમ કરો.

પદ.

ભજી લેને પ્રભુને બીજું કાંઇ ન વળે રે;
બીજું કાંઈ ન વળે રે બીજું કાંઇ ન વળે રે. ભજી લે૦

જાણ્યા નહિ તેં શારંગપાણિ સંસારમાં શું મતિ મુંઝાણી?
જાણી લે જગદીશને તો તર્ત તરે રે. ભજી લે૦
મનુષ્ય દેહ વારે વારે ન આવે માટે ભજી લેને પ્રભુ ભાવે;
ચેતી લે તે માટે જેથી કાર્ય સરે રે. ભજી લે૦
રામ નામની લ્હેર ન જાણી ઉલટી ઉમ્મર એળે ગુમાવી;
લખીરામ કહે ભાવે ભજો ભગવાનને રે. ભજી લે૦

૧૬૭–જેમ સરકાર આપણી પાસેથી દરેક બાબતોના વેરા માગે છે, તેમ પ્રભુ જો આપણી પાસેથી તેની બનાવેલી ચીજોના કર માગે તો આપણો કયાં આરો આવે? પણ એવા કર પ્રભુ લેતા નથી એ તેની દયા છે.

નામદાર સરકાર આપણી પાસેથી આપણાં રક્ષણ માટે અને આપણાં સુખોની સગવડતા કરી આપવા માટે આપણી પાસેથી મોટા કર લે છે, પણ દયાળુ પ્રભુ આપણને લાખો વસ્તુઓથી ભરેલી વિશાળ પૃથ્વી તથા અમૂલ્ય જીંદગી આપ્યા છતાં પણ આપણી પાસેથી કાંઇ પણ કર માગતા નથી, એ તેની કેટલી બધી દયા છે? આપણી માયાળુ ઇંગ્રેજ સરકાર બહુ ન્યાયી ને બહુ દયાળુ સરકાર ગણાય છે, તેમ છતાં પણ, તે આપણી પાસેથી ઘણી જાતના કર લે છે. આપણી જમીન ઉપર તેનો કર છે, આપણા ઘરો ઉપર તેનો કર છે, આપણે નળનું પાણી પીએ તે ઉપર પણ કર છે, આપણે શાક ભાજીમાં કે રોટલી સાથે મીઠું ખાઇએ તેની ઉપર પણ કર છે, આપણે ગ્યાસલેટના દીવા કરીએ તેની ઉપર પણ સરકારના કર છે, આપણે પાયખાનાં વાપરીએ તેનો પણ કર ભરવો પડે છે, આપણાં ઢોર જંગલમાં ચરવા જાય તેનો પણ કર પડે છે, શેઠીઆઓ ગાડીઘોડા રાખે તેનાં પણ મ્યુનિસિપાલીટીનાં બીલ ભરવાં પડે છે. આપણે આપણા બગીચામાં ઝાડો વાવીએ તે ઝાડના પણ કર ભરવા પડે છે, આપણે કોઈ ચોકસ પુલ કે રસ્તા ઉપરથી ચાલ્યા જઇએ તે ચાલવાનો પણ કર ભરવો પડે છે, અને આપણે કાંઈ સામાનનું પોટલું એક ગામથી બીજે ગામ લઈ જઇએ તો

તેની પણ જકાત ભરવી પડે છે; પણ પ્રભુની દયા તો જુઓ! કે તેની સર્વે ચીજો મફત! પ્રભુ દરરોજ આપણુને સૂરજનું અજવાળું આપે છે એ અજવાળું કેટલું બધું કિંમતી છે એ તમે ક્યાં નથી જાણતા? માત્ર એકજ દિવસ પ્રભુ સૂરજને ખેંચી લે અથવા કાળો બનાવી મૂકે તો આપણા શું હાલ થાય? આપણુને સૂરજનો પ્રકાશ આપવા માટે પ્રભુ આપણી પાસેથી કાંઈ કર માગે તો તે આપ્યા વિના કેમ ચાલે? એ ખાતે તે ગમે એટલો મ્હોટો કર માગે, તોપણ તે આપ્યા વિના આપણો છુટકો થાય નહિ પણ મહાન પ્રભુની એજ અખંડ દયા છે કે, તે એવી અમૂલ્ય ચીજોનો અતિશય લાભ આપતાં છતાં પણ આપણી પાસેથી કાંઈ પણ માગતો નથી.

પવન કાંઈ આપણા બાપનો નોકર નથી, પણ પ્રભુના હુકમથી તે આપણા ઘરમાં ને આપણા શરીરમાં દરેક શ્વાસે ને દરેક પળે ફરી રહ્યા છે. એને માટે જો પ્રભુ આપણી પાસેથી કર માગે તો આપણી શું તાકાત છે કે તે કર ન આપીએ? જો જીવવું હોય તો પવનને બદલે પ્રભુ જે માગે તે આપણે આપવું જોઇએ; પણ મહાન દયાળુ પ્રભુ અલ્પ જીવો ઉપર એવી સખ્તાઈ કરતો નથી; તે તો સર્વદા દયા દયાને દયાજ રાખે છે, પણ આપણેજ એવા અભાગીયા છીયે કે તેની દયા સમજી શકતા નથી અને તેનો લાભ લઈ શકતા નથી. આપણા ખેતરોમાં વરસાદ વરસાવવા માટે પ્રભુ કર માગે, દરિયામાં આગબોટ ફેરવવા માટે પ્રભુ કર માગે; પ્રભુની પૃથ્વી ઉપર વસવા માટે પ્રભુ કર માગે, રાતે ચંદ્રનું શાંતિદાયક તેજ આપવા માટે પ્રભુ કર માગે, આપણા ગામ પાસે નદીઓ વેહેવરાવવા માટે પ્રભુ આપણી પાસેથી કર માગે, આપણાં ઝાડોમાં ફળ ફૂલ આપવા માટે પ્રભુ આપણી પાસેથી કર માગે, આપણને ગાય બકરાં અને ઘોડા વિગેરે પૂરાં પાડવા માટે પ્રભુ આપણી પાસેથી કર માગે, અને જે કોલસાની ખાણોથી આપણાં કારખાનાંઓ ચાલી રહ્યાં છે તે કોલસામાં ગરમી ભરી આપણા માટે પ્રભુ આપણી પાસેથી કર માગે તો આપણે શું કરીએ? ભાઇઓ, આપણી નબળાઈ અને પ્રભુની દયા તો જુઓ? ભાઇઓ! જો આપણને એવી જાતના કર ભરવા પડતા હોત, તો તે ભર્યા

વિના તો ચાલત નહિ; અને જો એવા કર ભરત તો આપણી શું હાલત થાત, એ વિચાર તો કરો! એવા અખૂટ કરમાંથી પ્રભુએ આપણને સાવ બચાવી લીધા એ શું તેની થોડી દયા છે? એટલી બધી અનંત ને અખંડ દયા માટે પણ પ્રભુ આપણી પાસે કાંઈ પણ માગતો નથી, પણ તે આપણાં સુખને માટે માત્ર એટલુંજ કહે છે કે, તમારા આત્માની અધોગતિ ન કરો, આત્માની અધોગતિ ન કરો, પણ તમારા આત્માનો ઉદ્ધાર કરો; એટલે કે પ્રભુની દયા સમજી દીનતા રાખીને પ્રભુને શરણે જઈ અનંત કાળનાં મોક્ષનાં સુખ ભોગવો.

પદ.

જય જય જગકર્તાર ભયભર્તાર તું ભગવંત છે.
અત્યંત તું શ્રીમંત ને ઐશ્વર્યવંત અનંત છે.

તું તારનાર ઉગારનાર નિવારનાર અનિષ્ટનો;
તું સ્થાપનાર ઉથાપનાર તું આપનાર અભીષ્ટનો.

તું સકળ સ્વામી અમલનામી ધામી અવિચળ ધામનો;
શશી સૂર્ય શૈલ સમુદ્ર સૌ સરજનાર તુંજ તમામનો.
પ્રભુ તુજ ચરિત્ર વિચિત્ર ચિત્રજ ચિત્ર જગત પવિત્ર છે;
ધુની વાયુ વારિ પ્રવાહિની દશ દીશ તુજ વાજીંત્ર છે.

તું તૃણ તણો પર્વત કરે પર્વત તણું તૃણ તું કરે;
સ્મરતાંજ સત્ય સહાય થઇ તું હદ વિના હરકત હરે.

તુંજ અકળ માયા સકળ સ્થળ પ્રભુ પ્રબળ બળ છે તુજતણું
ઘટઘટ તણી ઘડી સુઘટ ઘટના ઘટિત કાર્ય કર્યું ઘણું

ભવભીતનો ભય ભાંગીને ભવસુખ ભરે ભગવાન તું
ગુણગાન સુણીને કાનથી દે છે અમરપદ દાન તું

પ્રભુ ગરીબના પોકાર તું સુણનાર સત્ય સમર્થ છે;
બકવાદ તુજ જશ બાદ વાદ વિવાદ સઘળા વ્યર્થ છે.

તું એક ઈશ હરેક જનનો નામ ભિન્ન અનેક છે;
તું સર્વની અરજી સુણે છે નિયમ તારો એક છે.

૧૬૮–એક મોટા શેઠની સાથે કોઇ ગરીબ છોકરીનાં લગ્ન થયાં. એ શેઠનો વૈભવ જોઇને તે છોકરી અજબ થવા લાગી, ત્યારે તે શેઠે કહ્યું કે, મારી મોટાઇની તો હજુ ઘેર ગયા પછી ખબર પડશે; તેમજ ભક્તિનાં સુખની ખરી ખબર તો હરિની હજુરમાં મોક્ષધામમાંજ પડશે.

કોઈ એક ગામડામાં એક ગરીબ માણુસની છોકરી હતી, તે પોતાને હાથે રસોઇ કરતી, પાણી ભરતી, વાસીદું વાળતી, છાણાં થાપતી, અને દળણું દળતી હતી. એ પછી તે છોકરીનું વેવિશાળ એક મોટા શેઠ સાથે થયું. એ શેઠ જ્યારે લગ્ન કરવા આવ્યો ત્યારે તેણે ઘણી ધામધુમ કરી, ઉપરા ઉપર નાતો જમાડી, વિલાયતી વાજાં વગડાવ્યાં. નવી નવી જાતની મીઠાઇઓ ને શાક ભાજી મંગાવ્યા, આતસબાજીનાં ગુલબાનો ઉડાવ્યાં, નાચ રંગના મિલાવડા કર્યા, અને પોતાના લગ્નની ખુશાલીમાં બહુ ધર્મ દાન કર્યું. એ બધું જોઇને પેલી ગરીબ માણુસની છોકરી તો અજબજ થઈ ગઇ કે આટલી બધી ધામધુમ! ત્યારે તે શેઠે કહ્યું કે, આતો હજી ગામડું છે; અહિંતો કોઇ જાતની સગવડ નથી; મારી મોટાઈની ખરી ખબર તો હજી ઘેર ગયા પછી પડશે.

એ પછી તે છોકરી પોતાને સાસરે મુંબાઈ ગઇ ત્યાં તો આલેસાન બંગલા, રબરટાયરની ગાડીઓ, કામકાજ કરવા માટેની દાસીઓ, ઝવેરાતની તીજોરીઓ, અને શેઠાણીજી શેઠાણીજી તથા બાઇ સાહેબ બાઇ સાહેબ સાંભળીને તે તો હેરતજ થઈ ગઈ, અને ખુશ ખુશ થઈ ગઈ. તેને સ્વપ્નામાં પણ ખબર નહિ કે મારા ધણીના વૈભવ આવા મોટા હશે.

ભાઇઓ! આપણે પણ તે ગરીબ છોકરીના જેવાજ છીએ, પણ જ્યારે આપણે ભક્તિમાં લાગી જઇએ ત્યારે આપણી પ્રભુ સાથે સગાઈ થઇ જાય છે. એ પછી આપણને જે મનના દિલાસા

મળે છે, અંતરના આનંદ મળે છે. ભકતોની વાણીમાં રસ જામે છે, જ્યાં જ્યાં જઇએ ત્યાં ત્યાં આનંદ આનંદ થઈ રહે છે, હર્ષ શોક ઓછા થઈ જાય છે, અને મોતનો પણ ડર મટી જાય છે; મ્હેટાં મન થઇ જાય છે અને જેમ પ્રભુ રાખે તેમ આનંદથી રહેવાય છે એ સુખ કાંઇ જેવાં તેવાં નથી. પણ અહિંના આપણાં એ સુખ તો પેલા શેઠીયાની પેઠે ગામડાંનાં સુખ જેવાં છે; ખરાં સુખ તો હજુ ઘેરે છે. એ ઘેરતો હરિની હજુરના મોક્ષધામનાં સુખડાં છે; એનો આનંદ તો કાંઇ ઓરજ છે. ગામડાંની ગરીબ છોકરી જેમ મુંબઇના શેઠીયાઓના ઘરના વૈભવોની કલ્પના પણ કરી શકે નહિ, તેમ આપણે પણ અહિં બેઠે મોક્ષધામનાં અલૌકિક સુખની કલ્પના પણ કરી શકીએ નહિ. માટે ભાઇઓ ! એ વાણીથી કહ્યાં જાય નહિ એવાં મહા અખંડ સુખો લુટવા સારૂ ભક્તિમાર્ગમાં આવો, ભક્તિમાર્ગમાં આવો અને સર્વશક્તિમાન પ્રભુ સાથે લગ્ન થાય તેમ કરો.

પદ.

મારે વરતો વિઠ્ઠલને વરવું છેરે, હાંહાંરે મારે વરતો૦
બીજાને મારે શું કરવુંરે—મારે વરતો૦
નંદના કુંવર સાથે નેડલો બંધાણોરે હાં (૨)
મારે ધ્યાન ધણીનું ધરવું છેરે હાંહાંરે મારે ધ્યાન૦—બીજાને.
અવર પુરૂષની મારે આશ ન કરવીરે હાં (૨)
મારે છેડલો ઝાલીને ફરવું છેરે, હાંહાંરે મારે છેડલો૦—બીજાને.
સંસાર સાગર મોહજળ ભરીઓરે હાં (૨)
મારે તારે ભરોસે તરવું છેરે, હાંહાંરે મારે તારે૦—બીજાને.
બાઇ મીરાં કહે છે, પ્રભુ ગીરધરના ગુણ હાં (૨)
મારે રાસમંડળમાં રમવું છેરે, હાંહાંરે મારે રાસ૦—બીજાને.

૧૬૯—ભગવાનના ભક્ત અને શ્રીકૃષ્ણના દોસ્ત છતાં સુદામાજી દરિદ્ર કેમ રહ્યા ?

શ્રીકૃષ્ણ અને સુદામાજી બન્ને જણા ઉજ્જન નગરીમાં સંદીપન નામે ગુરૂને ઘેરે સાથે રહીને ભણુતા હતા. તે વખતે એક દિવસ ગોરાણીએ સુદામાને દાળીયા આપ્યા અને કહ્યું

કે, તમે સૌ છોકરાંઓ મળીને ખાજો. સુદામાની ઉમર એ વખતે બાળક હતી ને ભૂખ બહુ લાગી હતી, તેમજ ગુરૂપત્નીએ દાળીઆ આપ્યા છે એમ બીજાં છોકરાંઓને ખબર નહોતી, તેથી પોતાના બીજા ભાઈબંધોને ભાગ આપ્યા વિના સુદામા એકલા એ દાળીયા ખાઇ ગયા, તેથી એ પાપથી સુદામા ભગવાનના ભક્ત છતાં પણ દરિદ્ર રહ્યા. કારણ કે, તેઓની ભક્તિ એકઅંગી હતી, એટલે તેઓને પ્રભુ ઉપર પ્રેમ હતો તેથી પ્રભુને અર્થે કરવાનાં બધાં કર્મ જેમકે જપ, ધ્યાન સ્નાન, સંધ્યા, વિગેરે તેઓ કરતા હતા, પણ પોતાના ભાઈબંધો તરફના પ્રેમમાં તેઓ મોળા હતા. તેથી ગોરાણીએ આપેલા ચણા તેઓ એકલા ચાવી ગયા હતા. એ પાપથી–એવી એક અંગી ભક્તિથી તેઓ દરિદ્ર રહી ગયા હતા. એ પછી જ્યારે પ્રભુને અર્થે તેઓ પોતાના બંધુઓને આપવું શીખ્યા, પોતાની પાસે કાંઈ નહિ હોવાથી ભીખ માગીને પણ જ્યારે પોતાના બંધુ શ્રી કૃષ્ણને કાંગના કાંગવા ભેટ આપ્યા, ત્યારે પ્રભુએ તેઓની ભક્તિ પૂરેપૂરી માનીને તેઓની દરિદ્રતા દૂર કરી મોટા વૈભવો આપ્યા.

ભાઈઓ ! આપણે પણ ઘણી વખત સુદામાની પેઠે એક-અંગીજ ભક્તિ કરીએ છીએ. એટલે કે તીર્થ સ્નાન કરીએ છીએ, તિલક છાપા કરીએ છીએ, પાઠ પૂજા કરીએ છીએ અને ધર્મની મોટી મોટી વાતો કરીએ છીએ, પણ ભક્તિનું બીજું અંગ જે માણસ જાત તરફની ફરજ છે તેમાં આપણે બેદરકાર રહીએ છીએ. આપણા ઘરમાં જુનાં લુગડાંના ગાંસડા બાંધેલા છતાં પણ આપણે તે ગરીબોને આપી શકતા નથી. આપણા ઘરમાં જુની ચોપડીઓ પડેલી છતાં પણ અને તે આપણા કાંઈ પણ કામમાં ન આવતી હોય છતાં પણ અને તે આપણે આપણા ગરીબ ભાઇબંધ વિદ્યાર્થીઓને આપી શકતા નથી. આપણે ત્યાં ઘણીએ જગ્યાઓ ખાલી પડી હોય પણ આપણે કોઈ સાધુ સંતને, મુસાફરોને, કે અતિથિને તેમાં ઉતારો આપતા નથી. આપણા ઘરમાં દવાની બાટલી પડેલી હોય અથવા આપણે કાંઈ સારી દવા જાણતા હોઇએ છતાં પણ આપણા પાડોશીઓને જરૂરને વખતે પણ આપણે દવા આપતા નથી, અને આપણે મરી જઇએ

ત્યાં સુધી પણ આપણી પાસેની સારી ચીજ બીજાને શીખવતા નથી. આપણા ઘરમાં રાંધેલું અન્ન પડેલું હોય અને તે બીજે દિવસે નાંખી દેવું પડે ત્યાં સુધી પણ આપણે ચીવટ રાખીને તે ભિખારીઓને આપી શકતા નથી. અને આપણે જાણીએ છીએ કે જો કજીયા લડવા દરબારમાં ચડશું તો ઘરબાર ખોઈ બેસશું તોપણ આપણે અગાઉથી ચેતીને આપણા ગુસ્સાને રોકતા નથી અને આપણા ભાઇબંધો સાથે સલાહસંપથી વર્તતા નથી. આવી રીતે દરેક બાબતમાં આપણે જેટલી જોઇએ તેટલી ભાઈબંધી કે સમાનવૃત્તિ રાખી શકતા નથી, તેથી આપણે ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઈ શકતા નથી, માટે આપણી ભક્તિ એકઅંગી થઈ પડે છે; એટલે આપણે જોઇએ તેટલું ફળ મેળવી શકતા નથી. તેથી એવી એકઅંગી ભક્તિથી સુદામાની પેઠે આપણે પણ દરિદ્ર રહી જઇએ છીએ. સુદામા તો માત્ર ધનમાંજ દરિદ્ર હતો, પણ આપણે તો તનમાં, મનમાં, ને હૃદયમાં પણ ઈશ્વરી જ્ઞાન વિના દરિદ્ર બની ગયા છીએ. માટે ભાઇઓ! આપણી ભક્તિને એકઅંગી નહિ રાખી મૂકતાં જેના જેના આપણી ઉપર હક હોય તેના હક ચુકવાય તેમ કરો, બધું પોતે એકલા એકલાજ નહિ પટકાવી જતાં સુદામાના તાંદુલની પેઠે આપણાથી જે બની શકે તે આપણી ભક્તિની પૂર્ણતાને માટે આપણા ભાઇબંધોને પ્રભુને અર્થે ભેટ આપજો.

૧૭૦–ધર્મમાંજ આપણી ઉત્તમત્તા છે, બાકી ઝાડ તથા પશુઓ આપણા કરતાં દુનિયામાં વધારે ઉપકાર કરે છે.

આપણે જાણીએ છીએ કે ઘણી જાતનાં ઝાડ તથા ભાજીપાલો દુનિયામાં આપણા કરતાં વધારે ઉપકાર કરે છે. ઘણી દવાઓ એવી છે કે જે આપણા પગ નીચે જ્યારે ત્યારે કચરાય છે, પણ તેનામાં એવા ગુણો રહેલા છે કે કોઢ જેવાં ભયંકર દરદો સારા કરે છે. કેટલીક એવી પણ જડીબુટીઓ છે. કે જે ત્રાંબાનું સોનું બનાવી દે છે. ઘણાંએ પશુ તથા પક્ષીઓ એવાં હોય છે કે જે આપણા કરતાં સેંકડે દરજ્જે નીતિવાન હોય

છે. અને ઘણુંએ જનાવરો એવાં છે કે જે આપણા કરતાં જગતની ઘણી વધારે સેવા કરે છે. તેમ છતાં પણ બીજાં પ્રાણીઓ તથા વનસ્પતિ કરતાં માણસો ઉત્તમ ગણાય છે તેનું કારણ શું ? તેનું કારણ એજ છે કે, આપણે પ્રભુની ભક્તિ કરી શકીએ છીએ, અને જો ધારીએ તો પ્રભુના સ્વરૂપને ઓળખી જન્મ મરણના ફેરામાંથી છૂટી શકીએ તેમ છીએ, તેથીજ-પ્રભુની આપણા ઉપરની એ કૃપાથીજ આપણે દુનિયાની સૌ વસ્તુઓ કરતાં ઉત્તમ છીએ. માટે આપણી એ ઉત્તમતા આપણા પરમ કૃપાળુ મહાન પિતાને આપણે આપણા શુદ્ધ આચરણથી બતાવી આપવી જોઇએ. કારણ કે, પ્રેમપૂર્વક પ્રભુની ભક્તિથીજ આપણી એ ઉત્તમત્તા સાબીત થઈ શકે તેમ છે, બીજી કોઇ પણ રીતે આપણે આપણું ચડીયાતાપણું બતાવી શકીએ તેમ નથી. કેમકે, પોતાના જુદા જુદા સ્વાભાવિક ગુણુમાં, તેઓથી દુનિયા પર થતા ઉપકારમાં, નીતિના નિયમો પાળવામાં, અને જગતની સેવા કરવામાં આપણે તેઓથી આગળ વધી શકીએ તેમ નથી, માત્ર ધર્મમાંજ-પ્રભુને જાણવામાંજ આપણે તેઓથી આગળ વધી શકીએ તેમ છીએ; પણ જો એ પણ આપણાથી ન બને તો પછી આપણે પશુ પંખીઓ તથા ઝાડપાન કરતાં પણ ઉતરતા ગણાઇએ તેમાં કાંઈ નવાઇ નથી. એવું હાથે કરીને -જાણતાં છતાં અધમપણું ન થાય માટે ધર્મમાં લાગ્યા રહો ! પ્રભુમાં લાગ્યા રહો ! !

૧૭૧-માણસો પોતાના ભલા નોકરને પેનશન આપે છે, ત્યારે પ્રભુની સેવા કરનાર હરિજનોને પ્રભુ કેમ ભુલી જશે ?

ઇંગ્રેજ સરકારનું પેનશન-ફંડ કેવડું મ્હોટું છે એ તમે જાણો છો ? દરસાલ કરોડો રૂપીયા પેનશન ખાતામાં ખર્ચાય છે. એ ખાતું સારૂં છે ને તેમાંથી જરૂરને વખતે ખરેખરો લાભ મળે છે તે સારૂંજ સરકારી નોકરીને માટે માણસો ઉપરા ઉપર પડે છે. હવે તમે વિચાર કરો કે, પોતાના નોકરોના સુખ સારૂ જ્યારે આપણી સરકાર કરોડો રૂપીયાનું ફંડ રાખે છે, ત્યારે સર્વ રાજાઓનો મહારાજા અને સર્વ શાહેનશાહો જેના

ગુલામોના પણ ગુલામ બનવાને તૈયાર છે, તે અનંત બ્રહ્માંડના નાથ પ્રભુને ત્યાં તેની નોકરી કરનારા માટે કેવું મ્હોટું પેનશન-ફંડ હશે એ ખ્યાલ તો કરો ! આપણા રાજાઓનું પેનશન મેળવવા માટે તો ઘણાં વરસો સુધી નોકરી કરવી પડે છે, પણ પ્રભુનું પેનશન મેળવવા માટે તો જે વખતે આપણા હૃદયમાં પ્રભુનો ખ્યાલ જામી જાય તેજ વખતથી આપણું પેનશન ચાલુ થઇ જાય છે. રાજાનું ને શેઠીયાઓનું પેનશન તો નોકરીના પ્રમાણમાં ઘણું ઓછું હોય છે. પણ પ્રભુની સેવા તો આપણે રજ જેટલી કરીએ તો ગજ જેટલું પેનશન મળે છે, રાજની નોકરી મેળવતાં તો બહુ મહેનત પડે છે પણ પ્રભુની નોકરી મેળવતાં-પ્રભુની સેવા કરતાં તો જરાએ મેહેનત પડતી નથી, પણ ઉલટો આનંદ થાય છે. રાજાની નોકરી લીધા પછી બીજાની નોકરી કે બીજાં કામ થઇ શકતાં નથી, પણ બીજાં કામ અને બીજાઓની નોકરી કરતાં છતાં પણ પ્રભુની નોકરી કરી શકાય છે, એટલું નહિ પણ રાજા પોતાના દરેક નોકરને ઓળખી શકતો નથી કે પોતે જાતે દેખરેખ રાખી શકતો નથી, પણ પ્રભુ તો પોતાના નાનામાં નાના ભક્તને પણ ઓળખે છે; એટલુંજ નહિ પણ દરેક ભક્તની સેવા પોતે જાતેજ રાજી થઇને અંગીકાર કરે છે. અને આપણી જરાક જેટલી સેવાનો પણ મ્હોટામાં મ્હોટો બદલો આપે ત્યારેજ પ્રભુને સંતોષ થાય છે. ભાઇઓ! પરમ પવિત્ર પ્રભુ એવા કૃપાના સાગરરૂપ છે માટે જરૂરનાં, દુનિયાદારીનાં કામ કરતાં કરતાં પણ પ્રભુની સેવા કરો. અને પ્રભુના ન્યાયી તથા દયાળુ દફ્તરમાં પેનશન-ફંડમાં તમારૂં નામ લખાય તેમ કરો. ખાત્રી રાખજો કે, આશરાનું બળ બહુ મ્હોટું છે. ભગવદ્ આશરો રાખવો એ કાંઇ જેવી તેવી બાબત નથી, આશરાના બળથી તુરત તમારામાં નવું જીવન આવશે; અને તમારા મનમાં એમ સિદ્ધ થઈ જશે, કે સારાં માણસો પણ કોઇની મજુરી ડૂબાવતાં નથી ત્યારે દયાળુ પ્રભુ આપણી સેવા કેમ ડૂબાવશે ? પ્રભુની સેવામાં તો પેહેલે પગલેજ-પેહેલે પગથીએજ મ્હોટું ઈનામ છે. માટે ભાઇઓ ! એક શ્રીહરિનો દૃઢ આશરો રાખીને ભગવત્ સેવામાં મચ્યા રહો ! ભગવત્ સ્મરણમાં મચ્યા રહો !!

૧૭૨–ઘર તરફ ગાડું વળે ત્યારે ઘેર જવા માટે બળદો ઉતાવળા થાય છે, તેમજ આપણે પણ હરિની હજુરમાં જવા માટે હવે તૈયારી કરવી જોઇએ.

મુંબઇમાં એક માણુસને કોર્ટમાંથી મહાલક્ષ્મી કામે જવું હતું તેથી તે રેંકડો શોધતો હતો, એટલામાં એક રેંકડો આવી ચ્હડયો. તે માણુસે ભાડું પૂછયું, ત્યારે રેંકડાવાળાએ કહ્યું કે, હવે તો બળદને છોડવાનો વખત થયો છે માટે હું નહિ આવું. એ માણુસને જરૂરી કામ હતું, ને ત્યાં આજુબાજુમાં બીજો રેંકડો નહોતો તેથી તેણે જરા ખેંચતાણ કરીને રેંકડાવાળાને સમજાવ્યો, ત્યારે ચાર આના વધારે લઇને રેંકડાવાળાએ ભાડું કબુલ કર્યું, એટલે તે માણુસ રેંકડામાં બેઠો, અને કહ્યું કે, જલદી ચલાવ. રેંકડાવાળો બળદને હાંકવા માટે બહુ જોર કરે, બૂમો પાડે, ને વખતે લાકડી પણ મારે, પણ બળદો બરાબર ચાલે નહિ. પેલા માણુસે પૂછયું કે તારા બળદો આવા લોથ જેવા કાં? ખાવાનું આપે છે કે નહિ? ત્યારે રેંકડાવાળાએ કહ્યું કે, શેઠ! આ બળદો તો બહુ સારા છે પણ થાકી ગયા છે તેથી ચાલતા નથી.

એ પછી મહાલક્ષ્મી જઈ થોડીવારમાં તેઓ પાછા ફર્યા, ત્યારે બળદો બહુ દોડવા લાગ્યા. બળદોને દોડતા જોઇને પેલા માણુસે રેંકડાવાળાને કહ્યું કે, તું તો કેહેતો હતો કે બળદો થાકી ગયા છે ને હવે કેમ દોડે છે? ત્યારે રેંકડાવાળાએ કહ્યું કે, શેઠ! હવે તો બળદો ઘર તરફ વળ્યા છે, માટે ઘેર પહોંચવાની ઉતાવળમાં દોડે છે.

એ સાંભળીને તે શેઠને વિચાર થયો કે, ઘેર પહોંચવા માટે જનાવરો પણ ઉતાવળ કરે છે, પણ અમે એવા અભાગીયા છીયે કે, હરિની હજુરમાં જવા માટે પણ હજી સુધી કાંઇ તૈયારી કરતા નથી. ઘરના સુખમાં જનાવરો પણ સમજે છે. દાણા પાણી સારૂ કરીને તે પણ દોડતાં ઘેર આવે છે. પણ ભાઇઓ! આપણી ભૂલ તો જુઓ! કે અનંતકાળનાં મોક્ષધામનાં અખંડ સુખો મેળવવાને માટે પણ આપણે જીગરની

લાગણીથી પ્રેમપૂર્વક હજી સુધી પણ ધર્મના રસ્તામાં જતા નથી. જાનવરોના તબેલા કરતાં સ્વર્ગ કેટલું બધું ઉત્તમ છે? અને બળદોના ઘાસ દાણા કરતાં દેવતાઓનાં અમૃત અને ઇચ્છા-મુજબ ભોગ આપનારાં સ્વર્ગનાં કલ્પવૃક્ષનાં અમૂલ્ય સુખો કેવાં અલૌકિક છે એ તો વિચારો! એવાં સુખો આપનાર સર્વશક્તિ-માન મહાન પ્રભુના રસ્તામાં ન આવીએ, સ્વર્ગના ને દેવોના પણ બનાવનાર પરમ આનંદરૂપ પરમાત્માના સ્વરૂપને ઓળખ-વાની કાળજી ન રાખીએ, અને સ્વર્ગ તથા મોક્ષધામનાં અખંડ સુખની પણ દરકાર નહિ રાખતાં વિષ્ટાના કીડાની પેઠે મરતાં સુધી પણ આ દુનિયાનાં પાપોમાંજ પડયા રહીએ તો પછી સ્વર્ગને બદલે પ્રભુ તબેલો આપે, એટલે કે, જાનવરોનો અવતાર આપે તો તેમાં શું ખોટું છે? આપણે પરમ કૃપાળુ પ્રભુની દયા ન સમજીએ ને તેના હુકમો ન પાળીએ તો પછી એવા હાલ થાય તેમાં કાંઈ નવાઇ નથી. માટે ભાઇઓ! હજી પણ કાંઇક ચેતો, ચેતો, ને ઘેર પહોંચવાની ઉતાવળ કરો.

૧૭૩–એક મૂર્ખ માણસે દુશ્મનને અપશુકન કરવા માટે પોતાનું નાક કાપી નાખ્યું, તેમજ આપણે પણ આપણા સામાવાળાઓને હેરાન કરવા માટે આપણા જીવાત્માને નરકમાં નાંખીએ છીએ.

પ્રસંગોપાત આપણને પેલી જુની વાત કહેવામાં આવે છે કે, એક મૂર્ખ માણસ હતો, તેનો એક દુશ્મન હતો. એ દુશ્મન બહુ જોરાવર પણ વેહેમી માણસ હતો, તે શુકનને ને મુહૂર્તને બહુ માનતો હતો, તેથી ક્યાંઇ કામે જવું હોય એ વખતે જો ખરાબ શુકન થાય તો તે અટકી પડતો. પોતાના દુશ્મનની એ વાત જાણવાથી પેલા મૂર્ખ માણસે વિચાર કર્યો કે, જ્યારે પણ એ ક્યાંઇ કામે જવાનો હોય ત્યારે મ્હારે તેને અપશુકન કર્યા કરવા, એટલે તે ક્યાંઇ જશે નહિ ને તેનું કાંઇ કામ થશે નહિ. એમ વિચારીને તે મૂર્ખ માણસે પોતાના દુશ્મ-નને અપશુકન કરવા સારૂ પોતાનું નાક કાપી નાખ્યું, અને પેલાને

જવાના રસ્તામાં આડો જઇને ઊભો. એ પછી તે નકટાને કોઈએ પૂછ્યું કે, તારા નાકને શું થયું? કોઈ બ્હારવટીયા મળ્યા કે ત્હારા દુશ્મને કાપ્યું? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, દુશ્મનનો ભાર શું છે કે મારૂં નાક કાપે? એ તો મેં તેને હેરાન કરવા સારૂ મારૂં નાક કાપ્યું છે. ત્યારે તે માણસે પૂછ્યું કે, તારૂં નાક કાપવાથી તે કેવી રીતે હેરાન થશે? તે મૂર્ખાએ કહ્યું કે, તેને અપશુકન કરવા માટે હું નકટો થયો છું. એ સાંભળીને તે માણસે કહ્યું કે, સાબાશ! સાબાશ! આફ્રીન છે તારી અક્કલ ઉપર! પોતાનું નાક કાપીને દુશ્મનને અપશુકન કરવાવાળા હીરાઓ પણ દુનિયામાં પડયા છે હો; વાહ વાહ! તારા જેવું પરાક્રમ તો ભાઈ કોઈ ન કરે હો, તું તો તુંજ છે. આ સાંભળીને તે મૂર્ખો ફૂલાવા લાગ્યો.

ભાઈઓ! આ અસલી વાત સાંભળીને આપણે તે નકટાની મૂર્ખાઇ ઉપર હસીએ છીએ, પણ આપણે પોતે શું કરીએ છીએ એ તમને ખબર છે? એ નકટાએ તો પોતાના દુશ્મનને હેરાન કરવા સારૂ માત્ર પોતાનું નાકજ કાપ્યું, પણ આપણે તો આપણા દુશ્મનોને હેરાન કરવા સારૂ આપણા જીવાત્માને નરકમાં નાખીએ છીએ, તે સામું તો કાંઇક જુઓ!

આપણા દુશ્મનોને હેરાન કરવા માટે આપણે કેવા કેવા દાવપેચ રચીએ છીએ અને કેવા કેવા કાવાદાવા કરીએ છીએ એ વિચારો તો ખરા! દુશ્મનોને માટેજ નહિ પણ જેની સાથે સ્હેજ પણ મતભેદ હોય, પછી તે મતભેદ ધર્મનો, રાજદ્વારી વિચારનો, સંસાર સુધારાના વિચારનો, ઘરસંસારી ખટપટનો, જાતિભેદનો કે દેશભેદનો ગમે તે પ્રકારનો હોય, તોપણ તેને માટે આપણે કેટલા બધા આકળા થઇ જઇએ છીએ? સામા માણુસની કેવી ઝીણી ઝીણી ભૂલો શોધવા મંડી પડીએ છીએ, અને વાત વાતમાં આપણે કેવા અયોગ્ય ચાળાચસ્કા કરવા માંડીએ છીએ એ તમે ક્યાં નથી જાણતા! આ બધું શું? શું એમ કરવું એ તરવાનો રસ્તો છે કે? આપણા ભાઇબંધોને તેઓની ભૂલોને માટે યોગ્ય રસ્તે સમજાવવાની તજવીજ કરવાને બદલે, અને આપણા પોતાના સ્વભાવના તથા સંજોગોના મતભેદને ઢીલા કરી કાબુમાં રાખવાને બદલે, વારંવાર ઉશ્કેરાઇ જવું, ગાળા ગાળી કરી લેવી, ન બોલવાનું બોલી દેવું, સામા-

વાળાને હલકા પાડી નાંખવા, અને પોતાનોજ કક્કો ખરો કરાવવા માટે મનમાં દુશ્મનાઇ ભરી મૂકવી એ શું આપણી લાયકી છે કે ?

ભાઈઓ ! હવે વૈરભાવનો સમય નથી, હવે તો ભાતૃભાવનો જમાનો ચાલે છે. હવે તો પરમ દયાળુ મહા મંગળકારી સચ્ચિદાનંદ પરમાત્માની કૃપાથી આપણા દેશમાં ક્ષમાનું રાજ્ય ચાલવા લાગ્યું છે. ભગવાન રામચંદ્રે પોતાના દુશ્મન રાવણને મોક્ષ આપીને અને ભગવાન શ્રી કૃષ્ણચંદ્રે પોતાના દુશ્મન કંસ તથા પૂતના જેવાંને પણ તારીને આપણને શીખવ્યું છે કે, હવે ક્ષમાનું રાજ્ય ચાલે છે, માટે "જે પોતાના ભાઇબંધોના વાંક માફ કરશે તેના અપરાધ પ્રભુ માફ કરશે." માટે પ્રભુ પાસે આપણા અપરાધ માફ કરાવવા સારૂ આપણા ભાઇબંધોને માફ કરતાં શીખો, અને આપણા દુશ્મનને અપશુકન કરવા માટે આપણું પોતાનું નાક કાપવું ન પડે એમ કરો. મતલબ કે આપણા ભાઇબંધોની ભૂલો અને આપણા મતભેદ તરફ નહિ, પણ આપણા આત્માના કલ્યાણ તરફ અને મહાન પ્રભુના હુકમ તરફ જોઇને જેમ બને તેમ સર્વ પ્રકારના વૈરભાવ ઘરમાંથી, દેશમાંથી અને જગતમાંથી ઓછા થાય તેમ કરો.

૧૭૪–પૃથ્વી, પાણી, પવન, સૂર્ય વિગેરે જે જે આપણી જીંદગી માટે જરૂરની વસ્તુઓ છે તે સર્વ પ્રભુની કૃપાનું ફળ છે.

મહાન પ્રભુની આપણા ઉપર એટલી બધી દયા છે કે તેનો કોઈ પણ રીતે આપણાથી તોલ થઈ શકે તેમ નથી. આપણને ખાવા માટે અન્ન, પીવા માટે પાણી, પહેરવાને લુગડાં અને રહેવાને ઘર તેની કૃપાથીજ મળેલાં છે. આપણે ન સમજી શકીએ તેવી જાતની હજારો અડચણોમાંથી તે સમર્થ પ્રભુજ આપણને દર પળે બચાવે છે અને આપણને દરરોજની જરૂરી ચીજો કોઇને કોઈ રસ્તે તે પવિત્ર પિતાજ પૂરી પાડે છે. તમે વિચાર કરો કે, તે જો માત્ર થોડા દિવસ સૂર્યને ઉગવા ન દે તો આપણા શું હાલ થાય ? જો માત્ર બે ચાર દિવસ આપણી પૃથ્વી ઉપરથી બધું પાણી ખેંચી લે તો આપણી કેવી દશા થાય ? એ

વખતે આપણે શું કરી શકીએ ? એ ખ્યાલ તો કરો. માત્ર પાંચજ મીનીટ પ્રભુ પવનને બંધ કરે અને પછી જુઓ તો ખરા કે તમે કેમ જીવી શકો છો ? આવી તો સેંકડો બાબતો છે કે જેમાં આપણું કાંઇ પણ ચાલી શકે નહિ, પણ ઉલટું એમજ લાગે કે, આપણે કેવળ પ્રભુની દયા ઉપરજ છીએ. આપણી હુશિયારી તેમાં કાંઈ પણ કામ આવતી નથી. આવી રીતે દરેક બાબતમાં પ્રભુની દયા સમજવાથી આપણને આપણી નબળાઈ માલમ પડી આવે છે, તેથી આપણામાં દીનતા આવતી જાય છે, અને પ્રભુનો ઉપકાર માનવાની વૃત્તિ વધતી જાય છે. એમ થવાથી વિશેષતાથી પ્રભુકૃપા મેળવી શકાય છે અને અંતે પ્રભુમય થઇ શકાય છે. માટે એ કૃપાભિલાષી ભાઇઓ અને બ્હેનો ! જેમ બને તેમ દરેક વાતોમાંથી મહાન દયાળુ પ્રભુની અખંડ દયા સમજવાની તજવીજ કરો. અને એ દયા સમજી તે દયાળુ પિતાનો શુદ્ધ અંતઃકરણથી ઉપકાર માનવાની કોઇ પણ તક જતી મૂકો માં; કારણ કે, જો કે બહુ મુશ્કેલી છે તોપણ, કોઈ માણસ કદી ચાહે તો આસમાનના તારાઓ ગણી શકે, સમુદ્રનાં મોજાંઓ ગણી શકે, વરસાદનાં ટીપાંઓ ગણી શકે, રેતીના દાણાઓ ગણી શકે, અને માથાના મોવાળા ગણી શકે, પણ અનંત બ્રહ્માંડના નાથ મહાન પ્રભુના ઉપકાર તો કોઇથી પણ ગણી શકાય તેમ નથી, એવા પ્રભુ દયાળુ છે. એવા દયાળુ પ્રભુને જાણ્યા વિના જે જીવે છે તે જીવતાં છતાં મુવા જેવા છે. માટે ભાઇઓ ! પ્રભુની દયા સમજો, પ્રભુની દયા સમજો અને પ્રભુનું શરણુ ધરો.

પદ.

જય જગપાળ દયાળ હરિ તું (૨)
અમને સુમતિ દે કરૂણા કરી તું–જય૦
જેથી અમે તારૂં ચિંત્વન રોજે (૨)
કરીયે ઉલટથી મગન રહી મોજે–જય૦
સૂર્ય ચંદ્ર ગગનના તારા (૨)
અદ્ભુત એ છે ચમત્કાર તારા–જય૦
ભોગવીએ સુખ અહીં તુજ નામે (૨)
ઠરીએ નીરાંતે પછી સ્વર્ગઠામે–જય૦

૧૭૫–પ્રભુપ્રેમ વિના આપણાં મન હલકાં હોય છે, તેથી પ્રભુ પાસે આપણી માગણીઓ તો બહુ ન્હાની હોય છે, પણ પ્રભુ પોતાની મોટાઇ સામું જોઇને આપણી પ્રાર્થનાઓ કરતાં પણ ઘણું વધારે આપે છે.

જેમ કોઈ ગરીબ માણસ શહેનશાહ પાસે જઇને અરજ કરે કે, મહારાજાધિરાજ ! મને કોઇ જુનાંપુનાં લુગડાંનો ફાટયો તુટયો કટકો આપવાની મેહેરબાની કરો. એવી માગણી કરવી એ શું વાજબી છે ? એ તો રાજાનું અપમાન કરવા જેવું છે, અને તોપણ દયાળુ રાજા પોતાની મ્હોટાઇ પ્રમાણે એવી માગણી કરનારને પણ ફાટયાં તૂટયાં લૂગડાંના કટકાને બદલે કિંમતી પોશાક તથા વખતે ગામ ગરાશ વિગેરે આપી દે છે; તેમજ સ્વર્ગ નરક અને પાતાળના અધિપતિ સર્વ શક્તિમાન પ્રભુ પાસે આપણે ધન દોલત કે છોકરાં છૈયાં જેવી ક્ષણભંગુર વસ્તુઓ માગીએ, એ પણ મહારાજાધિરાજ પાસે ફાટયું તૂટયું કપડું માગવા જેવું છે, પણ પ્રભુ દયાળુ છે એટલે આપણી એવી માગણીથી અપમાન ન માનતાં તેને બદલે આપણને અલૌકિક વસ્તુઓ આપી દે છે, પણ આપણે આપણા અભિમાનમાં અને અજ્ઞાનમાં ફસાએલા છીએ, તેથી પ્રભુએ કૃપા કરીને આપેલી એ અલૌકિક વસ્તુની કિંમત સમજતા નથી. જેમ આંધળો ભિખારી દોઢીયું માગતો બેઠો હોય તેને કોઈ દસ રૂપીયાની નોટ આપી જાય, પણ તે ગામડીયા ભિખારીને નોટની કિંમતની ખબર ન હોવાથી તેને કાગળનો કટકો સમજી ફેંકી દે, તેમ આપણે પણ સર્વશક્તિમાન પ્રભુની અનંત દયા અને તેનાં મ્હોટાં ઈનામની કિંમત સમજી શકતા નથી તેથી આપણે વગર મફતના બડબડયા કરીએ છીએ. બાકી જો પરમ કૃપાળુ પ્રભુની આપેલી અલૌકિક વસ્તુની કિંમત સમજીએ તો આપણે ન્હાનાં બચ્ચાંઓની પેઠે રૂપીઓ છોડીને પતાસાંની ઇચ્છા કરીએ નહિ. માટે ભાઇઓ અને બ્હેનો ! આજથી યાદ રાખજો કે, પ્રભુ પાસે કરેલી આપણી જીગરની પ્રાર્થનાઓ કદી પણ વ્યર્થ જતી નથી, પણ ઉલટું આપણને આપણી માગણીઓ કરતાં

પણ દયાળુ પ્રભુ ઘણું વધારે આપે છે. માટે પૂર્ણ વિશ્વાસ રાખીને પૂર્ણ પ્રેમથી ને શુદ્ધ અંતઃકરણથી ઈશ્વરની પ્રાર્થના કરો, એટલે તમારા મનના મનોરથ પૂરા થયા વિના રહેશે નહિ; કારણ કે, યોગ ક્ષેમ, રિદ્ધિ સિદ્ધિ, સ્વર્ગ અને દેવપણું તથા મોક્ષ એ બધું ભક્તિમાં, ભજનમાં, અને પ્રભુના પવિત્ર નામમાં છે. માટે જેમ બને તેમ પૂરો પ્રેમ આણીને દયાળુ પ્રભુની જ્યારે બને ત્યારે અંતઃકરણરથી પ્રાર્થના કરો.

૧૭૬–પ્રભુના મંદિરમાં આપણે કેરી રીતે જવું જોઇએ તે વિષે.

દુનિયાની સર્વ કોમના ને સર્વ દેશના લોકોને પોતપોતાના દેવ માટે તથા ઈશ્વરની પ્રાર્થના કરવા માટે મંદિરો હોય છે. મંદિરો બંધાવવાની રીતિ કાંઇ નવીન નથી; છેક પ્રાચીન કાળથી કોઇ ને કોઈ રૂપમાં મંદિરોની હયાતી ચાલી આવે છે, એટલુંજ નહિ પણ દરેક પ્રજાનો મ્હોટો ભાગ છેક ન્હાનપણથીજ મંદિરમાં જતાં આવતાં શીખે છે, અને તોપણ અજબ જેવું છે કે, મંદિરમાં કેવી રીતે જવું જોઇએ અને ત્યાં કેમ વર્તવું જોઇએ તે માટેના ખરા નિયમો બહુ થોડાજ લોકો જાણે છે, અને તે થોડામાંથી પણ કોઇકજ સજ્જનો તે નિયમો પાળી શકે છે. ઈશ્વરની ભક્તિ કરવા માટે સૌ લોકોએ પોતપોતાના ધર્મના મંદિરમાં જવું જોઇએ એવું દુનિયાના મુખ્ય મુખ્ય સર્વે ધર્મોનું ખાસ ફરમાન છે. એટલે ઈશ્વરની ભક્તિ માટે સૌ ભાઇઓને મંદિરમાં જવાની જરૂર છે એમાં કાંઈ શક નથી, પણ ત્યાં શા માટે જવું? કેવી રીતે જવું? કેવી રીતે વર્તવું? અને ત્યાંથી શું લઇને આવવું? એ જ્યાં સુધી ખુલ્લી રીતે સમજીને તે પ્રમાણે વર્તીએ નહિ ત્યાં સુધી મંદિરમાં જવાથી કાંઇ ખાસ લાભ મેળવી શકાતા નથી, માટે એ નિયમો સમજવાની સૌ ભાઇઓને બહુજ જરૂર છે.

ઈશ્વર સર્વવ્યાપક છે, તોપણ મહાત્માઓ કહે છે કે, તે ચાર જગ્યાએ ખાસ વિશેષતાથી રહે છે; (૧) મંદિરમાં, (૨) આપણા હૃદયમાં, (૩) ભક્તમંડળમાં, અને (૪) મોક્ષધામમાં.

જેમ રાજાની સત્તા તેના સર્વ મુલકમાં છે પણ તે પોતાના મહેલમાં વધારે રહે છે, તેમ ઈશ્વર સર્વત્ર છે, પણ તેને માટે સ્થાપેલું મંદિર કે જ્યાં દરરોજ બીજા કોઇ પણ સ્થાન કરતાં તેનું વધારે સ્મરણ થાય છે, ત્યાં તે વિશેષતાથી રહે છે. મંદિરમાં જવાનો આપણો હેતુ ઇશ્વરદર્શન, ઇશ્વરપ્રાર્થના અથવા ઇશ્વિરસેવા એજ હોય છે. એ શિવાય બીજા કોઇ પણ હેતુથી મંદિરમાં જવું એ પાપ બાંધવા બરોબર છે. પ્રભુ કહે છે કે, મારી મ્હોટાઇ સમજીને તમે મારી પાસે આવો. મારા મંદિરમાં આવવા માટે તમે યોગ્યતા મેળવો. મારી પાસે આવો ત્યારે તમારા મલિન વિકારો લઇને નહિ આવો, જેવો હું પવિત્ર છું તેવા તમે પવિત્ર થઇને ભગવદ્ આવેશ ભરીને આવો.

કોઇ એક મ્હોટા શેઠને કે રાજાને તેના મહેલમાં મળવા જતાં આપણને કેટલી બધી સંભાળ રાખવી પડે છે? ને કેટલી બધી અદબ રાખવી પડે છે? તે જુઓ, અને પછી વિચારો કે, ઈશ્વર તો સર્વે રાજાઓનો મહારાજા છે, અનંત બ્રહ્માંડનો ધણી છે. તેની સત્તાથી સૂર્ય પ્રકાશે છે, તેની સત્તાથી પવન વાય છે, તેની સત્તાથી વરસાદ વરસે છે, તેની સત્તાથી આકાશમાં તારાઓ અધર રહ્યા છે, અને તેની સત્તાથી સમુદ્ર પોતાની મર્યાદા મૂકતો નથી, એવા મહાન પવિત્ર ઈશ્વરના મંદિરમાં જતાં આપણે કેટલી બધી સંભાળ રાખવી જોઇએ? ને કેટલું બધું પવિત્ર રહેવું જોઇએ? તેને બદલે આપણે કેવી અટકચાળી રીતે, કેવા મલિન મનથી ને કેટલા બધા ઓછા ભાવથી મંદિરમાં જઇએ છીએ તે વિચારી તો જુઓ! આવી રીતે મંદિરમાં જઇને આપણે શું મેળવી શકીએ? એક નોકર પોતાના શેઠના ઘરમાં જતાં જેટલી સંભાળ રાખે છે, એક વિદ્યાર્થી સ્કૂલમાં પોતાના માસ્તર પાસે જેટલી નમ્રતા રાખે છે, એક નવી પરણેલી જુવાન છોકરી પોતાની સાસુની જેટલી અદબ રાખે છે, તેટલીજ સંભાળ, તેટલીજ નમ્રતા ને તેટલીજ અદબ, તેજ નોકર, તેજ વિદ્યાર્થી ને તેજ છોકરી, મંદિરમાં પ્રભુનાં દર્શન કરવા જતી વખત ક્યાં રાખી શકે છે? પોતાના શેઠ, પોતાના માસ્તર ને પોતાની સાસુ કરતાં પણ જાણે પ્રભુનો દરજ્જો ઉતરતો હોય તેવી રીતે બેદરકારીથી આપણે પ્રભુના મંદિરમાં દર્શન

કરવા જતી વખત વર્તીએ છીએ, એ શું દિલગીર થવા જેવું નથી ? એવી રીતે મંદિરમાં જઇને આપણે શું લાભ મેળવી શકીએ ? માટે ભાઇઓ ! અદબથી, અંતરના પ્રેમથી ને શુદ્ધ ભાવથી આપણા આત્માના કલ્યાણ માટે આપણે મંદિરમાં જઈ શકીએ એમ કરો.

૧૭૭–આપણે શા માટે દેવમંદિરમાં જવું જોઇએ ? તેનો ખુલાસો.

મંદિરમાં દર્શન કરવા જતી વખત એ પણ ભૂલી જવું જોઈતું નથી કે, આપણે ત્યાં કાંઈ ગામ ગપાટા મારવા જતા નથી, આપણે ત્યાં કાંઇ એક બીજાની મુલાકાતો લેવા જતા નથી, આપણે ત્યાં કાંઈ બજારભાવ પૂછવા માટે જતા નથી, આપણે ત્યાં કાંઇ લગ્નનાં સાટાં કરવા કે પ્રેમની ઈસારતો કરવા માટે જતા નથી, આપણે ત્યાં કાંઇ લોકોની ખુબસુરતી જોવા કે માણસોના હાવભાવ તપાસવા જતા નથી, આપણે ત્યાં કાંઇ આપણી મ્હોટાઈ બતાવવા કે આપાણું ડહાપણ બતાવવા જતા નથી, અને આપણે પાકી રીતે સમજવું જોઇએ કે પ્રભુનું મંદિર એ કાંઇ નિંદાખાનાનું મકાન નથી, પણ ઈશ્વરની પ્રાર્થના કરવાનું પવિત્ર સ્થાન છે. જાણે અજાણે થઈ ગએલાં પાપની માફી મેળવવાની જગ્યા છે. જેમ બને તેમ મંદિરની પવિત્રતા વધારેમાં વધારે સચવાય તેમ પોતપોતાથી બનતું કરવાને દરેક માણુસ બંધાએલાં છે. કારણ કે, મંદિરમાં પવિત્રતા હોય તોજ ત્યાં જવાથી આપણામાં પવિત્રતા આવી શકશે; પણ જો ખુદ મંદિરમાંજ ગડબડ ચાલતી હોય તો ત્યાં જવાથી આપણામાં પવિત્રતા કેમ આવી શકશે ? એ વિચારવાનું છે. માટે સૌ ભાઇઓ તથા બહેનોએ મંદિરની પવિત્રતા સચવાય તેમ કરવું જોઇએ. હૃદયમાં ઈશ્વરી આવેશ ભરીનેજ મંદિરમાં જવું જોઇએ, ને એ આવેશ દેવનાં દર્શન કરતાં શુદ્ધ થવો જોઇએ–વધવો જોઇએ; ત્યાં બીજી નજીવી વાતોની પંચાતી ને ઠઠ્ઠા મશ્કરીની વાતો કરી હૃદયમાં આવેલા ઈશ્વરી આવેશને ભુંસી નાંખવો ન જોઇએ. જો મંદિરમાં દર્શન કરતી વખત આપણા હૃદયમાં આવેશ ન હોય તો એવાં દર્શનથી કાંઈ વિશેષ લાભ નથી. માટે આપણે

ભગવદ્ આવેશ ઓછો થઈ જાય એવી વાતો તથા એવાં આચરણ મંદિરમાં નહિ કરવાં જોઇએ.

મંદિરમાં જવાનો હેતુ જો બરોબર રીતે આપણા હૃદયમાં ને આપણી નજર આગળ રહેતો હોય તો આપણે ત્યાં વધારે સારી રીતે વર્તી શકીયે, માટે એ હેતુ બરોબર રીતે આપણા મનમાં ઠસાવવો જોઇએ. મંદિરમાં જવાનો આપણો ખાસ હેતુ ઈશ્વરને પ્રસન્ન રાખવો, ને તેની કૃપા મેળવવી એજ છે. કારણ કે, તે સમર્થ ઈશ્વરની કૃપાથી સર્વ બની શકે છે. દરેક માણસની ઈચ્છાઓ પોતપોતાના સ્વાર્થ પ્રમાણે જુદી જુદી હોય છે, પણ તે સર્વનો સામાન્ય હેતુ ઈશ્વરને પ્રસન્ન કરવાનો હોય છે. ઈશ્વરને પ્રસન્ન કરવાના પણ અનેક રસ્તા છે, પણ તેમાં દીનતાપૂર્વક લીનતા એ મુખ્ય છે; તે એવી દીનતાપૂર્વક લીનતા તથા આધીનતા ભગવદ્ આવેશમાંથીજ થાય છે, માટે એ આવેશ હૃદયમાં ભરીનેજ આપણે મંદિરમાં જવું જોઇએ. એ આવેશ ઓછો થઇ જાય એવાં કાંઇ પણ કામ કે વાતો ત્યાં નહિ કરવી જોઇએ. બધાય પ્રપંચને એ વખતે મનમાંથી કહાડી નાંખવા જોઇએ, ને પ્રભુમય બની જવું જોઇએ. જો એમ ન બની શકે તો મંદિરમાં માત્ર ખાલી ધક્કા ખાવાથી કાંઈ લાભ નથી, પણ ઉલટું નુકશાન છે; કારણ કે, માજીસ્ટ્રેટની હજુરમાં જે માણસ ગુન્હો કરે છે અથવા રાજાની સામે જે કોઇ બેઅદબી કરે છે તેને તેવાજ બીજા ગુન્હેગારો કરતાં વધારે શિક્ષા થાય છે. એવીજ રીતે પ્રભુના મંદિરમાં જેઓ બેઅદબી કરે છે અથવા પાપ કરે છે તેઓનાં પાપ બેવડાં થઇ જાય છે' એટલે તે વધારે શિક્ષાને પાત્ર છે, એ કદી પણ ભૂલી જવું જોઈતું નથી; માટે બીજી કોઈ પણ જગ્યા કરતાં મંદિરમાં વધારે અદબથી રહેવાની, વધારે પવિત્રાઇથી રહેવાની ને વધારે નમ્રતાથી રહેવાની જરૂર છે ને ફરજ છે, એ પક્કી રીતે યાદ રાખીનેજ મંદિરમાં જવું જોઇએ, તેમજ મંદિરમાં જે ઓળખાણ પીછાનવાળાઓ મળે તેમની સાથે પ્રેમપૂર્વક જેગોપાળ કરવા એટલુંજ બસ છે; તેમની સાથે મદિરમાં લાંબી ચોડી વાતો નહિ કરવી જોઇએ; કારણ કે, એવી વાતોથી ધ્યાન ચૂકી જવાય છે, માટે મંદિરમાં જવાનો હેતુ ન ચૂકી જવાય એ આપણા આત્માના કલ્યાણ માટે ખાસ ધ્યાનમાં રાખજો.

૧૭૮–આપણે કાંઇ વાતોના તડાકા ફડાકામાંજ રહી જવાનું નથી, પણ આપણે તો કાંઇક કરી બતાવવું છે, અને તે એજ કે પ્રભુના પવિત્ર નામનું બને એટલું સ્મરણ કરવું.

મહામંગળકારી સદાય આનંદ સ્વરૂપ પ્રભુના પવિત્ર નામ સ્મરણનો મહિમા એટલો બધો મ્હોટો છે કે, તેને માટે જેટલું કહીએ એટલું થોડુંજ છે. લાખો વર્ષો થયાં કરોડો સાધુઓ જુદી જુદી રીતે પ્રભુના નામ સ્મરણનો મહિમા ગાતા આવેલા છે, અને તોપણ કોઇ તેનો પાર પામી શકયું નથી. એને માટે નવી નવી ફેશનની એટલી બધી ચમત્કારિક વાતો છે કે, જો તેનો સંગ્રહ કરીએ તો મોટાં પુસ્તકો ભરાય, પણ ભાઇઓ ! આપણે કાંઇ એવી વાતોમાંજ રહી જવું નથી, આપણે તો કાંઇક કરી બતાવવું છે, તમે કહેશો કે આપણે તે શું બીસાતમાં ? આપણે શું કરી શકીએ ? પણ સંતો કહે છે કેઃ—

"* આત્મોન્નતિ મેળવવા માટે, જન્મ–મરણના ફેરામાંથી છૂટવા માટે, સંસારસાગર તરવા માટે, અંધકારમાંથી પ્રકાશમાં જવા માટે, અલ્પકાળમાંથી અનંતતામાં જવા માટે, મૃત્યુમાંથી જીવનમાં જવા માટે, અને પરમાત્માને પામવા માટે પ્રભુ આપણને નથી કહેતો કે, તમે આકાશના તારાઓને પકડી લાવો, તે એમ નથી કહેતો કે, તમે સમુદ્રને પી જાઓ, તેની આજ્ઞા એવી પણ નથી કે, તમે ધગધગતા અગ્નિને ખાઈ જાઓ, તેની ઇચ્છા એવી પણ નથી કે, તમે સંસાર છોડી દ્યો, તે એમ નથી કહેતો કે, તમે શેષ નાગની મૂછના વાળ તોડી લાવો, તે એમ પણ નથી કહેતો કે, તમે ઇંદ્રને જીતી આવો, તે એમ પણ નથી કહેતો કે, તમે દુનિયાનાં દુઃખો લઇ લો, તે એમ પણ નથી કહેતો કે, તમે પૃથ્વીનાં રજકણો ગણી આપો, તે એમ પણ નથી કહેતો કે, બ્રહ્માંડના બધા વાયુને માત્ર એકજ પરમાણુમાં તમે ભરી આપો, તે એમ પણ નથી કહેતો કે, તમે આકાશ સુધીની સીડી બાંધી આપો, અને તે એમ પણ નથી કહેતો કે તમે તમારૂં મસ્તક કાપી આપો; તે માત્ર એટલુંજ કહે છે કે, વ્યવહારિક લાલચોમાં ન ફસાઓ, અને માત્ર

* "સંસારમાં સ્વર્ગ" માંથી પાનું ૬૩.

દેખાતી અડચણોથી નહિ ડરી જતાં દૃઢતાથી ઈશ્વરી રસ્તામાં આગળ વધવા માટે મહાન પ્રભુના દુઃખનાશક પવિત્ર નામનું સ્મરણ કરો.”

ભાઈઓ! હવે આપણને શું કરી બતાવવાનું છે એ સમજ્યા? આપણને માત્ર વ્યવહારિક લાલચોમાંથી બચવાનું છે અને પ્રેમપૂર્વક શુદ્ધ ભાવથી અનંત બ્રહ્માંડના નાથના નામની માળા ફેરવવાની છે. જો એમાંથી કાંઈ થોડું ઘણું પણ આપણે કરી બતાવીએ તો તો જીંદગીની સાર્થકતા છે અને પ્રભુના કૃપાપાત્ર થઇ શકીયે તેમ છીયે. બાકી જીભોના લબરકાથી કાંઈ વળવાનું નથી.

વાતોના તડાકા ફડાકામાં અને અષ્ટમ પષ્ટમ કરી ગોટાળા પીંડાળા વાળવામાં અમે કાંઈ બાકી રાખ્યું નથી; જે બાકી રાખ્યું છે તે સંતોની સેવા, ને હરિનું સ્મરણજ. અરે અરે! આ તો એમ થઈ ગયું કે, ચટણી મરચાં ખાવામાં રહી ગયા ને લાડુ ખાવા તો બાકીજ રહી ગયા. અરે! હાય હાય! આ તો એમજ થઇ ગયું કે મીંઢીઆવળ ને નસોતરની ફાકીઓ લઈ એરંડીયું પીધા જેવું મ્હોડું કરવામાંજ અમે રહી ગયા અને ખરૂં અમૃત પીવાનું તો બાકીજ રહી ગયું. અરેરે! આ તો એમજ થઈ ગયું કે ભુંસો ફાકવામાં ને ખીલો ચાટવામાંજ અમે રહી ગયા અને તત્વ માલ તો ભૂલાઈજ ગયો, અને હાય હાય! અમે તો ગટરના ગંદા પાણીમાંજ રહી ગયા અને પવિત્ર ગંગાજળને માટે તો અમારા મનમાં ઇચ્છાજ રહી નહિ? પ્રભુ! દયા કર, દયા કર. તારા શાંતિદાયક મહામંગળકારી નામના સ્મરણ વિના આવી સ્થિતિમાંથી કેમ છૂટી શકાશે? અમારે જે કરી બતાવવું છે તે માત્ર ત્હારા નામનું સ્મરણ. અમે જાણીયે છીયે કે, એમાં નથી કાંઇ પાઇનું પણ ખર્ચ કે નથી કાંઇ બોજો ઉપાડવાનો, નથી કાંઈ તજવાનું કે નથી કાંઈ ઉંડો અભ્યાસ કરવાનું, અને નથી કાંઇ જુદાં જુદાં કર્મોની ગુંચવણ ભરેલી જાળ કે નથી કાંઈ મતમતાંતરના વાંધા; એમાં તો માત્ર તારા મહામંગળકારી પવિત્ર નામનું સ્મરણજ છે. એમાં તો માત્ર સર્વ ધર્મના સારનો પણ સાર અને તત્વનું પણ તત્વ છે. અને એમાં તો અઢાર પુરાણ, ચાર વેદ, તથા આખી દુનિયાનાં ધર્મશાસ્ત્રોમાંથી

તારવી કહાડેલું માખણુજ છે. માટે ભાઈઓ! વાતોના તડાકા ફડાકામાંજ નહિ રહી જતાં એ માખણુ મેળવવાની તજવીજ કરો, પ્રભુના નામસ્મરણરૂપી માખણુ મેળવવાની તજવીજ કરો.

૧૭૯—સંતો કહે છે કે, માળા તે પ્રભુનો રસ્તો છે અને તેના પારા તે રસ્તા ઉપરનાં અજવાળું આપનારાં ફાનસો છે.

આપણા દેહનાં દુઃખો, મનનાં દુઃખો, અને કુદરતી આફતોથી અકસ્માત આવી પડનારાં દુઃખો, એ ત્રણે જાતનાં દુઃખોમાંથી છોડાવે અને અખંડ શાન્તિ આપે એવો જો આ જગતમાં કોઇ પણુ સહેલામાં સહેલો કીમીયો હોય, તો તે મહાન ઇશ્વરના પવિત્ર નામનું સ્મરણુ છે. એ શાન્તિદાયક નામમાં દુઃખ નાશ કરવાનો એવો મહાભારત ગુણુ છે કે, જો તેનો આપણે જરા પણુ અનુભવ લઇએ તો આપણુને તુરતજ આનંદ થયા વિના રહે નહિ; એટલુંજ નહિ પણુ તેમાં એવી ખુબી છે કે રસ લાગ્યા પછી અને રંગ લાગ્યા પછી તેને છોડી શકાયજ નહિ; કારણુ કે, સંતો કહે છે કે, પ્રભુનું નામસ્મરણુ કરવાની માળા તે પ્રભુનો રસ્તો છે અને તેના પારા તે રસ્તા ઉપરનાં અજવાળું આપનારાં ફાનસો છે. આમ હોવાથી પ્રભુના એક નામ પછી બીજું નામ લેતાં વધારે અજવાળું મળે છે, અને બીજા કરતાં ત્રીજા નામમાં વધારે અજવાળું મળે છે. આવી રીતે જેમ જેમ વધારે વધારે નામ લેતા જઇએ તેમ તેમ વધારે વધારે અજવાળું વધતું જાય છે, કારણુ કે, જેમ જેમ ઈશ્વરી રસ્તામાં આગળ વધતા જઇએ તેમ તેમ દૈવી પ્રકાશ અને આત્મિક આનંદ વધતો જાય છે; અને એ દિવ્યપ્રકાશ તથા એ અલૌકિક આનંદ ઈશ્વરના નામસ્મરણુમાંથી મળે છે, એટલે નામસ્મરણુ વિનાનો માર્ગ તે અંધારો રસ્તો છે, અને અંધારા રસ્તામાં તો કેટલાક સંન્યાસીઓ રોગીઓ અને ભક્તો જેવા હુંશિયાર માણુસો પણુ ભૂલા પડે છે, ત્યારે દુનિયાદારીના ચાબક ખાઈ ખાઇને અને વ્યવહારની હાય હોય ભોગવી ભોગવીને ઢીલાઢફ થઈ ગયેલા આપણા જેવા નમાલાઓ ભૂલા

પડે તેમાં નવાઈ શું ? પણ યાદ રાખજો કે, મ્હોટા રસ્તાની ભૂલ પણ મ્હોટી હોય છે. મુંબઈ જેવા શહેરમાં ક્યાંઇ ભૂલા પડી જઇયે તો ઘેર પહોંચતાં કલાક બે કલાક મોડું થઈ જાય છે, રેલવેમાં બેસતાં ભૂલી જઇએ અને એકને બદલે બીજી ટ્રેનમાં બેશી જઇયે તો પૂર્વને બદલે પશ્ચિમમાં નીકળી જવાય છે, ને ફરીથી પાછા વધારે પૈસા ખર્ચવા પડે છે; તથા એ ભૂલના દંડ બદલ વધારે પૈસા આપવા પડે તે જુદા, અને જો ક્યાંઈ જંગલમાં ભૂલા પડયા હોઇએ તો અધવચમાંજ ક્યાંઈ રાત રહી જવું પડે છે. આવા ન્હાના રસ્તાઓની ભૂલથી પણ જ્યારે એટલો બધો વખત ફોગટના રખડપાટમાં જાય છે, ત્યારે ભાઇઓ ! વિચાર તો કરો કે જો ઇશ્વરી રસ્તામાં ભૂલ થાય તો કેવા મ્હોટા ચક્કરમાં પડી જઈશું ? ચોરાસી લાખના ફેરાના ચક્કર માટે તમે ક્યાં નથી સાંભળ્યું ? એવા મ્હોટા રસ્તામાં ન સપડાઇ જવાય માટે આપણા હૃદયમાં હરિના નામસ્મરણરૂપી ફાનસ રાખો, હરિના નામસ્મરણરૂપી આનંદ રાખો. એ રોશનીમાં એવું બળ છે કે, જો તેને સાચા દિલથી ને પૂરેપૂરા ભાવથી પકડી રાખીશું તો તે આપણને ચોરાસી લાખના ફેરામાં ભૂલા પડવા દેશે નહિ, માટે જેમ બને તેમ અને જ્યાંથી મળે ત્યાંથી પ્રભુનાં પવિત્ર નામસ્મરણને પકડો; નામસ્મરણને પકડો; કારણ કે, આપણને તારવા માટે આપણી ઉપર દયા કરીને પરમાત્માએ પોતાનો પ્રકાશ પોતાના નામની મારફત આપણને આપેલો છે, માટે એ દિવ્ય પ્રકાશને પકડી રાખો, એ સત્ય જ્યોતિને પ્રેમથી હૃદયમાં ધારણ કરો.

૧૮૦—ઈશ્વરના દરબારમાં આપણે માટે મકાન બાંધવા માટે માળાનો એક એક મણકો એટલે કે પ્રભુનું એક એક નામ તે એક એક ઈંટ છે.

ત્યાગીઓ કહે છે કે, આ સંસાર સ્વપ્ન જેવો છે, પણ આપણે મોહમાં ફસાયેલા છીયે એટલે આપણને 'સંસાર સ્વપ્ન જેવો છે' એ બાબત હજુ ખુલ્લી રીતે સમજાઇ નથી; તોપણ આપણે એટલું તો કબૂલ કરીયે છીયે કે, આ બધું ચાર દિવ-

સની ચટકી જેવું છે;કારણ કે, આપણે જોઇયે છીયે કે, આપણાં ઘણાંએ સગાંવહાલાંઓ મરી ગયાં છે, આપણા ભાઇબંધ દોસ્તો ને ઓળખણવાળાઓ મરતા જાય છે, આપણા ધંધા રોજગારમાં અને આપણા શરીરમાં પણ જમાના પ્રમાણે ફેરફાર થતા જાય છે, અને આપણું મન પણ કાંઈ હમેશાં એકની એક સ્થિતિમાં રહી શકતું નથી. આ બધું પ્રત્યક્ષ જોઇ જોઇને આપણે એટલું તો ખુલ્લી રીતે સમજી ગયા છીયે કે, આપણને પણ પાંચ દિવસ મોડું કે વહેલું પણ જરૂર મરવાનું છે; અને જરૂર આપણી જુવાની પણ જતી રહેવાની છે. એ ઉપરથીજ આપણે આ જગતને ચાર દિવસની ચટકી જેવું કહીયે છીયે. જોકે એમ મ્હોડેથી બોલીયે છીયે તોપણ હજુ તે પ્રમાણે વર્તતા નથી. જો ખરેખરી રીતે એમ વર્તતા હો તો વિચાર કરો કે, જ્યારે આપણે "ચાર દિવસની ચટકી" માટે એટલું બધું કરીયે છીયે ત્યારે અનંતકાળનાં હરિની હજુરનાં સુખો ભોગવવા માટે આપણે કેટલું બધું કરવું જોઇએ? આપણી આ ક્ષણિક જીંદગી માટેની દોડધામ જુઓ! આપણા આ પાણીના પરપોટા જેવા દેહ માટેની હાયહોય જુઓ! આપણી આ ઘડીકવારની બાજીના દગા ફટકા જુઓ! પળનો ભરૂસો નહિ છતાં પણ આપણે આપણા સંકલ્પ વિકલ્પથી ઘરાર ઉભી કરેલી આજુબાજુની મુશ્કેલીઓ જુઓ! અને "જાનમાં કોઈ જાણે નહિ ને હું વરની ફોઇ" બનવાની મૂર્ખાઇઓ તો જુઓ!

હજુ આટલેથીજ ક્યાં છૂટકો થવાનો છે? આપણા તબેલાઓ ને ગોડાઉનો જુઓ! આપણાં હમામખાનાંઓ ને ગાડીઓ જુઓ! આપણા પલંગો ને આપણા બંગલાઓ જુઓ! આપણાં ખેતરો અને આપણાં કારખાનાંઓ જુઓ! અને એ કાંઈ પણ ન હોય તોપણ આપણા મનને તો જુઓ! એમાં એ બધી બાબતોની કેટલી બધી વાસના ભરેલી છે એ તો તપાસો!

આ બધું શાને માટે? જરાક વારના જીવતર માટે? બે ઘડીના જાદુના ખેલને માટે! અને ભાઇઓ! યાદ રાખજો કે, પળ વારના સ્વપ્નાને માટે આપણે આટલું બધું કરીયે છીયે, પણ અનંતકાળને માટે અને હરિની હજુરમાં જવા માટે અક્-

સોસ ! કે, આપણે કાંઇ પણ કરતા નથી. આ કેટલી બધી મ્હોટી ભૂલ થાય છે એ વિચારો તો ખરા ! ખરેખરા આરામની જગ્યામાં આપણાં સુંદર મકાનો જોઇએ કે બળતા અગ્નિમાં આપણાં મકાનો જોઇએ ? એ ખ્યાલ તો કરો ! અને હમેશની જગ્યામાં ઘર બાંધવું જોઇએ કે ઘડીક વારની મુસાફરીમાં બંગલા બાંધવા જોઇએ ? એ કાંઈક તપાસો તો ખરા !

કોઈ એમ કહે કે અમે ઇશ્વરની હજુરમાં કેમ ઘર બાંધી શકીએ ? એટલી બધી શક્તિ અમારામાં ક્યાં છે ? પણ સાધુઓ કહે છે કે, અહિં દુનિયામાં ઘર બાંધવા કરતાં પરમાત્માની હજુરમાં ઘર બાંધવું એ વધારે સહેલું છે; કારણ કે, અહિં તો ઈંટના, ચૂનાના, પત્થરના, ને લાકડાંના પૈસા આપવા પડે છે, અહિં તો પાણીના ને રેતીના પણ પૈસા આપવા પડે છે, જમીનનો દર ને સરકારના કર તો આપણું છોડીયુંજ પાડી નાખે છે, અને રોજ રોજ વધતા જતા મજુરીના ભાવમાં કાચાપોચાના તો બારજ વાગી જાય છે, પણ પ્રભુના દરબારમાં એવું કાંઈ પણ નથી. પ્રેમપૂર્વક આપણે પ્રભુના પવિત્ર નામની માળા ફેરવીએ તે પ્રભુનું એક એક નામ ત્યાં એક એક ઈંટ રૂપ થઇ પડે છે, અને અહિં આપણે જે યથાશક્તિ દાન કર્યું હોય તેનું ત્યાં પાત્ર પ્રમાણે સેંકડો અને હજારોગણું ફળ થઈ જાય છે; એટલુંજ નહિ પણ ચિત્રવિચિત્ર એ ખાતાંનો ચોખ્ખો હિસાબ રાખે છે, અને વિશ્વકર્મા પોતે આપણે તેને સામાન આપીએ તે પ્રમાણે આપણે માટે મકાન બાંધી આપે છે, માટે ભાઇઓ ! અનંતકાળના મકાનને માટે જેમ ઉંચામાં ઉંચો માલ અપાય અને પ્રભુના નામસ્મરણરૂપી વધારેમાં વધારે ઈંટ અપાય તેમ કરજો; કારણ કે, સાચા સુખનું, ખરેખરી શાંતિનું, અને અનંતકાળનું મકાન તો હરિની હજુરમાં–મોક્ષધામમાંજ હોવું જોઇએ; અને તે વગર મહેનતે ને વગર ખર્ચે અનંત-બ્રહ્માંડના નાથના પવિત્ર નામના બળથી બાંધી શકાય તેમ છે, માટે મહામંગળકારી પ્રભુના આનંદદાયક નામનું સદા સ્મરણ કરો ! સ્મરણ કરો !!

૧૯૧–જેમ એક એક સેકન્ડમાંથી જમાનાઓ થાય છે, તેમ પ્રભુનું એક એક નામ લેતાં સરવાળે ઘણાં નામો થવાથી અંતે આપણું કલ્યાણ થઇ જાય છે.

ન્હાના ઘડીઆળમાં સેકન્ડ કાંટો તમે જોયો છે? એ કાંટાને એક કાપા ઉપરથી તેની પાસેના બીજા કાપા ઉપર ખસી જતાં જરા પણ વાર લાગતી નથી; આપણે હજુ ધ્યાન રાખીને જોતા હોઇએ એટલામાં તો તે ક્યાંનો ક્યાં ચાલ્યો જાય છે. આપણા મનમાં એક સેકન્ડની કે થોડી સેકન્ડની જો કે કાંઇ કિંમત નથી તોપણ એ એક એક સેકંડ જતાં જરા વારમાં મીનીટ, સ્હેજવારમાં પા કલાક, અને વાત કરતાં કરતાં કલાક નીકળી જાય છે એ તમે ક્યાં નથી જાણતા? એવી રીતે કલાકોમાંથી દિવસો, દિવસોમાંથી સૈકાઓ, સૈકાઓમાંથી જમાનાઓ, અને જમાનાઓમાંથી યુગો ચાલ્યા જાય છે. સૈકાઓ, જમાનાઓ, અને યુગો તો હાલના વખતમાં આપણે જોઈ શકતા નથી, પણ જલદી જલદી વર્ષોને જતાં જોઇને કોઇ કોઇ વખત શું આપણુને અજાયબી નથી લાગતી? ઘણી વખત આપણુને એમ લાગી જાય છે કે, ઓહો! આટલી વારમાં આટલો બધો વખત નીકળી ગયો? હજી હું તો જાણું કાલ સ્હવારની વાત છે.

ભાઇઓ! આવી રીતે જેમ આપણુને ખબર પણ ન પડે તેવી રીતે ન્હાની ન્હાની પળોમાંથી વર્ષો ચાલ્યાં જાય છે તેમ પવિત્ર ઇશ્વરના આનંદદાયક નામનો હમેશાં થોડી થોડી વાર જપ કરવાથી પણ અંતે આપણે સાચા ભક્ત થઈ જઇયે છીયે, અને ઇશ્વરની અખૂટ રિદ્ધિસિદ્ધિ ભોગવવા ભાગ્યશાળી થઈ શકીયે છીયે; કારણ કે, રિદ્ધિસિદ્ધિ પ્રભુના પવિત્ર નામની દાસી છે. અનંત બ્રહ્માંડના નાથના નામમાં આટલું બધું બળ છતાં પણ આપણે પ્રેમપૂર્વક તેનું સ્મરણ કરી શકતા નથી, તેનું કારણ એજ છે કે, જેમ થોડી થોડી પળોની આપણુને કિંમત નથી તેમ પ્રભુના નામનો જરા જરા વાર જપ થાય તેનું બળ પણ આપણે ખુલ્લી રીતે જોઈ શકતા નથી, તેથી જેમ થોડી થોડી સેકન્ડોની આપણે દરકાર કરતા નથી તેમ જ્યારે બને

ત્યારે જેટલું બની શકે એટલું અનન્ય ભક્તિથી તન્મય થઇને નામસ્મરણ કરવાની પણ આપણે દરકાર રાખતા નથી, એટલે આપણે ધારેલું ફળ મેળવી શકતા નથી. પણ યાદ રાખજો કે જેમ એક સેકન્ડમાંથી જમાનાઓ થઈ જાય છે તેમ મહાન પ્રભુનું શાંતિદાયક એક એક નામ લેતાં પણ આપણે પવિત્ર થતા જઇયે છીયે, માટે પ્રભુના મહા મંગળકારક નામને ન્હાનું સમજવાની ભૂલ નહિ કરતાં તથા સેકન્ડમાંથી જમાનાઓની માફક એ થોડું થોડું કરતાં પણ ઘણું થયે અંતે તેમાંથી કલ્યાણ થવાનું છે એમ સમજીને પરમ પવિત્ર, મહામંગળકારી સદાય આનંદસ્વરૂપ, ત્રિવિધ તાપને ટાળનાર, સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ પરમકૃપાળુ શ્રીપરમાત્માના શાંતિદાયક નામનું જ્યારે બને ત્યારે પૂર્ણ પ્રેમથી, દઢ શ્રદ્ધાથી, અને સાચી એકાગ્રતાથી સ્મરણ કરો! સ્મરણ કરો!!

પદ.

નારાયણનું નામ લેને તું પ્રાણીરે,
બદ્રીનાથ પ્રગટ જુગ જાણી—(ટેક)
ગર્ભવાસે રક્ષા કીધી તારીરે,
લીધો જઠર અગ્નિથી ઉગારીરે;
તેને કેમ મેલ્યો છે વિસારી—નારાયણ૦
નરદેહ દીધો તને નાથેરે,
ધન હોય તો વાવર તારે હાથેરે;
પડયું રહેશે કોડી નાવે સાથે—નારાયણ૦
વણ સમજે કહે મારૂં મારૂં રે,
ધન કાજ ફરે તન બારૂં રે;
તારા હાથે નથી ધન તારૂં—નારાયણ૦
મિથ્યા સુખમાં તે શું લપટાણોરે,
લોક લાજે ગળે દીધો પાણોરે;
જાય છે તૃષ્ણાના પૂરમાં તણાણો—નારાયણ૦
કાયા માયા એ રીતે કાચી રે,
તેના રંગમાં તે શું રહ્યો રાચી રે;
બ્રહ્માનંદ કહે વાત સાચી—નારાયણ૦

૧૮૨—લોકોને પરમાર્થ શીખવવા માટે પ્રસંગોપાત દાન આપવાનું આપણાં શાસ્ત્રોમાં વારેવારે કહેલું છે, માટે આપણે પણ નાનપણથીજ યથાશક્તિ દાન આપતાં શીખવું જોઇએ.

અસલના વખતમાં અતિથિસત્કાર અને દાનની બાબતમાં આખી દુનિયામાં હિંદુસ્તાનની બરોબરી કરી શકે એવો કોઈ પણ દેશ નહોતો. રાજા પ્રજા સર્વે દાનની કિંમત સમજતા, અને પોતપોતાની શક્તિ મુજબ ધર્મની ફરજ તરીકે હમેશાં દાનપુણ્ય કરતા હતા; પણ હાલના રાજાઓ તો ભેંસો છોડીને ખીલાનાં દાન આપી દે એવા થઈ ગયા છે; અને કદી બહુ કરે તો લાગવગવાળાઓને એ. બી. સી. ડી. નાં પૂંછડાંઓજ આપે છે. જ્યારે રાજાઓનાજ એવા હાલ થઇ ગયા છે, ત્યારે પ્રજાની પાયમાલીનું તો પૂછવુંજ શું ? પણ અસલના વખતમાં કાંઇ એમ નહોતું. એ વખતે તો પ્રસંગોપાત ઘણી જાતનાં દાન અપાતાં હતાં. હાથી ઘોડાનાં દાન, રથ પાલખીનાં દાન, વાડીબંગલાનાં દાન, અને વાવકૂવા તથા ખેતરોનાં દાન તો સાધરણ હતાં. જ્યાં આવાં દાનો પણ સાધારણ હોય, ત્યાં અન્નદાન અને વિદ્યાદાન માટે તો બાકીજ શું રહે ? અન્નદાન આપવા સારૂ અતિથિયોને શોધવા સારૂ ઘણાએ ગૃહસ્થો પગે ચાલીને બબ્બે ચાર ચાર ગાઉ જંગલમાં જતા હતા અને હાથેપગે લાગીને ખરા ભાવથી અતિથિયોને પોતાને ઘેર લાવી જમાડતા હતા. વિદ્યાદાન માટે તો દરેક મંદિરમાં સવારે, બપોરે, સાંજે, અને રાત્રે હરિકથા તથા ધર્મના ઉપદેશો થયા કરતા હતા; અને જે પંડિતને ઘેર વધારે વિદ્યાર્થીઓ ભણતા હોય તેનું વધારે સન્માન થતું હતું. તેથી દરેક પંડિતો પોતાના માનને અર્થે તથા ધર્મને અર્થે પોતાને ખર્ચે ખાસ વધારે વિદ્યાર્થીઓ મેળવવાની તજવીજ કરતા હતા, અને એ પંડિતોનું વિદ્યાદાનનું ખર્ચ રાજાઓ તથા શેઠ શાહુકારો ઉપાડી લેતા હતા, એટલે ગરીબમાં ગરીબ વિદ્યાર્થી પણ મનમાનતી રીતે અભ્યાસ કરી શકતો હતો. આવી રીતે અન્નદાન તથા વિદ્યાદાનની છૂટથી લોકો પોતાની મરજી મુજબ અભ્યાસ કરી શકતા

હતા; અને એ વખતે દરેક ન્હાનામાં ન્હાના ગામમાં પણ દરરોજ સનાતન આર્ય ધર્મનો ઉપદેશ ચાલુ હોવાથી પૂર્ણ શ્રદ્ધાથી લોકો એકજ ધર્મમાં રહી શકતા હતા. એટલે વિદ્યાની સાથે ધર્મનું બળ તેઓમાં બન્યું રહેતું હતું; તેથી તેઓ નીતિમાન અને આબાદ રહી શકતા હતા; એટલુંજ નહિ પણ જુદા જુદા પ્રસંગોએ ધર્મ નિમિત્તે જુદી જુદી જાતનાં દાન આપતા હતા. એ પ્રસંગો એટલા બધા હતા અને એ દાનો એટલી બધી ઉંડી અસરવાળાં હતાં કે જો તેનો આપણે અભ્યાસ કરીએ તો આપણને અજાયબી લાગ્યા વિના રહે નહિ. આપણા પૂર્વજોનું ધાર્મિક જીવન કેવું ઉત્તમ હતું અને હાલમાં આપણે કેટલા બધા નીચે ઉતરી ગયા છીયે એ જોવું હોય તો અસલની પ્રાયશ્ચિત્ત વિધિ અને દાનવિધિ તથા દાનમાહાત્મ્ય આપણે જાણવું જોઇએ. જો એ સમજીએ તો આપણને તુરતજ એમ લાગી આવે કે, જે ધર્મમાં આટલાં બધાં પ્રાયશ્ચિત્ત હોય તે ધર્મના લોકો કેમ પાપ કરી શકે? અને જે ધર્મમાં એટલાં બધાં દાન તથા એટલી બધી દાનની મહત્તા હોય તે દેશ દાનના પ્રભાવથી–ઉદારતાથી આબાદ કેમ ન હોય? જ્યાં ખાસ પ્રભુનો હુકમજ એવો હોય કે:—

यज्ञदानतपः कर्म न त्याज्यं कार्यमेव तत् ।
यज्ञोदानं तपश्चैव पावनानि मनीषिणाम् ॥

अ. १८, श्लो. ५.

યજ્ઞ એટલે પ્રભુ તરફની ફરજ, દાન એટલે મનુષ્યજાત તથા પ્રાણીઓ તરફની ફરજ, અને તપ એટલે મનને કાબુમાં રાખવું એ કર્મો છોડવા લાયક નથી, તે તો કરવાંજ. કારણકે, યજ્ઞ, દાન ને તપ બુદ્ધિમાનોને પણ પાવન કરનારાં છે.

ભાઇઓ! પ્રભુ માત્ર આપણી ઉપર આમ હુકમ કરીનેજ અટકતા નથી પણ તેઓ ખુદ પોતાનાજ દાખલાથી પુરવાર કરે છે કે:—

*परोपकृतिकैवल्ये तोलयित्वा जनार्दनः ।
गुर्वीमुपकृतिं मत्वा ह्यवतारान्दशाग्रहीत् ॥

* સુભાષિત રત્ન ભાંડાગારમાંથી.

અર્થઃ-પ્રભુએ પરોપકારને અને મુક્તિને તોળી જોયાં; તેમાં મુક્તિ કરતાં પરોપકારનો ભાર વધારે થયો, તેથી પ્રભુએ પોતે મુક્તિ છોડીને પરોપકારને અર્થે દશ અવતાર ધારણ કર્યા.

જ્યાં દાનની આટલી બધી મહત્તા હોય અને જ્યાં દાન નિમિત્તે ન્હાનપણથીજ બાળકો પરમાર્થનો હાથ લંબાવતાં શીખતાં હોય ત્યાંના લોક ઉદાર હોય અને તે દેશ આબાદ હોય તેમાં શું નવાઇ ? અસલના ભરતખંડનાં આખી દુનિયાના લોકો હજી સુધી વખાણ કરે છે, અને ઋષિયો હમેશાં એવીજ પ્રાર્થના કરતા કે, હે પ્રભુ! જો અમોને કદી ફરી જન્મ આપે તો આ ભરતખંડમાંજ આપજે. ભરતખંડની આવી ઉત્તમતાનું કારણ શું ? દાન, ધર્મ એજ એની ઉત્તમતાનું મૂળ છે; અને ધર્મનું બળ તથા પરમાર્થ એજ એની આબાદીનું મૂળ છે, માટે ભાઇઓ ! હાલના દેશ કાળ પ્રમાણે આપણે યથાશક્તિ દાન કરી શકીએ તેમ કરો; કારણ કે, દાનની ફરજીઆત રીતે પરમાર્થનો હાથ લંબાવતાં માણસો સહેલાઈથી શીખી શકે છે. એટલુંજ નહિ પણ તમામ લોકો દાનને રસ્તે પોતપોતાની શક્તિ મુજબ પરમાર્થ કરી શકે છે, તેથી વખત જતાં પરમાર્થના બળથી આખો દેશ સુખી થઈ શકે છે. માટે આ જમાનાની જરૂરીયાત પ્રમાણે આપણે ન્હાનપણથીજ યથાશક્તિ પરમ પવિત્ર મહાન પ્રભુને અર્થે દાન આપતાં શીખવું જોઇએ; કારણ કે, આપણાં હાલનાં ન્હાનાં દાનો એ ભવિષ્યના મ્હોટા પરમાર્થનાં બીજ છે. માટે એ ધર્મનાં બીજ જેમ વધારે વવાય તેમ કરો.

૧૮૩-જુદા જુદા ધર્મ એ આ સંસારરૂપી ચક્રના આરા છે અને પ્રભુ એ ચક્રની ધરી છે.

અમારો ધર્મ સારો અને તમારો ધર્મ ખરાબ, એમ કરવાનો વખત હવે વહી ગયો છે. ઈશ્વરની કૃપાથી હવે તો આપણે એમ સમજવા લાગ્યા છીયે કે, જુદા જુદા ધર્મ એ આ સંસારરૂપી ચક્રના જુદા જુદા આરા છે. અને સર્વશક્તિમાન સર્વવ્યાપક પ્રભુ એ ચક્રની ધરી છે. એટલે ભલે એ બધા આરા એક એકથી જુદા જુદા હોય અને એક બીજાથી બહુ

દૂર હોય તોપણ તે સર્વે આરા એકજ ચક્કરમાં છે અને અંતે એકજ ધરીને તે લાગી રહેલા છે; માટેજ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને ગીતાજીમાં કહેલું છે કેઃ—

ये यथा मां प्रपद्यंते तांस्तथैव भजाम्यहम् ।
मम वर्त्मानुवर्तंते मनुष्याः पार्थ सर्वशः ॥

अ. ४ श्लो. ११.

અર્થઃ—જે માણસો મને જેવી રીતે ભજે છે તેને તેવીજ રીતનું હું ફળ આપું છું. હે અર્જુન! માણસો બધી રીતે મારા માર્ગનેજ અનુસરે છે.

ભાઇઓ! આમાં અમારો ધર્મ સાચો અને તમારો ધર્મ ખોટો એવો ઝગડો ક્યાં રહ્યો? સૌ પ્રભુના રસ્તામાં છે અને જે જેવી ઉત્તમ કે હલકી રીતે ભજશે તે તેવું ઉત્તમ કે હલકું ફળ પામશે. આવા ચોખ્ખા ઠરાવ પછી શા માટે આપણે કોઈના ધર્મનું અપમાન કરવું જોઇએ? અને શા માટે કોઈનું દિલ દુઃખાવવું જોઇએ? આપણા રૂડા ધર્મના પવિત્ર હુકમો બીજા ધર્મવાળાઓને સમજાવવા એ આપણી ફરજ છે, પણ બીજા ધર્મનું અપમાન કરવું એ કાંઇ વાજબી નથી, કારણ કે ધર્મનું ઝનુન એ સૌથી મ્હોટું ઝનુન છે. એથી લોકોની લાગણી જલદી ઉશ્કેરાઈ જાય છે તથા એથી માણસોનાં મન સ્હેજ વાતમાં દુઃખાઈ જાય છે; અને કોઈનું પણ દિલ દુઃખાવવું એ પાપ છે, માટે આપણે પારકા ધર્મોની ચેષ્ટા કે નિંદા ન કરવી જોઇએ, અને એ ધર્મોને પણ સંસાર ચક્રનો એક આરો સમજી ઉદાર બુદ્ધિથી તેની તરફ જોવું જોઇએ.

ભાઇઓ! હવે આ કાંઈ ધર્મના ઝગડાઓનો જમાનો નથી, હવે તો લોકો સમજતા જાય છે કે, આર્ય ધર્મના વેદાંત ફિલસુફી જેવા અને ભક્તિમાર્ગના જેવા ઉદાર બુદ્ધિના ને છુટા વિચારના જે ધર્મ હોય તેનુંજ બળ વધતું જાય છે, કારણ કે આ જમાનો ઉદારતાનો છે. જેમકે હાલના લોકોને ઉદાર રાજનીતિ જોઇએ છે અને ઉદાર લોકવૃત્તિ જોઇએ છે, તેમજ ઉદાર ધર્મબુદ્ધિ જોઇએ છે, અને એવી ઉદારતાથીજ ફાયદો છે, કારણ કે, ઉદારતા પ્રભુને વ્હાલી છે, તેથી જે રાજ્યની રાજનીતિ ઉદાર હોય છે તે રાજ્યની સલામતી ને આબાદી બહુ સારી

હોય છે, અને જે દેશના લોકોની વૃત્તિ ઉદાર હોય તે દેશ પણ અરસપરસની મદદને લીધે સુખી હોય છે; તેમજ ઉદાર બુદ્ધિવાળો ધર્મ પણ બધાઓની વચ્ચે ફતેહ પામે છે, માટે આપણો પોતાનો ધર્મ પાળવામાં ચોક્કસ રહી બીજાઓના ધર્મ તરફ ઉદાર બુદ્ધિથી જુઓ; અને ઉદારતા પ્રભુને બહુ વ્હાલી છે, માટે પ્રભુને અર્થે આપણામાં ધર્મ સંબંધી સાચી ઉદારતા આવે તેમ કરો.

૧૮૪-જે લોકો માણસો સાથે ને બીજાં પ્રાણીઓ સાથે ભલાઈ ન રાખે અને પ્રભુ ઉપર પ્રેમ રાખવાનો દાવો કરે તેમને ખોટા સમજવા.

મહાત્માઓ કહે છે કે, ઈશ્વરનું સ્વરૂપ અગમ્ય છે; એનો પાર કોઇ પામી શકતું નથી. મ્હોટા મ્હોટા સિદ્ધ પુરૂષો અને દેવદાનવોથી પણ ઈશ્વરનું સ્વરૂપ પૂરેપૂરૂં જાણી શકાતું નથી, કારણ કે, તે નિરંજન નિરાકાર છે. ત્યાં મન, વાણી કે બુદ્ધિ પહોંચી શકતાં નથી. એ નિત્ય છે, એ અજન્મા છે, એ વિકાર રહિત છે, એ સર્વદા એકરૂપ છે. એનો કદી કોઇ પણ રીતે નાશ થઈ શકતો નથી, એ સર્વ વ્યાપી છે, અચળ છે અને સનાતન છે; એ ધ્યાનમાં નહિ આવી શકે એવો છે, માટે ઉપનિષદોમાં પ્રાચીન ઋષિયોએ એમ કહેલું છે કે, જેઓ એમ કહે છે કે, અમે ઈશ્વરને જાણ્યો, તેઓએ ઇશ્વરને ઓળખ્યો નથી. ભાઇઓ ! આવા આપણા મહાન ઈશ્વરને આપણે કેવી રીતે ઓળખી શકીએ ? અને તેને કેવી રીતે રાજી કરી શકીએ ?

ભક્તિમાર્ગવાળા કહે છે કે, જ્ઞાનમાર્ગવાળા કહે છે તેવોજ ઉપર વર્ણવેલા ગુણોવાળોજ ઈશ્વર છે, એમાં કાંઈ શક નથી, પણ એ ઈશ્વર જીવો ઉપરની પોતાની અખંડ દયાને લીધે જીવોથી ઓળખાઈ શકે તેવું ન્હાનું સ્વરૂપ લે છે, અને અવતાર લઈ રામકૃષ્ણાદિ રૂપે આપણું તારણ કરવા માટે આપણા સમાગમમાં આવે છે, અને આપણા હૃદયમાં તથા આપણાં મંદિરોમાં રહી આપણી ભાવના પ્રમાણે આપણને ફળ આપે છે. આવી રીતે માન્યા છતાં પણ ઉંડા ઉતરેલા વૈષ્ણવો અને લાળી

લાગી ગયેલા ભક્તો કહે છે કે, સારાં સિંહાસનથી કાંઈ આપણે ભગવાનને ખુશી કરી શકીએ તેમ નથી, કારણ કે, શેષજી પોતે ભગવાનનું સિંહાસન છે, એ કરતાં સુકોમળ ને એ કરતાં ઉત્તમ સિંહાસન આપણે તેને ક્યાંથી આપી શકીએ? સારાં વસ્ત્રાભૂષણથી પણ તે રાજી થઈ શકે તેમ નથી, કારણ કે, જેના મુગટમાં કૌસ્તુભમણિ શોભી રહ્યો છે, અને સાક્ષાત્ લક્ષ્મીજી પોતે જેના ચરણ ચાંપી રહ્યાં છે, તે સર્વ શક્તિમાન પ્રભુ આપણા થોડાક દાગીનાથી કે થોડાં લૂગડાંથી કેમ રાજી થઇ શકે? સારા સારા પ્રસાદ ધરાવાથી પણ પ્રભુ રાજી થઇ શકે તેમ નથી, કારણ કે, જે સર્વવ્યાપક પ્રભુ અનંત બ્રહ્માંડને અનંતકાળ થયાં નિભાવી રહ્યા છે, તે આપણા જરાક જેટલા મેવામિશ્રીની કટોરીથી કેમ ખુશી થઇ શકે? અને ઈશ્વરના મહાન ભક્ત પુષ્પદંત આચાર્યે પ્રભુની સ્તુતિ કરતાં કરતાં કહેલું છે કે, હે ઈશ્વર! જુદી જુદી જાતના ભજન-કીર્તનથી પણ તમે ખુશી થઇ શકો તેમ નથી, કારણ કે, અમે જે કાંઇ બોલીએ છીએ તે વાણીના આપનાર પણ તમેજ છો, એટલે તમારી આપેલી વાણીથી તમને સંતોષ થતો નથી. આવી રીતે આપણાં બળથી કે આપણી સમૃદ્ધિથી આપણે પ્રભુને ખુશી કરી શકીએ તેમ નથી; પણ બધા મહાન ભકતો એમજ કહે છે કે, આપણી અંતરની શુદ્ધ ભાવનાથી આપણે પ્રભુને ખુશી કરી શકીએ તેમ છીએ, અને જ્ઞાની મહાત્માઓ પણ એમજ કહે છે કે, જ્ઞાનથીજ આપણે ઈશ્વરને ઓળખી શકીએ તેમ છીએ.

હવે આપણે એ સમજવું જોઇએ કે, ભકતો જેને ભાવના કહે છે અને જ્ઞાનીઓ જેને જ્ઞાન કહે છે, કે જેથી કરીને ઈશ્વ-રને ખુશી કરી શકાય અને ઈશ્વરનું સ્વરૂપ જાણી શકાય, તે વસ્તુ શું છે? કેવી રીતે એ અમૂલ્ય વસ્તુ આપણે મેળવી શકીએ? અને કેવી રીતે તેને ભોગવી શકીએ? બહારની ક્રિયા-ઓમાં ને શબ્દોમાં ગમે એટલો મતભેદ છતાં પણ જગતના બધા મહાત્માઓ એક અવાજે જવાબ આપે છે કે; શુદ્ધ ભાવના અને સત્ય જ્ઞાન "સેવા" થી મેળવી શકાય છે; પણ આપણે ઉપર જોઇ ગયા કે, જ્ઞાનમાર્ગવાળા એમ કહે છે કે, નિરંજન નિરાકાર ઈશ્વર કે જે મન વાણી કે બુદ્ધિથી જાણી શકાતો

નથી, તેની સેવા કેવી રીતે થઈ શકે? તેને તો આપણે જ્ઞાનથીજ જાણી શકીએ, અને ભક્તિમાર્ગવાળા એમ કહે છે કે, આપણી ઉપરની દયાને લીધે પ્રભુ આપણી સેવા અંગીકાર કરી શકે છે, પણ તે કાંઇ આપણી બહારની વસ્તુઓથીજ ખુશી થાય નહિ; એ વસ્તુઓની સાથે શુદ્ધ ભાવના હોવી જોઇએ માટે હવે એ નક્કી થયું કે પ્રભુને ઓળખવા માટે શુદ્ધ ભાવના અને સત્ય જ્ઞાનની જરૂર છે. શુદ્ધ ભાવના અને સત્ય જ્ઞાન એ બન્ને આપણને જુદાં જુદાં લાગે છે, કારણ કે, એક ભક્તિમાર્ગનું વચન છે અને એક જ્ઞાનમાર્ગનું વચન છે; પણ મહાત્માઓ કહે છે કે, જેનામાં શુદ્ધ ભાવના હોય છે તેનેજ સત્ય જ્ઞાન થઇ શકે છે, અને જેનામાં સત્યજ્ઞાન હોય તેનેજ શુદ્ધ ભાવના થઈ શકે છે. આવી રીતે એ બન્ને જુદા જુદા લાગતા શબ્દોનું મૂળ એકજ છે. માટે આપણે સર્વશક્તિમાન અલૌકિક ઈશ્વરને જાણી શકીએ, અને તેના અખંડ આનંદો ભોગવી શકીએ તે સારૂ આપણે શુદ્ધ ભાવના અથવા સત્ય જ્ઞાન મેળવવું જોઇએ, અને યાદ રાખજો કે, એ "**સેવા**" થીજ મેળવી શકાય છે. માટે આપણે પ્રભુની સેવા કરવા સારૂ જગતની સેવા કરવી જોઇએ; કારણ કે, અદૃશ્ય પ્રભુનું દેખી શકાય એવું બીજું રૂપ તે આ જગત છે, માટે આપણે જગતની સેવા કરવી જોઇએ. મનુષ્ય જાતની અને પ્રાણીઓની સેવા કર્યા વિના આપણે કેવી રીતે પ્રભુની સેવા કરી શકીએ? કારણ કે, પ્રભુ પોતે કાંઈ આપણી સામે પ્રત્યક્ષ થતા નથી. માટે આપણાં પવિત્ર શાસ્ત્રોએ અને આપણા શ્રીસદ્‌ગુરૂઓએ આપણને જે રૂડા રસ્તા બતાવેલા હોય તે પ્રમાણે દરેક કર્મો ભગવદ્‌ અર્પણ કરીને તેનો લાભ આપણા દેશને અને આપણા ભાઇબંધોને મળે તેવી રીતે આપણે વર્તવું જોઇએ. કારણ કે, બધા મ્હોટા ભક્તોએ એ પ્રમાણે કરેલું છે. કબીર સાહેબના ઘરમાં કાંઈ નહોતું, તોપણ બહુ કષ્ટો વેઠીને પણ તે સાધુને જમાડતા હતા. સૂરદાસજી આંધળા હતા, અને પ્રભુમાં તન્મય થયેલા હતા, તોપણ જગતના કલ્યાણ સારૂ કરીને સવાલાખ પદ બનાવી ગયા છે. ગુરૂ નાનક સાહેબ સદાય સહેજ સમાધિમાંજ રહેતા હતા, તો પણ એ આનંદ છોડીને પણ લોકોને ધર્મનો ઉપદેશ કરતા હતા. મહાત્મા શંકરાચાર્યે સંસારનાં સુખ ભોગવ્યા પહેલાંજ

ધર્મના બચાવને અર્થે સંન્યાસ ગ્રહણ કરી લીધો હતો. દુનિયામાં ભક્તિ વધારવા માટે ભગવદ્ આવેશમાં આવી જઇને જો ભજન થતું હોય તો નરસિંહ મહેતો ઢેડને ઘેર પણ ચાલ્યા જતા હતા. પરોપકાર કરવાને માટે મહાન ભક્ત તુકારામ પોતાની બાઈડીના ફટકા પણ સહન કરતા હતા. લોકોને સાચો રસ્તો બતાવવા માટે મહાત્મા બુદ્ધે પોતાનું રાજપાટ છોડી દીધું હતું. અને જગતમાં ધર્મ ફેલાવવા માટે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને પોતે અવતાર લીધો હતો. આવી રીતે દરેક મહાત્માઓએ પ્રભુને ખુશી કરવા સારૂ મનુષ્ય જાતની અને બીજા પ્રાણીઓની સેવા કરેલી છે. માટે આજે પણ ભાવિક વૈષ્ણવો કહે છે કે, પ્રભુના નામની માળા ફેરવવી તે કરતાં પણ પ્રભુના મંદિરની અથવા હરિજનોની સેવા કરવી એમાં વધારે પુન્ય છે; કારણ કે, પ્રભુએ પોતે કહેલું છે કેઃ-

પદ.

“પ્રાણથકી મને વૈષ્ણવ વ્હાલા, અહર્નિશ એને ગાઉંરે;
તપ તીરથ વૈકુંઠ તજીને, વૈષ્ણવ હોય ત્યાં જાઉંરે. પ્રાણ.”

પ્રભુને ત્યાં આમ છે, માટે ભાઇઓ! છાંટાથી છીવાઈ જવામાં, લુગડાં ઉંચાં ઉંચાં લેવામાં ને અભડાઈ જવાની હાયહોયમાંજ નહિ રહી જતાં જરાક કોઈકનું ભલું થાય એમ પણ કરજો; કારણ કે, માણસો અને બીજા જીવો સાથે ભલાઇ રાખ્યા વિના પ્રભુ ઉપર પૂરો પ્રેમ થઇ શકતો નથી, એ યાદ રાખજો.

૧૯૫–યાદ રાખજો કે આપણે કાંઈ આપણો ભપકો સપકો બતાવવા માટે મંદિરમાં જવાનું નથી, પણ આપણા પાપની માફી મેળવવા માટે ઈશ્વરની પ્રાર્થના કરવા સારૂ મંદિરમાં જવાનું છે.

પ્રભુ કહે છે કે, તમારે માટે આખી દુનિયા છે. મારકીટો તમારે માટે છે, મીલો તમારે માટે છે, બેંડસ્ટેન્ડ ને પાલવા તમારે માટે છે. ટ્રામવે ને રેલવે તમારે માટે છે, પોસ્ટ ને તાર

તમારે માટે છે, નદી ને સમુદ્ર તમારે માટે છે, પહાડો ને ઝાડો તમારે માટે છે, ગોદીઓ ને કોર્ટો તમારે માટે છે, લાયબ્રેરીઓ અને મેહાનો તમારે માટે છે, ઘોડાઓ ને રથો તમારે માટે છે, નિશાળો ને હોટલો તમારે માટે છે; અનાજના કોઠારો ને ફળોનાં બજારો તમારે માટે છે, અને પાણીના ઝરાઓ તથા મ્હોટાં ખેતરો તમારે માટે છે; ટુંકામાં દુનિયાની સર્વે ચીજો તમારા વૈભવ માટે છે. મારે માટે માત્ર મંદિર છે, મને બીજી કોઇ ચીજની અપેક્ષા નથી. મને માત્ર તમારા હૃદયની શુદ્ધ ભાવનાની જરૂર છે, અને તે પણ મારે સારૂ નહિ, પણ માત્ર તમારાજ હિત સારૂ. માટે આખી દુનિયામાં તમે યોગ્ય રીતે વર્તો, ને યથાશક્તિ વૈભવ ભોગવો. એ સર્વે તમારે માટે છે, મારે માટે તો માત્ર કયાંઇ કયાંઇ ન્હાનાં ન્હાનાં મંદિર છે, તેને તમારી મલિન વાસનાઓથી અપવિત્ર ન કરો; એ મંદિરોને તમે શુદ્ધ રાખશો તો તમે શુદ્ધ થઇ શકશો. મંદિરને અપવિત્ર બનાવીને તમે પવિત્ર કેમ બની શકશો? માટે તમારી ઉત્તમ ભાવનાઓથી મારા મંદિરની પવિત્રતા સાચવો. મારા મંદિર તરફ બેદરકારી એ મારી તરફ બેદરકારી છે, મારા મંદિરમાં ખરાબ વિચાર એ મને અપમાન છે, મારા મંદિરમાં ઢોંગસોંગ કરવા એ મારી નિંદા કરવા જેવું છે અને મારા રહેવાની જગ્યા બગાડવી એ મને ત્યાંથી ઉઠાડી મૂકવા જેવું છે; માટે તમે તમારા મલિન વિકારો તરફ નહિ પણ મારી મ્હોટાઈ સામું જોઈ મંદિરની પવિત્રતા જાળવો.

આપણે વિચાર કરવો જોઇએ કે, મંદિરમાં દર્શન કરવા જવું તે કાંઇ નાચ પાર્ટીમાં, વરઘોડામાં કે નાટકશાળમાં જવું નથી. મંદિરમાં દર્શન કરવા જવું તે કાંઈ નવાં નવાં સાસરાને ઘેર, ફેનસી ફેરમાં કે ઉમરાવોની સભામાં જવા જેવું નથી. પણ આપણા રોજના પાપની માફી મેળવવા માટે, આપણી ઉપર ઈશ્વરની જે અસીમ દયા છે તેનો ઉપકાર માનવા માટે, અને આપણામાં ઈશ્વરી તેજ વિશેષતાથી ભરવા માટે મંદિરમાં દર્શન કરવા જવાનું છે, એ હેતુ ધ્યાનમાં રાખીને તે પાર પડે તે પ્રમાણે આપણે મંદિરમાં વર્તવું જોઇએ, તોજ દર્શનની સાર્થકતા છે. મતલબ કે, પ્રભુને આપણા ડોળડીમાક કે ઠાઠમાઠની

જરૂર નથી. તે આપણા લટકતા ઘડીઆળના ફેશનેબલ છેડા, સેંટપોમેટમની સુગંધ કે લટકતી ચાલની ચટકમટક માગતો નથી, તે ટાપટીપવાળા બાલના સેંથાઓ ને અર્ધું શરીર નાગું દેખાય તેવા આછા પોશાકો તથા નાજુક દાગીનાઓ ને નાટકી હાવભાવની ઇચ્છા રાખતો નથી; તેને તો માત્ર આપણી એકાગ્રતા, આપણા હૃદયની પવિત્રતા ને ઉંડા ભાવ જોઇએ છે; આપણી નમ્રતા ને આપણી ભક્તિ તેને જોઇયે છે; આપણા ઠાઠમાઠની ને ભપકા સપકાની તેને જરૂર નથી.

મંદિરમાં જતી વખત ધ્યાનમાં રાખવું જોઇએ કે, આપણે આપણાં પાપ માફ કરવા માટે ત્યાં જઇયે છીયે, આપણે પ્રભુના વ્હાલા થવા માટે દર્શન કરવા જઇયે છીયે, આપણે આપણી શુભ ઈચ્છાઓ પાર પાડવાની આશાએ મંદિરમાં જઇયે છીયે, અને આપણે કાંઈક વધારે ભલા થઇ શકીએ, આપણી ચાલ સુધારી શકીએ, આપણા મન ઉપર અકુંશ રાખી શકીએ અને આપણે હૃદયનો સંતોષ તથા આત્મિક દિલાસો મેળવી શકીએ તે માટે મંદિરમાં પ્રાર્થના કરવા જઇયે છીયે, એ કદિ પણ ભૂલી જવું જોઇતું નથી. ત્યાં જતાં આપણા પોશાક ઉપર ખાસ ધ્યાન આપવાની જરૂર છે. મંદિરમાં જતી વખતે હમેશ આપણો પોશાક જેમ બને તેમ સાદો ને મલાજા ભરેલો હોવો જોઇએ. આપણો પોશાક, આપણા હાવભાવ ને આપણા ચાળાચસકા જોઇને બીજાં નિર્દોષ માણસોને વિકાર ન થાય, એ સૌ ભાઇઓ તથા બ્હેનોએ ખાસ સંભાળવાનું છે. હાલના જમાનાના નાટકી પોશાકો ને યુરોપીયનોની વાંદર નકલ મંદિરોમાં ન જોઇએ; એટલું આપણાથી બની શકે તોપણ ઘણું છે. આપણા ડગલાઓ ને સાડીઓ મંદિરમાં દર્શન કરવા જતી વખત એવાં ભપકાબંધ ન જોઇએ કે જેથી તેમાં ડાઘ લાગી જવાની ફીકરથી પ્રભુને આપણે પૂરા દંડવત્ પણ કરી શકીએ નહિ. પ્રભુ કરતાં આપણને આપણો ડગલો અથવા સાડી વધારે વહાલી ન થઈ પડે એટલી ફીકર તો મંદિરમાં જતાં આપણે જરૂર રાખવી જોઇએ; તેમજ આપણો પોશાક એવો મલિન નહિ હોવો જોઇએ કે જેથી પાસેનાં બીજાં માણસોને કંટાળો ઉપજે; અથવા બીજા કોઇ પણ પ્રકારે ખરાબ દેખાવ

કે ખરાબ વિચાર થાય એવો પોશાક મંદિરોમાં ન જોઇએ.

આવી સાદી સૂચનાઓ ઉપર પણ જો આપણે ધ્યાન ન આપીએ તો પછી પ્રભુના મંદિરમાં જવાનું ફળ શું? આપણે તો પ્રભુના મંદિરમાં ભક્તિનાં મ્હોટાં ઇનામો લેવા માટે જવું છે, તેમ છતાં પણ મકાને પહોંચ્યા પહેલાં રસ્તામાંથીજ આપણે બગડી જઇયે તો પછી તેમાં ઇશ્વરનો શું દોષ? માટે ભાઇઓ! દેવમંદિરમાં જતાં આપણા આચારવિચારમાં કોઇ પણ જાતની ભૂલ ન થાય એ બરોબર સાંભળજો.

૧૮૬—દીનતા રાખ્યા વિના અને ભગવદ્ ધ્યાનમાં લીન થયા વિના માત્ર ઉપલકપણે મંદિરમાં ફેરો ખાઇ આવવાથી કાંઇ આત્માનું કલ્યાણ થઇ જાય નહિ.

નમ્રતા વિના, દીનતા વિના મંદિરમાં જવું એ પણ બહુ મોટી ભૂલ છે. પ્રભુને જેટલો અહંકારનો ધિક્કાર છે, તેટલો બીજી કોઇ પણ ચીજનો ધિક્કાર નથી, ને પ્રભુને જેટલી દીનતા વહાલી છે, તેટલી બીજી કોઇ પણ ચીજ વહાલી નથી; કારણ કે, દીનતામાં આધીનતા છે ને આધીનતામાં ભક્તિ છે. દીનતા વિનાની ભક્તિ, તે નાક વિનાની સ્ત્રી જેવી છે; માટે પ્રભુના મંદિરમાં જવું ત્યારે સાદો પોશાક, નીચી નમેલી આંખો, અદબવાળી ચાલચલણ, પવિત્રાઇ ભરેલું મન, હૃદયમાં ભગવદ્ આવેશ, ને આત્મિક સંતોષ હોવો જોઇએ. એ વખતે દુનિયાદારીના પ્રપંચ માત્રને દૂર કરી ઈશ્વરધ્યાનમાં મસ્ત બની તેની મ્હોટાઈ, તેની દયા, તેની પવિત્રાઇ, તેની કૃપા, ને તે સાથે આપણી નાલાયકી યાદ કરી નમ્રતાપૂર્વક વારંવાર પ્રેમથી દંડવત્ કરવા જોઇએ. પ્રભુને માનપૂર્વક સ્નેહથી ને દીનતાથી દંડવત્ કરતાં જરા પણ શરમાવું ન જોઇએ. ઘણા માણસો દંડવત્ કરતાં શરમાય છે અને જાણે પોતાને માથે બોજો પડયો હોય, અથવા પોતાની માથેની વેઠ ઉતારતા હોય તેવી રીતે શરમથી—સંકોચથી ને પૂર્ણ ભાવ તથા ખરી દીનતા વિના દંડવત્ કરે છે, એ

શોભા ભર્યું નથી. આપણે ઈશ્વરને પ્રસન્ન કરવાના હેતુથી દર્શન કરવા જઈયે છીયે, અને તોપણ ત્યાં માથું ઝુકાવતાં આપણને મહેનત થઈ પડે છે, ત્યારે આપણે શું ફળ મેળવી શકીશું ? ઈશ્વરને રાજી રાખવાનો આપણો હેતુ કેમ પાર પડી શકશે એ વિચારવા જેવું છે.

અગાઉના વખતમાં એવા ઘણાએ સારા સારા ભક્તો ને મ્હોટા મ્હોટા રાજાઓ થઇ ગયા છે કે, જેઓ પોતાને ઘેરથી દંડવત્ કરતા કરતા મંદિર સુધી જતા હતા, તેને બદલે આજે આપણામાં એવા પણ ઘણા જણા છે કે, જેઓને પ્રભુને નામે માથું ઝુકાવવું એ પણ મોત જેવું થઇ પડે છે. ઘણાએ એવા સારા માણસો છે કે, જેઓ રસ્તામાં મળતા ગરીબોને તથા ભિખારીઓને પણ નમ્રતાથી સલામ કરે છે, માથું ઝુકાવે છે, ને માફ કરો એમ વિનયથી કહે છે, પણ તેઓને મહારાજાઓના મહારાજા ઇશ્વરને નમતાં શરમ લાગે છે, અને ખુલ્લે દિલે ઈશ્વર પાસે પોતાના પાપની માફી માગવા તેઓની જીભ ઉપડતી નથી. પ્રભુ ! પ્રભુ ! એવાઓની ઉપર દયા કર. જેઓ પ્રભુને નમતાં શરમાય છે, ને પ્રભુની ભક્તિ કરતાં શરમાય છે તેઓને દુનિયાનાં સૌ ધર્મોનાં શાસ્ત્રો તથા દુનિયાના સર્વે મહાત્માઓ ધિક્કારે છે, એ વાત સૌ લોકોએ જરૂર ધ્યાનમાં રાખવી ઘટે છે; કારણ કે, જે પોતાના પેદા કરનારને, જે પોતાનું પાલણપોષણ કરનારને, જે પોતાને જીંદગી આપનારને, અને જે પોતાનું તારણ કરનાર અખંડ સચ્ચિદાનંદ પરમકૃપાળુ મહાન પવિત્ર પિતાને પણ પોતાના આત્માના કલ્યાણ સારૂ પણ નમતો નથી, તે સૂકા તાડ જેવો અક્કડબાજ માણસ જગતનું શું ભલું કરી શકશે ? જેઓના હૃદયમાં ભગવદ્ આવેશ હોય, જેઓ પ્રભુના પવિત્ર મંદિરમાં જીગરની પ્રાર્થનાઓ કરીને પાપની માફી માગી શકતા હોય, અને જેઓનાં હૃદય પ્રભુપ્રેમથી તરબોળ થયેલાં હોય તેઓજ મંદિરોમાં જઈને પોતાની જીંદગીની સાર્થકતા કરી શકે છે, અને તેઓજ પોતાના ભાઈબંધો સાથે ભલાઈથી વર્તી શકે છે. માટે ભાઇઓ ! ભલાઇ શીખવા સારૂ પવિત્ર સદ્ગુરૂઓના મંદિરોમાં જતાં શીખો.

૧૮૭–ઘર કેમ બંધાય છે એ કહી જવું એમાં કાંઇ મ્હોટી વાત નથી, તેમજ શાસ્ત્રની વાતો કહી જવી કે સાંભળી લેવી એમાં કાંઇ મુશ્કેલી નથી, પણ તે પ્રમાણે પાળવું એમાંજ ખુબી છે.

થોડાક હરિજનો બેઠા બેઠા જાત્રાની વાતો કરતા હતા, ત્યાં જગન્નાથજીના મંદિરની વાત નીકળી. ત્યારે એક જણે કહ્યું કે, ઓહો ! એ મંદિરનું કામ તો બહુ ભારે છે. શું એની શોભા ! એવું મ્હોટું મંદિર તે કયારે બંધાઇ રહ્યું હશે ? ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે એમાં શું ? પત્થરની ખાણો તો ત્યાં પાસેજ છે. ચુનો પણ સસ્તો, પાણી તો માત્ર ચાર હાથ ઉપર, લોકો બિચારા ગરીબ ને મજુરી સસ્તી, એટલે કામ કરતાં વાર શું? ત્યારે બીજા એક માણસે કહ્યું કે, સાદું કામ હોય તો તો એમ જલદી થઇ જાય પણ એમાં તો કારીગરી બહુ ભારે ભારે છે. ત્યારે પેલા માણસે કહ્યું કે, અરે ! શું ભલા માણસ, કારીગરની કાંઈ આપણા દેશમાં ખોટ છે ? બિચારા ભૂખે મરે છે; ચાર આના રોજ મળતા હોય તો ઠેઠ લંકાથી કારીગર ચાલ્યા આવે. વાતમાં વાત દોઢીયાંની છે; પૈસા ખર્ચવાવાળો કોઇ હોય તો ઘડીકમાં ઇંદ્રનું ઇંદ્રાસન પણ ઊભું થઇ જાય, ત્યારે એ મંદિર બાંધતાં તે શું વાર? મહિના પંદર દિવસમાં મંદિર તૈયાર !

ભાઇઓ! આ વાત કરતાં કાંઇ વાર લાગી ? પણ એ મ્હોટું મંદિર બાંધતાં કેટલી બધી મુશ્કેલી પડી હશે ? કેટલું બધું ખર્ચ થયું હશે? અને કેટલો બધો વખત ગયો હશે ? એ કાંઇ ખ્યાલ આવે છે? એ ખ્યાલ તો જેણે પોતાના ઘરનાં ઘરો ઉપર રહીને બંધાવ્યાં હોય તેનેજ આવી શકે. ગાડીવાળાઓ સાથે કેમ માથાકૂટ કરવી પડે છે, કંટ્રાકટવાળાઓ સાથે કેમ લડાઇ કરવી પડે છે, પાડોશીઓ સાથે બારી બાળીના કેમ વાંધા પતાવવા પડે છે, મજુરો સાથે કેમ મારામારી કરવી પડે છે, કારીગરોનાં પગનાં તળીયાં કેમ ઓળાંસવાં પડે છે અને સરકારનાં લાકડાં કેવાં આડાં હોય છે, એ તો જેને વીતી હોય તેજ જાણે. મ્હોડે વાતો કરી જવાવાળા કાંઇ જાણી શકે

નહિ, તેમજ આપણે પણ ઉંડા ઉંડા જ્ઞાનની મ્હોટી મ્હોટી વાતો પઢાવેલા પોપટની પેઠે મ્હોડેથી કરી જઇયે છીયે. વખતે ગીતા, ભાગવત કે રામાયણના પાઠ પણ કરીયે છીયે, અને હોંશે હોંશે ખાસ ચાહીને "સંસારમાં સ્વર્ગ" "સ્વર્ગનું વિમાન" તથા આ "સ્વર્ગની કુંચી" પણ વાંચીએ છીએ. પણ જ્યાં સુધી માત્ર એ વાંચવામાંજ રહી જઇયે, અને મ્હોડે એમ વાતો કર્યા કરીએ કે, વાહ, વાહ! એ પુસ્તકો બહુ સારાં છે, એમાં કાંઈ વળે નહિ; પણ જ્યારે એમાંથી થોડુંઘણું પણ કાંઈ પાળીએ ત્યારેજ આપણું ભલું થાય, અને ત્યારેજ અમારી એ લખવાની મહેનત પણ કાંઇ સફળ થયેલી ગણાય. એ વિના—એ પ્રમાણે પાળ્યા વિના ખાલી વાહવાહમાં કાંઈ વળે નહિ. માટે ઓ ભાઇઓ અને બહેનો! માત્ર ઉપલક વાતોમાંજ નહિ રહી જતાં અનંત બ્રહ્માંડના નાથને રીઝવવા સારૂ જેમ બને તેમ અંતરમાંથી ભલા થાઓ, અને આપણી એ ભલાઇ આપણાં કામોમાંથી પ્રભુ જોઇ શકે એમ કરો.

૧૮૮–દુનિયામાં ભક્તોની બલિહારી છે. નાસ્તિક દોસ્ત કરતાં ભક્ત દુશ્મન પણ સારો.

જ્યાં જોઇએ ત્યાં ભક્તોનાંજ વખાણ થાય, જ્યાં જોઇએ ત્યાં ભક્તોનેજ માન મળે, જ્યાં જોઇએ ત્યાં ભક્તોનાં કામ એની મેળે મેળે થઈ જતાં હોય, અને જ્યાં જોઇએ ત્યાં ભક્તોને ઘેરજ આનંદ હોય, એટલુંજ નહિ પણ પ્રભુ પોતે પણ કહે છે કે, મારા ભક્તોના સુખને ખાતર હું અવતાર લઉં છું. ભક્તનું આ કરતાં વધારે માહાત્મ્ય તે બીજું કેવું હોય?

ભાઇઓ! જ્યાં જોઇએ ત્યાં શા માટે આવી રીતે ભક્તોની વાહવાહ થઈ રહી છે? શું ભક્તો સોનામાંથી બનેલા છે? ને આપણે માટીમાંથી બનેલા છીયે? શું ભક્તો સ્વર્ગમાંથી આવ્યા છે? ને આપણે પાતાળમાંથી આવ્યા છીયે? શું ભક્તો ઈશ્વરના બનાવેલા છે અને આપણે કાંઈ કોઈ સેતાનના બનાવેલા છીયે! નહિ ભાઇઓ! આવું કાંઈ નથી. ભક્તો પણ આપણા જેવાજ છે, આપણી પેઠેજ તેઓ પ્રભુના જીવ છે, અને આપણા જેવાજ વિકારોથી ભરેલો તેઓનો પણ દેહ છે.

ત્યારે તેઓ ઉત્તમ શા માટે ? ત્યારે તેઓ દુનિયામાં શા માટે પૂજાઇ રહ્યા છે ? એનું કારણ એજ છે કે, તેઓએ આપણા કરતાં વધારે પ્રભુપ્રેમ મેળવેલો છે; અને પ્રભુપ્રેમ એ સર્વે સદ્દગુણોની માતા છે, તેથી પ્રભુપ્રેમને લીધે તેઓમાં આપણા કરતાં ઘણા વધારે સદ્દગુણો આવી ગયેલા હોય છે, એટલે તેઓ આપણા કરતાં શ્રેષ્ઠ છે.

કોઇ કોઈ ભક્તોમાં કદાચ બીજા ગુણો ન હોય તોપણ ભગવદ્ આશરાનું બળ તેઓમાં ભારે હોય છે, દુનિયાદારીનો મોહ તેઓમાં ઓછો હોય છે, પ્રભુને ખાતર તેઓ પોતાનાં ઘણાં સુખોનો ભોગ આપી શકે છે, અને દરેક ભક્તમાં ખાસ કરીને અતિશય ભલાઈ હોય છે; એ ભલાઇને લીધે આપણે તેને ચાહીએ છીએ.

બેશક કોઇ કોઈ ભકતોમાં કાંઈ દુર્ગુણો પણ હોય છે, પણ એ દુર્ગુણો તેઓમાં દબેલા રહે છે. દુર્ગુણો તેઓની પાસે કાંઇ જોર કરી શકતા નથી; કારણ કે પ્રભુપ્રેમને લીધે ભગવત્કૃપા તેઓની ઉપર ઉતરેલી હોય છે, એ કૃપાના બળથી પ્રભુના હુકમો પાળવાનું આપણા કરતાં તેનામાં વધારે બળ હોય છે; એટલે દુર્ગુણો તેઓને દુઃખ આપી શકતા નથી; એટલુંજ નહિ પણ એ કૃપાના બળથી તેઓ જગતની વધારે સેવા કરી શકે છે; માટેજ આપણે ભક્તોના દાસ બનવા તૈયાર થઇયે છીયે, કારણ કે, આપણે સમજીએ છીએ કે, ભક્ત બાયડી હોય તો વાતવાતમાં ધણીનો જીવ ખાય નહિ. ભક્ત ધણી હોય તો "ઘોકે જાર બાજરી ને ઘોકે નાર પાધરી", એમ કરે નહિ, ભક્ત દીકરો હોય તો તે કુળનું નામ બોળે નહિ, ભક્ત પાડોશી હોય તો તે જરૂરને વખતે મદદ કર્યા વિના રહે નહિ, ભક્ત સગાંવ્હાલાં હોય તો તે મેણાં ઓઠાંના ટપલા માર્યા કરે નહિ, ભક્ત ડાક્તર હોય તો તે દરદીને માટે બેદરકાર રહે નહિ, ભક્ત મેહેતાજી હોય તો તે છોકરાંઓને પોતાનાજ હાખલાથી ચીરૂટ ફુંકતાં શીખવે નહિ, ભક્ત નોકર હોય તો તે શેઠની ચોરી કરીને ભાગી જાય નહિ, ભક્ત સાસુ હોય તો વહુને દુઃખ દે નહિ, ભક્ત વહુ હોય તો સાસુને વગોવે નહિ, ભક્ત શેઠ હોય તો ચાકરોના બાર વગાડે નહિ, અને

ભક્ત રાજા હોય તો બનતાં સુધી લડાઇઓ કરે નહિ કે રૈયત પાસેથી ગેરવાજબી કર લે નહિ. ટુંકામાં આ દુનિયામાં ભક્તોની બલિહારી છે, માટેજ પંડિતો કહી ગયા છે કે, ભક્ત દુશ્મન પણ સારો, પણ નાસ્તિક દોસ્ત કામનો નહિ. માટે ભાઇઓ! જેમ બને તેમ જગતની સેવા કરીને સાચા ભક્ત બનો, અને શાંતિદાયક પ્રભુના માર્ગમાં આવો! પ્રભુના માર્ગમાં આવો!!

પદ.

સંત પારસ ચંદન બાવના, કામધેનુ કલ્પદ્રુમ સાર;
સમાગમ સંતનો.
પ્રેમ સમજાણો અંતર ઘણો, તરૂપારસ ત્રણ પ્રકાર–સમા૦
એક પારસથી પારસ બને, એક પારસથી બને હેમ–સમા૦
એક પારસ લોહ કુંદન કરે, સો વસા એમનું એમ–સમા૦
એક ચંદનથી વિષ ઉતરે, એક ચંદને અગ્નિ ઓલાય–સમા૦
એક તલભર તેલમાં જો પડે, ફરી તાતું કયારે નવ થાય–સમા૦
સૌ ગજશિર મોતી ન નીપજે, સઉ નાર સતી નવ હોય–સમા૦
સૌ સૈન્ય શરા નવ જાણીએ, એવી જુગત વિચારી જોય–સમા૦
જ્ઞાનહીણ ગુરૂ નવ કીજીએ, વંઝા ગાય સેવે શું થાય–સમા૦
કહે પ્રીતમ બ્રહ્મવિદ ભેટતાં, ભવરોગ સમૂળો જાય–સમા૦

૧૮૦–પ્રભુકૃપા.

એક ન્હાનો છોકરો કોઈ ઉંચા ઝાડ ઉપરથી બનતી મહેનતે ફળ તોડવાની તજવીજ કરે પણ તેનો બાપ તેને ઉંચો ઉચકે નહિ ત્યાં સુધી તેનાથી ફળ તોડી શકાય નહિ. તેમજ આપણો પ્રભુ આપણી ઉપર કૃપા કરે નહિ ત્યાં સુધી આપણાથી મોક્ષ મેળવી શકાય નહિ.

દુરબીનની મદદ શિવાય ઘણી દૂર રહેલી ચીજ જેમ આપણાથી દેખી શકાતી નથી, તેમ પ્રભુકૃપા વિના આપણાથી કેટલીક વસ્તુઓ સમજી શકાતી નથી.

જેમ જીવ વિના શરીર નકામું છે, તેમ પ્રભુની મદદ વિના આપણો પુરૂષાર્થ ફોગટ છે.

ખરાબ જમીનમાં પડેલો વરસાદ જેમ ફોગટ જાય છે. અને વરસાદવિના ગમે તેવી સારી જમીનમાં પણ જેમ કાંઇ

થઇ શકે નહિ, તેમ ઇશ્વરકૃપા અને પુરૂષાર્થ વિના કાંઈ થઇ શકે નહિ; તે બન્નેની જરૂર છે.

કલમ ગમે તેવી સારી હોય પણ જો સાહી ન હોય તો તેનાથી લખી શકાય નહિ, તેમ ગમે તેવો પુરૂષાર્થી મનુષ્ય હોય પણ ભગવત્ કૃપા વિના ફતેહ મેળવી શકે નહિ.

લોખંડના કટકાને અગ્નિમાં નાંખીએ ત્યારે તે અગ્નિ જેવો ગરમ ને અગ્નિ જેવો ચળકતો થઈ જાય છે, તેમ જે માણસ ઈશ્વરની સાથે રહે છે, એટલે ઈશ્વરનું ધ્યાન ધરે છે, તે દિન પ્રતિ દિન વધારે વધારે ઈશ્વરકૃપા મેળવતો જાય છે.

જીવ વિનાનાં જેવાં પૂતળાં છે તેવા પ્રભુકૃપા વિનાના જીવોને સમજવા.

ઘરડા માણુસને જેમ લાકડીની જરૂર છે તેમ જીવને ઇશ્વરકૃપાની જરૂર છે.

જેમ ક્યારામાંના ન્હાના ન્હાના છોડવાઓ મ્હોટાં ઝાડને ઉગવા દેતા નથી, તેમ આપણાં ન્હાનાં ન્હાનાં પાપો આપણા અંતરમાં પ્રભુકૃપાને જાણુવા દેતાં નથી.

સૂર્ય અસ્ત થયા પછી આપણી આંખે કાંઈ દેખાતું નથી, તેમ જ્યારે પ્રભુકૃપા ખસી જાય છે ત્યારે આપણે ગમે તેવા જ્ઞાની હોઇએ તોપણ અંધકારમાંજ પડી જઇયે છીયે.

ભાઇઓ! આવી અલૌકિક ભગવત્ કૃપા યાદ રાખજો, કે તપ કરવાથી મળે છે અને પાપ કરવાથી જતી રહે છે.

૧૯૦—આપણુને ખબર ન પડે તેમ આપણે કેવી રીતે ચોરી કરીએ છીએ તે વિષે.

બીજાની કાંઈ પણ વસ્તુ લઈ લેવી તેનું નામ ચોરી છે. એ ચોરી બે જાતની છે:—

પહેલી જાતની ચોરી એ કે, ધણીને ખબર ન પડે તેમ ગુપચુપ કાંઈ પણ વસ્તુ લઇ લેવી તે; જેમકે માબાપને જણાવ્યા વિના છુપી રીતે કેટલાક છોકરાઓ પોતાના ઘરમાંથી કાંઈ ચીજ લઇ જાય છે તે.

બીજી જાતની ચોરી એ કે, કોઇ પણ માણુસ પાસેથી

જોરજુલમથી તેની વસ્તુઓ લઈ લેવી તે; જેમકે ગાડાં લૂંટવાં, ધાડ પાડવી વિગેરે.

એ બે જાતની મુખ્ય ચોરી છે. એ શિવાય બીજી ઘણી જાતની ચોરી થાય છે; તેની કેટલીક હકીકત સૌ ભાઈઓએ જાણવાની બહુ જરૂર છે, તેથી ટુંકામાં તેની વિગત નીચે આપીયે છીયે. એ દરેક બાબતના જો વિગતવાર દાખલાઓ આપવામાં આવે તો બહુ લંબાણ થઇ જાય, માટે એ દાખલાઓ આમાં આપ્યા નથી, પણ ચોરીના ભેદ જાણવાથી આપણાથી અજાણપણે થતી ચોરીથી આપણે બચી શકીએ એવા હેતુથી સાધુઓએ બતાવેલી ચોરીની જુદી જુદી જાતો આ જગ્યોએ બતાવીએ છીએ.

૧. કોઇ પાસેથી ઉધાર લઇને પાછું આપવું નહિ તે ચોરી કરવા બરાબર છે.

૨. પોતાની શક્તિ ન હોય છતાં મ્હોટા મ્હોટા સટ્ટા ને વેપાર કરવા તે ચોરી કરવા બરાબર છે.

૩. પોતાની ફરજ બજાવવામાં ખામી રાખવી અથવા લાંચ વી તે ચોરી કરવા બરાબર છે.

૪. જાણી જોઇને ચોરીનો માલ રાખવો તે ચોરી કરવા બરાબર છે.

૫. ઉછીના લીધેલા પૈસા કે બીજી કાંઇ વસ્તુઓ પાછી ન આપવી તે ચોરી કરવા બરાબર છે.

૬. પોતાનું કરજ મુદતસર ન ચૂકાવવું તથા મજુરીના પૈસા વખતસર ન આપવા તે ચોરી કરવા બરાબર છે.

૭. મજુરોની મજુરીના પૈસા કે નોકરોના પગારોમાં પાછળથી કાપકુપ કરવી તે ચોરી કરવા બરાબર છે.

૮. રસ્તામાંથી મળેલી વસ્તુનો ધણી શોધી કાઢવાની મહેનત ન કરવી ને તે વસ્તુ પોતે પચાવી પડવી તે ચોરી કરવા બરાબર છે.

૯. કોઇને કાંઈ ચીજ આપવાની કબૂલાત આપી હોય, અને પાછળથી તે ચીજ તેને ન આપીએ એ ચોરી કરવા બરાબર છે.

૧૦. વિશ્વાસથી કોઇએ કાંઇ સોંપેલું હોય તે પાછું ન આપવું એ ચોરી કરવા બરાબર છે.

૧૧. કોઈ પણ ન્હાની કે મ્હોટી બાબતમાં કોઇની પણ સાથે કાંઇ ઠગાઇ કરવી તે ચોરી કરવા બરાબર છે.

૧૨. ખોટા પૈસા ચલાવવા કે સિક્કા ઉપર કલઇ ચડાવવી તે ચોરી કરવા બરાબર છે.

૧૩. ખોટા દસ્તાવેજોમાં સહીઓ કરવી કે સાક્ષી કરવી તે ચોરી કરવા બરાબર છે.

૧૪. ખરીદી કરવા માટે પાસે પૈસા ન હોય છતાં પણ માલ તૈયાર કરવાનો હુકમ આપવો એ ચોરી કરવા બરાબર છે.

૧૫. માલધણી આંકડો ચૂકાવવા આવે ત્યારે કાંઈ કાંઈ બહાનાં કહાડી તેમાંથી કાપકુપ કરવી એ ચોરી કરવા બરાબર છે.

૧૬. ખોટાં જોખ, માપ, ને ભરત રાખવાં જેમકે શેર, પાલી, ને ગજ વધારે ઓછાં રાખવાં તે ચોરી કરવા બરાબર છે.

૧૭. વસ્તુઓમાં ભેળશેળ કરવી, જેમકે ખાંડમાં લોટ, ઘીમાં કોપરેલ તેલ કે ચરબી, દાણામાં કાંકરા કે રાખ, દૂધમાં પાણી, અને રૂમાં ઝાકળ, વરાળ વિગેરેનો ભેળ કરવો તે ચોરી કરવા બરાબર છે.

૧૮. ખુડદો લેવા આવે તેમાં ખોટા પૈસા ચલાવી દેવા એ ચોરી કરવા બરાબર છે.

૧૯. ભૂલમાં નાંખીને ચૂકી ગયેલા આંકડાઓ પાછા ચૂકાવવાની તજવીજ કરવી તે ચોરી કરવા બરાબર છે.

૨૦. જે હોદ્દો ચલાવવાની આપણામાં લાયકાત ન હોય તે હોદ્દો લઈ બેસવું; જેમકે, વૈદકશાસ્ત્ર જાણ્યા વિના વૈદ્ય થઈ બેસવું, નાતની ખટપટ ન આવડે છતાં પણ નાતના શેઠ થઇ બેસવું, નામું માંડતાં ન આવડે છતાં મેહેતાગરીનું કામ લેવું, અને રાજ ચલાવતાં ન આવડે છતાં રાજા થઈ બેસવું એ ચોરી કરવા બરાબર છે.

૨૧. આપણે ગરીબ ન હોઇએ છતાં પણ ગરીબાઇનો દેખાવ કરી ભીખ માગવી એ ચોરી કરવા બરાબર છે.

૨૨. વીમાકંપનીઓને ઠગવા માટે ખોટા વીમા ઉતરાવવા, માલમાં આગ લગાડી દેવી ને ખોટા દાવા બાંધવા તે ચોરી કરવા બરાબર છે.

૨૩. લોકાચાર ને દેશાચાર ફરી ગયા હોય તે સારૂ કરીને

લોકરૂઢી પ્રમાણે હાએ હા કર્યા કરવું, અને પોતે સમજતાં છતાં પણ શાસ્ત્રોના સાચા અર્થ લોકોને ન સમજાવવા એ ચોરી કરવા બરાબર છે.

૨૪. જુગારમાં તથા બીજી રમતોમાં ખોટા પાસા ચલાવવા તે ચોરી કરવા બરાબર છે.

૨૫. પોતાની દવામાં કાંઇ માલ ન હોય છતાં પણ તેની ઉપર સારૂં સારૂં લાગે તેવાં બનાવટી ખોટાં લેબલો ચોડવાં અને ભભકાભરી જાહેરખબરોથી લોકોને ઠગવા એ ચોરી કરવા બરાબર છે.

૨૬. ચાકરી રહેતી વખતે કબૂલત આપી હોય તે કરતાં કામ ઉપર મોડું જવું એ ચોરી કરવા બરાબર છે.

૨૭. શેઠ કે મુનીમ હાજર ન હોય ત્યારે આળસુ થઇને કામ ન કરવું એ ચોરી કરવા બરાબર છે.

૨૮. પોતાની પાસે માગનારને વખતસર નાણાં ન આપવાં તે; જેમકે, નોકરને વખતસર પગાર ન આપવો, ઘરવાળાને મુદ્દતસર ભાડું ન આપવું, અને બીજા લોકોનાં વખતસર બીલ ન ચૂકવવાં એ ચોરી કરવા બરાબર છે.

૨૯. પોતે નોકરી માટે કબૂલ કરેલા ટાઇમની અંદર બીજાઓ સાથે ગપ્પાં મારવાં, નૉવેલો વાંચવાં, છાપાં વાંચવાં અથવા નાટકોનાં ગાયનો લલકારવાં એ પોતાના શેઠના વખતની ચોરી કરવા બરાબર છે.

૩૦. ઑફીસના સીપાઇઓ કાગળો પહોંચાડવામાં વાર લગાડે, સુતારો પોતાને માટે છોડીયાં પાડવા સારૂ વધારે લાકડાં છોલી નાંખે, અને દરજી કાપલા સારૂ કરીને જરૂર કરતાં વધારે કટકા પાડે તો તે ચોરી કરવા બરાબર છે.

૩૧. જાહેર સભાઓમાં ગડબડ કરવી કે સત્સંગની મંડળીઓમાં નકામી વાતો કરવી તે ચોરી કરવા બરાબર છે.

૩૨. ચોરી કરનારની ચાહીને ચોરી છુપાવવી એ પણ ચોરી કરવા બરાબર છે.

ભાઇઓ! આવી રીતે સેંકડો પ્રકારની ન્હાની ન્હાની ચોરીઓ છે તેમાંથી ઘણીએ ચોરીઓ પ્રસંગોપાત આપણાથી પણ થઈ જાય છે. આપણને આમાંથી કેટલીક ચોરીઓ ન્હાની લાગશે;

જેમકે, નોકરી ઉપર વખતે મોડું જવાય, કામના વખતે પણ છાપું વાંચી લેવાય કે ઘરના ભાડા માટે ભૈયો ધક્કા ખાયા કરે તેની આપણે દરકાર કરતા નથી, પણ એ ચોરી કરવા બરાબર છે; અને ચોરીની શિક્ષા કાંઇ ન્હાની નથી. માટે દરેક બાબતમાં આપણે આપણી ફરજ વધારે ચોક્કસપણે બજાવી શકીએ એવી ખાસ તજવીજ રાખવી જોઇએ; અને જેવું આપણે આપણું પોતાનું ભલું ઇચ્છીયે છીયે, તેમજ સૌનું ભલું ઇચ્છી આપણે કોઇએ કોઈ પણ જાતની ચોરી કરવી જોઇએ નહિ; એ દુનિયાના બધા ધર્મોનો સિદ્ધાંત છે ને એ મહાન પ્રભુનો હુકમ છે. માટે મન વચન કે કર્મથી કોઈ પણ જાતની ચોરી ન થઈ જાય એ સંભાળજો.

૧૯૧–કોઇ ભલો રાજા ગરીબ માણસને હાથી આપે તોપણ તે લઇ શકે નહિ, તેમજ આપણને શ્રી સદ્‌ગુરૂઓ ઈશ્વરનું ચોખ્ખું જ્ઞાન આપે છે પણ આપણે એવા અભાગીયા છીયે કે તે લઇ શકતા નથી.

અસલના આપણા દેશી રાજાઓ એવા ઉદાર હતા કે સ્હેજ વાતમાં મ્હોટાં મ્હોટાં દાનો ને મ્હોટાં મ્હોટાં ઈનામો આપી દેવાં એ તેઓને મન કાંઇ મ્હોટી વાત નહોતી. એવા વખતમાં ગ્રહણને દિવસે એક રાજાને વિચાર થયો કે મારે કાંઈ મ્હોટું દાન આપવું; તેથી તેણે હાથીનું દાન આપવાનો ઠરાવ કર્યો. એ પછી વિચાર થયો કે એ દાન કોને આપવું? ત્યારે પ્રધાને કહ્યું કે, જો હજુરનું ધ્યાન પહોંચે તો ગરીબમાં ગરીબ બ્રાહ્મણને તે આપવું જોઇએ, તો વધારે પુણ્ય થાય. ત્યારે રાજાએ હજુરીયાને હુકમ કર્યો કે, કોઇ ગરીબ બ્રાહ્મણને જલદી અહીં બોલાવી લાવ. હજુરીયો બ્રાહ્મણને બોલાવા ઉતાવળો ઉતાવળો જતો હતો એટલામાં એક ભુંગળ ભટીયો બ્રાહ્મણ રસ્તામાં તેને મળી ગયો. એ બ્રાહ્મણના ખડીયામાં સત્તર તો થીંગડાં હતાં, પાંચ સાત જાતના અનાજની જુદી જુદી પોટલીઓ ખભે બાંધી હતી, ઢીંચણ પણ પૂરા ઢંકાય નહિ તેવું મેલું ફાટેલું ફાળીયું

પહેર્યું હતું, બહાર ગામથી ચાલ્યો આવતો હતો તેથી પગરખાં વિનાના ઉઘાડા પગ ઘુંટણ સુધી ધૂળથી ભરેલા હતા, છપ્પન કટકા વીંટીને બાંધેલી ડોફાલું જેવી માથે પાઘડી હતી, ને તેમાં ચાર પાંચ વર્ષનું જુનું ખખ અર્ધું ફાટેલું ટીપણું ખોસ્યું હતું, દાઢીના બાલ મહિના દોઢ મહિનાના થઈ ગયા હતા, અને કપાળમાં ભેંસ ભડકામણું મ્હોટું ટીલું કર્યું હતું. એ બ્રાહ્મણને જોઇને હજુરીયાએ જાણ્યું કે આ ગરીબ માણસ છે માટે તે હાથીના દાનથી ખુશી થશે. એમ ધારીને તેને કહ્યું કે, મહારાજ ! દરબારમાં ચાલો; મહારાજા સાહેબ તમને બોલાવે છે.

રાજાના હજુરીયાનો રોફ અને ઓચીંતી તેની આવી વાત સાંભળીને તે બ્રાહ્મણ તો બિચારો ગભરાઈ ગયો. તેને લાગ્યું કે મારા શું ભોગ મળ્યા ? રાજા મને શું કરવા બોલાવે ? કોઇએ મારી અદેખાઈ કરી હશે. હવે કાંઈક પૂછશે ને જવાબ દેતાં નહિ આવડે તો મારો ફજેતો થશે. આવા આવા વિચાર કરે છે એટલામાં હજુરીયાએ કહ્યું કે, જલદી કરો મહારાજ ! વિચાર શું કરો છો ? ત્યાં કાંઇ તમોને ઘાણીએ નથી જોડવા, ત્યાં તો દાન આપવું છે. દાનની વાત સાંભળીને ભટ્ટજી મહારાજ રાજી થયા, તોપણ દરબારમાં જતાં ટાંટીયા ધ્રુજવા લાગ્યા. રાજાએ તે બ્રાહ્મણને જોઇને કહ્યું કે, મહારાજ ! જલદી સંકલ્પ કરાવો ને આ મકનો હાથી લઈ જાઓ, બ્રાહ્મણે કહ્યું કે, મહારાજા સાહેબ ! હું એ હાથીને લઇને શું કરૂં ? એને લઇ જઇને બાંધું કયાં ? અને ખવરાવું શું ? કદી તમે એને બાંધવાનું ને ખવરાવવાનું આપો તોપણ એ મને શું કામનો ? હું આવા ચીંથરે હાલે એની ઉપર બેસું એ કેવી રીતે શોભે ? ગૌબ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ, મહારાજા સાહેબ ! એ મકનો હાથી તો તમારે ઘેરજ શોભે, તમે મને મફત આપો પણ તેને લઈ શકાય એવાં અમારાં નશીબ ક્યાંથી ? અને કદી લઈ જઉં તોપણ મારે તો રોજ રોજ સવારના પહોરમાં ઉઠીને તેનાં લીંડાંજ ઉપાડવાં પડે. એ કાંઇ મારે ઘેર ન શોભે, અને હું કાંઇ એની ઉપર શોભું નહિ.

રાજાને બ્રાહ્મણની આ વાત ખરી લાગી, તેથી તેને વિચાર

થયો કે, ઓહો ! ગરીબાઈ એટલી બધી ખરાબ છે કે આવાં મ્હોટાં ઈનામ કે આવાં મ્હોટાં દાન પણ ન લેવા દે ?

ભાઈઓ ! શું સમજ્યા ? આપણે એ ગરીબ બ્રાહ્મણ ક ત પણ વધારે કંગાલ છીયે, કારણ કે, એ બ્રાહ્મણને રાજદરબામાં બોલાવવા માટે જેમ હજુરીયો આવ્યો હતો તેમ આપણુને સત્સંગમાં ને દેવદરબારમાં બોલાવવા માટે હરિજનો આવે છે, પણ જેમ દરબારમાં જતાં પોતાની ફજેતી થઈ જશે તો ? એવા વિચારથી જેમ તે બ્રાહ્મણના ટાંટીયા ધ્રુજતા હતા તેમ પ્રાર્થના મંદિરમાં કે સત્સંગમાં જતાં આપણે અચકાઈએ છીએ, કે રખેને ફાળામાં કાંઈ ભરવું પડશે તો ? દરબારમાં ગયા પછી રાજા હાથીનું દાન આપતો હતો તોપણ તે ગરીબ માણસ લઈ શક્યો નહિ, તેમ સત્ય જ્ઞાનવાળા મહાન પંડિતો, ભગવદ્ રસમાં તરબોળ થયેલા સાચા ભક્તો અને આપણા દયાળુ ગુરૂઓ આપણુને મફત ઈશ્વરી માર્ગ બતાવે છે, પણ અફસોસ કે એ બાબતમાં આપણે એવા કંગાલ છીયે, એવા દરિદ્રી છીયે કે તેનો જરા પણ લાભ લઈ શકતા નથી. એ રાજા તો માત્ર મકનો હાથીજ આપતો હતો, પણ હરિજનો તો આપણુને જન્મ મરણુના ફેરામાંથી છોડાવે, અનંતકાળની શાંતિ આપે, અને મોક્ષનાં અલૌકિક સુખો આપે એવું મહાન પ્રભુનું પવિત્ર નામ આપણુને આપે છે, પણ આપણે મનના, બુદ્ધિના ને હૃદયના એવા કંગાલ છીયે કે તે લઈ શકતા નથી. માટે ભાઈઓ ! બહારની સમૃદ્ધિ છતાં પણ અંતરની એવી કંગાલીયતમાંજ છેવટ સુધી ન પડયા રહીએ એ સંભાળજો.

૧૯૨–કોઈ માણસ આપણુને ગાળ દે, તે ગાળ જો આપણે ન લઈએ તો એ ગાળ તે આપનારની પાસેજ રહે છે.

એક મહાત્મા હતા, તે બહુજ શાંત મૂર્તિ અને બ્રહ્મજ્ઞાની હતા. તેનો એવો ઠરાવ હતો કે, બીજાં માણુસો તેનું ગમે એટલું નુકશાન કરે તોપણુ તે કદી પણુ ગુસ્સે થતા નહિ કે પોતાનો સ્વભાવ બગાડતા નહિ, પણુ ઉલટા તે ખરાબ માણુસનું

પણ ભલું થાય તેમ કરતા હતા. આસપાસનાં ગામોના ઘણા માણસો મહાત્માનો એ સ્વભાવ જાણતા હતા, તેથી સૌ તેની યથાશક્તિ સેવા કરતા હતા.

એક વખત એક ખરાબ માણસે એ વાત સાંભળી, ત્યારે તેણે કહ્યું કે, એનો ભાર શું છે કે ગુસ્સે ન થાય, હમણાં જઇને ચીડવી આવું. શું દુનિયામાં આવા માણસો પણ નથી પડચા? એવા ઘણાએ મૂર્ખો છે કે, જેઓ એમ સાંભળે કે, આ સ્ત્રી પતિવ્રતા છે તો તેનું પાતિવ્રત્ય ભંગ કરવાની તજવીજ કરે; એમ સાંભળે કે, આ માણસ બીડી પીતો નથી તો તેને બીડી પાવાની હઠ કરે; એમ જાણે કે આ માણસને ભાંગ ચ્હડતી નથી તો તેને ભાંગ ચ્હડાવાની તજવીજ કરે; એમ જાણે કે, આ માણસ બહુ હુશીઆર છે તેથી કયાંઈ ઠગાતો નથી તો તેને ઠગવાનો પ્રપંચ કરે, અને આ માણસ કાંદા ખાતો નથી તો કે હું તેને ખવરાવું, એમ કરવાવાળા ગધેડાઓ શું દુનિયામાં થોડા છે? એવાઓની કાંઈ ખોટ નથી, તે માંહેલોજ પેલો માણસ હતો તેથી તે એ મહાત્મા પાસે ગયો, અને કહ્યું કે, મહારાજ! ચલમ પીવરાવો? મહારાજે કહ્યું કે, બચ્ચા! હું ચલમ પીતો નથી ને મારી પાસે ચલમ તંબાકુ કે દેવતા કાંઈ નથી. ત્યારે તે માણસે કહ્યું કે, મોટો સિદ્ધ થઇને બેઠો છે ને ચલમ પણ નથી રાખતો? તારા કરતાં તો બીજા લંગોટીયા સારા. બધાં ગામો લૂંટીને પૈસા ભેગા કરે છે તે કામ શું આવશે? અતિથિની સેવા નથી કરતો ત્યારે તું સાધુ શેનો? તેં તો તારૂં કુળ લજવ્યું. શરમ છે તારા ગુરૂ ઉપર, ને ધૂળ પડી તારા ભજનમાં. મુસાફરને એક ચલમ તમાકુ પણ ન મળે? ત્યારે તું આ જાડોપાડો થયો તે શું કામનો? આવી રીતે પ્રસંગ છેડીને તે લુચ્ચાએ વિના કારણે એ મહાત્માને હજારો ભુંડી ગાળો દીધી. પણ એ મહાત્મા કાંઈ બોલ્યા નહિ. ધીરજથી હસતે મ્હોડે બધું સાંખી રહ્યા. અંતે જ્યારે ગાળો દઈ દઇને તે માણસ થાકી ગયો ને પોતાની મેળે બોલતો બંધ થયો, ત્યારે થોડીવાર રહીને તે વધારે શાંત થયા. પછી મહારાજે તેને કહ્યું કે, બચ્ચા! લે આ સાકર નાંખીને જરા ઠંડું પાણી પી, બહુ બોલવાના પરિશ્રમથી તારા મગજમાં ગરમી ચ્હડી છે તેથી તને આ શરબતથી ફાયદો થશે; એમ કહીને

મહારાજે તેને સાકરનું શરબત બનાવી આપ્યું. પેલો માણસ પહાડ ઉપર ચ્હડીને બપોરને વખતે મહારાજના આશ્રમમાં ગયો હતો તેથી તરસ તો લાગેલીજ હતી, અને તેમાં વળી બે કલાક સુધી મહારાજને હજારો ગાળો દેવાની મેહેનત કરવાથી ઉશ્કેરાઇ ગયો હતો અને થાકીને લોથપોથ થઈ ગયો. તેને એ ઠંડા શરબતથી બહુ શાન્તિ મળી. એ પછી એટલો વખત મહાત્માની પાસે રહેવાથી તે સંતની ભલી વિજળી (ઓરા) ની તેને રૂડી અસર થઇ; એ વખતે તેને ભાન આવ્યું કે, હું જ્યારે વિનાકારણે આવી રીતે બકબકતો હતો તે વખતે તે મહાત્માએ ગુસ્સામાં આવી જઇને મને માત્ર એક સહેજ ધક્કો માર્યો હોત તો મારા શું હાલ થાત? આ નીચેની પહાડની ખાઈમાં ક્યાંઇનાં ક્યાંઇ મારાં હાડકાં વેરાઈ જાત અને તેનો પત્તો પણ લાગત નહિ. આ મહાત્મા કે જેનામાં અખંડ બ્રહ્મચર્યનું જોર છે, જેનામાં તપનું બળ છે, જેનામાં શાંતિનું બળ છે, અને જેનામાં બ્રહ્મનિષ્ટપણાનું બળ છે તેની આગળ મારૂં શું ચાલત? મારા જેવાને તો તે મચ્છરની પેઠે ચોળી નાંખે, પણ અત્યારે હું તેની દયાથીજ બચેલો છું. અરે હાય હાય! મને આ શું સૂઝયું? કેવા રૂડા મહાત્માનો મેં અપરાધ કર્યો? હવે એનું પ્રાયશ્ચિત્ત શું? એમ ભાન આવતાં તે મહારાજના ચરણમાં પડી ગયો, અને તેના પગના અંગુઠા પોતાની આંખમાં ખોસી ગદગદિત થઇને માફી માગવા લાગ્યો, ને કહેવા લાગ્યો કે મહારાજ! મને તમારો શિષ્ય બનાવો. ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે, બેટા! તું પણ મારા જેવો પ્રભુનો જીવ છે અને મારો બંધુ છે. સુખ દુઃખમાં ધીરજ રાખ, એટલે તું પણ ધીરે ધીરે પ્રભુના રસ્તામાં આવી જઇશ. તે માણસે કહ્યું, મહારાજ! એવી ધીરજ અમો પામર જીવથી કેમ રહે? મહારાજે કહ્યું, બેટા! વિચારથી ને પ્રભુનો મહિમા જાણ્યાથી એવી ધીરજ રહી શકે છે. તું વિચાર કર કે, તને કોઇ માણસ કાંઇ વસ્તુ આપવા આવે, અને તે તું ન લે, તો એ વસ્તુ કોની પાસે રહે? તે માણસે કહ્યું કે, જો હું ન લઉં તો એ વસ્તુ જેની પાસે હોય તેની પાસેજ રહે. ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે, બેટા! તેં મને ગાળો આપી, પણ મેં તે ન લીધી, ત્યારે કોની

પાસે રહી? ત્યારે તે માણુસે શરમાઈ જઇને કહ્યું કે, મહારાજ! એ મારી ગાળો તો પાછી મારી પાસેજ રહી.

મહારાજે કહ્યું, બેટા! હવે બીજો વિચાર કર. તને કોઈ માણુસ પોતાનો ડગલો આપવા આવે તો તું લેશે? તે માણુસે કહ્યું કે નહિ. મહારાજે પૂછ્યું કે શા માટે નહિ લે? ત્યારે તે માણુસે કહ્યું કે, ભિખારી હોય તે લે. મ્હારા જેવા ગૃહસ્થ માણસથી એ કેમ લેવાય? એવી નજીવી ચીજ સારૂ કરીને શા માટે કોઇના ઉપકારમાં આવીએ? મહરાજે કહ્યું કે, બેટા! જેમ તારા ગૃહસ્થપણા માટે તું કોઈની ચીજ ન લે, તેમ અમે અમારા સાધુપણા માટે પણ એવાજ મસ્ત છીયે. સાધુપણા સારૂ કરીને અમે ઘરબાર છોડેલાં છે, અને એ મસ્ત ફકીરી સારૂ કરીને સંસારનાં હજારો મોહક સુખો ઉપર અમે થુંકીએ છીએ. એ બધું છોડીને એ બધાં ઉપર પાણી ફેરવીને હવે હું તારી પાસેથી ગાળો લઉં કે? વાહ વાહ વાહ! લેવા જેવી ચીજ તો મજેની? બેટા! તારે ઘેર કોઈ મીઠાઇનો ખુમચો લાવે તો એ લેવામાં પણ તું જરા આનાકાની કરે, તારો દોસ્ત તને ઘડીઆળ ભેટ આપે તો એ લેવામાં પણ તું જરા હા ના કરે, અને તારો સસરો જમવા બોલાવે તો એમાં પણ—માલ માલ ઉડાવવામાં પણ જરા વાર લગાડે, પણ તારા દુશ્મનની ગાળો લેવામાં તો તું તૈયાર? એમાં તો જરાએ વાર નહિ! આનું નામ તમારૂં ગૃહસ્થપણું કે? શરમ! શરમ!

હવે ત્રીજો વિચાર કર, કે હમેશાં ઘણું કરીને માણસો કઇ ચીજ લે છે? જે ચીજ પોતાને પસંદ હોય તેજ લે છે. આપણે કોઇ શહેરના બજારમાંથી ચાલ્યા જતા હોઇયે, તો રસ્તામાં ઘણાએ દુકાનદારો ને ફેરીવાળાઓ કહે છે કે, લ્યો શેઠ! આ એક ચાકુ બહુ સરસ છે, આ ચશ્માં સસ્તામાં જાય છે, આવો આવો ગરમ કાપડ આપું; જુઓ શેઠ! આ રૂમાલ જુઓ! આ આકુસની કેરી સસ્તામાં જાય છે, આ પગરખાંની એક જોડી અર્ધી કિંમતે; આવી જાઓ, આ મારવાડીનું દેવાળું, છ દોઢીયામાં ગમે તે ચીજ ઉપાડો. આવી રીતે આપણુને ઘણા લોકો ઘણી ચીજ આપવા આવે છે પણ વગર જરૂરની ચીજો આપણે લેતા નથી, તેમજ કોઈ આપણુને ગાળ આપવા આવે તો તે આપણે શા માટે લેવી જોઇયે? શું એ વિના આપણુને

ન ચાલે? જેની પાસે જે માલ હોય તે આપે, જેની પાસે કેરી હોય તે કેરી આપે, જેની પાસે મીઠાઇ હોય તે મીઠાઇ આપે, જેની પાસે કપડાં હોય તે કપડાં આપે, તેમજ જેના મનમાં ગાળોનો ખજાનો ભરલો હોય તે ગાળ આપવા આવે, તેમાં આપણું શું ગયું? આપણે તે લઈએ શું કરવા? આપણે જો લઇએ તો આપણી પાસે આવે ને? જેને ગાળની જરૂર હોય તે ભલે લે. આપણે તો પવિત્ર ઈશ્વરને ખાતર સૌને માફ કરતાં શીખવું જોઇએ. અને સૌને આપણા એકજ પિતાના પુત્ર સમજી સૌનું ભલું ઇચ્છવું જોઇએ. તને ખબર છે? શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને પોતાના દુશ્મન શિશુપાળના સો ગુન્હા માફ કર્યા હતા, ત્યારે આપણે કોઈકના ખરાબ શબ્દોની માફી આપવી એમાં શું મ્હોટી વાત છે? માટે બેટા! પરમ દયાળુ પ્રભુની માફી મેળવવાની આપણને જરૂર છે તે સારૂ રૂડું બોલતાં અને બીજાઓના વાંક માફ કરતાં શીખો.

પદ.

ઓ ભાઇરે શાન્તિ પમાડે, તેને તે સંત કહીએ;
તેના દાસના દાસ થઇને રહીએ. (ટેક)
વિદ્યાનું મૂળ મારા ગુરૂએ બતાવ્યું,
ત્યારે મેતાનો માર શીદ ખાઇએ (૨)
કીધા ગુરૂજી ને બોધ નવ આપે,
ત્યારે તેના ચેલા તે શીદ થઈએ—ઓ૦
વૈદ્યની ગોળી ખાતાંને દુઃખ નવ જાય,
ત્યારે તેની ગોળી તે શીદ ખાઈએ (૨)
લીધા વળાવા ને ચોર જ્યારે લૂંટે,
ત્યારે તેની સોબતે શીદ જઇએ—ઓ૦
કલ્પવૃક્ષ સેવીએ ને દારિદ્ર ઉભે,
ત્યારે તેની છાયા તળે શીદ રહીએ (૨)
રાજાની ચાકરીમાં ભૂખ નવ ભાગે,
ત્યારે તેની વેઠે તે શીદ જઇએ—ઓ૦
નામ અમૂલ્ય મારા ગુરૂએ બતાવ્યું,
ને તે તો ચોંટયું છે મારે હૈયે (૨)
મહેતા નરસિંહની વાણી છે સારી,
શામળાને શરણે જઇએ—ઓ૦

૧૯૩–માયાને જીતવાને સ્હેલો ઉપાય.

મહાન ભક્તરાજ મહાત્મા તુકારામે પોતાના એક અભંગમાં કહ્યું છે કે, માયા ને છાયા એ બન્ને એકસરખી વસ્તુ છે. ભેદ એટલોજ કે માયા મ્હોટી છે ને છાયા ન્હાની છે, પણ બન્નેના સ્વભાવ સરખા છે. માયા જેમ જગતમાંથી જતી નથી તેમ છાયા પણ વસ્તુમાંથી જતી નથી. જેમ જેમ મ્હોટા થતા જઇયે તેમ માયા વધતી જાય, તેમજ છાયા પણ મ્હોટી થવાથી મ્હોટી થતી જાય છે. ટુંકામાં એટલુંજ છે કે, માયા ને છાયા આ જગત સાથે જોડાએલી વસ્તુ છે, એટલે જ્યાં સુધી આપણા દેહનો નાશ થાય નહિ ત્યાં સુધી કાંઈ છાયા જાય નહિ. તેમજ ત્યાં સુધી કાંઈ માયા પણ જાય નહિ; કારણ કે, જેમ છાયા શરીરની સાથે લાગેલી છે તેમ માયા જીવની સાથે લાગેલી છે. ત્યારે હવે કરવું શું? મહાત્માઓ કહે છે કે જ્યાં સુધી આપણો ઉદ્ધાર થાય નહિ ત્યાં સુધી કાંઇ માયા જાય નહિ; કારણ કે જગતને ચલાવવા માટે પ્રભુએ તેને મોકલેલી છે એટલે તે કાંઈ આપણાથી જાય નહિ. પણ તે મહાત્માઓની દાસી છે, એટલે જેઓ સાધુસંતની સેવા કરતા હોય તે હરિજનો એ માયાને ઓછી કરી શકે છે.

માયાને જીતવા માટે પ્રથમ આપણે માતાનું સ્વરૂપ સમજવું જોઇએ, પણ માયા બહુ મ્હોટી વસ્તુ છે, એટલે તેનો ઘડીકમાં પાર પામી શકાય તેમ નથી. શ્રીમત્ શંકરાચાર્ય જેવા મહાત્મા માયાને અનિર્વચનીય કહે છે, ત્યારે તેમાં આપણો ક્યાં પત્તો લાગે? માટે માયાનું સ્વરૂપ સમજવા સારૂ આપણે માયાની ન્હાની બ્હેન છાયાનું સ્વરૂપ સમજવું જોઇએ. અને એ જલદીથી સમજી શકાય તેમ છે. જ્યારે આપણે ઊભા હોઇએ ત્યારે છાયા પણ ઊભી રહે છે. જ્યારે આપણે બેસીએ ત્યારે આપણી છાયા પણ બેસી જાય છે અને જ્યારે આપણે સૂઈ જઇયે ત્યારે આપણી છાયા પણ સૂઈ જાય છે, પણ જ્યારે આપણે પ્રભુના મંદિરમાં જઇ પ્રાર્થના કરતા કરતા હાથ જોડી લાંબા થઈને દેવને દંડવત્ કરીએ ત્યારે છાયા જતી રહે છે, ત્યારે છાયા દેહમાંજ સમાઇ જાય છે એટલે કે દેહના જેવડીજ થઈ જાય છે. તેમજ મહાત્મા તુકારામ કહે છે કે, પ્રભુના ચર-

ણુમાં નમી પડવાથી એ છાયાની પેઠેજ માયા પણ નાશી જાય છે. જ્યાં સુધી દીનતાથી સમર્થ પ્રભુનું શરણુ ન ધરીએ ત્યાં સુધીજ માયા દુઃખ આપ્યા કરે છે, પણ જ્યારે નમી ગયા–જ્યારે પ્રભુના શરણુમાં આવી ગયા; ત્યારે પછી માયા કેવી ? એ વખતે તો ઉલટી માયા આપણી દાસી બની જાય છે, માટે ભાઈઓ ! જો સહેલાઇથી માયાને જીતવી હોય તો આશરાનું બળ રાખીને પ્રભુના શરણુમાં નમી પડો ! પ્રભુના શરણુમાં નમી પડો !!

૧૯૪–ભગવદ્ ઇચ્છા વિષે.

આપણો કોર્ટનો કેસ જેમ આપણા વકીલને સોંપી દઇયે છીયે, તેમ આપણા આખા જીવતરનો મામલો ઇશ્વરના હાથમાં સોંપી દઇ ભગવદ્ ઇચ્છા પ્રમાણે સંતોષથી રહેવું જોઇએ.

જેમ આંધળો માણુસ પોતાના દોરનાર ઉપર આધાર રાખે છે, તેમ સર્વ વાતે આપણે પણ ઈશ્વિર ઉપર આધાર રાખી રહેવું જોઇએ.

સીપાઇઓ જેમ તેના અમલદારના હુકમમાં હમેશાં વર્તે છે, તેમ આપણે પણ આપણા પ્રભુની ઇચ્છિા અનુસાર વર્તવું.

પાણીને જેવા વાસણુમાં નાંખીએ તેવું રૂપ તે પકડી લે છે, તેમ આપણે પણ પ્રભુ જેમ રાખે તેમ રહેતાં શીખવું જોઇએ.

ગાડીમાં જોડેલો ઘોડો તો દોડયો જાય પણ હાંકનાર જેણી-ગમ લગામ ખેંચે તેણીગમ ઘોડાને ચાલવું પડે છે, તેમ આપ-ણુને પ્રભુ જે માર્ગે અને જેવી રીતે ચલાવે તેમ ચાલવું.

આપણે તો એક ઇંજીન છીયે ને આપણા પ્રભુ તે ઇંજી-નના ચલાવનાર છે. તે આગળ કળ દાબે તો આગળ જવું ને પાછળ કળ ફેરવે તો પાછળ હઠવું. આપણુને તો એ જેમ ચલાવે તેમ ચાલવું એજ આપણું કામ છે.

નાટકશાળાનો મેનેજર પોતાના ઍકટરોને જે વેષ આપે તે વેષ લઇને તેણે પોતાનો વેષ બરોબર રીતે ભજવવો જોઇએ, તેમ ઈશ્વર આપણુને જે હાલતમાં રાખે તેમાં સંતોષ રાખી તે પ્રમાણે વર્તવું એજ આપણું કામ છે.

દરેક માણુસના ખીસાનાં ન્હાનાં ઘડીઆળો ગામની વચ્ચેના

એક મ્હોટા ઘડીઆળના ટાઇમ પ્રમાણે રાખવાં પડે છે, તેમ દરેક ન્હાનાં મ્હોટાં માણસોએ ભગવદ્ ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તવાની ટેવ પાડવી જોઇએ.

૧૯૫–આપણા મનમાં રહેલા મુખ્ય દુર્ગુણો અને તેમાંથી ઉત્પન્ન થતી ખરાબીઓની જાણવા લાયક વિગત.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને ગીતાજીમાં કહ્યું છે કેઃ—

ध्यायतो विषयान्पुंसः संगस्तेषूपजायते ।
संगात्संजायते कामः कामात्क्रोधोऽभिजायते ॥
क्रोधाद्भवति संमोहः संमोहात्स्मृतिविभ्रमः ।
स्मृतिभ्रंशाद् बुद्धिनाशो बुद्धिनाशात्प्रणश्यति ॥

અ. ૨ શ્લો. ૬૨–૬૩.

અર્થઃ–વિષયોના વિચાર કરવાથી માણસને વિષયોમાં પ્રીતિ ઉત્પન્ન થાય છે. વિષયની પ્રીતિથી તે વિષયો ભોગવવાની મનમાં ઇચ્છા ઉત્પન્ન થાય છે. એ પછી વિષયો ભોગવવાની ઇચ્છામાંથી ક્રોધ પેદા થાય છે. ક્રોધમાંથી બહુ મોહ થાય છે. બહુ મોહથી સ્મરણશક્તિ ભ્રમિત થઈ જાય છે. સ્મરણશક્તિ ભમી જવાથી બુદ્ધિનો નાશ થાય છે. અને જેની બુદ્ધિનો નાશ થાય તે (પોતાના કલ્યાણના રસ્તામાંથી) પડી જાય છે.

ભાઇઓ ! આવી રીતે એક દુર્ગુણમાંથી બીજા ઘણા દુર્ગુણો પેદા થઇ જાય છે. અને એ આપણા દુર્ગુણો આપણને પ્રભુથી વિમુખ કરી અંતે નરકમાં લઇ જાય છે. માટે એવા દુર્ગુણોમાંથી બચવા સારૂ આપણે તેની કેટલીક મુખ્ય મુખ્ય હકીકત જાણવી જોઇએ. જ્ઞાની ભક્તો તેને માટે નીચે પ્રમાણે કોષ્ટક બતાવે છે.

૧૯૬–અહંકારમાંથી ઉત્પન્ન થતા દુર્ગુણો.

૧. અહંકારી માણસ હમેશાં લોભી હોય છે.

૨. અહંકારી માણસ પોતાના અભિમાનને લીધે બધાંથી છૂટો પડવાની ઇચ્છા રાખે છે.

૩. અહંકારી માણુસ ખોટો ડોળ ઘાલીને ફરે છે.

૪. અહંકારી માણુસ પોતાની કીર્તિનો બહુ લોભ રાખે છે.

૫. અહંકારી માણુસ ઢોંગી હોય છે.

૬. અહંકારી માણુસ નાફરમાન હોય છેઃ મ્હોટાઓને તે માનતો નથી.

૭. અહંકારી માણુસ બીજાઓની તરફ ધિક્કાર રાખે છે.

૮. અહંકારી માણુસની પોતાની પ્રકૃતિ ચીરડાઈ હોય છે.

આ બધા દુર્ગુણો એક અભિમાનમાં હોય છે. માટે એ બધા દુર્ગુણોમાંથી બચવા સારૂ મહાન પ્રભુને અર્થે આપણે અભિમાન છોડી દેવું જોઈએ.

૧૯૭–લોભમાંથી પેદા થતા દુર્ગુણો.

૧. લોભી માણુસ વિશ્વાસઘાત કરનારો હોય છે.

૨. લોભી માણુસ અન્યાયથી ડરતો નથી.

૩. લોભીયાઓ જુઠાબોલા ને તર્કટી હોય છે.

૪. લોભીયાના સ્વભાવમાં બહુજ હલકાપણું હોય છે.

૫. લોભી માણુસ કઠોર હૈયાનો હોય છે.

૬. લોભી માણુસના હૃદયમાં હમેશાં જુદી જુદી વાસનાઓ ભરેલી હોય છે.

૭. લોભી માણુસ ઈશ્વર ઈચ્છાની સામે બડબડનાર હોય છે.

૮. અને લોભી માણુસ કયારેક બીજાઓનું ખૂન પણ કરી નાંખે છે.

આ બધા દુર્ગુણો લોભમાંથી જરૂર પેદા થાય છે. માટે એ બધા દુર્ગુણોથી બચવા સારૂ સર્વશક્તિમાન આપણા પવિત્ર પિતા પ્રભુનો હુકમ માનીને આપણે અયોગ્ય લોભને છોડી દેવો જોઇએ, અને આપણા આત્માના કલ્યાણ સારૂ આ જગતમાંના આપણા ભાઇબંધો સાથે આપણે ઉદારતાથી વર્તવું જોઇએ.

૧૯૮–વ્યભિચારમાંથી ઉત્પન્ન થતાં પાપો.

૧. વ્યભિચારી માણુસની અક્કલ ગુમ થએલી હોય છે.

૨. વિષયી લોકોનાં હૈયાં કઠોર હોય છે.

૩. વિષયી માણસમાં પવિત્રતા કે વિશ્વાસ બીલકુલ હોય નહિ.

૪. વિષયથી ધનનો, મનનો, શરીરનો ને બળનો નાશ થાય છે.

૫. વિષયી માણસોના કુટુંબમાં હમેશાં કલેશ હોય છે.

૬. વિષયી માણસથી કોઈ પણ બાબતમાં ચોકસપણું રહી શકતું નથી.

૭. અને પશ્ચાત્તાપ કર્યા વિના તથા પવિત્ર થયા વિના વ્યભિચારી માણસો એમને એમ મરી જાય છે.

આ બધાં વિષયનાં ફળ છે માટે તેથી બચવા સારૂ મનમાં વૈરાગ્યવૃત્તિ અને અંતરમાં ઈશ્વરભજનનું બળ રાખવું જોઇએ

૧૯૯—ક્રોધ તથા અદેખાઈમાંથી ઉત્પન્ન થતા દુર્ગુણો.

ક્રોધી માણસ કજીયાખોર તથા મારામારી કરનારો હોય છે. તે સહજ વાતમાં લડી પડે છે ને ખૂન કરવા ઉપર આવી જાય છે. એટલુંજ નહિ પણ તે બીજાઓની નિંદા કરનારો હોય છે.

અદેખાઇ.

૧. અદેખા માણસોને બીજાંઓની તરફ ધિક્કાર હોય છે.

૨. અદેખાઓના મનમાં બીજાઓનું બગાડવાની ઈચ્છા રહે છે.

૩. બીજાને નુકશાન થયેલું જોઇને અદેખાઓ રાજી થાય છે.

૪. બીજાઓની ફતેહથી અદેખાઓને દિલગીરી લાગે છે.

૫. બીજાઓની ખામી જોવામાં ને પારકાંઓની નિંદા કરવામાં અદેખાઓ પોતાનો વખત ગુમાવે છે.

૬. અદેખા માણસો ઘણી વાર પોતાની અદેખાઈના ઉભરામાં દગો પણ કરી લે છે.

આ બધા દુર્ગુણો ક્રોધમાં ને અદેખાઇમાં છે, માટે તેથી બચવા સારૂ જેમાં પ્રભુનો બહુ મહિમા હોય એવાં આપણાં પવિત્ર શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કર્યા કરો.

૨૦૦–આળસમાંથી ઉત્પન્ન થતા દુર્ગુણો.

૧. આળસ એ બધા દુર્ગુણોની માતા છે.

૨. બીજાઓનું કામ કરી આપવું તો રહ્યું, પણ પોતાની ફરજો બજાવવામાં પણ આળસુઓને કંટાળો લાગે છે.

૩. આળસુઓના મનમાં મક્કમપણું હોતું નથી, તે પોતાની આળસને લીધે લાસરીયા બની જાય છે.

૪. આળસુઓની લાગણીઓ સુસ્ત થઇ જાય છે અને તેનું હૈયું કઠોર થઈ જાય છે.

૫. આળસુઓના અંતરમાં હમેશાં ઠંડી રહે છે. ઉમંગની ગરમી તેઓમાં આવતી નથી.

૬. આળસુઓના અંતરમાં વિષયોની વાસના બહુ ભરેલી હોય છે.

૭. આળસુઓ હમેશાં નિરાશ રહે છે.

૮. આળસુઓ પોતાની તનદુરસ્તી તથા વખતનો બહુ માઠો ઉપયોગ કરે છે.

ભાઇઓ ! આ પ્રમાણે એક એક દુર્ગુણના પેટામાં બીજા ઘણાએ દુર્ગુણો રહેલા છે અને તે બધા દુર્ગુણો સત્સંગ વિના તથા ભગવદ્ આશરાના બળ વિના જઈ શકે તેમ નથી, માટે સત્સંગ તથા આશરાનું બળ રાખતાં શીખો, ભગવદ્ આશરાનું બળ રાખતાં શીખો.

૨૦૧–દિવસની સાઠ ઘડી છે તેમાંથી કાંઈ નહિ તો છેવટ એક ઘડી પણ સુધરે તેમ કરો; નહિ તો માર્યા જઇશું.

એક શેઠને સાઠ વહાણનો મ્હોટો કાફલો હતો. તે વહાણ લઈને એ શેઠ પરદેશ વેપાર કરવા નીકળ્યો; પણ પોતે જરાક મોજીલો માણસ અને દરિયો તોફાની હતો એટલે તેની બેદરકારીથી વહાણો ડૂબવા માંડયાં. એક વહાણ ડૂબ્યું ત્યારે જાણ્યું કે એમાં શું ? હજી તો આપણી પાસે બીજાં ઓગણસાઠ બાકી છે. થોડી વારમાં બીજું ડૂબ્યું, ત્યારે પણ એમજ ધાર્યું કે હજી આપણી પાસે અઠ્ઠાવન વહાણ બાકી છે. એ પછી ત્રીજું

ડૂબ્યું ત્યારે પણ એમજ દિલાસો લીધો કે, હજી શું ફીકર છે? મ્હારી પાસે બીજાં સત્તાવન વહાણો બાકી છે. આવી રીતે ટપોટપ એક પછી એક વહાણુ ડૂબતાં ચાલ્યાં; કારણ કે, જ્યાં બેદરકારી હોય, જ્યાં 'હોતી હૈ' ચલતી હૈ એમ હોય, જ્યાં પ્રભુને ભૂલી જઈને બધો કારભાર ચાલતો હોય, અને જ્યાં કીસ્મત ફૂટયું હોય તથા દૈવ રૂઠયો હોય ત્યાં પછી ખરાબી થઈ જતાં વાર શું? જોતજોતામાં ઓગણસાઠ વહાણુ ડૂબી ગયાં. એ પછી શેઠ સાહેબ જાગ્યા. તેણે વિચાર્યું કે જો હવે નહિ ચેતીએ તો આ છેવટનું એક વહાણુ રહ્યું છે તે પણ ડૂબી જશે અને સાથે મ્હારા પણ બાર વાગી જશે. ઓગણસાઠ વહાણુ ડૂબ્યાં છતાં પણ હજી સુધી આ એક વહાણુને આધારે હું સલામત રહી શકયો છું, પણ જો એ છેલ્લું વહાણુ પણ ડૂબશે તો પછી થઈ ચૂકયું? એ પછી બચવાનો કાંઈ પણ ઉપાય નથી એમ ધારીને તે શેઠે પૂરી હુંશિઆરી રાખી, અને મદદ માટે દયાળુ પ્રભુની પ્રાર્થના કરી. તેની એ છેવટની પણ જીગરની પ્રાર્થના મંજુર થઇ. પ્રભુએ કૃપા કરીને તેનું સાઠમું વહાણુ બચાવ્યું; તેથી તે એ વહાણુમાં બેસીને સહીસલામત ઘેર પહોંચ્યો.

ભાઇઓ! એ શેઠને જેમ સાઠ વહાણુ હતાં, તેમ આપણુને પણ યાદ રાખજો કે દિવસની સાઠ ઘડી છે; પણ એ બધીએ ઘડી પ્રભુના ભજન વિના, સંતની સેવા વિના, અને દુનિયાદારીના પરમાર્થ વિના ગુમાવી નાંખીશું તો પછી કયાંઇ આરો નથી. કદી ઓગણસાઠ ઘડી નકામી જાય ત્યાં સુધી પણ દયાળુ ઇશ્વર કૃપા કરીને નિભાવી લેશે, પણ જો બધીએ ઘડી બગડી, તેમાં એક પણ ઘડી ન સુધરી તો પછી કાંઇ ઉપાય નથી.

પેલો શેઠીઓ જ્યારે એક વહાણુ ડૂબવાનું થાય, ત્યારે બીજા વહાણુમાં બેસી જતો, એમ ઓગણસાઠ વહાણુ સુધી ચાલ્યું, પણ કાંઇ છેલ્લા સાઠમા વહાણુ વખતે એમ ચાલે નહિ, કારણુ કે, એ પછી કાંઈ બીજું વહાણુ બેસવા માટે નહોતું; એટલે જો એ છેવટનું વહાણુ પણ ડૂબી જાય તો સાથે તે પોતે પણ સમુદ્રના તળીઆમાં જઈને બેસે તેમ હતું. તેમજ આપણે પણ મ્હોટા મળસકાનો વખત ગુમાવી નાંખીએ છીએ. એ પછી સૂર્ય-

નારાયણ ઉદય થાય તે વખત પણ ગુમાવી નાંખીયે છીયે. એ પછી જમવાનો, એ પછી બપોરનો, એ પછી સવારનો, એ પછી સાંઝનો, એ પછી સંધ્યાકાળનો, અને એ પછી આગલી રાતનો વખત પણ ગુમાવી નાંખીયે છીયે. છેવટ સૂવાના વખત સુધી પણ નીરાંતે બેસીને ઘડી અર્ધી ઘડી પણ નિખાલસ દિલે પ્રાર્થના કરી શકતા નથી અને સાઠે સાઠ ઘડી ફોગટની અધર્મમાંજ ગુમાવી નાંખીયે છીયે. આનું પરિણામ તે ડૂબી ગયા વિના બીજું શું થશે ? માટે ભાઇઓ ! ચેતો, ચેતો, અને દિવસની સાઠ ઘડીમાંથી આપણા આત્માના કલ્યાણ માટે કાંઈ નહિ તો છેવટ એક ઘડી પણ સુધરે તેમ કરો.

૨૦૨–પાઇની કોથમીર કે દોઢીયાનાં દાતણ લેતાં આપણે કેટલી બધી ચોકસી કરીએ છીએ! પણ જેની મદદવડે હરિની હજુરમાં પહોંચવાનું છે એવા મહાન દરજ્જાવાળા ગુરૂને શોધવામાં કોઇ એટલી મહેનત કરે છે?

તમે શાકભાજી લેવા સારૂ બજારમાં તો ઘણીએ વાર ગયા હશો. ત્યાં દાતણવાળીઓ સાથે અને કોથમીર મરચાંવાળીઓ સાથે જે તાણખેંચ થાય છે એ તમે ધ્યાન દઇને જોયું છે ? પાઇની કોથમીર સારૂ મ્હોટા મ્હોટા શેઠીયા જેવા દેખાતા ગૃહસ્થો ગરીબ ઘાટણો સાથે કેવી માથાફોડ કરે છે, એ શું તમે નથી જાણતા ? અને દોઢીયાનાં દાતણ લેતાં તેમાં કેટલાં બદલે છે અને કેટલાં આઘાં પાછાં કરે છે, એ શું તમે નથી જોયું ? વળી એ દોઢીયાના દાતણમાં પણ એમ કે અમને તો બાવળનાં જોઇએ, અમને તો વડનાં જોઇએ, અમને તો ઝીલનાં જોઇએ, અમને તો બોરડીનાં જોઇએ, અને અમને તો જાંબુનાં જોઇએ. દોઢીયાનાં દાતણ લેતાં આટલી બધી પંચાતી ? અને તેમાં પણ પાછાં જાડાં પાતળાં તથા તાજાં ને વાસી તો જુદાં ?

એવી એવી ન્હાની ન્હાની ચીજોમાં પણ એવી રીતે તજવીજ રાખવી એમાં કાંઇ ખોટું નથી. પણ જેમ એમાં તજવીજ રાખીએ છીએ તેમજ બીજી સર્વ બાબતમાં તજવીજ રાખીએ છીએ કે નહિ ? એ આપણે જોવું જોઇએ.

ભાઇઓ ! શાક લેવામાં તો જાણે આપણે ન ઠગાયા; પણ ગુરૂ કરવામાં ઠગાઈ જઇયે છીયે તેનું શું ધાર્યું ? આપણા આપદાદાનો સનાતન આર્યધર્મ છોડીને ગમે તે બાવા સાધુની અને ગમે તે ભટ્ટજી મહારાજોની કંઠીયો બાંધી લઇયે છીયે, તથા ધર્મને નામે ચાલતાં ધતીંગોવાળી ગમે તે સમાજમાં દાખલ થઈ જઇયે છીયે તેનું શું ધાર્યું ? એ વખતે આપણું જ્ઞાન ક્યાં જતું રહે છે ? પાઈની કોથમીર કે દોઢીયાનાં દાતણ લેતાં તો આપણામાં ઘણી હુંશિઆરી આવી જાય છે, પણ કોઇ લેભાગુને ગુરૂ કરતી વખત આપણી એ હુંશિઆરી કયાં ચાલી જાય છે ? એ કાંઈ વિચાર્યું ?

કોથમીર થોડી મળી હશે અથવા વાસી હશે તો કઢીમાં જરા ઓછી બાસ આવશે, અને કોઈ જુડીમાં દાતણ વાંકુંચુંકું આવી ગયું હશે તો એ દાતણ કરતી વખત જરા વાર મઝા નહિ પડે એટલીજ નુકસાની, પણ જો ગુરૂ ખરાબ મળ્યો તો જીંદગીનો ફેરો માથે પડશે એ કાંઇ ખબર છે ?

મહાન પ્રભુનો પવિત્ર રસ્તો દેખાડનારા, જન્મ મરણના ફેરામાંથી છોડાવનારા અને આપણને હરિની હજુરમાં લઈ જનારા શ્રી સદ્‌ગુરૂઓ છે. માટે જેની તેની કંઠી બાંધી લેતા પહેલાં અને જે તે સમાજમાં દાખલ થઇ જતા પહેલાં આપણા સનાતન ઉત્તમ ધર્મ તરફ જોજો, આપણા પ્રાચીન ઋષિયોના ઉંડા જ્ઞાન તરફ જોજો, અને આપણા બાપદાદાઓની રૂડી નીતિ તરફ જોજો; એ બધું જોયા પછી જેમાં આપણા હાથપગ ન બંધાઈ જાય એવો ઉદાર ધર્મ, અને જે આપણને ફોગટની જાળમાં બાંધી ન રાખે, પણ આપણાં દુનિયાદારીનાં સુખોમાં તથા પ્રભુના સાચા રસ્તામાં મદદ કરે તેવા પ્રભુમય થયેલા ગુરૂને પસંદ કરજો, ભગવદ્ આશરાના બળવાળા ગુરૂને પસંદ કરજો, અને ઉત્તમ આચરણવાળા ગુરૂને પસંદ કરજો.

૨૦૩—આ જગતની મોજમઝામાં માલ નથી તે વિષે.

સાબુના ફીણમાં જે આકાશના રંગ દેખાય છે પણ એ રંગ જેમ સાચા નથી, તેમ આ જગતની મોજમઝા પણ સાચી નથી. એ સાબુના ફીણના રંગ જેવીજ છે.

ફળના આકારનાં, માટીનાં, લાકડાનાં, કે પત્થરનાં સુંદર રમકડાં જેમ ભૂખ મટાડી શકે નહિ, તેમજ મીઠા મીઠા લાગતા આ સંસારના માયિક પદાર્થથી પણ શાંતિ થઇ શકે તેમ નથી.

અગ્નિમાં ઘી હોમવાથી જેમ આગ બુઝાય નહિ પણ ઉલટી વધતી જાય છે, તેમ આ સંસારનાં સુખ ભોગવવાથી પણ આપણુને તૃપ્તિ થતી નથી, પણ ઉલટી રોજરોજ આશા તૃષ્ણા ને હાયહાય વધતી જાય છે.

માછલું જેમ પાણી વિના તરફડે છે તેમ આપણો આત્મા પણ પ્રભુ વિના તરફડે છે, છતાં પણ આપણે તેને આ દુનિયાદારીના મોહમાં ફસાવીને પ્રભુથી વિમુખ કરી નાંખીએ છીએ.

જેને તાવ આવ્યો હોય તેને પાણીની બહુ તરસ લાગે છે, પણ એ વખતે પાણી પીવાથી ઉલટી જેમ તરસ વધતી જાય છે, તેમજ જેમ જેમ આ સંસારનાં વધારે સુખ ભોગવીએ તેમ તેમ એ સુખની તૃષ્ણા વધતી જાય છે.

સમુદ્રનું ખારૂં પાણી પીવાથી જેમ તરસ ન છીપે તેમ આપણા વ્યવહારનાં ઘરસંસારનાં ગમે એટલાં સુખો ભોગવવાથી પણ કાંઈ શાંતિ મળી શકે તેમ નથી.

આપણાં અહિંનાં સુખ તે સ્વર્ગનાં સુખની આગળ કાંટાની પથારી જેવાં છે. માટે છેવટ સુધી પણ એ કાંટાની પથારીમાંજ પડયું ન રહેવાય એ સંભાળજો.

જેમ મીઠી નદીનું પાણી સમુદ્રમાં ભળવાથી ખારૂં થઈ જાય છે, તેમ માયિક પદાર્થોના સુખની આસક્તિથી આત્માનું ઈશ્વરી આનંદનું અલૌકિક સુખ પણ ચાલ્યું જાય છે.

મચ્છીમાર માછલાંને પકડવા માટે કાંટો નાખે તેમાં જેમ ખાવાના લોભને લીધે માછલું ફસાઇ જાય છે, તેમ આપણે પણ જરાક વારના સંસારી સુખમાં લોભાઇને અનંતકાળનો ઈશ્વરી આનંદ છોડી દઇયે છીયે.

કરોળીયો બહુ મહેનત કરીને તથા દિવસોના દિવસો ગાળીને જે જાળ બનાવે છે તે જાળને જેમ ઝાડુ કાઢવાવાળી પા મીનીટમાં વાળી નાંખે છે, તેમજ આપણે પણ આપણા કાળજાનું તત્વ કહાડી કહાડીને અને લોહીનું પાણી કરીને જે કાંઇ બનાવ્યું હોય તેની ઉપર સહેજ વારમાં મોત પાણી ફેરવી દે છે.

પતંગીયું રાત્રિને વખતે ચળકે, દિવસે કાંઇ તેનો ચળકાટ દેખાય નહિ, તેમજ ખીતાબોવાળા અને મ્હોટા લોકો આ દુનિયામાં જરાક વાર શોભે, પણ સ્વર્ગમાં–હરિની હજુરમાં તેઓ કાંઇ દેખાય નહિ.

ભાઇઓ ! આ બધા ઉપરથી સમજો કે, આપણાં અહિંનાં સુખો તે કાંઇ ખરાં સુખો નથી, માટે એમાંથી બની શકે એટલી આસક્તિ ઓછી કરીને જેમ પ્રભુમય થવાય તેમ કરો. કારણુ કે આ દુનિયારૂપી મ્હોટી ઇસ્પીતાલમાં દુઃખ, મંદવાડ, અને મરણ તો આપણી જીંદગીની સાથેજ જોડાયેલાં છે; એટલે પ્રભુના ભજન વિના બીજું ખરૂ સુખ અહિં હોયજ ક્યાંથી ? માટે જરાક વારના મોહમાં અતિશય નહિ ફસાઇ જતાં જેમ જીંદગીની સાર્થકતા થાય તેમ કરો. જેમ આત્મિક આનંદ ભોગવાય તેમ કરો, અને જેમ પવિત્ર પિતા મહાન ઇશ્વરનું આનંદદાયક સ્વરૂપ ઓળખાય તેમ કરો.

૨૦૪—રસોઇ કરવાના નિયમો સમજીએ તેથી કાંઇ અનુભવ વિના સારી રસોઇ કરતાં આવડે નહિ, તેમજ ધર્મની વાતો જાણીએ તેથી કાંઇ આપણાં આચરણો સુધાર્યા વિના ધર્મી થવાય નહિ.

મુંબઇમાં જ્યારે ઈ. સ. ૧૮૯૬ માં પહેલવહેલી મરકી શરૂ થઇ, ત્યારે તેના ત્રાસથી ડરીને બહુ લોકો પોતપોતાના દેશમાં ભાગી ગયા હતા. તેથી સારા સારા ગૃહસ્થોને પણુ એ વખતે ભટ્ટ, ઘાટી, અને ઘોડાવાળા મેળવતાં મુશ્કેલી પડતી હતી. વધારે પગાર આપતાં છતાં પણ રસોયા મળી શકતા નહોતા. એ વખતે કેટલીક શેઠાણીઓના કેવા બૂરા હાલ થયા હતા એ તમને ખબર છે? બહાર ગામ રહેવા ગયા હોય ને જંગલમાં ઝુંપડાં બાંધી રહ્યાં હોય ત્યાં એક તો જગ્યાનું ઠેકાણું નહિ, જે વસ્તુ જોઇએ તે મળે નહિ, અને ચાકરોની પણુ મારામારી. પણુ બીજો ઉપાય શું ? એકને ઠેકાણે બે પૈસા ખર્ચતાં પણુ માણુસ ન મળે કે વસ્તુ ન મળે, તે લાવવી ક્યાંથી? પેટ કાંઇ કોઇને છોડે છે? જેમ તેમ પણુ ખાવાનું તો કાંઇક

કરવુંજ જોઇએ. આપણા લોકોને બીજા કોઇના હાથનું ખપે નહિ એ પણ મ્હોટી પીડા, નહિ તો તો વળી કાંઇનો કાંઈક રસ્તો થાય.

એ વખતે લટકમટકવાળી ઘણીએ શેઠાણીઓ બિચારીઓ પંખો હલાવતી હલાવતી સગડીઓ પાસે બેસતી, અને તેમના ફાંકડા વરો પોતાના ચસ્મા ને ઘડીઆળો બાજુએ મૂકી તેમને મદદ કરવા હાથમાં પાકશાસ્ત્રની ચોપડી લઇને બેસતા હતા. ચોપડીમાં મગની દાળનાં ભજીયાં બનાવવા માટે લખ્યું હોય કે, અર્ધો શેર દાળ લેવી, તેને ચાર કલાક પાણીમાં ભીંજાવવી, પછી તેને ધોઈને વાટવી; ત્યાર બાદ તેમાં મીઠું તો. ૧, હીંગ વાલ ૨, ધાણાજીરાંનો સંભાર તો. ૪, આંબલી તો. ૪, ગોળ તો. ૨, હળદર તો. ૦ાા, કોથમીર તો. ૨, આદુ તો. ૨, મરચાં લીલાં તો. ૪, નાળીએરનું ખમણ તો. ૫, ગરમ મસાલો તો. ૧, એ સર્વે વાનાં નાંખવાં; અને તેમાં ત્રણ તોલા મોણ નાંખવું; પછી તેમાં પાણી શેર ૦। નાંખી ખૂબ હલાવવું અને તેલ કડકડતું થાય ત્યારે તેમાં એ દાળનાં ફુલવડાં મૂકવાં.

શેઠ એ પ્રમાણે વાંચવા લાગ્યા અને શેઠાણી જુદા જુદા ડાબલા ખોલવા લાગ્યાં. સુકો મસાલો બધો તૈયાર હતો પણ હવે તેને જોખવો કેવી રીતે? એ જંગલના ઝુંપડાંઓમાં કાંટો ને તોલાં ક્યાંથી કાઢવાં? શેઠ અટકળ કરવા લાગ્યા, પણ એવી અટકળ આવડે ક્યાંથી? મીઠું બે તોલાને બદલે ચાર તોલા લીધું. હીંગ બે વાલને બદલે પા તોલો લીધી. પાણી પાશેરને બદલે નવટાંક નાંખ્યું. મોણ નાંખવું ભૂલી ગયા. નાળીએર ખમણવાની ખમણી મળી નહિ. કોથમીર મરચાંના વાંધા. અને તેલ હજી જરાકજ ગરમ થયું હતું ત્યાં શેઠાણી કડાઈમાં ભજીયાં મૂકવા લાગ્યાં; તેથી જરા વારમાં કડાઇ ફીણથી ભરાઇ ગઇ. ભજીયાં અંદર પાક્યાં છે કે કાચાં છે તે કાંઈ દેખાય નહિ. હવે ફીણ કેમ મટાડવું તે શેઠ શેઠાણીને મન મ્હોટી પંચાતી થઇ પડી. રામો ઘાટી દૂર ઊભો ઊભો આ બધું ફારસ જોયા કરતો હતો. તેણે કહ્યું કે, શેઠ! એ તેલમાં લીંબુ નાંખો એટલે ફીણ મટી જશે. શેઠ તો મીજાજના કડક હતા; એ કાંઇ રામાની શીખામણ માને તેવા નહોતા, પણ અત્યારે કોણ જાણે

કેવું ચોઘડીયું હશે કે ઝટ લઈને રામાની વાત માની લીધી; તેથી ઉઠીને શાક ભાજીની ટોપલીમાંથી લીંબુ લઈ ખીસામાંથી ચાકુ કહાડી તેનાં બે ફાડચાં કર્યાં, અને શેઠાણી કડાઇમાં મ્હોડું ઘાલીને ભજીયાં તપાસતાં હતાં, એટલામાં શેઠે જરા વાંકા વળીને કડાઇમાં ખુબ લીંબુનો રસ નીચોવ્યો. આકરા થયેલા તેલમાં લીંબુનો રસ પડયો કે તુરત કડકડ અવાજ થઇને તેલના છાંટા બહાર ઉડવા લાગ્યા, તે પાંચ સાત છાંટા શેઠાણીના મ્હોડા ઉપર પડયા, પછી જોઈ લો મઝા? ભજીયાં ભજીયાંને ઠેકાણે રહ્યાં ને વચમાં નાનું સરખું હુલ્લડ થઇ પડયું. શેઠાણી તો રડમસ જેવી થઇને આંખો ચોળતી ચોળતી ત્યાંથી ઉઠી ગઇ ને બીજા ઓરડામાં જઇ અરીસામાં પોતાનું મ્હોડું જોવા લાગી. અને શેઠને તથા ઘાટીને અને ભાગી ગયેલા ભટ્ટને પુષ્પાંજલિ આપવા લાગી. શેઠ એ વખતે તવા ઉપર બેઠા. થોડાં ભજીયાં ઉતાર્યાં, પણ કોની તાકાત કે ખાઇ શકાય? અર્ધાં કાચાં ને ખારાં ઝેર જેવાં, એ ગળે કેમ ઉતરે?

ભાઈઓ! જાતી અનુભવ વિના પાકશાસ્ત્રની ચોપડીઓથી જેમ રસોઇ સારી થાય નહિ, તેમજ આપણાં આચરણો સુધર્યા વિના ધર્મની વાતો કરવાથી પણ કાંઇ કલ્યાણ થાય નહિ. ડાહી ડાહી વાતો કરતાં આપણને સૌને આવડે છે પણ એમાંથી કેટલું પાળી શકીએ છીએ એ તો વિચાર કરો? જ્યાં સુધી આપણે આપણી દુનિયાદારીની ફરજ બરોબર રીતે બજાવીએ નહિ, જ્યાં સુધી ધર્મના નિયમો બરાબર પાળીએ નહિ, જ્યાં સુધી અંતરમાંથી સૌ સાથે ભલાઇ રાખીએ નહિ, અને જ્યાં સુધી મહાન પ્રભુને ખાતર બની શકે તે પ્રમાણે યથાશક્તિ સાત્વિક ત્યાગ કરીએ નહિ. ત્યાં સુધી માત્ર ધર્મની લુખી વાતો કરવાથી કાંઇ વળે નહિ. આપણે પોતે જાતે ભલા થયા વિના ધર્મની જે કાંઇ ઉપરછરી વાતો કરવી તે એ શેઠ શેઠાણીનાં ભજીયાં જેવી સમજવી. એ ભજીયાંથી જેમ તેમનું પેટ ભરાયું નહિ તેમ આપણી બહારની વાતોથી પણ આપણે કાંઇ અંતરની શાંતિ મેળવી શકીએ નહિ. માટે ભાઇઓ! પ્રભુને ખાતર આપણાં આચરણો સુધરે તેમ કરો! આપણી જીંદગી સુધરે તેમ કરો!!

૨૦૫–યાદ રાખજો કે ઈશ્વરી માર્ગ સૌને માટે એક સરખો છે. ગરીબો અને તવંગરોને માટે કાંઇ જુદા જુદા રસ્તો નથી.

રાજકુમાર કૉલેજમાં એક રાજાનો માનીતો કુંવર ભણતો હતો. એ કુંવર ભૂગોળ, ઇતિહાસ, વાંચન વિગેરે બાબતમાં હુંશિયાર હતો, પણ ગણિતના વિષયમાં તે મુંઝાતો, ભૂમિતિના સિદ્ધાંતોમાં તો તે વારે વારે નાપાસ થતો હતો. તેથી તે રાજકુમારના પિતા મહારાજા સાહેબે ભૂમિતિના હુંશિયારમાં હુંશિયાર પ્રોફેસરને પોતાની હજુરમાં બોલાવ્યો, અને તેને કહ્યું કે, તમારી મરજી પડે તે ઇનામ લ્યો, પણ મારા કુંવરને સહેલામાં સહેલી રીતે ભૂમિતિ શીખવો. ત્યારે પ્રોફેસરે કહ્યું કે, સાહેબ ! એને માટે કોઈ રાજમાર્ગ નથી. એ તો જેમ ગરીબોના છોકરાઓ ગોખી ગોખીને ભેજાંનું દહીં કરીને શીખે છે, તેમજ કુમાર સાહેબે પણ શીખવું જોઇએ. આપની ગાડીઓ દોડાવવા માટે જુદા રસ્તાઓ હોઇ શકે, આપને માટે સ્પેશિયલ ટ્રેનો ને ખાસ બલુનો હોઇ શકે, આપને માટે ખાસ હોટેલો તથા ખાસ કલબો હોઇ શકે. અને આપને માટે ખાસ ફરનીચર, ખાસ મોજશોખની વસ્તુઓ, તથા કેટલાક ખાસ હકો હોઇ શકે, પણ કાંઈ વિદ્યાના નિયમો જુદા હોય નહિ. એતો જેમ ગરીબના છોકરા એકડે એક ને કક્કો કેવડો ગોખે તેમજ રાજકુમારોએ પણ ગોખવું જોઇએ. એ બાબતમાં કાંઇ થઇ શકે તેમ નથી, કારણ કે એમાં બીજો કોઇ સહેલો રસ્તો નથી. માટે હવે પછી અભ્યાસમાં કુમાર સાહેબ વધારે ધ્યાન આપે એવી તાકીદ કરવાની આપ મહેરબાની કરો, એટલે થોડા વખતમાં આવડી જશે. એમાં કાંઇ મ્હોટી વાત નથી.

ભાઇઓ ! સમજ્યા કે ? જેમ ભૂમિતિ શીખવાને માટે બીજો રાજમાર્ગ નથી, તેમજ ભક્તિને માટે પણ બીજો કોઈ રાજમાર્ગ નથી, તેમજ પ્રભુના મંદિરમાં જેમ ગરીબો માથાં નમાવે છે તેમજ શ્રીમંતોએ ને રાજાઓએ પણ પ્રભુની હજુરમાં નમવું જોઇએ. ગરીબો જેમ તીર્થો કરે છે, ભગવત્ કથા સાંભળે છે, આડોશીપાડોશીનું કાંઈ કામકાજ કરી આપે છે, અને મહાન પ્રભુને અર્થે કેટલાંક વ્રતો તથા કેટલીક જાતના ત્યાગ પાળે છે

તેમજ શ્રીમંતો તથા રાજાઓએ પણ પોતાની સ્થિતિના પ્રમાણમાં કરવું જોઇએ. પરમકૃપાળુ દેવાધિદેવ સર્વવ્યાપક જગતપાલક પવિત્ર પિતાને અર્થે જે કરવાનું છે તેમાં કોઇએ જરા પણ શરમાવું જોઇએ નહિ. કારણ કે, શાસ્ત્રે ધર્મના જે જે નિયમો બતાવેલા છે, તે શિવાય પ્રભુને પામવાનો શ્રીમંતોને માટે બીજો કોઇ ખાસ માર્ગ નથી. એમ હાલના વખતના રાજારજવાડાંએ, કારભારીઓએ, તથા નવ યુવાન શેઠીયાઓએ જાણવું જોઇએ. એ જાણ્યા પછી પોતાના પોઝીશનને ખાતર ધર્મનો રસ્તો છોડી દે એ જુદી વાત છે; પણ ઈશ્વરી માર્ગ સૌને માટે એક સરખો છે, અને પ્રભુને ત્યાં કાંઇ પોઝીશન જોવાતું નથી એમ આપણે આપણા આત્માના કલ્યાણને માટે સમજીએ તો ઘણું છે.

૨૦૬—રૂપાળી બાયડી હોય પણ તેને નાક ન હોય તો તે જેમ શોભતી નથી, તેમ પ્રભુની ભક્તિ વિના આપણું બીજું જ્ઞાન પણ શોભતું નથી.

હરિજનો કહે છે કે, શાકમાં મશાલો ઘણો હોય પણ મીઠું ભૂલી ગયા હોઇએ, તે શાક જેમ ખાતી વખત ફીકું ફચ લાગે, તેમજ પ્રભુની ભક્તિ વિનાનું જે ડહાપણ છે તે પણ એવુંજ છે.

ઘરેણાં ઘણાં પહેર્યાં હોય પણ લૂગડાં ન પહેર્યાં હોય એ સ્ત્રી જેમ શોભે નહિ, તેમજ પ્રભુપ્રેમ વિનાની જે બાબતો છે તેને પણ તેવીજ સમજવી. કારણ કે રૂપ, ગુણ, ધન, વિદ્યા, અધિકાર, અને સંસારનાં અનેક પ્રકારનાં સુખો એ બધું પ્રભુની કૃપાનુંજ ફળ છે અને તે પ્રભુપ્રેમથીજ શોભે છે. જો આપણામાં પ્રભુપ્રેમ ન હોય તો એ બધું ઉલટું અડચણકારક, પાપના માર્ગમાં લઇ જનાર, અને અંતે નરકમાં નાંખનાર થાય છે. પણ જો આપણામાં પ્રભુપ્રેમ હોય તો એ બધી વસ્તુઓ સોનાની સાથે હીરો જડાયો હોય તેવી શોભાયમાન અને કિંમતી થઇ પડે છે; કારણ કે, પ્રભુના પવિત્ર નામરૂપી સારા હીરાની સાથે જ્યારે સદ્દગુણોરૂપી સોનું મળે ત્યારે એની ભભક કાંઇ ખાસ ઓરજ તરેહની થાય છે. કારણ કે, પ્રભુપ્રેમને લીધે રૂપ, ગુણ, ધન, તંદુરસ્તી, સત્તા વિગેરે દરેક વસ્તુઓ પ્રભુને અર્થે

જગતની સેવામાં લાગી જાય છે; અને સેવાનો પ્રતાપ એવો છે કે લોઢાનું પણ સોનું કરી નાંખે છે. સેવા ન્હાના ગુણોને પણ મ્હોટા કરી દેખાડે છે, સેવા તણખલાંનો પણ મેરૂ કરી દે છે અને સેવા માયામાં ફસાયેલા જીવોને પ્રભુ તરફ લઇ જાય છે. ભાઇઓ ! આ બધું અને એ કરતાં પણ ઘણું વધારે ભગવત્-સેવામાંથી થાય છે, અને સેવા પ્રભુપ્રેમમાંથી પેદા થાય છે; માટેજ ભક્તો કહે છે કે, રૂપ હોય છતાં પણ જેમ નકટી બાઈડી શોભે નહિ, તેમજ પ્રભુપ્રેમ વિના, ઇશ્વરભક્તિ વિના આપણું બહારનું બીજું લુખું જ્ઞાન પણ શોભતું નથી, માટે એ આપણા બહારના જ્ઞાનને વધારે ઉપયોગી કરવા સારૂ જેમ બને તેમ સર્વશક્તિમાન, સર્વાધાર, સકળ વિશ્વના સ્વામી, સદાય મહામંગળકારી, અખંડ સચ્ચિદાનંદનો પ્રેમ વધે તેમ કરો.

૨૦૭–ઈશ્વરની હજુરમાં જવા માટે કાંઇ જાતભાત જોવાતી નથી, ત્યાં તો માત્ર પ્રભુપ્રેમજ જોવામાં આવે છે.

અહીં આપણને નાતના ને જાતના સેંકડો વાંધાઓ નડે છે. અહીં આપણને દેશના ને કાળના બહુ વાંધા નડે છે, અને અહીં આપણને ઉંચ નીચની તથા ન્હાના મ્હોટાની બહુ પંચાતી પડે છે, પણ પ્રભુને ત્યાં એ કાંઇ જોવાતું નથી; ત્યાં તો માત્ર આપણો આત્મિક પ્રેમજ જોવાય છે, ત્યાં તો માત્ર અંતઃકરણની શુદ્ધિજ જોવાય છે, ત્યાં તો માત્ર મનની શુભેચ્છાજ જોવાય છે અને ત્યાં તો માત્ર પ્રભુને ખાતર જે કાંઈ જગતની સેવા કરી હોય તેજ જોવાય છે. ત્યાં હિંદુ કે મુસલમાન જોવાતા નથી, ત્યાં બૌદ્ધ કે ક્રિશ્ચિયન જોવાતા નથી, ત્યાં જરથોસ્તી કે યાહુદી જોવાતા નથી, અને ત્યાં કાંઇ બ્રાહ્મણ કે જૈન જોવાતા નથી, પણ ત્યાં તો પ્રભુપ્રેમજ જોવાય છે. આ દુનિયામાં પ્રભુના હુકમો આપણે કેવી રીતે પાળેલા છે એજ ત્યાં જોવાય છે. આ બાબત કાંઇ નવી નથી. આપણા શાસ્ત્રમાં ઠેકાણે ઠેકાણે તેના દાખલાઓ છે. પુરાણોમાં લખેલું છે કે, વિદુરજી દાસી-પુત્ર હતા, ઉગ્રસેન પુરૂષાર્થ વિનાના હતા, કુબ્જા રૂપ વિનાની હતી, સુદામા ધન વિનાના હતા, અને ભીલડી જ્ઞાન વિનાની

હતી; છતાં પણ પ્રભુપ્રેમથીજ તે સર્વે તરી ગયેલાં છે. વ્રજની ગોપીઓ કાંઇ યોગ સાધવા ગુફાઓમાં ગઇ નહોતી, વાલ્મીકે કાંઇ હિંસા કરવામાં બાકી રાખી નહોતી, અને બિલ્વમંગળે ભક્ત થયા પેહેલાં અનીતિમાન જીંદગી ગુજારતાં કાંઈ પાછું વાળીને જોયું નહોતું, છતાં પણ તેઓ બધા પ્રભુપ્રેમથી ને સાચા પશ્ચાત્તાપથી તરી ગયા છે. માટે બહારના ડોળડીમાકમાં, ઉપલક વિવેકના ઠાઠમાઠમાં, અને ભાડુતી ઉંચનીચપણામાંજ નહિ રહી જતાં જેમ બને તેમ અંતરમાંથી ચોખ્ખા થઈ જાઓ, અને હૃદયમાં ભગવદ્ આવેશ ભરાય તેમ કરો; કારણ કે, ભક્તોએ એમ કહેલું છે કેઃ—

"હરિ ભજન થકી છોટા હોય તે સૌથી મોટા થાયે."

અને બીજું એમ પણ કહેલું છે કેઃ—

જાત ભાત તો કાંઇ નવ જાણી,
હરિ ભજે તે હરિ સરખો પ્રાણી.

ભાઇઓ ! આપણાં પવિત્ર શાસ્ત્રનો હુકમ અને મહાત્માઓનો ઉપદેશ તો એ પ્રમાણે છે, પછી તમારી મરજી પડે તેમ કરો. પણ એટલું યાદ રાખજો કે, હુકમ પ્રથમ હોય છે અને અદબ પછી હોય છે. અદબ કરતાં હુકમ વ્હડે છે. આપણા જાતિભેદના ને ઉંચનીચપણાના બહારના નિયમો તે અદબ છે. અને પ્રભુ ઉપરનો પ્રેમ એ હુકમ છે. માટે અદબને ખાતર સમર્થમાં સમર્થ, કાળના પણ કાળ, અને ભયના પણ ભય, મહાન ઈશ્વરનો હુકમ ન તોડાય એ આપણે આપણા આત્માના કલ્યાણને અર્થે સંભાળવું જોઇએ.

૨૦૮—માણસો, જનાવરો, અને ન્હાનાં બચ્ચાંઓ પણ આપણું મન સમજી જાય છે, ત્યારે સર્વજ્ઞ પ્રભુ આપણું મન કેમ નહિ સમજી જાય ?

ચતુર માણસો એક બીજાનું મન સમજી લે એમાં તો કાંઇ નવાઇ નથી, પણ ન્હાનાં બચ્ચાંઓ પણ માણસોનું મન સમજી જાય છે. જે છોકરાં ઘોડીયામાં હીંચલાં હોય છે, અને જે છોકરાંઓ માના ખોળામાં પડયાં પડયાં ઝીણું ઝીણું હસતાં હોય છે તે દૂધમલ બાળકો પણ માનો ગુસ્સો ને માનો પ્રેમ સમજી

જાય છે. એવાં ન્હાનાં બચ્ચાંઓ પણ આ માણસ મને પ્રેમથી તેડે છે કે મન વિના તેડે છે તે સમજી જાય છે. બચ્ચાંઓ સમજી જાય છે એમજ નહિ, પણ ઘોડાં, ગધેડાં, ને કૂતરાં બિલાડાં પણ આપણું મન સમજી જાય છે. વારે વારે ખોટું ખોટું તુતુ કર્યા કરીએ તો કૂતરૂં પણ આપણી પાસે આવતું નથી, ગધેડાં પણ પોતાના ધણીને ઓળખી લે છે, અને આ મને ચારો ખવરાવા લઈ જાય છે કે ભાર ભરવા લઇ જાય છે તે સમજી જાય છે. આવી રીતે માણસો, બચ્ચાંઓ, અને જાનવરો પણ જ્યારે આપણું મન સમજી જાય છે, ત્યારે અનંત બ્રહ્માંડોનો નાથ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા આપણું મન કેમ નહિ જાણી લે? યાદ રાખજો કે તે સર્વવ્યાપક સર્વશક્તિમાન પિતાથી આપણે કાંઇ પણ છુપું રાખી શકીએ તેમ નથી. આપણે આપણા ભાઇબંધો સાથે લડાઈ ટંટા કરીને મ્હોડું ચ્હડાવીએ, ધર્મના કામમાં ભાગતી વાત કરીએ, હરિજનોનો દ્વેષ કરીએ, માયાનાં ઘડીક વારનાં ખોટાં સુખડાંથી ફૂલાઇ જઇયે, અને વાત-વાતમાં ચેહેરો બગાડીએ, એ બધાંના ફોટોગ્રાફ ચિત્રગુપ્ત લઇ લે છે. આપણે એકાંતમાં બેઠા બેઠા જે બૂરા વિચાર કરીએ છીએ, ને મનમાં ખોટા ખોટા ઘાટ ઘડીએ છીએ તે કાંઈ પ્રભુથી છુપું નથી. અંદરથી મેલામાં મેલા રહેવા અને બહારથી સારામાં સારા દેખાવા માટે આપણા વિચારો છુપાવવાની તો આપણે ઘણીએ કોશિશ કરીએ છીએ, પણ યાદ રાખજો કે તે પ્રભુથી કોઇ પણ રીતે છુપાવી શકાય તેમ નથી. આપણે જંગલમાં એકાંતમાં જઇને, ઘરના ખુણામાં બેસીને અને રાત્રે પથારીમાં પડયે પડયે એકલા એકલા ખાનગીમાં જે જે વિચારો કરીએ છીએ તે પણ પ્રભુના દફતરમાં નોંધાઈ જાય છે. કારણ કે, પ્રભુ સર્વશક્તિમાન છે, સર્વવ્યાપક છે, અને સર્વને જાણનાર છે, એટલે તેનાથી છુપાવી શકાય તેવું કાંઇ પણ નથી. માટે બેહતર તો એજ છે કે, દુષ્ટ વાસનાઓ કે જે આજ દિવસ સુધી હજી પણ આપણા મનમાં ભરેલી છે તેને મહાન પ્રભુના પવિત્ર નામના બળથી કહાડી મૂકી ચોખ્ખા બની જવું, અને જેમ બને તેમ સુખ દુઃખમાં સમાન વૃત્તિ રાખી શાંતિથી રહી શકાય તેમ કરવું; કારણ કે, મનની શાંતિ વિના ઈશ્વરનું સ્વરૂપ

ઓળખી શકાતું નથી, અને દુનિયાદારીનો મોહ ઓછો થયા વિના, વાસનાઓને રોક્યા વિના મન શાંત થઈ શકતું નથી. માટે પ્રભુ આપણું મન ઓળખી લે છે એમ જાણીને તેની શિક્ષામાંથી બચવા સારૂ તથા તેના સ્વરૂપનો આનંદ લૂંટવા સારૂ પ્રભુમાં લાગ્યા રહો! ભાઇઓ! પ્રભુમાં લાગ્યા રહો!!

૨૦૯—ભાઇઓ! આ એક ગમત તો જુઓ કે આણું વાળવા ગયા અને વહુને ભુલી આવ્યા!

એક ભોળો ભરવાડ હતો, તે પોતાની વહુને તેડવા માટે સાસરે ગયો. પણ સાસરાનું ગામ જરા ગમતીલું હતું, તેથી તે ત્યાં રમત ગમતમાં પડી ગયો અને વહુને તેડી જવાનું ભૂલી ગયો. એ પછી થોડા દિવસમાં ઘેરથી ખેપીયો આવ્યો કે ચાલો, બહુ દહાડા થઈ ગયા. હવે બાપા બોલાવે છે. એ વખતે તે ભરવાડને યાદ આવ્યું કે, હું વહુને તેડવા આવ્યો હતો પણ એ તો વાતજ ભૂલી ગયો છું. અરેરે! મારા જેવો તે કોઇ મૂર્ખો! હવે હું શું કરીશ? એમ વિચારીને તેણે પોતાનાં સાસરીયાંને કહ્યું કે, મ્હારી વહુને મોકલો, ત્યારે તેઓએ કહ્યું કે, આટલા બધા દિવસ થયા અહીં હતા, ત્યારે તો કાંઇ બોલ્યા નહિ ને હવે જતી વખત કહો છો કે વહુને મોકલો! એમ કંઇ વહુને મોકલાય નહિ. વહુને આણું વાળવાની રીત કાંઇ આવી ન હોય; એને માટે તો પહેલેથીજ તૈયારી કરવી જોઇએ. જવા વખતે કહો તેમાં શું વળે? માટે હવે તો બીજી વખત પાછા આવો ત્યારે વાત, હમણાં તો જેમ આવ્યા છો તેમ પધારો.

આ સાંભળીને ભરવાડ બિચારો બહુ મુંઝાયો પણ કરે શું? ઘણુંએ મનમાં એમ થાય કે, હજી થોડાક દિવસ રોકાઇને વહુને તેડી જાઉં, પણ રોકાય ક્યાંથી? મ્હોટા બાપાનો જહાંગીરી હુકમ લાવવાવાળો ખેપીયો કાંઇ તેડી ગયા વિના પાછો ફરે તેમ નહોતો. તેથી વહુને મૂકીને એકલા ખાલી હાથે એ ખેપીયા સાથે જવું પડયું.

ઘેર ગયો ત્યારે સૌ પૂછવા લાગ્યાં કે, વહુ ક્યાં? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, હું મોજશોખમાં પડી ગયો તેથી આણું વાળવાની વાત તો હું ભૂલી ગયો. એ સાંભળીને સૌ હસવા લાગ્યાં, ને

કહેવા લાગ્યાં કે જુઓ જુઓ ! આવા પણ મૂર્ખા દુનિયામાં છે, કે જે આણું વાળવા જાય અને વહુને ભૂલી આવે ? ધન્ય છે બાપા તને ધન્ય છે. તું તો તુંજ છે ! તારા જેવો નમુનો બીજો કોઇ મળી શકે તેમ નથી.

ભાઇઓ ! આપણને ઘડીક સુધી આ વાત માનવામાં નહિ આવે, અને એમ લાગશે કે, અરે ! કયાંઇ એવું તે હોય કે આણું વાળવા જાય અને વહુને ભૂલી આવે ? પણ આપણે જ્યારે એમ જાણીશું કે, આ સાચેસાચી બનેલી વાત છે, ત્યારે આપણે કાંઇ એ ભરવાડને ગધેડો કહ્યા વિના રહીશું કે ? અને આપણા મ્હોડાનો એ ખીતાબ પાછો આપણનેજ મળશે હો, એ યાદ રાખજો. તમે કહેશો કે એ કેવી રીતે ? તો સાંભળો.

એ ભરવાડ તે આપણો જીવ છે. તે જીવરૂપી ધણી ધર્મરૂપી ધણીઆણીને તેડવા માટે આ દુનિયારૂપી સાસરામાં આવેલો છે. પણ આ દુનિયા બહુ મોહથી ભરેલી છે તેથી જીવ તેના મોજશોખમાં લપટાઇ જાય છે, એટલે ધર્મરૂપી ધણીઆણીને લેવાનું ભૂલી જાય છે. એ પછી મ્હોટા બાપાનો ખેપીયો એટલે પ્રભુના જમદૂતો તેડવા આવે છે ત્યારે—મરણ વખતે, મનમાં એમ થાય છે કે કાંઇક ધર્મ કરી લઉં તો સારૂં. પણ એ વખતે બાજી હાથમાં રહેતી નથી તેથી કાંઈ બની શકતું નથી, અને ખાલી હાથે બાપને ઘેર એટલે કે પ્રભુની હજુરમાં જવું પડે છે. એ પછી તો જ્યારે પાછો બીજો ફેરો ખાઇએ ત્યારેજ વહુ મળી શકે છે; એટલે કે ફરી અવતાર લઇએ ત્યારેજ ધર્મ સાધી શકાય છે. ત્યાં સુધી તો જેમ એ ભરવાડની સૌ મશ્કરી કરતા હતા તેમ આપણે પણ જ્યાં સુધી ધર્મરૂપી વહુને તેડી ન જઇયે ત્યાં સુધી તો જમના માર જ ખાવાના.

કેમ ભાઈઓ ! આણું વાળવા ગયા અને વહુને ભૂલી આવ્યા એ વાત સાચી કે ખોટી ? અને તે ભૂલનાર આપણે પોતેજ કે બીજો કોઈ ? હવે કહો કે પેલા ભરવાડને આપણે જે ખીતાબ આપ્યો હતો તે પાછો કોને મળશે ? એવો ખીતાબ આપણને ન લેવો પડે અને ફરી ફેરો ન ખાવો પડે માટે ધર્મ કરો, ધર્મ કરો, અને પરમકૃપાળુ મહા મંગળકારી અનંત બ્રહ્માંડના નાથના શાંતિદાયક નામનું પૂર્ણ પ્રેમથી સદાય સ્મરણ

કરો; પણ યાદ રાખજો કે બધું ભક્તિથી બની શકે છે, માટેજ હરિજનો ગાય છે કે:-

પદ.

જો તું પુરાણ પઢે રે અઢારા, જો તું શીખે શુણે વારંવારા;
જો તું વેદ ભણે રે મુખ ચારા: જો તું ઉપનિષદ્‌ને ગાવે,
તોય ભક્તિતુલ્ય નહિ આવે. ૧
જો તું ભગવાં કરે બ્રહ્મચારી, જો તું નીકટ ન લાવે નારી;
જો તું દૂધ પીએ દૂધાધારી: જો તું સંસાર સુખને ગુમાવે,
તોય ભક્તિતુલ્ય નહિ આવે. ૨
જો તું જળ સીંચે શિવલિંગા, જો તું પુષ્પ ચડાવે બહુરંગા;
જો તું ચંદન લેપે અંગા: જો તું કરથી તાલ બજાવે,
તોય ભક્તિતુલ્ય નહિ આવે. ૩
જો તું મૌન ગ્રહે રે મુનિ, જો તું જગ્યા પકડે રે સૂની;
જો તું અજબ લગાવે રે ધૂની: જો તું સાન કરી સમજાવે,
તોય ભક્તિતુલ્ય નહિ આવે. ૪
જો તું બહુ પાળે રે આચારા, જો તું જુગથી રહે રે ન્યારા;
જો તું ભોજન કરે એકવારા: જો તું દિનમાં દશવાર નહાવે,
તોય ભક્તિતુલ્ય નહિ આવે. ૫
જો તું કરવત લેવે કાશી, જો તું જગમાં લેવે સાબાશી;
જો તું સદા રહે ઉપવાશી: જો તું ચૌદ સભાને સમજાવે,
તોય ભક્તિતુલ્ય નહિ આવે. ૬
જો તું દેવલ બંધાવે ઠાઠા, જો તું સરોવર બંધાવે ખાસાં;
જો તું પરવ મંડાવે ઘાટા: જો તું વનમાં વાવ ખોદાવે,
તોય ભક્તિતુલ્ય નહિ આવે. ૭
જો તું ધ્યાન ધરે લક્ષ ભોલા, જો તું કંચન કરે એક તોલા;
જો તું દ્રવ્ય લૂંટાવે રે બહોળા: જો તું આંધી બેડી છોડાવે,
તોય ભક્તિતુલ્ય નહિ આવે. ૮
જો તું જટા વધારે શીર્ષા, જો તું કષ્ટ લગાવે રે મીશા;
જો તું સાખ પુરાણુને લેવે: જો તું વાઘાંબરને બિછાવે,
તોય ભક્તિતુલ્ય નહિ આવે. ૯
જો તું કાન ફાડી ચકર ડાલે, જો તું તીર્થ ભટકે રે બહારે;
જો તું તુંબી લંગોટી વાળે: જો તું તડતુંબડને બજાવે,
તોય ભક્તિતુલ્ય નહિ આવે. ૧૦

જો તું દાન દેવે ગવરીકો, જો તું હવાડો ભરાવે ઘીકો;
જો તું કૂપ ખોદાવે નીકો; જો તું ખોબલે ખાંડ પીરસાવે,
તોય ભક્તિતુલ્ય નહિ આવે. ૧૧
એતો કહત કબીર જન સોહી, જેને ગુરૂગમ પૂરણ હોઇ;
જનભક્તિ કરે નર સોહી: જો તું પાંચ પકડી ઘેર લાવે.
તોય ભક્તિતુલ્ય નહિ આવે. ૧૨

૨૧૦–આપણો આત્મા પ્રભુને માટે તલપી રહ્યો છે તે બીજી ચીજોથી કેમ રાજી થઇ શકશે ?

જે વખતે જેને જે ચીજની જરૂર હોય તે વખતે તેને તે ચીજ મળે તો આનંદ થાય છે. પણ જરૂર હોય એક ચીજની અને તેને બદલે બીજી ચીજ મળે તો તે શું કામની ? આપણને જ્યારે બહુજ ભૂખ લાગી હોય ત્યારે કોઈ આપણી પાસે પાણીનો ઘડો ભરીને મૂકે તો તેથી ભૂખ કેમ મટે ? તેમજ કોઈ મુસાફરને બહુ તરસ લાગી હોય તેની પાસે મીઠાઈના ખુમચા ભરી મૂકીએ તોપણ તેથી તેની તરસ કેમ છીપે ? આપણને બત્તી સારૂ ગ્યાસલેટ તેલ જોઇતું હોય અને તેને બદલે કોઇ સાહીની બાટલી આપી જાય તો તે એ વખતે શું કામની ? આપણને કાંટાવાળી જગ્યામાં જવું હોય તેથી પગરખાં પહેરવાં જોઇતાં હોય તેને બદલે કોઇ કહે છે કે આ મારૂં ઘડીઆળ લેતા જાઓ તો તે શું કામનું ? અને આપણને તરવાર જોઈતી હોય એ વખતે તેને બદલે કોઈ સીસાપેન આપે તો એથી આપણે કેવી રીતે ખુશી થઇએ ? તેમજ આપણા આત્માને પરમાત્માની ભૂખ લાગે છે, તે પ્રભુને જાણવા ઇચ્છે છે અને પ્રભુમય થવા તલપે છે, તેને બદલે–તેને સુખી કરવાના ઇરાદાથી આપણે તેને નાટકોમાં લઇ જઇયે છીયે, સરકસોમાં લઈ જઇયે છીયે, વરઘોડામાં ફેરવીએ છીએ, મેળાઓમાં નવા નવા માલ દેખાડીએ છીએ, મીજબાનીઓમાં લઇ જઇયે છીયે, કમાણીની લાલચો આપીએ છીએ, બાઇડી છોકરાંઓનો સ્નેહ દેખાડીએ છીએ, અને તીખાં તમતમતાં ભોજનો જમાડીએ છીએ, પણ એ એકે વાતથી તેને તૃપ્તિ થતી નથી, એ એકે ચીજથી તેને આનંદ થતો નથી, કારણ કે, તેને તો માત્ર એક

અખંડ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ અનંત બ્રહ્માંડના નાથ પરમકૃપાળુ પરમાત્માનીજ ભૂખ લાગેલી છે; એ સાચી ચીજ આપણે તેને આપતા નથી અને બીજી આડી આડી વસ્તુઓ-ખોટાં ખોટાં રમકડાં બતાવ્યા કરીએ છીએ; એટલે એવાં ખોટાં રમકડાંથી તે કેવી રીતે ખુશી થઇ શકે? માટે ભાઇઓ! આપણો પવિત્ર આત્મા જેને મળવા માટે તલપી રહ્યો છે તે મહાન પ્રભુનો રસ્તો ખુલ્લો કરો! પ્રભુનો રસ્તો ખુલ્લો કરો! મતલબ કે ધર્મનાં કામો કરો, એટલે આત્મા પ્રભુમય થઈને શાંતિ પામશે. એમ થવા માટે આપણે હમેશાં એવીજ ભાવના રાખવી જોઈએ કેઃ—

પદ.

સૌનું કરો કલ્યાણ, દયાળુ પ્રભુ સૌનું કરો કલ્યાણ. (ટેક.)
નરનારી પશુ પક્ષીની સાથે, જીવ જંતુનું તમામ. દયાળુ.
જગનાવાસીઓ સૌ સુખ ભોગવે, આનંદે રહી આઠોજામ. દયાળુ.
દુનિયામાં દરદ દુકાળ પડે નહિ, લડે નહિ કોઇ ગામ. દયાળુ.
સર્વે જગે સુખાકારી વધે ને, વળી વધે ધન ધાન. દયાળુ.
કોઇ કોઈનું બૂરૂં નવ ઇચ્છે, સૌનું ઈચ્છે સૌ સમાન. દયાળુ.
પોત પોતાના ધર્મ પ્રમાણે, સર્વ ભજે ભગવાન. દયાળુ.

नारायण नारायण नारायण,

ॐ

ઈશ્વરપ્રાર્થના.

અથવા

ભગવાન સાથે વાતો કરવાની રીતિ.

હે પ્રભુ ! તમે અમારા કર્તા, પાલન કર્તા, બુદ્ધિદાતા, તારનાર, માતા, પિતા, સ્વામી, મિત્ર અને સગા તમેજ છો.

તમે નિર્ધનનું ધન, નિર્બળનું બળ, અને દુઃખી જનોના દોસ્ત છો.

પ્રભુ ! તમારી શક્તિ બેહદ છે, તમારી લીલા અપાર છે, તમારૂં ડહાપણ અગાધ છે, અને તમારી ગતિ પાર ન પામી શકાય તેવી છે.

પ્રભુ ! જેમ ગાગરમાં સાગર સમાય નહિ, તેમ તમારા ગુણની ગણત્રી કોઇ પણ જીવથી થઈ શકે તેમ નથી.

હે ભગવાન ! તમે સર્વશક્તિમાન છો, અને તમે ચ્હાય તે કરી શકો એવા છો. તમારાથી ન બની શકે એવું કાંઈપણ નથી.

પ્રભુ ! તમે અમારી જમીન ને આસમાનના માલિક છો, ચૌદે ભુવનના નાથ છો, અને ભૂત, ભવિષ્ય તથા વર્તમાનકાળના જાણનાર છો.

હે અવિનાશી દેવ ! જુગે જુગની દોરી તમારા હાથમાં છે. તમે અનંત બ્રહ્માંડોમાં તમારી ઇચ્છા મુજબ કરી રહ્યા છો.

પ્રભુ ! તમે સર્વ ગુણોથી પૂર્ણ અને સકળ ગુણોના નિધિ છો, તમે પૂર્ણ પવિત્ર છો, તમે સદા સત્ય છો, તમે સર્વ સમર્થ છો.

પ્રભુ ! તમે બહુ બહુ ડાહ્યા, બહુજ ચતુર, ઘણાજ દયાળુ, ઘણાજ કૃપાવાન, અતિશય ક્ષમાવાન છો. ટુંકામાં તમે સર્વ શુભ ગુણોના ભંડાર છો.

તમે સૌથી મ્હોટામાં મ્હોટા, સર્વના શિરોમણિ ને સૌના પૂજનીય દેવ છો.

હે પ્રભુ ! બળવાનોને બળ તમે આપ્યું છે. ડહાપણવાળાને ડહાપણ પણ તમે આપ્યું છે. ધનવાળાને ધન પણ તમારૂંજ

આપેલું છે. તેમજ રૂપવાનોને રૂપ અને સત્તાવાનોને સત્તા પણ તમેજ આપેલી છે.

અગ્નિમાં ઉષ્ણુતા, જળમાં ઠંડક, સૂર્યમાં તેજ, ચંદ્રમાં શાંતિ, વિજળીમાં ઝડપ, પવનમાં જોશ, ફૂલમાં સુગંધ ને ફળમાં મિઠાશ તમેજ આપેલી છે.

તમારા હુકમથીજ સૂર્ય તપે છે, તમારા હુકમથીજ વરસાદ વરસે છે, તમારા હુકમથીજ વાયુ વાય છે, તમારા હુકમથીજ સમુદ્રમાં ભરતીઓટ થાય છે અને તમારાજ હુકમથી ઋતુઓ એક પછી એક આવે છે ને જાય છે.

કાનમાં સાંભળવાની શક્તિ, આંખમાં જોવાની શક્તિ. નાકમાં સુંઘવાની શક્તિ, દાંતમાં ચાવવાની શક્તિ, પગમાં ચાલવાની શક્તિ ને જીભમાં બોલવાની શક્તિ એ બધી તમારીજ છે ને તે બધી કૃપા કરીનેજ તમે અમોને આપેલી છે.

તમે આગળ છો, તમે પાછળ છો, તમે અંદર છો, તમે બહાર છો, તમે ઉપર છો, તમે નીચે છો, તમે દશે દિશામાં વ્યાપી રહ્યા છો. પ્રભુ એવી કોઈ પણ જગ્યા નથી કે જ્યાં તમે ન હો.

ડુંગરની ટોચ ઉપર, સમુદ્રના તળીયામાં, વેરાન જંગલના મધ્યમાં, અંધારી ગુફામાં અને અમારા અંતરમાં પણ એક તમારોજ વાસ છે.

તમારી ઈચ્છાથી અમે ઉત્પન્ન થયા છીએ, માટે તમે અમારા કર્તા છો.

તમે આજ દિન સુધી અમોને નિભાવ્યા છે માટે અમારા પાલનકર્તા પણ તમેજ છો.

અમને સારાં કામો કરવાની તમે બુદ્ધિ તથા તક આપો છો, માટે અમારા ખરા ગુરૂ પણ તમેજ છો.

પ્રભુ! તમે અમને ઝાડ, પહાડ, પત્થર, કે પશુ પક્ષી ન કર્યા પણ ઉત્તમ મનુષ્ય અવતાર આપ્યો એ કેટલો બધો ઉપકાર છે?

હે નાથ! તમે અમને જોવાને આંખો આપી છે, સાંભળવાને કાન આપ્યા છે, ચાલવાને પગ આપ્યા છે, અને વિચારવાને બુદ્ધિ આપી છે, એ શું થોડો ઉપકાર છે?

તમારો સૂર્ય અમને ઉજાસ આપે છે, તમારી નદીઓ અમને જળ આપે છે, અને તમારી પૃથ્વી અમોને ખાવાને અન્ન આપે છે. પ્રભુ ! આ કાંઇ અમારા ઉપર જેવી તેવી કૃપા નથી.

તમે અમને ખાવાને અન્ન, પીવાને પાણી, પેહેરવાને લુગડાં ને રહેવાને ઘર આપો છો. પ્રભુ દરરોજ તમે રાત્રિએ સૂતી વખત સંભાળ લો છો, તથા જીવતા ઉઠાડો છો, અને જેમ પુત્રની પિતાને કાળજી હોય તેવી ચિંતા રાખી સદા સૌ વસ્તુઓ પૂરી પાડો છો એ કેટલી બધી દયા છે ?

પ્રભુ ! કોઈ માણસ ન્હાય તો આસમાનના તારાઓ ગણી શકે, માથાના મોવાળા પણ ગણી શકે, વળી કોઈ સમુદ્રનાં મોજાં પણ ગણી શકે, ને કદી કોઈ વરસાદનાં ટીપાં પણ ગણી શકે, પણ હે પ્રભુ ! તારા ઉપકાર તો કોઇથી પણ ગણ્યા જાય તેમ નથી.

પ્રભુ ! તમે અવિનાશી એટલે નાશ રહિત છો. આ જગતમાં ઘાસ સૂકાઈ જાય છે, ફૂલો ખરી જાય છે, પાંદડાંઓ પડી જાય છે; હવામાં ઉડનારાં પક્ષીઓ, જળમાં રહેનારા જીવો અને વેરાન જંગલમાં વસ્તા વાઘ વરૂઓ પણ મરી જતા જણાય છે. પ્રભુ ! લીલું હોય તે સૂકું થાય છે ને નવું હોય તે જુનું થાય છે, એમ કાળ સર્વને લાગુ પડે છે; તેમજ ખાખમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા મનુષ્યનો દેહ પણ અંતે ખાખમાં મળી જાય છે. એવા લાખો કરોડો મનુષ્ય આ પૃથ્વી ઉપર થઈ ગયા છે, ઘણીક પ્રજાઓ અને મ્હોટા મ્હોટા રાજાઓનાં રાજ્ય પાયમાલ થઇને કયાં જતાં રહ્યાં એ કોઇ જાણતું નથી. અંતે કોઇક કાળે આસમાનના તારા પણ ખરી પડશે, સૂર્ય ચંદ્રાદિક ગોળાઓનો પણ નાશ થશે. પ્રલયકાળે આખી પૃથ્વીનો પણ નાશ થશે અને અંતે સર્વને ભક્ષણ કરનારો જે કાળ છે તેનો પણ કાળ થઈ જશે; પણ તમે જે કાળના પણ મહા કાળ છો અને સર્વના શિરોમણિ, સ્વયંપ્રકાશ, દેવાધિદેવ છો તેજ એક રહેવાના છો. તમારો કોઈ કાળે પણ નાશ થવાનો નથી માટે તમને શાસ્ત્રમાં અવિનાશી કહ્યા છે.

તમે અજર છો, તમે અમર છો, તમે નિત્ય છો, અને તમે જન્મ મૃત્યુ રહિત છો.

તમે સૌથી ન્હાનામાં ન્હાના ને મ્હોટામાં મ્હોટા છો. તમે ન્હાના નથી તેમ મ્હોટા નથી, તમે લાંબા નથી, તમે ટુંકા નથી, તમે જાડા નથી, તમે પાતળા નથી, અને તમે દૂરથી પણ દૂર અને પાસેથી પણ પાસે છો.

પ્રભુ ! તમે સર્વને જાણો છો, પણ તમને કોઇ જાણતું નથી.

તમે આંખ વિના દેખી શકો છો, કાન વિના સાંભળી શકો છો, પગ વિના ચાલી શકો છો, અને હાથ વિના ગ્રહણ કરી શકો છો. એવી તમારામાં અદ્‌ભુત શક્તિ છે.

સર્વત્ર તમારી આંખ છે, સર્વત્ર તમારૂં મુખ છે, સર્વત્ર તમારા હાથ છે, સર્વત્ર તમારા પગ છે, અને તમે આ જગતમાં સર્વત્ર વ્યાપી રહ્યા છો.

પ્રલયકાળે જ્યારે સર્વ પ્રાણી પદાર્થોનો લય થઇ જશે તે વખતે પણ આદિનાથ પુરૂષોત્તમ પ્રભુ ! તમે જીવત જાગૃત રહેવાના છો.

પ્રભુ ! તમે સૌથી પહેલાં પણ હતા અને અંતે સૌથી છેલ્લા પણ તમેજ રહેનારા છો.

હરિ ! આખા વિશ્વમાં ચાલતા સઘળા વેપારની દોરી હમણાં પણ તમારાજ હાથમાં છે. સઘળા જીવો, મનુષ્યો, સૂર્ય, ચંદ્ર, પૃથ્વી, પાણી, એ બધું તમારે આધારે છે.

જડ ચેતન વિગેરે દેખાતી ન દેખાતી સઘળી વસ્તુના કર્તા પ્રભુ તમેજ છો, તમને કોઇ પણ જાણતું નથી પણ તમે સર્વને જાણો છો. તમને કોઈ જોતું નથી પણ તમે સર્વને જુઓ છો. તમે અચળ પ્રભુ સર્વને ચળાયમાન કરો તેવા છો. તમે સ્વયંપ્રકાશ પ્રભુ ! તમે પોતે પોતાનાજ આનંદમાં આનંદી છો. તમારી સર્વને ગરજ પડે છે, પણ તમને કોઇની ગરજ પડતી નથી; માટે તમે સચ્ચિદાનંદ છો.

આપણી નબળાઇ ને ઈશ્વરની મ્હોટાઇ સમજાવનારી પ્રાર્થનાઓ.

હે પ્રભુ ! અમે અમારા જન્મની અગાઉ ક્યાં હતા. તે અમે જાણતા નથી પણ જ્યારે તમારી મરજી થઈ ત્યારે તમે અમોને જન્મ આપ્યો છે.

અમારી માના પેટમાં પણ તમેજ અમારી સંભાળ કરી હતી, અને હમણાં પણ તમેજ અમારી સંભાળ કરો છો.

અમને ઉછેરવામાં અમારાં માબાપે બહુ સંભાળ લીધેલી છે, પણ હે પ્રભુ! અમોને જીવાડવાની જો તમારી મરજી ન હોત તો તેઓ કાંઈ કરી શકત નહિ.

હે હરિ! કાચના કટકાને ભાંગવા માટે કાંઈ મ્હોટો હથોડો જોઈતો નથી. તેને તો માત્ર હાથમાંથી મૂકી દઈએ તો તરતજ તેના ઘણા ટુકડા થઈ જાય છે; તેમજ હે પ્રભુ! જો તમારે અમોને મારવા હોય તો તેમાં તમોને કાંઈ મ્હોટી મહેનત કરવાની નથી; માત્ર તમારી શુભ દૃષ્ટિ ખેંચી લો, તો અમે નિર્બળ જીવો તો પેલા કાચના કટકાની માફક પળ વારમાં ફુટી જઈએ તેવા છીયે.

અમારી પાછળ જન્મેલા ઘણા માણસો અમારી નજર આગળ મરી ગયા છે, અને અમે હજુ જીવીએ છીએ, એ કાંઈ તમારો થોડો ઉપકાર નથી.

તમે અમને મનુષ્ય બનાવ્યા, એટલુંજ નહિ પણ ઉત્તમ કુળ, સારી જાત, પ્રેમી માતા પિતા, રૂડા દેશ, અને સારા શેઠ આપ્યા છે, એ બધી તમારી કૃપાની નિશાની છે.

અમારા પગના તળીયાથી તે માથાના મોવાળા સુધી એવી કોઈ પણ વસ્તુ નથી કે જે તમોએ અમોને આપી ન હોય, એટલુંજ નહિ, પણ આખા દહાડા કે આખી રાત્રિમાં એવી એકે પળ નથી કે જેમાં તમે અમારી સંભાળ લેતા ન હો.

અમે તમારી પૃથ્વી ઉપર ચાલીયે છીયે, તમારા સૂર્યના તેજ વડે કામકાજ કરીયે છીયે, તમારૂં સરજેલું પાણી પીને રહીયે છીયે, અને તમારી ઉત્પન્ન કરેલી હવા વડે જીવીયે છીયે, માટે હે નાથ! હવે તો અમે સઘળી વાતે તમારે લીધેજ છીયે, અને તમારા નિભાવ્યાજ નિભી રહ્યા છીયે, એમાં કાંઈ પણ સંદેહ નથી.

હે પ્રભુ! આ જગતમી અંદરની સોના તથા રૂપાની બધી ખાણો તમારી છે, તેમજ હીરા અને રત્નોની ખાણુની માલકી પણ તમારી છે, અને સમુદ્રના પેટમાં પડેલાં મોતીઓ પણ તમારાં છે. પ્રભુ! તમારો ભંડાર ભરપૂર છે; તમારો ખજાનો

અખૂટ છે, અને દુનિયાની સઘળી સમૃદ્ધિ તથા સાક્ષાત્ લક્ષ્મીના સ્વામી પણ તમેજ છો; અને તમે જેને જેટલું આપ્યું છે તેટલુંજ તેની પાસે છે.

અમારી પાસે એક ભિખારી માગવા આવે, તોપણ અમે કંટાળી જઇયે છીયે, પણ તમારી પાસે કરોડો ભિખારીઓ કે જેમાં અમે પણ એક છીયે, તેઓ સર્વે જમાનાઓના જમાનાઓ થયાં તમારી પાસે વારંવાર માગ્યા કરીયે છીયે, તોપણ તમે કંટાળતા નથી, એવા તમે દયાળુ દેવ છો.

આ જગતમાં ઘણી વખત એવું બને છે કે જેની પાસે ધન હોય છે, તેનું મન મ્હોટું હોતું નથી, અને જેનું મન મ્હોટું હોય છે, તેની પાસે ધન હોતું નથી. પણ હે પ્રભુ! એ બંને ગુણ તમારામાં પરિપૂર્ણતાથી રહેલા છે. ન્હાના મ્હોટા લાખો કરોડો ભિખારીઓ તમારી પાસેથી બેસુમાર માલ લઇ જાય છે, પણ તમારો ખજાનો કાંઇ ખૂટે તેમ નથી.

આ જગતમાં વસનારાં સ્ત્રી પુરૂષો, વૃદ્ધ ને બાળકો, રંક ને રાજા સૌ તમનેજ નમે છે. તેમજ સઘળા આશ્રમો અને વર્ણના લોકો તથા દુનિયાની સઘળી દિશાઓમાં વસનારી મ્હોટી મ્હોટી પ્રજાઓ પણ પોતપોતાના ધર્મ પ્રમાણે તમારૂંજ ભજન કર્યાં કરે છે.

હરિ! તમારી સુંદરતા ને શોભા અવર્ણ્ય છે. જેને જેને તમારાં દર્શન થયાં છે તેને હે નાથ! તમારા વિના બીજું કાંઇ પણ ગમ્યું નથી. તમારૂં જ્ઞાન અને તમારૂં દર્શન પામેલા પવિત્ર ઋષિયોએ પોતાની આખી જીંદગી તમારા ધ્યાન અને તમારા ગુણગાનમાંજ ગાળી હતી, એટલુંજ નહિ પણ આ વખતે પણ જેની જેની ઉપર તમારી કૃપા થયેલી છે, તેઓ સદા તમારામાંજ નિમગ્ન રહેતા જણાય છે.

ઘણા માણસોએ પોતાના પુત્રો, ઘણાએ પોતાની સ્ત્રીઓ, ઘણાએ પોતાની દોલત, અને ઘણાઓએ પોતાનાં રાજપાટ મૂકી દઇને તમારામાંજ સુખ મેળવ્યું હતું, માટે ઓ પ્રભુ! તમે સૌ સુખના સમુદ્ર છો, અને જેઓ પ્રેમ આણીને તમારામાં લયલીન થાય છે, તેના તમે સઘળી વાતે સર્વસ્વ થઇને તેને પરમ આનંદ આપો એવા છો.

અમે આંધળાઓના તમે દોરનાર છો, અમે અજ્ઞાનીઓના તમે જ્ઞાની ગુરૂ છો, અમો નિરાધારના તમે આધાર છો, અમારી શાંતિનું સ્થળ તમે છો, અને તમે સૌ ભક્તોના એક મ્હોટા આનંદ સમુદ્ર છો.

પ્રભુ પાસે માફ માગવા સારૂ આપણે કેવી રીતે આપણા વાંક કબૂલ કરવા જોઇએ તે વિષે.

હે પ્રભુ! તારી ઉપર પ્રેમ કરવા, તારા નિયમો પ્રમાણે ચાલવા, અને મોક્ષ મેળવવા માટે તેં અમોને આ જગતમાં પેદા કરેલા છે, અને તે સારૂજ તેં અમોને ઉત્તમ મનુષ્ય જન્મ આપેલો છે, પણ અફસોસ કે, અમે તો કાંઇ બીજીજ નજીવી બાબતોમાં ધ્યાન આપી અમૂલ્ય વખત અને તારી કૃપાને ફોગટ ગુમાવી નાંખીએ છીએ.

ધન મેળવવું, માન મેળવવું, અને મોજમજા મારવી તે સારૂજ જાણે અમોને જીંદગી મળી હોય, તે સારૂજ જાણે મનુષ્ય અવતાર મળ્યો હોય, અને તે સારૂજ જાણે દુનિયાના વૈભવો મળ્યા હોય એમજ અમો માની બેઠા છીયે, ને હજી સુધી પણ એજ પ્રમાણે વર્ત્યા કરીએ છીએ. હે પ્રભુ! હજી સુધી પણ અમારી એ બાબતમાં આંખો ઉઘડતી નથી, એટલા બધા અમે માયાવાદી જીવો અમારા ખોટા સ્વાર્થમાં ફસાઇ ગયેલા છીયે, તેમાંથી તારી દયા વિના—તારા ચરણુના શરણુના આશરા વિના છૂટી શકાય તેમ નથી.

પ્રભુ! અમારા દિવસો કેવળ ખાવા પીવામાં, પહેરવા ઓઢવામાં, ગાવા બજાવવામાં, વાતોના તડાકા ફડાકા મારવામાં, અને માત્ર અમારૂં મન ગમતું કરવામાંજ જાય છે. પણ મનુષ્ય અવતાર અને તમારો આપેલો રૂડો ધર્મ પામીને પણ જે તમને ન જાણે તેને મ્હોટી ખોટ આવે છે, એ વાત તો હમે હમેશાં ભૂલીજ જઇયે છીયે.

જગતમાં કોઇ માણુસ ગમે એટલું ધન મેળવે, ગમે એટલું માન મેળવે, અને ગમે તેટલાં સંસારનાં સુખો ભોગવે, પણ જો તે મુવા પછી મોક્ષ ન મેળવે અને નરકમાં જાય તો એ બધું શું કામનું? એવાઓને માટે શાસ્ત્રો કહે છે કે,

તેણે આ જગતમાં ફોગટ ફેરો ખાધો. માત્ર શાસ્ત્ર કહે છે એમજ નહિ, પણ અમે પણ એ વાત માનીએ છીએ, અને તોપણ અફસોસ કે, હે નાથ! અમો તે પાળી શકતા નથી, એટલા બધા અમે તારાથી વિમુખ થઇ ગયા છીયે.

કોઇ માણુસે સ્વપ્નામાં મેળવેલી સાહેબી જેમ જાગ્યા પછી તેને કાંઇ પણ કામ લાગતી નથી તેમ આ વખતના અમારા વૈભવો પણ મરણુ પછી અમોને કાંઇ પણ સુખ આપી શકે તેમ નથી, એમ અમે સમજીયે છીયે; પણ હે પ્રભુ! તારા શરણુના બળ વિના અમે તે પ્રમાણે પાળી શકતા નથી. માટે અમારા અંતરમાં ભગવદ્ આશરાનું બળ આપવાની કૃપા કરો.

પ્રભુ! અમે સારી રીતે જાણીએ છીએ કે, આ જગતમાં અમારૂં સૌથી મ્હોટામાં મ્હોટું કામ તમને જાણવાનું, તમારી ભક્તિ કરવાનું અને તમને ગમતાં કામકાજો કરવાનું છે; પણ દિલગીરીની વાત એ છે કે અમે આજ દિવસ સુધી તમારાથી દૂરના દૂર રહ્યા છીયે, અને બીજા કોઇ અવળેજ માર્ગે ચ્હડી ગયા છીયે.

કોઇ છોકરો જેમ કમાવા માટે પરદેશ જાય છે અને ત્યાંથી પોતાના બાપ પાસે પાછો દેશમાં આવે છે, તેમજ અમારે પણ આ જીંદગીમાં રૂડાં કામો કરીને અંતે તમારી પવિત્ર હજુરમાં આવવાનું છે, પણ હજી સુધી અમે તેમાંનું કાંઇ પણ કર્યું નથી. માટે ઘણાજ દિલગીર થઇને, નમ્રતાથી હાથ જોડીને ખુલ્લા દિલે હે પ્રભુ! તારી પાસે કબૂલ કરીએ છીએ કેઃ—

જેમ એક છોકરો પોતાના બાપથી ઉત્પન્ન થઇ તેના પૈસાથી ભણીગણી મ્હોટો થઇને પરણ્યા પછી પોતાના બાપથી જુદો રહે છે, અને બાપનું કહ્યું કરતો નથી, તે જેમ અકરમી છોકરો કહેવાય છે, તેમજ હે પ્રભુ! અમે પણ એવાજ તારા અકરમી છોકરા જેવા છીયે.

વળી જેમ એક નોકર પોતાના શેઠનો પગાર, ખાઇને તેનું કામ કરે નહિ, અને પોતાના શેઠના દુશ્મનો સાથે હળતો મળતો રહે, તથા તેનો શેઠ જે કામ કરવાની ના પાડે તે કામ

પણ કરે, એ નોકર જેમ નિમકહરામ કહેવાય છે તેમજ હે પ્રભુ ! અમે પણ તારા એવાજ નિમકહરામ નોકર છીયે.

એ ઉપરાંત જેમ કોઈ સ્ત્રી પોતાના ધણીના માલ ખાય, તેનાં વસ્ત્ર દાગીના પહેરે, અને પરપુરૂષ સાથે સ્નેહ રાખે, તે સ્ત્રી જેમ વ્યભિચારિણી કહેવાય છે. તેમ હે પ્રભુ ! અમે પણ બધું તારૂં દીધેલુંજ ભોગવીએ છીએ, તારાવડેજ જીવીએ છીએ અને સઘળી વાતે તારા લીધેજ છીયે, એવું છે છતાં પણ તારૂં નામસ્મરણ કરવાને બદલે અને તારી સેવામાં મચ્યા રહેવાને બદલે પેલી વ્યભિચારિણી સ્ત્રીની માફક અવળેજ રસ્તે વહી ગયા છીયે. માટે હરિ ! અમારૂં તે ભલું કેમ થશે ?

અમો પાપીનો ઉદ્ધાર તો તારી કૃપાથી થાય તેમ છે. બાકી બીજી કોઇ વાતે અમારો આરો આવે તેમ નથી, માટે અમે શરણાગત જીવો અતિ દીન થઇને વારંવાર કરગરીને કહીએ છીએ કે, હે દીનનાથ ! અમ દીન જનો ઉપર સદા તમારી કૃપા બની રહે તેમ કરો.

જીભથી થતાં પાપો.

હે પ્રભુ ! આ જીભ તેં અમોને તારા ગુણ ગાવા તથા અમારા ભાઇબંધોને સાચી સલાહ આપવા માટે આપી છે. પણ અમો અભાગીયા જીવોએ આ જીભનો ઘણોજ માઠો ઉપયોગ કર્યો છે. અમે આ જીભથી જુઠું બોલ્યા છીયે, ગાળો દીધી છે, ધમકીઓ આપી છે અને એવું એવું બીજું ઘણુંએ ન કરવાનું કર્યું છે.

પ્રભુ ! અમે જાણીએ છીએ કે, મશ્કરીમાં પણ ખોટું બોલવું એ પાપ છે. કોઇની પીઠ પાછળ નિંદા કરવી એ પણ એક પાપ છે, કોઈ માણસને વારંવાર તેના દોષ સંભળાવ્યા કરવા એ પણ પાપ છે, કોઇના અજાણ્યા દોષ જાહેર કરવા એ પણ એક પાપ છે, અને કોઇને ખોટા આરોપ લગાડવા એ બધું પાપ પાપ ને પાપજ છે; એમ અમે જાણીએ છીએ, તોપણ ફાટેલા મગજે ધનજોબનની મસ્તીમાં ગમે તેમ બકી દેવાનો અમે એક ધંધોજ માંડી બેઠા છીયે.

હે હરિ ! અમે જાણીએ છીએ કે, ઘણાક માણસો તો માત્ર

જીભના પાપથીજ નરકમાં જાય છે. પણ હજુ સુધી એ જીભને નિયમમાં રાખી અદબસર બોલવાની ટેવ અમારામાં જામી નથી. માટે હાથ જોડી દીનતાપૂર્વક મસ્તક નમાવીને વિનંતિ કરીએ છીએ કે, આ તારી કૃપાથી મળેલી જીભથી દુઃખીઓને દીલાસો આપીએ, અજ્ઞાનીઓને જ્ઞાન આપીએ, અને અમારા ગરીબ ભાઇબંધો તરફ વિવેક ભરેલાં મીઠાં વચનો બોલીએ, તથા તેઓની સેવા કરતા રહીએ, અને જેણે અમને આવી ઉમદા બક્ષીસ આપી છે તે દેવાધિદેવ મહાન પ્રભુના ગુણ ગાવામાં અમારી જીભને કામે લગાડીએ એવી અમો સૌ ઉપર હે પ્રભુ ! તમે કૃપા કરો.

નામ મેળવવાની ઇચ્છા.

પ્રભુ અમે જાણીએ છીએ કે તમે અમને ઉત્પન્ન કર્યા છે, તમે અમને જીવતા રાખી રહ્યા છો, તથા જે જે કાંઈ અમારી પાસે છે તે સર્વ તમારૂંજ આપેલું છે, અને હવે પછી જે કંઈ મળશે તે પણ તમારીજ કૃપાથી મળવાનું છે, એમ અમે જાણીએ છીએ, છતાં પણ દાન કરવામાં અમે હમેશાં માનની ઇચ્છા રાખીએ છીએ.

પ્રભુ ! અમારી પાસે જે ધન છે તે તમારી કૃપાથીજ મળેલું છે. એટલુંજ નહિ પણ અમોને દાન કરવાની બુદ્ધિ પણ તમેજ આપો છો, ત્યારેજ અમારાથી કાંઈ જરાતરા બની શકે છે, તેમ છતાં પણ દાન કરવામાં અમે અમારૂં નામ કહાડવાની ઇચ્છા રાખીએ છીએ, એ કેટલી બધી મ્હોટી ભૂલ છે ?

હે પ્રભુ ! આ ઉપરથી અમને એમ લાગે છે કે, અમે ચોર છીયે; કારણ કે તમારો માલ વાપરીને અમે અમારૂં નામ જાહેર કરીએ છીએ. અમે જાણીએ છીએ કે આ મ્હોટી ચોરી છે, અને શાસ્ત્રમાં તેને મહાપાપ કહેલું છે, પણ હે પ્રભુ ! અમારામાંથી હજી સુધી માનની ઇચ્છા ગઇ નથી. તેથી અમારૂં નામ અને તમારો મહિમા વધારવાને બદલે અમે અમારા નામ ઉપરજ મરી પડીએ છીએ.

અમે જાણીએ છીએ કે બધું તમારૂંજ છે, માટે અમારાં સઘળાં દાન, ધર્મો તમારે અર્થેજ થવાં જોઇએ; એટલુંજ નહિ

પણ અમારી આ જીંદગીનાં સર્વ કામો તમને અર્પણ કરીને તમારાજ થઇને તમારા આશરાના બળથીજ અમારે રહેવું જોઇએ, અને જ્યાં ત્યાં સદા સર્વદા તમારાં પાપનાશક પવિત્ર નામનીજ જય બોલાવવી જોઇએ; પણ આજ દિવસ સુધી અમારાથી તેમ બની શકયું નથી, માટે હે પ્રભુ! ધર્મદાન કરવામાં લુખાં માનપાનની ઇચ્છા ન રાખીએ પણ તમારે અર્થેજ તમારાં પવિત્ર નામથીજ રોજરોજ વધારે વધારે ધર્મદાન કરીએ એવી અમોને બુદ્ધિ આપો.

કાણાં પડેલા ગજવામાં રાખેલા પૈસા જેમ પડી જાય છે, તેમ અભિમાનથી કરેલાં અમારાં સઘળાં દાનો ફોગટ જાય છે; તોપણ હે પ્રભુ! અમે નામના એવા ભૂખ્યા છીયે કે એ ભૂલ સુધારી શકતા નથી; કારણ કે તારા મહાન નામની પૂરી મ્હોટાઇ ને તારો મ્હોટો મહિમા હજુ અમે સમજ્યા નથી, તેથી અમારાથી માનની ઇચ્છા મૂકી શકાતી નથી.

જેમ જંગલી ગામડીયાઓ સોય દોરાને માટે હલકાં ન્હાનકડાં તકલાદી રમકડાંને માટે અનાજનો મોટો ઢગલો આપી દે છે, તેમ હે પ્રભુ! અમે પણ અમારૂં નામ કાઢવાને માટે તથા જગતમાં મ્હોટા કહેવરાવવાને માટે ઘણી વખત મ્હોટી રકમો ખરચી નાંખીએ છીએ; પણ કેવળ તમારેજ અર્થે, એટલે કે લોકોના કલ્યાણને માટે તથા સ્વદેશને અર્થે ઈશ્વરાર્પણ વિધિથી અમે દાન ધર્મ કરતા નથી, પણ માન મેળવવાને ખાતરજ કરીએ છીએ, એ અમારી મ્હોટી ભૂલ છે.

આ ઉપરથી જણાય છે કે, પ્રભુ! અમે તમારી પ્રસન્નતા મેળવવા ચ્હાતા નથી, પણ જગતની વાહવાહ મેળવવા ચાહીએ છીએ, તેથી તમારી ચોરી કરવામાં અને ફોગટ ફેરામાંજ રહી જઇયે છીયે. એમ ન થાય પણ જીંદગીની સાર્થકતા થાય તે માટે હે પ્રભુ! હવે કૃપા કરીને અમને તમારા કરી લો કે જેથી અમે તમારે માટેજ જીવીએ, તમારા પ્રેમને ખાતર સત્કર્મો કરીએ, તમારી ઇચ્છા મુજબ વર્તીએ, તમારા હુકમો પાળીએ અને સઘળી વાતે તમનેજ અર્પણ થઇને રહીએ એવી અમોને બુદ્ધિ આપો. એમ થવા માટે હે નાથ! સદા તમારી સેવા સ્મરણમાં દિવસો ગાળીએ એવું કરો.

અહંકાર.

અમે જાણીએ છીએ કે, અહંકારી માણસ ઈશ્વરને કે દુનિયાને એમાંથી કોઇને પણ ગમતો નથી. અહંકારી પોતાના ખાલી મિજાજમાં ફર્યા કરે છે, પણ પ્રભુ પાસે તેનું ઠેકાણું નથી. અહંકારી માણસ પોતાનાં વખાણ કરવા કરાવવા અને સાંભળવા ચાહે છે. તેઓ હમેશાં સભાઓમાં પહેલે નંબરે બેસવા ચાહે છે. અને પોતાનામાં કાંઇ ખાસ ગુણ ન હોય તોપણ ખાલી ડોળડીમાક રાખીને ફર્યા કરે છે. પ્રભુ ! અમે પોતે પણ હજી સુધી થોડા ઘણા તેવાજ છીએ. અમારામાં પણ અહંકારીઓની પેઠે ઘણી બાબતોમાં ઢમઢોલ ને માંહી પોલ જેવું છે. એવી પોલમપોલ છેવટ સુધી ન ચલાવ્યા કરીએ એવી હે હરિ ! તમે અમારી ઉપર કૃપા કરો.

પ્રભુ ! તમારી ઇચ્છાથીજ અમારો જન્મ થયો છે અને તમારી કૃપાથીજ અમોને ઉત્તમ લાભો મળેલા છે. ધંધારોજગાર, ધનદોલત, રૂપ, આરોગ્યતા, હોદ્દો અને વિદ્યા એ બધા ગુણો તમારાજ આપેલા છે ને તે તમારી કૃપાનુંજ ફળ છે. છતાં પણ જાણે એ બધું અમારૂં પોતાનુંજ હોય અને અમારી ખુશીથીજ એની મેળે મેળે બધું થઈ ગયું હોય એમ સમજીને ફોગટના મીજાજમાં અમે ફર્યા કરીએ છીએ; એવા અમે અહંકારી છીએ, માટે હે પ્રભુ ! તમારા ચરણના શરણના બળથી અમારો એ ખોટો અહંકાર છૂટે એવી અમોને સદ્બુદ્ધિ આપો.

પારકો ચૂનો, પારકા પત્થર, પારકાં લાકડાં, ને કોઇક પાસેથી મજુરીના પૈસા લઇ ઘર બંધાવવું, અને તે માલ ધણીઓને તેઓના પૈસા ચૂકાવ્યા વિના એ ઘરને પોતાનું સમજી મનમાં મરડાયા કરવું એ જેમ ફોગટનું છે ને એ બેઆબરૂ જેવું છે, તેમ હે પ્રભુ ! અમે પણ એમજ કરીએ છીએ. અમારી પાસે જે કાંઇ છે તે બધું તારૂંજ આપેલું છે ને તોપણ અમે મફતનું અભિમાન કરીએ છીએ. એ પાપમાંથી હે પાપનાશક પ્રભુ ! અમોને બચાવ! બચાવ !!

વરઘોડામાં જેમ વરરાજા કોઇકને ઘોડે બેસી, કોઈકના જામા પીછોડી દાગીના પહેરી તથા કોઇકના છત્રી પંખા વાપરીને જેમ પોતે ઠાલો ઠાલો મનમાં ફુલાયા કરે છે, તેમ હે પ્રભુ !

અમે પણ સૌ તારી વસ્તુઓ લઈ તેને અમારી મૂર્ખાઇથી અમારી માનીને નાહકના અભિમાનથી ઠાલા ઠાલા કુલાયા કરીએ છીએ.

અમે જાણીએ છીએ કે ઉંચા ડુંગરનાં શિખરો ઉપર જરાએ પાણી હોતું નથી, પણ પાણી તો નીચેની ખીણમાંજ હોય છે; તેમ અહંકારી માણસમાં પણ કાંઈ ગુણ હોતા નથી પણ ગુણ તો દીનતાવાળાં નમ્ર માણસોમાં હોય છે. પણ તે ગુણ અમારાથી અમારા અભિમાનને લીધે લેવાતા નથી, માટે હે પ્રભુ ! માન લેવાના, દેખાવ કરવાના, ને વખાણ સાંભળવાના ઠાલા વિચારોથી અમને દૂર રાખો, અને અમે તમારા દીન સેવકો થઇ વર્તીએ એવી અમને બુદ્ધિ આપો.

ગાડા નીચે કૂતરૂં ચાલ્યું જાય અને તે પોતાના મનમાં એમ માની લે કે આ ગાડું હુંજ ખેંચી જાઉં છું, તેમ હે પ્રભુ ! અમારા અધિકારો, અમારાં કારખાનાંઓ, અમારી દુકાનો, અમારી વખારો, અને અમારા ઘર વ્યવહારનાં સઘળાં કાર્યો તમેજ ચલાવો છો, અને તે ચલાવવાની તમેજ અમોને શક્તિ આપી રહ્યા છો, તેથીજ એ બધું ઠીકાઠીક ચાલ્યું જાય છે; પણ અમે તો અમારા અભિમાનથી એમજ માનીને બેઠા છીયે કે, એ બધું અમેજ ચલાવીએ છીએ, એમ માનીને અમે ઠાલા ઠાલા કુલાયા કરીએ છીએ, માટે હે કૃપાનાથ ! અમારી ઉપર કૃપા કરીને એ અમારી મોટી ભૂલ સુધારો: અને હે પ્રભુ ! અમે વારંવાર દંડવત્ કરીને કહીએ છીએ કે, અમારામાં દીનતાનો ઉત્તમ ગુણ આવે એવી અમો સૌ ઉપર કૃપા કરો.

મોત વિષે.

આ જગતમાં જે માણસ અને પ્રાણીઓ જન્મ્યા છે તેને કોઇક દિવસ મરવું તો પડશેજ, મર્યા વિના કોઈનો છુટકો નથી. પછી તે રાજા હોય કે રંક હોય, ધનવાન હોય કે ગરીબ હોય, મૂર્ખ હોય કે વિદ્વાન હોય, જુવાન હોય કે બુઢ્ઢો હોય, ગુરૂ હોય કે ચેલો હોય, અને બળવાન હોય કે નિર્બળ હોય પણ મરવું તો પડશેજ. જેમ લીલું સૂકું થાય છે, નવું જુનું થાય છે, ભર્યું ઠલવાય છે, ને ખીલ્યું ખરી જાય છે, તેમ જન્મેલાને મરવું

તો પડશેજ, એમ અમો જાણીએ છીએ તોપણ હે પ્રભુ! અફસોસ કે મોતનો ભય રાખીને અમે પવિત્ર જીંદગી ગાળી શકતા નથી, અને જલદી મરી જવું છે તો પણ અમે તમારે અર્થે રૂડાં કામો કરી લેતા નથી, એટલા બધા અમો આ દુનિયાદારીથી અંધાધુનીમાં ગાફેલ બની ગયા છીયે.

હે હરિ! મોતની વાતોને અમે અપશુકન ભરેલી સમજીયે છીયે, અને તેને યાદ કરવા કે સાંભળવા ચ્હાતા નથી, પણ પોસ્ટનો સીપાઇ જેમ અમારા કાગળો માટે અમારૂં ઘર શોધતો શોધતો ને નામ પૂછતો પૂછતો આવે છે. તેમ મોત પણ અમોને શોધતું ફરે છે. કાળ ચક્કર સદૈવ અમારી ઉપર ફર્યાજ કરે છે એમાંથી કોઇથી પણ બચી શકાય તેમ નથી, અને તોપણ હે પ્રભુ! અમે પામર જીવો હજી પણ ચેતતા નથી અને હજી પણ તારા શરણમાં પડી જતા નથી, એટલા બધા અમે અજ્ઞાની રહી ગયા છીયે, માટે હે ઈશ્વર! મોતથી ડરીને અમે તમારા માર્ગમાં આવી જઇએ, અને તમારા પવિત્ર નામના બળથી મોત પણ અમોને આનંદ રૂપ થઇ પડે એવી અમારી ઉપર કૃપા કરો.

જે કોઠીમાંથી દરરોજ થોડું થોડું અનાજ નીકળ્યા કરે છે અને જે ઘડામાંથી રોજ થોડું પાણી ઝરી જાય છે, તે કોઇક દિવસ પણ ખાલી થઇ ગયા વિના રહે નહિ, તેમ અમારૂં આયુષ્ય પણ રોજ થોડું થોડું કરતાં ઓછું થતું જાય છે, તે કોઈક દિવસ પણ મોડા વહેલું પૂરૂં થઇ જશે એમાં કાંઇ પણ સંદેહ નથી, અને જ્યારે આયુષ્ય પૂરૂં થઇ રહેશે ત્યારે તો મરવું નક્કી છેજ. માટે અમારૂં મોત સુધરે એવી અમારે અગાઉથીજ તૈયારી કરી મૂકવી જોઇએ. કે જેથી કરીને મરતી વખતે દિલગીર થવું ન પડે, તથા મુવા પછી નરકમાં દુઃખ જોઈને પસ્તાવું ન પડે, માટે હે પ્રભુ! મોતને વખતે દિલાસો મેળવી શકીએ એવાં કામો અમે હમણાંથીજ કરી લઇએ એવી અમોને સદ્‌બુદ્ધિ આપો.

જેમ ઝાડનાં પાંદડાં એક પછી એક ખરી જાય છે, તેમ માણસો પણ એક પછી એક મરતા જાય છે. અમે જ્યારે બાળક હતા ત્યારે બીજા જે ઘરડાઓ હતા તે હમણાં મરી ગયા છે. તેમ અમે પણ હવે રોજ રોજ ઓછા આયુષ્યવાળા થતા

જઇયે છીયે, એટલે કોઇક દહાડો પણ મુવા વિના છુટકો નથી, અને તોપણ હે પ્રભુ ! હજી સુધી અમે એટલા બધા ગાફલ રહ્યા છીયે કે, મોતને વખતે દિલાસો મળે એવાં કાંઈ પણ કામો અમે કરી શક્યા નથી, માટે હે કાળના પણ કાળ, હે દીન દયાળુ દીનાનાથ ! અમારૂં મોત સુધારવાની અમોને તક મળે એવી અમારી ઉપર કૃપા કરો.

અમે જાણીએ છીએ કે અંતે મરવું તો નક્કી છેજ, એટલુંજ નહિ પણ અમે શાસ્ત્રોમાંથી એમ પણ સાંભળ્યું છે કે, હમણાંથીજ હમેશાં જેવી વૃત્તિ રાખીએ તેવીજ અંતકાળે મતિ થાય છે, અને મરણ વખતે જેવી મતિ તેવી ગતિ થાય છે. કારણ કે મરણ વખતે રોગને લીધે શરીર પરાધીન થાય છે એટલે એ વખતે બીજું કાંઇ નવું વિચારવાની શક્તિ રહેતી નથી, પણ જે જુની વાસનાઓ હૃદયમાં ભરેલી હોય તેજ એ વખતે અમારી નજર આગળ તર્યા કરે છે, માટે અમારૂં મોત સુધારવા સારૂ અમારે અમારી જીંદગી સુધારવી જોઇએ, પણ હે પરમ દયાળુ પ્રભુ ! આજ દિવસ સુધી જેટલું કરવું જોઇએ તેના પ્રમાણમાં અમે કાંઇ પણ રૂડા વિચારો કે રૂડાં કામો કર્યા નથી માટે મોતને યાદ કરતાં અમોને ત્રાસ લાગે છે; એ ત્રાસમાંથી છુટવા સારૂ પવિત્ર રીતે જીંદગી ગાળીએ એવી અમારા અંતરમાં પ્રેરણા કરો. અમે નજરે જોઇયે છીયેકે, કોઈ મુવેલાં જન્મે છે, ઘણાંએ બાળક અવસ્થામાંજ મરે છે, કોઈ જુવાનીમાં મરે છે, થોડાક બુઢ્ઢા થઇને મરે છે, કોઇ એક જાતના રોગથી મરે છે, કોઇ બીજી જાતના રોગથી મરે છે, કોઇ ઉંચેથી પડીને મરે છે, કોઇ આગમાં બળીને મરી જાય છે, કોઇ પાણીમાં ડૂબીને મરી જાય છે, કોઇ લડાઇમાં મરી જાય છે, અને કોઈ કાંઈ અકસ્માતથી મરી જાય છે. આ પ્રમાણે મોડા વેહેલું મોત સૌને પકડી પાડે છે, તેમ અમોને પણ પકડી લેશે એ નક્કી છે, તોપણ હજુ સુધી અમે મોતથી ડર્યા કરીએ છીએ, પણ મોતથી ડરવું ન પડે એવા ઉપાયો કરતા નથી; કારણ કે અમારામાં ધર્મનું બળ નથી, અને અમારી આજ દિવસ સુધીની જીંદગી અમે રૂડી રીતે ગાળી નથી, તેથી હે પ્રભુ ! તારા ભયંકર દંડથી અમે ડરીએ છીએ, માટે જમદૂતના

દંડથી બચવા સારૂ હે સમર્થ ઈશ્વર! તમો અમોને અમારા પવિત્ર ધર્મનું બળ આપો! ધર્મનું બળ આપો!!

હે પ્રભુ! હાલના જમાનામાં આ જગત ઉપર તમે મ્હોટી કૃપા કરી છે. તમારી કૃપાથી માણુસોની શોધક બુદ્ધિ વધી છે તેથી આજે તેલ વિના દીવા થાય છે. ઘોડા વિના ગાડીઓ ચાલે છે, સેંકડો માઈલ દૂરથી પીવાનાં મીઠાં પાણી અમારી ઓરડીમાં પાંચમે માળે પણ ચાલ્યાં આવે છે. બલુનમાં બેસીને માણુસ પક્ષીની માફક ઉડી શકે છે. હજારો ગાઉ દૂરની વાતો થોડા કલાકમાં જાણી શકાય છે. પાણી, પવન, અગ્નિ, ને વીજળી અમારા નોકર થઈને કામ કરે છે. સેંકડો ગાઉની મુસાફરી થોડા કલાકમાં કરી શકાય છે, અને લાખો માણુસ જેટલું કામ ન કરી શકે તેટલું કામ એક એક સંચો ઘડીકમાં કરી શકે છે. આ બધી શોધો હે પ્રભુ! તારી કૃપાથી થઈ છે, પણ મોતને અટકાવી શકાય એવી શોધ હજી સુધી કોઈ પણ માણુસ કરી શક્યું નથી, માટે અંતે મરવું તો પડશેજ. ભીષ્મપિતામહે થોડો વખત મોતને પાછું વાળ્યું હતું પણ અંતે તેને પણ કાળને આધીન થવું પડ્યું હતું. પ્રાચીન ઋષિયો યોગસિદ્ધિના બળથી હજારો વરસ સુધી જીવી શકતા, તેમને પણ અંતે મરવું પડ્યું છે, અને સ્વર્ગના રાજા—દેવતાઓના રાજા ઈંદ્રને પણ કાળને આધીન થવું પડે છે, ત્યારે અમે તે શું બીસાતમાં? અમે તો મૃત્યુ લોકનાં મનુષ્યોજ છીયે એટલે મરવું તો નક્કી છેજ. મોત તો અમારા કપાળમાંજ લખેલું છે, અને તોપણ અફસોસ કે હજી સુધી પણ અમે મોતથી ચેતતા નથી અને જાણે અમરપટ્ટો લખાવીનેજ આવ્યા હોઈએ તેવી રીતે મસ્ત થઈને વર્તીએ છીએ. માટે હે પ્રભુ! અમારામાં એવું મ્હોટું અભિમાન ન રહે, અને અમે આ દુનિયાદારીનાં ઠાલાં સુખોમાં મોહવાઈ ન જઈયે પણ સદા તારી સેવા સ્મરણમાં મચ્યા રહીએ એવી અમોને બુદ્ધિ આપો.

અમે જેમ અમારાં મરેલાં સગાં વ્હાલાંઓને રડીએ છીએ તેમજ અમારી પછવાડે પણ રડાવાનું છે. અમે જેમ કાણુકુટણાં કરીએ છીએ તેમ અમારી પછવાડે પણ કાણુકુટણાં થવાનાં છે, અને અમે જેમ બીજાનાં સ્નાન સૂતક કરીએ છીએ તથા

શોક પાળીએ છીએ, તેમજ અમારાં પણ સ્નાન સૂતક થવાનાં છે અને અમારા પણ શોક પળાવાના છે. આવું જાણતાં છતાં પણ અમે પાપથી દૂર રહી શકતા નથી, અને પુણ્યના પવિત્ર માર્ગમાં આવી શકતા નથી. માટે હે પરમદયાળુ કૃપાના ભંડાર, ગરીબોના બેલી, અનાથના નાથ, જગતપાલક પિતા, માનપૂર્વક હાથ જોડીને પ્રેમથી હજારો હજાર દંડવત્ કરીને વારંવાર કહીએ છીએ કે, હે પ્રભુ! અમોને તમારા પવિત્ર માર્ગમાં લાવવાની કૃપા કરો, કે જેથી કરીને અમારી જીંદગી સુધરે, અમારૂં મોત સુધરે, અને અંતે તમારી પવિત્ર હજુરમાં રહી મોક્ષમાં સુખ ભોગવી શકીએ એવી અમારી ઉપર કૃપા કરો.

ઈશ્વરના ઇનસાફમાંથી કોઇ પણ છટકી શકે તેમ નથી, એ વિષે.

પ્રભુ! તમે ઇનસાફી છો. તમો સૌ ન્હાના મ્હોટાઓને પોતપોતાના પુન્ય તથા પાપનો બદલો આપો છો.

ઘરમાં ઇનસાફ કરનારા ઘરડાઓ, ગામમાં ચુકાદો કરનારા પટેલીઆઓ, પંચમાં નીમાયલા લવાદો, નાતમાં ઇનસાફ કરનારા શેઠીયાઓ, અને અદાલતોમાં ઇનસાફ કરનારા જડજો એ સર્વનો અંતે ઇનસાફ કરનાર પ્રભુ તમેજ છો.

હે પ્રભુ! જેઓ પોતાની નાતજાતમાં મ્હોટા કહેવાવાને માટે તથા ગામમાં નામ મેળવવા માટે દાન કરે છે, જેઓ સાધુ ગણાવવા માટે રાખ ચોળીને પેટ ભરે છે, તથા જેઓ ભક્ત ગણાવવા માટે મ્હોટી મ્હોટી માળાઓ પહેરે છે, ને તિલકો કહાડે છે, પણ જેઓના અંતરમાં તમારો સાચો પ્રેમ નથી તે બધાને તમે બરાબર રીતે જાણો છો. જેમ ગીલીટ દીધેલો રૂપીઓ સરાફને ત્યાં પકડાઇ જાય છે, અને બેંકમાં કપાઇ જાય છે, તેમ સૌ ઢોંગીઓ તમારી હજુરમાં ઓળખાઇ જશે, અને તમારા પવિત્ર ઇનસાફ વખતે સખ્ત શિક્ષા પામશે.

અમારી ન્હાની કોર્ટોમાં અને મ્હોટી અદાલતોમાં બેસનાર ન્યાયાધીશોને બહારના સાક્ષીઓ ઉપર આધાર રાખીને ઇનસાફ આપવો પડે છે, પણ તમારે માટે તો શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે

કે, સર્વત્ર તમારૂં મુખ છે, સર્વત્ર તમારી આંખ છે, અને તમો સર્વને સર્વ રીતે જાણનારા છો, એટલે તમોને કોઇ પણ સાક્ષી પુરાવાની જરૂર પડતી નથી. પ્રભુ! તમે સર્વ શક્તિમાન સર્વ-વ્યાપક અને સર્વજ્ઞ છો એટલે સાક્ષીઓની જુબાની વિના પણ આપ અદલ ઇનસાફ કરી શકો છો, એવા સર્વ ન્યાયાધીશોના ન્યાયાધીશ, કાળના પણ કાળ અને ભયના પણ ભય જે આપ છો, તેની પાસેથી નાશીને ગરીબ બાપડો પાપી જીવ તે ક્યાં સંતાઇ શકશે?

હે હરિ! તમારા રાજ્યમાં કોઈ પણ પાપી શિક્ષા પામ્યા શિવાય રહેતો નથી, અને કોઇ પણ પુણ્યશાળી પોતાના કર્મોનું ફળ મેળવ્યા વિના રહેતો નથી, કારણ કે તમે ન્યાયી પ્રભુ સૌને સૌના કર્મનો બદલો આપી રહ્યા છો.

હે સર્વ શક્તિમાન! અદલ ઇનસાફી, પરમ કૃપાળુ પિતા! તમારે માટે જેણે ઉપવાસો કર્યા છે, તીર્થો કર્યાં છે, દાનો કર્યાં છે, યજ્ઞો કર્યા છે, તપ કર્યાં છે, ત્યાગ કર્યા છે, અને જંગલમાં જઈ તમારા ધ્યાનમાં તથા તમારા જ્ઞાનમાંજ નિમગ્ન રહીને જેણે પોતાના દહાડાઓ કહાડયા છે તે સર્વ પવિત્ર જનોને તેઓના શુભ કર્મનો તમે રૂડો બદલો આપવાના છો, માટે શાસ્ત્રોમાં તમોને જીવો, મનુષ્યો અને દેવોના ઇનસાફ કરનાર અદલ ઇનસાફી મહાન ન્યાયાધીશ કહેલા છે.

પરમાર્થ વિષે.

હે પ્રભુ! અમે એટલું તો જાણીએ છીએ કે કોઈ મ્હોટા તળાવમાંથી થોડાં પક્ષીઓ ચાંચ ભરી જાય તો તેમાં તેનું જળ કાંઈ ઘટી જતું નથી, તેમજ અમારી શક્તિના પ્રમાણમાં અમે જો લાચારોને મદદ કરીએ તો તેમાં અમારૂં પણ ઘટી જાય તેમ નથી; તેમ છતાં પણ અફસોસ કે અમે એ પ્રમાણે વર્તતા નથી. પ્રભુ! અમે એવા અપરાધી જીવો છીયે કે, જે તમારૂં આપેલું છે તે તમારા પવિત્ર નામે તમારાં બાળકોને—અરે અમારાજ ભાઇબંધોને આપવામાં નિમિત્તમાત્ર થતાં પણ અમારો જીવ ચાલતો નથી, એટલા બધા અમે અમારા સ્વાર્થમાં ને લોભ લાલચમાં આંધળા થઈ ગયા છીયે.

કોઈ સારી જમીનમાં જો એક દાણો વાવ્યો હોય તો તેમાંથી એકને બદલે હજારો દાણા મળે છે, એવું અમે નજરે જોઇએ છીએ, તોપણ અમારૂં કઠણ અને લોભી હૈયું પીગળતું નથી અને ગરીબો ઉપર અમે દયા રાખીને વર્તતા નથી; કારણકે હજુ અમારા હૃદયમાં તમારા મહાન નામની ખરેખરી તાળી લાગી નથી, માટે હે પ્રભુ ! હવે તો અમને તારા નામની ખરેખરી તાળી લાગી જાય એમ કર, કે જેથી કરીને તારા પવિત્ર નામ ઉપર, અમે અમારા ભવિષ્યના સુખ સારૂ અમારા ગરીબ ભાઇબંધોમાં છુટથી માલ ફેંકી શકીએ.

હે નાથ ! અમે જેમ અમારા ગરીબ ભાઇબંધો તરફ નિર્દયતાથી વર્તીએ છીએ તેમ જો તમે અમારી તરફ વર્તશો તો અમારા શું હાલ થશે ? એ વિચારતાં અમોને ત્રાસ લાગે છે, કારણ કે જો તમે અમારી સાથે એવી રીતે વર્તો તો અમારૂં કદી પણ રૂડું થાય નહિ. માટે હે હરિ ! અમારી ઉપર દયા-દૃષ્ટિ રાખો, અને અમે અમારાં ગરીબ ભાઇ બેહેનો તરફ દયાથી વર્તીએ એવી અમોને બુદ્ધિ આપો.

ડાહ્યાં માણસો પોતાના સ્વદેશમાં અને પોતાના બાપના ગામમાં પોતાની કમાણી મોકલી આપે છે, તેથી અંતે નીરાંતે બાપના ગામમાં સુખેથી રહી શકે છે, પણ અમે તો એવા અકર્મી અને એવા મૂર્ખા છીયે કે બધું અહીંનું અહીંજ–પરદેશમાંજ ખાવા પીવામાં, પહેરવા ઓઢવામાં, મોજશોખમાં ને ડોળ ડીમાકમાંજ ઉડાવી નાંખીએ છીએ; એમ વિચારતા નથી કે પરમાર્થ કર્યા વિના બાપના ગામમાં એટલે કે પ્રભુના દરબારમાં છતાં સાધનોએ ખાલી હાથે જવું પડશે, એ વખતે અમોને કેટલી બધી શરમ થશે ? અને કેટલું બધું દુઃખ થશે ? પણ હજી સુધી એ વિચાર અમે કરતા નથી, એટલા બધા અમે કઠોર થઇ ગયા છીએ. માટે હે દીનાનાથ ! અમો દીન-જનો ઉપર કૃપા કરી અમારા અંતઃકરણમાં પરમાર્થ કરવાની પ્રેરણા કરો.

નાતજાતમાં માન મેળવવા સારૂ તથા સગાંવ્હાલાંમાં મ્હોટા કહેવરાવવા સારૂ કરજ કરીને પણ અમે ખર્ચ કરીએ છીએ, પણ હે પ્રભુ ! તમારા અર્થે, અમારા દેશને અર્થે, અ-

મારા ગરીબ ભાઇબંધોને અર્થે અને અમારા પવિત્ર ધર્મને અર્થે અમે કાંઈ પણ કરતા નથી. આ બહુ મ્હોટી ભૂલ છે એમ અમે જાણીએ છીએ. પણ તમારી ભક્તિના બળ વિના એ ભૂલ સુધરી શકે તેમ નથી, માટે હે પ્રભુ ! અમોને તમારી ખરી ભક્તિ કરવાનું બળ આપો.

અમે જાણીએ છીએ કે, ગરીબોને આપવું તે કાંઈ ફેંકી દેવું એમ નથી, પણ તે તો સારામાં સારી જમીનમાં ઉત્તમમાં ઉત્તમ બી વાવવા જેવું છે, એટલુંજ નહિ પણ સુપાત્રોને તથા લાચારોને મદદ કરવી એ તો મ્હોટામાં મ્હોટી બેંકમાં વધુમાં વધુ વ્યાજે નાણાં મૂકવા બરાબર છે, તેમ છતાં પણ પરમાર્થ કરવા માટે અમારી આંખ્યો ઉઘડતી નથી. હે વિશ્વંભર ! તમારા જેવો બીજો શાહુકાર અમોને કોણ મળનાર છે ? અને સ્વર્ગ જેવી બેંક બીજી કઈ મળનાર છે ? પણ અમે એવા હૈયાફુટયા છીયે કે, તમારા શરણના બળ વિના એ અમૂલ્ય લાભ પણ અમે લઈ શકતા નથી; માટે હે પ્રભુ ! અમારા હૃદયમાં તમારા ચરણના શરણનું બળ જામે એમ કરો.

હે પ્રભુ ! પરમાર્થનું ફળ કદી પણ જતું નથી એમ તમે પોતે શાસ્ત્રો મારફત વારંવાર ખાત્રી આપેલી છે અને અમે પણ એ વાત માનીએ છીએ; એટલુંજ નહિ પણ અમે એમ પણ સમજીએ છીએ કે, સાથે કાંઈ પણ લાવ્યા નથી, અને કંઈ પણ લઈ જવાના નથી; ખાલી હાથે આવ્યા છીયે ને ખાલી હાથે પાછું જવું છે. તેમ છતાં પણ અમારાથી કાંઇ પણ પરમાર્થ બનતો નથી. અમારાથી જે અમારૂં પોતાનું છે તે પણ ખવાતું નથી કે ખવરાવાતું નથી અને તોપણ અમે બીજાનું લેવા ઇચ્છીએ છીએ, એટલા બધા અમે અમારા સ્વાર્થમાં આંધળા થઈ ગયા છીયે; અને એટલા બધા અમે અભાગ્યા છીયે કે, હે પ્રભુ ! તમે કૃપા કરીને અમોને ઘણુંએ આપેલું છે તોપણ અમે તેનો લાભ લઇ શકતા નથી. માટે તમારી કૃપાનો લાભ લઇને અમે અમારી શક્તિના પ્રમાણમાં મનથી, વચનથી ને કર્મથી પરમાર્થ કરી શકીએ એવી અમોને સદ્બુદ્ધિ આપો.

આ દુનિયામાં અધર્મથી ધન ભેગું કરનારા, કોર્ટે લઈને કોઈકના માલ ખાઈ જનારા, ટ્રસ્ટીઓ થઇને વિશ્વાસનો ભંગ

કરનારા; તથા અતિશય હાથ હોય કરીને ધન મેળવનારાઓનાં ધનનો નાશ થાય છે, ઘણી વખત તેઓનાં દેવાળાં નીકળી જાય છે, અને એવી રીતે અધર્મથી ધન ભેળું કરી શકનારનાં છોકરાંઓ રખડે છે તથા ભૂખે મરે છે, એવા અમે ઘણા દાખલાઓ જોઇએ છીએ, પણ કોઇ દાનેશ્વરીનાં છોકરાંઓ ભૂખે મરતાં જોયાં નથી; તોપણ અમારાથી દાન આપી શકાતાં નથી કે પરમાર્થ થઇ શકશે નથી; એટલા બધા અમે માયાવાદી થઈ ગયા છીયે, માટે હે પ્રભુ! તમારા પવિત્ર નામથી તમારા હરિજનોને અમે યથાશક્તિ આપી શકીએ, તથા અમારા દુઃખી ભાઈ બ્હેનોના દુઃખમાં ભાગ લઇ શકીએ, અને તમે જેમ અમારી ઉપર દયા રાખો છો તેમ અમે જગતના સૌ જીવો ઉપર દયા રાખી શકીએ એવી હે પ્રભુ! તમે અમારી ઉપર કૃપા કરો.

ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થવા વિષે.

ભકતો અને શાસ્ત્રો કહે છે કે, ગરીબાઈ ને શ્રીમંતાઇ નિર્બળતા ને બળવાનપણું, જશ ને અપજશ અને સુખ તથા દુઃખ, એ બધું હે સર્વશક્તિમાન પ્રભુ! તમારી ઇચ્છાથી જાય છે ને આવે છે, માટે સર્વ વખતે હમેશાં અમે તમારી ઇચ્છામાં અમારી ઇચ્છાનો લય કરી શકીએ એવું કરો.

પ્રભુ! તમારી ઇચ્છાને આધીન થવાથી એટલે કે જે સ્થિતિમાં તમે રાખો તે સ્થિતિમાં આનંદથી રહેવાથી અમારા હર્ષ શોક મટી જાય છે અને અમે સુખ શાંતિથી રૂડી રીતે જીંદગી ભોગવી શકીએ છીએ; એથી તમારી કૃપા વધતી જાય છે ને તેથી અંતે અનંતકાળનાં મોક્ષનાં સુખ ભોગવવા માટે અમે તમારી હજુરમાં આવી શકીએ છીએ. પ્રભુ! તમારી ઇચ્છાને આધીન થવામાં આટલું બધું મ્હોટું ફળ છે પણ અફસોસ કે અમે એટલા બધા ધર્મના બળ વિનાના થઇ ગયા છીયે ને તેથી એટલા બધા અમારા ખોટા સ્વાર્થમાં ફસાઇ ગયેલા છીયે કે, જરા પણ તમારી ઇચ્છાને આધીન થઇ શકતા નથી; માટે હે પ્રભુ! તમારી ઇચ્છાને આધીન થવા સારૂ અમારામાં ધર્મનું બળ આપો.

હે પ્રભુ ! અમે તો ઇંજીન છીએ; ઇજનેર તો તમે છો, માટે તમે કળ ફેરવો તેમ અમારે ચાલવું જોઇએ. તમે આગળ ચલાવો તો આગળ, તમે પાછળ ચલાવો તો પાછળ, તમે ધીમું ચલાવો તો ધીમું ને તમે બહુ દોડાવો તો અમારે બહુ દોડવું જોઇએ. તમે વધારે ઉપાધિ આપો તો તે પણ ભોગવવી જોઇએ, તમે અમને તદ્દન ખાલી રાખીને દોડાવો તો પણ દોડવું જોઇએ અને તમે લાઇનમાંથી ખેસવી નાંખો તોપણ તમારી મરજી. એમાં કાંઈ અમારાથી હા કે ના કહેવાય નહિ; કારણ કે અમે તો ઇંજીન છીયે ને ઇજનેર તો તમે છો એટલે અમારી કળ તમારા હાથમાં છે. માટે હે સમર્થ પ્રભુ ! તમે જેમ ચલાવો તેમ અમે ચાલીએ, એટલે કે જેમ નિભાવો તેમ નિભીએ—જે સ્થિતિમાં રાખો તે સ્થિતિમાં આનંદથી રહી શકીએ એવું અમારા હૃદયમાં બળ આપો.

હે સર્વને જાણનાર સર્વશક્તિમાન ઈશ્વર ! અમારૂં ભલું શેમાં છે, એ જેવું આપ જાણો છો તેવું અમે અજ્ઞાની જીવો જાણતા નથી; માટે જેમ એક આંધળો પોતાના દોરનાર ઉપર આધાર રાખીને ચાલે છે, તેમ અમે અજ્ઞાની જીવો સૌ વાતે તમારી ઉપર આધાર રાખીને જેમ તમે દોરો તેમજ અમે ચાલીએ એવી અમારી ઉપર કૃપા કરો. પ્રભુ ! અમારાં ધનભાગ્ય છે કે તમે પોતેજ અમારા દોરનાર છો. જીંદગીની ફરજો, આત્માનાં કલ્યાણ, તમારા પવિત્ર રસ્તાની ખબરો, અને તમારા મોક્ષધામનાં સુખની વાતો તમેજ અમોને પવિત્ર વેદશાસ્ત્ર મારફત જણાવી છે, એટલુંજ નહિ પણ તમેજ અમોને અનુકૂળ સંજોગોમાં મૂકો છો. તેમ છતાં પણ અમે છતી આંખે અને છતાં જ્ઞાને એટલા બધા આંધળા રહી ગયા છીયે કે, તમારી ઇચ્છાને આધીન થઇ જવામાં કેટલું બધું કલ્યાણ છે એ અમો હજી સુધી પણ સમજી શકતા નથી. તમારા જેવા સર્વજ્ઞ દોરનાર છતાં પણ અમે પાપના ખાડામાં પડી જઈયે છીયે; કારણ કે અમે તમારા દોરવા પ્રમાણે ચાલતા નથી પણ અમે અમારી મરજી પ્રમાણે ચાલીએ છીએ, તેથી અમે પાપમાં ફસાઇને તમારા પવિત્ર રસ્તાથી દૂર થઈ જઇયે છીયે, માટે હે સર્વશક્તિમાન પ્રભુ ! અમારાં કલ્યાણ સારૂ ને તમારા સત્ય અમર

માર્ગમાં આવવા સારૂ તમારી ઈચ્છાને આધીન થઈ શકીએ એટલે કે તમે જેમ રાખો તેમ આનંદથી રહી શકીએ એવી અમારી ઉપર કૃપા કરો.

અહિંની કોર્ટના કેસ માટે અમે જેમ વકીલ ઉપર આધાર રાખીયે છીયે, અને મંદવાડ વખતે જેમ ડૉક્ટર ઉપર આધાર રાખીયે છીયે, તેમ અમારી આખી જીંદગી હે મહાન ઈશ્વર! તમારે હાથ સોંપીએ છીએ, એટલે કે તમને અમારી જીંદગી અર્પણ કરીએ છીએ. માટે અમો શરણાગત જીવોનું જેમ તમારી કૃપાદૃષ્ટિમાં આવે તેમ કરો. અમે તો તમારા, તમારા ને તમારાજ છીયે, માટે તમે અમારા, અમારા ને અમારાજ થઈને રહો, એજ અમારી અંતરની ઈચ્છા છે.

ઓ મહાન ઈશ્વર! અમે તો તમારા સીપાઈઓ છીયે. માટે જેમ તમે હુકમ કરો તેમ અમારે વર્તવું જોઈએ, અને જેમ તમે હુકમ કરો તેમ અમારે રહેવું જોઈએ. તમે દુઃખ આપો તો દુઃખ પણ ખમવાં જોઈયે, તમે સુખ આપો તો સુખ પણ ભોગવવાં જોઈએ, તમે મંદવાડ આપો તો મંદવાડ પણ ખમવો જોઈએ, તમે મ્હોટું કુટુંબ આપો તો એ જંજાળ પણ ભોગવવી જોઈએ, તમે બચ્ચાં ન આપો તો તેમાં પણ સંતોષ રાખવો જોઈએ, તમે ગરીબી આપો તો તેને પણ ચલાવી લેવી જોઈએ, અને તમે મોત આપો તો તેને પણ શાંતિથી આધીન થવું જોઈએ.[1] કારણ કે ઓ પવિત્ર પ્રભુ! તમે ધણી છો ને અમે તો તમારા સીપાઈ છીયે, માટે જેમ રાખો તેમ અમારે આનંદથી રહેવું જોઈએ; કારણ કે અમે જાણીએ છીએ કે, જે સીપાઈ સારી રીતે નોકરી બજાવે તેનોજ દરજ્જો વધે છે અને તેનેજ વધારે પેન્શન મળે છે, તેમજ જેટલે દરજ્જે અમે તમારી ઈચ્છાને આધીન થઈશું તેટલુંજ સુખ મેળવી શકીશું, એમ જાણતાં છતાં પણ ઓ સર્વશક્તિમાન પ્રભુ! અમે પામર જીવો તમારી ઈચ્છાને આધીન થઈ શકતા નથી, અને તમે જે સ્થિતિમાં રાખ્યા છે તે સ્થિતિમાં સંતોષથી રહી શકતા નથી, માટે ઓ કૃપાના ભંડાર! તમારા પવિત્ર નામના બળથી અમે અમારી સ્થિતિમાં દિલાસો રાખી શકીએ અને તમારા

૧ સ્વર્ગના વિમાનમાંથી.

અખંડ માર્ગમાં આવી શકીએ એવી અમારા હૃદયમાં પ્રબળ પ્રેરણા કરો.

હે પ્રભુ! આ જગત તથા બીજાં અનંત જગત અને તેમાં રહેલા અગણિત જીવોને તમેજ ચલાવી રહ્યા છો અને તમારી ઇચ્છા મુજબજ તે સૌ ચાલી રહ્યાં છે. માટે અમે પણ તમારી ઇચ્છા મુજબ ચાલવા તૈયાર છીયે, કારણ કે એક તમેજ અમારા ધણી છો અને તમેજ અમારૂં સર્વસ્વ છો. અમે તો તમારા દાસાનુદાસ છીયે, માટે હે દીનદયાળુ દીનાનાથ સ્વયંપ્રકાશ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ પરમાત્મા! આપના આપેલા અમારા પવિત્ર ધર્મના બળથી તથા આપના મહાન નામના સેવાસ્મરણના બળથી આજથી અમે ખાસ ઠરાવ કરીએ છીએ કે, અમારા સર્વ મનથી, સર્વ હૃદયથી ને સર્વ બળથી તમને શરણ થઈ તમારી પવિત્ર ઇચ્છા પ્રમાણેજ વર્તીશું.

આપણામાં પ્રભુપ્રેમ વધારવા માટે આપણે પ્રભુને શું કહેવું જોઇએ?

હે જગતના ધણી! આ જગતમાં પ્રેમ કરવા લાયક તો તું એકજ છે, માટે અમે સૌ તારા સાચા ભક્ત થઇ રહીયે એવું કર.

ઘણાંએ ન કરવાનાં કાર્યો અમોએ કર્યાં છે, અને કરવાં જોઇએ તે કાર્યો અમોએ કર્યાં નથી. પ્રભુ! અમે એવા અધમ જીવો છીયે.

પ્રભુ! અમને એક ખરો આશરો તમારાજ શરણનો છે.

પ્રભુ! અમારા અપરાધો અમારા માથાના મોવાળા કરતાં પણ ઘણા છે, તે તમારા વિના બીજો કોઈ પણ માફ કરી શકે તેમ નથી; માટે હે દીનદયાળુ! અને લોકોના રક્ષક પ્રભુ! અમો શરણાગત જીવોનાં પાપો ક્ષમા કરો.

હે હરિ! અમે તમારા માર્ગથી દૂર ન જઇએ એવી અમોને બુદ્ધિ આપો.

પ્રભુ! તમો જે દયાના સમુદ્ર છો તે વિના અમને બીજું કોણ નિભાવી શકે તેમ છે? અમે પાપમાંજ જનમ્યા છીયે,

પાપમાંજ ઉછરેલા છીયે, પાપોજ કરતા આવ્યા છીયે અને હજી પણ અમારી પાપી બુદ્ધિ પાપમાંથી પાછી હઠી નથી; માટે હે અધમના ઉદ્ધાર કરનાર પાપમોચન પ્રભુ ! અમો પાપીઓને સદ્બુદ્ધિ આપો.

પ્રભુ ! અમારી ઉપર તારી દયાનો પણ પાર નથી, અને તારી સામે થઇને અમે જે પાપો કર્યા છે, તેનો પણ કાંઈ પાર નથી.

હે દેવ ! અમને તારા વિના બીજા કોઇનું પણ બળ નથી.

પ્રભુ ! અમો પાપી જીવોના ઇનસાફ કરવા બેસશો તો અમારો આરો આવે તેમ નથી; માટે હે દીનાનાથ ! અમો દીન જનો ઉપર તો દયા ને દયાજ કરો.

પ્રભુ ! જે તમારા ગુણગાન કરતા નથી તે મ્હોટી ભૂલ કરે છે; માટે હે મારા નાથ ! અમે એવી ભૂલ ન કરીયે એવું કર.

પ્રભુ ! તમને જાણ્યા વિના જે જીવે છે તે મુવા જેવાજ છે.

હે નાથ ! અમો અજ્ઞાનીઓને એવું જ્ઞાન આપો કે તમારી સત્ય વસ્તુની શોધમાંજ અમે હમેંશાં પડયા રહીયે.

પ્રભુ ! અમારૂં અંતઃકરણ શુદ્ધ કરીને તેમાં તારા ચરણનો પ્રેમ આપ.

અમો માયાવાદી બોલકણા જીવો તારો સુખદાઈ માર્ગ મૂકીને અવળે માર્ગે ચડ્યા છીયે, તેને નીતિના નિયમોમાં લાવો.

પ્રભુ ! અમો માયિક પ્રપંચમાં મચેલા જીવોનો હવે તું માલીક થા.

અમો ઉપર એવી કૃપા કર કે અમે તારા વિના બીજા કોઈ પર પ્રેમ ન કરીએ.

હે પ્રભુ ! અમારો જીવ જેટલો આ જગતની જંજાળમાં રોકાઈ ગયો છે તેટલો તમારી સેવા અને તમારા ગુણગાનોમાં રોકાઈ જાય એવો દહાડો તે ક્યારે આવશે ?

પ્રભુ ! હવે મને તમારો દાસ કરી લ્યો કે જેથી હું મારા બાકીના દહાડા તમારી સેવાના અને સ્મરણના સુખમાં કહાઢી શકું.

હે હરિ ! અમો ખોટે રસ્તે રખડતા જીવોને તમારા પવિત્ર માર્ગમાં લાવો.

પ્રભુ ! અમને તમારૂં ખરૂં દર્શન આપો કે જેથી અમે તમારી સાથે એકત્ર થઈ જોડાઇ જઇને રહીયે.

અમારૂં ચોમેર ભટકતું મન તમારા ચરણ તરફ ખેંચવાની કૃપા કરો.

અમો અજ્ઞાનરૂપી નિદ્રામાં સૂતેલા જીવોને હવે તમારા માર્ગમાં લેવાની કૃપા કરો. પ્રભુ! અમો પારકા દુર્ગુણોની કથણી કરવામાં બહુ દહાડા ગુમાવ્યા છે; પણ એ દોષમાંથીજ છુટી અમો અમારા પોતાના દોષ તરફ જોતાં શીખીયે એમ કરો.

પ્રભુ! જો તમે અમને ગરીબને તજી દેશો તો અમારી ગતિ થઇ શકવાની નથી.

અમારા અંતરમાં તારો પ્રેમ આપ, તારો પ્રેમ આપ. અમો ઉપર એવી કૃપા કર કે અમે તારા વિના બીજા કોઇ ઉપર પ્રેમ ન કરીએ.

હે વૈષ્ણવોના વહાલા! તું અમને તારામાં અધિક અધિક વહાલપ આપ.

પ્રભુ! અમે તારા દાસ થવાને લાયક થઈએ એવા ગુણ અમો સૌને આપ.

અમે સૌ તને તન, મન, ધનથી અર્પણ થઇને રહીએ એવી અમોને બુદ્ધિ આપ.

પ્રભુ! હવે અમારૂં ચિત્ત તમારામાં લય થઇ જાય એમ કરો.

સર્વત્ર જેની દૃષ્ટિ છે એવા પ્રભુ! સદા અમારી સાથે છે, એવું જાણીને અમે પાપકર્મ ન કરીએ એવી અમોને બુદ્ધિ આપો.

હે હરિ! અમે સર્વે એક બીજા ઉપર ભાવ રાખી, એક બીજાના સંકટોમાં સહાય કરીએ, અને સર્વની તરફ ક્ષમાદૃષ્ટિથી વર્તીએ એવી અમોને બુદ્ધિ આપો.

પ્રભુ! અમને તમારા કરી લ્યો, અને તમે અમારા થઈ જાઓ, એટલુંજ અમે માગીએ છીએ.

તું તારા સેવકના સુખનો એક મ્હોટો સમુદ્ર છે, માટે હે પરમાનંદ પ્રભુ! અમે સદા સર્વદા તારા આનંદમાં ડૂબેલા રહીયે એવું કર.

કૃપા કર, પ્રભુ કૃપા કર, અમે સૌ તારા દાસના પણ દાસ છીયે તેની ઉપર કૃપા કર. પ્રભુ! તમે કૃપાળુ છો અને અમે સૌ તમારા આશ્રય ગતિ જીવ છીયે. તમારા વિના બીજો કોઇ પણ અમારો સમર્થ બેલી નથી.

પ્રભુ ! અમે તારે બળે બળીયા છીએ.

પ્રભુ ! તમે જેના સહાયક છો, તેનો કોઈ પણ વાંકો વાળ કરી શકે તેમ નથી.

અમે દરરોજ તમને ગમે એવાં કાંઈક કાંઈક રૂડાં કામો કરીએ એવું કર.

પ્રભુ ! અમારી સઘળી શોભા તમારે વડેજ છે. હે ઈશ્વર ! અમારૂં ભલું જેવું આપ જાણો છો તેવુ અમે જાણતા નથી. માટે હે દીનજનપાલક ! શરણાગતની લજ્જા આપને હાથ છે.

રાતના સૂતી વખતે તુંજ અમારી સંભાળ લે છે, અને સવારના તુંજ અમને સાજાતાજા ઉઠાડે છે.

તમારી ઇચ્છાથી અમે ઉત્પન્ન થયા છીયે, માટે અમારા ખરા પિતા તમેજ છો, અને આજ દિવસ સુધી તમોએ અમોને નિભાવ્યા છે, માટે અમારા પાલન કર્તા પણ તમેજ છો.

પ્રભુ ! તમે અમારી અગાઉ આ જગત નહોતું ત્યારે પણ હતા, હાલ પણ છો, અને હવે પછી પણ રહેશો.

હે હરિ ! હું કાંઈ પણ સાથે લાવ્યો નથી અને કાંઇ પણ સાથે લઈ જવાનો નથી, તેમ હું તમારી કૃપા શિવાય કાંઈ કરી શકું તેમ નથી.

વિશ્વંભર પ્રભુ ! આ જગતને તમેજ નિભાવી રહ્યા છો.

આ જગતમાં જે જે કાંઈ સુંદરતા દેખાય છે તે બધી તારીજ કૃતિ છે.

ધન્ય છે તારી કૃતિને અને પ્રભુ ! બલિહારી તારા નામને.

પ્રભુ ! તારૂં મંગળ નામ ઘણાંક જન્મનાં પાપોને બાળીને ભસ્મ કરી નાંખે તેવું છે, માટે અમે સદાય તારા નામનો જપ કરતા રહીયે એવું કર.

હે દેવોના દેવ ! આ જમીન ઉપર અને ઉપરના આસમાનમાં તમારાથી બીજો કોઇ પણ મોટો નથી; તમે સર્વ રાજાઓની માથે રહેલા મહારાજા છો તેથી સૌ તમને નમે છે.

પ્રભુ ! અમો નિરાધારના તમો આધાર છો, નિર્બળનું તમે બળ છો, અને અમો અનાથના તમે નાથ છો.

પ્રભુ ! તમે પોતે સુખ સ્વરૂપ છો, અને જે જે સેવક તમારી પાસે આવે છે તેને સદાય સુખી કરો છો.

તમારા સ્વરૂપની સુંદરતા ને આનંદ એ કોઇ પણ પ્રાણીથી કે દેવોથી પણ વર્ણવી શકાય તેમ નથી.

હે ઇશ્વર! જીવથી કદી સમુદ્ર કિનારાના રેતીના કણ ગણ્યા જાય, પણ તારા ઉપકારો ને તારા ગુણો ગણ્યા જાય તેમ નથી.

આ જગતમાં અને પરલોકમાં અમારો એક સાચો સગો તુંજ છે; તારા વિના બીજો કોઈ નથી, કોઇજ નથી.

પ્રભુ! તું અમારા જીવનનો પણ જીવન થઈ જા, કે જેથી અમે તારા ગુણગાનમાંજ અમારૂં જીવન ગાળીયે.

ઇશ્વરનો મહિમા સમજાવનારી પ્રાર્થના.

પ્રભુ! તમે સૂર્ય ચંદ્રને કહ્યું કે, તમે આસમાનમાં રહી ફર્યા કરો, તો તેઓ એમજ કરે છે, અને પાણીના મોટા સમુદ્રને તમે જે હદ બાંધી આપી છે તેમાંજ તે રહ્યા છે. આ પ્રમાણે તમારી સરજેલી સઘળી વસ્તુઓ તમારા હુકમને તાબે છે અને તમારા આપેલા નિયમ પ્રમાણે વર્તે છે.

તમારા હુકમથી પૃથ્વી અનાજ આપે છે. તમારાજ હુકમથી સૂર્ય ચંદ્ર પોતાની ગતિમાં રહે છે. તમારાજ હુકમથી વરસાદ વરસે છે. તમારાજ હુકમથી વાયુ વાય છે. તમારા હુકમથીજ સમુદ્રમાં ભરતીઓટ થાય છે, અને તમારાજ હુકમથી ઋતુઓ એક પછી એક આવે છે ને જાય છે.

પ્રભુ! તમે પહાડોને કહ્યું કે એક જગ્યાએ પડયા રહો, તો તેઓ ત્યાંજ પડેલા છે. પ્રભુ! તમે નદીઓને કહ્યું કે વહ્યા કરો તો તેઓ સદા ચાલતીજ રહે છે.

નાથ! તમારી ઇચ્છા વિના આસમાનમાંથી પાણીનું એક ટીપું પણ નીચે પડતું નથી, તેમજ આ વિસ્તીર્ણ મોટા જગતના કોઇ પણ ખુણામાં તમારી જાણ વિના કાંઇ પણ નાનો કે મોટો બનાવ બનતો નથી.

પ્રભુ! કૂતરાને પોતાના ધણીને ઓળખવાની શક્તિ, ચકલાંને પોતાના માળા બાંધવાની જુક્તિ, માખીઓને મધપુડો બનાવવાની અક્કલ, અને કરોળીઆને ઝુલતા પુલો બાંધવાની ગોઠવણીના શીખવનારા તમેજ છો.

જળના જીવો જળમાં વસી રહ્યા છે. પવનના જીવો પવનમાં ફર્યા કરે છે, અને પૃથ્વીના જીવો પૃથ્વીના પેટમાં વસીને પોતાનો ગુજારો કરે છે. આ બધું, પ્રભુ! તમારૂ અગાધ ડહાપણુ અને અદ્‌ભુત લીલાનું કાર્ય છે, જેને નીરખીને મનુષ્યો મોટા આશ્ચર્યમાં પડે છે.

પ્રભુ! તમે સૌના પાલનકર્તા છો, તેથી છેક નાનામાં નાની કીડીથી તે હાથી પર્યંત સૌનું તમેજ પૂરૂં કરો છો. અમારા જન્મની અગાઉ અમે શું ખાઇશું તેની ગોઠવણુ તમેજ કરી રાખી હતી, એટલુંજ નહિ પણ મહાસાગરમાં રહેતા મોટા મગર મચ્છો, જેને દરરોજ ખોરાકનો મોટો જથ્થો જોઇએ છે, તે સૌનું પૂરૂં કરનાર પાલનકર્તા પ્રભુ! તમે પોતેજ છો.

પ્રભુ! તમે સર્વશક્તિમાન છો, તેથી તમે ચહાય તે કરી શકો તેવા છો. તમારાથી ન બની શકે એવું કાંઇ પણ નથી.

તમે સંતોને સહાય કરનારા, પાપીઓને શિક્ષા કરનારા અને શરણાગતની લજ્જા રાખનારા છો. તમે જળને ઠેકાણે સ્થળ અને સ્થળને ઠેકાણે જળ કરી શકો એવા છો. તમે નિર્ધનને ધનવાન કરી શકો તેવા છો, તમે મૂર્ખને વિદ્વાન કરી શકો તેવા છો. પ્રભુ! તમે રાયને રંક અને રંકને રાય કરી શકો એવા સર્વસમર્થ ધણી છો.

પ્રભુ! તમે ચાહો તો ધરતીકંપ કરીને સૌનો નાશ કરી શકો, તમે ચાહો તો પવન ચલાવીને નાશ કરી શકો, અને તમે ચાહો તો દુકાળો પાડીને, મરકીઓ ફેલાવીને, લડાઇઓ કરાવીને તથા મનુષ્યોની મતિયો ફેરવીને નાશ કરી શકો એવા છો; એટલુંજ નહિ, પણ તમે જો ચાહો તો માંકડ, મચ્છરો, ટીડ કે વાઘ વરૂઓનો વધારો કરી માણુસોને લાચાર બનાવી પાયમાલ કરી શકો તેમ છો.

પણ તમે શાંતિદાતા પ્રભુ ઘણાજ ક્ષમાવાન છો, તેથી તમે જાણો છો કે અમે મન, વચન, અને કર્મે કરીને અગણિત અપરાધો કર્યા છે, છતાં પણ તમે અમોને નિભાવો છો, એ કાંઇ તમારી થોડી દયાદૃષ્ટિ નથી.

પ્રભુ ! શાસ્ત્રમાં તમને દયાના સાગર કહ્યા છે, પણ સાગરનો તો કોઇક ઠેકાણે પણ છેડો આવે છે, પણ તમારી દયાની તો સીમાજ નથી, માટે તમને અધમ ઉદ્ધારણ, પાપમોચન, દીનજનપાલક, દયાના નાથ, અને ભક્તવત્સલ ભગવાન કહ્યા છે.

પ્રભુ ! તમે પવિત્ર છો, તમારા નિયમો પણ પવિત્ર છે; અને આ જગતમાં વસનારા ભક્ત, હરિજનો, ને સંતો સદા પવિત્રતાથી રહેવા ચાહે છે, એટલુંજ નહિ, પણ તમારી પાસે વસનારા દેવતાઓ અધિક અધિક પવિત્રતાથી વર્તે છે, અને તમે પોતે તો સઘળી વાતે નિષ્કલંક એવી પરિપૂર્ણ પાવત્રતાથી સદા સર્વદા શોભા રહ્યા છો.

ઉત્તર, દક્ષિણ, પૂર્વ અને પશ્ચિમમાં જ્યાં જ્યાં જોઇએ ત્યાં ત્યાં સર્વત્ર તમારૂંજ રાજ છે; અને ભૂત, ભવિષ્ય તથા વર્તમાનકાળના જ્ઞાતા પણ તમેજ છો; તથા જડ ચૈતન્યને ચલાવનારા સૌના સ્વામી પણ તમેજ છો. પ્રભુ ! ચૌદે ભુવનની માલિકી તમારેજ હાથ છે.

હે અનંત બ્રહ્માંડોના નાથ ! જમાનાઓના જમાનાઓ થયાં દુનિયાની સઘળી પ્રજાઓ તમારા ગુણગાન કરે છે, અને તોપણ હે પ્રભુ ! તમારી મોટાઈનો કોઇ પાર પામ્યું નથી.

પ્રભુ ! તમારા કયા કયા ગુણો સંભારીને અમે તમારૂં ગુણગાન કરીએ તે અમે જાણતા નથી.

જેને આંગણે અમૃતની નદીઓ વહ્યા કરે છે, જેના બગીચામાં કલ્પવૃક્ષો શોભી રહ્યાં છે, ચિંતામણિથી જડિત સુશોભિત મહેલમાં જેનો વાસ છે, અને જેના ચરણના નખની શોભા કોટાનકોટિ સૂર્યને પણ લજ્જાયમાન કરે એવી છે, તથા મુક્ત પુરૂષોનું મોટું મંડળ જયજયકાર કરી જેની આરતિ ઉતારી રહ્યું છે, એવા અવર્ણ્ય, અકળેશ્વર, સર્વેશ્વર, અને દેવેશ્વર, મહાન પ્રભુને અમારા હજારો હજારવાર દંડવત્ છે.

ભ્રાતૃભાવ.

પ્રભુ ! આ જગતના કર્તા તમે એકજ છો અને અમે સૌ પ્રાણી માત્ર તમારાં બચ્ચાં છીએ, તથા એક બીજાના ભાઇબંધ

છીએ. અમારામાં કોઇ કાળા છે, કોઇ ગોરા છે; કોઇ શ્રીમંત છે, કોઇ ગરીબ છે; કોઈ વિદ્વાન છે, કોઇ મૂર્ખ છે; કોઈ ગુણી છે ને કોઇ દુર્ગુણી છે; એવું છતાં પણ અમે સૌ એક તમારાંજ બાળક છીએ અને અમે એક બીજાંનાં ભાઈ બેહેન છીએ, પણ અફસોસ કે તે પ્રમાણે દુનિયાદારીના વેહેવારમાં વર્તી શકતા નથી.

પિતા જેમ પોતાના કુટુંબમાં સલાહ સંપ રાખવા ઇચ્છે છે અને સલાહ સંપ જોઇને રાજી થાય છે, તેમ હે જગત્પિતા! તમે પણ આ જગતમાં સલાહસંપ રાખવા ઇચ્છો છો અને અમોને સૌને સ્નેહથી હળી મળીને ચાલતા જોઇને અતિશય રાજી થાઓ છો, એટલુંજ નહિ પણ અમે સલાહસંપ રાખીએ તો તમે અમોને તે બદલ મોટું ઇનામ આપો છો; પણ અમે એવા અભાગીયા જીવો છીએ કે, ધૂળ જેવી વાત સારૂ પણ અમારા ભાઇઓ સાથે અમે લડી પડીએ છીએ અને તમો પવિત્ર પિતાને અમે નારાજ કરીએ છીએ. એમ કરવું એ મોટું પાપ છે એમ અમે સમજીએ છીએ, અને તોપણ અમે અમારા વિચારોને, અમારા વિકારોને, અમારા ફાંટાઓને, અમારા મતભેદોને અને અમારા સ્વાર્થને અમે રોકી શકતા નથી, તેથી ભ્રાતૃભાવ ભૂલીને વારંવાર અમે એક બીજા સાથે લડી પડીએ છીએ; માટે હે પ્રભુ! અમારી જાતવાળા અને પરજાતવાળા, અમારા ધર્મવાળા અને પરધર્મવાળા, અમારા દેશવાળા અને પરદેશવાળા, તથા અમારા રાજ્યવાળા અને પરરાજ્યવાળા, સૌ સાથે પ્રેમ રાખીને વર્તીએ એવી અમોને સદ્બુદ્ધિ આપો.

અમે જાણીએ છીએ કે આ કાંઇ દેવતાઓને રહેવાની સ્વર્ગપૂરી કે મોક્ષધામ નથી પણ આ તો મનુષ્ય લોકને રહેવાનો મૃત્યુલોક છે. અહીં તો જુદા જુદા સ્વભાવનાં, જુદી જુદી પ્રકૃતિનાં, જુદી જુદી રીતભાતનાં, જુદા જુદા દેશનાં અને જુદા જુદા ધર્મનાં માણસો રહે છેઃ તેમાં કોઇ લોભી હોય છે, કોઇ કામી હોય છે, કોઇ ક્રોધી હોય છે, કોઇ અદેખા હોય છે, કોઇ ધર્મના ઝનુનવાળા હોય છે, કોઇ બૂરાં વ્યસનોવાળા હોય છે,

કોઈ કજીયાખોર હોય છે અને કોઇ મૂર્ખ હોય છે; પણ હે પ્રભુ ! એ બધા તમારાજ પુત્રો છે અને અમારા ભાઇઓજ છે, એમ સમજીને તેઓની ઉપર વેર ન રાખીએ પણ ઉલટી ક્ષમા રાખીએ, અને ધીરજથી તેઓના દોષ સહન કરીએ એવી અમારા અંતરમાં પ્રેરણા કરો.

પ્રભુ ! શાસ્ત્રોએ અમોને શીખવેલું છે કે, તમારા ભાઇબંધોના દોષો તરફ ન જુઓ પણ તેઓમાં મહાન પ્રભુનો પવિત્ર આત્મા રહેલો છે તેની તરફ જુઓ; પણ અમે અમારા સ્વાર્થમાં ને અમારા મતમાં એવા ફસાઇ ગયા છે, કે પવિત્ર આત્માના કલ્યાણને તો અમે ભૂલીજ જઈએ છીએ અને બહારની દોષદૃષ્ટિમાંજ અમે પડચા રહીએ છીએ, એ પાપમાંથી હે પ્રભુ ! તમારી કૃપા વિના છુટી શકાય તેમ નથી.

હે પ્રભુ ! તમારી માફી મેળવ્યા વિના અમારો કયાંઇ પણ આરો આવી શકે તેમ નથી, કારણ કે અમે તો પાપનાજ ભરેલા છીએ, અને તમારી દયાનેજ આધારે છીએ, પણ જો અમે અમારા ભાઇબંધોના વાંક માફ કરીએ અને તમારાં બાળકોની તરફ દોષદૃષ્ટિથી ન જોઇએ પણ તેઓની ઉપર પ્રેમ રાખીએ તોજ તમે અમારા અપરાધો માફ કરો છો, એમ અમે જાણીએ છીએ પણ અફસોસ કે અમારાથી એમ બની શકતું નથી. અમે એવા નીચ બની ગયા છીએ કે અમે તો પહાડ જેવી ભૂલો કરીએ છીએ પણ અમારા ભાઇબંધોની રજ જેટલી ભૂલ પણ સાંખી શકતા નથી. બીજાઓની ભૂલો કાઢવામાં અને બીજાંઓની અદેખાઇ કરવામાં અમે એટલા બધા શૂરાપૂરા થઇ ગયા છીએ કે જાણે એ રોજનો ધંધોજ માંડી બેઠા છીએ. હે પ્રભુ ! અમોને તમારી માફી મેળવ્યા વિના તો કદી પણ ચાલી શકે તેમ નથી, પણ અમે તો અમારા ભાઇબંધોની ખામીઓ જરા પણ માફ કરી શકતા નથી, ત્યારે તમે અમોને કેમ માફી આપશો ? તમારી માફી વિના અમારૂં કલ્યાણ કેમ થશે ? માટે હે પ્રભુ ! અમે અમારા ભાઇબંધોની ભૂલો શોધવામાંજ મચ્યા ન રહીએ પણ તેઓની ખામીઓ દરગુજર કરીએ અને તેઓ તમારાજ પુત્રો છે એમ સમજી તેઓની

ઉપર પ્રેમ રાખી સૌ સાથે શાંતિથી વર્તીએ એવી અમોને બુદ્ધિ આપો.

આગગાડીના એકજ ડબામાં બેઠેલા મુસાફરો જેઓ એકજ ગામ જવાના હોય તેઓ જેમ એક બીજા સાથે હળીમળી દિન ગુજારો કરે છે તેમ અમે પણ સૌ મોક્ષધામ મેળવવા માટે નીકળેલા મુસાફરો છીએ, માટે હે પ્રભુ ! અમારી સાથના સૌ જાતના એવા ભાઇબંધ મુસાફરો સાથે અમે સંપ રાખીને વર્તીએ એવી અમારા અંતરમાં પ્રેરણા કરો.

હે પ્રભુ ! અમારા ભાઇબંધો કે જે તમારાં બાળકો છે તેઓમાં જે કોઇ ભૂખ્યા હોય તેને ખાવાનું આપીએ, નાગા હોય તેને વસ્ત્ર આપીએ, માંદા હોય તેને દવા આપીએ, દુઃખી હોય તેને દિલાસો આપીએ, ધંધા રોજગાર વિનાના હોય તેને રોજી અપાવવાની તજવીજ કરીએ, નિરાધાર હોય તેને આશરો આપીએ, મૂર્ખ હોય તેને જ્ઞાન આપીએ, ધર્મ ન જાણતા હોય તેઓને ધર્મ શીખવીએ, અને કોઇ મરી ગયું હોય તો તેને ઠેકાણે પાડીએ, તથા તેની ઉત્તર ક્રિયાઓ કરીએ; અને એવીજ રીતે કાળજી રાખી સદા સર્વદા સૌના કલ્યાણમાં મચ્યા રહીએ એવાં અમારાં સૌનાં હૈયાં કરો.

જે જે માણસો અમારામાં મોટા હોય અને માનને યોગ્ય હોય તેઓને તેઓના દરજા પ્રમાણે માન આપીએ, ગરીબોને દાન આપીએ તથા સૌ સૌને સૌના વાજબી હકો ચૂકાવી આપીએ અને સારા તથા નરસા, ગુણી અને અવગુણી, પંડિત ને મૂર્ખ, ધનવાન અને નિર્ધન, ભક્ત અને ધર્મ ન જાણનાર સૌ ઈશ્વરના ઉત્પન્ન કરેલા જીવો છે, તથા અમારા ભાઇઓ છે, એમ જાણી સૌ સાથે સ્નેહ રાખી વર્તીએ, અને સદા તમને દીનતાપૂર્વક હાથ જોડી દંડવત્ કરીને વારંવાર વિનંતિ કરીએ છીએ કે, હે પ્રભુ ! અમારા દેશમાંથી દુકાળ, લડાઇ, દરદ, દરિદ્રતા અને એવાં બીજાં જે જે પ્રકારનાં પ્રજાનાં સંકટો હોય તે સર્વ ઓછાં થાય એવું કરો અને તેની સાથે અમારી હોસ્પીટાલોમાં પડેલા માંદાઓ સાજા થાય, તુરંગમાં પડેલા કેદીઓને સુમતિ આવે અને ઘરબાર વિનાના ભટકતા રંક બાપડા ગરીબોને જોઇતો આશ્રય મળે એવી કૃપા કરો. પ્રભુ ! ધનવાનોનાં દિલ

ઉદ્ધાર થાય, ગરીબો પોતાની સ્થિતિમાં સંતોષી બની રહે, સ્ત્રીઓ પોતાનો પતિવ્રતાનો ધર્મ પાળે, અને છોકરાંઓ પોતાનાં મા-બાપના તાબેદાર થઈ રહે તથા જગતમાં સૌ નાના મોટાઓ પોતાના દુર્ગુણો મૂકી સદા સદ્‌ગુણી થવાની તજવીજમાં રહે; તથા અમારાં તળાવો પાણીથી ભરપૂર ભરેલાં રહે, અમારા ખેતરોમાં ઝાઝાં ઝાઝાં અનાજ થાય, અને સમસ્ત પ્રજા ધનધાન્યથી સુખી થઇ આનંદમાં વર્તે એવી કૃપા કરો; અને સર્વ લોકો પોતપોતાના વ્યવહારમાં નિષ્કપટપણાથી વર્તે, એક બીજા સાથે રૂડો ભાવ રાખી એક બીજાનું બૂરૂં કરે નહિ કે બૂરૂં ઇચ્છે નહિ, એવું તમે કરો.

હે જગતના ધણી! આ જગતમાં સર્વત્ર તમારૂં જ્ઞાન ફેલાય, સર્વ લોકો પોતપોતાના ધર્મ પ્રમાણે વર્તે, અને તમારાં મંગળ ગુણગાન કરતા રહે તથા જ્યાં ત્યાં તમારા નામનો જય-જયકાર બોલાવી રહે એવું કરો. એવું થવા માટે અમે સર્વ હાથ જોડીને દીનતાપર્વક સ્તુતિ કરીએ છીએ કે:—

પદ.

સૌનું કરો કલ્યાણ, દયાળુ પ્રભુ સૌનું કરો કલ્યાણ. (ટેક)
નરનારી પશુ પક્ષીની સાથે, જીવ જંતુનું તમામ. દયાળુ.
જગનાવાસીઓ સૌ સુખ ભોગવે, આનંદે રહી આઠેજામ. દયાળુ.
દુનિયામાં દરદ દુકાળ પડે નહિ, લડે નહિ કોઇ ગામ. દયાળુ.
સર્વે જગે સુખકારી વધે ને, વળી વધે ધન ધાન. દયાળુ.
કોઇ કોઈનું બૂરૂં નવ ઇચ્છે, સૌનું ઇચ્છે સૌ સમાન. દયાળુ.
પોત પોતના ધર્મ પ્રમાણે, સર્વ ભજે ભગવાન. દયાળુ.

नारायण नारायण नारायण

ભક્તિ, પ્રભુ જ્ઞાન અને પ્રેમના દાખલાનું નવું પુસ્તક—

સ્વર્ગનાં રત્નો.

પૃષ્ટ ૩૮૪

ત્રણ સોનેરી નામ

કિં. રૂા. એક.

આ પુસ્તક હાલમાં નવુંજ બહાર પડયું છે. તેમાં ભક્તિ, જ્ઞાન, પ્રભુપ્રેમ, સત્સંગ, ધર્મ, યોગ તથા સ્વભાવ, હરિદર્શન વગેરેને લગતા ઉંડાણ ખુલાસાવાળા ૧૦૧ દાખલા છે. સ્વર્ગની કુંચીની પેઠે તે દાખલાઓ દ્રષ્ટાંતો સાથે વિસ્તારપૂર્વક વર્ણવેલા છે. તેમાંના થોડા દાખલાનાં મથાળાં તે દાખલાના અંક સાથે નીચે આપ્યાં છે.

૨ એક બાદશાહે પોતાના ગુલામને કહ્યું કે હું જ્યારે ત્હારા જેવો થાઉં ત્યારે તને સજા કરૂં ના? પણ હાલ તો હું બાદશાહ છું ને તું તો ગુલામ છે!

૫ સ્વભાવ નહિ બગાડવાનો ઉપાયઃ—કોઇનો ઠપકાનો કાગળ આવ્યો હોય તો તેનો જવાબ તુરત લખશો માં.

૧૦ એક એક વસ્તુના ત્યાગથી કાંઈ નહિ વળે, મનની અંદરથી વાસનાઓ તજવી જોઇએ. ત્યારેજ કલ્યાણ થશે.

૧૩ પ્રભુના નામનું સ્મરણ કરવા માટે માળા ફેરવવામાં કાંઈ કંટાળો નથી; પણ ત્હારા મનમાં પાપ ભરેલાં છે તેથી તને કંટાળો લાગે છે.

૧૫ ભગવાન પાપીઓની પ્રાર્થના સાંભળતા નથી તેનું કારણ.

૨૧ આપણી પ્રાર્થનાઓ સફળ કરવાના ઉપાયો.

૨૩ આપણા કોઇ પણ કામમાં પ્રભુની ઇચ્છા કઈ અને આપણી ઇચ્છા કઇ ? એ સમજવાની કુંચી.

૨૯ સંસ્કારી નવો જન્મ થયા વિના મોક્ષ મેળવી શકાતો નથી. પણ એ જન્મ કયો ? એ તમને ખબર છે ?

૩૦ કોઇ લોઢાની કસોટી કરે નહિ, કસોટી તો સોનાનીજ થાય; તેમજ ભક્તો સોના જેવા કિંમતી છે તેથી તેને દુઃખ હોયજ.

૪૬ પોતે પોતાના મનને કાબુમાં રાખવું, એ સુખ મેળવવાનો સૌથી પહેલો ઉપાય છે.

૪૮ મહાજનો એટલે શું ? અને તેનાં આચરણો કેવાં હોય?

૫૭ આપણા સ્વભાવને કાબુમાં રાખવાનો મજબૂત ઉપાય.

૫૯ કામ કરવાથી માણસો મરી જતાં નથી, પણ ફિકરથી માણસો મરી જાય છે, માટે ખોટી ફિકર ન રાખો.

૬૬ જે જોરથી આ દુનિયામાં ને પરલોકમાં ફાવી શકાય છે અને જીંદગી લંબાવી શકાય છે, તે જોર કયું? તેનો ખુલાસો.

૭૬ સંસાર એ પાપ ધોવાનું તીર્થ છે, માટે તેમાં પાપ ધોવાની કોશીશ કરજો, અને નવાં પાપ ન થાય એ સંભાળજો.

૮૨ ઓ ભાઇઓ! તમારી પાછળ રોગ, ઘડપણ, મોત અને જન્મ મરણનો ફેરો, એ ચોરો લાગેલા છે, માટે આ જાગવાની જગ્યાએ સૂઈ ન જાઓ, અને આ નાસવાની જગ્યાએ વિસામો ન લો.

૮૫ એક ભક્તનો હેવાલઃ—તેઓ કેમ આગળ વધી શકયા?

૯૭ આપણા લોકો નશિબને બહુજ માને છે, માટે આપણી જીંદગીના સારા કે માઠા બનાવો બનવામાં નશિબની સત્તા કેટલી છે? તેનો ખુલાસો.

૯૮ મહાત્મા એટલે શું? અને મહાત્મા કોને કહેવા ?

૧૦૧ આપણી જીંદગીની સાર્થકતા થઈ છે કે નહિ ? તે કેમ ખબર પડે ? તેનો ખુલાસો.

આવા આવા જીંદગી સુધારનારા સિદ્ધાંતોથી ભરપૂર છે.

ભક્તો, હરિજનો, વૈષ્ણવો, જીજ્ઞાસુઓને વહાલું પુસ્તક આ છે.

ઉપયોગી તેવું પુસ્તક-

શ્રી સ્વર્ગની સહેલીઓ

પૃષ્ઠ ૫૦૦

ચાર સોનેરી નામ

કિં. રૂા. ૦।૦૯.

થોડું ભણેલી બાઇઓને પણ રસ પડી જાય અને ઉત્તમ સિદ્ધાંતો-વિચારો સ્હેલાઈથી સમજી જવાય તેવું આ પુસ્તક છે. કારણ કે તેમાં હાલના જમાનાને બંધ બેસતી રીતે પ્રાચીન વિચારોની ગુંથણી કરેલી છે, તથા હોંસે હોંસે વાંચવાનું મન થાય તેવાં ઉપદેશ લાયક પાત્રો વર્ણવેલાં છે. મીસ રોઝનું પરમાર્થ જીવન, રસોઇના રસાયણ વિષે લલિતાબાઈનું ભાષણ, ધીરજ બ્હેનનો તેના પતિ સાથે થયેલો રસ ભરેલો પત્ર વ્યવહાર, શિરોહીની રાજકુમારી અને રાજકુમાર કેશરીસિંહની વાત, મધુરી મૈયાનું જીવન અને પરમાર્થનાં કામો, આરોગ્યતા વિષે મનોહરી બ્હેનની જાણવા જેવી વાતો, મંજુલાદેવાની સંગીત મંડળી, બાળકોને ઉછેરવા સંબંધે ઉત્તમ બ્હેનના વિચારો, મર્યાદાગૌરીનું ભાષણ, સવિતા બ્હેનની વાતો વગેરે બાબતો તેમાં વર્ણવેલી છે. જે વાંચતાં વાચતાં મન ઉપર સચોટ અસર થઇ જાય છે. ગૃહસ્થોના ઘરના શણગારરૂપ આ પુસ્તક સૌએ ઘરમાં રાખવું જોઇએ. તેમાંની બાબતોનાં થોડાં મથાળાં તો વાંચો!

માબાપ વગરની છોકરીઓના હાથની કારીગીરી.
મીસ રોઝની જાણવા લાયક હકીકત.
આપણી સ્ત્રીઓની યુરોપિયન સ્ત્રીઓ સાથે સરખામણી.
પોતાને હાથે રસોઈ બનાવવાની સ્ત્રીઓની ફરજ છે તેનાં કારણો.

નવી જાતની મીઠી ખીચડી.
નવી જાતના ભાત બનાવવાની વિધિ.
રસોઇની વાતને ન્હાની સમજશો માં.
ખરૂં પતિવ્રત કેવું હોવું જોઇએ ? તેનો ખુલાસો.
આપણાં હાલનાં લગ્નોની સ્થિતિ.
શિયળ સામે શકની નજરે જોતાં સ્ત્રીઓના હૃદયને લાગતો ધક્કો.
સ્નેહ ભરેલા પત્રથી થયેલી અસર.
દાગીના પહેરવાની વિધિ.
સૌન્દર્ય બતાવવા માટે દાગીનાની જરૂર નથી.
આત્મા જે સૌન્દર્ય માગે છે તે સૌન્દર્ય કયું ?
આપણી બ્હેનોમાં કઇ જાતની હિંમતની જરૂર છે ?
પોતાના પતિની બહાદૂરી જોવાની ઇચ્છા.
શિરોહીની રાજકુંવરીને તેની સખી સાથે થયેલી વાતચીત.
ભક્તિ વધારવાના ઉપાયો.
કેટલાક શ્રીમંતોની અંદરની સ્થિતિનો હેવાલ.
બચ્ચાંઓને ઉછેરવામાં સંભાળ રાખવી જોઇએ.
ધર્મ એટલે શું અને ધર્મ કેવો હોવો જોઇએ ?
એક ભલા ભાઇની પોતાની વિધવા બ્હેનને સલાહ.
લાજ કાઢવી એટલે શું ? લાજનો અર્થ.
પોતાના પતિ માટે પ્રેમીલી સ્ત્રીઓને થતો અનુભવ.
આપણાં બાળકો અજ્ઞાન રહે, એ આપણી નાલાયકી છે.
સ્ત્રીઓનો અવતાર શા માટે છે ?
પવીત્ર તીર્થોના સાથે કુટુંબ સ્નેહની સરખામણી.
ઘરસંસારી કામોની મહત્તા.
સ્ત્રીઓના જીવનની મહત્તા.
જીંદગી એટલે શું ? જીંદગીની કિંમત.
પોતાના ઘરમાં રહીને પણ સ્ત્રીઓ ભલાઇ કેમ કરી શકે તેના દાખલા.
આવી અનેક બાબતોથી ભરપૂર છે—વધુ વાંચેથી ખબર પડે.

વિદ્વાનોમાં એક અવાજે વખણાએલું

સંસારમાં સ્વર્ગ

બીજી આવૃત્તિ

પૃષ્ઠ ૪૦૦

ચાર સોનેરી નામ

કિં. રૂ. ૧॥૦.

આત્મોન્નત્તિના રસ્તામાં આગળ વધતી જતી ભ[illegible] બાઈ ભાનુકિશોરીની આત્મસ્ફુરણાનું વૃત્તાંત કે જે પત્રરૂપે તેની ભાભી ભ[illegible]કિશો-રીપર તેણે લખ્યું છે તે આ પુસ્તકનો વિષય છે. આ દુઃખી ગણાતા—અસાર મનાતા સંસારને સુખરૂપ—સારરૂપ બનાવી આ જીંદગીમાંજ સ્વર્ગ અનુભવી લેવાની વાતોથી એ પુસ્તક ભરેલું છે. તેમ છતાં તેની ભાષા ઘણીજ સરળ અને રસિક છે. આગળ વધવા ઇચ્છનાર સૌ કોઇએ તે પુસ્તક વાંચવા લાયક છે.

તે પુસ્તકમાંની બાબતોનાં થોડાં મથાળાઃ—

"હવે તું જગતની દાસી છે; રાણી થવાને વખતે દાસી થઈ; પ્રેમની લ્હેઝત કેમ ભૂલાય ?; હું શા માટે આગળ વધી શકતી નહોતી ?; ઇશ્વરની કૃપા ક્યારે મળે છે ? એ તને ખબર છે ?, સત્સંગથી મળતો લાભ; ભક્તોની વાણીની અસર; ગુરૂઓ અને લોકો પોતાનો રસ્તો કેમ પૂરો કરે છે ?, તું કહેગા મૈં દાતા હું, માલ કહાંસે લાયા હય ?, નશિબની ઉત્પત્તિ ક્યાંથી છે ? એ તને ખબર છે ?, ભક્તિ એજ ખરૂં રસાયન છે, ભક્તિ

એજ સંસારનો સત્ય કીમિયો છે, ભક્તિ કોની કરવી જોઇએ ?, ભક્તોના ધર્મ, વેદ સાથે ભક્તિનો સંબંધ, ધર્મનું સ્વરૂપ, જીંદગીનું કર્તવ્ય શું ?, પુરૂષાર્થ એટલે શું ?, પુરૂષાર્થ એજ ઈશ્વર છે, પશ્ચાત્તાપની કિંમત, વિષયની વાત છોડીને દયાની વાત કોણ સાંભળે ?, વખતની કિંમત, ભૂલને ન્હાની સમજવી નહિ, જગતમાં શાન્તિ એ ક્યાંઈ પણ હોય તો તે દુઃખીઓનાં અશ્રુ લુછવામાં છે, કોઈ પણ ધર્મને ખરાબ ન કહો, ધર્મ એટલે શું ?, ગમે ત્યાંથી સત્ય મેળવો, તમોને સમજાયું છે એટલુંજ સત્ય છે ને બીજું સત્ય નથી, એવી રીતે સત્યની હદ નહિ બાંધો, બીજાઓના મનમાં આપણે કેવી રીતે ઝેર રેડીએ છીએ ?, એ અલૌકિક દેવી, ઐશ્વર્યમાં ઈશ્વર દર્શન, સંસાર સમુદ્ર તરવા માટે કામ એ આપણાં હલેસાં છે, કામની કિંમત સમજો, કામ કરો, કામ કરો, કામ કરો; કર્મો પરમાત્મા સુધી કેમ પહોંચે છે ? ઘડો માંજતાં ઇશ્વર દર્શન, ફરજો ન બજાવવી તેનું નામ નરક છે, કામ એ મોક્ષની બારી છે, કામ ન્હાનું હોય પણ તેનું પરિણામ બહુ મ્હોટું છે, મ્હેં કર્યું એ મહાપાપ, દરેક કામ પ્રભુને અર્પણ કરો, આપણા કામકાજ વચ્ચેજ આપણી મુક્તિ, ગરીબ વિદ્યાર્થીઓની હાડમારી, ગરીબ વિદ્વાનોને આશ્રય આપવાની જરૂર, શ્રીમંતોની મ્હોટાઈ? બત્તી ગુલ !; ગરીબાઇ કેટલું બધું શીખવે છે ?, શ્રીમંતાઇ શા માટે આપવામાં આવે છે ?; આપણે લેવા માટે નહિ પણ દેવા માટેજ અવતરેલા છીએ, શ્રીમંતાઇથી શું શું કરી શકાય ? આપણું સ્વર્ગ કોણ લૂટી જાય છે? રોવું તો નરકમાં છે, સ્વર્ગમાં નહિ, જગતના સર્વ ધર્મનો સિદ્ધાંત, ભક્તિની શું જરૂર છે ?, ભક્તિનો અર્થ, ભક્તિનું સ્વરૂપ-ભક્તિ શેમાં છે ?, નવાયુગની નવી ભક્તિ, સંસારમાં સ્વર્ગ એટલે શું ?, સંસારમાં સ્વર્ગ કેમ મળે ?"

આવી આવી અનેક બાબતો ખુલાસાપૂર્વક આપેલી છે.

ગીતાના મહાન સિદ્ધાંતો પરથી લખાએલું
સ્વર્ગની સીડી

પૃષ્ઠ ૪૫૦

ચાર સોનેરી નામ

કિં. રૂા. ૦૧૦.

આ પુસ્તકમાં શ્રીમદ્ ભગવદ્‌ગીતાના મહાન સિદ્ધાંતોને સ્હેલા રૂપમાં ખુલાસાઓ અને દાખલા દલીલો સાથે સમજાવેલા છે, તેથી તે ગીતાના સારરૂપ–રહસ્ય રૂપ છે તેમાં ધર્મ વિષે, ઈશ્વરી જ્ઞાન મેળવવા વિષે, ઈશ્વરના કૃપાપાત્ર હરિજનનાં લક્ષણ વિષે, ભક્તિના પહેલા ફળ વિષે, સુખ મેળવવાના ઉપાયો વિષે, ધર્મના પાયા વિષે મરવાથી ડરવું નહિ અને મરી જાય તેનો અફસોસ કરવો નહિ તે વિષે, મનને જીતવાના ઉપાયો વિષે, સારા માઠા પ્રસંગોએ કરવાની પ્રાર્થના વિષે, બુદ્ધિપૂર્વક કામો કરવા વિષે, ખાવા પીવા વિષે અને નિદ્રા વિષેનાં જુદાં જુદાં બાર પ્રકરણો છે, અને તેમાં તે તે બાબતના લંબાણ ખુલાસા છે.

તેમાંનાં થોડા મથાળાં:—

"ધર્મ એટલે શું ? શા માટે મનુષ્યને ધર્મની જરૂર છે ?; માયા એટલે શું ?; ધર્મની કુંચી કઈ ?; મહાત્માઓની દીનતા; દીનતા શીખવાનો ઉપાય; સાચી દીનતા ક્યારે આવે ?; ઈશ્વરને શરણે થવું એટલે શું કરવું ?; બધા ધર્મો છોડીને ભગવાનને શરણે જવું એટલે શું ?; સર્વ ધર્મો કેવી રીતે તજી શકાય તેનો ખુલાસો; ઈશ્વરને અર્થે કર્મો કરવાં એટલે શું ?; ઈશ્વરને અર્પણ થઈ જવા વિષે; ભગવાનમાં મનવાળા થવું એટલે શું ?; પ્રભુ પાસે જવાનાં ચાર પગથીઆં; મહાત્માઓનાં લક્ષણ; ઈશ્વરી જ્ઞાનની

ખુબી; ઈશ્વરી જ્ઞાન કોને મળી શકે ?; ઈશ્વરી જ્ઞાનનો મહિમા; બધી જાતના ધર્મનું ફળ ઈશ્વરી જ્ઞાન છે; બીજાં જ્ઞાનો નાશ પામી જાય એવાં છે, પણ ઈશ્વરી જ્ઞાનનો કદી પણ નાશ થતો નથી; ઈશ્વરના કૃપાપાત્ર એટલે શું ?; અભયપણું, એ દૈવીસંપત્તનો પાયો છે. ભક્તિ એટલે શું ?; આત્માનું સ્વરાજ્ય; દુઃખના વિચારો કરવા એ ઇશ્વરની સામે થવા જેવું છે; સાચું સુખ મેળવવા સારૂ શું કરવું જોઇએ ?; તમે દુનિયાને બદલી શકો તેમ નથી, માટે જો સુખ મેળવવું હોય તો તમે પોત થોડાક બદલાઇ જાઓ; સુખ દુઃખ ક્યાંથી ઉત્પન્ન થાય છે, તેનો ખુલાસો; ખમી ખાવાની ટેવ નહિ પાડો તો ઉલટાં વધારે દુઃખો ભોગવવાં પડશે; તિતિક્ષા એટલે શું ?, પ્રભુપ્રેમ વધારવાનો સાચો ઉપાય; દુઃખો ખમવાથીજ મોક્ષ મેળવી શકાય છે; જે કોઇનો પણ અફસોસ કરે નહિ તેજ મોક્ષ મેળવી શકે છે; અફસોસ દૂર કરવાના ઉપાયો; હરિજનો કદી પણ અફસોસ કરતા નથી; અફસોસ કરવાથી જીંદગી બગડી જાય છે; આત્માનું સ્વરૂપ; જે જન્મ્યું તે મરવાનુંજ માટે મ્હોતનો અફસોસ ન કરવો જોઇએ; પ્રાચીન ઋષિયો મ્હોતનો અફસોસ કરતા નહિ; આપણાથી પાપ થઈ જાય છે તેનું કારણ શું ? મનનો સ્વભાવ; કામને જીતવાનો ઉપાય; મનને વશ રાખવાના ઉપાયો; મન જીતવાથી થતા ફાયદા; યોગનો અર્થ અને યોગનાં સુખો; દેવતાઓ પણ વારંવાર ભગવાનની સ્તુતિ કર્યા કરે છે; આપણને પ્રાર્થનાની જરૂર છે; ઈશ્વરની કૃપા મેળવવાનો રસ્તો કયો ?; આપણે કઈ જાતની પ્રાર્થના કરવી જોઇએ ?, સવારમાં ઉઠતી વખતની પ્રાર્થના; ન્હાતી વખતની પ્રાર્થના; જમતી વખતની પ્રાર્થના; સૂતી વખતની પ્રાર્થના; વરસગાંઠને દિવસે કરવાની પ્રાર્થના; લગ્ન થાય તે વખતની પ્રાર્થના, મંદિરમાં દેવ પાસે કરવાની પ્રાર્થના, સૌનું કલ્યાણ ઇચ્છવાની પ્રાર્થના; જ્ઞાનની મહત્તા; યોગ એટલે શું ?; મોક્ષ મેળવવાની કુંચી, જીવની સ્વતંત્રતા; રામનો જન્મ દિવસ; જન્માષ્ટમીનું રહસ્ય; શ્રાદ્ધની ખૂબી; ભૂખ તરસ ક્યાંથી ઉત્પન્ન થાય છે તેનો ખુલાસો; દેવો ખાધા પીધા વિના જીવી શકે છે; અન્નની મહત્તા; યજ્ઞ એટલે શું ?; ઉંઘને ઓછી કરવાના ઉપાય, ઉંઘતી વખતની મહાત્માઓની ભાવના."

આવી આવી બાબતોથી ભરેલું છે.

પૃષ્ઠ ૪૪૦

સ્ત્રીઓનું સ્વર્ગ.

ત્રણ સોનેરી નામ.

કિં. રૂા. ૧ા૦.

સ્ત્રી ઉપયોગી આ પુસ્તકમાંની બાબતનાં થોડાં મથાળાં:—"હીરાનું એરીંગ; બગીચાની સ્હેલ; સ્ત્રીઓનો અવતાર શા માટે છે; સ્ત્રીઓનો મહિમા; સ્ત્રીઓ વિના પુરૂષોની સ્થિતિ કેવી હોય ? લગ્ન એટલે શું ?; લગ્ન માટે ઋષિયોના વિચારો; સ્ત્રીઓ આનંદનો અવતાર છે; લગ્ન એ યજ્ઞ છે; લગ્નનો અર્થ, લગ્ન સ્નેહની ખુબી, બાલની રમત, અરીસાની રમત, પાણીની રમત, પોતાની વહાલી માટે પ્રેમીઓને થતા અનુભવ, હક્કથી વધારે મેળવી શકાય કે પ્રેમથી ?, પ્રેમ એજ જગતનું જીવન છે, સ્ત્રીઓ શું શું કરી શકશે ?, સ્ત્રી એટલે શું ?, માશુકમાં ઈશ્વરભાવ, ભક્તિ અને જ્ઞાનનો દરવાજો પ્રેમ છે, સ્ત્રીઓ માટે શાસ્ત્રીજીના વિચારો, સ્નેહને વધતો કોણ અટકાવી શકશે ?, બ્હેન મંડળ, પાર્વતીબાઇની વાતો, કામ શીખવવાની રીત, વહુને કેળવવાની યુક્તિ, અમારે તો કુટુમ્બ સ્નેહમાંથીજ મોક્ષ મેળવવો છે, મને કેવી વહુ જોઇએ ?, મ્હારૂં લગ્ન થયું એ વખતે હું કેવી હતી ?, સાસુજીનો ઉપકાર, મિતાહાર એટલે શું ?, શેઠના બાપનું શ્રાદ્ધ, અપવાસ કરનારી એક વિધવા બાઇની હકીકત, શેઠાણીના હાથની માદરડી, આપણે કઈ જાતનું તપ કરવું જોઇએ ?, તમારે તમારા આત્માના કલ્યાણ સામે જોવું છે કે લોકોના બોલવા સામું જોવું છે ?, સ્ત્રીકેળવણી માટે પ્રાચીન ઋષિયોના વિચારો, પ્રેમનું ઉંચામાં ઉંચું સ્વરૂપ, સ્ત્રીઓનાં હસતાં મ્હોડાંનો પ્રતાપ, સ્વર્ગનો સંદેશો.". આવી બાબતોથી ભરપૂર પુસ્તક સૌએ પોતાના ઘરમાં રાખવું જોઇએ. ભાષા સાદી અને સ્હેલી હોવાથી હાથમાંથી મૂકવું ગમતું નથી. થોડું ભણેલાઓને પણ તે વાંચવામાં રસ પડી જાય છે.

વૈદ્ય અમૃતલાલ સુંદરજી પઢિયાર, હાથાબીલ્ડીંગ, મુંબઇ નં. ૨

૧૯૧૮ આસો માસ.